

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

De les dones als diccionaris: anàlisi de la presència femenina en tres diccionaris

Eulàlia Lledó Cunill

Aquesta tesi doctoral està subjecta a la llicència **Reconeixement- NoComercial – SenseObraDerivada 4.0. Espanya de Creative Commons.**

Esta tesis doctoral está sujeta a la licencia **Reconocimiento - NoComercial – SinObraDerivada 4.0. España de Creative Commons.**

This doctoral thesis is licensed under the **Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0. Spain License.**

DEPARTAMENT DE FILOLOGIA ROMÀNICA
UNIVERSITAT DE BARCELONA

PROGRAMA DE DOCTORAT: CRÍTICA DEL TEXT I LES SEVES
APLICACIONS
BIENNI 1995-96/1996-97

Tesi doctoral

DE LES DONES ALS DICCIONARIS

Anàlisi de la presència femenina en tres diccionaris

PER OBTENIR EL TÍTOL DE DOCTORA per la UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Eulàlia Lledó Cunill

DIRECTORES: M. Teresa Cabré Castellví i Victòria Sau Sánchez
Tutora: Marta Segarra Montaner

1999

A totes les dones amb qui he anat fent camí
pas a pas, dia a dia; i al Moviment
Feminista, és clar.

Mite

Molt després que Èdip, vell i cec, anés pels
camins. Va sentir una olor familiar. Era
l'Esfinx. Èdip li va dir, "Vull fer-te una pregunta.
Per què no vaig reconèixer la meva mare?" "Vas donar
la resposta equivocada", contestà l'Esfinx. "Però això era el que
feia que tot fos possible", va dir Èdip. "No", féu ella.
"Quan vaig preguntar: què camina amb quatre potes al matí,
dues al migdia, i tres al vespre, em vas contestar,
l'Home. No en vas dir res, de la dona".
"Quan es diu Home", contestà Èdip, "s'hi inclou la dona
també. Tothom ho sap, això". Ella va dir, "Això és el que tu
et penses".

Muriel Rukeyser (1913-1980)

ÍNDIX

Preliminar: en el límit	XV
--------------------------------------	----

Capítol 1. Introducció

1.1. Delimitació del tema.....	3
1.2. Supòsits de partida i hipòtesis de treball.....	5
1.3. Objectius.....	8
1.4. Materials.....	8
1.5. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball.....	9
1.6. Remarques tècniques.....	15

Capítol 2. El *Diccionari General de la Llengua Catalana*

2.1. Apartat I. Exemples amb presència femenina

2.1.1. Presentació.....	21
.....
2.1.2. Anàlisi per camps de classificació.....	27
Camp 01) Exemples de relacions de parentiu i afiliació.....	27
Resultats i conclusions parcials del Camp 01.....	41
Camp 02) Exemples de característiques físiques.....	43
Resultats i conclusions parcials del Camp 02.....	54
Camp 03) Exemples de característiques no físiques.....	55
Resultats i conclusions parcials del Camp 03.....	66
Camp 04) Exemples d'actituds.....	67
Resultats i conclusions parcials del Camp 04.....	72
Camp 05) Exemples d'activitats professionals.....	73
Resultats i conclusions parcials del Camp 05.....	79
Camp 06) Exemples de dones sublimades.....	81
Resultats i conclusions parcials del Camp 06.....	82
Camp 07) Altres exemples.....	83
Resultats i conclusions parcials del Camp 07.....	85
2.1.3. Resultats i conclusions del primer apartat.....	87

2.2. Apartat II. Definicions amb presència femenina

2.2.1. Presentació.....	91
.....
2.2.2. Anàlisi per camps de classificació.....	99
Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació.....	99
Resultats i conclusions parcials del Camp 01.....	113
Camp 02) Definicions de característiques físiques.....	115
Resultats i conclusions parcials del Camp 02.....	128

Camp 03) Definicions de característiques no físiques.....	129
Resultats i conclusions parcials del Camp 03.....	139
Camp 04) Definicions d'actituds.....	141
Resultats i conclusions parcials del Camp 04.....	144
Camp 05) Definicions d'activitats professionals.....	145
Resultats i conclusions parcials del Camp 05.....	154
Camp 06) Definicions de dones sublimades.....	155
Resultats i conclusions parcials del Camp 06.....	157
Camp 07) Altres definicions.....	159
Resultats i conclusions parcials del Camp 07.....	160
2.2.3. Resultats i conclusions del segon apartat.....	161

2.3. Apartat III. Definicions amb presència masculina

2.3.1. Presentació.....	165
.....
2.3.2. Anàlisi per camps de classificació.....	169
Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació dels homes.....	169
Resultats i conclusions parcials del Camp 01.....	172
Camp 02) Definicions de car. físiques. Els homes com la humanitat	173
Resultats i conclusions parcials del Camp 02.....	191
Camp 03) Definicions de característiques no físiques dels homes.....	193
Resultats i conclusions parcials del Camp 03.....	199
Camp 04) Definicions d'actituds dels homes.....	201
Resultats i conclusions parcials del Camp 04.....	203
Camp 05) Definicions d'activitats professionals dels homes	205
Resultats i conclusions parcials del Camp 05.....	210
Camp 06) Definicions d'homes sublimats.....	211
Resultats i conclusions parcials del Camp 06.....	212
Camp 07) Altres definicions amb homes.....	213
Resultats i conclusions parcials del Camp 07.....	214
2.3.3. Resultats i conclusions del tercer apartat.....	215

2.4. Apartat IV. Definicions amb presència humana no sexuada

2.4.1. Presentació.....	217
.....
2.4.2. Anàlisi per camps de classificació.....	221
Camp 01) Definicions de rel. de parentiu i afiliació de les persones.....	221
Resultats i conclusions parcials del Camp 01.....	221
Camp 02) Definicions de car. físiques. Les persones com la humanitat.....	222
Resultats i conclusions parcials del Camp 02.....	223
Camp 03) Definicions de característiques no físiques de les persones.....	224
Resultats i conclusions parcials del Camp 03.....	226
Camp 04) Definicions d'actituds de les persones.....	227
Resultats i conclusions parcials del Camp 04.....	229
Camp 05) Definicions d'activitats professionals de les persones.....	230

Resultats i conclusions parcials del Camp 05.....	230
Camp 06) Definicions de persones sublimades.....	231
Resultats i conclusions parcials del Camp 06.....	231
Camp 07) Altres definicions amb persones.....	232
Resultats i conclusions parcials del Camp 07.....	232
2.4.3. Resultats i conclusions del quart apartat.....	233

2.5. Apartat V. Conclusions del Capítol II

2.5.1. Síntesi dels resultats.....	235
Resultats i conclusions generals dels 7 camps.....	242
2.5.2. Verificació de les hipòtesis.....	243

Capítol 3. Ampliació de la mostra a d'altres diccionaris

3.1. Apartat I. El *Diccionario de la Lengua Española*

3.1.1. Presentació.....	259
.....	
3.1.2. Materials.....	261
.....	
3.1.3. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball	262
3.1.4. Anàlisi de les definicions per camps de classificació.....	265
Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació.....	267
Camp 2. Definicions de característiques físiques.....	273
Camp 3. Definicions de característiques no físiques.....	277
Camp 4. Definicions d'activitats professionals.....	279
Camp 5. D'altres definicions.....	285
3.1.5. Anàlisi dels exemples.....	287
3.1.6. Resultats i conclusions de la comparació entre el <i>DGLC</i> i el <i>DRAE</i>	289
.....	

3.2. Apartat II. El *Diccionari de la llengua catalana*

3.2.1. Presentació.....	295
.....	
3.2.2. Materials.....	296
.....	
3.2.3. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball.....	297
3.2.4. Anàlisi de les definicions per camps de classificació.....	299
Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació.....	301
Camp 2. Definicions de característiques físiques.....	304
Camp 3. Definicions de característiques no físiques.....	306
Camp 4. Definicions d'activitats professionals.....	308
Camp 5. D'altres definicions.....	312

3.2.5. Anàlisi dels exemples per camps de classificació.....	313
Camp 1. Exemples de relacions de parentiu i afiliació.....	315
Camp 2. Exemples de característiques físiques.....	317
Camp 3. Exemples de característiques no físiques.....	318
Camp 4. Exemples d'activitats professionals.....	320
Camp 5. D'altres exemples.....	322
3.2.6. Resultats i conclusions de la comparació entre el <i>DGLC</i> i el <i>DIEC</i>	323

3.3. Apartat III. Conclusions del Capítol III

3.3.1. Síntesi dels resultats.....	329
Resultats i conclusions generals dels 5 camps.....	332
3.3.2. Verificació de les hipòtesis.....	333

Capítol 4. Consideracions generals i conclusions finals

4.1. Reflexions finals.....	353
4.2. Propostes per elaborar diccionaris no androcèntrics ni sexistes.....	370

Bibliografia.....	385
--------------------------	------------

Apèndix

Apèndix 1. Exemples amb presència femenina del <i>DGLC</i>	393
Apèndix 2. Definicions amb presència femenina del <i>DGLC</i>	410
Apèndix 3. Definicions amb presència masculina del <i>DGLC</i>	424
Apèndix 4. Definicions amb presència humana no sexuada del <i>DGLC</i>	437
Apèndix 5. Definicions amb presència femenina del <i>DRAE</i>	439

Preliminar: en el límit

Aquesta tesi és la història d'una passió. D'unes passions, potser millor. De la passió que ja des de ben petita sentia per les paraules, per les històries, pels contes, per les novel·les; que em feia embadalir davant de les paraules, de les lletres. De la passió per la lletra escrita que ja de més gran he sentit també davant dels diccionaris (els meus mapamundi, la meva mangala –a vegades, les meves crosses–, els meus camins, la meva brúixola...); a voltes, un exemple ha ocupat el lloc d'una novel·la, una definició ha bastit un conte: m'han explicat una història i un trosset d'Història. (L'altíssim grau de coherència que mostra un diccionari al llarg de totes les pàgines, de qualsevol entrada, de cada exemple, fa que també es pugui llegir com si fos una narració, una enorme i boníssima novel·la: una metàfora del món. Fa que en doni compte, que reveli el món sencer o almenys *un* món sencer; que doni compte de la realitat o com a mínim d'*una* realitat, com la millor història, la més bona pel·lícula.)

De la passió que va fer confluïr el meu ofici de professora de llengua i literatura amb la dèria d'escatir el lloc de les dones en la llengua i en els dies, en els llibres i en els diccionaris i, per tant, també en el món. Conscient i sabedora que tot allò que no s'anomena no existeix, que el que no té nom difícilment té un lloc al món, que les paraules marquen els límits no només del que és dicible sinó també del que és pensable, imaginable: del que pot néixer al món. Conscient de la força simbòlica que tenen les paraules, de la carta de naturalesa que dona ser en la llengua, existir en el discurs.

Aquestes passions i aquestes dèries són a l'inici del feliç i oportú atzar que em va brindar la doctora M. Teresa Cabré de treballar en la recerca i la revisió dels biaixos de la subordinació sexual en els usos lingüístics del *Diccionari General de la Llengua Catalana*, en la revisió del popular *Fabra*, quan l'Institut d'Estudis Catalans en va emprendre la nova edició publicada finalment l'any 1995.

M'hi vaig anar acostant amb una experiència prèvia que em feia percebre i analitzar femenins i masculins referits a la realitat de les persones d'unes determinades maneres. Conscient, per exemple, que davant el següent enunciat: “Peris tenia un germà. El germà de Peris va morir. Però l'home que va morir no va tenir mai un germà.”, no hi ha cap paradoxa ni enigma, malgrat això, però, només una de cada sis dones i un de cada vuit homes s'adona que no hi ha enigma ni paradoxa, que simplement Peris és una dona. Sabedora que després d'un masculí aparentment tan omnicomprensiu com aquest: “Els antics egipcis”, la frase pot acabar conclouent com segueix: “van concedir a les dones un control considerable de la propietat”; o que una redacció que ha començat amb un altre aparent genèric com el següent: “És un costum dels esquimals”, pot acabar perfectament així: “d'oferir la dona al foraster visitant”. Conscient i sabedora, per no apartar-me de les anteriors frases, a bastament divulgades i conegudes, o dels exemples que ja fa anys que m'acompanyen, que quan es pensa en les dones la redacció, la parla, la llengua, ho acaba reflectint d'una manera o altra, com es comprova en aquestes curtes informacions de Telenotícies que donaven compte d'un casament de prosàpia: “...al casament, hi van assistir pocs convidats però en canvi a fora hi havia molts tafaners i tafaneres...”, seguida d'aquesta altra notícia al cap de tres o quatre dies: “...¿Són les fotos del casament?, preguntaven molts compradors, homes i dones...”

Em vaig acostar primer a les pàgines, als camins i als viaranys del *Diccionari General de la Llengua Catalana* i després a d'altres diccionaris amb un determinat bagatge (les frases que acabo d'esmentar en són un exemple); equipada amb unes ulleres que em permetessin detectar quan s'invisibilitzava les dones del discurs, quan se'ns exclouïa d'exemples i de definicions; amb uns binocles i una percepció que em deixessin analitzar i interpretar l'escassa i rara presència de les dones en els diccionaris, per poder veure els solitaris i a vegades amagats mollons que marquen la presència i el quefer de les dones en els diccionaris, amb l'esperança que no em fallés massa ni la vista ni l'atenció; la primera lliçó que et dóna la lectura d'un diccionari és d'humilitat: ben aviat hi constates la flaqueza, l'opacitat i la terbolesa de la mirada humana, com pot arribar a ser de baix el lllindar d'atenció quan es llegeix un document tan ple de sentits i tan apassionant, fins i tot tan farcit de sorpreses, tot s'ha de dir, però alhora tan aspre, agre i punxegut com un diccionari. (Ho he constatat en diverses ocasions, a vegades ben amargament, com quan ja gairebé al final d'aquesta tesi, quan estava pràcticament redactada i, per descomptat, amb el números i els tants per cent quadrats i comprovats, de sobte, "trobava" un exemple, una definició, que s'havia amagat durant mesos i mesos en els replecs del diccionari i m'obligava, com si d'un teixit es tractés, a desfer-ne un bon tros per sargir-la i combinar-la amb els punts i els colors de les altres definicions o exemples; a comptar i recomptar, a calcular i a encastar de nou els percentatges.)

Molt abans d'això, hi ha hagut mesos i mesos, anys i anys de lectura, d'anar apuntant i comptant exemples i definicions, d'anar inventariant casos i usos, de sorprendre'm (gairebé d'escandalitzar-me) davant d'algunes de les definicions i exemples, d'anar constatant que la visió del món que dóna un diccionari és coherent, està perfectament travada al llarg de tots els seus articles, articulada amb la de la majoria d'altres documents, amb la resta d'aspectes de la realitat, d'anar comprovant que els tòpics hi funcionen en el mateix estricte sentit: imposant i encarcarat sempre el mateix ordre. Fins que l'aplec de tant de material va començar a configurar aquesta tesi, primer en un estat que algú va qualificar de magmàtic, després en un estat que espero que sigui més endreçat i polític: acordat a les convencions i a les exigències del gènere.

He hagut de resistir-me a embadalir-me davant de cada exemple (o gairebé), a deixar de quedar fascinada davant de cada anècdota, a no escoltar el cant de sirena particular de cada definició. He hagut de procurar trobar els sentits més generals, de sistematitzar els usos de la llengua a l'hora de subordinar un grup humà no minoritari com és el de les dones. La feina no ha estat senzilla: és fàcil badar i perdre's enmig dels molts arbres que aguanten els diccionaris, es fa difícil veure'ls com un bosc, com una unitat que per sobre de tot té sentit globalment; és fàcil deixar-se endur pel color de cada flor o pel dolor de la punxada de cada card, és difícil veure les gammes i els matisos de color del ram sencer. Ha estat complicat i laboriós intentar donar compte de la totalitat i no aturar-me en cada detall i en cada cas, en definitiva, no perdre'm en els revolts i en els meandres dels diccionaris.

Aquest camí és el que he transitat amb afany durant els últims anys; l'autèntic envit que m'ha plantejat aquesta tesi ha estat, tot partint dels diccionaris i arribant a la lexicografia en general, el d'intentar donar compte globalment d'alguns dels usos generals de la llengua,

d'alguns dels biaixos que subordinen les dones i tot allò que és o pertany a l'àmbit femení, i dels usos que reforcen aquesta subordinació.

Malgrat que fer una tesi és en molts moments una tasca sobretot solitària i en certa manera alienant, jo he tingut la sort de poder portar-la a terme molt ben acompanyada, animada, estimada i dirigida.

M. Teresa Cabré Castellví i Victòria Sau Sánchez, les meves directores de tesi, han estat una presència constant, una ombra protectora i una guia segura, no només perquè han tingut la paciència d'anar marcant límits a les meves imprecises tendències divagatòries sinó perquè hi he pogut confrontar tot tipus de problemes, dubtes, indecisions i criteris; m'han brindat, a més del seu rigor, el seu afecte; mestres de pensar, m'han ajudat a anar una mica més enllà, han procurat que toqués de peus a terra i m'han posat al corrent de les exigències del gènere; un luxe, les moltes hores que m'han regalat. Marta Segarra Montaner des dels primers dies dels cursets del doctorat ha estat una tutora generosa que, a més, sempre ha fet planer el camí de la burocràcia; M. Àngels Vidal, també des dels anys del doctorat, m'ha donat bibliografia sobre diccionaris. Les Oficines Lexicogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans, ja des dels temps en què treballava en la revisió del *Diccionari General de la Llengua Catalana*, m'han acollit i m'han donat facilitats per fer aquesta tesi, quan vaig deixar-hi de treballar, em van permetre d'utilitzar els seus diccionaris informatitzats; sempre que hi he anat hi he trobat ajuda i suport.

Bea Porqueres va ser la primera que va "veure" en un primer munt informe de papers que aquelles llistes de definicions i d'exemples mal embastats podien arribar a ser una tesi; tant ella com Montserrat de Gispert van tenir l'enorme paciència (i no sé si dir la resignació) de llegir-se i dir-me les seves opinions sobre aquell primer escrit llarguíssim i marasmàtic. Ana Rodet va decidir que en informàtica tot era possible i que les bases de dades havien d'estar al servei d'exemples i de definicions i no a l'inrevés, a la seva fe i entusiasme dec que la segona part de la tesi hagi estat molt menys feixuga que la primera: gairebé un passeig per les consultes i els informes de les bases. Amb gran alegria, Manuela Rodríguez ha estat sempre a punt (a qualsevol hora, i això inclou dissabtes i diumenges) per posar-se a buscar exemples juganers i definicions esquivoles que jugaven a fet amagar i es camuflaven i relliscaven pels racons més impensats i invisibles de la pantalla, també s'ha fet un fart de comptar, recomptar, i de tenir idees sobre com presentar els números i les mostres; Pepa Palacio va fer també unes quantes sumes i uns quants tants per cent. L'Eugènia i l'Helena, sòbries i estoiques, m'han aguantat tots aquests anys amb l'ull ben tendre; amb sentit de l'humor, han sabut donar un tracte amable i pacient als diccionaris que pul.lulaven per casa (i a mi mateixa) una mica com si fóssim una parentela inevitable, una mica reganyosa i maniàtica. Begoña González ha estat sempre a l'aguait, atenta, amatent i acollidora; la seva energia m'ha fet bé.

Lluís Olivella, cosí, es va mirar i va acabar de ponderar les mostres aleatòries. Al llarg d'aquests anys, Imma Mayol i Rosa Martí m'han fet arribar els papers del Parlament que feien referència a les qüestions del sexisme a la llengua que s'hi debaten; Mercè Molina m'ha explicat amb paciència algunes de les relacions entre llei, minoria d'edat i dones;

Miquel Àngel de Miguel va donar tota l'ajuda possible per imprimir la tesi, Isabel Porta també va col.laborar en la sempre imprevisible i atzarosa tasca de passar-la al paper.

Una pila d'amigues m'han donat sempre ànims i suport, m'han fet arribar papers, s'han fixat en curiosos i peculiars redactats, i també han possibilitat llocs i àmbits per discutir i contrastar; entre moltes d'altres, no em vull oblidar de Mercè Otero-Vidal, Lola Ribelles, Toton Sopena, Montse Roset, Montse Gómez, Núria Puig. Tampoc vull deixar d'esmentar Marta Selva, Mireia Bofill... i altres dones de Ca la Dona. Amigues i col.legues de l'IES Narcís Monturiol sovint m'han donat força i m'han animat. També m'han donat alè, idees i un fòrum per parlar-ne i treballar-hi les companyes i amigues del grup NOMBRA; agraïment i reconeixement que faig extensiu a les oportunitats que se m'han donat per poder parlar de diccionaris i dedicar-m'hi.

Capítol 1. INTRODUCCIÓ

1.1. Delimitació del tema

Es pot afirmar que dos dels aspectes fonamentals que configuren la visió i la percepció que la societat té de les dones i, en conseqüència, la valoració que se'n fa, són el sexisme i l'androcentrisme. En primer lloc, a causa de la importància que tenen aquests dos conceptes al llarg de la tesi i, en segon lloc, perquè formen part de la mateixa delimitació del tema, passo a definir-los.

El sexisme és fonamentalment una actitud que es caracteritza pel menyspreu i la desvaloració, per excés o per defecte, del que són o fan les dones. És una actitud derivada de la supremacia masculina, es basa en l'hegemonia dels homes i en el conjunt de creences que li donen suport i la legitimen. També es pot definir com el conjunt dels mètodes utilitzats pel patriarcat per continuar mantenint el sexe femení en una situació de subordinació.

El sexisme té repercussions evidents en la llengua, com es pot observar, per exemple, en la definició¹ de l'entrada COMAREIG: "Acció de comarejar, murmuració, xerradissa de dones.", o en el contingut d'un dels exemples de CERVELL, que és el reflex d'un pensament que més que sexista es pot dir que deriva clarament cap a la misogínia, CERVELL: "És una dona sense cervell."

L'androcentrisme, en contrast amb el sexisme, consisteix en un punt de vista orientat pel conjunt de valors dominants en el patriarcat² o, dit d'una altra manera, per una percepció "centrada" i basada en normes masculines. És prendre l'home com a mesura de totes les coses; tot discurs que presenta aspectes de la vida de les dones com una desviació (a la norma) és androcèntric.

L'androcentrisme és sobretot, doncs, una perspectiva. Consisteix fonamentalment en una determinada i parcial visió del món que considera que el que han fet els homes és el que ha fet la humanitat o, a l'inrevés, que tot el que ha aconseguit l'espècie humana ho han realitzat només homes; consisteix també, per tant, en l'apropiació de les consecucions femenines per part dels homes. És pensar que el que és bo per als homes és bo per a la humanitat, és creure que les experiències masculines inclouen i són la mesura de les experiències humanes; valorar tan sols el que és masculí. És considerar que els homes són el centre del món i el patró per mesurar qualsevol persona.

¹ A menys que s'especifiqui el contrari, totes les definicions i els exemples utilitzats en aquesta Introducció són del *Diccionari General de la Llengua Catalana*.

² En aquest context, entenc per patriarcat la presa de poder històrica per part dels homes dominants sobre les dones que es va produir en un moment o altre en totes les societats conegudes. El patriarcat és des d'aleshores la manifestació i la institucionalització d'aquest domini sobre les dones i les seves filles i fills. Això vol dir que són homes els qui tenen el poder en totes les institucions de la societat, especialment les reglades, encara que això no implica que les dones no tinguin cap poder o que estiguin privades totalment de drets, recursos i influències. El patriarcat atorga un accés més gran als homes que a les dones als recursos de les estructures de poder, tant fora com dins de les llars; en l'àmbit públic i en el privat.

La definició d'HEMOFÍLIA: “Estat morbós ordinàriament hereditari caracteritzat per una tendència a l'hemorràgia.”, no especifica en cap moment que és una malaltia que només poden patir els homes, tal com s'ha redactat, sembla que la pugui patir tothom, presenta una malaltia específicament masculina com si fos universal. Les dues frases fetes incloses en l'article BANYA: “*Posar banyes a algú*, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal; tenir un altre tractes il·lícits amb la seva muller. *Portar banyes*, es diu del marit enganyat.”, mostren que la persona que les va redactar, en fer-ho, tenia com a punt de mira els homes.

L'androcentrisme també té, com el sexisme, indubtables repercussions en els usos de la llengua. L'androcentrisme, en una mesura més gran que el sexisme, és la causa i l'origen d'uns determinats usos de la llengua que tendeixen a excloure o a invisibilitzar les dones en la llengua; o el que és el mateix, promouen l'exclusió lingüística o la invisibilització lingüística. Dos són els usos més importants de la llengua, a bastament presents en les definicions i exemples dels diccionaris, en què l'androcentrisme es comprova.

El primer és la utilització de la paraula “home” com a omnicomprendiva del gènere humà. Les dues primeres accepcions de les definicions següents, MANDÍBULA: “Cadascuna de les dues parts òssies de la boca en què van inserides les dents en l'home i tots els altres animals dentats”, o MEMBRE: “Qualsevol de les extremitats de l'home i dels animals”, invisibilitzen les dones en les respectives redaccions. Si s'entengués que en aquestes dues ocasions la paraula “home” comprèn l'espècie humana, la segona accepció de MEMBRE: “Òrgan de la generació en l'home i alguns animals.”, exclouria les dones del discurs.

El segon és la utilització del masculí com a fals o presumpte genèric. Els dos exemples següents ho mostren, CIVILITZADOR -A: “La influència civilitzadora dels anglesos.”, ADORAR: “Els pagans adoraven el sol.” També ho mostren les dues definicions que hi ha a continuació, ATARANTAMENT: “Estat del qui està atarantat”, ATLETA: “El qui està entrenat per a prendre part en exercicis que requereixen una gran agilitat o força”; és un tipus de redactat que també s'utilitza en la redacció de les definicions d'alguns oficis, ABAIXADOR: “El qui abaixa els draps.” L'androcentrisme lingüístic genera discriminació perquè posa límits a l'imaginar i a l'ordre simbòlic des del moment que limita allò que és pensable i allò que és dicible.

Aquests dos aspectes s'han d'inscriure en l'actual i vigent ideologia patriarcal present pertot, tant en qualsevol aspecte de la realitat com arreu del món; present també, en menor o major grau, a l'hora d'elaborar un diccionari, ja que un diccionari és, a fi de comptes, tant un producte social que reflecteix tots els aspectes que conformen la realitat i el món com un producte lingüístic.

Els biaixos sexistes i androcèntrics ocasionen, com s'ha dit, d'una banda, un tractament pejoratiu de les dones i, de l'altra, una invisibilització o una exclusió (i, per tant, una desvaloració) de les dones en qualsevol document a partir d'uns determinats usos de la llengua; aquests fets han ocasionat un gran nombre d'estudis arreu del món, especialment,

en el món occidental³. Sembla pertinent, doncs, preguntar-se fins a quin punt les dones estan correctament representades en els diccionaris, si hi ha hagut canvis en aquesta visualització en els últims anys, especialment des de mitjans d'aquest segle, i, si n'hi ha hagut, quin tipus de canvis es constata en els diccionaris.

Aquesta tesi es proposa de contestar alguns dels anteriors interrogants. Per això la tesi s'organitza en dues parts diferenciades tot i que lligades entre si.

La primera part (segon capítol) és una anàlisi de la presència i de l'absència de les dones en el *Diccionari General de la Llengua Catalana*⁴ (a partir d'ara, m'hi referiré com a *DGLC*) a través d'algunes informacions lexicogràfiques dels articles: definicions, exemples, fraseologia, etc. S'han estudiat gran part dels elements que fan referència a éssers humans sexuats⁵. La presència d'homes i dones al llarg del *DGLC* és desigual i descompensada; he escollit i he agafat com a centre d'interès primordial i com a objectiu principal d'estudi, l'anàlisi de la presència del sexe femení al llarg de tot el document.

La segona part de la tesi (tercer capítol) és una anàlisi comparativa de la presència humana sexuada (fonamentalment de la femenina) entre el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, prèviament comptabilitzat i analitzat, i dues mostres aleatòries de dos diccionaris editats posteriorment: el *Diccionari de la llengua catalana*⁶ (pel que fa al català) i el *Diccionario de la Lengua Española*⁷ (respecte al castellà). Aquesta anàlisi contrastiva és la base de generalitzacions sobre la distribució de la presència humana sexuada en la lexicografia en general.

1.2. Supòsits de partida i hipòtesis de treball

Supòsits de partida. Aquest treball parteix d'una sèrie de supòsits generals que donen coherència a tota l'argumentació que s'hi fa.

³ Per només citar-ne uns quants de representatius i de diferent procedència i lloc d'enunciació: Yaguello, Marina. *Les mots et les femmes*. París: Payot, 1978; Cixous, Hélène: "Le rire de la méduse", pp. 39-54 a *L'Arc*, 61 (1975); Lakoff, Robin. *El lenguaje y el lugar de la mujer*. Barcelona: Hacer, 1981; Miller, Casey & Swift, Kate. *The Handbook of NONSEXIST WRITING*. New York: Harper & Row, 1988; Rossi, Rosa. *Le parole delle donne*. Roma: Editori Riuniti, 1978; Sabatini, Alma. *Il sessismo nella lingua italiana*. Roma: Commissione nazionale per la realizzazione della parità tra uomo e donna, 1987; Sau, Victòria. *Diccionario Ideológico Feminista*. Barcelona: Icaria, 1981 i 1990.

⁴ Fabra, Pompeu. *Diccionari General de la Llengua Catalana* (2^a ed.). Barcelona: A. López Llausàs, 1954.

⁵ Abans de continuar, he d'especificar que entenc que hi ha presència humana sexuada en la redacció de l'exemple següent del *Diccionari General de la Llengua Catalana* de l'article AFORISME: "El primer aforisme d'Hipòcrates és: la vida és curta i l'art és llarg.", en aquesta redacció hi ha presència humana sexuada ja que hi surt inequívocament un home; en canvi, en d'altres exemples del mateix diccionari com els que es poden trobar a ATAPEIR: "Les petjades de la gent van atapeir la neu dels camins." o a ATENDRE: "No m'atén com jo voldria.", hi ha presència humana però no és sexuada, ja que no se sap si es refereixen a dones o a homes; no tinc en compte els redactats similars als dels dos últims exemples.

⁶ Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 62, Abadia de Montserrat, Moll, 3 i 4, 1995 (es tracta de l'última edició del diccionari de l'IEC).

⁷ Real Academia Española. *Diccionario de la Lengua Española* (21^a ed.). Madrid: Espasa-Calpe, 1992 (es tracta de l'última edició del diccionari de la Real Academia Española).

Primer supòsit. Parteix de la base que un diccionari no és només un reflex de la realitat, no és tan sols una mera visió del món, sinó que és, al seu torn, pel fet de ser un document de consulta i estudi, tant per al públic en general com per a tot tipus d'estudiants, un diccionari és al seu torn, doncs, un document que no tan sols ensenya, explica i prescriu⁸ com és la llengua, sinó que, a més a més, ensenya, explica i fins i tot prescriu com és o com ha de ser el món. És a dir, per una banda, l'acció d'un diccionari sobre la llengua és directa ja que la seva missió és descriure-la i prescriure-la, per altra banda, un diccionari, pel fet de descriure i prescriure la llengua, també explica i prescriu, indirectament i en certa mesura, el món.

Es pot afirmar que un diccionari general fa un doble paper, ja que, per una banda i necessàriament, justament es dedica a aquesta tasca, mostra l'ús lingüístic d'una llengua i, per altra banda, alhora que fa això, vehicula a través d'aquest ús una manera de veure el món. Per això quan al llarg de la tesi parlo de "prescripció" o de "prescriure", hauria de matisar que és una doble i intencionada utilització, ja que si bé la prescripció que fa un diccionari sobre l'ús de la llengua és directa: és llei i norma, per exemple, pel que fa a la recta ortografia de la llengua, també és cert que, en menor o major grau segons els casos, també prescriu, aquest cop d'una manera indirecta, sobre el món i la realitat. Un diccionari és, doncs, un document que contribueix a conformar en les persones que el consulten una determinada visió del món, és un element prescriptiu i legimitador també sobre el món i la realitat⁹.

Segon supòsit. Parteix de la base que la representació qualitativa de les dones en un document com un diccionari, en aquest cas uns diccionaris, ha de ser similar i representativa necessàriament de la ideologia i els valors dominants en unes determinades societats: les societats de l'època en què es van fer. Ja que, com he dit abans, encara que un diccionari no és un document que pretengui descriure el món, des del moment que selecciona, descriu i exemplifica les principals paraules que conformen una llengua, indirectament sí que ho fa.

Tercer supòsit. Parteix de la base que en qualsevol diccionari la presència numèrica d'homes i de dones hi és desigual i descompensada respecte a la proporció natural d'aproximadament el 50% de cada sexe en la societat; una revisió molt superficial i ràpida del *DGLC* ja ho permet afirmar d'entrada. Ho corroboren d'altres mirades a diccionaris¹⁰ i

⁸ L'acció prescriptiva dels diccionaris pot ser explícita en el cas dels diccionaris normatius o implícita en la resta de diccionaris.

⁹ És exemplar en aquest últim sentit el fet que el portaveu de CiU a la Comissió de Justícia, Dret i Seguretat Ciutadana del Parlament de Catalunya esgrimís, com si del Codi Penal es tractés, el nou diccionari de l'IEC a l'hora de rebutjar una Proposició no de llei sobre la creació del registre de parelles de fet de la Generalitat de Catalunya; el portaveu es va basar en l'autoritat del *DIEC* ja que va equiparar "parelles de fet" a "concubinat" literalment amb aquestes paraules: "Perdonin, senyors, si consulten vostès el diccionari suara publicat, de l'Institut d'Estudis Catalans, veuran la definició de 'concubinat', que és la legal d'aquest neologisme de "parella de fet". No és cap element ni pejoratiu, és purament descriptiu". *Diari de Sessions del Parlament de Catalunya* Sèrie C - Núm. 81, 19 de setembre de 1996, p. 2.445. L'endemà la premsa se'n va fer ressò, per exemple, *La Vanguardia*, 20.9.96, p. 23, *El País*, 20.9.96, Cataluña pp. 1 i 5.

¹⁰ Per exemple, pel que fa la *DRAE*, vegeu García Meseguer, Alvaro. "Acotaciones al diccionario de la Real Academia española de la lengua", pp. 265-387 a *Lenguaje y discriminación sexual*. Barcelona: Montesinos, 1988; Forgas Berdet, Esther. "Sexo y sociedad en el último *DRAE*", pp. 79-100 a *Universitas Tarraconensis*

també la meua experiència prèvia en diccionaris, llibres de text, enciclopèdies i d'altres tipus de documents¹¹.

Quart supòsit. Aquest supòsit també prové de l'experiència prèvia a la lectura del *DGLC* i a la realització d'aquesta tesi, es tracta de la constatació que quan es pensa en una dona o es té en compte la presència de les dones, es busca la manera d'expressar-la, una forma que realment la reflecteixi. Aquesta experiència prèvia és la que m'ha fet considerar que quan apareixia un masculí no genèric (tant si era singular com si era plural) les dones o bé hi eren excloses o bé invisibilitzades, dos dels biaixos androcèntrics més habituals.

A l'entrada MEMBRE s'han pogut veure aquests dos biaixos l'un rere l'altre; l'article presenta una primera accepció on hi ha una invisibilització de la presència femenina: "Qualsevol de les extremitats de l'home i dels animals, articulades al tronc.", i, sense solució de continuïtat, la segona accepció continua d'aquesta manera: "Òrgan de la generació en l'home i alguns animals.", definició en què la invisibilització anterior passa a ser una exclusió.

Són freqüents també els exemples i definicions on sota un masculí es parla d'homes, així passa en l'exemple de VÈNCER: "Els portuguesos vanceren els castellans a Aljubarrota.", o en el de VICTÒRIA: "La victòria dels portuguesos sobre els castellans.", el més probable és que no hi hagi gaires dones amagades sota aquests masculins plurals, masculí plural que el biaix androcèntric de la llengua pretén capciosament, no en aquests casos concrets, sinó en general, fer passar sempre com a genèric. El mateix passaria amb part de la resta d'exemples de VICTÒRIA: "La victòria dels anglesos a Gibraltar." o encara més a "La victòria dels jugadors francesos.", o en un exemple de VENJAR: "Els catalans decidiren venjar la mort de llur capità."

Tenint en compte tot això, he considerat només com a inclusors de presència femenina els masculins plural que inequívocament s'hi refereixen; casos que evidentment, encara que no excloquin les dones del discurs, sí que mantenen el biaix androcèntric invisibilitzador en l'ús de la llengua i, per tant, un ús de la llengua subordinador respecte a les dones. Només he tingut en compte la presència de dones en definicions i exemples inequívocs com un dels de VENERAR: "Venerar la memòria dels seus pares.", tot i ser conscient que "pares" no sempre inclouria una dona i un home; en un context diferent, per exemple, en el de "pares de l'Església", tornaria a excloure les dones; també he considerat incloents casos com els següents, PARE: "Els meus pares són de Valls.", CASAR: "Són promesos i es casaran el mes que ve." o DE BRACET: "Els nuvis anaven de bracet."

Philologica, X (1986); García Meseguer, Alvaro. "Género y sexo en el nuevo Diccionario de la Real Academia", pp. 51-56 a *Política científica*, 37 (1993); Marco, Aurora. "Estereotipos de género en el Diccionario de la Lengua Española", pp. 187-211a *Estudios sobre Mujer, Lengua y Literatura*. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria; Universidade de Santiago de Compostela, 1996; i, especialment, Autores diversos. *Lo femenino y lo masculino en el Diccionario de la Lengua de la Real Academia Española*. Madrid: Instituto de la Mujer, 1998.

¹¹ Pel que fa al *DGLC*, vegeu, per exemple, el meu llibre *El sexisme i l'androcèntisme en la llengua: anàlisi i propostes de canvi*. Barcelona: ICE de la UAB [Quaderns de Coeducació 3], 1992, especialment pp. 11-15; Lledó, Eulàlia. "Fabra i el sexisme", p. 48 a *Llibreria*, 22 (1988).

Hipòtesis de treball. A més dels supòsits generals que s'acaben de presentar, la tesi parteix d'uns supòsits específics, relacionats amb els objectius, que en constitueixen les tres hipòtesis principals.

Hipòtesi I. El primer objectiu de la tesi és observar si es confirma la descompensació numèrica per raó de sexe esmentada en el tercer supòsit; si es confirmés aquesta descompensació, escatir fins a quin punt la presència femenina és menys important que la masculina en els diccionaris. És la hipòtesi més general i parteix de la base, com deia abans, que la presència femenina és més restringida en qualsevol document que la masculina.

Hipòtesi II. Aquesta hipòtesi pressuposa que quan les dones apareixen en els diccionaris és per mostrar fonamentalment característiques físiques i no físiques pròpies només de les dones, com se sol fer quan es caracteritza un grup des de fora per un altre grup que s'atribueix el poder de fer-ho; cosa presumible si es té en compte la presència de les dones en d'altres documents i àmbits. Aquesta segona hipòtesi general inclou alguns aspectes més específics:

- a) Pel que fa a les característiques personals, n'hi haurà més de físiques que de no físiques.
- b) Respecte a aquestes mateixes característiques, al llarg d'exemples i de definicions, n'hi haurà més de negatives que no pas de positives.
- c) Quant a les característiques només físiques, la majoria definiran trets i aspectes sexuals de les dones.
- d) Quant als oficis que exerceixin les dones, seran poc remunerats i tipificats específicament com a femenins seguint els estereotips tradicionals, com són els relacionats amb l'ensenyament, la indústria del tèxtil i la sanitat.

Hipòtesi III. Aquesta hipòtesi pressuposa que no hi haurà diferències significatives entre el *DGLC* i els dos diccionaris del mateix àmbit cultural que aquest diccionari, però actuals o actualitzats, una mica posteriors, doncs, al *DGLC*. Per demostrar-la, es comprovarà si alguns dels usos de la llengua tenen un paral·lelisme en tots tres diccionaris en el sentit d'excloure les dones, i, en especial, comprovar si són també similars en els tres diccionaris analitzats, els usos que, encara que no exclouin les dones del discurs, mostrin un biaix androcèntric invisibilitzador o minimitzador en l'ús de la llengua fins al punt d'assenyalar una relació jeràrquica de sexe pròpia dels biaixos sexista i androcèntric esmentats al començament d'aquesta Introducció.

Aquesta hipòtesi es basa en la consideració que el sexisme i l'androcentrisme són dos dels paràmetres bàsics del pensament patriarcal i, per tant, han de ser causa i origen d'uns determinats usos androcèntrics tant de la llengua dels diccionaris com de la seva mateixa organització i estructuració.

1.3. Objectius

En aquesta tesi em proposo demostrar si les hipòtesis establertes a partir dels supòsits de partida i d'anàlisi i d'experiències anteriors són encertades, em proposo demostrar si en els

diccionaris la presència i el paper de les dones és equiparable a la presència i el paper que ocupen en d'altres àmbits i documents.

Per tant, a través d'aquesta tesi es quantificarà i s'analitzarà l'escassa presència femenina en els diccionaris. S'analitzarà tant les característiques com el diferent paper o papers que juguen les dones quan per una raó o altra surten en les definicions o exemples. És a dir, per què, en quines ocasions, en quins contextos, per quines raons, per definir quines característiques, coses o situacions, per exemplificar quins fets, relacions o qualitats, surten o no surten les dones en els diccionaris, primerament, s'analitzarà la qüestió a través del *DGLC* i, posteriorment, es contrastaran els resultats amb els altres dos diccionaris.

Això comporta que en la primera part de la tesi s'analitzi la imatge que de la dona es dona al llarg del *DGLC*, el prototipus i les característiques bàsiques que presenten o haurien de presentar les dones segons aquest document, qüestió especialment important ja que un diccionari valora i jerarquitzava el món i la realitat que pretén descriure.

En la segona part de la tesi, un dels objectius és comprovar si aquest prototipus de dona i les seves característiques canvia en diferents llengües d'un mateix àmbit cultural i en documents més moderns; un altre dels objectius d'aquesta tesi consistirà, doncs, a investigar si hi ha diferències significatives en la imatge que de les dones presenten els tres diccionaris analitzats i també si n'hi ha en les redaccions a partir de les quals les presenten. Com abans es deia, l'anàlisi contrastiva de la segona part de la tesi té com a objectiu la generalització sobre aquesta qüestió en la lexicografia en general.

1.4. Materials

El corpus d'anàlisi el constitueix, per una banda, la totalitat del *Diccionari General de la Llengua Catalana* i, per altra banda, una mostra aleatòria de dos diccionaris actuals de diferents llengües romàniques: el *Diccionario de la Lengua Española* i el *Diccionari de la llengua catalana*.

Per realitzar l'anàlisi de la primera part he utilitzat la segona edició del *Diccionari General de la Llengua Catalana*, la publicada el setembre del 1954. És la mateixa edició que va utilitzar l'IEC per fer la revisió del *DGLC*¹², i l'he agafada perquè és l'última edició en què va treballar el mateix Pompeu Fabra i, per tant, va intervenir en els afegits i esmenes que hi ha respecte a la primera edició, la publicada el novembre del 1932. He tingut en compte, quan així ho he pogut fer, els fragments suprimits en aquesta segona edició del *DGLC* per la censura franquista, supressions que es troben com és lògic, però, a la primera edició.

Per realitzar l'anàlisi de la segona part he utilitzat els dos diccionaris següents, per un cantó, la 21ª edició del *Diccionario de la Lengua Española* de la Real Academia Española, la publicada el 1992, ja que és l'última edició corregida i esmenada (concretament he usat la reimpressió de març de 1994), per l'altre, la primera edició del *Diccionari de la llengua*

¹² Revisió que ha culminat amb el *Diccionari de la llengua catalana*, publicat per primer cop el setembre del 1995 (Institut d'Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona, Palma de Mallorca, València: 3 i 4, 62, Moll, Enciclopèdia Catalana, Abadia de Montserrat, 1995).

catalana, publicada el 1995 per l'IEC. D'aquests dos diccionaris he fet servir també la versió en CD-Rom.

1.5. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball

S'ha fet en primer lloc una anàlisi del *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Per comptabilitzar, analitzar i donar compte de la presència i de l'absència femenina, he estructurat el material d'aquesta primera part de la tesi en quatre apartats:

- Apartat I. Exemples amb presència femenina
- Apartat II. Definicions amb presència femenina
- Apartat III. Definicions amb presència masculina
- Apartat IV. Definicions amb presència humana no sexuada

Darrere d'aquests quatre apartats hi ha un cinquè apartat dedicat a les conclusions que tanca el segon capítol.

Apartat I. Exemples amb presència femenina

Pel que fa als exemples, he tingut en compte lògicament només els que mostraven presència humana sexuada, tota la resta l'he deixada de banda. He comptabilitzat tots els exemples amb presència del sexe femení, els he inventariat i els he distribuït segons una tipologia classificatòria prèviament establerta que consta de set camps:

- Camp 01) Exemples de relacions de parentiu i afiliació
- Camp 02) Exemples de característiques físiques
- Camp 03) Exemples de característiques no físiques
- Camp 04) Exemples d'actituds
- Camp 05) Exemples d'activitats professionals
- Camp 06) Exemples de dones sublimades
- Camp 07) Altres exemples

L'ordre d'aquests set camps guarda una proporció directa amb el nombre d'exemples amb presència femenina que s'inclouen en cadascun. És un ordre decreixent: en el primer camp és on hi ha més exemples comptabilitzats i el setè camp és el que menys en conté.

Aquesta tipologia es va anar modificant i perfilant a la vista del contingut que mostraven els exemples. Un cop distribuïts els exemples en un o altre camp de la tipologia –a vegades en més d'un, ja que presentaven característiques que els feien obligatoris en més d'un camp–, he agafat els exemples continguts en cada camp i n'he fet una anàlisi i comentari procurant que lliguessin tots els exemples inclosos en cada camp. Per fer aquesta anàlisi i comentari dels exemples de cada camp, s'han distribuït en diversos subcamps.

Pel que fa als exemples amb presència del sexe masculí, he comptabilitzat el seu nombre; donada la gran quantitat que hi ha d'exemples amb presència o protagonisme masculí, aquest sol recompte ja ha constituït una feina ingent. El primer apartat, doncs, recull globalment l'estudi dels exemples.

Apartat II. Definicions amb presència femenina

Quant a les definicions, he comptabilitzat, com pel que fa als exemples, totes les que es refereixen a dones, sigui quina sigui la paraula o expressió amb què es palesi aquesta presència: “dona”, “dones”, “princesa”, “mare”, “filla”, “ella”, “vestida”, “acusada”, “bruixa”, “monja”, “mestra”, “prostituta”, “pagesa”... Les definicions comptabilitzades s’han inventariat i s’han distribuït segons la mateixa tipologia de set camps que havia establert prèviament per als exemples. Un cop distribuïdes les definicions en un o altre camp de la tipologia, i de la mateixa manera que he fet per als exemples, he fet una anàlisi i comentari que lligués i través totes les definicions que inclou cada camp. De la mateixa manera que he utilitzat la mateixa tipologia per a exemples i definicions, he procurat també utilitzar en cada camp resultant, els mateixos subcamps que havia establert per als exemples; no sempre ha estat possible: en algun camp hi ha alguns canvis. Tot aquest segon apartat es dedica a l’anàlisi i comentari de les definicions amb presència del sexe femení; aquesta presència no implica necessàriament protagonisme femení.

Apartat III. Definicions amb presència masculina

Respecte a les definicions amb presència del sexe masculí, he comptabilitzat, inventariat i comentat totes les definicions que en la seva redacció contenien la paraula “home” o “homes”. He procedit així per dues raons de pes, la primera és que pràcticament totes les definicions del *DGLC* que tracten o palesen presència humana, estan redactades en masculí, la qual cosa fa completament impossible recollir-les totes a menys que es copïi i es repeteixi tot el *DGLC* de bell nou; tenint en compte això, la segona raó resideix en el fet que tant la paraula “home” com “homes” són paraules molt representatives i presenten unes complicacions, uns conflictes i unes contradiccions en les seves utilitzacions que les fan d’obligada anàlisi. El gruix que assoleixen les definicions amb “home” i “homes”, a més, és pràcticament el mateix que agafen les definicions amb qualsevol expressió de presència del sexe femení; ja es veurà que hi ha moltes menys entrades amb les paraules “dona” i “dones” que amb els mots “home” o “homes”. Aquest tercer apartat, doncs, es dedica a l’anàlisi i comentari de les definicions amb protagonisme o presència del sexe masculí.

Apartat IV. Definicions amb presència humana no sexuada

El quart apartat es dedica a analitzar i comentar la presència de la paraula “persona” i “persones” al llarg de les entrades que hi ha a les lletres A, B i C del *DGLC*. Contràriament als tres aspectes que s’ha vist anteriorment, els quals s’estudien al llarg de tot el *DGLC*, en aquest últim apartat he reduït l’estudi a aquestes tres lletres donada la massiva i ingent presència de les dues paraules.

Tant per a aquest quart apartat de l’estudi del *DGLC* com per a l’anterior, és a dir, les definicions amb la presència de les paraules “home” i “homes”, faig servir la mateixa tipologia de classificació –amb algunes petites modificacions en alguns dels seus camps– que s’utilitza, tant per als exemples com per a les definicions, amb presència de dones. El motiu d’aquesta utilització repetida per a la comptabilització i la classificació en els mateixos set camps tractats al llarg dels quatre apartats, és fer possible i més fàcil la comparació dels diversos aspectes analitzats i comentats al llarg de la primera part de la tesi.

Les adaptacions concretes dels mètodes d'anàlisi per als dos diccionaris que conformen la segona part de la tesi (*Diccionario de la Lengua Española* i *Diccionari de la llengua catalana*) s'especifiquen i es justifiquen en les respectives presentacions.

Dades recollides

Per analitzar la presència de les dones, he procedit de la manera que s'explica a continuació. Tant per als exemples com per a les definicions, es tenen en compte només les que mostren presència humana sexuada, la resta de la informació no interessa per a la tasca que em proposo fer.

Per realitzar tant els recomptes numèrics dels exemples i de les definicions amb presència humana sexuada, com el buidatge del contingut de les definicions i dels exemples en què hi ha presència de dones i d'homes, he recollit fonamentalment les següents classes de dades:

- 1) Nombre i contingut dels exemples amb presència sexuada femenina (he recollit els exemples que tenen presència únicament femenina i els que tenen presència mixta).
- 2) Nombre d'exemples amb presència sexuada masculina.
- 3) Nombre i contingut de les definicions amb presència sexuada femenina. Per poder analitzar amb més detall les definicions, es distingeix entre definicions que són primera accepció de les diferents entrades que es recullen i definicions d'altres accepcions; es recull també, a més de les definicions, les fraseologies, modismes, frases fetes, etc.
- 4) Nombre de definicions amb presència sexuada masculina al *DRAE* i al *DIEC*.
- 5) Nombre i contingut de les definicions que tenen les paraules "home" i "homes" del *DGLC*.
- 6) Nombre i contingut de les definicions que tenen les paraules "persona" i "persones" al llarg de les entrades de les lletres A, B i C del *DGLC*.
- 7) Es recullen també d'altres particularitats que tenen a veure amb diferents aspectes i fenòmens, per exemple, alguns casos curiosos de concordança, definicions que aparentment són duals, és a dir, que haurien d'explicar en principi el mateix de dones que d'homes, però que són desiguals, etc.

Tipus de redactats, problemes i criteris

Al llarg de la tesi es podrà veure que la presència de les dones és realment exigua i la dels homes és molt freqüent, cosa que, d'altra banda, ja s'intuïa. Primer de tot vaig haver de destriar els exemples que m'interessaven dels que no m'interessaven per investigar-los; posteriorment vaig aplicar els mateixos criteris per destriar les definicions. De tota manera, el més difícil en el moment de fer el buidatge va ser establir els criteris per portar-lo a terme. A continuació, hi ha una sèrie de tipus d'exemples que van anar sorgint i també mostres dels problemes i les solucions que vaig anar adoptant; ho exemplifico amb redaccions d'exemples, però els criteris adoptats s'han utilitzat tant per a exemples com per a definicions i frases fetes.

1) Exemples en què no hi ha persones de cap sexe o condició, per exemple, a *ATORRENTAR-SE* diu: "L'aigua davallava atorrentada.", o a *BALLABLE*: "En aquella òpera hi ha un ballable deliciós.", no hi ha rastre, doncs, de persones o ni de persones sexuades.

2) Exemples que encara que contenen marques personals no se n'especifica el sexe de les persones que hi apareixen, no estan marcades, són exemples genèrics com el d'AIGUALERA: "La boira ha deixat tan bella aigualera que no es pot entrar al bosc sense prendre un bany.", o, en la mateixa entrada: "No veremarem fins que s'haurà eixugat l'aigualera.", exemples en què si bé és presumible que algunes persones entrin al bosc o es posin a veremar, realment no dóna indicis de si seran dones o homes. S'hi troben també exemples com els d'ATAPEIR: "Les petjades de la gent van atapeir la neu dels camins." o "Hi havia una multitud atapeïda.", en què també és innegable la presència de persones, però estan amagades sota dos d'autèntics genèrics.

3) Exemples que encara que contenen marques personals en la pronominalització tampoc no s'hi marca el sexe de qui hi intervé, a ATENDRE diu "No m'atén com jo voldria.", a ATENCIÓ, pel peculiar funcionament dels pronoms febles catalans, passa el mateix: "Tingué l'atenció d'invitar-me.", o "Li teníem moltes atencions."

4) Exemples, però, en què això no passa, la pronominalització marca el sexe de qui hi intervé, a ATEMORIR diu: "Aquelles amenaces el van atemorir.", en l'entrada ATRIBUIR també es marca l'exemple amb un pronom personal sexuat: "Elles m'atribueixen unes paraules que jo mai no he dit." Com és lògic, de tots aquests casos que he exposat fins ara, només he considerat que estaven marcats amb persones de sexe femení o masculí i, per tant, només he tingut en compte, els exemples d'ATEMORIR i ATRIBUIR.

5) Exemples que encara que no portin marca de sexe, crec que estan fortament marcats, per exemple, BRANDEJAR: "Brandejant amb mà ferrenya l'espasa flamejant.", on és difícil imaginar una dona, a menys que sigui Joana d'Arc (presentada sempre com a excepció), realitzant tan estrètua acció; passa el mateix a COLTELLEJAR, malgrat que s'hi troba un genèric autèntic: "Els dos bàndols es coltellejaven furiosament." També a CANTAR hi ha el següent: "Cantem les seves victòries.", que ve immediatament després de "Cantem l'arribada de l'heroi."

Per contra, a CARRERA es pot veure un exemple que fa així: "Se m'ha fet una carrera en una mitja.", on encara que no hi surt cap marca de dona o home, costa imaginar-se aquesta frase en boca d'un home. També n'hi ha un a ALAMBOR: "En veure l'alambor de les seves galtes, plenes i rodones...", i per no moure'm de les galtes a COLORIT: "Les seves galtes tenen un colorit de préssec que enamora.", en els quals, per contra, no és fàcil veure-hi reflectida la cara d'un home, sobretot si es té en compte que al llarg dels exemples, més aviat s'enamoren el homes de les dones (FLORET: "Hi havia un floret de noies que enamorava.", ENAMORAR: "El meu germà es va enamorar de la filla del metge.").

A DAVANT hi ha l'expressiu i crec que sexuat: "Té un bon davant.", a DIBUIXAR, el gràfic i insinuant: "Aquest vestit li dibuixa bé les formes.", i a COBRIR: "El vel que cobreix la seva nuesa.", on la presència de la nuesa i el vel crec que descobreix la presència d'una dona. Hi ha l'exemple d'AIROSAMENT: "Es movia airosament.", que com a mínim és dubtós. També a FLOR, on es troben seguits aquests dos exemples: "La flor de la innocència." i "La flor de la virginitat.", és difícil pensar, especialment si es té en compte l'últim, que no es refereixen a noies.

A ENLLOC hi ha tres exemples que penso que es refereixen a persones, concretament a un home, són els següents: “No el trobem enlloc.”, “Enlloc no l’han vist.” i “L’has vist mai enlloc?” De tota manera, per molt dubtosos i suggeridors que siguin els exemples recollits en aquests últims paràgrafs, com que n’hi ha que fregarien el dubte, he decidit considerar-los com a no marcats i no classificar-los.

6) Dificultats a l’hora de decidir si un exemple es referia a un home o no, per exemple, no he considerat que l’exemple de NAFRA: “Ple de nafres.” es referís a un home, es pot referir a un braç o a un altre masculí que no sigui necessàriament un home. A NAT - ADA en la qual hi ha tres exemples, “Nat d’ahir.”, “Nat l’any dotze.” i “Nat a Barcelona.” només he considerat els dos últims com a referits a home, ja que si bé parlant d’un animal és difícil que algú s’hi referís amb un exemple com els dos últims, he considerat que el primer sí que se li podia aplicar i, per tant, no l’he comptabilitzat; els dos últims, en canvi, difícilment s’hi poden aplicar. Tampoc no he considerat exemples dubtosos i, per tant, no els he tingut en compte, els dos primers d’ofegar: “Li va estrènyer el coll fins a ofegar-lo.” i “Va caure al riu i va morir ofegat.”. Però sí que he considerat i comptabilitzat els dos exemples de PAGADOR -A: “És un mal pagador.” i “És un bon pagador.”; ja sé que es pot objectar que es pot referir al fet que, per exemple, l’Estat és un bon o, preferiblement, un mal pagador, però crec que la imatge que evoca, la imatge i la idea que es fa el públic lector és la d’una persona de sexe masculí. Amb exemples amb presència femenina també he tingut dubtes; així he dubtat davant el següent exemple de LUXOSAMENT: “Vestida luxosament”, i encara que he acabat decidint que darrera hi havia una dona, penso que es podria objectar que potser la vestida és una casa.

Tots els exemples dubtosos s’han contrastat amb diverses persones que es caracteritzaven per ser parlants competents del català: els els feia llegir i els feia explicar què volien dir al seu entendre i això m’ha decantat en molts dubtes a considerar-los i comptabilitzar-los o a no fer-ho; no crec que hi hagi un altre sistema més fiable. De tota manera, en el dubte he preferit abstenir-me, i a vegades no n’he acabat de fer cas. Per exemple, no he comptabilitzat un dels exemples de LENT -A: “És lent en els seus moviments.”, ni un dels de LLEUGER -A: “Tan gros com és, quan corre és molt lleuger.”, tot i que la gent interrogada entenia gairebé sempre que darrera el masculí hi havia un home.

Aquest sistema, a vegades, m’ha fet trontollar partits presos solidíssims, per exemple em va fer reconsiderar la inclusió de l’exemple d’ABONIR: “No n’hi cap de tan dolenta, que amb art no es pugui abonir.”, que jo en un principi no havia considerat com un exemple referit a una dona. La unànime coincidència, però, de tota la gent que el llegia a veure-hi una dona o més dones darrera, me’l va fer incloure finalment. De tota manera, amb els exemples amb dones, no he tingut tants problemes com amb els referits o suposadament referits a homes, els primers són molt poc ambigus, normalment són clars i inequívocs i, a més, els dubtosos són realment escassos, no representen una quantitat gens significativa.

7) No s’han considerat com a masculins, com a referits a un home, els nombrosíssims exemples en què la persona està amagada sota un “algú”, per exemple a CONVICCIÓ: “Portar la convicció a l’ànim d’algú.”, encara que tinc els meus dubtes que no amagui sempre un masculí. Per descomptat, sempre que en les definicions apareix un

“algú” acompanyat d’un adjectiu, aquest adjectiu és masculí, com a l’entrada ESTIMA en què diu: “Ésser **algú digne** d’estima.”; en casos com, per exemple, DIABLE he trobat concordant amb “algú” la paraula “ell”: “Ésser posseït pel diable, tenir, **algú**, dins el cos un diable que obra i parla per **ell**.”; d’aquestes concordances, n’he trobat diverses, a ENCARREGAR, per exemple, diu: “Confiar, encomanar, endossar (a **algú**) l’execució, la cura, d’alguna cosa, una funció de la qual **ell** té la responsabilitat.” De la mateixa manera, no he considerat com a masculins els casos en què hi havia un “hom”, malgrat que hi he trobat concordances tan masculines com la de CONTRACANVI: “Allò que **hom** dóna a canvi o compensació d’allò que **ell** rep.”

Un altre aspecte lligat amb aquesta qüestió són les errades de concordança que es troben en el *DGLC* i que sempre van en el mateix sentit: convertir un genèric femení en un masculí, és a dir, començar l’exemple o definició amb una paraula femenina genèrica i tot d’una “saltar” al masculí, es pot veure en la següent definició, DIABLE: “[...] **Persona** que hom compara a un diable, esp., per **temerari, turbulent, entremaliat**.”

Si el fenomen descrit per García Meseguer com a “salt semàntic” existís, en seria una variant. García Meseguer descriu d’aquesta manera el salt semàntic:

“Se incurre en salto semántico cuando un hablante o escritor emplea un vocablo de género masculino en su sentido genérico y construye sobre él una primera frase cuyo significado conviene a uno y otro sexo; y más adelante en el mismo contexto, repite el empleo de ese vocablo masculino (de forma explícita o implícita) pero esta vez en su sentido específico, es decir, referido a varón exclusivamente. Este segundo empleo demuestra que en la mente del autor el primer enunciado era ya sexista, circunstancia que habría pasado desapercibida de no haberse añadido la segunda frase.

Los ingleses prefieren el té al café. También prefieren las mujeres rubias a las morenas.

En este ejemplo, la voz *ingleses* experimenta un salto semántico entre la primera frase en la que se refiere a personas y la segunda en la que se refiere a varones (la voz *ingleses* aparece en la segunda de forma implícita).

El salto semántico es un caso particular de androcentrismo (véase 2.3) y responde a la misma causa: una identificación indebida entre los conceptos “varón” y “persona”. Se distinguen uno y otro en el hecho que el salto semántico requiere dos frases o momentos diferentes del discurso para ponerse de manifiesto; cuanto más alejados se encuentran estos dos momentos, mayor es la sensación que surge en el lector de haber sido engañado a lo largo de todo lo que lleva leído. Además, el salto semántico sólo puede darse en las lenguas con género, a diferencia de la óptica de varón que es un fenómeno universal.”¹³

García Meseguer ha descrit també aquest pretès salt semàntic en un exemple més conegut: “Los antiguos egipcios habitaban el valle del Nilo. Sus mujeres solían...”¹⁴

¹³ García Meseguer, Alvaro. *¿Es sexista la lengua española?* Barcelona: Paidós Ibérica, 1994, p. 63.

¹⁴ García Meseguer, Alvaro. “El ‘salto semántico’”. *El País*, 8.3.1984, p. 4.

Per a mi, és clar que els substantius masculins “ingleses” i “egipcios” no poden tenir mai un valor genèric, estan marcats ja en la primera oració: són masculins i es refereixen respectivament als anglesos i als egipcis, com molt bé diuen les frases. Això es demostra en el fet que a les segones oracions es pot parlar de les respectives dones, cosa impossible, si les dones també estiguessin a les primeres oracions o si s’hi hagués pensat a l’hora d’emetre-les.

No hi ha doncs, salt semàntic, el masculí és un masculí, inclou el masculí i prou, i si en les primeres frases s’hagués estat pensant també en les dones, la forma de les frases, el contingut de les primeres frases, així ho hagués reflectit. El que passa, en realitat, és que masculins d’aquest tipus mai no són genèrics; quan es diuen no es diuen mai si s’està pensant en dones i homes, només es diuen si no hi ha ni rastre de dones en el que es pensa o es diu.

8) No s’han tingut en compte els exemples en què la persona està ocupada per X o Y –tot i que sospito que X o Y solen ser homes–, que apareixen amb certa freqüència en el *DGLC*; només els he tingut en compte quan es veu clarament que són dones o homes. Gairebé mai no he vist que es referissin a una dona, però sovint es pot afirmar amb tota seguretat que en fan a un home, per exemple a *COMPTABILITAT*: “X és l’encarregat de portar la comptabilitat.”, o a *ACÍ*: “Ací jau En X.”

Pel que fa a la comptabilització, doncs, s’han fet servir els següents criteris.

- 1) Quan el pronom indica femení o masculí i el sentit de l’exemple implicava, a més, un ser humà, com s’ha vist més amunt a *ATEMORIR* i *ATRIBUIR*, o per exemple aquests dos: “Ella s’adossà a un arbre.”, o “Això que ara em contes s’allunya molt del que ell em va contar.”
- 2) Quan el demostratiu indica femení o masculí, *AGILITAT*: “Aquell gimnasta té una agilitat meravellosa.”
- 3) Quan el participi o l’adjectiu denoten femení o masculí, *AGENOLLAR-SE*: “Estava agenollada damunt la taula.”, o *AGUERRIT -IDA*: “Aguerrit en les lluites parlamentàries.”, o *BOIG BOJA*: “Està boig d’alegria.”
- 4) Quan els oficis o professions indiquen sexe, *AGUDESA*: “L’agudesa d’un escriptor.”, o *ACOMPANYAR*: “La minyona l’acompanyà fins a la porta del jardí.”
- 5) Quan simplement surten dones o homes, així a *BELLESA*: “Cal admirar els grans homes.”, “Admirar la bellesa d’una dona.”, en qui, com es pot veure, no s’admira exactament el mateix en unes i altres.

1.6. Remarques tècniques

Per acabar, unes quantes remarques de tipus tècnic. Al llarg de la tesi, tant quan se cita un exemple com quan se cita una definició –subdefinició, fraseologia o accepció concreta–, sempre s’especifica si és una cosa o altra, bé d’una manera general: perquè en aquell apartat o fragment es parla només o d’exemples o de definicions, bé d’una manera concreta si el fragment parla alhora d’exemples i de definicions. L’entrada a la qual correspon l’exemple o accepció se cita sempre en majúscules, com es pot veure una mica més amunt en l’última entrada citada: *BELLESA*.

Els exemples se citen en rodona i entre cometes. S'hi respecten tots els signes de puntuació que tinguin en el seu contingut i es donen sempre complets. S'ha de tenir en compte que un exemple és un món sencer, s'ha d'entendre sempre per si sol, és un comprimit, una pastilla, un conglomerat, de realitat; a vegades tan suggeridor com una bona novel·la. Se citen, doncs, tal qual, CALÇAR: “La minyona l’ha de calçar: no pot ajupir-se.”, CONTEXT: “En “hi havia allà nou noies”, el context ens indica clarament que “nou” és l’adjectiu numeral “nou” i no l’adjectiu qualificatiu “nou” o el substantiu femení “nou.” Si l’exemple se cita sol perquè forma per si mateix un paràgraf, després de les cometes finals no portarà cap més signe; el mateix passarà si l’exemple està al final d’un paràgraf i el clou. En els exemples del *DRAE*, la paraula que encapçala l’article, és a dir, el vocable que dona peu a l’entrada, es destaca dins la redacció de l’exemple en majúscula, RABIOSAMENTE: “Es RABIOSAMENTE guapa.”

Les definicions se citen també entre cometes i en rodona. Quan es tracta d’una primera accepció de l’entrada se cita com a continuació es mostra en la primera definició amb una dona que es troba al *DGLC*, ABADESSA: “Superiora d’un monestir de dones.” No sempre, però, l’accepció acaba amb un punt, ja que moltes vegades acaba com es veu a continuació amb un altre signe de puntuació, així a BLEDEJAR: “Ésser, una persona, esp. d’una dona, més o menys bleda;”; en aquests casos s’ha respectat, òbviament, el signe que hi ha, normalment és un punt i coma.

En el *DGLC*, sempre que l’accepció que se cita no és la primera de l’entrada, es marca precedint-la amb tres punts suspensius entre claudàtors, com es veu a continuació en una de les accepcions de l’entrada ALCAVOTERIA: “[...] Acte, mitjà, propi d’un alcavot o d’una alcavota.”; és una informació prou important per si mateixa saber si la definició és o no és la primera accepció de l’entrada. En el *DRAE* i en el *DIEC* les definicions estan numerades, hi consten, doncs, amb el número respectiu i no amb els tres punts suspensius entre claudàtors, CABELLO: “2. ant. Decíase de la mujer soltera. Usáb. con los sustantivos MOZA, MANCEBA, etc.” o CABRERA: “2 f. Dona del cabrer.”; en les definicions del *DRAE*, quan no hi ha número és o bé que és la primera accepció o bé que és fraseologia, en aquest últim cas es nota per la utilització de la lletra majúscula, DAMA1: “JOVEN. Actriz que hace los papeles de soltera o de casada muy joven.”

El *DGLC*, molt sovint, fa servir en les definicions dos tipus de lletra; així, utilitza la cursiva per posar una accepció concreta de la paraula de l’entrada, ja sigui en singular o en plural. El fragment en cursiva, com es veu en les dues entrades citades a continuació, respon normalment a una frase feta o manera de dir, així a BANYA: “[...] Posar banyes a algú, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal;”; pot respondre també a una frase que, encara que no ho és, més aviat sembla un exemple, és el cas de TREBALLAR que diu: “[...] Pobra dona: el seu marit fa dos mesos que no treballa, no té feina, està en vaga.” En els dos casos, després de les comes, l’accepció continua amb una explicació en rodona a la utilització concreta que marca la cursiva. El *DRAE* i el *DIEC* alternen, en aquests casos, la majúscula i la minúscula, el fragment que en el *DGLC* va en cursiva, ara es posa en majúscula, CABELLO: “2. ant. EN CABELLOS, dicho de la mujer soltera.” o GALANT: “3 DONA GALANT Dona que té intrigues amoroses.”; el *DGLC* no separa les dues parts de la redacció amb una coma o un punt com acostuma a fer el *DRAE*.

En algunes ocasions, en realitat molt poques, quan una definició és molt llarga i part del seu contingut pot ser obviat, aquesta part l'he tret i ho he marcat amb tres punts suspensius entre parèntesis, com he fet a la següent accepció de CAVALLER: “[...] *Cavaller errant*, que recorria el món per redreçar torts, (...) en honor de la seva dama.”

Quan vull fer notar algun aspecte concret –expressió, paraula, persona gramatical...– d'una definició o exemple, ho marco en negreta, com s'ha pogut veure en les accepcions citades més amunt referides a les concordances (DIABLE: “*Ésser posseït pel diable*, tenir, **algú**, dins el cos un diable que obra i parla per **ell**.”). En canvi quan en la meua redacció vull referir-me i, per tant, remarcar una paraula o paraules concretes, les poso entre cometes.

Al llarg del llibre hi ha un cert nombre de cites d'altres llibres, especialment cites literàries. Si el llibre del qual s'extreu la cita està escrit en castellà, en castellà es deixa la cita, si és d'un llibre escrit en qualsevol altra llengua, la cita es tradueix al català.

Capítol 2. El *Diccionari General de la Llengua Catalana*

2.1. Apartat I. Exemples amb presència femenina

CONDICIÓ: “Els fills segueixen la condició del pare: la muller, la del seu marit.”

2.1.1. Presentació

Un dels punts clau que s’ha de tenir en compte de cara a analitzar el contingut d’un diccionari és el conjunt d’exemples que conté i que normalment no tan sols donen informació lingüística sinó que donen compte de les connexions d’una àrea lingüística determinada amb tots els aspectes i les connotacions socials, polítiques, culturals, etc., de la realitat d’aquesta societat. El seu contingut també serveix, per descomptat, per investigar d’una manera clara i, a vegades, espectacular els biaixos sexista i androcèntric de l’ús de la llengua.

Així, una de les coses que s’espera d’un diccionari és que el seu contingut i, dins del contingut, especialment el conjunt d’exemples, reflecteixi la ideologia, l’organització social i política, els usos i costums, els paradigmes culturals, la legislació, els partits presos, les modes, els prejudicis..., del moment històric que s’estava vivint quan es va fer el diccionari; de la mateixa manera que s’espera que reflecteixi sobretot la flora o la fauna de l’àrea lingüística sobre la qual es fa el diccionari.

El *DGLC* no n’és una excepció i, així, pel que fa als fets polítics s’hi troben força referències; com a mostra podria servir el de *CONFERÈNCIA*, que diu així: “La conferència de Gènova.”, que segurament té a veure sobretot amb la realitat política de Catalunya, ja que és possible que s’estigui referint al tractat de Gènova signat el 1705 pels delegats de la Generalitat amb els anglesos a fi d’integrar-se al bàndol austriacista que lluitava contra França i Castella en la guerra de Successió. De fets polítics més recents i més directament relacionats amb Catalunya també se n’hi troben, a *CREMA* hi ha una referència prou explícita: “La crema dels convents.”

El catalanisme també hi és exemplificat, per exemple a *SOSPIRAR* hi ha el premonitori, perquè ja es troba a la primera edició del *DGLC*, la de l’any 32: “Tots sospiràvem pel nostre retorn a la pàtria.”, i encara a *PITJOR*: “És la cosa pitjor que li podies dir: botifler.” L’interès per la llengua també hi és, amb enormes síntesis de cap on s’havia d’anar en el lent camí de normalització i normativització de la llengua. A *VETLLAR* es troba: “Vetllar per la puresa de la llengua.”, i a *UN -A* hi ha l’explícita declaració de principis i d’intencions següent: “S’ha d’anar a una ortografia una.”¹

Els fets culturals i socioculturals més importants del moment també hi són; a una subentrada de *REPRESENTAR* diu: “Representar ‘Terra Baixa’.” i “L’actor que representa

¹ En el *DIEC* s’han conservat tots quatre exemples i encara en alguna entrada se n’ha afegit algun que té certa relació amb els dos últims, per exemple un dels d’*IDENTITAT*: “La llengua forma part essencial de la identitat d’un poble.”

Manelic.”; a REPRESENTACIÓ hi ha el carregat d'intenció: “L'autoritat ha prohibit la representació del ‘Foc de les ginesteres’.”, en clara referència a l'obra teatral de Josep M. de Sagarra. Aquesta obra, que porta l'expressiu subtítol d'*Escenes de 1640*, és una recreació patriòtica i folklòrica de la Guerra dels Segadors; estrenada la nit del 7 de maig de 1923, si bé el governador civil no la va prohibir, a causa de l'amistat que unia l'autor amb l'aleshores capità general de Catalunya i futur dictador Primo de Rivera, va fer envoltar el teatre d'escamots de les forces de l'ordre i va impedir que es venguessin les entrades dels pisos superiors.

A CONGRÉS hi ha un dels exemples que la censura va fer desaparèixer en la segona edició: “Primer congrés internacional de la llengua catalana.”, a CRIT, en canvi, hi ha un dels que va escapar, com els que s'han vist més amunt, a la miop i barroera mirada de la censura: “Al crit de visca la República...”

També s'hi troben exemples que simplement parlen de la geografia de Catalunya, a ENRERA diu: “Vam deixar enrera el turó de l'Home.”, a CASCADA hi ha l'exemple: “Les cascades de Gualba.”; i perquè no s'oblidi que Pompeu Fabra va viure part de la seva vida a Badalona, a CENS, un exemple a hores d'ara una mica anacrònic, ho recorda: “Segons l'últim cens de població, Badalona té trenta mil habitants.”

Els exemples, així com òbviament les definicions, de les diverses entrades posen també de manifest amb claredat quin és el punt, o els punts, de vista de qui va fer el *DGLC*, des d'on es mirava el món la gent que el va redactar. Aquest punt de vista es veu de moltes maneres i en aspectes molt diferents dels que he tractat fins ara; en la definició d'una entrada tan innocent com ESPORT es veu d'una manera clara i transparent l'alta estima que té per l'esport la persona que la va redactar, diu així: “Joc o exercici corporal en què es fa prova d'agilitat i destresa o de força, i que aprofita al cos i a l'esperit, al qual dóna promptitud, ardidesa, tenacitat, etc., com són els jocs de pilota, la natació, l'excursionisme, etc.”

També, i malgrat que Pompeu Fabra era anticlerical fins a la medulla², com es reflecteix en algun redactat, l'exemple d'ESCEPTICISME és: “El meu escepticisme en qüestions de religió.”, no obstant el seu anticlericalisme, en el *DGLC* també hi ha una forta influència del sentiment religiós i de l'Església en exemples més o menys relacionats amb aquesta institució, per exemple, a ADORAR: “Els cristians adorem un sol Déu.”, “Els pagans adoraven el sol.” (és interessant notar el diferent i aclaridor ús de la primera i de la tercera persona en un i altre exemple, segons si toca de prop o si toca de lluny).

Quant als paradigmes culturals es veu una forta influència de l'antiguitat clàssica, especialment de Grècia, i de França; Pompeu Fabra considerava París, i en aquell moment segurament que ho era, com la capital cultural del món³; l'entrada CARÀCTER les recull totes dues: “El caràcter de l'arquitectura grega, de la poesia francesa.”, la cultura grega és potser la més prestigiada i valorada en aquell moment aquí: la tasca de traducció que portava a terme la Fundació Bernat Metge, les mateixes traduccions de persones lligades a

² Piñol, Rosa Maria. *Pompeu Fabra, el meu pare* (Records personals de Carola Fabra). Barcelona: La campana, 1991, pp. 90-92 i Segarra, Mila. *Pompeu Fabra*. Barcelona: Empúries, 1991, pp. 70-71.

³ Piñol, Rosa Maria. *Pompeu Fabra, el meu pare* (Records personals de Carola Fabra). Barcelona: La campana, 1991, p. 108.

l'IEC com Carles Riba en donen fe. Aquesta influència es pot trobar en molts i molts exemples, a ACROAMÀTIC -A diu: "Els ensenyaments acroamàtics d'Aristòtil.", a DEIXEBLE -A: "Aristòtil fou deixeble de Plató."

Pel que fa als prejudicis, modes, partits presos i mentalitat de qui feia el *DGLC* i del moment concret en què es redactava, i per continuar donant-ne només unes tènues pinzellades, es pot mirar alguna accepció de l'entrada APATXE: "Individu de les bandes de malfactors de París.", o la definició de CANCAN: "Ball francès que comporta una sèrie de gestos indecorosos o extravagants." O potser una de les definicions més conegudes i divulgades, una de les accepcions que conformen l'entrada MODERNISME: "Afecció excessiva a les tendències, gusts, etc. moderns, esp. en art i literatura."

D'exemples i definicions, doncs, en un diccionari, en el *DGLC* mateix, se'n troben de molts tipus i per a tots els gustos. Hi ha definicions extraordinàriament ben trobades en la seva concisió, per exemple en la subentrada del sentit figurat d'ESPINA: "Causa perenne de dolor, de tribulació, de turment.", o la gràfica definició de BULDOG: "Varietat de gos de pèl curt, corpulent, molt brau i de mossegada tenaç." o, en la mateixa línia, la definició de PONI: "Cavall menut, però fort i sofert, que sol emprar-se en el joc de polo." També, i sense marxar dels anglicismes, en la moderadament irònica –per a qualsevol persona que hagi tingut el gust de tastar-ne algun– definició de PÚDING: "Pastís anglès, tou o moderadament dur,"

També s'hi troben remarques tècniques que hi vénen que ni pintades, per exemple, a LLEBRE s'informa que el petit animaló pertany a l'espècie *Lepus timidus*. Sota una aparença de concisió i rigor científica, s'hi troba una definició tan peregrina com la de BACULIMETRIA: "Mesurament d'una distància o alçària mitjançant un bastó." (que ha romàs inalterable al *DIEC*). O informacions tan especialitzades com la de l'entrada ESTEATOPÍGIA: "Presència de bonys de greix a les natges que s'observa en moltes dones hotentots." (amb lleugeres variants al *DIEC*), i la de l'entrada SERAFÍ: "Cadascun dels àngels concebuts com a ministres ardorosos de Déu que formen un dels cors de la primera jerarquia i són comunament representats amb sis ales." (també pràcticament igual al *DIEC*), saber de l'ardor del seu ministeri i tenir constància que formen part de la primera jerarquia tranquil·litzarà esperits indagadors i amants de la precisió en detalls angelicals. Ara, d'exemples, també se'n troben de ben peregrins per diverses i molt variades raons; un dels meus exemples preferits és l'extraordinari i estrafolari exemple que surt a l'entrada CANVIAR: "He canviat el rellotge per un aneroide de butxaca."

Una ullada a l'entrada ADVENTICI -ÍCIA descobrirà el cert racisme o, com a mínim, classisme que impregna el *DGLC*: "*Gent adventícia*, immigrant, esp. sense ofici ni benefici." Les opinions polítiques també s'hi esmunyen, en definicions i exemples; a DINAMITER hi ha una explicació tan peregrina i gràfica com la que segueix: "El qui empra o és partidari d'emprar la dinamita amb **propòsits anàrquics**, de destrucció de la propietat, etc." A CREMADOR s'ha escapat una cosa tan gruixuda que es fa de difícil classificació: "Lloc destinat a cremar-hi delinqüents, animals morts, viandes avariades, etc." És clar que s'entendrà millor aquesta definició si s'acudeix a l'*Alcover-Moll* i s'investiga què diu a la mateixa entrada ja que en una de les accepcions específica: "[...] II. m. 1 Lloc on es sol cremar una cosa; especialment, Lloc on eren cremats els reus

condemnat a la pena del foc;”, un exemple, doncs, també de les pegues i les gangues de resumir⁴.

Des del punt de vista que a mi m’interessa, és a dir, de cara a descobrir-ne el biaix sexista i androcèntric hi ha una gran quantitat d’exemples i també, és clar, una gran gradació en aquests exemples. No és estrany, doncs, a la vista de tot el que s’ha vist fins ara, que també s’escapin coses molt gruixudes pel que fa al sexisme; es pot veure en aquests tres exemples, a INIC -IQUA: “Fou mort, mentre dormia, per la seva iniqua muller.”; a LLAGRIMEJAR: “Quina dona més ploranera: sempre la veig llagrimenant.”; i a ESCENA: “Les dues amigues (barallant-se, insultant-se, etc.) van donar una escena lamentable.” Aquest aspecte de la subordinació sexual, també es veu en les definicions i, deixant per un moment de banda els exemples, es poden trobar definicions com la de PROSTITUTA: “Dona prostituïda, que es dóna, per diner, al primer vingut.”, sembla difícil concentrar, en dues línies escasses de definició, tanta moralina, tant de menyspreu, tanta ideologia.

Al llarg de la tesi parlaré sovint del punt de vista androcèntric; com a mostra en cito ara només un detall del que després analitzaré, una les definicions de l’entrada BANYA, en la qual es pot veure amb claredat la qüestió del punt de mira, ja que van totes en el sentit d’aquesta primera: “*Posar banyes a algú*, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal;” En el mateix sentit es constata que, mentre que a MARIDAR s’especifica (per dues vegades) que qui es marida és la dona: “Casar (una dona); pron. prendre marit la dona.”, a la subentrada específica de PRENDRE com que qui pren muller és l’home i com que l’home és pres com la mesura de totes les coses, no s’especifica aquest detall: “[...] *Prendre muller*, casar-se.” La qüestió del punt de vista androcèntric i sexista queda molts i molts cops reflectida al llarg de tot el *DGLC* en molts aspectes diferents. Un repàs als exemples de les entrades en què surten dones entre les paraules DELER i DEPARTIR, per exemple, ho mostra. Aquesta peculiar visió de la realitat i del paper que hi juguen les dones serà analitzada en els quatre apartats corresponents.

He dit més amunt que considero que un dels aspectes més interessants per veure i comprendre el contingut d’un diccionari, és a dir, els paràmetres en què es mou, és l’anàlisi dels exemples que hi surten. Evidentment, per veure l’abast dels biaixos sexista i androcèntric del *DGLC*, la recopilació, posterior classificació, anàlisi i comentari dels exemples en què hi ha, d’una o altra forma, la presència de dones, en serà un dels punts essencials.

Quan vaig fer la primera aproximació a aquesta anàlisi vaig veure que en les primeres 100 pàgines sortien 52 exemples en què apareixien les dones sota un femení de qualsevol tipus: un participi en femení, una pronominalització, un substantiu o un adjectiu femení...; d’exemples amb homes n’hi havia 433, si es té en compte, doncs, que la xifra total és de 485 exemples, es constata que hi ha un 10,72% d’exemples per a les dones.

⁴ Aquest transvasament d’un diccionari a un altre és continu; a cops, però, canviar els exemples porta mala estrugança per a les dones. Així, l’exemple per a l’accepció IRRITAR de l’entrada CREMAR que al *DGLC* era: “És un home que em crema amb les seves burlas.”, s’ha canviat en el *Diccionari de la Llengua Catalana* de la GEC que tantes i tantes vegades s’inspira en el *DGLC* per als seus exemples, en el següent exemple: “Aquesta dona em crema, amb les seves ironies.” L’exemplar que manejo és la novena reimpressió del setembre del 1989, feta sobre la segona edició datada el març del 1983.

Un cop acabada de llegir tota la lletra A i en un primer recompte, vaig veure –després els comptes es van anar ajustant i afinant– que dels 792 exemples en què sortien persones, hi havia 67 exemples amb dones, és a dir, un 8,46%, i 725 exemples amb homes, o sigui un 91,54%. (Finalment la lletra A va donar un saldo total de 799 exemples amb presència humana sexuada, dels quals 72 amb presència de dones, un 9,01% i 727 amb homes, és a dir, un 90,99%.) Tenint en compte que la lletra A ocupa 192 pàgines d'un diccionari que en total ocupa 1.759 planes, em podia començar a fer una idea dels exemples amb dones i homes que hi hauria en total i que jo vaig fixar en uns 600 i tants.

La consideració que al llarg de tot el *DGLC* hi hauria com a màxim uns 600 exemples amb dones em va animar. Aquesta quantitat, encara que gran, em veia amb cor de treballar-la: comptabilitzar-la, classificar-la i analitzar-la; per dur a terme aquesta tasca vaig establir la tipologia de classificació de set camps de la qual he parlat en el punt corresponent de la Introducció i que és com segueix.

- Camp 01) Exemples de relacions de parentiu i afiliació
- Camp 02) Exemples de característiques físiques
- Camp 03) Exemples de característiques no físiques
- Camp 04) Exemples d'actituds
- Camp 05) Exemples d'activitats professionals
- Camp 06) Exemples de dones sublimades
- Camp 07) Altres exemples

En canvi, no vaig creure convenient recollir, classificar i analitzar tots els exemples en què sortien homes; en una paraula, de treballar l'ingent quantitat d'exemples amb homes. Per tant, el que he fet amb aquest últim tipus d'exemple és comptabilitzar-lo per poder saber les proporcions d'exemples amb protagonisme femení i d'exemples amb protagonisme masculí.

Finalment, un cop llegit i buidat *DGLC*, he comptabilitzat presència humana en 6.859 exemples. En 6.084 exemples aquesta humanitat és mascle, i en 775 exemples les dones hi tenim presència, és a dir, les dones ocupen un 11,30% dels exemples amb presència humana, una mica més –sobre un 3%– del que havia calculat a la vista del resultat obtingut en la lletra A. És curiós constatar que la xifra del 3% “de més” que ha sortit és pràcticament la mateixa xifra, és a dir, és un nombre equivalent al 3% aproximadament d'exemples amb presència femenina en què també hi ha presència masculina; perquè, com s'anirà comprovant, alguns dels exemples que hi consten també compten amb presència masculina.

L'absència femenina al llarg del *DGLC* a vegades és espectacular, és realment un silenci eixordador, s'ha de tenir en compte que a vegades hi ha entrades i entrades, pàgines i pàgines sense cap exemple amb dones. Per exemple des de CONDÍCIA a CONFIDENT, gairebé cinc espesses pàgines del *DGLC*, passant per entrades tan significatives com CONDUIR o CONÈIXER, o, planes enllà, totes les que tenen a veure, per exemple, amb TALENT o amb la SAVIESA i el SABER o amb les entrades INTEL.LIGÈNCIA i INTEL.LIGENT. A DOMINAR, malgrat que hi ha set exemples en què surten éssers humans, les dones no dominen res.

Abans de continuar, vull fer constar, també, que els exemples en què surten homes no sempre són positius, evidentment. S’hi troben homes dolents i males ànimes i també homes bons i conspicus, malfactors i honrats, brètols i treballadors, etc., però, si més no, n’hi ha de positius i negatius, per exemple, i per no citar-ne cap d’espectacular, a COMMOURE al davant d’un de negatiu: “És un home insensible, incapaç de commoure’s.”, s’hi troba un home que sí que ho és: “L’orador va arribar a commoure l’auditori.”

De fet, la cosa més destacable dels exemples en què surten homes és que abracen l’ampli ventall de totes les activitats humanes, és que qualitats i defectes hi alternen i s’hi compensen en igualtat de condicions, donant una imatge equilibrada, prou fidedigna d’activitats i característiques humanes. Per dir-ho amb un exemple del mateix *DGLC* que es troba precisament a l’entrada COMPENSAR: “Ell compensa els seus defectes amb grans qualitats.”, o en aquest altre que hi ha a DARRER -A, que em sembla emblemàtic d’això que estic explicant: “Son germà és el primer de la classe; ell és el darrer.” Aquests últims, doncs, els exemples on surten homes, a part de les consideracions generals que he fet més amunt i d’altres que aniré fent, només els he comptabilitzat per poder comparar-los quantitativament amb els de les dones.

En canvi, els exemples en què surten dones, com es podrà veure amb detall, per tant, ara no m’hi estendré, són molt limitats: van des d’exemples en què les dones fan alguna funció, ofici, activitat, feina..., pròpies del seu sexe o condició fins a exemples simplement deleteris, per dir-ho amb un adjectiu utilitzat per qualificar l’entrada EXEMPLE que utilitza el mateix *DGLC* a l’hora d’explicar DELETERI -ÈRIA.

Al llarg de tot el *DGLC* han sortit un total de 775 exemples amb dones; aquests exemples han quedat repartits entre els set camps de la classificació de la següent manera.

CAMP	NOMBRE D’APARICIONS	% de 775
01	324	41,81
02	186	24,00
03	169	21,81
04	144	18,58
05	95	12,26
06	40	5,16
07	23	2,97

La suma total d’exemples del quadre anterior dona 981 exemples i no 775; això es deu al fet que hi ha exemples que pel seu contingut encaixen i han d’anar a més d’un camp de classificació (l’exemple d’AVANÇAR: “Ella avançava totes les altres en bondat i bellesa.”, ha d’anar necessàriament al camp de les característiques físiques i al de les característiques no físiques); de cara a fer més simple una feina ja de per si prou complicada, he procurat que fossin el mínim nombre possible.

Aquest primer apartat, dedicat a analitzar i comentar els exemples amb presència femenina, es troba lògicament estructurat en set camps diferents. Camps que corresponen als

exemples agrupats a cadascuna de les tipologies que s'acaben de veure; aquesta estructura es repetirà en els quatre apartats d'aquest capítol.

A continuació presento l'anàlisi i comentari de tots els exemples un cop distribuïts en cadascun dels camps corresponents. Per fer-ne més fàcil el maneig i de cara a no entorpir excessivament la lectura d'aquests fulls amb llargues llistes, quan es tracti d'exemples molt semblants entre si, que quedin enquadrats en una explicació més general, o que no comento per cap raó, poso un exemple o dos de cada mena i la resta consten en l'apèndix corresponent al final de la tesi.

2.1.2. ANÀLISI PER CAMPS DE CLASSIFICACIÓ

Camp 01) Exemples de relacions de parentiu i afiliació (324 exemples)

La majoria de les dones que surten en els exemples del *DGLC* mantenen una relació de parentiu amb alguna persona, normalment un home; les dones per sobre de tot, són esposes, candidates al matrimoni, mares i, en menor grau, filles.

EXEMPLES. 01.1. ESPOSES

La relació de parentiu que presenten amb més freqüència els exemples del *DGLC* és la d'esposa, dona o cònjuge. Hi apareixen 118 relacions o estats civils, de les quals l'abassegadora majoria, 112 exemples, presenten casades o tracten algun aspecte del matrimoni. Aquesta relació portarà les dones que presenten els exemples del *DGLC* a diferents transaccions i contractes sexuals, no sempre sacramentalitzats pel matrimoni ni per cap altre tipus de legalització, de fet, el seu nombre ha fet que es tractin dins aquest camp, en un subcamp propi.

1. Al llarg del *DGLC* hi ha força exemples que descriuen dones i homes pel seu estat civil, n'hi ha 34, excepte 6, un dedicat a una soltera i cinc a vídues (dones, doncs, que prèviament el seu estat civil era el de casades), la resta, 28 exemples, parlen de persones casades.

Són molt diversos, d'aquest primer grup de sis exemples, alguns presenten diversos estats civils en la redacció d'un mateix exemple, SOLTER -A: "Solteres, casades i vídues."; d'altres només un estat, MARIT: "Marit i muller.", MULLER: "Marit i muller."⁵; en els dos últims, malgrat que són paral·lels, l'ordre d'aparició de dona i home respecta sempre la mateixa jerarquia.

Set exemples descriuen la situació des del punt de vista de l'home, CAR -A: "La meua cara muller." En algun, a més de l'habitual passivitat de la dona, es constata una assimilació de la dona a un objecte, DEIXAR: "Vaig deixar la dona a casa.", especialment si es té en compte que aquest exemple ve després de deixar el paraigües, les claus al pany, el menjar al plat, el vi al got... N'hi ha un semblant als anteriors que presenta una dona malalta, destaca la debilitat en les dones, cosa que, com es veurà després amb més detall, es fa sovint al llarg dels exemples, DONA: "Tinc la dona malalta."

Hi ha d'altres exemples que continuen descrivint l'estat des del mateix punt de vista però, a més, hi afegeixen alguna característica, CAST -A: "Una esposa casta."; és interessant constatar que l'exemple per a home és: "Un home cast.", és a dir, cast *per se*, al marge de la dona o de qualsevol altra consideració; la dona ho és, en canvi, en funció de l'home.

En el següent exemple, FIDEL: "Una dona fidel al seu marit.", es troba un dels pocs exemples que és realment simètric amb el dedicat a l'home ("Un home fidel a la seva muller."); s'ha de destacar, però, que en l'entrada hi ha quatre homes fidels del tipus "Un

⁵ Com ja he advertit, els altres tres exemples del mateix tipus consten a la llista de l'apèndix corresponent.

home fidel a la seva paraula, als seus juraments.”, per a la dona, en canvi, només hi ha el referit a la fidelitat conjugal.

Se'n troba algun amb una forta crítica a la cònjuge i que apel·la també a l'autoritat marital, COMPORTAR: “No es comprèn que el seu marit li comporti que es vesteixi tan escandalosament.”

També hi ha exemples que descriuen l'estat civil i afegixen la presència de criatures; normalment descriuen la situació androcèntricament, EMMAINADAR-SE: “Una dona casada i emmainadada.”

Se'n troben dos d'insòlits ja que assimilen “home” a “marit” –assimilació raríssima pel que fa als homes– i expliquen l'estat civil des del punt de vista de les dones; és clar, però, que es troben tots dos en l'entrada HOME, és a dir, són obligats, HOME: “L'home de la Maria.” i “La lletera m'ha dit que té l'home malalt.”

Hi ha un exemple que parla de la condició de les dones i de la descendència que diu així, CONDICIÓN: “Els fills segueixen la condició del pare: la muller, la del seu marit.” Exemple que en la seva preciosa concisió té, com tants d'altres, un paral·lelisme en una concreció novel·lística. Així, George Eliot, *El molino junto al Floss*, fa dir indignat a un patriarcal advocat, quan el seu fill li anuncia que s'ha enamorat de la filla del seu principal enemic i, a més, el fill li justifica la licitud d'aquest enamorament apel·lant al fet que ella no té res a veure ni comparteix els odis, passions i plets que separen els dos homes i, per extensió, les dues famílies:

“–¿Què vols dir? No es pregunta mai el que una dona fa, sinó a quina família pertany.”⁶

Es troben també exemples que aprofiten frases fetes, PARENT -A: “De llevant o de ponent de la dona sigues parent.”

Hi ha un exemple aparentment neutre perquè simplement destaca la diferència d'edat sense dir-ne res més, MARIT: “El seu marit és més jove que ella.”; ara, de fet, en la mateixa tria ja hi ha una valoració prèvia, la presenta com una anomalia ja que no hi ha cap exemple ni cap menció de la molt probable situació contrària: una relació en què la dona sigui més jove que l'home.

Dintre dels altres estats civils, hi ha 5 exemples amb vídues, VIDU VÍDUA: “Va restar vídua als vint-i-cinc anys.”, i un exemple que presenta una soltera.

Lligats als exemples amb vídues, n'hi ha dos que, malgrat que normalment el protagonisme dels exemples és masculí i que en general es presenta el matrimoni, com es comprovarà línies avall, com a no molt plaent per a les dones, propugnen el matrimoni com a l'estat ideal per al sexe femení, almenys des del punt de vista econòmic, el primer és d'una inusual llargària, RAI: “Són ben de plànyer les dones que han perdut el seu marit. La Maria, rai, que és rica: la Joana, és de plànyer, que ha quedat pobra i amb quatre fills!”; l'altre presenta una futura vídua, DEMÀ: “Demà que ell mori, ella haurà d'anar a captar.”

⁶ Eliot, George. *El molino junto al Floss*. Barcelona: Planeta, 1988, p. 409.

2. Hi ha exemples que presenten diferents activitats de cara a accedir a l'estat matrimonial. A l'hora de parlar d'aquestes activitats és freqüent que el *DGLC* presenti exemples que mostrin activitat masculina i passivitat femenina. Hi ha 20 exemples que parlen de contraure'l i gairebé tots mostren iniciativa masculina.

Hi ha 11 exemples que mostren iniciativa masculina i passivitat femenina a l'hora de voler prendre o no estat matrimonial. Un dels que mostren voluntat de fer-ho és el següent, PER: "Ell volia per dona la filla del comte."

Per contra, un dels que expliciten una negativa és aquest, DELIBER: "El meu deliber no era de prendre muller."; en un altre dels exemples, ENGANXAR: "Ell no hi anava pas amb la intenció de prometre-s'hi, amb aquella noia; però l'han sabut enganxar.", en la utilització del plural es comença a veure que el matrimoni no és qüestió només de la parella implicada sinó una transacció en la qual participa la família (segons el *DGLC*, bàsicament el pare de la dona).

Mentre hi ha 4 exemples en què els homes no volen casar-se, n'hi consten 7, gairebé el doble, en què aquesta és la seva pretensió. En aquests exemples no es veu que les dones vulguin res, no hi ha cap dona que pretengui cap home, casar-se, o, per contra, no casar-se.

S'ha de fer notar, de tota manera, tant en els anteriors exemples com en els quatre que es veuran després, com fins i tot en un bon grapat d'altres exemples d'aquest subcamp, que són redactats que recullen, amb precisió, una sèrie d'usos socials pel que fa al matrimoni: petició de la mà de la núvia, demanar una noia en matrimoni, acordar o concedir la mà de la núvia per part del pare, etc. Són exemples que expliquen i donen compte d'una sèrie de formes fossilitzades i estereotipades, que potser exemplifiquen les formes usuals del matrimoni de no fa gaire temps, però que ja no recullen la diversitat matrimonial actual, o, que encara que s'usin, queden una mica al marge de les relacions reals i concretes de les parelles i famílies que continuen fent aquests rituals; són exemples que parlen sobretot del grau de passivitat o activitat de la núvia o del nuvi o fins i tot del consentiment patern.

L'activitat masculina i la passivitat femenina també es troben a l'hora d'acordar el matrimoni. No és estrany, doncs, que hi hagi 4 exemples que parlin de la donació de la filla, mai d'un fill, per part d'una altra persona en un contracte matrimonial; curiosament en tots aquests exemples la donació la fa una sola persona, cosa que fa que es pugui concloure que és el pare qui compromet la filla. La recurrència d'homes sota una X incògnita en els exemples de *DGLC*, la mateixa raresa del singular i l'habitual protagonisme masculí en casos com aquests, em fa pensar que és un pare.

Són exemples com el següent, ACORDAR: "Li acordà la mà de la seva filla." Només en una ocasió, i en un exemple segurament referent al matrimoni, es té en compte la voluntat de la dona, CLOURE: "D'aquest afer jo no clouria res sense la voluntat de ma filla." També n'hi ha que relaten el compliment d'un dels pactes o rituals del casament, JOIA: "El promès ja li ha regalat les joies."

Hi ha exemples en què el festeig no acaba en matrimoni, bé perquè es renyeix, i en aquests casos també es pot constatar el protagonisme masculí, RENYIR: “Renyir amb la promesa.”, bé perquè mostra noies amb dificultats per casar-se, n’és un exponent el següent exemple, COL.LOCAR: “Una noia difícil de col.locar. (Dit d’una noia, casar-la.)” Aquestes dificultats les mostren només les noies, no es troba cap exemple en què ho sigui mai per als nois.

3. S’ha de dir, però, que, contràriament als últims exemples que s’han vist, la majoria són exemples en què el casament es presenta com a resultat, la transacció matrimonial es duu a terme, n’hi ha 30. Són molt variats, n’hi ha d’aquest tipus, CASAR: “Són promesos i es casaran el mes que ve.”

A l’igual que en 2., gairebé la meitat d’aquest exemples, 14, descriuen el casament donant el protagonisme a l’home i presentant unes dones que mostren una passivitat total en aquest afer; posen de manifest una visió androcèntrica del matrimoni, ACCEPTAR: “Acceptar una dona per muller.”

En tots aquests exemples queda clar que la qüestió de casar-se, la tria de la parella escaient per a la noia, és més una qüestió de la família (del pare), que de la mateixa noia. De fet, al llarg del *DGLC* quedarà palesa la passivitat de les dones tant pel que fa a aquesta qüestió com en general. De tota manera, segurament, és pel que fa al matrimoni i, sobretot, per qüestions lligades a aquest matrimoni, com per exemple el dot, qüestió que es veurà tot seguit, que els usos socials han variat més i els exemples comencen a ser xocants o caducs.

4. Lligats a tots aquests exemples que es dediquen a l’estat civil, les activitats tendents al matrimoni i el matrimoni com a resultat, hi ha 10 exemples que tracten de les transaccions econòmiques que el matrimoni pot comportar, la immensa majoria d’aquests exemples tornen a mostrar activitat masculina. Sis exemples es refereixen concretament al dot, per exemple el següent, DOTAR: “Ha dotat totes les seves nebodes.”

Un dels exemples posa de manifest que aquesta transacció econòmica és entre homes, ja que és el marit qui en disposa, COBERT: “Ha tingut temps de posar el dot de la seva dona a cobert.”

En tres exemples més, íntimament lligats als anteriors, encara que no es parla del dot, es veu un altre aspecte del negoci matrimonial, CAÇAR: “Ha caçat una bona pubilla.”; exemples on es torna a veure iniciativa masculina i passivitat femenina. N’hi ha que parlen d’un altre aspecte econòmic, BÉ: “Separació de béns entre marit i muller.”

5. Hi ha 24 exemples que parlen de la convivència matrimonial.

A pesar de l’abassegadora presència de la relació matrimonial, molt pocs exemples, només 5, la descriuen positivament o algun aspecte positiu, dos d’aquestes exemples, la meitat, doncs, mostren activitat masculina. N’hi ha un que parla de l’única mostra d’afecte físic matrimonial que hi ha en tot el *DGLC*, ABRAÇAR: “Abraçà sa muller.” Mentre que un altre dels dos exemples mostra un marit que adora la dona, ADORAR: “Adorar la seva dona.”, es constata que en la mateixa entrada l’objecte d’adoració per a una dona no és

l'objecte del desig sexual: "Aquella dona adora el seu fill." El cinquè i últim exemple d'aquest tipus mostra un home (no s'acaba de veure si el critica o si en constata el fet) lligat a la seva parella, AFERRAR: "Està aferrat a la seva dona."

Mentre que dels anteriors n'hi ha només 5, se'n troben 18 en què la convivència va des de ser dolenta a ser terrible. Hi ha 7 exemples en què les dones pateixen els maltractes dels homes, PATIR: "És un home que l'ha feta patir tota la vida."

El següent, ESCLAU -AVA: "És una esclava del seu home.", té el seu paral·lel contrari ("És un esclau de la dona."), l'única diferència rau en l'expressiva utilització del possessiu. En un cas utilitza el possessiu i en l'altre no; és tan clar que la dona només pot ser la seva que ni ho diu, no fa el mateix amb el marit respecte a la dona.

N'hi ha 3 en què són les dones la causa de la mala vida dels marits, ENGANYAR: "Un marit enganyat per la seva dona." Un dels tres és l'espectacular, INIC -IQUA: "Fou mort, mentre dormia, per la seva iniqua muller." És realment notable que en un món en què les dones són les habituals víctimes de l'assassinat matrimonial i pràcticament cap home ho és, l'entrada tingui com a protagonista la dona i com a víctima l'home. Si els exemples d'un diccionari tenen com a objectiu reflectir la realitat, l'últim va realment desencaminat en aquest objectiu.

Els exemples que s'acaben de veure tenen respectivament protagonisme masculí els primers i femení els segons; el protagonisme masculí torna a superar el femení. N'hi ha més amb protagonisme femení que, com es va veient, no és usual en el *DGLC*. Són exemples com aquest, REVÉS -ESSA: "Una dona revessa al seu marit."

N'hi ha que donen compte d'una situació de desacord o separació; algun presenta com a protagonista la dona, SEPARAR: "Separar-se, una dona, del marit."; n'hi ha de neutres i n'hi ha que presenten les dones com a víctimes PLÀNYER: "Malalta, abandonada del marit, qui no l'hauria planyuda?"

Finalment, un d'inclassificable ja que de fet descriu una mesura; exemple que si bé no explica res del matrimoni, sí que exemplifica la influència de l'aparellament heterosexual i matrimonial en l'ús del llenguatge; així, la lexicalització d'un llit doble és "llit de matrimoni", no es parla d'un "llit de parella" que inclouria els llits de totes les parelles possibles, tant de les homosexuals com de les heterosexuals. Tampoc no parla d'un "llit gran" o d'un "llit doble", que serien altres maneres possibles de referir-s'hi, sinó que diu LLIT: "Llit de matrimoni, de monja."

EXEMPLES. 01.2. RELACIONS EXTRAMATRIMONIALS

Encara que no tan freqüents com les matrimonials (n'hi ha 15), els exemples de relacions extramatrimonials, tenen un lloc en el *DGLC*; en 13 d'aquestes relacions els homes mostren activitat i iniciativa. A grans trets, es poden destacar tres aspectes.

1. El primer aspecte consisteix en els 6 exemples que es dediquen a la descripció d'aquestes relacions; en la majoria, l'home n'és el protagonista, MARITALMENT: "En Pere vivia maritalment amb la Maria."

En un altre hi surt la paraula "amiga", CARNALMENT: "Jeure carnalment amb la seva amiga."; s'ha de tenir en compte que en tota la sèrie de paraules lligades a AMIC -IGA, AMISTAT, etc., no surt ni una sola amistat femenina; de fet, més endavant es troben dos exemples amb dues amigues cadascun, però tots dos estan adreçats justament a demostrar que l'amistat entre les dones no existeix o és irrellevant. En el *DGLC*, només es troba, AMIGA en el sentit de relació afectivosexual, i no com a referència a una relació en el sentit "amistós" de la paraula.

Hi ha un altre exemple que descriu d'una manera més igualitària aquesta relació, AMISTANÇAR-SE: "Viure amistançats un home i una dona."⁷

Quan es personifica l'adulteri, malgrat l'escàs protagonisme que tenim les dones en el *DGLC*, es fa a partir d'una dona; segurament perquè la sanció social sobre l'adulteri era (i és) més gran pel que fa a una dona que respecte a un home, ADÚLTER -A: "Una dona adúltera."

2. També es troben 7 exemples que expliquen com s'arriba a la relació d'amistançament; en totes es presenten els homes com a actius i les dones en actitud passiva.

Hi ha exemples amb fortes reminiscències bíbliques que ho expliquen per prohibició, COBEJAR: "No cobejaràs la muller d'altri." Amb l'expressió d'"altri" n'hi ha més, CORROMPRE: "Corrompre la dona d'altri." En d'altres, la dona és un objecte, és propietat d'algú al qual es desposseeix, ROBAR: "Robar a algú la dona."

En aquests últims exemples es veu amb claredat el concepte d'amor heterosexual que prescriu el *DGLC* al qual em referiré amb més detall en el següent subcamp; es pot comprovar que "altri", en principi no té cap marca de gènere, és a dir, podrien amagar o englobar una dona o un home; a la vista, però, tant del món i del concepte de l'amor que presenta el *DGLC*, com dels paràmetres ideològics i dels prejudicis que imperen en aquest moment en la nostra societat, és difícil que la lectora o el lector vegin altra cosa que un home darrera d'"altri" en els casos que s'acaben de veure.

En d'altres exemples, les dones a més de ser uns éssers completament passius, adjunten com a característica la debilitat, DEFENSAR: "Res no la defensarà contra les seduccions." Aquest tipus d'exemple només es contradiu en un únic cas, INEXPUGNABLE: "Una dona inexpugnable."⁸

⁷ Cal remarcar que l'entrada AMISTANÇADA només té femení, explica, doncs, clarament que és un estat irrellevant per als homes.

⁸ Exemplifica l'accepció de "no subjugable, inconquerible.", en la qual la dona és vista com una fortalesa, com un castell que es pot conquerir, cosa que lliga perfectament amb les entrades de la família de paraules relacionades a CONQUISTAR que es veuran després.

3. També hi ha alguns exemples que presenten relacions que formen part dels mites i de l'imaginari de la cultura occidental, androcèntrica i patriarcal, RAPTE: “El rapte de les sabines.”

EXEMPLES. 01.3. RELACIONS DE FESTEIG

Un cop vistos els exemples que descriuen relacions matrimonials o extramatrimonials, hi ha uns exemples que potser encara són més significatius: els que versen sobre l'amor i el desig en general. Mentre que en el subcamp anterior hi havia una quinzena d'exemples, en aquest subcamp els exemples ronden la setantena.

Un dels llocs i moments on es veu millor quin és el punt de vista de la persona (o persones) que fa un diccionari, és a dir, des d'on es mira el món i, per tant, què mira, què vol, què li interessa..., és en totes les entrades que fan referència a l'amor, l'enamorament, el desig, el desfici..., i tots els estats anímics i emocionals, així com les reaccions i bogeries que comporten aquesta mena de relacions i transaccions.

S'haurà de tenir molt en compte a l'hora d'analitzar els exemples que en el *DGLC* n'hi ha relativament pocs en els quals es trobi presència humana, i quan hi ha presència humana, aquesta presència rarament és femenina. S'ha vist que en un 88%, aproximadament, del total d'exemples en què hi ha persones, hi surten homes, i només en un escàs 12% d'exemples hi surten dones. Aquesta dada és important ja que les dones només surten per destacar algun aspecte emblemàtic, és a dir, “essencialment” o específicament femení.

Els exemples que descriuen l'amor sexual o afectivosexual són sempre heterossexuals. El *DGLC* sempre que tracta de l'amor tant en entrades com en exemples, es refereix només a l'amor heterossexual, considera que només existeix aquest tipus d'amor i les relacions amoroses, afectives i sexuals són entre persones d'aquesta tendència o inclinació. En el tractament de les qüestions referides a l'amor és rabiosament i excloentment heterossexual: no deixa mai cap marge, per petit que sigui, a qualsevol altra forma d'amor i de passió. A la mateixa entrada AMOR el defineix curosament heterossexual: “[...] Afecció tendra i apassionada per una persona de sexe diferent; passió sexual.”⁹ Aquesta cura es manifesta en altres entrades del *DGLC* que també tracten de l'amor afectivosexual i, així, a AFECTE, l'accepció que s'hi refereix especifica: “[...] Esp. Amor per una persona (no l'amor apassionat per una persona de sexe diferent).”

Això fa que no defineixi mai persones que practiquin l'amor afectivosexual o sexual a menys que siguin heterossexuals. Només hi ha dues definicions, una en una entrada equívoca i incorrecta com és PEDERÀSTIA, almenys tal com la defineix: “Sodomia entre homes.”; per a les dones, per tant, ni l'ombra del dubte, ni rastre de la possibilitat d'un amor que no sigui l'heterossexual; es comprova, a més, que aquesta entrada torna a mostrar que “homes” vol dir “homes”, detall o presència que aquest cop no calia ni especificar ja que, com es veurà, i a tenor de la definició de sodomia que dóna el *DGLC*, aquesta activitat

⁹ No tots els diccionaris defineixen igual la paraula AMOR. El *Diccionario de uso del español* de María Moliner, per exemple, defineix així l'amor: “Sentimiento experimentado por una persona hacia otra, que se manifiesta en desear su compañía, alegrarse con lo que es bueno para ella y sufrir con lo que es malo.”

només es pot practicar entre homes, ja que al seu torn SODOMIA té una definició poc afalagadora i carregada de prejudicis: “Copulació carnal contra natura.”

Això fa que exemples com els següents, INCLINACIÓ: “Mostrava una certa inclinació per ella.”, PROPENSIO: “Mostrava una certa propensió per aquella noia.” i INTERESSAR: “S’interessa molt per aquella xicota.”, presentin el problema d’“amagar” però en el fons deixar ben clar i ben de manifest, que el protagonista és un home. Especialment si es té en compte que van acompanyats d’exemples com els següents: BOIG BOJA: “Estar boig per una dona.”, ENFOLLIR: “Ell s’enfollí per amor d’aquella dona.”, exemples que sí que expliciten sens dubte un protagonista masculí.

Exemples que, al seu torn, fan que es percebin amb protagonisme masculí els que segueixen, BOGERIA: “Té una bogeria per aquella dona.”, DELIRAR: “Delirar per una noia.”, DELIRI: “Té un deliri per aquella noia.”, DELIRÓS -OSA: “Estar algú delirós per una noia.”, ENGRESCAMENT: “Té un engrescament per aquella noia.”, encara que no hi hagi un protagonisme explícit d’un home. El mateix protagonisme que es veia en dues prescripcions bíbliques de l’anterior subcamp, COBEJAR: “No cobejaràs la muller d’altri.” o DESITJAR: “No desitgeu la muller d’altri.”, que són, encara que no es noti, encara que a vegades costi de veure, prescripcions només referides als homes.

Al llarg dels 70 exemples que presenten parelles en relació de festeig o sentiments d’amor i de desig, hi ha 8 exemples que presenten parelles en peu d’igualtat o que no expliciten de quin sexe parteix la iniciativa; exemples que presentin iniciativa o desig femení n’hi ha 11 a tot estirar, per contra els que presenten iniciativa i activitat masculina arriben a la xifra de 51.

1. Hi ha molts pocs exemples, tan sols 4, que parlin d’una manera explícita i simètrica d’una parella, en tres d’aquests exemples s’especifica que són una dona i un home, sempre en el mateix ordre d’aparició, primer l’home i després la dona, PARELLA: “En Joan i la Maria fan una bona parella.”

2. En canvi, hi ha una gran quantitat d’exemples que mostren iniciativa masculina i passivitat femenina; en efecte, una qüestió interessant d’aquest subcamp és fixar-se en qui són les persones que estimen, quines tenen sentiments amorosos, quines senten tota l’àmplia gamma dels matisos amorosos. Els homes són capaços de tendresa i amor en 5 exemples, TENDRESA: “Ell sentia una gran tendresa per ella.”

En la majoria d’aquests exemples les dones són simple objecte i no subjecte de l’amor; també la pèrdua i la desolació tenen protagonisme masculí, DESOLAR: “La mort de la seva promesa el va desolar.” Només n’hi ha un en què s’expressa que una dona estima; es redacta presentant l’home com a amo del cor d’ella, COR: “Posseir el cor d’una dona.”

Conseqüentment amb això, també és el sexe masculí qui s’arborava de desig, qui s’enamora, qui té algun tipus d’impuls. En una gran majoria d’exemples es veu que –amb tots els seus matisos, des d’un inici de desig a un enfolliment– aquests impulsos són únicament masculins, només els senten els homes.

Hi ha 4 exemples en què no està clar, no és explícit, que el protagonista sigui un home; cosa que està claríssima, en canvi, si es té en compte el punt de vista heterosexual omnipresent tot al llarg del *DGLC* a l'hora de tractar l'amor, INCLINACIÓ: “Mostrava una certa inclinació per ella.”

Punt de vista que fa que, a més, lliguin perfectament amb els exemples que sí que tenen un explícit protagonisme masculí, BOGERIA: “Té una bogeria per aquella dona.” Es tracta de 34 exemples que, sumats als 5 anteriors donen 39 exemples on els homes mostren des del lleu interès al deliri passant per l'amor (gradació que es veu millor si es consulta la llista corresponent a l'apèndix); només en dos altres exemples hi ha activitat femenina.

En algun exemple, algun detall de la redacció, RONDAR: “És un xicot que ens ronda la noia.”; en aquest exemple, el datiu ètic o d'interès i el plural, fa veure que algú més ronda la noia; lliga amb els que es veien en el primer subcamp on era la família, habitualment el pare, qui pactava el matrimoni de la filla.

Alguns cops el *DGLC* utilitza expressions ben castisses, ALETA: “Ja fa temps que en Quim fa l'aleta a la Maria.” En la llarga llista annexa es veuen homes bojós per una dona; a vegades aquesta bogeria s'explica per art de bruixeria, el *DGLC* defineix una bruixa així: “Dona que passa per tenir un poder sobrenatural o màgic que li prové de tenir un pacte amb el diable.”, per tant, no és estrany que una noia, una bruixa, pugui embruixar un noi, BRUIXAR: “En Joan va bruixat per la Maria.”

El perquè de l'enamorament, de l'encegament masculí es veurà potser en el camp següent que presenta, entre d'altres atributs i característiques físiques de les dones, la bellesa (exemples que van des DE DEBÒ: “És una noia bonica de debò.”, al col·lectiu –el tractament de les dones com a ramat es veurà després– FLORET: “Hi havia un floret de noies que enamorava.”); aquestes qualitats fan que les dones siguin objecte d'atenció i, un cop més, passives. Entre aquests exemples, si es consulta la llista corresponent a aquest punt, n'hi ha un que es veu que atribueix a la bellesa un festeig col·lectiu, FESTEJAR: “Per la seva bellesa era festejada de molts.”

En d'altres exemples, però, les noies, les dones, atrauen els homes per essència, per definició, ja que no diu mai que ho facin a causa d'una qualitat o altra, física o no. Es confirma en tres entrades, d'una estructura també calcada, en les quals és difícil, sobretot per la utilització del plural, veure-hi algun atractiu, encant o encís no físic, especialment si es té en compte que a l'entrada ATRACCIÓ sí que es pot veure un atractiu no físic –el tracte–, però, casualment qui el posseeix aquest cop és un home (“L'atracció que ell exerceix sobre tots els qui el tracten.”), són d'aquest tipus, ATRACTIU -IVA: “Els atractius d'una dona.”

Hi ha només dos exemples insòlits i del tot inhabituals en què sembla que les noies no han romàs estrictament passives, tot i que els arborats continuen sent ells, TRASTOCAR: “Aquella noia el va trastocar.” i ENGRESCAR: “Aquella xicota l'ha sabut engrescar.”

3. La majoria dels exemples que s'han vist fins ara fan que els homes actuïn de moltes maneres perquè les dones els facin cas, FLOR: “Tirar flors a una noia.” o DECLARAR: “La vol, però encara no s’ha declarat.”¹⁰

A part de 4 exemples en què no s’explicita de quin sexe és la iniciativa, 12 d’aquests exemples presenten protagonisme i/o iniciativa masculina i passivitat femenina; en 7 casos, és a dir, gairebé la meitat, les dones mostren un desig, encara que sigui en les dues ocasions el caprici, en 2 exemples mostren iniciativa per rebutjar un pretendent, i hi ha 2 exemples en què es dedueix que mostren iniciativa sexual.

En 6 ocasions, els protagonistes de les històries, dels desitjos i dels sentiments aconseguixen els seus objectius, CONQUISTA: “Fer la conquesta d’una dama.” En algun cas, els homes entren en competència entre ells i sense la intervenció d’elles, que romanen passives sense decidir res, DENTETA: “Quan el veia festejant amb la Rosa, li feia denteta.” Només en un únic exemple es presenta una dona que conquisti un home, es tracta d’una conquesta històrica, CAPTIVAR: “Cleopatra captivà Antoni.”

Així doncs, es constata que els homes senten una àmplia gamma de sentiments que van des de l’ enamorament fins a l’ encegament i el deliri, cosa que a vegades els incita a fer bogeries. Vull recordar que un dels exemples matrimonials era a BOGERIA: “Ha fet la bogeria de casar-se amb aquella dona.”

Mentre, les dones romanen –sense desitjar ni cobejar el marit d’altri ni el propi– impassibles o almenys inactives, simplement reben l’acció o són objecte dels sentiments dels homes. Les dones, doncs, no fan res, la passivitat més absoluta és la característica constant del seu comportament. Cosa que a la vista de segons quines definicions del *DGLC* no pot ser més lògica ja que, per exemple, en la definició MASTURBAR-SE, es postula que el plaer sexual només pot ser masculí: “Provocar la pol.lució tocant-se les parts sexuals.”

Per arrodonir aquesta situació, l’únic sentiment que he trobat en una dona, ha estat el frívol caprici. Aquest és un dels únics dos exemples, com remarcava abans, en què el *DGLC* presenta dues amigues; es comprova, però, que presenta com a totalment irrellevant que ho siguin, més aviat presenta aquesta amistat com una amistat de conveniència, com una tàctica per acostar-se al germà de l’amiga, ENCAPRITXAR-SE: “Es va encapritxar amb el germà de la seva amiga.” Exemple que lliga perfectament amb un altre dels escassos exemples amb presència femenina i que esmenta el mateix sentiment, CAPRITXÓS -OSA: “Noia capritxosa.”

Són únicament dos els casos en què les noies rebutgen una situació que no volen i en la qual els homes no són vistos simplement com a elements passius sinó com a víctimes, PLANTAR: “En X, la seva xicoteta l’ha plantat.” (la redacció de l’exemple posa en primer lloc el noi: malgrat que l’acció la fa una noia, el centre de la notícia és el noi); algun cop la

¹⁰ És interessant aquest “la vol” en lloc de “l’estima”, terme que torna a remetre a la possessió; ja que normalment es fa servir “estimar” per parlar d’amor a una persona i “volar” per indicar les ganes de posseir alguna cosa.

carbassa no és de *motu propi*, no és una decisió lliure de les dones sinó influïdes per algú, CARAGIRAR: “M’han caragirat la noia que festejava.”

Malgrat que el desig, com s’ha vist, no és propi de dones, hi ha dues entrades que, en principi, podrien resultar sorprenents i contradictòries, notables per aquesta continuada absència de sentiments i desitjos. Així, per explicar l’excitació sexual es fa a través de la femella i no del mascle, ALT -A: “Anar alta una femella.” En el següent, EIXIT -IDA: “És una noia poc eixida, molt eixida.”, tenint en compte que EIXIR vol dir SORTIR, potser s’hauria d’assimilar aquest significat al de la segona accepció de l’entrada: “Anar eixit, estar un animal en zel” (en tot cas, recorda l’aire de l’exemple d’ALT -A), es pot relacionar també amb un dels significats que té actualment l’expressió “anar sortida o sortit”.

No entren realment en contradicció la passivitat i l’excitació sexual. De fet, són dos aspectes d’un únic model complementari: la dona és una bèstia lúbrica a qui no s’ha de deixar manifestar el desig perquè el desig és domini de l’home, això quedarà perfectament reflectit, definicions enllà, en entrades com UTERÍ -INA. A pesar d’aquest exemples, però, quan es descriu activitat sexual, es torna a veure qui són els protagonistes, els termes i els mites. “Ell” amb “ella”, no “ella” amb “ell”, a mitges o conjuntament, COPULAR: “Ell copulà amb ella.”

Hi ha també alguns exemples de mal classificar, dedicats a diferents avatars amorosos, FER: “Tu no fas per a ella.”

Es percep en tots aquest exemples, doncs, una concepció de l’amor, dels sentiments, de la passió, clarament decimonònica. Visió que prescriu les dones com a incapaces no tan sols del plaer físic, sinó de la simple articulació d’un sentiment amorós, de la simple articulació d’un sentiment potent, que veu les dones incapaces de sentir desig. Passió, embogiment, transport dels sentits..., dels quals les dones ja s’ha vist que estan exemptes i privades i que no fan, per tant, més que empitjorar la consideració de la dona adúltera, l’amistançada, la dona caiguda, la mala dona..., ja que la seva caiguda, el seu adulteri, la seva amistança, privades de la possibilitat de sentir passió, es deu purament i simplement a la perversitat, a la degeneració, al més absolut deleterisme.

EXEMPLES. 01.4. MATERNITAT

Hi ha un bon nombre d’exemples que parlen d’accions relacionades amb el fet de ser mare, un total de 82 exemples. Un primer aspecte el constitueixen els 22 exemples que descriuen ACCIONS QUE FAN LES MARES, el segon aspecte el conformen els 8 exemples dedicats a les ACCIONS QUE REBEN LES MARES, e n total, doncs, només 30 exemples del total; el tercer aspecte el constitueixen 52 exemples que destaquen algun altre aspecte de la maternitat (concebiment, part, postpart, alletament...).

1. És remarcable que en tots els exemples que es veuran en els dos següents punts el protagonisme filial no és tampoc mai femení; una de les constant de tots aquests exemples és que privilegien la relació mare-noi, les criatures que hi surten o són nens o algun genèric com “infant” o “canalla”, però mai una nena.

Hi ha exemples en que les mares per sobre de tot, estimen; d'aquesta estimació hi ha alguns exemples tòpics, MATERNAL: "Amor maternal."

Quan aquest amor es concreta ho sol fer en un fill, mai en una filla, la criatura surt sota una denominació genèrica, ACARONAR: "La mare acaronava amorosament el seu infant." o directament sota una denominació masculina, MANYAC -AGA: "No ploris, no, manyaguet de la mare."

Hi ha exemples que expliquen que ser mare comporta una sèrie d'obligacions i feines considerades domèstiques i maternals de la globalitat de les quals en dóna compte aquest exemple, OFICI: "Ella complí el seu ofici de mare." La majoria d'exemples però parlen d'obligacions concretes i en especial d'actituds sacrificades o de patiment, SACRIFICI: "Pobra dona, n'ha passats, de sacrificis, pels seus fills!"

Fins aquí res que no sigui tòpic a l'hora de definir convencionalment la maternitat. Ara, el que estranya és trobar-hi uns quants exemples que posen de manifest que l'ofici de mare no s'està complint bé, entre ells hi ha una mare que mima massa el fill, COSIR: "Estar, un nen, cosit a les faldilles de la mare."

2. Les mares són objecte també, algun cop, d'accions i d'amor per part d'altres persones, no n'hi ha molts, n'he trobat uns vuit exemples; van des d'accions neutres, A: "Escriure a la mare.", a les festes i carícies, AMOIXAR: "L'infant amoixà amb la maneta la galta de la seva mare.", a l'amor, ADORACIÓ: "Sent una veritable adoració per la seva mare."

3. En canvi, n'hi ha molts, 52 exemples, alguns dels quals bastant sorprenents, sobre el concebiment, embaràs i postpart, la constatació de ser mare (sobre el part n'hi ha menys).

Dels més o menys 18 exemples referits al concebiment i a l'embaràs, 12 es refereixen a la verge; els del concebiments gairebé tots, CONCEBIMENT: "El concebiment de la Verge."; encara que també n'hi ha un referit a una comtessa, segurament un concebiment remarcable per qüestions hereditàries, CONCEBRE: "La comtessa concebé un fill del dit comte."

Només n'hi ha un d'explícit que tracti de les dones en general, sense distincions especials, és un exemple en el qual sembla que la dona no tingui ni art ni part en l'engendrament del fill, FER: "Fer un fill a una dona."

Respecte a l'embaràs n'hi ha bastants, 7, que tornen a referir-se a la verge o al seu sant ventre, SI: "El fruit del vostre si beneit."; un molt semblant dels de l'entrada FRUIT: "El fruit de les seves entranyes.", va precedit de la definició: "Per anal., l'infant que una dona porta en el seu si."

També se'n troben, però, que parlen de concepcions i d'embarassos normals, que en constaten simplement el fet o en donen algun detall, EMBARASSADA: "Estar embarassada."

Hi ha algun exemple negatiu, i mentre que no es parla de la bona salut durant l'embaràs, sí que es parla de la malaltia; presenta l'embaràs com a no trobar-se, no estar, bé; idea que

forma part de la concepció que associa dona a debilitat i malaltia, EMBARÀS: “Ha estat malalta durant tot l'embaràs.”

Només 3 exemples es dediquen al part, dos de neutres, com el que hi ha a continuació, PARIR: “Parir un noi.”, de simple constatació, i un que en destaca el dolor, cap altra cosa; així es despatxa, doncs, al *DGLC* una de les accions que només poden tenir protagonisme femení i que és una feta important en la vida d'una dona.

Hi ha alguns exemple també sobre l'alimentació de les i els nadons, PIT: “Donar el pit a una criatura.” N'hi ha algun de crítica a la dona que n'ha tingut cura, ENCONAR: “La Maria va enconar el meu fill.”

En conjunt, hi ha 16 exemples, a part dels que ja s'han vist, amb presència de mares, en què la dona és descrita com a mare, en relació al fet de tenir criatures.

N'hi ha algun de neutre: explica una característica al marge de la maternitat potser perquè està referit a mare i pare, PARE: “Els meus pares són de Valls.”; algun dedicat a la mare mítica, bíblica i patriarcal, MARE: “Eva, la nostra primera mare.” D'altres, destaquen diversos aspectes de la mare, MARE: “Tan jove i ja és mare.”

No és fins aquest moment que es troba alguna filla, MARE: “És mare de tres noies.” (només hi ha una altra mare que tingui filles). Hi ha algun naixement que s'explica des del punt de vista de l'home; de fet, el protagonista és el marit, NOI -A: “La seva dona ha parit un noi.” N'hi ha alguns en què es destaca una maternitat defectuosa, CONSERVAR: “Una mare que no ha conservat sinó un fill.”

A l'hora d'exemplificar l'orfenesa el *DGLC* presenta cinc mares mortes i tres pares difunts, com es pot comprovar a la llista corresponent; no és mala mitjana si es té en compte l'escàs protagonisme femení. Tampoc no hi falta (tot i el poc protagonisme de les dones en el *DGLC*) el protagonisme d'una pobra òrfena, ORFE ÒRFENA: “Una pobra òrfena.”

Finalment, es troben 7 exemples molt solemnes que palesen una relació amb fortes característiques patriarcal entre mares i pares per un cantó –menys els dos últims– i descendència per l'altre. Potser es deu al fet que tracten de la paternitat, de l'autoritat paterna, de la institució, de la condició de..., en definitiva. Asseguraria que van més dirigits a l'autoritat paterna que a la materna, VENERAR: “Venerar la memòria dels seus pares.” D'aquests exemples, n'hi ha 2, però, que es refereixen només a la mare, SAGRAT -ADA: “La memòria sagrada de la nostra mare.”

Encara es podria esmentar algun exemple que també presenta mares, però que no consta aquí perquè s'ha utilitzat per mostrar algun altre aspecte, en el primer subcamp el següent es referia a la viduïtat, RAI: “Són ben de plànyer les dones que han perdut el seu marit. La Maria, rai, que és rica: la Joana, és de plànyer, que ha quedat pobra i amb quatre fills!”

EXEMPLES. 01.5. ALTRES RELACIONS DE PARENTIU

Per últim hi ha els 42 exemples referits a d'altres relacions de parentiu que esmenten les dones.

1. Hi ha 17 exemples en què es parla de filles. N'hi ha que parlen d'alguna característica de les filles o filla, NOI -A: "Té una noieta de sis anys." o que simplement n'esmenten la seva existència, FILL -A: "Té dos fills i tres filles."¹¹

La majoria, però, uns 9, són exemples en què el protagonisme el té més aviat el pare; són molt variats, van des d'esmentar alguna característica del pare, MODEST -A: "Filla d'un modest menestral.", a donar compte d'algun aspecte d'una relació pare-filla, SANGGLAÇAR-SE: "En veure el seu pare mort, la noia es va tota sangllaçar."

Una característica del *DGLC*, que jo no vaig descobrir fins que vaig començar a fer l'anàlisi a la menuda de tots aquests exemples, un aspecte, doncs, que m'havia passat desapercebut però que considero importantíssim i que té un gran valor simbòlic és el fet que mentre privilegia la relació pare-filla, n'hi ha prou exemples, pràcticament en canvi, no hi surt la relació mare-filla.

En tots els exemples que s'acaben de veure en els punts 1. i 2. de l'anterior subcamp, és a dir, en els exemples que descriuen ACCIONS QUE FAN o QUE REBEN LES MARES, es comprova que, quan hi ha el sexe explícit de la criatura, l'infant és sempre un nen, mai – sense excepció – una nena. No és fins al punt 3., el referent al concebiment, embaràs, part i postpart que surten nenes (només en dos casos), surten, a més, a nivell descriptiu sense cap valoració, ni tampoc surten en cap exemple –només en un de negatiu, com es veurà més avall– que impliqui una relació o intercanvi d'algun tipus, especialment l'afectiu. Només he trobat un exemple que esmenti una relació que jo crec que pot tractar-se d'una relació mare-filla, és el següent, AFERRALLAR: "Tot el dia vas aferrallada amb la noia.", en aquest exemple hi ha una clara i explícita crítica a una relació intensa entre dues dones. O sigui, que l'únic cop que surt és per criticar i blasmar la relació. Si es considerés que no parla d'una relació mare-filla, sinó d'una relació entre dues dones, també l'esmenta per criticar-la, per no trobar-la bé, cosa que lliga perfectament amb els exemples on es remarca la pretesa insolidaritat i rivalitat femenina, rivalitat de la qual parlaré en el tercer camp de la tipologia. També quadra amb la total absència d'amistat entre les dones que es constata en aquest camp i que es mantindrà en el segon i sobretot en el tercer.

Coherentment amb la no aparició de la relació mare-filla, només apareix una única sogra, sogra que apareix criticada, per cert, que és la manera més habitual de desprestigiar la relació mare-filla, RENYINÓS -OSA: "Una sogra renyinosa."

En canvi en aquest subcamp, en els exemples en què surten filles, s'esmenta sempre que són filles d'un pare i es descriu la relació amb el pare; en cap cas es parla d'una relació amb la mare. Mentre que es valora molt i es posa de manifest la relació amb el pare, no es fa

¹¹ Al llarg dels molts exemples de l'entrada FILL -A no hi ha cap "filla" amb un sentit simbòlic o figurat del tipus: "Fill de Catalunya", que sí que es troba amb protagonisme masculí.

esment –de fet, s’amaga o es menysté– una relació importantíssima per a les dones com és la relació amb la mare, relació que, si es fa cas del *DGLC*, no existeix o si és tractada, encara és pitjor: només s’esmenta un cop i quan s’esmenta es fa per criticar-la.

També hi ha algun afillament, *AFILLAT -ADA*: “És l’afillada del meu germà.”

2. Hi ha 13 exemples que parlen de germanes. Hi ha exemples que simplement les esmenten, *LA*: “La meva germana.” i n’hi ha que en descriuen alguna qualitat o característica, *BALLAR*: “La teva germana balla molt bé.”

3. Es troben 6 exemples referits a avis i àvies. N’hi ha que es limiten a esmentar d’una manera neutra la relació, *AVI, ÀVIA*: “L’avi patern. L’àvia materna.” i d’altres que en descriuen alguna característica o activitat, *DEIXAR*: “Els nens, els he deixat amb l’àvia.”

4. Finalment hi ha, si es té en compte la sogra que s’ha vist més amunt, 6 exemples de parentiu variats, hi ha dos exemples amb cosines, *AMB*: “S’ha casat amb sa cosina.” i *ESTRAFER*: “Estrafeia la figura de sa cosina.”; un que parla d’una tia, *RECORD*: “Records a la teva tia!”; un referit a la padrina i al padrí, *PADRÍ -INA*: “El padrí li va posar Joan, i la padrina Jaume.”, i un d’una relació que no és ben bé d’estricte parentiu, *COMARE*: “Les comares del barri.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 01. Exemples de relacions de parentiu i afiliació (41,81%). Pel que fa a aquest camp, els resultats més importants són els següents:

1. La gran majoria de dones que surten al *DGLC* hi apareixen per les relacions familiars. La majoria són de parentiu o de relació amb un home; així, en les relacions matrimonials, de festeig i en les relacions afectivosexuals il·lícites, les dones són percebudes i descrites com a apèndix d'un home.
2. De les tres relacions que s'acaben d'esmentar, la relació de parentiu més productiva és la de casada, hi ha 112 exemples que presenten casades. La majoria d'aquests exemples mostren activitat i iniciativa masculina.
3. La majoria d'exemples presenta una convivència matrimonial que va de conflictiva a dolenta (18 dels 24 exemples que hi ha).
4. No hi ha gairebé mostres d'afecte i d'estimació entre els matrimonis; tan sols en una única ocasió hi ha una mostra d'afecte físic d'un home cap a la seva cònjuge.
5. Hi apareixen prou exemples, uns 70, que tracten relacions de festeig. D'aquestes relacions més del 70% mostren activitat o iniciativa dels homes; acostumen, doncs, també a presentar protagonisme masculí i passivitat femenina.
6. El *DGLC* mostra poques relacions afectivosexuals no sancionades pel matrimoni, només unes 15 relacions d'aquest tipus. L'abassegadora majoria d'aquestes relacions (13) mostren protagonisme masculí.
7. Gairebé no hi apareixen exemples que mostrin la solteria (només 1) i tampoc gaires vídues (5).
8. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot sense deixar de banda les no encaminades al matrimoni, són heterosexuales. No es fa cap esment d'una relació que s'escapi d'aquesta norma.
9. És habitual la presentació d'una gran quantitat de les relacions interpersonals que s'acaben de citar des d'una òptica androcèntrica: 1) caracteritza les dones passives i els homes actius en l'abassegadora majoria d'exemples de festeig o galanteig, ruptura sentimental, decisió a l'hora de casar-se o de no fer-ho; 2) presenta redaccions concretes que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes.
10. Al marge de les anteriors, l'altra relació familiar més citada, és la de mare. Presenta un mínim de 82 mares; prescriu amb èmfasi aquest paper. Utilitza la figura de la marededéu per exemplificar el concebiment, el fetus i l'embaràs (12 exemples sobre 18). Hi ha molt pocs exemples sobre el part en concret. Es constata una aparició freqüent de les mares a l'hora de descriure criatures òrfenes.
11. Hi ha una aparició relativament freqüent de les filles a l'hora de descriure l'orfenesa.
12. No presenta mai una relació entre mare i filla; sol presentar les filles amb relació amb els pares.
13. Mai no presenta relacions de col·laboració entre les dones, mai no ensenya relacions d'afecte o valoració entre dones, fins i tot critica les relacions estretes entre les dones. Com a exponent clar i altament simbòlic d'aquesta

característica, es constata que en cap context del *DGLC* es defineix una amistat entre dues o més dones.

14. Les altres relacions de parentiu que presenta el *DGLC* arriben a la xifra de 42 exemples; les més freqüents són la de filla (17) i de germana (13). Hi ha molt pocs exemples d'aquest subcamp en què les dones realitzin alguna acció.

Camp 02) Exemples de característiques físiques (186 exemples)

En aquest camp hi ha agrupats els exemples que descriuen o fan esment d'alguna característica física de les dones. La tria no ha estat fàcil, a vegades es fa difícil saber si una característica és només física, o, fins i tot, si és física o no ho és. Per exemple a IDEAL diu: “És una dona ideal.”, ¿a què es deu referir?, ¿es refereix a característiques físiques o a no físiques?, ¿es refereix a característiques dels dos tipus?

EXEMPLES. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

Primer de tot hi ha inventariats els exemples amb característiques aparentment neutres, exemples que no fan cap judici de valor. Aquests exemples són escassíssims, n'hi ha 19. Entenc per exemples neutres els que són purament enunciatius o descriptius, els que no afegeixen cap informació afectiva, cap informació suplementària que els matisi i, per descomptat, els que no afegeixen cap judici de valor. N'hi ha 7 de característiques no lligades a la sexualitat i 12 que ho fan de les característiques lligades a la sexualitat.

1. Pel que fa a les característiques físiques generals només n'he sabut trobar 7, curiosament, o justament per això: perquè són neutres, en cinc dels exemples al costat –concretament, davant– es troba també exemplificat l'home. A vegades hi ha un punt entre dona i home, a voltes hi ha una coma, faig constar tant un cas com l'altre, ja que aquests casos dobles em semblen especialment representatius; a més, el fet de fer constar també els que estan separats per un punt no fa variar els comptes d'exemples amb dones i homes.

N'hi ha 3 que parlen del pes, d'una habilitat, de la veu. Uns utilitzen la coma entremig, MAGRE -A: “Un home magre, una dona magra.”, d'altres el punt, AMBIDEXTRE -A: “Un ambidextre. Una ambidextra.”, d'altres encara redactats diferents, VEU: “Veu d'home, de dona.” N'hi ha 2 de molt generals que esmenten també el femení i el masculí, MERIDIONAL: “Un meridional, una meridional.” i CASTELLÀ -ANA: “Un castellà, una castellana.”

Un dels dos que només és femení, potser perquè es tracta d'una característica física lligada en certa manera a l'estètica, és el de CELLA-ROS -OSSA: “Una noia cella-rossa.” L'altre és un dels altres exemple de VEU: “Veu de soprano, de contralt.”¹²

2. Hi ha també 12 exemples neutres encara que referits especialment a característiques físiques femenines; n'hi ha 2 de molt generals, FEMENÍ -INA: “Sexe femení.”, “Òrgans femenins.” N'hi ha de destinats específicament a descriure la virginitat, i d'altres a la possibilitat de tenir criatures, l'embaràs i la lactància, és a dir, específicament femenins, trets, doncs, que no es poden descriure a través de protagonisme masculí.

Tot i que només descriuen un aspecte del físic i una només de les capacitats físiques de les dones, són més nombrosos que els d'1., destinats, en principi, a descriure les

¹² Es podria objectar que aquestes dues veus també poden pertànyer a homes, però com que el *DGLC* al costat d'aquest exemple en situa un altre que esmenta les veus de tenor, baríton i baix, finalment he optat per comptabilitzar-lo.

característiques físiques generals de les dones (o de dones i homes), ja que dels primers n'hi ha 7.

N'hi ha que descriuen la virginitat a través d'un detall, la seu, prova o demostració de la virginitat, VIRGINAL: "Membrana virginal.", o exemples amb verges, VERGE: "Santa Eulàlia, verge i màrtir."

Tampoc hi falten les donzelles, la primera comparada, assimilada a les flors, és a dir, a la natura, COMPARAR: "Una donzella, comparar-la, per la blancor, a la flor de la pomera; per l'olor, a les roses."

N'hi ha uns quants dedicats a diferents aspectes de la infecunditat o de la infecunditat femenina, INFECUND -A: "Una dona, una femella, infecunda.", és interessant constatar en aquest exemple l'assimilació entre dona i femella.

N'hi ha dos amb estats físics que tenen a veure amb la posterior lactància; un és general, VINGUDA: "La vinguda de la llet a les parteres.", el segon descriu un cas concret, EXUBERÀNCIA: "La dida té exuberància de llet."

EXEMPLES. 02.2. Edat

Al llarg del *DGLC* es troben força exemples relacionats amb una altra característica física: l'edat. Amb aquests exemples tampoc no hi havia comptat: van anar sorgint i agafant gruix i entitat a mida que els anava acumulant. La majoria estan relacionats amb la joventut, sobretot amb la infantesa i l'adolescència. Sense cap pretensió d'exhaustivitat ja que falten molts exemples on es fa esment de l'edat però que pel seu contingut han anat a d'altres camps o subcamps (en concret, moltes joves, al de la bellesa), presento aquesta mostra de 30 exemples i en mostro les proporcions en un quadre final.

1. Hi ha 8 exemples amb nenes, en el primer sota la denominació dona, es veu que "el nou nat", si ho és, es pot tractar d'una nena, HOME: "El nou nat és home o dona?"

La presència dels diminutius (en parlaré al final d'aquest subcamp) s'anirà veient al llarg de molts dels exemples dedicats a dones, noies o nenes, n'hi ha com a mínim dos, VUIT: "Una noieta de vuit anys."

2. Hi ha 11 exemples més per a la pubertat, l'adolescència i la joventut. Pel que fa als 9 primers, gairebé hi surten tots els anys, PRIMAVERA: "Una noia de catorze primaveres.", ESCARRANSIT -IDA: "Té divuit anys, però és tota escarransida; sembla una nena de dotze anys.", JOVE: "Una jove.", aquest exemple neutre es troba precedit d'"Un jove.", a l'igual que els exemples neutres que s'han vist al començament d'aquest camp. Se'ls podrien sumar 2 dones més que són descrites a través de la maternitat, en els dos casos curiosament hi apareix la joventut, JOVE: "La seva mare és jove, encara."

3. Per contra, només es troben 2 dones que es pugui suposar que siguin adultes, HOME: "Hi havia més homes que dones.", MARIT: "El seu marit és més jove que ella."

4. Si hi ha moltes nenes o noies, hi ha també un grapat de velles: 9, un terç més que d'adultes; alguna en un exemple neutre, que presenta, per tant, la dona i l'home de costat, VELL -A: “Un vell, una vella.”; d'altres fan esment d'una edat concreta, SEIXANTEJAR: “Ja és vella: seixanteja.”

És destacable que hi ha quatre exemples amb velles criticades per les seves característiques negatives que ja comentaré en el subcamp següent, són d'aquest tipus, INTRIGANT: “És una vella intrigant.”

La meitat, dos exemples més, es dediquen a dues velles dignes de plànyer per la seva pobresa o decadència física, VELL -A: “Una pobra velleta captaire.”, MORIBUND -A: “Assistir a una vella moribunda.”

Nenes	8	26,67%
Adolescents i joves	11	36,67%
Adultes	2	6,66%
Velles	9	30,00%
TOTAL	30	100,00%

L'absència d'adultes en els exemples del *DGLC* crec que és molt significativa. Les dones normalment som tractades com a menors d'edat, la legislació ens hi va mantenir aquí fins fa ben poc, a molts països encara ens hi manté; no és estrany, doncs, trobar en el *DGLC* un exemple com el que hi ha a HABILITAR: “Habilitar Na X per a pledejar.”, que va seguit d'aquest altre: “Habilitar un menor per a l'administració dels seus béns.”, exemple en què es comença a veure l'assimilació de les dones i les criatures.

És altament allisonador veure què passa en algunes entrades del *DGLC* pel que fa a percebre, a veure, i a prescriure, doncs, les dones com a persones no adultes i què passa quant a l'assimilació de les dones al grup de les criatures, aspectes complementaris i concomitants respecte a la majoria o a la minoria d'edat de les dones, ja que a vegades, al llarg del *DGLC* i en entrades molt diverses, s'assimila el grup de les dones i el de les criatures. Aquesta assimilació es troba en contextos molt diferents; per exemple, la definició de BOINA, “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les senyores, els infants.”, o a la definició de XAMÓS -OSA que diu: “Atractívol per les seves gràcies, maneres, esp. pel seu enraonar, dit dels infants, de les noies.”, que sembla deixar entendre que les noies són atractives si són infantils o infantilitzades, en definitiva, si són una mica enzes.

En una altra entrada, en un dels exemples de CURIOSITAT la curiositat de dones i criatures s'identifica: “La curiositat dels infants, de les dones.”, i no se sap ben bé quin grup s'hauria de sentir menyspreat. Aquesta identificació ve de molt lluny en la llarga tradició misògina, aquesta mateixa tradició és la que equipara dones i criatures en atribuir-los la característica, per exemple, de ser gent bocamolla o de no saber guardar un secret. Que aquesta tradició ve de lluny, ho testimonien molts refranys, per exemple el següent: “La

muller y el niño sólo kallan lo ke no han sabido”¹³. Al-Maqqari, autor que dedica una part del tom IV de la seva obra *Nafh at-Tib* a les poetes de l'al-Andalus, diu que les estudia perquè: “[...] se sàpiga que la superioritat literària en l'al-Andalus és com l'instint i la tenen fins i tot les dones i les criatures”¹⁴. És interessant veure com l'autor mata dos ocells d'un tret i així, segons ell, que potser sense saber-ho només fa que explicitar un tòpic: quan les dones fan alguna cosa bé és perquè és natural o instintiva, cap mèrit en aprendre-ho o en adquirir-ne l'habilitat.

Aquesta assimilació entre dones i criatures no és només patrimoni de la literatura o del pensament àrab, Maimònides en una de les seves obres, en un dels monuments que conforma el pensament jueu, en el llibre traduït al castellà com a *Guía de perplejos*, diu en donar una explicació al fet que sovint la metafísica o les al·legories dels profetes són considerablement abstruses:

“És la raó per la qual “la Torà s'expressa conforme al llenguatge humà”, com ja hem deixat dit, i és així perquè està representada de forma tal que sigui accessible fins i tot a les criatures i dones i a tota classe de persones que puguin iniciar-s'hi i aprendre-la, encara que no siguin capaces de comprendre aquestes matèries en la seva plena realitat.”¹⁵

En la mateixa definició de DONA, com es veurà en el camp següent, no gaire subtilment, s'insinua que només és adulta, que només deixa de ser criatura, la dona que es casa: “Persona del sexe femení; esp. la que ha arribat a l'edat de la pubertat (per oposició a nena), i **més esp. la casada** o d'edat madura (per oposició a noia).”

A EDAT, per uns altres viaranys, insisteix en el mateix sentit, la definició comença per dir que EDAT és: “Temps transcorregut des que un home [*sic*] ha començat a viure.”, ratlles avall continua dient: “Cadascun dels períodes en què es considera dividida la vida de l'home [la insistència a utilitzar “home”, com es veu és contumaç]. *Les quatre edats de l'home: la infantesa, la joventut, la maduresa, la vellesa. L'edat adulta, viril.*”, i aquesta identificació d'edat adulta amb virilitat dóna la clau, potser, de l'assimilació del grup de les dones i el de les criatures.

En aquest precís sentit, he trobat una curiosa coincidència entre el *DGLC* i el *Diccionario de la Lengua Española*. En aquest últim, per exemple, l'entrada NIÑADA es defineix així: “Hecho o dicho impropio de la edad varonil, y semejante a lo que suelen ejecutar los niños que no tienen advertencia ni reflexión.” Crec que sobra qualsevol comentari davant d'aquesta coincidència. És notable la curiosa i sospitosa unanimitat del *DGLC* i del *DRAE*, dos diccionaris de tan diversa factura, en la consideració que tant “virilitat” com “varonil” equivalen a maduresa, en la manera no gens subtil que van teixint la fina xarxa que incapacita les dones.

¹³ Combet, Louis (ed.), Gonzalo Correas. *Vocabulario de refranes y frases proverbiales* (1627), Bordeus: Féret et fils, 1967.

¹⁴ Garulo, Teresa. *Diwan de las poetisas de al-Andalus*. Madrid: Hiperión, 1986, p.11.

¹⁵ Maimónides. *Guía de perplejos*. Madrid: Trotta, 1994, p. 107.

Al llarg de tota la tesi, especialment al llarg d'aquest apartat, es podrà veure, com es deia abans, per una banda, una abassegadora i insòlita presència de nenes i noies en detriment de dones madures o simplement adultes, sense estar marcades pel tret de la vellesa; s'ha vist, per altra banda, una pertinaç recurrència en la utilització de diminutius a l'hora de descriure no tan sols aquestes noies o nenes sinó també les dones o velles. Una ullada al *DGLC* en aquest sentit, forneix els següents resultats.

Hi ha 99 vegades la paraula “noia” en els exemples i 34 cops en les definicions. En plural, és a dir, “noies”, surt 15 vegades en els exemples i 5 en les definicions. El diminutiu de la paraula “noia”, és a dir, “noieta” es troba en 5 exemples.

La paraula “xicota” es troba en 13 exemples i en una definició; no es troba, en canvi, ni en exemples ni en definicions, la paraula en plural. També apareix en un exemple i en una definició la paraula “mossa”; el seu diminutiu, “mosseta”, es troba en un exemple. També apareix una “xiqueta” en un dels exemples.

Al llarg dels 775 exemples surten, doncs, 135 denominacions d'aquest tipus; un 17,42% dels exemples (al marge de nétes, filles petites, etc. que ara no comptabilitzo) mostren dones no adultes. Pel que fa a les definicions la proporció és lògicament molt menor: les 40 denominacions atenyen un 5,74% del total de 697 definicions.

També és remarcable la freqüent aparició d'una altra paraula minimitzadora; així, l'adjectiu “pobra” surt moltes vegades acompanyant les dones, es troba en singular 17 vegades en els exemples. Vuit cops acompanyant una dona, cinc cops acompanyant una noia, i quatre cops acompanyant respectivament una nena, una òrfena, una noieta i una velleta. No es troba en plural i tampoc ni en plural ni en singular en les definicions. El diminutiu d'aquest adjectiu, és a dir, “pobreta” apareix també en dos exemples.

EXEMPLES. 02.3. BELLESA

Dos dels atributs físics de les persones (encara que si només es manegés com a referència el *DGLC* es podria pensar que només ho són de les dones) són la bellesa o la lletjor. Hi són tan freqüents els exemples que s'hi refereixen que es tractaran en diferents subcamps. Primer es veuran els exemples en què surten dones belles. Vull fer notar, però, que és un dels motius pels quals les dones surten més en el *DGLC*: només de lloança de la bellesa de les dones n'hi ha 44.

El més notable en aquests exemples i lligant amb el que deia sobre l'edat en el subcamp corresponent, és que només surten explícitament dues dones –al final del subcamp en sortiran tres més–, és a dir, sis adultes, les altres es pot suposar que ho són però no se sap del cert. En canvi, es troben molts exemples amb noies, és a dir, amb joves. La joventut, doncs, serà un valor afegit a la bellesa, o, dit d'una altra manera: serà difícil trobar la bellesa en una adulta, aquesta escassetat s'eixuga completament en les dones grans i velles: no n'hi ha cap de maca.

1. Hi ha exemples articulats a partir d'una comparació, FADA: “Bella com una fada.”

2. Tres exemples constituïts per concisos sintagmes nominals, INESTIMABLE: “Una dona d’inestimable bellesa.”

3. Després hi ha cinc frases, gairebé totes amb el verb atributiu ser, molt simples totes, SUPERB -A: “És una dona superba.” A les quals es poden sumar dos exemples en què aquesta bellesa provoca un sentiment en qui l’observa, ADMIRAR: “Admirar la bellesa d’una dona.”, FESTEJAR: “Per la seva bellesa era festejada de molts.”

4. Hi ha molts exemples amb noies, n’hi ha com a mínim 19; és notable també la passivitat que mostren. Encara que en les primeres no diu quins són l’encant, seducció, etc. que mostren, en no haver-n’hi caps d’explícits, per defecte, doncs, és la bellesa.

Es troben 5 exemples de noies seductores o encantadores, SEDUCTOR -A: “És una noia seductora.” Una noia ben plantada, PLANTÓS -OSA: “És una noia molt plantosa.” Una altra comparada amb les flors (ja se n’havia consignat un altre del mateix estil): POM: “Una noia com un pom de flors.” Tots els graus i els matisos de la boniquesa, inclòs el de lluir-la al costat, en quatre exemples més, PORTAR: “Portava al seu costat una noia molt bufona.”

Hi ha 11 exemples (el primer anava precedit de “L’esveltesa de les seves formes.”, no comptabilitzat com a exemple de dones perquè explícitament no hi surt una dona, però que recorda que l’esveltesa és física) parlen de la finor, l’aire, l’elegància, ESVELTESA: “L’esveltesa d’una noia.”

5. Un floret d’exemples tracta alguna faceta de les noies o dones, però no diu quina, ENCANT: “Els encants d’una dona.”, ENCÍS: “Els encisos d’aquella noia.” L’exemple següent, continua la tònica dels anteriors i no especifica en què consisteixen aquests encants o encisos, ATRACTIU -IVA: “Els atractius d’una dona.”¹⁶

6. Hi ha uns quants exemples, com a mínim 6, que no havia pensat que podria trobar i que considero especialment remarcables, són exemples que, a més de continuar incidint en la bellesa femenina, fan entrar les dones en competició; s’hi promou, a més, un món a part, un món segregat: la competència, la rivalitat s’estableix entre elles, no entre elles i altres elles i ells, no en un món de dones i homes; això fa que, de passada, els exemples parlin no només d’una sobrevaloració de la bellesa, sinó també de la insolidaritat femenina. En el camp anterior deia –i lliga perfectament amb el que es veurà ara– que en tot el *DGLC* no hi havia, en realitat, cap amistat entre dones. En el primer, coherentment amb els que ja s’han vist fins ara, triomfa la joventut per sobre de la maduresa, APAGAR: “La bellesa de la princesa apagava la de la reina.” En el següent una bellesa planxa les altres, ECLIPSAR: “Amb la seva bellesa eclipsa totes les altres dones.”¹⁷

¹⁶ Si es compara aquest redactat amb el de l’exemple de l’entrada immediatament anterior, ATRACCIÓ, en què es troba exemple: “L’atracció que ell exerceix sobre tots els qui el tracten.”, es veu -com s’ha vist abans i com es dedueix de l’exemple-, que l’atracció resideix no en el seu cos, en un atractiu purament físic, sinó en l’encant del seu tracte. A ATRACTIU -IVA, en canvi, i en l’accepció “Allò que atrau, sedueix, en algú o alguna cosa”, l’exemple ha lliscat, com deia, a: “Els atractius d’una dona.”; l’atracció ja no rau en el tracte ni en cap altra qualitat o virtut explícita.

En els quatre més que incideixen en aquest aspecte, es pot tornar a veure la rivalitat, SOBREPUIJAR: “Sobrepuja totes les altres en bellesa.”, PALMA: “Totes eren molt boniques però ella s’emportava la palma.”

EXEMPLES. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

Lligats als exemples de la bellesa, hi ha els 25 exemples que parlen de l’agençament físic de les dones.

1. Entre els 5 primers exemples que es veuran, només n’hi ha dos que descriguin peces de vestir concretes que contrasten amb el gavadal de definicions dedicades a les peces de vestir femenines que es veuran en l’apartat de les definicions. En el moment que un exemple és de tipus neutre és fàcil esperar-hi l’aparició d’un home. És interessant també, com sempre, l’ordre d’aparició, CAMISA: “Una camisa d’home, de dona.”

En el següent exemple, òbviament, no podia aparèixer l’home, ja que és una peça de vestir únicament femenina, AMAZONA: “Un vestit d’amazona.”

N’hi ha algun de positiu bastant neutre, en què l’ordre d’aparició de l’home i la dona és l’habitual, incideix en la distinció per edats només per al sexe femení, ENDREÇAR: “Anar endreçat un home. Anar endreçada una dona, una noia.”

Dos més de positius, i no deixaré de fer notar que quan “escaure” significa presentar un aspecte bell, bonic, referent al físic, el *DGLC*, malgrat l’habitual protagonisme masculí, es decanta per fer-ho amb protagonisme femení, ESCAIENT: “És un color molt escaient per a les rosses.” L’últim torna a incidir en la joventut, GUANYAR: “Vestida de negre, guanya molt, aquella xicota.”

2. Després n’hi ha 5 de poc sistematitzables que esmenten diversos embelliments i agençaments: el cabell, una disfressa, un capell o un vel i la inefable cotilla, són del tipus dels dos que hi ha a continuació, CARGOL: “La noia s’havia fet dos cargols (de cabell) que li tapaven els polsos.”, DESLLAÇAR: “Desllaçar-se una dona la cotilla.”

3. Dos exemples descriuen agençaments que la Bíblia i part de la literatura clàssica assigna a les verges, CORONA: “Les noies anaven adornades amb corones de roses.”, CORONAR: “Anaven amb mantells blancs, coronades de flors.”

4. Hi ha quatre exemples que parlen de luxe i de riquesa en l’agençament físic de les dones, són d’aquest tipus, TREURE: “Avui va molt mudada; fins i tot ha tret les joies.”

5. Tres més parlen de maquillatge. El primer és molt general, MAQUILLAR: “Una dona maquillada.” En les altres dos hi ha una certa crítica, el primer exemplifica la definició: “Pej. Empolvorar excessivament.”, ENFARINAR: “On vas, noia, tan enfarinada?”, l’últim és el de TAN: “Ella no anava tan pintada com tu.”

¹⁷ L’exemple següent de la mateixa entrada, en canvi, diu: “Ell eclipsa tots els seus rivals.”, presenta una rivalitat prèvia, algun motiu hi ha, no la gratuïtat que es troba en el primer.

6. Tres exemples més mantenen la crítica a altres aspectes de l'agençament físic de les dones, el primer només en un lleu matís, **COMPONDRE**: “Una dona que es compon molt.” Els altres dos són ja més explícits en la crítica, **CARREGAR**: “Una noia carregada de cintes.”, **ESCLAU -AVA**: “Esclava de la moda.”

7. Els tres exemples següents, a més de crítics, lliguen l'agençament físic amb la decència, el primer, **ESCOTAR**: “Va massa escotada.”, va precedit d'un rotund “S'escota massa.”, que no he comptabilitzat perquè no s'hi especifica la presència d'una dona. El segon diu així, **DESCOBRIR**: “Un poc massa escotada, descobria una mica de pit.” En l'últim, crítica a part, hi ha la presència de l'autoritat marital, **COMPORTAR**: “No es comprèn que el seu marit li comporti que es vesteixi tan escandalosament.”

EXEMPLES. 02.5. APTITUDS FÍSQUES

Es troben 16 exemples que més que dedicar-se a la descripció de característiques físiques o dins les característiques físiques, més aviat incideixen en algunes aptituds.

1. Els 2 primers són molt semblants entre si, reprenen el vell tòpic (s'ha vist una mica més amunt) de la competició i rivalitat entre les dones. No és explícit que el “tu” sigui una dona, però la semblança i recurrència amb els exemples anteriors ho fan suposar, **BAIX**: “Ella ha saltat més baix que tu.”, **ALT -A**: “Ella salta més alt que tu.”

2. Hi ha 6 exemples parlen del ball, el cant i el bellugar-se. N'hi ha quatre que parlen de les ànsies balladores de les noies, presenta el ball com una activitat que practiquen molt i com una activitat femenina, **BALLADOR -A**: “Era una noia molt balladora.”, **BALLAR**: “La teva germana balla molt bé.” El següent sembla que es refereix a les ganes només d'ells; un cop més se'ns fa passar la part per tot: el desig –les ganes en aquest cas– dels homes com el desig universal, **RAI**: “Ja hi haurà noies per a ballar? Noies rai, no en mancaran: el que mancaran seran ganes de ballar.” Coherentment amb aquests exemples que expliquen que el ball és un acte social en el qual estan incloses les dones, també hi ha un exemple que implica rivalitat o almenys competició entre elles, **REINA**: “La reina d'un ball.”

Lligat amb el ballar hi ha el cantar i el moviment. Es troba una noia molt cantadora, **CANTADOR -A**: “No he vist mai una xiqueta tan cantadora: tot el dia la sentim cantar.” També hi ha una noia que no para quieta, en una entrada on hi ha una de les manques de concordança (més freqüents del que es podia suposar i que es veuran més endavant) que hi ha en el *DGLC*, ja que defineix **BELLUGUET** com a “Persona [...] que no se sap estar **quiet** en lloc.”, l'exemple diu així, “Aquesta mosseta és un belluguet.”

3. Hi ha quatre habilitats que per imprecises, excepte l'última, no m'he atrevit a posar entre els oficis, **HABILITAT -ADA**: “És una noia molt habilitada.”, **COSIR**: “Aquella noia cus molt bé.”

4. Després hi ha 4 exemples no molt positius d'aptituds o expressions físiques reveladores de la manifestació de diverses debilitats, repenjar-se, **REPENJAR-SE**: “Ella caminava repenjada al braç d'ell.”, o tenir fred, **TÉMER**: “Ella tem molt el fred.”

Plorar (de dones que ploren se'n veuran més en les definicions), LLAGRIMEJAR: “Quina dona més ploranera: sempre la veig llagrimellant.”, o xisclar, XISCLAR: “Davant del perill, les dones van fugir xisclant.”

EXEMPLES. 02.6. LLETJOR

Mentre agrupava, analitzava i comentava els exemples en què apareixia la bellesa, una bellesa, per cert, estàtica, em venien al cap aquelles paraules tan ben dites de Marguerite Duras sobre la bellesa: “La bellesa no fa res. No mira. És mirada. No inquieta”¹⁸. Després d'aquesta bellesa tòpica i estàtica es passa a l'horror de la lletjor. Es troben referits a aquest atribut 22 exemples, és a dir, la meitat dels dedicats a la bellesa entesa en un sentit ampli. Si es té en compte que al llarg de tot el *DGLC* només hi ha uns 775 exemples amb dones, es pot considerar que és una xifra gran, especialment si s'hi suma la rastellera de dones, malaltes, agonitzants o amb defectes físics de tota índole que presenta el *DGLC* al llarg dels seus exemples.

1. Hi ha 7 exemples en què es marca la poca cura o el mal gust en l'agençament com a motiu de lletjor.

N'hi ha 5 d'aquest tipus, DESPARENÇAR: “Aquell vestit la desprença molt.”, MALFORJAT -ADA: “Com va forjada [*sic*], aquella dona?”, en aquest exemple no hi surt la paraula de l'entrada; crec que és perquè “forjada” o “forjat” es deu usar gairebé sempre en sentit despectiu, com a sinònim de “malforjada” o “malforjat”. N'hi ha un que dissenteix una mica dels anteriors, ESTRAFER: “Estrafeia la figura de sa cosina.” Finalment, un que també s'ha trobat a bellesa, COSSAT -ADA: “Ella sempre va ben cossada, mal cossada.”¹⁹

2. Després hi ha exemples que posen de manifest que, més que els trets o la fisonomia, és el posat, el gest, el que és lleig, CAPALT -A: “Vés capalta, noia: que sembles geperuda.”²⁰, o GARROTAR: “És una dona que va garrotada.”

3. El pas del temps, la gradual pèrdua de la joventut, s'ha vist anteriorment que per a les dones és una gran pèrdua. Coherentment amb aquest concepte, constatat al subcamp dedicat a la bellesa, hi ha aquests dos exemples, PASSAR: “Aquella noia, la vaig trobar molt passada.” i ENLLETGIR: “Aquella noia, en lloc de millorar, s'ha enlletgit.” També amb “noia”, un altre exemple que exemplifica la definició: “Que fa millor efecte mirat de lluny que de prop.”, LLUNYER -A: “És una noia llunyera.”

¹⁸ Duras, Marguerite. *El amante de la China del Norte*. Barcelona: Tusquets, 1991, p. 60.

¹⁹ Els dos exemples que hi ha a COSSAT -ADA (l'altre ja s'ha vist al subcamp anterior: “Ésser una dona ben cossada.”) són protagonitzats per dones, en tots dos s'ha usat el femení i no n'hi ha cap en masculí; això és especialment rellevant si es té en compte l'escassíssim nombre d'exemples amb dones, la minsa proporció d'exemples amb dones respecte als exemples amb homes. Passa el mateix en la definició de COSSATGE que diu: “El tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o proporcions.”, i és de les escasses vegades i pels motius que ja s'han anat veient, que surt primer la dona que l'home.

²⁰ No puc deixar de veure'l relacionat amb l'*Alcover-Moll* on en la mateixa entrada diu: “Digues a la noia que vagi capalta, que sembla geperuda.” Un bell exemple també, doncs, de les interrelacions dels diccionaris.

4. Després hi ha quatre exemples dedicats al pes. Un de gens afalagador per a les primes, PERXA: “És alta i prima: sembla una perxa.” Tres es dediquen a l’excés de pes; l’únic dubte que tinc és si el primer es podria considerar, malgrat l’absència dels homes, que en aquest cas solen acompanyar les dones, neutre, GRAS -ASSA: “Una dona grassa.” Sobre els altres dos no crec que hi hagi dubte, ENGROSSIR: “Com s’ha engrossit! no sembla la mateixa.”, TOSSA: “Quina tossa fa, aquesta dona!”

5. Apareixen també dos exemples ben curiosos, HOMENENC -A: “Tenir una dona maneres homenenques.”, “Dona homenenca.”²¹

6. Finalment, i per acabar aquesta secció, hi ha quatre exemples bastant durs, són d’aquest tipus, BOTERUT -UDA: “Una dona boteruda.” Algun d’aquests exemples no funcionen gaire com a exemples perquè no mostren res llevat que la lectora o el lector sàpiguen prèviament què exemplifiquen, BIFI BÍFIA: “Una noia bífia.” L’últim és el següent, HÒRRID -A: “Una xicoteta hòrrida.”²²

EXEMPLES. 02.7. MALALTIES

Per completar els defectes femenins que s’han vist en el subcamp anterior, i per acabar el camp referit a les característiques físiques de les dones, ja només em queda presentar la munió de dones tarades o malaltes que presenta el *DGLC* a través d’uns 27 exemples.

1. Primer hi ha dues dones –grans o petites–, al primer exemple hi ha un diminutiu minoritzador, que presenten ferides, BUA: “T’has fet bua, pobreta?”, ESGARRAPAR: “Es va barallar i anava tota esgarrapada.”

2. Hi ha 9 exemples que presenten diverses malalties. N’hi ha dos que mostren una certa preocupació per l’estat de salut d’algunes malaltes, PER: “Hi enviaré un noi per saber noves de la malalta.”, INQUIET -A: “Estic inquiet per la salut de la meva mare.”

Seguits d’uns quants exemples amb malaltes, el primer el més neutre de tots, es constata un estat, MALALT -A: “Un malalt, una malalta.”, en una construcció usual en el *DGLC* per als exemples neutres.

Després n’hi ha un que mostra només presència femenina, DONA: “Tinc la dona malalta.” Una malalta que s’aprima, AMAGRIR: “Aquesta malalta s’ha amagrit.” Una malalta la malaltia de la qual s’agreuja a causa de l’abandonament, PLÀNTER: “Malalta, abandonada del marit, qui no l’hauria planyuda?”

Tres exemples incideixen en qüestions específicament femenines; el primer presenta l’embaràs, un estat bastant probable per a una dona al llarg de la seva vida, identificat amb

²¹ L’última expressió es repeteix exactament com a subentrada a DONA quan diu: “*Dona homenenca*, de temperament, posat, etc., d’home.”, l’expressada entrada és curta (17 línies) i no té molts exemples; no hi ha la subentrada paral.lela a l’entrada HOME tot i que és molt més llarga (41 línies) i té molts més exemples i accepcions.

²² A l’entrada següent, HÒRRIDAMENT, l’exemple era: “Hòrridament lletja.”, que no he comptabilitzat perquè es pot referir a una làmpara, a una camisa, a una armilla.

la malaltia, de la mateixa manera que en el primer camp s'ha vist el part identificat sobretot al dolor, EMBARÀS: “Ha estat malalta durant tot l'embaràs.”

El següent és molt general, PER: “Un metge per a les senyores.”, en l'últim la anomalia o la malaltia s'explicita, PÈRDUA: “Tenir una dona pèrdues (*de sang*).”

3. També es presenten unes quantes debilitats, 4 exemples, amb protagonisme femení, BASCA: “Ha tingut una basca, però ja l'han retornada.”²³

Tres exemples més que posen de manifest diverses manifestacions d'esvaniments o treballs, ESVANIR-SE: “Estava esvanida de l'esglai que havia tingut.” Els dos següents mostren, a més, que, contràriament a la inexistent relació mare-filla, la relació pare-filla existeix, DESMAIAR: “Ella es desmaià als braços del seu pare.”, SANGGLAÇAR-SE: “En veure el seu pare mort, la noia es va tota sangglaçar.”

4. Després s'arriba ja malalties concretes, si la primera és lleu, les altres van *in crescendo*; en total s'hi dediquen 11 exemples. En el primer hi ha una altra minorització, ESCARRANSIT -IDA: “Té divuit anys, però és tota escarransida; sembla una nena de dotze anys.”

Els tres que vénen ja els he citat al final del subcamp anterior com a enlletgidors; crec, però que també s'han de considerar una patologia. Són els de BARBUT -UDA, BIFI BÍFIA i CAPALT -A.

Tres exemples que donen constància d'un estat i que són més aviat neutres, un amb punt entre ell i ella i dos amb coma per separar, són com el que hi ha immediatament a continuació, DIABÈTIC -A: “Un diabètic. Una diabètica.”

N'hi ha algun que explica més coses a part de la malaltia, CEC: “Un cec i una cega que demanen caritat.” Hi ha una altra no adulta malalta, CLORÒTIC -A: “Una noia cloròtica.”

En el següent el “noia” es converteix en el diminutiu “noieta”, COIX -A: “Una noieta coixa.” També amb el mateix diminutiu acompanyat, a més a més, d'un “pobreta”, hi ha un altre exemple, REVIFAR: “La pobra noieta, amb els aires de muntanya, s'ha revifat tota.”²⁴

5. També hi ha moribundes, agonitzants o difuntes presents en els exemples. N'hi ha un que fa referència al sagrament; és interessant veure que utilitza el verb combregar com a verb transitiu, sembla que ella no fa res, no combrega, la combreguen, COMBREGAR: “Està a punt de morir: ahir la van combregar.” N'hi ha un altre que possiblement també fa referència al sagrament, MORIBUND -A: “Assistir a una vella moribunda.” Una dona morint-se, AGONITZAR: “La malalta ja agonitza.”

²³ En la mateixa entrada per a l'accepció de passar angúnia hi ha aquest exemple: “Estigueu tranquils i no passeu basca de res.”, aquest últim exemple denota voluntat i el que s'utilitza per al femení denota passivitat i debilitat malaltissa.

²⁴ Vull fer notar, en canvi, que a REVIFALLA, aquest revifar-se referit a un home és molt més optimista i vital: “En X, quina revifalla: sembla que s'hagi tret deu anys de sobre.”

Tres morts diferents, SEGUIR: “Morí, i no tardà a seguir-lo la seva dona.”, DESOLAR: “La mort de la seva promesa el va desolar.”, SOBREPART: “Morir, una partera, de sobrepart.”

Entre malaltes, agonitzants i difuntes, i sense comptar les malaltes que ja havien sortit al subcamp dedicat a la lletjor i que, per tant, es repeteixen, hi ha unes 27 dones. Si se sumen aquestes 27 dones a les 22 lletges, donarà un resultat total de 49 dones amb forts defectes o problemes físics; resultat que supera amb 5 dones la xifra de 44 belles o guapes.

Per acabar, si se sumen les 22 dones que surten en els exemples a causa de la seva lletjor i les 44 dones que hi surten perquè són guapes, es comprovarà que atenyen un nombre de 66 dones, xifra que representa el 8,52% dels exemples que hi ha al llarg del *DGLC*. És a dir, hi ha un 8,52% d'exemples dedicats no al físic, ja que als aspectes o característiques físiques de les dones hi ha molts més exemples, n'hi ha un 24%, sinó que es troben un 8,52% d'exemples dedicats tan sols a l'aspecte estètic de les dones. El quadre següent ajudarà a veure algunes d'aquestes dades.

CARAC. NEUTRES	7	6,20%
CARAC. FEMINITAT	12	10,60%
BELLESA	45	39,80%
LLETJOR	22	19,50%
MALALTIES I MORTS	27	23,90%
TOTAL	113	100,00%

Resultats i conclusions parcials del Camp 02. Exemples de característiques físiques (24%). Respecte a aquest segon camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha més exemples amb característiques personals físiques que no físiques a l'hora de descriure les dones a partir dels exemples.
2. No hi ha pràcticament exemples que descriuin característiques físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica.
3. S'exemplifiquen 19 característiques neutres; 12 d'aquestes característiques són específicament femenines.
4. La tendència pel que fa a l'edat és de no presentar gaire adultes o d'edat madura (2) i mostrar, en canvi, moltes joves i nenes (19), i velles (9).
5. Gairebé la meitat de les velles que hi surten són criticades o vistes negativament, moltes de les vegades per reganyoses i insuportables, algunes per la debilitat o malaltia.
6. En els exemples moltes dones surten per la seva bellesa; l'abassegadora majoria són joves. Normalment és una bellesa estàtica.
7. Alguns exemples d'aquest camp presenten relacions de rivalitat entre les dones, especialment a partir de la seva bellesa. Quan ho fan, les presenta en un món a part.
8. En els exemples presenta un nombre de dones amb problemes i defectes físics (49 dones, d'aquestes dones gairebé una trentena tenen una malaltia de lleu a molt greu); nombre que supera amb 5 dones la xifra de 44 belles o guapes.
9. Hi ha un nombre considerable de definicions que descriuen aspectes físics relatius a la sexualitat i especialment a la maternitat.

Camp 03) Exemples de característiques no físiques (169 exemples)

En aquest camp hi ha agrupats els exemples que descriuen o fan esment d'alguna característica no física de les dones, és un camp, doncs, íntimament lligat al que s'acaba de veure. Ja es va advertir en l'anterior que la tria no era fàcil, molts cops és difícil saber si una característica és física o és no física, sobretot si es té en compte que n'hi ha força a mig camí; per exemple, ¿com s'ha de considerar un dels exemples d'aquest camp: LLAGRIMEJAR: “Quina dona més ploranera: sempre la veig llagrimenant.”?, ¿característica física o psíquica? Dins d'aquest camp, he fet una classificació en dos subcamps, un per a les característiques positives i un altre per a les negatives; a causa de la seva abundor, en el subcamp de les negatives s'han hagut d'establir més punts que en el de les positives.

EXEMPLES. 03.1. CARACTERÍSTIQUES POSITIVES

A continuació dono compte dels 48 exemples que mostren característiques neutres o positives de les dones.

1. Hi ha algun exemple neutre (com és habitual en els exemples neutres, porta davant el masculí) com el que segueix, que es podria considerar positiu, exponent de caràcter per part de qui ho diu, QUI: “Sí: sóc el qui et penses, la qui et penses.”

2. Entre les característiques positives, tot i que en principi no són ni especialment positives ni negatives, i menys descontextualitzades, hi ha 3 exemples que es troben justament sota l'epítet FEMENÍ -INA que fan referència a qualitats “intrínsecament” considerades com a femenines, per tant, encara que en principi són característiques no negatives, pel fet de pertànyer, d'atribuir-se o ser practicades normalment més per les dones que pels homes, són qualitats també normalment desvalorades, FEMENÍ -INA: “Tendresa femenina.”, “Astúcia femenina.”, “Gràcies femenines.”

La segona, la referent a l'astúcia, penso que mereix un comentari. Crec que pel fet de portar l'adjectiu “femenina” darrera, queda automàticament marcada, en principi, negativament: no es refereix a l'astúcia curta i neta, a l'astúcia que caracteritza tàctiques i estratègies masculines, a l'astúcia cantada en tants personatges masculins i, per tant, lloats, a l'astúcia de, per exemple, molts personatges de *L'Odissea* o de tants altres llibres, sinó a la capacitat d'engany malèvol, gratuït, deleteri; es refereix a la “innata” covardia de les dones, a l'astúcia representada per la guineu, animal femení per excel·lència. Es tracta d'aquell fenomen que la sociolingüística denomina “dislocació semàntica per qüestions de gènere”²⁵ i que consisteix en la diferent valoració d'una acció, sentiment, qualitat, etc., segons si s'atribueix a una dona o a un home. Ja el 1792, en el llibre *Vindicació dels drets de la dona*, Mary Wollstonecraft va escriure parlant de l'astúcia:

“Des de la infantesa es diu a les dones, i ho aprenen de l'exemple que els donen les seves mares, que un petit coneixement de la debilitat humana, denominat justament

²⁵ Sánchez-Palencia Carazo, Carolina: *El discurso femenino de la novela rosa en lengua inglesa*. Cádiz: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz, 1997, p. 200.

astúcia, un caràcter dolç, obediència *externa* i una escrupolosa atenció a uns convencionalismes puerils, els asseguraran la protecció de l'home; i, si són guapes, no necessitaran res més, durant com a mínim vint anys de la seva vida.”²⁶

Un segle i mig abans d'escriure's, doncs, el *DGLC*, ja estava perfectament definida i contextualitzada la trista astúcia de la supervivència femenina. Astúcia que, com es veurà més endavant, agafarà unes determinades formes en les dones i les criatures, una d'elles és també la forma pròpia, per altra banda, de qualsevol grup subordinat, la comentaré en la definició de XAMÓS -OSA.

3. Malgrat que hi ha sèries d'entrades en què no hi ha cap exemple amb dones (per exemple, en les sèries d'EXCEL.LENT i EXCEPCIONAL), hi ha 5 exemples que enuncien altres característiques o virtuts, algunes altament elogioses, però que en no estar contextualitzades no se sap molt bé en què consisteixen, EXCELS -A: “Les virtuts excelses de la princesa X.”

Un dels cinc exemples, encara que al·ludeix inequívocament a no accessible sexualment (és, doncs, un exemple molt acotat i específic), és l'únic exemple explícit que dona una idea certa de força, de fortalesa, de voluntat, en les dones, INEXPUGNABLE: “Una dona inexpugnable.”

4. N'hi ha 4 dedicats a la religiositat i santedat de les dones. Dos són molt neutres, SANT -A: “Aquella dona és una santa.” i “Un sant. Una santa.” Un de més acolorit, CARESTIÓS -OSA: “Sou tan piadosa que no podeu ésser gens carestiosa de consolació.” Finalment, un que va precedit d’“Una persona religiosa.”, sembla que no quedava prou clar que aquesta “persona” pogués ser una “dona” i s’hi ha afegit un exemple pràcticament igual, RELIGIÓS -OSA: “Una dona molt religiosa.”

5. Hi ha, canvi, només 3 dones bones. El primer indubtablement tracta d’una qualitat, BO BONA: “Aquella dona és molt bona.”, no indica, però, activitat sinó passivitat, especialment si es té en compte que en la mateixa entrada es troba, a més de molts altres exemples, els següents: “Un bon treballador.”, “Un bon poeta.”, “Un bon marit.”, que impliquen portar a terme bé una activitat; exemples que no són passius com el dedicat a la dona; a la dona de l'exemple sembla que la bondat li vingui donada, que no sigui mèrit seu.

El següent, esbiaixat per una comparació, incideix en la rivalitat que s’ha vist en el camp anterior, posa de manifest que hi ha dones no tan bondadoses, AVANÇAR: “Ella avançava totes les altres en bondat i bellesa.” I un exemple doble, les dues cares de les dones, SUPERLATIU: Ella és bona, dolenta, en grau superlatiu.”

6. Hi ha 11 exemples en què les característiques positives són les “típicament” femenines; és interessant notar la recurrència a posar noies i no dones fetes, coherent amb dos trets que ja s’han vist en els camps anteriors: l’absència d’adultes en els exemples del *DGLC* i el fet

²⁶ Wollstonecraft, Mary. *Vindicación de los derechos de la mujer*. Madrid: Cátedra, 1994, pp. 127-128. La cursiva és de l'autora, el subratllat és meu.

que en el moment que surten dones que es pot suposar que siguin adultes, ho fan en la seva condició d'esposa o mare.

El primer dedicat a la ingenuïtat i sempre que es consideri que la ingenuïtat és positiva, INGENU -ÈNUA: "Una noia ingènua." El segon i el tercer parlen de la tendresa, TENDRE -A: "Una noia tendra.", AMOROSÍVOL -A: "És una noia dolça i amorosívola."

El quart i el cinquè qualifiquen noies despertes, SALAT -ADA: "És una xicoteta molt salada.", DEIXONDIT -IDA: "Era una xicoteta molt deixondida." El sisè ja és un bon xic més neutre, SENZILL -A: "És una noia molt senzilla." El setè insisteix en la castedat, CAST -A: "Una esposa casta." El vuitè parla de nou de la tendresa, ara de la materna, OMBRA: "Créixer a l'ombra d'una mare amorosa."

També hi ha tres exemples basats en la discreció femenina, DISCRET -A: "És molt discreta: no temis que digui mai res del que li has confiat."

7. De noies encisadores i encantadores, n'hi ha un bon floret, uns 8 exemples; pràcticament ja s'han vist en la seva totalitat en un dels subcamps del camp anterior que versava sobre les relacions amoroses i afectives entre dones i homes; són exemples en què no s'explica quina és la qualitat concreta que fa que una noia sigui deliciosa, encisadora o seductora, ni que aquesta qualitat sigui no física; com que poden ser, però, qualitats que no siguin físiques, inventario aquests exemples aquí. Com en els exemples del grup anterior, la presència de noies, és a dir, de no adultes, és abassegadora, DELICIÓS -OSA: "És una noia deliciosa."

8. Hi ha uns 12 exemples, que tornen a parlar majoritàriament de noies, no d'adultes, que ponderen la laboriositat i la bona disposició per a la feina.

N'hi ha 7 que en parlen en general, LABORIOS -OSA: "És una noia molt laboriosa." Entre aquests exemples n'hi ha algun de més acolorit, DIABLE: "Diable de dona: no sé com es treu la feina dels dits." També n'hi ha algun articulat a través d'una comparació, FADA: "Treballar com una fada, amb una habilitat meravellosa." Cinc dels exemples van explícitament dirigits a lloar –els anteriors es podria entendre que també hi van dirigits, però no es pot assegurar– les qualitats de la bona mestressa de casa. S'hi troba també una noia que té condícia, CONDÍCIA: "És una noia endreçada: té molta condícia per les coses de la casa."

N'hi ha un pràcticament paral·lel amb una bona mestressa de casa, FER: "Aquesta noia farà una bona dona de sa casa." Una dona recaptosa, RECAPTÓS -OSA: "Una dona recaptosa." Entre les feines de la casa, hi ha la de tenir cura de les criatures, ENDREÇAR: "Aquesta dona es passa el matí endreçant la canalla." O la sinceritat a l'hora de demanar un consell estètic pel que fa a l'agençament, FRANCA -A: "Siguen-me franques: ¿m'està bé aquest vestit?"

8. Per acabar les qualitats femenines hi ha dues senyores respectables, DAMA: "És una dama respectabilíssima.", "Sembla una gran dama." La fidelitat encarnada en la feina, MESTRESSA: "Una criada fidel a la seva mestressa." Un últim exemple ressalta una

qualitat força curiosa ja que està contrarestada i fortament criticada per uns quants exemples –com es veurà després– que menyspreen la parla femenina, MILLOR: “Parla millor ella que ell.”

Si se sumen aquests 4 últims exemples, als que ja s’havien comptabilitzat, hi haurà un total de 48 exemples que destaquen característiques positives o almenys no negatives de les dones; la majoria, com s’acaba de veure, considerades característiques pròpies de les dones.

EXEMPLES. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

Hi ha una gran quantitat d’exemples, arriben fins als 106, que fan esment de característiques negatives.

1. D’aquests 106 exemples, n’hi ha 21 (és el tipus d’exemple més abundant en aquest subcamp) que presenten dones desvalgudes, neguitoses i, a cops, desgraciades o vergonyoses. Moltes d’elles són qualificades amb l’epítet “pobra” o enunciades amb diminutiu, o les dues coses alhora.

En cinc exemples que segueixen aquest model, no se sap la causa del seu patir o la seva desgràcia, DE: “La pobreta de la Maria.”

Altres cops s’explicita que el seu sofriment és degut a la gelosia, GELOSIA: “La gelosia del seu marit la fa viure anguniosa.”

A una causa conjuntural, per exemple, la manca de joguines, JOGUINA: “Aquesta pobra nena no té cap joguina per entretenir-se: li heu de comprar una nina.”; a l’orfenesa, ORFE ÒRFENA: “Una pobra òrfena.”

En l’entrada RES amb protagonisme masculí hi ha l’exemple següent: “És un xicot molt valent: res no l’espanta.”, la paraula “xicot” no és un diminutiu; l’exemple contrari es troba amb protagonisme femení, RES: “És una noieta temorega: no res l’espanta.”

Davant d’una inclemència atmosfèrica la reacció torna a ser de por, TÉMER: “Ella tem molt el fred.”

A vegades s’esmenta la molta feina que s’acumula sobre la seva esquena i que torna a fer aparèixer una pobra dona atribolada que continua donant una imatge de dona superada pels esdeveniments, ATREBALLAT -ADA: “La pobra dona va tan atreballada!”

Aquesta molta feina es concreta en quatre exemples de dones dignes de pena per la seva condició d’esposes o mares, SACRIFICI: “Pobra dona, n’ha passats, de sacrificis, pels seus fills!”

Coherentment amb les actituds anteriors es troba el plor, el somiqueig i la fugida en 7 exemples. N’hi ha cinc amb plors, DEIXAR: “Els plors, deixa’ls per a les dones.”, DOS DUES: “Les vaig trobar totes dues plorant.”

Els dos següents, com molts d'altres que s'han vist i es veuran, són ben gratuïts: exemplifiquen l'entrada I, i els dos són de plors. Queda exemplificada també, doncs, una associació d'idees, I: "Ella reia i plorava alhora.", "Jo li vaig dir que no tornaria, i ella, llavors, es va posar a plorar."

En el que hi ha a continuació no s'especifica si qui plora és dona o home, el cito per la frase feta, ja que té protagonisme femení, MAGDALENA: "Plorar com una Magdalena."

Hi ha també una dona que llagrimreja, LLAGRIMEJAR: "Quina dona més ploranera: sempre la veig llagrimejant." Els plors a vegades es transformen en xiscles, XISCLAR: "Davant del perill, les dones van fugir xisclant."

2. Es troba un reguitzell de defectes diferents, en total 13, també "típicament" femenins, que posen de manifest el més blasmable en les dones.

N'hi ha algun destinat a exemplificar la poca gràcia i que contrasta la valoració positiva de la xicoteta molt salada o deixondida d'abans, FAT FADA: "Una noia fada."; hi ha també una noia que mostra aquesta tendència, FADEJAR: "És una noia que fadeja."

Són molt més freqüents, però, n'hi ha 5, els que critiquen que les dones, especialment les noies -d'adultes es continuarà constatant que en surten ben poques-, no siguin dolces, amorosívoles o tendres; són semblants a aquests dos, ESQUERP -A: "Una noia esquerpa.", RABIÓS -OSA: "Que ets rabiosa: de seguida t'enfureixes."

No em puc estar de citar un fragment del llibre *Sonríe, por favor. Una autobiografía inconclusa* de Jean Rhys, que ve que ni pintat per explicar com costa d'acceptar la còlera, l'enfurismament de les dones, per justificat, per raonable que sigui, com són d'incòmodes - i de poc femenines- les dones enrabiades. Jean Rhys relata així la reacció d'una dona abandonada pel seu promès, de la qual s'espera que, més que iradament, reaccioni segons el model que inicia aquest subcamp de característiques negatives:

"Però van transcórrer les setmanes, després els mesos, sense que arribés cap carta. Al començament, tothom es va mostrar comprensiu. ¡Quina manera de tractar una noia! ¡Quina vergonya! Per desgràcia, no es pot confiar en els homes. Després, però, quan es va saber el que va fer ella quan finalment va abandonar tota esperança, les opinions es van dividir. Va estripar el retrat de la reina Victòria, va trencar el vidre i després hi va escopir, el va trepitjar i per acabar el va fer a bocins, mentre feia això, va utilitzar tota l'estona el llenguatge més violent (no ens creuríem les paraulotes que sabia, van dir les minyones). Després va caure molt malalta, i es va tornar bastant llauna, deia tothom. Si s'hagués comportat com la pobra Jenny Dixon, que després d'una experiència similar se n'havia anat silenciosament al llit, a morir, o com Rosemary Acton, a qui allò no va importar un bledo i es va casar amb un altre... cadascuna era admirable a la seva manera. Miss Jessie decididament no ho era."²⁷

²⁷ Rhys, Jean. *Sonríe, por favor. Una autobiografía inconclusa*. México: Fondo de Cultura Económica, 1989, pp. 82-83.

Els cinc exemples que presenten l'esquerperia es completen amb sis exemples més que presenten actituds reganyoses i amoïnoses, 11 exemples, doncs, en total. Primer dues velles, REGANYAR: "És una vella insuportable: tot el dia està reganyant.", REGANYÓS -OSA: "Una vella reganyosa." Hi és present també una mare política, RENYINÓS -OSA: "Una sogra renyinosa." Un exemple terrible en la seva concisa informació, RECLOURE: "La van haver de recloure a la seva cel.la." N'hi ha dos també que destaquen aquests defectes, exponents de la indocilitat, en la vida matrimonial, REVÉS -ESSA: "Una dona revessa al seu marit.", RENYÓS -OSA: "Tenir, una dona, vida renyosa amb el marit."

3. Per refermar aquesta imatge de les dones, hi ha un enfilall de 10 defectes femenins més, que tenen en comú tractar i posar de manifest la inconsistència, la poca fermesa i la frivolitat. Dos, que es troben acarrerats sense solució de continuïtat a la mateixa entrada, posen ben de manifest, per tant, la capritxositat sobretot de les dones, CAPRITXÓS -OSA: "És un capritxós, una capritxosa.", "Noia capritxosa."

Aquest últim és paral·lel al següent, que parla de la frivolitat i poca força del seu desig (faig notar que els homes deliraven, embogien, estimaven apassionadament, però mai s'encapritxaven), ENCAPRITXAR-SE: "Es va encapritxar amb el germà de la seva amiga."

Hi ha també una dona exigent, PER: "Això no és per agradar-li a ella." Dues de coquetes, una, almenys, jove, COQUETA: "És una coqueta.", "Aquella noia és molt coqueta." S'hi troben d'altres aspectes que van pujant el to de la coqueteria, FRÍVOL -A: "Una dona frívola.", VOLUBLE: "Les dones són sovint volubles."

En el següent es remarca l'egoisme en les dones, també torna a remarcar que el masculí no ens inclou, ja que es considera que les dones sí que hi hem de constar específicament, EGOISTA: "Un home egoista, una dona egoista."

Finalment, hi ha un exemple referit al mal comportament en general, no es concreta en res, AVERGONYIR: "Aquesta xicoteta, amb el seu mal comportament, avergonyeix els seus pares."

4. N'hi ha 8 referits a la curiositat, a la tafaneria, a la crítica malintencionada.

Es constata que l'entrada CURIÓS -OSA no usa el protagonisme femení en l'accepció: "Que s'interessa a veure, a conèixer alguna cosa;", o per exemplificar algun aspecte de la següent: "Interessant de veure, de conèixer.", en canvi, té protagonisme femení l'exemple d'una accepció negativa: "esp. que cerca saber allò que no li hauria d'importar.", l'exemplifica així, CURIÓS -OSA: "Les dones són curioses."

En els dos que vénen, s'hi torna a veure assimilats el grup de les dones i de les criatures, un cop més es posa de manifest la minorització de les dones, CURIOSITAT: "La curiositat dels infants, de les dones.", COSA: "Coses de criatures, de dones."²⁸

²⁸ Aquests exemples mostren una assimilació entre el grup de les dones i les criatures; sense sortir del camp de les característiques femenines no físiques, en la definició de XAMÓS -OSA diu: "Atractívol per les seves gràcies, maneres, esp. pel seu enraonar, dit dels infants, de les noies."; definició que incideix, a més, en el bon

La curiositat, a voltes, es torna frenètica, FURETEJAR: “És una dona que sempre va d’una banda a l’altra furetejant.” Porta a la murmuració, a la tafaneria, COL.LOTGE: ““No vull que secretegis amb X: no estan bé, aquests col.lotges a una noia.”” A la relació entre comares, COMARE: “Això és un joc de comares.” Concepte que es torna a trobar a exemple de la definició: “Acció de comarejar, murmuració, xerradissa, de dones.”, COMAREIG: “Una ciutat gran amb comareigs de petit vilatge.” Finalment, crea confusió, CONFUSIONER -A: “És la dona més confusionera d’aquest món.”

5. Molt a prop d’aquests últims exemples, hi ha els 3 que qualifiquen i avaluen la parla femenina.

El primer que és el que serveix per exemplificar la definició de: “Passar l’estona parlant amb algú.”, és el següent, ENRAONAR: “Sempre la veig enraonant amb les veïnes.”; l’altre exemple que s’hi troba és: “No enraonis tant: mai no calles.” Després hi ha una altra definició: “Discutir, examinar, etc. (alguna cosa) en conversa.”, però, en aquest cas, en l’exemple no surt cap dona com a protagonista: “No sé pas qui ho ha de pagar: hem d’enraonar-ho.”

El segon (calcat a l’anterior dedicat a l’enraonar femení) és un exemple que serveix per exemplificar aquesta dura definició: “Parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit.”, diu així, XERRAR: “Sempre la trobaràs xerrant amb les veïnes.”

Finalment, el tercer que acaba la sèrie és aquest exemple de xerradissa insubstancial, XIU-XIU: “Aquest parell de velles tot el sant dia estan xiu-xiu.”

6. Hi ha 2 exemples dedicats a l’orgull, COMPTAR: “És tan orgullosa, que no compta per res els presents ni els afalacs.”, DELICTE: “Ha comès el delicte de no saludar-la!”

7. Es troben 3 exemples dedicats a destacar l’enveja, la rivalitat, la competició, entre les dones, característica que ja s’havia vist en el camp anterior. Un dels exemples és el següent, RIVAL: “Dues dones rivals.”²⁹ La rivalitat fins i tot les condueix a la violència física, ESCENA: “Les dues amigues (barallant-se, insultant-se, etc.) van donar una escena lamentable.” Reblat per l’exemple que segueix, ESGARRAPAR: “Es va barallar i anava tota esgarrapada.”

8. Entre les característiques positives s’ha trobat que hi havia 12 exemples dedicats a la laboriositat i a les feines de la casa; en les negatives, com a contrapartida, n’hi ha 9; concretament, doncs, pel que fa a les feines domèstiques: dotze de positius per nou de negatius.

caràcter, en la dolçor, en la tendresa, exigible a les dones i que, per tant, quan no hi és, com s’ha vist més amunt, és remarcable i criticable.

²⁹ Aquest exemple va seguit de: “Com a pintor de marines no té rival.” A RIVALITZAR hi ha: “Ell rivalitza amb els més savis.”, és a dir, tots dos de lloança i tots dos amb causa justificada per a la rivalitat, no aparentment gratuïta com el dedicat a les rivals.

N'hi ha dos que incideixen en la mandra, ENCANTAR: “¿Què fas així encantada? apa, dona, treballa, si no, no acabaràs mai la feina.”, EMPLASTRE: “Ja és un bon emplastre aquesta minyona: no fa res en tot el dia.”

Un exemple que contrasta amb la matinera que s'havia vist abans, DORMILEC -EGA: “Ets una dormilega.” Un que compensa l'endreqada també d'abans, BARROER -A: “És molt barroera en totes les seves feines.” Pel que fa a les feines de la casa també n'hi ha algun, MORT -A: “Aquella dona és un mort per a la feina de la casa.”

Es troben dos exemples trets del refranyer i que formulen d'una manera passada de moda nocions ben vives encara, BALCONER -A: “Dona balconera, dona malfeinera.”, NOI -A: “Noia finestrera es cansa d'ésser soltera.”

Dos es dediquen a criticar l'execució de feines concretes, RELLENT: “La bugadera ha tornat la roba rellent.”, BUGONAR: “Els traginers han bugonat de l'hostalera perquè no els ha volgut servir carn.”

9. També apareixen 4 vegades les bruixes i fades. El primer és un cas notable i insòlit de participi presentat en femení, només en femení, gosaria dir que és potser l'únic que hi ha en tot el *DGLC*, BRUIXERIA: “Acusada de bruixeria.”

Hi ha dos encantaments oposats, ENCANTAR: “La bruixa havia encantat el príncep.”, FADA: “Per encantaments d'una fada.” Un últim en què es compara els coneixements de les bruixes i els bruixots, BRUIXOT: “Sap més i fa més mal un bruixot que set bruixes.”; aquesta opinió és reblada en l'*Alcover-Moll*: “Sap més un bruixot que set bruixes.”

10. També es troba protagonisme femení en la mentida i la dissimulació en aquests 5 exemples.

El primer ajunta intriga (en el mal sentit de la paraula) i vellesa, INTRIGANT: “És una vella intrigant.” Un altre de la mateixa entrada és neutre, INTRIGANT: “Un intrigant, una intrigant.”; s'hi torna a trobar masculí i femení plegats. En el tercer la intriga ha virat cap a l'engany, ENGANY: “Una dona plena d'enganys.”

En el quart, apareix directament la mentida, ATRIBUIR: “Elles m'atribueixen unes paraules que jo mai no he dit.” Un últim exemple en què no és del tot clar que el femení es refereixi o només es pugui referir a una dona ja que la definició diu així: “es diu d'una persona malintencionada.”, BUA: “Ja ets una bona bua, tu!”

11. També hi ha exemples negatius sobre l'agençament físic, n'hi ha 7, en els quals intervenen l'aspecte i el gust. El primer és molt imprecís, RAR -A: “És una dona rara.”

En els dos següents la “rarsa” ja és precisa més, HOMENENC -A: “Tenir una dona maneres homenenques.”, “Dona homenenca.”

N'hi ha dos que mostren descarament, DESCOBRIR: “Un poc massa escotada, descobria una mica de pit.”, ESCOTAR: “Va massa escotada.”

Un que està contra l'estridentia i en què queda de manifest el mal gust de la dona de l'exemple, COLORAINA: "A aquesta dona li agraden les coloraines.", no en va exemplificar la següent definició, "Reunió de colors vius i que no lliguen entre ells." Finalment, un que mostra la frivolitat en què es pot caure en la qüestió de l'agençament, ESCLAU -AVA: "Esclava de la moda."

12. Es troben també molts exemples, 20, on es critica les dones per la seva debilitat en les seves relacions sexuals i/o afectives amb els homes; és la segona causa de crítica. Hi ha una dona que provoca, PROVOCAR: "Una dona que provoca els homes."

Cinc que han caigut del tipus següent, CAIGUDA: "Una dona que ha tingut una caiguda." En l'exemple següent es comprova que per a una dona és molt fàcil comprometre's i perdre's, COMPROMETRE: "Amb les teves indiscrecions, l'has compromesa."³⁰ Hi ha algun exemple de dones definitivament caigudes i perdudes, ALLUNYAR: "Era una dona perillosa, i se'n va allunyar."

Quatre exemples del tipus del següent continuen insistint en el mateix, VIDA: "Una dona de mala vida."

També hi ha tres casades, criticades per les mateixes raons que en els vuit últims exemples, són d'aquest tipus, ADÚLTER -A: "Una dona adúltera."

Esposes que continuen sent criticades en els cinc exemples següents per barjaules o per dominants. Es posa de manifest que són o seran la creu dels seus marits.

Dues portaran la desgràcia al marit, BOGERIA: "Ha fet la bogeria de casar-se amb aquella dona.", DESGRÀCIA: "Aquesta dona ha estat la seva desgràcia."

Tres, del tipus del següent, el dominaran, BABAU: "És un babau: la seva dona en fa el que vol."

13. Seguint el fil del parentiu, també les dones són criticades en la seva condició de mares, com a mínim en 6 exemples. La primera no té temps per res, AGOMBOLAR: "Aquesta dona no té temps d'agombolar la família." Segons el redactat del segon exemple sembla que sigui la mare qui tingui la culpa de la seva desgràcia, CONSERVAR: "Una mare que no ha conservat sinó un fill."

En quatre dels sis exemples no acaben de complir ben bé amb alguna de les seves obligacions maternals, són d'aquest tipus, ENVEJA: "Té uns fills que són l'enveja de les altres mares.", COSIR: "Estar, un nen, cosit a les faldilles de la mare."

14. Finalment, 2 exemples realment forts, dues assassines, INIC -IQUA: "Fou mort, mentre dormia, per la seva iniqua muller.", INFANTICIDI: "Una dona acusada d'infanticidi."

³⁰ Va seguit de: "Parlant amb aquell home, s'ha compromès.", que no comptabilitzo perquè no hi ha presència explícita de cap dona.

15. Lligats a aquests últims que presenten característiques realment negatives i en certa manera sorprenents, es troben els 4 últims que, encara que no relacionats amb qüestions familiars, són molt misògins. S’hi continua trobant la maldat en tots els graus.

En grau mitjà, ABONIR: “No n’hi cap de tan dolenta, que amb art no es pugui abonir.”³¹ Dos exemples presenten un grau extrem de maldat, SUPERLATIU: “Ella és bona, dolenta, en grau superlatiu.”, PERFÍDIA: “La perfídia d’aquella dona.” Grau que potser queda explicat en aquesta última entrada, ACARRERAR: “Quan una dona s’acarrera al vi o a beure és pitjor que l’home.”

En l’últim exemple s’expressa un dels tòpics misògins més suats del pensament patriarcal, ve a postular una màxima indemostrable i en això rau la seva força: que les dones, si poguessin, si tinguessin les mateixes oportunitats que els homes de ser dolentes, ho serien molt més que ells. De fet, és un dels pivots del discurs contra qualsevol grup subordinat, sigui quin sigui aquest grup. Així, a la inexhaurible novel·la de Harriet Beecher Stowe, *La cabaña del tío Tom*, al costat d’innombrables defenses i al·legats a favor de la gent negra, tot d’una es lleixen coses tan contradictòries i exemplars d’aquest fenomen com aquesta:

“Aquests dos negres eren els capatassos de la plantació, i Legree els havia educat amb la mateixa brutalitat i els mateixos instints ferotges que als gossos. Tot el món sap que els negres, quan estan investits d’autoritat, resulten més cruels i ferotges que els blancs. El negre, quan deixa de ser esclau, es converteix, en general, en un tirà odiós i implacable.”³²

L’últim exemple és un altre botó de mostra de la misogínia, CERVELL: “És una dona sense cervell.”³³

Hi ha, doncs, en aquest tercer subcamp un total de 106 exemples dedicats a caracteritzar les dones negativament; si es té en compte que el total d’exemples dedicats a dir-ne característiques positives –o com a mínim no negatives– pujava a 48 exemples, es constata que els exemples negatius són més dels dos terços, arriben exactament fins al 68,83% i els positius arriben només al 31,17%.

CARAC. NEUTRES i POSITIVES	48	31,17%
CARAC. NEGATIVES	106	68,83%
TOTAL	154	100,00%

³¹ Vull fer constar que jo no la vaig percebre, d’entrada, com a ofensiva o pejorativa per a les dones (millor dit: sí que la hi vaig percebre, però em vaig autoconvèncer que com que no hi havia cap dona explícita, que potser era mala fe per part meua percebre-la-hi), ja que no necessàriament la “dolenta” cal que sigui una dona o una persona, però l’altra gent que va revisar l’entrada, sí que la va percebre així, unànimement. Per això la faig constar.

³² Stowe, Harriet Beecher. *La cabaña del tío Tom*. Madrid: Aguilar, 1976, p. 363.

³³ Agreujat ja que el precedeix immediatament el que correspon a home: “El savi X és un gran cervell.” No cal ni dir que en tot el *DGLC* no he trobat una dona intel·ligent, ni tan sols viva o llesta, ni tan sols una dona que destaquí en una feina per les capacitats intel·lectuals.

Respecte al total d'exemples amb dones, si es té en compte que n'hi ha 775, els dedicats a característiques no físiques negatives arriben al 13,68% i els que es dediquen a característiques no físiques neutres o positives hi atenyen una proporció del 6,19%.

No vull acabar, però, amb aquests tants per cent, més m'estimaria acabar aquest tercer camp fent esment d'un aspecte que s'ha vist al llarg d'aquests tres primers camps i que, de fet, reprendré a l'apartat següent. Es tracta de l'absència de qualsevol relació significativa i valorada entre dones, especialment de l'absència de l'amistat entre dones. En un fragment esplèndid de Virginia Woolf a *Una cambra pròpia*, llibre escrit aproximadament els mateixos dies en què s'escrivia la primera versió del *DGLC*, es pot trobar la clau de volta d'aquesta absència, quan parlant de la literatura diu així:

“En general, les relacions entre dones –i aquí em vaig fer una ràpida llista mental de l'esplèndida galeria de personatges femenins imaginats– són excessivament simples. S'han deixat tantes coses sense dir, sense tocar. I vaig tractar de recordar un cas, entre les meves lectures, on surtin dues dones presentades com a amigues.”

És a dir, que és habitual l'absència d'aquesta relació en altres tipus de document, com per exemple les novel·les, es considera, doncs, una relació insignificant. Però no acaba aquí, ja que continua dient:

“N'hi ha una temptativa a *Diana de Crossways*. A les obres de Racine i les tragèdies gregues hi surten confidents. De tant en tant surten mares i filles. Era estrany de reconèixer que fins a Jane Austen els grans personatges femenins de la literatura no tan sols foren sempre vistos per l'altre sexe, sinó que només es relacionaren amb homes.”

El *DGLC* sembla, per tant, que sigui d'abans de Jane Austen, en el sentit (i això lliga amb el començament del primer camp) que el *DGLC* postula que per a les dones les úniques relacions significatives són les que mantenen amb els homes, ja siguin relacions familiars o no. I en alguns aspectes encara més que preaustenià ja que, com s'ha vist, fins i tot les relacions entre mares i filles són inexistentes en el *DGLC*.

Però Woolf encara explica més coses de les que s'han vist en tots aquests camps, per exemple, pel que fa a la bellesa o a la lletjor, respecte a les virtuts o els defectes:

“I ja n'ocupa poc d'espai, això, en la vida sencera d'una dona; i que poc en deu saber, un home, fins i tot d'aquesta mínima part, vist que sempre s'ho mira a través del vidre, bé negre, bé rosat del sexe. Així s'explica, segurament, l'estranyesa que causen totes aquestes dones a la literatura; els extrems sorprenents de bellesa i de lletjor; els canvis de passar de comparèixer com una deessa divina a l'aparença de ser una depravada infernal, segons que l'home que l'estima l'estimi més o menys, sigui feliç o dissortat.”³⁴

Fragments que parlen i exemplifiquen, al mateix temps, un punt de vista androcèntric esbalaïdorament travat en bona part de la literatura i en el *DGLC*; també parla de la pretesa universalitat del punt de vista masculí a l'hora de descriure i de definir.

³⁴ Woolf, Virginia. *Una cambra pròpia*. Barcelona: Grijalbo, 1985, p. 109.

Resultats i conclusions parcials del Camp 03. Exemples de característiques no físiques (21,81%). Quant a aquest tercer camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha menys exemples que es refereixin a les característiques no físiques que a característiques físiques.
2. Es parla de qualitats femenines en general sense especificar-les, sense dir en què consisteixen.
3. Força de les qualitats positives que presenten els exemples són específicament femenines.
4. En els exemples, les característiques negatives descriptives d'aspectes de la personalitat de les dones que no siguin el físic, arriben a les 106, dupliquen llargament les característiques positives i/o neutres ja que només n'hi ha 48.
5. El gruix més gran d'exemples negatius, 21, presenta dones desvalgudes, neguitoses i desgraciades; en definitiva, la feblesa.
6. A continuació en nombre, 20, van els exemples que presenten dones criticades per la seva debilitat en les seves relacions sexuals i/o afectives amb els homes. També les presenta per la seva lubricitat.
7. Critica especialment les dones que van d'esquerpes a irades.
8. Lloa especialment la xamositat i la docilitat.
9. En força exemples elogia (en 12 exemples) o critica (en 9 exemples) moltes dones pel seu paper de mestresses de casa.
10. Coherentment amb tot el que s'ha vist tant en els resultats d'aquest camp com en els de l'anterior respecte a les característiques personals de les dones, mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel·lectual; la intel·ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones, no hi surt cap dona intel·ligent o sàvia.
11. Mai es descriuen dones que es dediquin a la creació artística.
12. Critica la parla femenina en el sentit mateix de prendre la paraula.
13. No presenta mai cap relació d'amistat entre dones.
14. A l'igual que en el camp anterior, presenta relacions de rivalitat entre dones en un món homosocial femení.

Camp 04) Exemples d'actituds (144 exemples)

En aquest camp hi ha els exemples en què les dones són observades i classificades a partir de l'actitud. M'ha interessat especialment recollir la gradació de les actituds passives ja que són les més freqüents; les dones van des de demostrar inactivitat, a ser objecte d'una acció, fins a rebre una agressió.

EXEMPLES. 04.1. ACTITUD PASSIVA EN LES RELACIONS AMB ELS HOMES O ALTRES PERSONES

Començaré fent una panoràmica dels 86 exemples en què les dones mostren passivitat en les relacions amb d'altres persones, especialment en les relacions afectivosexuals que tenen amb els homes. Cal remarcar que en aquesta sèrie no hi consten exemples en què les dones mostren passivitat però, per exemple, perquè eren mares consten el camp dedicat al parentiu. Primer de tot es veurà, agrupats en diferents punts, un llarg seguit d'exemples que ja s'ha vist en el primer camp i que correspon als exemples que impliquen una relació afectiva, amorosa i/o sexual. Es pot constatar que hi ha una gradació en l'interès que susciten i que en la majoria dels exemples d'aquest primer subcamp les dones no tenen cap protagonisme: encara que surtin en l'exemple, no en són una part activa ni protagonista.

1. Primer hi ha 21 exemples en què els homes mostren inclinació per dones i noies o es dediquen a fer-los la cort. N'hi ha molts que segueixen amb petites diferències el model del primer; com es veurà en aquest primer, no sempre hi és explícita la presència dels homes o que el protagonisme hi sigui explícitament masculí, però crec que són ben coherents i semblants als exemples que sí que hi expliciten el protagonisme masculí, **INCLINACIÓ**: “Mostrava una certa inclinació per ella.”

Excepcionalment, en alguns, hi ha l'esposa com a objecte de l'adoració, **ADORAR**: “Adorar la seva dona.” En una única ocasió, l'adoració no és per a una dona indefinida, ni per a l'esposa, sinó per a la mare, **ADORACIÓ**: “Sent una veritable adoració per la seva mare.” La majoria són d'aquest tipus, **MIRADOR -A**: “És una noia que té molts miradors.”, **RONDAIRE**: “Aquella noia té molts rondaires.”

2. Aquest interès va pujant de to i acaba convertint-se en obsessió, dèria, enfolliment. El protagonisme, com deia abans, no recau en la noia o dona, sinó en la persona engegada, embogida, delirosa. Es troba en 12 exemples d'aquest caire, **BOIG BOJA**: “Estar boig per una dona.”

3. En els exemples que s'acaben de veure no se sap quina és la causa de l'interès, en els 3 que vénen, en canvi, encara que vaga i imprecisa –gairebé sempre física–, sí que se sap. Hi ha dues dones admirades per la seva bellesa, **ADMIRAR**: “Admirar la bellesa d'una dona.”, **FESTEJAR**: “Per la seva bellesa era festejada de molts.” Una d'adorada per alguna raó que no es desvetlla, **ADORABLE**: “És una dona adorable.”

4. Hi ha 2 exemples en què es parla dels sentiments amorosos que desperten en els protagonistes de la relació, **TENDRESA**: “Ell sentia una gran tendresa per ella.”, **INSPIRAR**: “Aquella dona li inspirà un gran amor.”

5. Hi ha una sèrie de 9 exemples en què, malgrat que el festeig és una relació compartida entre dues persones, mostren el protagonisme i l'activitat concreta procedent només de la banda dels homes. En el primer és el fill qui fa una acció que recau sobre la filla, el que és rellevant de la filla és que és la filla del metge; no diu res de la voluntat i de la participació de la filla en el festeig, FESTEJAR: “El meu fill festeja amb la filla del metge.”

En el següent exemple s'explica d'una manera calcada que es podria resumir així: “festejar (un home) amb”, la mateixa relació d'una altra parella, DENTETA: “Quan el veia festejant amb la Rosa, li feia denteta.” Idèntica relació s'il·lustra en el següent exemple, ALETA: “Ja fa temps que en Quim fa l'aleta a la Maria.”

En els que corresponen a l'entrada ENAMORAR queda clar qui es pot enamorar o qui no; els exemples tornen a dir que l'enamorament és masculí, els homes actuen fins a enamorar, presenta l'acció masculina com a única condició necessària i imprescindible, ENAMORAR: “El meu germà es va enamorar de la filla del metge.”, per reblar-ho presenta el casament de la mateixa manera, “Va enamorar una pubilla del poble i s'hi va casar.” Fins al punt que els únics que conquisten són els homes; es pot veure en 4 exemples d'aquest tipus, CONQUISTA: “Fer la conquesta d'una dama.”

6. Quan la relació no va bé el protagonisme també és masculí, és “ell” que renyeix amb “ella”, no renyeixen i punt, RENYIR: “Renyir amb la promesa.” Té un paral·lelisme amb el fet que quan una noia deixa el promès és perquè algú li ha pres, no pas per decisió pròpia, PRENDRE: “Li ha pres la promesa.”

7. Si el nuviatge va endavant, també es comprova que el promès és un actiu participant i ella la receptora de l'acció, JOIA: “El promès ja li ha regalat les joies.”

8. En 3 exemples hi ha algú que no vol prendre estat matrimonial, sempre és l'home qui ho decideix, sense cap participació de la respectiva parella, són exemples d'aquest tipus, DELIBER: “El meu deliber no era de prendre muller.”

9. Quan hi ha voluntat de casar-se, el desig també és explícitament masculí; 6 exemples d'aquest tipus ho mostren, PER: “Ell volia per dona la filla del comte.”

10. Quan s'analitza qui organitza el matrimoni, es torna a veure que són exclusivament els homes els que demanen o donen; són 12 exemples d'aquest tipus, SACRIFICAR: “Ha sacrificat la filla (casant-la malament, a disgust seu, etc.)”

11. Coherentment amb tot això, quan una relació matrimonial es trenca, el protagonisme és masculí i la dona sol entomar les conseqüències de la decisió de l'home, ja s'ha vist abans que generalment amb dol, passivament i sense cap capacitat de reacció, ESCÀNDOL: “Ha abandonat muller i fills: quin escàndol!”, PLÀNTER: “Malalta, abandonada del marit, qui no l'hauria planyuda?”

12. En el subcamp de transaccions no matrimonials, també els homes en són els protagonistes absoluts i les noies o dones reben les seves accions o pateixen la seva

voluntat; es descriu en 7 exemples semblants a aquest, ROBAR: “Robar a algú la dona.”; el que s’acaba de veure té un fort paral·lelisme amb el que s’ha trobat a PRENDRE: “Li ha pres la promesa.”

13. Finalment, n’hi ha 6 d’arcaics i literaris que lliguen, però, perfectament amb els actuals; són semblants al que segueix, DAMA: “La dama dels seus pensaments.”

EXEMPLES. 04.2. ACTITUD PASSIVA I ESTÀTICA

En aquest subcamp inclouré els 9 exemples en què les dones són simplement passives, romanen en una actitud estàtica, o no fan res.

1. N’hi ha 2 en què les dones estan en diversos graus de passivitat i on no realitzen cap acció, són com comparses, TOT -A: “Les he deixades totes soles.”, QUI: “Les dones amb qui anaves.”

2. Hi ha 4 exemples que indiquen passivitat explícita, una que dorm, BO BONA: “La vaig trobar bo i dormint.” Una nena que encara no fa una activitat, COSTURA: “Encara no va a costura: és massa petita.” Una dona que remet a les marededéus, a les dones sedents, seu i cadira del nen Jesús o de les criatures, FALDA: “Estava asseguda amb un nen a la falda.” Entre les dones passives, hi ha la musa, INSPIRADOR -A: “Ella és la inspiradora dels seus cants.”

3. L’exemple que cito a continuació, l’esmento per diverses raons, primer de tot perquè és un exemple de passivitat activa, d’utilitzar la passivitat per aconseguir alguna cosa o com a defensa, en segon lloc perquè és un exemple clar d’una estratègia femenina (exemplifica l’accepció: “Fig. Recórrer a alguna cosa com a mitjà de defensa contra acusacions, retrets, instàncies, etc.”), en tercer lloc perquè és un exponent dels silencis de les dones, d’aquell silenci que es demana en tants d’exemples del mateix *DGLC* quan es critica la parla de les dones, ATRINXERAR: “Ella es va atrinxerar en el silenci.”

4. Finalment, dues dones en dues estranyes postures passives i estàtiques, ADOSSAR: “Ella s’adossà a un arbre.”, AGENOLLAR: “Estava agenollada damunt la taula.”

EXEMPLES. 04.3. EXEMPLES EN QUÈ REBEN UNA ACCIÓ

Després de veure els 95 exemples que mostraven la passivitat de les dones, passo ja als 37 exemples en què les dones són objecte d’una acció.

1. Molts cops en els exemples –com a mínim en 8 ocasions– es constata que les dones, més que mirar elles res, són objecte de la mirada d’algú altre. De fet, no hi ha cap exemple al llarg del *DGLC* en què les dones siguin subjecte i no objecte de la mirada. Les mirades tenen diferent gradació, des de la d’ALGUN -A: “Si veig alguna de les teves dues germanes.”, a ENVEJOSAMENT: “La mirava envejosament.”, o DEVORAR: “La devorava amb la mirada.”

2. Hi ha 4 exemples que parlen de conèixer, parlar-ne, són d'aquest tipus, TOT -A: "La vaig a veure tots els dies de festa.", CURIOSITAT: "Tinc curiositat de conèixer-les."

3. Cinc cops més les dones són objecte de salutació en exemples d'aquest tipus, PER: "Havia vingut per saludar-la."

4. En 14 exemples més són objecte d'accions molt variades. Algun cop es parla amb elles, TOT -A: "He parlat amb totes tres." Per dues vegades reben correspondència, 'LS: "A les vostres germanes, vaig escriure'ls ahir.", A: "Escriure a la mare." Receptores d'alguna cosa indeterminada, SABER: "Ho donaré a la noia que tu saps." O receptores de flors, simbòliques o no, A: "Donar una flor a una noia.", FLOR: "Tirar flors a una noia." Hi ha una certa esperança en dos exemples a fer-les canviar d'opinió, ESFORÇAR-SE: "Esforça't a convèncer-la.", INVENTAR: "Inventa alguna raó per a convèncer-la."

Hi ha exemples en què són objecte servei o d'ajut, SERVIR: "¿Ja la serveixen, senyora?", Ajudades, CAS: "És cas de veure si podem ajudar-la." Reben disculpes, SENYOR -A: "Perdoni senyora." Tractades amb miraments, PREPARAR: "Jo ja la vaig preparar perquè la notícia no l'afectés tant." Venjades, VENJAR: "Ell ha venjat la seva germana." Sotmeses a una intervenció aliena, COMPROMETRE: "Amb les teves indiscrecions, l'has compromesa."

4. Poquíssimes vegades són objecte d'una carícia, d'un contacte físic plaent. Pel que fa a les esposes només n'hi ha una d'abraçada, ABRAÇAR: "Abraça sa muller." Quant a les mares, se'n troba només una d'amoixada, AMOIXAR: "L'infant amoixà amb la maneta la galta de la seva mare." Pel que fa a les nétes, també una, ACARICIAR: "El vell acariciava la seva néta." Una mostra d'afecte entre una dona i una altra persona, CINTURA: "La va agafar per la cintura."

5. A vegades, les accions que reben les dones estan redactades d'una forma molt característica. En COL.LOCAR l'exemple amb protagonisme masculí és: "S'ha col.locat d'escrivent a la Banca X.", no necessita que ningú el col.loqui; contrasta, doncs, amb l'exemple amb protagonisme femení, on "noia" fa de complement directe, el subjecte és algú altre, l'acció la fa una altra persona que la col.loca, COL.LOCAR: "Col.locar una noia de criada."

En el següent passa el mateix, el verb combregar s'utilitza transitivament, la dona torna a ser complement directe, l'acció la fa una altra persona, ja he dit abans que sembla que ella no combregui, que ella no faci res, COMBREGAR: "Està a punt de morir: ahir la van combregar."

EXEMPLES. 04.4. AGRESSIONS

Finalment, hi ha 12 exemples en què l'acció que reben és una agressió més o menys forta, psíquica o física.

1. Hi ha un exemple paral·lel al que s'ha vist abans a ATRINXERAR, és el següent, s'hi percep un cert grau de violència, ARROSSEGAR: “Ella no hi volia anar, la hi van haver d'arrossegar.”

2. Un altre exemple presenta algú que es comporta malament amb una noia, COMPORTAR: “Comportar-se bé, malament, amb una noia, envers una noia.”; del tipus de comportament a què es refereix segurament en dóna compte l'exemple immediatament anterior: “En aquella avinentesa, ell es comporta com un veritable cavaller.”

3. En 4 exemples, és la pròpia esposa qui rep l'agressió, en exemples que descriuen una agressió més aviat genèrica del tipus següent, TRACTAR: “Tractar algú malament la muller.”

4. Les agressions físiques o verbals les reben també d'altres dones, es constata en 6 exemples més molt diversos.

Hi ha accions individuals de paraula, AMENAÇAR: “Ell la va amenaçar, però no va arribar a pegar-li.”

Dues accions individuals d'obra de diversa gravetat, PUNY: “La va agafar pels punys.”, AGREDIR: “El lladre va agredir la dona amb un martell.” Una acció institucional, RECLOURE: “La van haver de recloure a la seva cel·la.”

Les agressions es completen amb un rapte i una violació, una agressions mítiques que conformen l'imaginari de la cultura patriarcal, RAPTE: “El rapte de les sabines.”

Finalment, una carnisseria que afecta a dones i a homes, MATANÇA: “Els assaltants barrejaren la vila i feren una gran matança d'homes i dones.”

Potser els aspectes més destacables de tot aquest camp –agressions a part, i l'espectacular exemple d'AGENOLLAR– són dos. Per una banda, l'enorme incidència i importància del protagonisme masculí que es dóna en les relacions entre les dones i els homes, que ja s'havia començat a veure en el primer camp, i que aquí confirma el punt de vista androcèntric pel qual es mira i s'avalua la realitat; per una altra banda, la recurrència de la mirada sobre les dones, que, malgrat ser molt freqüent i productiva i amb protagonisme masculí en, per exemple, l'art –com a mínim en el d'aquest racó del món–, no pensava que agafés tanta importància en el *DGLC*. La veritat és que al final tot sempre lliga i tot s'acaba travant, segurament era simple ignorància i desconeixement no haver-ho esperat d'entrada en els exemples del *DGLC*.

Resultats i conclusions parcials del Camp 04. Exemples d'actituds (18,58%). Respecte a aquest quart camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha una enorme quantitat d'exemples en aquest camp que descriuen dones en actituds passives en les seves relacions afectivosexuals amb els homes (85), especialment en les amoroses però també en d'altres relacions.
2. Força exemples (37) descriuen dones que reben una acció; en molts exemples són objecte de la mirada (especialment de la masculina), en canvi, no hi ha mai una dona (en aquest camp o en cap altre) que sigui subjecte d'una mirada.
3. Hi apareix un nombre relativament freqüent d'agressions (12); tot i que hi ha una gradació en les agressions, algunes són realment fortes i arriben a provocar la mort.
4. Hi ha alguns exemples on les dones romanen en una actitud passiva fortament extravagant.

Camp 05) Exemples d'activitats professionals (95 exemples)

El primer que he de fer constar en aquest camp és que, contràriament a les meves hipòtesis –m'esperava un gavadal de modistes, d'ensenyants i de dones dedicades a la sanitat–, gairebé no hi ha mestres, treballadores del tèxtil, ni infermeres. El segon que he de fer constar és que l'ofici que abunda més és el de criada rasa i neta i després el de monja.

Fidel reflex de la realitat i de la situació de les dones en el món, pràcticament no hi ha dones que posseeixin res; hi ha molt poques propietàries. De les tres úniques possessores que hi ha, dues ho són perquè han heretat, una és la que es troba a l'entrada MAJORA: “En morir la deixà majora i senyora de tot.”, l'altra hereva és una marquesa i la tercera propietària també és noble (es veuran les dues en el subcamp corresponent). Es troba com a professió valorada una presidenta, però és una presidenta que de fet potser ni exerceix una feina, és la de PRESIDENT -A: “La presidenta d'una Junta de Dames.”, entrada en què, per contra, hi ha cinc presidents: “El president d'una assemblea.”, “El president d'un tribunal.”, “El president d'una societat.”, “El president del Consell de ministres.” i “El president d'una República.”

L'única llicenciada que hi ha al llarg de tots els exemples és la Mare de Déu en l'entrada ADVOCAT (és notable l'absència del femení, és a dir, l'absència de la paraula “advocada” en la paraula d'entrada, que després, en canvi, es troba en el mateix redactat de l'entrada que diu així: “Santa Maria, advocada nostra...”

EXEMPLES. 05.1. CRIADES, MINYONES I SERVEIS

En aquest subcamp situaré tot el personal que treballa com a servei domèstic. Només hi ha una majordoma, hi ha, però, dues cambres, el mateix nombre de cuineres, de bugaderes també dues més, quatre dides i entre criades i minyones catorze serventes més. Si es té en compte que una de les cuineres i una de les cambres apareixen en la mateixa definició, el nombre de definicions ascendeix a 24.

1. La majordoma és la següent, MADONA: “La madona de la casa, de les claus.”
2. Les dues cambres es troben en una mateixa entrada, CAMBRER -A: “La Maria s'ha llogat de cambra.”, “Tenen cuinera i cambra.” En l'últim exemple apareixia ja una de les dues cuineres, l'altra és la següent, CUINER -A: “En aquella casa tenen un bon cuiner, una bona cuinera.”
3. Les dues bugaderes (una d'elles criticada) són les que vénen a continuació, LLISTA: “La llista de la bugadera.”, RELLENT: “La bugadera ha tornat la roba rellent.”
4. Dels quatre exemples que parlen de dides, algun és molt neutre, DIDA: “Donar un infant a dida.”, i d'altres més acolorits, EXUBERÀNCIA: “La dida té exuberància de llet.”
5. Els exemples de les catorze serventes són molt variats, unes són criticades, les altres lloades, fan feines diverses, n'hi ha de joves, etc.; es poden veure a la llista corresponent; d'exemple de mostra, en deixo un de neutre, SERVIR: “Posar-se una noia a servir.”

EXEMPLES. 05.2. MONGES

Hi ha 14 exemples en què surten monges.

1. La majoria, 11, es troben en convents en general o en convents d'un orde específic, CONVENT: "Un convent de monges."
2. Dos exemples donen compte de la jerarquia en els convents, MARE: "La mare abadesa, priora, superiora.", COMANADORA: "Comanadora de la Mercè."
3. Hi ha també una monja pagana, SACERDOTESSA: "Sacerdotessa de Vesta."

EXEMPLES. 05.3. REINES I PRINCESES I NOBLES

Un altre ofici relativament nodrit i no esperat ha estat el de reines i princeses, n'hi ha 12 en exemples molt diversos.

1. Hi ha 5 princeses. Primer dues de refusades, una d'elles equiparada al tron, REFUSAR: "Ell va refusar la mà de la princesa.", RENUNCIAR: "Renunciar a la mà de la princesa, al tron." En canvi, hi ha un exemple en sentit contrari, DESGRAT: "Ell vingué, caigué, en desgrat de la princesa." Dos exemples que parlen de l'excel·lència de la princesa, EXCELS -A: "L'excelsa princesa." i "Les virtuts excelses de la princesa X."
2. Hi ha 4 exemples amb reines, una que regna, dues de regents i una de destronada, en exemples d'aquest tipus, REINA: "Isabel II, reina d'Espanya."
3. Finalment, els 3 exemples que esmenten títols nobiliaris, la marquesa que ha heretat que esmentava al començament d'aquest camp, SUCCEIR: "La marquesa succeí al marquès en la possessió del castell."; l'altra posseïdora esmentada, MESTRESSA: "La mestressa d'aquestes cases és la marquesa de X.", i encara un últim títol nobiliari, PADRÍ -INA: "La campana fou batejada amb el nom d'Eulàlia: foren padrins el comte i la comtessa de X."

EXEMPLES. 05.4. INDÚSTRIA DEL TÈXTIL

La indústria del tèxtil, que ja he dit que creia que seria molt productiva, no ha fornit gaires exemples, només n'ha donat 8. S'ha de destacar, però, que si bé no ha estat fèrtil en exemples sí que ho ha estat a l'hora de fer presents les dones en les definicions del *DGLC*, així, són relativament freqüents definicions com ARMILLERA: "La dona que cus armilles.", en els oficis relacionats amb el tèxtil, com es veurà en l'apartat següent quan tracti de la presència de les dones en les definicions.

1. Hi ha 3 exemples amb bones professionals de la costura, són d'aquest tipus, COSIR: "Aquella noia cus molt bé."
2. En 3 exemples més es troben tres modistes (quatre si es comptabilitza la de l'exemple anterior); un exemple és molt neutre, CAPELL: "Modista de capells.", en l'altre hi apareix

també la moda parisina, MODEL: “Rebre una modista els últims models de París.”, una modista i una aprenenta comparteixen el tercer, APRENENT -A: “És aprenenta de modista.”

3. Si per un cantó hi ha una aprenenta, per l’altre, hi ha una encarregada, ENCARREGAT -ADA: “L’encarregada de la secció de confeccions.”

4. Finalment, considero que la feina de fer xarxes pertany també al tèxtil, XARXA: “Dones que fan, que adoben, xarxes.”

EXEMPLES. 05.5. ENSENYAMENT

Aquest sector és un dels altres que m’ha sorprès per la poca incidència d’exemples femenins, només n’he trobat 6, i encara agafant-los amb un criteri ample.

1. Hi ha una directora de col·legi, que és l’únic ofici qualificat, és a dir, és l’única vegada al llarg de tots els exemples que es troben referits a les feines exercides per una dona, en què hi ha una dona que ocupa una posició jeràrquica elevada; encara que el fet que ocupi el càrrec de directora també es podria deure a la circumstància que tot el personal del col·legi fos femení, DIRECTOR -A: “La directora d’un col·legi.”

2. Hi ha només dues mestres, MESTRE -A: “Una mestra de piano.”, “La mestra de Montgat.”

3. Dues dones que fan feines subalternes a l’escola, l’última probablement fora de l’escola, ACOMPANYANT: “L’acompanyanta d’una escola de nenes.”, PASSEJADOR -A: “Una passejadora (d’infants).”

4. Finalment, una escola específica, la de Bibliotecàries, que tant de prestigi va tenir i que va fornir de bones professionals les biblioteques del país, BIBLIOTECARI -ÀRIA: “Escola de Bibliotecàries.”

EXEMPLES. 05.6. MEDICINA

1. El subcamp que ha resultat més estèril ha estat el de la sanitat, que jo considerava que juntament amb els dos anteriors –els del tèxtil i el de l’ensenyament– havien de ser els més productius, ja que es tracta de sectors tradicionalment femenins. Ha donat un únic exemple; exemple típic en la seva jerarquització, dues subalternes que ajuden un home, ASSISTIR: “El metge assistit de dues infermeres.”

EXEMPLES. 05.7. PAGESIA

El de les feines del camp és un altre àmbit que jo creia que podia donar més de si, a causa de l’enorme incidència de les dones en aquest sector. Només hi he trobat 8 exemples.

1. El primer exemple és molt neutre i general, no és estrany, doncs, que hi faci acte de presència també l’home, CAMPEROL -A: “Un camperol, una camperola.”

2. Hi ha cinc exemples que descriuen feines diverses; són molt variats, van des de portar llenya, AQUEST -A: “Llavors vam trobar pel camí una noia que portava un feix de llenya, i aquesta noia ens va guiar fins a la font.”, a arregar fruita amb el davantal, és curiós, en aquest sentit, que hi hagi gairebé dos exemples calcats, DAVANTAL: “Ella era davall l’arbre i tomava les fruites amb el davantal.”, TOMAR: “Ell, enfilat a l’arbre, li tirava la fruita que collia, i ella parant el davantal la tomava.”

3. Només hi ha dos exemples en què surtin treballadores assalariades o temporeres, COLLIDOR -A: “Les collidores de pomes.”, LLOGAR: “Tenim sis dones llogades per a collir els pèsols.”

EXEMPLES. 05.8. MESTRESSES DE CASA I MARES

Hi ha una certa incidència (al marge de les lloades o criticades en camps anteriors) de les mestresses de casa, tant amb feines relacionades amb la casa com amb la cura de la canalla; hi ha 8 exemples.

1. En els tres primers es veu la condició de mestressa de casa en general, TRASTEJAR: “La dona? tot el dia trastejant per casa.” En el quart una feina concreta, CUA: “Les dones feien cua a la font.”

2. En els dos últims, les obligacions de tot tipus i la feina que generen les criatures, OFICI: “Ella complí el seu ofici de mare.”, ENDREÇAR: “Aquesta dona es passa el matí endreçant la canalla.”

3. És ben sabut que la feina de mestressa de casa és imprescindible i necessària perquè el món funcioni, però en canvi no és remunerada. Dos exemples, lligats en menor o major grau als anteriors, ho recorden, DEMÀ: “Demà que ell mori, ella haurà d’anar a captar.”, VELL -A: “Una pobra velleta captaire.”

EXEMPLES. 05.9. ARTISTES

Hi ha 3 exemples amb artistes. Una actriu, PRIMER -A: “La primera actriu.”; dues cantants, POPULARITZAR: “Ella és qui ha popularitzat aquesta cançó.”, CONTRALT: “La senyora X és una bona contralt.”

En l’últim exemple hi ha una curiosa manera de dir que és cantant; és rar utilitzar una expressió semblant per referir-se a un home, és difícil trobar un exemple com: “El senyor X és un gran músic”; hi haurà un músic i punt o un bon músic o un gran compositor però no “un home que és un bon músic”.

Respecte a aquesta diferent consideració sobre les dones i els homes en el moment que exerceixen un ofici, se’n troben, a vegades, belles mostres que sintonitzen amb aquest últim exemple; cito uns fragments d’un article de Josep Maria Espinàs titulat “La creu dels oficis” (que jo titularia com “L’espardenyer i la persona que era una dona peixatera”),

aparegut en la quotidiana secció que sota el nom *A la vora de...* tenia assignada al diari *Avui*³⁵.

“La comitiva fúnebre anava precedida, com era costum, per un escolà que duia una creu alçada. Si qui s’havia mort era un espardenyer, en aquesta creu processional s’hi penjava una gran espardenya. Si es tractava d’un forner, un pa de deu lliures.”

Fins aquí tot bé: dos homes difunts introduïts sense cap artifici ni enfardegament per la denominació del ofici que realitzaven, el masculí indica al mateix temps l’ofici i el fet de ser home. L’article continua així: “Si la persona que es duia a enterrar era una dona que havia estat peixatera, de la creu penjava un lluç de quatre quilos.”

Una manera de redactar, doncs, més llarga i farragosa per dir que enterraven justament i simplement una peixatera. El que remarca el redactat és que és una persona, concretament una dona, que tingui un ofici és com de més a més. I continua l’article: “Si el mort era un vinater, una enorme botella de cuiro.” On es retorna a la simplicitat, a la normalitat i a l’economia del llenguatge. L’ofici és una dada important per a un home; si es tracta d’una dona, segons aquesta redacció, és irrellevant.

EXEMPLES. 05.10. PROSTITUCIÓ

1. També he trobat 2 exemples amb prostitutes³⁶, BORDELLER -A: “Dona bordellera.”, VIDA: “Una dona de mala vida.” D’aquests exemples –a l’igual que passa en el subcamp del tèxtil– també n’hi ha relativament pocs si es té en compte, com es veurà després, la quantitat de paraules que hi ha en el *DGLC* per definir la prostitució. S’ha d’agrair la concisió i manca de valoració que mostren tots dos d’exemples, ja que, per contra, es defineix PROSTITUTA de la següent manera: “Dona prostituïda, que es dóna, per diner, al primer vingut.”

EXEMPLES. 05.11. FEINES I OFICIS DIVERSOS

He trobat 6 exemples, pocs, doncs, de difícil classificació, poc sistematitzables, ja sigui per la poca informació que donen o, perquè en ser escadussers, són difícils o impossibles d’agrupar o posar-los en algun dels subcamps.

1. Així, n’hi ha un que ni tan sols se sap del cert si es refereix a una feina, ja que també es podria referir a una reunió social, ASSISTENT: “Una de les assistents.”

2. Dos exemples que pertanyen inequívocament al món laboral però sense especificar a quin camp corresponen, TRAÇUT -UDA: “És una operària molt traçada.”, DISTRIBUIR: “Distribuir les feines entre les operàries d’un taller.”

³⁵ Espinàs, Josep Maria. “La creu dels oficis”, *Avui*, 6.10.1992, p.48.

³⁶ Vaig dubtar molt a l’hora de situar en un camp o altre els exemples i les definicions que tracten la prostitució; m’ha neguitejat pensar en el lloc que havien d’ocupar; sóc conscient que trepitjo un terreny relliscós: és difícil explicar els sentiments que desperta i el dolor que suscita el fet de parlar de la prostitució. Finalment, he optat per considerar les dones que hi surten com a treballadores. És la meua manera (potser equivocada) de no estigmatitzar més les dones que es dediquen a la prostitució.

3. Unes endevinaidores a mig camí entre la realitat i el mite, ENTUSIASME: “L’entusiasme de les sibil·les.”

4. Dos exemples dedicats a oficis típicament femenins, oficis que tenen a veure amb el servei domèstic, BUGONAR: “Els traginers han bugonat de l’hostalera perquè no els ha volgut servir carn.”, HOME: “La lletera m’ha dit que té l’home malalt.”

Hi ha, doncs, un total de 24 dones dedicades al servei domèstic; 14 monges; entre reines, princeses i nobles sumen 12 dones més; 8 representants de la indústria tèxtil; 6 treballadores de l’ensenyament, que, juntament amb l’únic exemple que hi ha per a la sanitat, fa que sumats aquests tres sectors tradicionalment considerats femenins doni l’exigua xifra de quinze dones o el que és el mateix un percentatge del 15,79% per al total dels tres sectors. També hi ha 8 pageses, 8 mestresses de casa, 3 artistes, 2 prostitutes i 6 exemples amb oficis diversos. En total 92 treballadores, entre les quals incloc les mestresses de casa, treballadores sense remuneració.

El quadre següent que recull les activitats professionals dels diferents subcamps potser ho il·lustrarà millor; no s’ha tingut en compte les 3 definicions esmentades a la introducció del camp.

OFICI		% de 95
05.1. servei domèstic	24	25,26
05.2. monges	14	14,74
05.3. nobles	12	12,63
05.4. indústria del tèxtil	8	8,42
05.5. ensenyament	6	6,31
05.6. sanitat	1	1,05
05.7. pagesia	8	8,42
05.8. mestresses de casa	8	8,42
05.9. artistes	3	3,16
05.10. prostitució	2	2,10
05.11. oficis diversos	6	6,31

Resultats i conclusions parcials del Camp 05. Exemples d'activitats professionals (12,26%). Pel que fa al cinquè camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha pocs exemples que descriguin les activitats professionals de les dones.
2. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones són poc remunerats, poc prestigiats i, en general, les dones ocupen posicions subalternes.
3. S'observa una absència total de llicenciades en els exemples.
4. No presenten mestresses de possessions de cap tipus.
5. En els exemples, el servei domèstic és l'ofici estrella (24 dones), seguit a força distància pel de religiosa (14). En aquest últim ofici es comprova un altre biaix: el biaix religiós.
6. S'observa un altre biaix, em refereixo al classisme o elitisme; aquest biaix es pot veure en el considerable nombre de princeses, reines i nobles.
7. No s'observa una especial exemplificació d'oficis considerats específicament femenins com el tèxtil (8 incidències), l'ensenyament (6) o la sanitat (1).

Camp 06) Exemples de dones sublimades (40 exemples)

En aquest camp s'inventarien totes les figures femenines que conformaven el simbòlic i l'imaginari de la cultura catalana del moment que es va fer el *DGLC*, una parcel·la, per tant, de la cultura occidental contemporània.

EXEMPLES. 06.1. MAREDEDÉUS, VERGES I SANTES

El gruix dels exemples d'aquest camp es troba en el primer subcamp, el dedicat a la religió, n'hi ha 33 i això tenint en compte que se m'hauran escapat exemples que es presenten una mica camuflats com el que es troba a ESCOLÀ: "Els escolans de Santa Anna van vermells." S'hi inclouen tots els exemples en què surten la marededéu, les diferents verges i les màrtirs i santes que, com es pot veure, hi surten amb regular freqüència. Hi són legió, malgrat que, des del segle XVI fins als nostres dies, l'Església només ha canonitzat 273 dones, xifra que contrasta per la seva exigüitat amb els 1.282 homes canonitzats en el mateix període³⁷ (només un 17,56% de les persones santificades són dones).

El *DGLC* està farcit d'exemples que tracten de la Verge, les santes i màrtirs i les marededéus, sobretot tenint en compte que tots els exemples referents a les monges, és a dir, amb les dones relacionades amb el culte, estan comptabilitzats en el camp anterior. No només es troba la presència de les dones lligades a l'Església en els exemples, sinó que també és força nombrosa en les definicions; per exemple, l'entrada ASSUMPTE -A hi ha la següent definició: "[...] *L'Assumpta*, la Verge assumpta al cel."

1. N'hi ha 16 dedicats simplement a Maria³⁸, al seu culte, a les marededéus, o a les verges, són d'aquest tipus, MISERICÒRDIA: "Maria, mare de la misericòrdia.", "Culte marià."
2. Com ja s'havia vist en el primer camp, hi ha 8 exemples dedicats a la puríssima concepció de la Verge, són semblants a aquests dos, CONCEBIMENT: "El concebiment de la Verge.", FRUIT: "El fruit del vostre sant ventre."
3. També hi ha exemplificades 7 santes i màrtirs, COMPATRÓ -ONA: "Santa Madrona compatrona de Barcelona."
4. Finalment, hi ha una regina cantada en un himne, REGNAR: "Ella regna en tots els cors."

EXEMPLES. 06.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

Malgrat que d'exemples femenins d'aquest tipus n'hi ha pocs, hi ha 7 exemples dedicats a ser mitològics de diversos ordres.

1. Tan sols dues fades, FADA: "Un conte de fades.", "Un país de fades."

³⁷ Delooz, Pierre. *Sociologie et canonisations*. Lieja: Faculté de Droit, 1969. Citat a García Meseguer, Alvaro. *Lenguaje y discriminación sexual*. Barcelona: Montesinos, 1988, p. 91.

³⁸ I encara algun està comptabilitzat en algun altre camp com el de Maria vista com a "advocada nostra" que s'acaba de veure en el camp anterior.

2. Dues invocacions a les muses, INVOCACIÓ: “La invocació a les muses amb què comença el poema.”, INVOCAR: “Invocar les muses.”
3. Finalment, hi ha tres dees paganes, el primer és un exemple molt genèric, els altres dos es dediquen a dees concretes, DÉU: “Els déus i les deesses de l’Olimp.” SACERDOTESSA: “Sacerdotessa de Vesta.” i VENUS: “És una Venus.”

EXEMPLES. 06.3. MARES METAFÒRIQUES

He trobat uns quants exemples amb mare simbòlica, amb mare metafòrica, amb una mare que és mare de moltes coses, des de l’experiència a la pàtria. En un bell començament els vaig comptabilitzar com a exemples amb dones; finalment, vaig decidir no fer-ho però presentar-los.

1. En total són 7, els poso aquí perquè es vegi com s’utilitza metafòricament “mare” en les entrades del *DGLC*; lògicament pertanyen tots a la mateixa entrada, a MARE: “La mare pàtria.”, “Nostra santa mare l’Església.”, “L’experiència és la mare de la ciència.”, “Grècia, mare de les arts.”, “Quan els rius revénen surten de mare.”, “Sortir de mare.” i “Treure de mare.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 06. Exemples de dones sublimades (5,16%). Respecte a aquest camp és destacable el següent:

1. Hi ha un gran quantitat de santes, màrtirs i marededéus lligades a l’Església catòlica (33 exemples); gairebé nul·la presència de figures femenines d’altres religions o paganes. Es torna a detectar el biaix catòlic que ja s’havia vist en el camp anterior.
2. Molt escassa presència d’éssers mitològics o fantàstics (7 exemples).
3. La utilització de la paraula “mare” és emprada metafòricament en alguns exemples.

Camp 07) Altres exemples (23 exemples)

S'han inclòs en aquest camp els pocs exemples que no podien anar a cap dels sis camps que s'han vist fins ara.

EXEMPLES. 07.1. RELACIONS SOCIALS

1. Hi ha 4 exemples –realment infreqüents– en què es parla de les relacions socials de les dones, de les dones i els homes o de les dones amb els homes.

Un remet a la vida de societat, ALTERNAR: “Ella alterna amb les senyores més distingides de la ciutat.” Un altre a un grup d'espectadores, ASSISTENT: “Les noies assistents a la representació.” El que hi ha a continuació es podria referir a una reunió de feina, però, com l'anterior, també s'acorda perfectament, per exemple, al fet d'anar a veure un espectacle, ASSISTENT: “Una de les assistents.” L'últim fa referència d'una manera vaga a pertànyer a un club o a una institució, SEXE: “S'admeten socis d'ambdós sexes.”

EXEMPLES. 07.2. COLLECTIUS DE DONES

Dedico un subcamp als 13 exemples de mal classificar en què les dones surten com un col·lectiu (al marge d'altres que hagin pogut sortir en d'altres camps però en els quals el fet de pertànyer a un col·lectiu no fos la característica bàsica); la majoria presenten joves i no adultes.

1. Alguns, com els 2 següents, mostren que a vegades l'ús de singular i de plural és alternable per referir-se a un col·lectiu, GENERALITAT: “La generalitat de les dones pensa així.”, MISSIÓ: “La missió de la dona en la societat.”, aquest últim, de fet, no presenta un col·lectiu homosocial com els altres.

2. Un exemple es dedica a una associació, DAMA: “Junta de dames.” Un altre, a un col·lectiu reunit involuntàriament, PRESÓ: “La presó de dones era al carrer X.”

3. Algunes vegades, com es constata en els 2 següents, els exemples són molt neutres, FER: “Les dones feien les tres quartes parts dels habitants.”, MOLT -A: “Hi havia moltes dones (o moltes de dones).”

4. Els 3 següents ja estan més connotats per la joventut del col·lectiu, PLER: “Hi havia pler de noies.”, COL·LECCIÓ: “En aquella casa hi havia una col·lecció de noies.”; el tercer hi afegeix una qualitat, FLORET: “Hi havia un floret de noies que enamorava.”

5. Els 4 últims incideixen també en la joventut i tracten les dones com un conjunt de bestioles. 3 dels exemples utilitzen paraules pròpies per referir-se a conjunts d'ocells, dos exemples gairebé iguals la paraula “bandada” o una de similar, BANDADA: “Una bandada de noies.”, BANDOLA: “Una bandola de noies.” El tercer utilitza una paraula ben diferent, ESTOL: “Un estol de noies.” Finalment, un exemple utilitza una paraula pròpia per referir-se a un conjunt d'insectes, EIXAM: “Hi havia un eixam de dones.”

Aquest tractament de les dones com si fossin un ramat és un aspecte que crida l'atenció. De la mateixa manera com s'ha vist en el segon camp, on moltes vegades s'assimila el grup de les dones i el de les criatures, també s'assimila el col·lectiu de dones a un ramat. Es veu en exemples com el BANDADA que el *DGLC* defineix com a: “Vol (d'ocells). Per anal: Una bandada de noies.”, o a EIXAM, que comença definint com a: “Gran munió d'animals petits, particularment insectes;”, continua amb l'accepció: “Gran munió.”, i l'exemple d'aquesta gran munió és, com s'ha vist: “Hi havia un eixam de dones.”, una mica més allunyat però encara dins aquesta òrbita, hi ha a l'entrada ESTOL que per referir-se a l'accepció “colla”, usa l'exemple que s'ha vist més amunt.

També, normalment, quan es descriu un ramat hi ha una tendència a fer-ho amb la femella dels animals, per exemple, en l'entrada PASTOR -A es tria ovella en detriment de bé o moltó: “Un pastor d'ovelles, de cabres.” Molts cops els ramats estan compostos per femelles, aquesta composició queda reflectida i explica una entrada com BORROMBA: “Esquella grossa que es penja al coll de les egües i vaques a muntanya; esquella que porta l'ovella que guia el ramat.”³⁹

En altres aspectes del *DGLC* també es veu aquesta tendència de tractar les dones com un col·lectiu. Al marge dels exemples, en les definicions i subdefinicions surt molt més la paraula “dones” –és a dir, el plural–, que no pas la paraula “homes”; la primera ateny un 26,43% dels casos, la segona, en canvi, el 17,91%, en l'apartat següent es veurà amb deteniment.

Un altre detall que corroboraria aquesta barreja i identificació de dones i ramats, és el fet que mentre per a dona hi ha entrades amb paraules que defineixen el col·lectiu, per exemple, DONAM definit com a: “Multitud de dones.”, FEMELLAM que hi remet: “Donam”, o MOSSAM: “Conjunt de mosses.”, denominacions col·lectives que també es troben per als animals, FERAM: “Tota mena d'animals silvestres. Fig. Gentota.”; per a home, en canvi, no n'hi ha cap d'específic. Encara una altra dada ve a corroborar aquesta identificació entre dones i animals, al llarg del *DGLC* hi ha 8 definicions en què es donen com a paraules sinònimes, o el que és el mateix, s'assimilen les dones a la resta de femelles; en canvi, pel que fa als homes, només passa en 2 definicions i un exemple; proporcions, doncs, que, com es comprova, no són iguals per a les dones que per als homes, especialment si es té en compte el més gran nombre de vegades que al llarg del *DGLC* surten les paraules “home” i “homes”, paraules molt més habituals que no pas “dona” i “dones”. Finalment, pel que fa a aquest aspecte m'agradaria fer notar l'ús pejoratiu, però freqüent, que es fa de la paraula “ramat” per referir-se a algun conjunt de dones en la parla col·loquial.

³⁹ Hi ha moltes més coincidències entre el tractament de les dones i les femelles animals. Pel que fa a la freqüència es constata que el nombre total d'exemples dedicats a egües o cavalls és de 87 exemples, dels quals en dedica 79, és a dir, un 90,80% dels exemples, al mascle, a la paraula “cavall”. 79 exemples diferents i variats que agafen l'ampli espectre de característiques i activitats equines (quantitat que sobrepassa el nombre total d'exemples amb animals femelles que hi ha al llarg de tot el *DGLC*); en canvi, només dedica 8 exemples, un 9,20% dels exemples, a l'egua. Pel que fa a la qualitat, els exemples amb el mascle són generals, de qualitats que poden tenir mascles i femelles (CRIT: “El crit del cavall és anomenat ahinada.”, VIURE: “El cavall viu de gra i herba.”), les femelles tenen exemples més específics (ANCAT -ADA: “Aquesta euga és molt ancada.”, AMANSIR: “Aquella egua tan boja, quan va haver fet tot el sembrar ja era ben amansida.”). Aquest és un altre aspecte apassionant del *DGLC* però que jo he de deixar ara aquí.

EXEMPLES. 07.3. INCLASSIFICABLES

Finalment, 6 exemples inclassificables.

1. El 2 primers són metalingüístics, PENÚLTIM -A: “La penúltima síl.laba del mot “neboda”, que és la síl.laba “bo”.” i CONTEXT: “En “hi havia allà nou noies”, el context ens indica clarament que “nou” és l’adjectiu numeral “nou” i no l’adjectiu qualificatiu “nou” o el substantiu femení “nou”.”

2. Els 4 últims, de fet, també ho són, fan simplement esment d’alguns dels articles que acompanyen noms de persona; són d’aquest tipus, EN, N’: “A la senyora Na Teresa Pujols.”, LA: “La Maria.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 07. D’altres exemples (2,97%). Quant a aquest setè camp i donada la seva naturalesa és difícil extreure’n resultats, els dos més importants són els següents:

1. Escasses relacions socials de les dones (4).
2. Presentació d’alguns (13) col·lectius de dones sense la presència d’homes. La majoria tornen a ser joves.
3. Presentació de conjunts de joves amb paraules, algunes d’elles molt clarament, destinades als animals.

2.1.3. Resultats i conclusions del primer apartat

Els resultats de la comptabilització i de la classificació dels exemples del *DGLC* amb presència femenina es poden anar veient a mesura que es llegeixen els comentaris i l'anàlisi de cadascun dels set camps de la classificació d'aquest primer apartat, en els quadres-resum que hi ha al llarg d'alguns camps i especialment en les breus recapitulacions que els tanquen; no obstant això, a continuació, faré un resum dels resultats que considero més importants.

1. En primer lloc, s'observa que la presència de les dones en els exemples és realment exigua (11,30% dels exemples amb presència humana sexuada).
2. La gran majoria de dones que surten al *DGLC* hi apareixen per les relacions familiars. La majoria són de parentiu o de relació amb un home, les dones hi són descrites com a apèndix d'un home.
3. Hi sovintegen les relacions matrimonials, les de festeig i les relacions afectivosexuals il·lícites; d'aquestes tres relacions, la relació de parentiu més productiva és la de casada, hi ha 112 exemples que presenten casades. La majoria d'aquests exemples mostren activitat i iniciativa masculina.
4. La majoria d'exemples presenta una convivència matrimonial que va de conflictiva a dolenta (18 exemples sobre 24). No hi ha gairebé mostres d'afecte i d'estimació entre els matrimonis; tan sols en una única ocasió hi ha una mostra d'afecte físic.
5. Hi apareixen uns 70 exemples que tracten relacions de festeig. D'aquestes relacions més del 70% mostren activitat o iniciativa dels homes.
6. El *DGLC* mostra poques relacions afectivosexuals no sancionades pel matrimoni, només unes 15 relacions d'aquest tipus. L'abassegadora majoria d'aquestes relacions (13) mostren protagonisme masculí.
7. Gairebé no hi apareixen exemples que mostrin la solteria (n'hi ha 1) i tampoc gaires vídues (5).
8. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot sense deixar de banda les no encaminades al matrimoni, són heterosexuales. No es fa cap esment d'una relació que s'escapi d'aquesta norma.
9. És habitual la presentació d'una gran quantitat de les relacions interpersonals que s'acaben de citar des d'una òptica androcèntrica: 1) caracteritza les dones passives i els homes actius en l'abassegadora majoria d'exemples de festeig o galanteig, ruptura sentimental, decisió a l'hora de casar-se o de no fer-ho; 2) presenta redaccions concretes que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes.
10. Al marge de les anteriors, l'altra relació familiar més citada, és la de mare. Presenta un mínim de 82 mares; prescriu amb èmfasi aquest paper. Utilitza la figura de la marededéu per exemplificar el concebiment, el fetus i l'embaràs (12 exemples sobre 18). Hi ha molt pocs exemples sobre el part en concret. Es constata una aparició freqüent de les mares a l'hora de descriure criatures òrfenes. Hi ha una aparició relativament freqüent de les filles a l'hora de descriure l'orfenesa.
11. No presenta mai una relació entre mare i filla; sol presentar les filles amb relació amb els pares.

12. Mai no presenta relacions de col.laboració entre les dones, mai no ensenya relacions d'afecte o valoració entre dones, fins i tot critica les relacions estretes entre les dones i presenta relacions de rivalitat. Com a exponent clar i altament simbòlic d'aquesta característica, es constata que en cap context del *DGLC* es defineix una amistat entre dues o més dones.
13. Les altres relacions de parentiu que presenta el *DGLC* arriben a la xifra de 42 exemples; les més freqüents són les de filla i germana.
14. Hi ha més exemples amb característiques personals físiques que no físiques a l'hora de descriure les dones en els exemples.
15. No hi ha pràcticament exemples que descriuin característiques físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general.
16. S'exemplifiquen 19 característiques neutres, d'aquestes característiques, 12 són trets específicament femenins (lligats a la sexualitat i a la reproducció).
17. La tendència pel que fa a l'edat és de no presentar gaire adultes o d'edat madura (2) i mostrar, en canvi, moltes joves i nenes (19), i velles (9).
18. Moltes dones surten per la seva bellesa; la majoria són joves. Normalment és una bellesa estàtica.
19. Alguns exemples d'aquest camp presenten relacions de rivalitat entre les dones, especialment a partir de la seva bellesa. Quan ho fan, les presenta en un món a part.
20. En els exemples presenta un nombre de dones amb problemes i defectes físics (49 dones); nombre que supera amb 5 dones la xifra de 44 belles o guapes.
21. Hi ha un nombre considerable de definicions que descriuen aspectes físics relatius a la sexualitat i especialment a la maternitat.
22. Pel que fa a les característiques no físiques, es parla de qualitats femenines en general sense especificar-les, sense dir en què consisteixen.
23. Força de les qualitats positives que presenten els exemples són específicament femenines.
24. En els exemples, les característiques negatives descriptives d'aspectes de la personalitat de les dones que no siguin el físic, arriben a les 106, dupliquen llargament les característiques positives i/o neutres, només n'hi ha 48.
25. El gruix més gran d'exemples negatius, 21, presenta dones desvalgudes, neguitoses i desgraciades; en definitiva, la feblesa.
26. A continuació en nombre, 20, van els exemples que presenten dones criticades per la seva debilitat en les seves relacions sexuals i/o afectives amb els homes. També les presenta per la seva lubricitat.
27. Critica especialment les dones que van d'esquerpes a irades; lloa especialment la xamositat i la docilitat.
28. En força exemples elogia (12 exemples) o critica (9 exemples) les dones pel seu paper de mestresses de casa.
29. Coherentment amb tot el que s'ha vist tant en els resultats d'aquest camp com en els de l'anterior respecte a les característiques personals de les dones, mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel.lectual; la intel.ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones.
30. No es descriuen mai dones que es dediquin a la creació artística.
31. Critica la parla femenina en el sentit mateix de prendre la paraula.

32. Hi ha un gran nombre d'exemples que descriuen dones en actituds passives en les seves relacions amb els homes, especialment en les amoroses però també en d'altres relacions.
33. Força exemples descriuen dones en actituds passives en les seves relacions afectivosexuals amb els homes, 85 exemples. En 37 exemples es descriuen dones que reben una acció, en molts exemples són objecte de la mirada (especialment de la masculina), en canvi, no hi ha mai una dona que sigui subjecte d'una mirada. En 12 exemples reben una agressió.
34. Hi apareix un nombre relativament freqüent d'agressions; tot i que hi ha una gradació en les agressions, algunes són realment fortes i arriben a provocar la mort.
35. Hi ha pocs exemples que descriguin les activitats professionals de les dones.
36. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones són poc remunerats, poc prestigiats i, en general, les dones ocupen posicions subalternes.
37. S'observa una absència total de llicenciades en els exemples, no presenten mestresses de possessions de cap tipus.
38. En els exemples, el servei domèstic és l'ofici estrella (24 dones), seguit a força distància pel de religiosa (14). En aquest últim ofici es comprova un altre biaix: el biaix religiós.
39. No s'observa una especial exemplificació d'oficis considerats específicament femenins com el tèxtil (8 incidències), l'ensenyament (6) o la sanitat (1).
40. Hi ha un gran quantitat de santes, màrtirs i marededéus lligades a l'Església catòlica (33 exemples); gairebé nul·la presència de figures femenines d'altres religions o paganes. Es torna a detectar el biaix catòlic que ja s'havia vist en el camp anterior.
41. Molt escassa presència d'éssers mitològics o fantàstics (7 exemples).
42. Presenta escasses relacions socials de les dones (4).
43. Presentació d'alguns col·lectius de dones (13) clarament homosocials. Presentació de conjunts de joves amb paraules, algunes d'elles molt clarament, destinades als animals.

2.2. Apartat II. Definicions amb presència femenina

DOCTORA: “[...] Dona saberuda, que fa la sàvia.”

2.2.1. Presentació

Per completar la feina feta amb els exemples i fer un estudi al més exhaustiu possible de la presència femenina en el *DGLC*, calia comptabilitzar i analitzar aquesta presència en els altres contextos que no fossin els exemples. És a dir, mirar què passava amb la presència femenina en totes les entrades –al marge dels exemples–, ja fos en definicions, subdefinicions, en accepcions referents a maneres de dir. Investigar com hi apareixien les dones, tant si hi apareixien sota les paraules “dona” o “dones”, com sota qualsevol altra paraula que denotés presència de les dones al *DGLC*.

Un dels fets que més em va cridar l’atenció a mida que llegia el *DGLC* i anava buidant els contextos en què apareixia “persona” o “persones”, “home” o “homes”, o alguns dels exemples en què sortien dones i homes, va ser la constatació que malgrat que és força estesa la teoria gramatical que considera que el masculí és el gènere no marcat, és a dir, que postula que el masculí pot funcionar també com a genèric inclusor de les dones i aleshores no cal, per tant, que en el discurs surti la paraula “dona” o “dones” o un femení que s’hi refereixi per descriure o definir qualsevol característica o quefer de caire general, hi havia un cert nombre d’entrades en què es detectava presència femenina.

Un altre principi, el principi de l’economia del llenguatge reforça que el masculí pot ser genèric, és a dir, que el masculí inclou el femení i no cal esmentar femení i masculí quan es parla dels dos sexes; al meu entendre, i com intento demostrar al llarg de la tesi, el masculí és un presumpte i fals genèric ja que no inclou el femení sinó que, tot el contrari, el sol exclou. Aquest fals genèric és un mecanisme d’exclusió: primer s’exclou les dones del discurs mitjançant aquest ús, després, es justifica la inexistència de les dones en el discurs tot dient que estan incloses en el masculí pretesament genèric.

Vaig veure les aparicions de les dones, doncs, primer amb sorpresa, després com una constatació, cada cop més febaent, que el masculí acostuma a ser un fals genèric. Cada vegada que apareixia la presència femenina sota la paraula “dona” o “dones” o qualsevol altra paraula o marca en el discurs, em portava a pensar que no era veritat que la paraula “home” o “homes” o qualsevol altre masculí inclogui les dones. Cada aparició venia a demostrar que això no és així, reblava la insuficiència del masculí o de les paraules “home” i “homes” com a genèriques.

El més normal al llarg del *DGLC* és que es trobin definicions com la de BARRACA: “Casa petita i rústica com les que habiten els qui exerceixen en llocs solitaris i allunyats (carboners, roders, serradors, etc.),” i després continua: “[...] Caseta de fusta, pedra, tàpia, etc., com les que serveixen de soplug a pagesos, pastors, etc.,” en què, com es veu, la barraca només els aixopluga a ells. Que només portin bagatge ells, així a BAGATGE: “Allò que porta amb ell el que va de viatge”. Que només tinguin diners ells, BALAFIADOR -A:

“Malgastador, dilapidador”. Que només puguin exercir d’anagramistes ells, ANAGRAMISTA: “El qui fa anagrames.” Que només s’atarantin ells, ATARANTAMENT: “Estat del qui està atarantat”. O que només ells facin esport, ATLETA: “El qui està entrenat per a prendre part en exercicis que requereixen una gran agilitat o força; el qui té gran habilitat i força, home vigorós.” Això que acabo de mostrar en les definicions, és un calc del que passa en els exemples.

És difícil, per tant, que les dones ens puguem sentir identificades amb una definició com la de BRAVO: “intj. amb què hom aplaudeix el treball d’un artista, les paraules d’un orador, etc.”; que les modistes puguin utilitzar a dreta llei el BUIRAC: “Coixí en què els sastres claven les agulles.” O que després de llegir el sentit figurat de BULLIR: “[...] Fig. Ésser excitat, agitat per una passió, emoció, etc.”, tinguem esma i ànim d’identificar-nos amb els exemples que la il.lustren: “La sang li bull, les sangs li bullen.”

Normalment, però, i malgrat totes aquestes definicions, que són tan sols una petitíssima mostra de l’abassegadora presència masculina en les definicions, quan es parla de l’exclusió que aquest ús androcèntric de la llengua significa per a les dones, hi ha qui argumenta que el masculí és un gènere que inclou tots dos sexes. Per això, d’entrada, pot semblar estrany que a l’entrada ANCIÀ -ANA digui: “Que té molts anys, dit d’un home o d’una dona.”, o fins i tot que un dels exemples d’ANÈMIC -A sigui: “Un anèmic, una anèmica.” També podria estranyar que l’entrada ALCAVOTERIA s’hagi redactat en els termes següents: “Qualitat d’alcavot o alcavota. Acte, mitjà, propi d’un alcavot o d’una alcavota.”

Ara, alguna cosa deu passar en aquesta entrada que fa que més diccionaris oblidin sistemàticament el suposat principi d’economia i es contradiguin en la teoria lingüística que implícitament o explícitament postulen en el sentit d’afirmar que el masculí inclou sempre el femení; en el tercer camp d’aquest apartat s’estudiarà amb més deteniment què diuen més diccionaris en aquesta entrada. Avançaré ja, de tota manera, que tanta repetició demostra que el principi d’economia és un principi en constant equilibri amb la claredat i la precisió del que es vol comunicar; la presència del femení i del masculí en aquests casos demostra la insuficiència del masculí a l’hora d’incloure el femení, és a dir, que quan es vol que quedi clara i manifesta la qualitat d’alcavoteria (o qualsevol altra qualitat) en les dones, s’especifica d’una manera o altra en el redactat.

Tots aquests aspectes estan en harmonia amb el fet que la paraula que encapçala l’entrada, generalment, s’indica sempre amb el mateix ordre jeràrquic dels dos sexes, és a dir, primer el masculí i després el femení: BALLARÍ -INA, habitualment en la definició es perd el gènere femení: “Ballador professional.” Cosa que curiosament no sempre passa, per exemple, a BALLADOR -A, hi ha aquesta insòlita repetició (recorda la de l’entrada ALCAVOTERIA), BALLADOR -A: “Donat a ballar; el qui o la qui balla.”, que, a més, contravé la fórmula típica d’ofici, professió o activitat “El que...” que fa servir abassegadorament el *DGLC*. També es veu en d’altres tipus d’entrada, en MAMELLUT -UDA, la fórmula “el qui...” no ha fet fortuna i s’ha canviat per: “Que té grosses mamelles.”, o que a MECANÒGRAF -A, una professió amb forta presència femenina, s’ha baratat per: “Persona que practica la mecanografia.”

És interessant fixar-se ja en aquestes entrades que s'han vist fins ara en quin tipus d'activitat o característica sembla que el masculí no ens inclou, en quin tipus d'entrada l'angúnia que no quedés clar que les dones estiguéssim compreses en el masculí fa que o bé es dupliqui la marca de persona i aparegui un masculí i un femení o bé s'utilitzi un genèric real. Aquesta angúnia per la imprecisió, aquesta por que no quedi clar i manifest a qui s'està referint l'entrada o definició, només es pot entendre d'una manera, com es veurà més avall.

A més de les entrades que ja s'han vist, es comprova que d'altres entrades que corresponen a oficis que exerceixen homes i dones com són ABAIXADOR: "El qui abaixa els draps.", ABASTADOR -A: "El qui abasta.", ABELLAIRE: "El qui es dedica a la cria d'abelles, apicultor.", ABEURADOR -A: "El qui abeura." o ACRÒBATA: "El qui dansa i fa habilitats sobre una corda o filferro", entre moltes d'altres, estan redactades en un pretès masculí genèric que inclou les dones.

Sembla que no hi ha cap problema a posar únicament el masculí, amb l'argument o el pretext que el masculí inclou treballadores i treballadors. En l'entrada BALLADOR -A es podria dir que el masculí també deu servir per als dos sexes i que, per tant, no caldria fer constar específicament el femení. I si alguna persona pensa que no és exactament el mateix cas, perquè a BALLADOR -A es tracta d'una activitat de lleure, i a les altres un ofici, no té més que mirar altres entrades dedicades al lleure, a ALPINISTA diu: "El qui practica l'alpinisme.", a EXCURSIONISTA: "[...] El qui fa una excursió; el qui practica l'excursionisme.", per veure que no es deu pas a aquesta raó.

La raó deu radicar en què l'ocultació de les dones és sistemàtica en qualsevol matèria, disciplina, descripció dels diversos camps de la humanitat, des del món del treball, fins al cultural, passant per tots els àmbits imaginables. Les dones, segons les definicions del *DGLC*, no hem fet res, no hem inventat res, no hem treballat gairebé mai, no hem pensat res..., per tant, no és estrany que no apareixem en cap descripció, definició, exemple, d'activitats humanes generals, des de les més complicades a les més habituals; el *DGLC*, de fet, no fa més que seguir la tònica habitual de desaparició de les dones en qualsevol camp i des de qualsevol matèria o disciplina. Ara bé, sembla que el *DGLC* percep una sèrie de qualitats, activitats, característiques, com a específiques de les dones, que són les que aniran sortint en els diversos contextos que he anat recollint, i aleshores la presència del femení s'ha fet indispensable: el masculí s'ha mostrat insuficient per contenir també les dones. És allò que García Meseguer¹ qualifica com a activitats "específiques" de les dones i que fa que surtin retratades en aquest i altres diccionaris sigui quina sigui la llengua en què s'hagin escrit. Al llarg del *DGLC* es detecta en molts aspectes diferents aquesta insuficiència del masculí per incloure el femení.

Hi ha un altre tipus d'entrada en què es veu clarament que el masculí no acaba de funcionar, no acaba de satisfer la inclusió del masculí i del femení; mentre que la fórmula "Fer tornar..." es troba a AFLAQUIR: "Fer tornar flac.", a EMBLANQUIR: "Fer tornar blanc.", a EMBLAVIR (i de fet a molts altres colors) es troba el mateix: "Fer tornar blau.", però en entrades més connotades, no tan neutres com les dels colors, per exemple, a

¹ García Meseguer, Alvaro. *Lenguaje y discriminación sexual*. Barcelona: Montesinos, 1988, p. 85.

EMBELELLIR, s'hi troba la fórmula: “Fer tornar bella, més bella (una persona o cosa).”, a EMBONIQUEIR: “Fer tornar bonica, més bonica (una persona o cosa).”, la redacció de l'entrada s'ha fet de tal manera que ha obligat, per una raó de concordança, a utilitzar el femení (encara que ja s'ha començat a veure, però, que les concordances no sempre concorden en el *DGLC*). Sembla clar que hi ha qualitats i atributs que més val expressar-los en femení, que si s'expressen en masculí no acaba de quedar ben clar a qui es refereixen.

Un altre aspecte d'aquesta visió androcèntrica de la realitat, de la visió androcèntrica sobre les dones i els homes, es veurà en les definicions referides especialment a peces de vestir femenines i a peces de vestir masculines (segon camp). Així, en totes les definicions que tracten del vestit, la roba o l'arranjament personal de les dones (CAPELLINA, BOINA, BOÀ, BLANQUET, CÒFIA...) sempre es fa constar que es tracta d'elements propis de les dones; a vegades de les dones i de les criatures. D'aquesta assimilació, és a dir, percebre i considerar com un sol grup les dones i les criatures que es detecta en diverses i variades entrades del *DGLC* i també en d'altres contextos, ja n'he parlat en l'apartat primer referit als exemples.

En franca contradicció amb el principi que fa especificar que quan una peça és pròpia de les dones diu que ho és, es pot comprovar que per a les peces masculines no s'especifica (CALÇOTETS, ELÀSTIC, FRAC, CORBATA...), com es podrà veure en el tercer apartat, quan analitzi i comentí les peces de vestir masculines.

De fet, en les definicions en què surten robes o vestimentes femenines o masculines passen encara més coses. Normalment quan es descriuen vestits propis dels homes, per una banda, no s'especifica que són d'home, però, a més a més, per altra banda, estan descrits d'una manera molt desapassionada, molt “objectiva”, molt funcional, no crec que s'hi pugui trobar alguna cosa més que una descripció més o menys afortunada; això es podrà comprovar després en les entrades referides a robes de vestir masculines.

També es pot veure en els dos exemples següents en què, seguint la tònica, tot i que no especifica que són vestits propis d'home, crec que ho són, ja que en l'època que es va fer el *DGLC* eren propis dels homes; són els següents, tots dos il.lustren l'explicació de DESCORDAR: “Descorda't l'últim botó de l'armilla.” i “Duia l'americana descordada.”

En canvi, hi ha una sèrie d'exemples amb presència femenina que il.lustren diferents entrades no necessàriament relacionades amb la roba, però en les quals surten peces de vestir, i en els quals hi ha unes consideracions estètiques o morals que no es veien en els dos anteriors; AGRACIAR: “Aquest farbalà li agrairà molt la faldilla.”, hi ha una consideració estètica afegida a la faldilla i per extensió a la dona que la porti (les faldilles escoceses no solen portar farbalans). A AIXAFINAR: “Vés amb compte quan t'asseuràs, que no t'aixafinis les faldilles.” i a ARRUGAR: “No arruguis el vestit.”, hi ha dos consells, ordres o advertències, expressades en negatiu, de cara a no malmetre el vestit, que tanta importància té, com s'anirà veient, en l'adorn d'una dona; perquè encara que no ho especifica, que és una dona, és difícil veure-hi, un vestit d'home portat per un home. Finalment, i també a ARRUGAR, una queixa: “Portes el vestit tot arrugat.”, que es repeteix curiosament a EMMATXUCAR: “Es va alçar amb les faldilles totes emmatxucades.” A CAMA, l'exemple va en un altre sentit: “Anava amb unes faldilles curtes ensenyant les

comes, ensenyant la cama fins al genoll.”, és notable la reiteració, precisió i exactitud de fins on ensenyava les cames la dona que duia aquestes faldilles més aviat curtes.

Hi ha un altre tipus d'entrada on es fa palesa la mateixa visió del món, en la qual la universalitat també cau del cantó dels homes, així en les entrades que expliquen malalties o característiques biològiques passa el mateix; dos detalls ho mostraran, mentre que a HEMOFÍLIA diu: “Estat morbós ordinàriament hereditari caracteritzat per una tendència a l'hemorràgia.”, i en cap moment s'especifica que és una malaltia que només poden patir els homes, més aviat sembla que la pugui patir tothom, a CLOROSI, en canvi, diu: “Malaltia de les adolescents caracteritzada per la pal·lidesa de la cara, debilitat, palpitations, desordres menstruals, etc.”, especifica, doncs, que només la poden patir les dones.

Aquesta característica, aquest marcar només com a específic el que és propi de les dones i donar carta d'universalitat al que és propi dels homes, es troba en altres tipus d'entrades, així, en l'entrada FLASC -A diu: “Dit d'una persona, esp. d'una dona, fluixa de caràcter, mancada de fermesa, fàcilment entabnable.”, una accepció de FÚRIA es defineix així: “[...] Fig. Persona, esp. dona, dominada per una ira violenta.” i a GATINYAR-SE posa: “Disputar-se, esp. les dones.” Aquest tipus d'especificació no es fa mai respecte als homes.

Al llarg d'aquesta tesi es parla en moltes ocasions de la qüestió del punt de vista, de com el determinat punt de vista que s'utilitza ensenya un determinat món i es concreta en una sèrie de trets que configuren el *DGLC*: nombre d'exemples, tipus d'exemples, definicions, utilització de la paraula “home”, manques de concordança, etc.; ara m'agradaria incidir en el punt de vista androcèntric pel que fa a les relacions sexuals humanes, punt de vista que es veu en entrades com la següent, BANYA: “Posar banyes a algú, enganyar-lo la seva muller mancada a la fidelitat conjugal; tenir un altre tractes il·lícits amb la seva muller. *Portar banyes*, es diu del marit enganyat.”, que és un tipus d'entrada certament productiva al llarg d'algun camp d'aquest apartat; entrades que seran, doncs, analitzades i comentades.

Un camp en el qual es veu que el masculí no acaba de funcionar com a presumpte genèric, no hi funciona en absolut, és en les relacions familiars. No són freqüents les entrades en què es descriuen relacions familiars tan curiosament expressades com la de CUNYAT -ADA, que diu: “El qui és casat amb el germà d'algú o és germà del cònjuge d'algú.”, sinó que més aviat es troben entrades com BESNÉT -A: “Fill o filla d'un nét o néta.”, que recullen totes les possibilitats reals de parentiu. Redacció que, de fet, lliga amb un dels aspectes més remarcables dels que es veien en el primer camp del primer apartat: la gran quantitat de dones que surten com a “parentes de...”.

Un altre aspecte que m'ha cridat l'atenció és la quantitat de vegades que el *DGLC* utilitza el plural, és a dir, la freqüència de l'expressió “dones”, que surt a bastament en diversos contextos. Per exemple a BARQUET: “Caixó on les **dones** s'agenollen per rentar roba al riu.” En les entrades dedicades a l'aspecte extern de les dones, BLANQUET: “Afait que usen les **dones** per a emblanquinar-se la cara.”; s'utilitza també gairebé sempre que es defineixen peces de vestir, BOÀ: “Abrigall de pell, plomes, etc., en forma de serpent que les **dones** porten enroscat al coll.”

A vegades, no necessàriament amb la paraula “dones”, a BOINA s’hi troba: “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les **senyores**, els infants.”; i, seguint la tònica que s’ha vist fins ara, lògicament també en adorns i joies, a BONICS: “Joiells, ornaments, esp. parlant de les **dones**.”, o en entrades relacionades amb les malalties i els remeis, ja que a EMMENAGOG diu: “Remei que provoca l’evacuació menstrual en les **dones**.”

Un altre tret consisteix a presentar, contràriament al que es pot veure en el paràgraf anterior, el sexe masculí en singular. En la majoria de les definicions que tracten, en principi, del cos humà, CARN: “Els músculs del cos de l’home i dels animals”, ANCA: “Cadascuna de les dues meitats en què està dividida la part posterior de l’home o dels animals al costat de cada cuixa.”, els animals, a l’igual que moltes vegades les dones, estan expressats en plural, i en canvi els homes en singular. Aquest mateix tractament en plural que reben tant les dones com els animals, i en canvi no els homes, fa que s’accentuï i formi part d’aquella assimilació de la dona amb els ramats que s’ha vist al final del primer apartat.

Al llarg del *DGLC*, doncs, es comprova que pel que fa a les definicions i subdefinicions la presència de les dones sota una forma o altra ateny el nombre de 697 vegades. D’aquestes 697 ocurrences, 333 vegades són sota la paraula “dona” o “dones”. Amb la paraula “dona” surt citada 245 vegades. Amb el plural “dones” hi surten esmentades 88 vegades si es tenen en compte les sis repeticions que hi ha. S’utilitza el plural, doncs, en el 26,43% dels casos. Més avall hi ha uns quadres sobre la freqüència d’aparició tant de les paraules “dona”, “dones” com de les paraules “home”, “homes”.

Pel que fa al sexe masculí, i pel que fa també a les definicions i subdefinicions, només he comptabilitzat –si ho hagués fet com per a la presència femenina no hauria acabat mai–, quants cops sortia sota la paraula “home” o “homes”: hi ha aparegut en 536 ocasions. Respecte a la freqüència de plural i singular, la paraula “homes” surt 96 cops, si es tenen en compte les dues repeticions que hi ha, és a dir, el 17,91% de les vegades, o sigui que s’hi troba una molt menor proporció, doncs, que pel que fa a “dones”. Els següents quadres mostren la diferent distribució de plurals i singulars de totes dues paraules.

	TOTAL	%		TOTAL	%
DONA	245	73,57	HOME	440	82,09
DONES	88	26,43	HOMES	96	17,91
TOTAL	333	100,00	TOTAL	536	100,00

A partir d’aquests quadres també es pot constatar que hi ha una major freqüència d’aparició de les paraules “home” i “homes” que de les paraules “dona” i “dones” al llarg de totes les definicions del *DGLC*. Si es té en compte que les paraules “dona” i “dones” surten 333 vegades, i les paraules “home” i “homes” surten 536 vegades, les quatre paraules sumen un total de 869. Al llarg de les definicions de tot el *DGLC*, un 38,32% de vegades surten les paraules “dona” i “dones” i un 61,68 % apareixen les paraules “home” i “homes”; gairebé, doncs, dos terços, per a aquests últims i una mica més d’un terç per a les primeres. El quadre següent potser ho mostra més clarament.

	TOTAL	%
DONA I DONES	333	38,32
HOME I HOMES	536	61,68
TOTAL	869	100,00

Tots els aspectes que he anat enumerant fins ara, especialment l'aparició de femení i masculí en algunes entrades, i també aquesta curiositat pròpia del meu grup i condició (un dels exemples de CURIOSITAT és “La curiositat dels infants, de les dones.”) que tantes vegades ha sortit remarcada, no sempre positivament, al llarg del *DGLC* i en d'altres contextos, em van portar a fer un buidat també de totes les definicions del *DGLC* en què sortissin dones.

A l'hora de fer-ho, un dels problemes greus en què m'he trobat alguna vegada, ha estat el de distingir entre exemples i subentrades, tasca ja dic, a vegades difícilíssima. És difícil, per exemple, veure que aquesta accepció de ROBAR: “[...] És una dona que em té el cor robat, captivat.”, no és un exemple sinó una subdefinició, ja que en té tota l'estructura. De tota manera, no és una qüestió greu, el dubte ateny unes 15 entrades a tot estirar.

Finalment, al llarg de tot el *DGLC*, i al marge dels exemples, és a dir, en les definicions i subdefinicions que conformen les diferents accepcions de les entrades, hi apareix la presència de dones sota una o altra paraula: “dones”, “dona”, “sibil.la”, “bruixa”, “noia”, “fada”..., en 697 definicions repartides entre els següents set camps de classificació.

- Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació
- Camp 02) Definicions de característiques físiques
- Camp 03) Definicions de característiques no físiques
- Camp 04) Definicions d'actituds
- Camp 05) Definicions d'activitats professionals
- Camp 06) Definicions de dones sublimades
- Camp 07) Altres definicions

Aquestes 697 definicions i subdefinicions, un cop repartides en els 7 camps de classificació que s'han utilitzat tant per a definicions com per a exemples, s'han convertit, donades les inevitables repeticions d'alguna de les definicions o subdefinicions en més d'un camp, en un total de 820 ocurrències analitzades i comentades a continuació. La distribució és la següent.

CAMP	NOMBRE D'APARICIONS	% de 697
01	242	34,72
02	181	25,97
03	97	13,92
04	52	7,46
05	177	25,39
06	54	7,75
07	17	2,44

Un total de 820 ocurrències analitzades i comentades. Si a aquestes ocurrències se li resten les 697 originàries definicions i subdefinicions que han aparegut en el *DGLC*, resulta que n'hi ha de repetides més d'un cop unes 123; la qual cosa fa que només una mica menys del 18% d'ocurrències siguin repeticions.

A continuació presento l'anàlisi i comentari de totes les definicions un cop distribuïdes en cadascun dels camps corresponents. Com he fet en l'apartat anterior, per fer-ne més fàcil el maneig i de cara a no entorpir la lectura amb llargues llistes, quan es tracti de definicions molt semblants entre si, que quedin enquadrades en una explicació més general, o que no comentu per cap raó, poso una definició o dos de cada mena i la resta consten en l'apèndix corresponent al final de la tesi.

2.2.2. ANÀLISI PER CAMPS DE CLASSIFICACIÓ

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació (242 definicions)

A l'hora de comentar els exemples es va poder veure que el camp més productiu era el primer; aquesta tònica es continua donant en el moment de comptabilitzar les accepcions de les entrades del *DGLC* en què surten dones.

Així mateix, la majoria de les definicions agrupades en el primer camp (les relacions d'esposa, entre amants i les relacions de festeig) agafen un bon gruix i segueixen la mateixa línia que s'ha vist en els exemples. Quant a la presència de mares, hi són representades però en menor grau que en els exemples; les poques definicions referents a prenyades que he trobat han passat, doncs, al següent camp, al dedicat a les característiques físiques de les dones. Hi ha una quantitat similar de definicions i d'exemples en el subcamp dedicat a les altres relacions familiars.

DEFINICIONS. 01.1. ESPOSES

A l'igual que passava en els exemples, la relació de parentiu que presenten amb més freqüència les definicions del *DGLC* és la d'esposa, muller o cònjuge, la presento, per tant, també en primer lloc. Hi apareixen gairebé 50 definicions en què el estat civil és el de casades (si s'agafessin les que estan citades en definicions classificades i comentades per tenir algun tret més rellevant farien un total molt més elevat), l'abassegadora majoria de dones que presenten les definicions que incideixen en les relacions afectivosexuals, aquestes relacions i els diversos aspectes que les conformen agafen un total de 109 definicions. De tota manera, aquest tipus de relació portarà les dones que presenten les definicions a diferents transaccions i contractes sexuals, no sempre sacramentalitzats pel matrimoni, de fet, també en aquest apartat el seu nombre ha fet que es tractin dins aquest camp, en un subcamp propi.

1. Hi ha 8 definicions que descriuen l'estat civil de casada a partir de la paraula "dona" més la feina, l'ofici o el càrrec del marit, són d'aquest tipus, BOSCATER -A: "[...] La dona d'un boscatèr.", REINA: "[...] La dona del rei." La utilització de la paraula "dona" com a sinònim d'esposa en 7 definicions d'oficis semblants a la primera de les dues definicions anteriors, indica que gairebé sempre la paraula "dona" es dedica a dones d'oficis humils; la segona definició, però, demostra que no és una norma immutable.

2. Després es troben 23 "mullers" fent el paper d'esposa més l'ofici o càrrec corresponent al marit. Primer n'hi ha disset amb marits més o menys il·lustres, cosa que indica la tendència a utilitzar la paraula "muller" com a cònjuge d'homes de certa categoria social.

Hi ha 10 mullers de diplomàtics, nobles i personatges regis, són d'aquest tipus, AMBAIXADRIU: "Muller de l'ambaixador.", MARQUESA: "Muller d'un marquès;"

Hi ha 6 mullers més de marits amb càrrecs influents, són com les dues següents, RECTORESSA: "Muller del rector.", JUTGESSA: "La muller d'un jutge."

Hi ha també dues esposes de militars, MARISCALA: “Muller d’un mariscal.”, GENERALA: “Muller del general.”

També es constata que la paraula “muller” s’utilitza (tot i que en menys grau) per a oficis, professions o càrrecs no tan prestigiosos. Així, hi ha cinc mullers del tipus de la següent, MOLINER -A: “[...] La muller del moliner.”

Hi ha, doncs, 31 esposes denominades a partir del càrrec, de la professió o de la feina del marit. Això lliga amb un dels aspectes que s’ha vist en el cinquè camp de l’apartat dels exemples, quan analitzava les curioses maneres de denominar una dona que feia un ofici, les giragonses que feien algunes exemples i denominacions. Quan l’ofici el fa o el té una dona, es constata que en els exemples s’emmascara, és el mateix que fa el redactat o la definició de les 31 entrades que s’acaben de veure; segons aquest redactat mai no s’arriba a saber amb seguretat si una dona és, per exemple, tavernera o muller del taverner, reina o la dona del rei. A més, aquesta forma de denominar les dones fa un enorme èmfasi en el fet que són esposes, en destaca aquesta condició, i minimitza i amaga el fet que són treballadores, exerceixen un càrrec, fan alguna altra cosa o són res per si mateixes.

3. També hi ha d’altres definicions en les que es defineix l’esposa de diferents maneres. N’hi ha unes 17.

Se’n troben dues de molts breus i concises, DONA: “[...] Muller.”, MULLER: “Esposa.” N’hi ha una de cerimoniosa, MADONA: “Tractament de cortesia que es donava a les mullers dels menestrals, a les senyores, a la Verge.” Una altra de bíblica, COSTELLA: “[...] La muller (en al·lusió a Eva, feta d’una costella d’Adam).” Alguna de col·loquial, MEITAT: “[...] Fig. *La meva meitat*, la meva muller.”

També hi ha dues definicions que contemplen l’esposa no com una sola dona sinó com un col·lectiu, HAREM: “[...] El conjunt d’aquestes dones.”, HURÍ: “Cadascuna de les dones bellíssimes i sempre verges imaginades d’existir en el paradís de Mahoma com a companyes dels benaventurats.”

Completades amb quatre més que defineixen respectivament dos dels llocs on es dóna, qui les vigila i el recordatori que el gineceu existia també en la cultura grega, HAREM: “Apartament de la casa d’un musulmà on habiten les seves dones.”, GINECEU: “Entre els antics, apartament de la casa destinat a estar-hi les dones.”

Hi ha una esposa metafòrica exponent de les misògines bromes pròpies dels androceus, DONA: “[...] (Entre eclesiàstics) el breviar.”

També surt la muller a l’hora de definir el marit, tot i que el marit es defineix en menys ocasions, només en 5 definicions. La primera, MARIT: “Home casat respecte a sa muller.”; aquesta definició, contrasta en gran manera amb la parollela dedicada a la casada que es veurà després, ja que ara s’especifica respecte a qui és marit, quant a la resta de la gent continuarà mantenint els seus atributs i les seves característiques pròpies, el matrimoni no el converteix per a tothom en un “espòs”, no li imprimeix caràcter com a les dones.

Hi ha també un tractament de cortesia per a home, SENYOR -A: “[...] Espòs, dit per cortesia en lloc d’home o de dona.”

Dues en què la dona és rica i, per tant, passa a agafar importància, HEREUER: “El qui es casa amb una pubilla.”, PUBILL: “Marit d’una pubilla, hereuer.”

Finalment, un marit que passa també a ser pare, PADRASTRE: “El marit d’una dona respecte dels fills que aquesta té d’un matrimoni anterior.”

4. Hi ha també 5 definicions que parlen de les persones que el protagonitzen. Es parla del mateix matrimoni i, també, de la dona i l’home, de la i el cònjuge.

N’hi ha tres d’aquest tenor, MARITABLE: “Dit de la unió, de l’afecte, que hi deu haver entre marit i muller.”

Després, i ja sense definir la unió, se’n troben dues més, CÒNJUGE: “El marit o la muller l’un respecte a l’altre.”, “[...] *Joan Pagès i Maria Mas, cònjuges, casats l’un amb l’altre.*” En les dues definicions es pot veure que la redacció té un cert problema amb les concordances ja que tracta incorrectament el gènere dels determinants; en la primera accepció el marit estarà casat amb “l’un” o “l’altre”, i en la segona accepció, Joan Pagès estarà també casat amb “l’un” o “l’altre”. Maria Mas és tractada en masculí ja que o bé és “l’un” o bé és “l’altre”.

De fet, en una única entrada del *DGLC* es tracta correctament el gènere dels demostratius en casos d’aquest tipus, els demostratius concorden –per un cop– correctament amb el gènere dels noms corresponents en l’entrada SEXE: “Conjunt de les peculiaritats d’estructura i funció que distingeixen l’un de l’altra el **mascle** i la **femella**.”

Finalment, hi ha també dues sancions contra les dones. La primera, vigent actualment a l’Estat espanyol, prima la línia de descendència masculina per sobre de la femenina, SÀLIC -A: “[...] *Llei sàlica*, que exclou del tron les dones i llurs descendents.”

La segona definició està francament mal explicada i construïda: l’androcentrisme, l’òptica des de la qual es descriu el concepte és masculina i és, per tant, tan parcial i esbiaixada que arriba al punt de fer defectuosa i incorrecta la definició, MORGANÀTIC -A: “Dit del matrimoni contret per un príncep amb una dona de rang inferior, els fills del qual no hereten el rang del pare.”

Incorrecta perquè també es pot donar la relació a l’inrevés: pot ser una dona, una reina, una princesa, la que estigui casada amb un home de rang inferior, com molt bé sabien les persones que van fer les entrades i els exemples del *DGLC*. Ja s’han vist abans en els exemples, que n’hi havia dos amb la reina Isabel II, un a l’entrada DESTRONAMENT: “El destronament d’Isabel II.”, en clara referència al destronament d’aquesta reina l’any 1868, i l’altre a REINA: “Isabel II, reina d’Espanya.” És ben sabut també que la mare d’Isabel II, la reina mare María Cristina, vídua de Fernando VII, havia contret matrimoni morganàtic. Així ho explica Elena Catena:

“[...] la reina madre María Cristina (viuda de Fernando VII) había dado la campanada, al casarse, a los tres meses de enviudar, con don Fernando Muñoz, apuesto guardia de Corps, perteneciente a una familia provinciana de Cuenca. El matrimonio fue morganático, por lo cual oficialmente nadie se daba por enterado de esa coyunda, aunque los resultados de ella fueron una sucesión ininterrumpida durante más de diez años de hijos e hijas. La situación se prestaba al regocijo popular, a los comentarios maliciosos en palacio y en muchos casos a escenas insólitas, como aquella apertura de Cortes con la Reina Madre leyendo el solemne discurso preceptivo en tal acontecimiento mientras la concurrencia –diputados, senadores, gobierno de la Nación en pleno– consideraban la posibilidad de que la Augusta Señora, en evidente estado de buena esperanza, pudiera empezar allí a dar señales del próximo parto.”²

Si se sumen 1., 2., 3. i 4. es constata que la denominació de l'estat civil de casada s'emporta el gruix d'entrades d'aquest subcamp, hi ha no menys de 48 definicions estrictes dedicades a definir el que és una esposa, 53 si s'agafen totes en un sentit ampli.

5. D'altres definicions tracten els pactes que tenen lloc just una mica abans de consumir-se o de sacramentalitzar-se el matrimoni; hi ha 7 definicions que expliquen algunes de les transaccions que el precedeixen.

Primer de tot, quatre transaccions referents al dot que rep la dona; vista per dues vegades aquesta dona com una noia, com una no adulta, en definicions com la següent, DOTAR: “Assenyalar o donar dot (a una noia).”

Després hi ha una definició que explica que les aportacions que es fan a aquesta societat, tant poden ser de la dona com del marit, APORTAR: “[...] portar el marit o la muller béns a la societat conjugal.” L'aportació femenina devia ser freqüent ja que ha encunyat, com a mínim, un terme; PARAFERNAL: “*Béns parafernals*, els que porta la muller al matrimoni ultra el dot,” L'última explica que qui està dotat és el marit i que l'hereva és una dona i no un home, AIXOVAR: “Dot del marit en el matrimoni d'un fadrí amb una pubilla.”

6. Després hi ha 5 definicions per explicar algun altre prolegomen del matrimoni. Una primera (l'exemple que la il·lustrava tenia protagonisme femení) en què s'explicita que el matrimoni és cosa de dones ja que la nubilitat afecta especialment les dones, NÚBIL: “Que està en edat de casar-se, dit esp. de la dona.”

Quatre definicions que expliquen passos que s'han de fer abans del matrimoni. El punt de vista (que serà una de les constants a l'anàlisi i comentaris de totes les definicions) posa ben de manifest que qui “fa”, qui “actua”, és l'home, i qui rep l'acció, l'objecte, és la dona.

Les dues primeres són molt generals, CERCAR: “[...] *Cercar una dona*, per casar-se amb ella.”, PRETENDENT: “El qui pretén alguna cosa, esp. tenir drets a regnar, a la mà d'una dona.” La tercera és més concreta, MÀ: “[...] *Demandar la mà d'una noia*, demanar el

² Gómez de Avellaneda, Gertrudis. *Poesías y Epistolario de amor y de amistad*. Madrid: Castalia, 1989, pp. 23-24.

consentiment del seu pare, etc., per casar-s'hi.”³ En la següent torna a ser especialment rellevant la qüestió del punt de vista, PARANIMF: “En l'antiguitat, l'amic que anava a cercar la núvia, que conduïa la núvia al nuvi.”; ¿de qui és amic l'amic que hi surt, l'amic que la conduïa?, ¿de la núvia?, ¿del nuvi? Se sap que és amic del nuvi: si l'amic hagués estat amic de la núvia gairebé segur que així s'hauria explicitat; es constata, doncs, que s'agafa l'òptica masculina com a única òptica possible, com a òptica universal.

7. Després es troben 8 definicions del matrimoni.

Les dues primeres –deixant a part l'ordre jeràrquic en què se citen les persones– són més o menys equilibrades, CASAR: “Unir (home i dona) en matrimoni.”, ESPOSAR: “Prendre per marit o per muller.”

En dues definicions hi ha un protagonista des del qual s'explica l'acció, l'home executa una acció sobre un ésser, en principi, passiu, ALTAR: “[...] *Conduir a l'altar una dona, casar-se amb ella.*”, PRENDRE: “[...] *Prendre muller, casar-se.*”

Una definició en què el protagonisme s'inverteix i ara és de la dona, MARIDAR: “[...] pron. prendre marit la dona.”

En dues s'esmenta el fet que una dona es casa; en el primer no es parla de la parella, MARIDATGE: “Casament (d'una dona).” En l'altre sí que s'esmenta, MARIDAR: “Casar (una dona); pron. prendre marit la dona.”, especificació una mica supèrflua si es té en compte que seria realment difícil que es “maridés” un home, un marit⁴.

Finalment, es troba una definició on la dona hi és només implícita, concisament indica la possibilitat de repetir, REMARIDAR: “Maridar de nou.”

8. Hi ha 3 definicions que defineixen la consumació de l'acte sexual; l'òptica des de la qual s'expliquen les tres definicions és androcèntrica.

La primera és molt àmplia i abraçaria també les unions entre moltes parelles d'animals, COBRIR: “[...] *Cobrir el mascle la femella, acoblar-se amb ella.*” Les dues següents parlen de persones, COIT: “Ajuntament carnal de l'home amb la dona.”, CONÈIXER: “[...] *Conèixer una dona, en llenguatge bíblic, tenir relació sexual amb ella.*”

³ En aquesta definició és especialment interessant veure que es demana el consentiment explícitament al pare, qüestió que no quedava clara o que no era explícita en els molts exemples que parlaven d'aquest permís o consentiment, i que penso que ve a donar la raó a la hipòtesi que expressava en l'anàlisi i comentari dels exemples, en el sentit que encara que el pare no hi sortís explícitament citat, l'exemple s'hi referia.

⁴ A la subentrada específica d'una paraula molt més genèrica, PRENDRE, que s'ha vist una mica més amunt, com que qui pren muller és l'home i l'home és la mesura de totes les coses no s'especifica aquest detall sinó que diu així: “[...] *Prendre muller, casar-se.*”, no “casar-se l'home”; el mateix passa en una de les subentrades de VIURE que diu: “[...] *Viure amb una dona, en estat de concubinatge amb ella.*”; seguint la mateixa tessitura, ratlles avall es troba també, que a JEURE diu: “[...] *Jeure amb una dona, cohabitar amb ella.*”, tant de l'una com de les altres dues es desprèn, per tant, per a qui llegeix, que els únics éssers que compten i, per això són qui actua, en aquest cas, qui es casa o s'amistança, són els homes.

9. Malgrat que un exemple postulava que “entre marit i muller, penes i alegries han de ser comunes”, les coses a vegades van de mal borràs; hi ha tota una gradació en la primera de les dues sèries que descriuen el desacord conjugal. La primera sèrie agrupa 16 definicions.

Els problemes poden començar des d'un bon principi, MALMARIDAR: “Casar malament (una dona).”

També consten en el *DGLC* els múltiples accidents ocorreguts en el transcurs de la vida comuna. Es fa especial èmfasi en el comportament de la dona, se li dóna molta importància; ja s'ha vist que l'òptica des de la qual es descriu qualsevol cosa és la de l'home. Es defineixen dones dominants i homes consentidors, per quatre cops gairebé el mateix concepte, són del tipus d'aquestes dues definicions, CALÇASSES: “El marit que es deixa governar per la dona, home excessivament condescendent.”, CÒMODE -A: “[...] *Un marit còmode*, que tolera els esgarriaments de la seva dona.” No es parla mai de quan un home és dominant, de quan una dona és excessivament condescendent o, pel contrari, de quan una dona és còmoda.

Aquesta mateixa comoditat en 2 definicions porta les dones cap a l'adulteri consentit, CABRÓ: “[...] El marit que consent l'adulteri de sa muller.”, CONSENTIT -IDA: “[...] Que consent, esp. dit del marit que consent l'adulteri de la seva muller.”

L'adulteri, no sempre consentit, es veu en cinc definicions bastant repetitives del tipus de la següent, CUGUÇ: “Marit enganyat per la muller.” N'hi ha un que s'aparta una mica dels anteriors, és el següent, CUGUCIA: “[...] Dret que percebia el senyor feudal si una dona de remença era declarada adúltera.”

Aquest adulteri es defineix a través de moltes entrades; és notable l'energia i l'espai que hi dedica el *DGLC*. Sempre, a més, en el mateix sentit: mai es parla d'un home adúlter o d'una dona enganyada; sembla que o bé no existeixin o bé no tinguin cap importància. Per definir les banyes es troben tres definicions que utilitzen l'expressió “posar banyes”, són d'aquest tipus, BANYA: “[...] *Posar banyes a algú*, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal;”; un cop més s'ha de fer atenció al punt de vista: una dona posa banyes a un home. El punt de vista androcèntric és especialment diàfan i lluminós pel que fa a les entrades que descriuen transaccions sexuals entre dones i homes. En el cas de l'adulteri només es valora, en aquest cas, blasma, en les dones, per això en fa protagonistes les dones i víctimes els homes.

10. Si es continuen analitzant els problemes que sorgeixen en el matrimoni, es constata que en 9 definicions es descriuen altres tipus de desavinences, DESACORD: “Viure marit i muller en desacord.”, LLIT: “[...] *Fer llit a part*, marit i muller dormir separats.”

Lògicament, també hi surt reflectida la normativa legal vigent a l'època de cara a la separació. Hi ha dues entrades que fan referència a una prerrogativa marital que és exclusiva de l'home, REPUDI: “Acció de repudiar algú la seva muller;”, REPUDIAR: “Rebutjar legalment (la muller).”

Hi ha una definició que presenta una anul.lació, DESCASAR: “Separar (marit i muller) anul.lant el matrimoni.” Una definició presenta una dona descasada, DESMARIDADA: “Sense marit.” En la següent es torna a veure l’òptica de què he parlat, DESMARIDAR: “Descasar, esp. la muller.”; ¿per què s’especifica que la desmaridada és una dona?, ¿com es podria desmaridar un home, donada la normativa matrimonial heterosexual?

Finalment, dues definicions que presenten sengles crims relacionats amb la institució matrimonial, UXORICIDA: “El qui assassina la seva muller.”, UXORICIDI: “Mort donada a una dona pel seu marit.”

Si se sumen les definicions de 9. i 10., dedicades totes a les desavinences conjugals, es constata que arriben al nombre de 25.

11. De la mateixa manera que s’ha trobat definida ja alguna forma poligàmica, hi ha definides en 8 ocasions d’altres formes de relació matrimonial.

L’òptica androcèntrica fa que en l’accepció de MONÒGAM -A referida a les persones: “Casat amb una sola dona.”, no es contempli en la definició la possibilitat que una dona pugui ser monògama; aquest androcentrisme s’accentua si es té en compte que si bé existeix l’entrada específica per a la pràctica masculina, MONOGIN -ÒGINA: “Que no té sinó una dona.”, no existeix, en canvi, l’entrada paral.lela per a la pràctica femenina, MONOÀNDRIC -A.

Hi ha dos exemples dedicats a la bigàmia, BÍGAM -A: “[...] per ext. casat amb una vídua o un vidu.”, BIGÀMIA: “[...] estat del qui es casa amb una vídua o un vidu.” El mateix punt de vista androcèntric té aquí una altra manifestació, ja que ara fa que primer surti el femení i després el masculí, això respon, òbviament, al mateix punt de mira a què em refereixo sempre: s’escriu des de l’òptica de l’home i, com que es pensa en l’home, es posa primer amb qui es casa ell, és a dir, en la dona, en aquests dos casos, concretament en la vídua.

La mateixa òptica és la que ordena les dues definicions de la següent entrada, TRÍGAM -A: “El qui té tres mullers, la qui té tres marits, alhora.”

Hi ha una altra definició per al triple matrimoni, ESCANYAMARITS: “Vídua que ha contret terceres núpcies.”⁵

Encara que no s’hi troba la monoàndria, sí que es defineix la poliàndria i els polígams, POLIÀNDRIA: “Possessió per una dona de dos o més marits al mateix temps.” Aquesta definició no està estructurada com l’entrada paral.lela POLIGÀMIA: “Estat o qualitat de polígam.”, sinó més aviat com la que hi ha a continuació, POLÍGAM -A: “Dit de l’home que té diferents dones en qualitat d’esposes al mateix temps.”, concepte genèric en què en l’accepció dedicada a les persones es torna a excloure la pràctica i l’experiència femenina.

DEFINICIONS. 01.2. RELACIONS EXTRAMATRIMONIALS

⁵ Té una entrada paral.lela en ESCANYAMULLERS.

Les relacions extramatrimonials tenen també el seu espai en 31 definicions del *DGLC*, de fet, ocupen més definicions (el doble) que exemples.

1. Hi ha una sèrie de 7 definicions en què les dones són al centre de la definició, en què es defineix a partir de les dones.

Primer, i segons el punt de mira habitual hi ha la definició d'una dona que no se sap si ama, només se'n diu que és amada, AIMIA: “Dona amada, respectivament a l'home de qui és amada, amb qui té relacions amoroses.”

Després hi ha cinc dones de fàcil accés sexual, són semblants a aquestes dues, FÀCIL: “[...] *Una dona fàcil*, de la qual hom obté fàcilment els favors.”, HOMENERA: “Dit d'una dona que va darrera dels homes cercant de plaure'ls, de festejar-hi.”

Hi ha una noia seduïda, SEDUIR: “[...] *Seduir una noia, una dona*, fer-li perdre la innocència, la virtut.”

2. Es troben, per contra, només 5 definicions amb homes (sis, si es té en compte el seductor de l'entrada anterior) que es caracteritzen per buscar i tenir relacions sexuals amb dones, són calcades a les següents, FALDILLER: “Que va sempre darrera les dones, amb dones.”, DONER: “Dit de l'home donat a les dones.”

La proporció és aproximadament del 50% per a cada sexe, proporció insòlita si es té en compte, com es veia en els exemples, que el percentatge habitual és una mica més d'un 11% de dones per un 88% i escaig d'homes.

Es pot constatar una diferència de redactat important segons es refereixin a dones o a homes en definicions paral.leles. A l'última que s'ha vist per home, DONER, concisament deia: “Dit de l'home donat a les dones.”, en canvi, la definició paral.lela, HOMENERA, deia: “Dit d'una dona que va darrera dels homes cercant de plaure'ls de festejar-hi.” ¿Per què tanta explicació? ¿El DONER plau a les dones o li plauen les dones a ell? ¿Per què en el cas d'HOMENERA això és important i en l'altre cas no? ¿Quin és el punt de vista des del qual es mira una i altra definició?, ¿qui té a com a únic protagonista?, ¿al voltant de qui gira tot?

3. Després hi ha 7 definicions de relacions il.lícites.

Quatre definicions expliquen la consumació de l'acte sexual, són d'aquest tipus, DORMIR: “[...] *Dormir amb una dona*, passar la nit amb ella.”, ENCAMBRAR: “[...] Pron. Tancar-se en una cambra, dit esp. d'un home i una dona.” El punt de vista en tres de les definicions – menys en l'última que s'ha vist – és masculí, l'home n'és el protagonista.

Hi ha tres definicions més que expliquen transaccions no sacramentalitzades. Dues són de protagonisme compartit, ENTENDRE: “[...] Tenir un home i una dona relacions amoroses amagadament.”, AMISTANÇA: “Tracte il.lícit i habitual d'home i dona,” La següent, AMISTANÇADA: “Dona que té tracte il.lícit i habitual amb un home.”, en canvi, consta només en femení quan de la definició es desprèn que necessàriament la dona ha de

compartir aquesta amistança amb un home, és a dir, perquè hi hagi amistança, ha d'haver-hi un "amistançat"

4. Aquest ajuntament il·lícit per 8 cops es compara amb el lícit.

Es troben 3 definicions, que insisteixen en el fet que és una unió equiparable al matrimoni, són com la següent, MARITAL: "[...] *Fer vida marital*, viure un home i una dona com marit i muller."

Dins aquestes relacions té un lloc rellevant el concubinatge; n'hi ha 5 d'aquesta classe, CONCUBINAT: "Cohabitació d'un home i una dona que no estan legalment casats,"

5. Finalment, cal esmentar en 4 definicions el protagonisme dels personatges que propicien relacions il·lícites. És notable en 2 definicions la insistència a fer constar masculí i femení, cosa extraordinàriament rara en el *DGLC*, i on es demostra un cop més que quan es vol fer un lloc a les dones, quan es pensa en elles, se les fa constar, no es confia en el fet que el masculí les inclogui, ALCAVOTERIA: "Qualitat d'alcavot o alcavota.", "[...] Acte, mitjà, propi d'un alcavot o d'una alcavota.", ALCAVOTEJAR: "Fer actes d'alcavot o d'alcavota."

Hi ha 2 definicions més connotades, més crítiques del personatge del macarró, de qui explota les dones que exerceixen de prostituta, ARLLOT: "Mot despectiu, pròpiament el qui viu a expenses d'una dona prostituïda.", RUFIA: "Mitjancer d'amors il·lícits, que fa el tràfec de dones públiques."

DEFINICIONS. 01.3. RELACIONS DE FESTEIG

En l'anàlisi i comentari dels exemples, deia que un dels aspectes on es veu millor el punt de vista de qui redacta un diccionari, és a dir, com es mira el món i, per tant, què mira, què hi busca, és en les entrades que fan referència a l'amor, l'enamorament, el desig, el desfici..., i tots els estats anímics i emocionals, així com les reaccions i bogeries (fins i tot crims) que comporten aquesta mena de relacions.

Un cop vistes les entrades que descriuen relacions matrimonials o extramatrimonials, parlaré de 22 definicions també molt significatives: les que versen sobre l'amor i el desig en general. S'ha de tenir molt en compte, com sempre a l'hora d'analitzar definicions, la poca presència femenina que es troba en la presència humana. Això és important ja que les dones només apareixen per destacar algun aspecte emblemàtic, és a dir, "típicament" femení.

1. Primer hi ha 4 referències a la virginitat.

En dues definicions es troben d'una manera bastant equilibrada la virginitat en donzells i donzelles, DONZELL: "[...] Home que no ha conegut dona.", DONZELLA: "Dona que no ha conegut home, verge."

N'hi ha una tercera, en canvi, on es perd l'equilibri ja que es diu que donzellívol no és propi del donzell, DONZELLÍVOL -A: "Pertanyent o relatiu a la donzella."

Quan es perd la virginitat, de seguida s'especifica per a qui és important aquesta pèrdua: el *DGLC* abandona l'habitual protagonisme masculí i es dedica a puntualitzar entre parèntesis, DESMINYONAR: "Treure la virginitat (a una donzella)."

2. Mentre una mica més amunt es veia que l'atribut "galant" s'utilitzava en el *DGLC* per descriure una dona que té embolics carnals amorosos, aplicat a un home és una qualitat, un matís de l'amabilitat. Es veu en 6 definicions.

En quatre ocasions es defineix com a atribut positiu de l'home que recau sobre una dona passiva, són d'aquest tipus, GALANT: "Dit esp. de l'home obsequiós amb les dones, que s'esforça a plaure les dones." La galanteria pot agafar diferents expressions, com es veu en 2 definicions més, sempre, però, amb la dona passiva, FESTEJAR: "Fer festes (a algú), esp. fer l'amor a una dona.", CORTEJAR: "Fer la cort (a un príncep, una dona, etc.)."

3. Aquest festeig a voltes agafa formes ben curioses. Es pot veure en les següents 6 definicions.

Per 3 vegades apareix el ball com a forma de relació, hi ha dues definicions mimètiques, MINUET: "Antiga dansa a tres temps en què la dona i l'home fan certes evolucions acompanyades de reverències.", MOLINET: "[...] Figura dels rigodons i altres balls en què les dones o els homes (...) giren o fan balancé al voltant del centre." I una tercera definició en la qual queda de manifest el protagonisme de l'home i la passivitat de la dona en la relació, BALL: "[...] *Treure a ball*, treure un home a ballar (una dona)."

Hi ha 3 accions que tenen com a protagonistes els nois i com a objectes les noies, ALBADA: "[...] Cantada, música, feta al carrer per festejar una persona, esp. el jovent les noies a la matinada i àdhuc a la nit.", PASSADA: "[...] cantada nocturna que el jovent va a fer davant les cases on hi ha noies." Que algunes vegades es trasmuda en accions de càstig, quan la noia no passa per algun dels adreçadors als quals és requerida per les relacions heterosexuales, ENRAMADA: "[...] En algunes contrades, empastifament a la porta de la casa d'una noia que refusa un pretendent."

4. El festeig a vegades acaba en relacions formals, es pot veure en 2 definicions. Primer n'hi ha una de més o menys equilibrada, RELACIÓ: "[...] *Tenir relacions un noi i una noia*, ésser promesos." La segona, en canvi, té com a protagonista el noi, fins i tot en una acció, en principi, tan igualitària i compartida com parlar en el sentit que sigui, PARLAR: "[...] *Parlar un noi amb una noia*, tenir relacions amoroses amb ella."

5. També en 2 definicions les enramades no fan efecte i les noies mantenen la seva negativa davant d'un requeriment, CARBASSA: "[...] refús d'una noia a un pretendent.", CARBASSEJAR: "Donar carbassa (a algú) en un examen, concurs, etc.; una noia (a un pretendent)."

6. Finalment, 2 definicions amb dos possibles desenllaços. El primer és un desenllaç violent, l'objecte de la violència, com ve especificat entre els parèntesis, és la dona, RAPTE: "Acció d'emportar-se amb si per la violència, per la seducció (algú, esp. una dona)." En el segon, és notable el fet que la noia, simple complement directe un cop més, no es casi, és col.locada, és casada per algú, COL.LOCAR: "[...] Dit d'una noia, casar-la."

DEFINICIONS. 01.4. MARES

La maternitat s'articula a través de 33 definicions; sobta la desproporció que hi ha entre exemples i definicions, en realitat s'hi dediquen molt poques definicions si es té en compte que d'exemples n'hi havia 82.

1. Es troben 8 mares prou diferents, algunes estan lligades a la biologia.

Dues de descriptives, VIVÍPAR -A: "Dit dels animals en què els ous es desenvolupen dins el cos de la mare en lloc d'ésser posts.", MARE: "Dona o femella que ha tingut un o més fills, esp. respecte a aquests."

Dues que tenen a veure amb la cura i criança, MARE: "[...] *Mare de llet*, dida.", MARE: "[...] *Mare adoptiva*, que ha adoptat un infant."

Una de divinitzada, MARE: "[...] *La Mare de Déu*, la Verge Maria." Una de política que és fruit de les relacions i aliances matrimonials, MARE: "[...] *Mare política*, sogra."

Finalment, per dues vegades una d'honorífica, MARE: "[...] *La reina mare*, la mare del rei regnant.", REINA: "[...] *La reina mare*, la mare del rei."

Dues entrades en principi paral.leles com són MATERNITAT i PATERNITAT, en un bell començament estan definides de la mateixa manera, respectivament com a "Qualitat de mare.", seguida de l'exemple: "Els deures de la maternitat." i com a "Qualitat de pare." seguida de l'exemple: "Els deures de la paternitat." Després, però, continuen de molt diferent manera i així, mentre MATERNITAT és: "*Casa de maternitat*, hospital destinat a l'assistència de parteres.", a PATERNITAT diu "Paternitat espiritual. La paternitat d'un llibre." Tal i com s'ha vist en l'apartat anterior, presenta la maternitat lligada sobretot a la biologia i a la natura; la paternitat, en canvi, de seguida agafa un caire més espiritual, més simbòlic; s'exemplifica amb una activitat espiritual i una altra d'intel.lectual pròpia de les persones, encara que el *DGLC* sempre les presenti com a pròpies dels homes.

Aquesta diferent consideració de maternitat i paternitat no només es troba en els diccionaris sinó que té clars reflexos en tot tipus de document; diccionaris i llibres de text coincideixen en aquesta assimilació entre dona i natura, per una banda, i home i espiritualitat, per una altra, o el que és el mateix entre dona i cria, per un cantó, i home i cultura, per un altre. Encara que no és l'objecte d'aquesta tesi, ja he esmentat que al llarg del *DGLC* hi ha fortes coincidències entre el tractament de les dones i les femelles animals; algun exemple al marge del *DGLC*, indica que és un tractament generalitzat:

“L’home és un mamífer vivípar, la qual cosa vol dir que l’embrió es desenvolupa dins el ventre de la mare, que la mare pareix els fills completament desenvolupats i que els alimenta amb la seva pròpia llet durant la primera època de la seva vida. L’home, amb la seva capacitat d’estimar, no es limita a tenir fills, sinó que en té cura i els procura salut i benestar. Al mateix temps els educa, és a dir, els fa participar de la seva experiència, de les seves creences i de la cultura.”⁶

Crec que no calen comentaris a aquest expressiu text; potser només cal fer notar que en formar part d’un llibre de text és un fragment prescriptiu per a les criatures, ja que no tan sols aprenen el món a través d’aquesta lectura sinó que l’han de fer seva, assimilar-la i repetir-la de cara a aprovar.

2. Després es troben 16 definicions prou neutres que descriuen el parentiu o algunes línies de parentiu. El fet que la majoria no siguin específicament femenines fa que estiguin tractades i tinguin aquest to neutre.

N’hi ha 3 de dedicades al pare i a la mare, PARE: “[...] Pl. El pare i la mare.”, “[...] *Els nostres primers pares*, Adam i Eva.” GENITOR: “[...] Pl. El pare i la mare.”

S’ha d’anar alerta amb aquesta última definició perquè hi ha una contradicció flagrant entre el fet que sigui masculina (la mateixa paraula de l’entrada ho indica i, a més, comença així: “m. El pare.”) i que, en canvi, la segona accepció inclogui un home i una dona, cosa que rebla el paper subsidiari i subsumible de les dones; el gènere masculí de l’entrada es repeteix a l’entrada “PROGENITOR”. No és estrany, doncs, que a ENGENDRAR hi hagi una també molt contradictòria definició que exclou la dona de l’acte d’engendrar: “Produir per la unió dels sexes, dit del mascle.”, seguit d’un exemple que l’acaba de reblar: “Abraham engendrà Isaac.” Es pot al·legar potser que el verb paral·lel a “engendrar” referit a les dones sigui “concebre”; ara, de tota manera, és significativa l’exclusió de les dones en una paraula com “engendrar” que en definitiva vol dir: procrear, propagar la pròpia espècie.

Hi ha 6 definicions de línies de parentiu o pertanyença, la majoria són com aquesta, COGNACIÓ: “Parentiu de consanguinitat, esp. de la banda de la mare.”; en l’última que es veurà també hi ha presència masculina, LÍNIA: “[...] *Línia masculina, femenina*, per descendència d’homes, de dones.”

Hi ha 2 entrades que defineixen mare, d’una manera més acolorida, MAMA: “Terme infantívol, afectuós, per a designar la mare.”, MAMÀ: “Terme infantívol, afectuós, per a designar la mare.”

Hi ha 1 definició amb la descripció d’una maternitat no biològica, MADRASTRA: “La muller d’algú respecte dels fills que aquest té d’un matrimoni anterior.”

Hi ha 3 definicions que continuen amb les línies, amb el resultat de barrejar gent diversa, MESTÍS -ISSA: “Dit de la persona nada de pare i mare pertanyents a races diferents.”;

⁶ Duran de Grau, Núria; Pascual, Ramon. *Gírgola 5è. Ciències naturals de 5è d’EGB*. Barcelona: Andros, 1989, p. 47. Agraïxo a Manuela Rodríguez aquesta autèntica perla de redactat androcèntric.

aquest tipus de definició, com les que veuran en l'últim subcamp, es redacta tenint ben en compte la diferència sexual.

I encara que no hi hagi voluntarietat per cap de les bandes, encara que sigui una herència física, hi ha una de les poques definicions en què s'estableix una relació entre mare i filla, MATEIX -A: “[...] *La noia té els mateixos ulls que sa mare*, té els ulls molt semblants als de la seva mare.”

3. En els exemples corresponents de l'anterior apartat, se n'han vist una sèrie que descriuen ACCIONS QUE feien LES MARES. Encara que poques, 3, també hi ha en les definicions accions realitzades per una mare. Totes tres negatives, consistents a depassar-se en el seu paper maternal, defineixen mares en el camí de fer criatures dependents i no autònomes, definicions de mares que sobreactuen; van en aquesta línia, MARASSA: “Mare excessivament bona, condescendent, amb els fills.”; és notable l'expressió “excessivament bona” de la definició.

4. Seguint en la mateixa tònica, també es troben molt poques definicions que expliquin accions sobre les mare o que reben les mares, n'hi ha 4.

La primera és descriptiva i un pèl traumàtica, és estranya aquesta definició perquè primer sembla referida als animals, però, en canvi, als petits –i petites– dels animals, mai se'ls denomina amb les paraules “fills” o “filles” marcades en la paraula de la mateixa entrada, DESAFILLAR: “Separar (d'una femella que cria) els seus petits.” Les altres 3 definicions es dediquen a actes molt violents, de fet, tres assassinats semblant al següent, MATRICIDA: “El qui mata la mare.”

DEFINICIONS. 01.5. ALTRES RELACIONS DE PARENTIU

En aquest subcamp apareixen 47 definicions, una miqueta més que d'exemples en el mateix subcamp.

1. Hi ha definides 9 filles.

N'hi ha 4 de legítimes, PUBILLA: “[...] Fam. Nom amb què hom s'adreça familiarment a una noia qualsevol.” Les dues següents incideixen en el fet que hi ha fortuna pel mig, PUBILLA: “Dona hereva única d'una casa.”, SORTER -A: “Fill que no és l'hereu o la pubilla.” L'última planteja una relació pare-filla en què no se sap qui és més important: la filla per ser filla de qui ho és, o el descendent de la filla per la mateixa raó, XERIF: “Príncep o cap àrab; descendent de Mahoma per la seva filla Fàtima;”

De la mateixa manera que s'han trobat relacions amoroses no legalitzades, també se'n trobaran dos fruits il·lícits en 2 definicions, BASTARD -A: “De naixença il·legítima, nat d'un pare i d'una mare no units en matrimoni.”, BORD -A: “Bastard, nascut d'un pare i d'una mare que no estan casats.”

També hi ha 3 definicions dedicades a filles producte d'aliances matrimonials, n'hi ha dues de molt semblants, FILL -A: “[...] *Filla política*, nora.”, JOVE: “[...] *La jove*, la nora.” En

la tercera i última, FILLASTRE -A: “El fill o filla que el cònjuge d’algú ha tingut d’un altre matrimoni.” M’agradaria fer notar que en aquesta relació de parentiu i en les altres que hi ha en aquest subcamp, la presència de la dona és similar i gairebé equitativa a la de l’home; aquesta última definició comença amb un “El fill o la filla”, que fa encara més excloents els casos en què no es fan sortir els dos sexes, per exemple, quan es defineix FILLADA com “El conjunt dels fills d’algú.”

2. Després vénen 6 definicions dedicades a les germanes.

Hi ha 1 definició descriptiva, NEBOT -ODA: “Fill d’un germà o d’una germana.” Una denominació infantil, TETA: “Terme infantívol per a designar la germana gran.” Alguna relació de jerarquia entre germanes, CABALERA: “Germana de la pubilla.”

N’hi ha una que mostra competitivitat entre dones, CAPONAR: “[...] *Caponar una noia* (una seva germana més gran), casar-se abans que ella.”, rivalitat, en aquest cas, entre germanes, que en lloc de fer-les solidàries, les torna enemigues (el sentit recte de “caponar” és “capar”).

Finalment, 2 definicions dedicades a relacions, no biològiques, GERMANASTRE -A: “Persona que és filla del mateix pare o de la mateixa mare.”, GERMÀ -ANA: “[...] *Germans de llet*, el fill de la dida i l’infant que aquesta ha alletat.”

3. Com a conseqüència de les relacions de germanor, hi ha 5 definicions dedicades a nebodes i cosines, són semblants a aquesta, NEBODER -A: “Fill d’un nebot o d’una neboda.”

4. Hi ha 5 definicions d’àvies. La definició pura i simple, AVI, ÀVIA: “Pare o mare del pare o de la mare.” Hi ha 2 definicions dedicades a denominacions infantils, IAIA: “Terme infantívol per *àvia*.”, BABA: “Terme infantívol per *àvia*.” També, 2 definicions dedicades a relacions no biològiques, AVIASTRE -A: “Padrastra o madrastra del pare o de la mare;”, “[...] pare o mare del padrastra o madrastra.”

5. Les mares i els pares d’àvies i avis en 3 definicions d’aquest tipus, BESÀVIA: “Mare de l’avi o de l’àvia.”

6. En justa correspondència hi haurà nétes i néts i besnétes i besnéts en 3 definicions d’aquest tipus, BESNÉT -A: “Fill o filla d’un nét o néta.”

7. Hi ha també ties i oncles en 6 definicions semblants a les dues següents, TIA: “Germana del pare o de la mare.” L’última és una tia acompanyada de solteria i vellesa, CONCA: “Tia que resta fadrina a la casa pairal, fadrina vella.”

8. Després hi ha 5 definicions dedicades les relacions no de sang. Germanes i germans polítics, CONCUNYAT -ADA: “Cònjuge d’un germà del marit o de la muller.” Filles i fills polítics, relacions definides a partir del matrimoni contret, GENDRE: “Marit de la filla.”, NORA: “La muller del fill.” També hi ha mares i pares polítics, SOGRE -A: “El pare, la mare, del marit o la muller (respecte a l’altre cònjuge).” Relacions polítiques creuades,

CONSOGRE -A: “El pare o la mare d’un dels dos cònjuges respecte al pare o la mare de l’altre.”, SOGRASTRE -A: “El padrastra, la madrastra, del marit o de la muller (respecte a l’altre cònjuge).”

9. Finalment, 5 definicions de relacions de padrinatge, fruit dels ritus de l’Església. Tres són d’aquest tipus, PADRÍ -INA: “El qui i la qui presenten un infant a les fonts baptismals i li posen els noms dits de font.” Les dues últimes són sobre les múltiples relacions que s’hi estableixen, COMARE: “Padrina d’un infant amb relació al padrí, al pare o a la mare.”, COMARETA: “Noia de les que acompanyen la padrina quan van a batejar un infant.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 01. Definicions de relacions de parentiu i afiliació (34,72%). Pel que fa a aquest camp, els resultats més importants són els següents:

1. La gran majoria de dones que surten al *DGLC* hi apareixen per les relacions familiars. La majoria són de parentiu o de relació amb un home, les dones són percebudes i descrites com a apèndix d'un home.
2. Aquestes relacions de parentiu es concreten en les definicions per l'aparició sobretot per una gran quantitat de casades ("mullers de", "esposes" o "dones de"); surten 53 definicions del matrimoni o de l'estat de casada, 109 definicions es dediquen al matrimoni si es comptabilitzen totes les al·lusions que s'hi fan.
3. Apareixen en menor grau (31 definicions) dones que tenen relacions il·lícites.
4. Hi ha 25 definicions que presenten una convivència matrimonial que va de conflictiva a pèssima. No hi ha cap mostra d'afecte i d'estimació entre els matrimonis.
5. Hi ha unes 22 definicions dedicades a les parelles.
6. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot sense deixar de banda les no encaminades al matrimoni, són heterosexuales. No es fa cap esment d'alguna relació que s'escapi d'aquesta norma.
7. La presentació d'una gran quantitat de les relacions interpersonals que s'acaben de citar des d'una òptica androcèntrica: 1) caracteritza les dones passives i els homes actius en el casament; 2) presenta redaccions concretes que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes: adulteri, poligàmia, etc.
8. Presenta 33 definicions dedicades a la maternitat. Defineix d'una manera diferent maternitat i paternitat.
9. En les definicions tampoc no presenta mai relacions entre mare i filla.
10. En les definicions tampoc no presenta mai relacions de col·laboració o d'afecte entre les dones, mai no mostra opinions de valoració entre dones. Tampoc no es defineix una amistat entre dues o més dones.
11. El subcamp d'altres relacions de parentiu agafa aproximadament el mateix gruix que en els exemples; el parentiu més freqüent és el de filla (9), seguit del de germana (6). Són definicions bàsicament descriptives.
12. La característica fonamental del redactat de la majoria d'aquestes últimes definicions és que no és una redacció androcèntrica: fa esment de dones i homes.

Camp 02) Definicions de característiques físiques (181 definicions)

En aquest camp hi ha agrupades les definicions que descriuen alguna característica física de les dones; com en els exemples, a vegades, es fa difícil triar ja que hi ha prou característiques a mig camí entre les físiques i les no físiques. El nombre de definicions i d'exemples que s'agrupen en aquest camp és gairebé el mateix.

Definicions. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

Encara que de definicions neutres, no connotades per alguna raó o altra, n'hi ha proporcionalment ben poques, se'n troben 29 en total, n'hi ha una mica més que d'exemples. Com pel que fa als exemples, considero definicions neutres, les que són purament enunciatives, descriptives, les que no afegeixen cap informació afectiva o estètica (com es comprovarà, algunes de les definicions –PITRERADA, XEREMELL– no són ben bé neutres).

1. Primer de tot, es veuran 3 definicions neutres, molt poques, doncs, dedicades a descriure físicament característiques de les persones. En totes aquestes definicions la presència de les dones, va sempre acompanyada d'homes, cosa que no es trobarà a l'inrevés quan s'analitzi l'ús de la paraula "home", aquesta aparició de l'home al costat de la dona passa justament quan es tracta d'enunciats neutres (ja s'ha vist abundantament en els exemples).

Així, en 3 de les definicions es troba el femení acompanyat del masculí. La primera descriu el color dels cabells, ROS ROSSA: "[...] *Un home ros, una dona rossa, o simpl. un ros, una rossa, que té els cabells rossos.*" La segona segueix amb lleugeres diferències, el redactat de la primera, TROS: "[...] *Un tros d'home, de dona, etc., dit d'un home, d'una dona, etc., corpulents.*" La tercera és un dels escassos casos on s'esmenta primer la dona que l'home⁷, COSSATGE: "El tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o proporcions."

2. La resta de definicions en què surten dones, les 26 restants, està ja dedicada a atributs femenins, propis només de les dones, és a dir, atributs o característiques impossibles de definir a partir d'un altre ésser humà que no sigui una dona.

Primer de tot faré esment de la definició de DONA, i de seguida es veurà que no és tan neutra, DONA: "Persona del sexe femení; esp. la que ha arribat a l'edat de la pubertat (per oposició a *nen*), i més esp. la casada o d'edat madura (per oposició a *noia*)."

La definició, doncs, diu que és rellevant per a la dona estar casada per ser adulta, cosa que com es veurà més avall, no es fa per definir l'adulthood en l'home.

Un altre aspecte sobre el que vull fer èmfasi és la llargària de la definició que, en el cas de DONA, ocupa 17 línies. La definició d'HOME, en canvi, ocupa 41 línies i diu així:

⁷ Aquest ordre es dona quan es parla justament d'un aspecte estètic del tronc, del cos, dels éssers humans. Com s'ha vist en el camp dels exemples corresponent, a l'entrada COSSAT -ADA hi ha només dos exemples que són els següents: "Ésser una dona ben cossada.", "Ella sempre va ben cossada, mal cossada.", en tots dos s'ha utilitzat el femení i que no hi ha cap exemple en masculí, fet que és especialment rellevant si es té en compte l'escassíssim nombre d'exemples amb dones.

“Animal mamífer amb mans a les extremitats toràciques i peus a les extremitats abdominals, perfectament diferenciats, que es distingeix sobretot de tots els altres animals pel seu extraordinari desenvolupament mental, l’únic animal que té la facultat de parlar, ésser humà, individu de l’espècie humana.” Es defineix, doncs, ben altrament de dona. Línies avall hi ha altres subdefinicions, la primera accepció de l’entrada HOME equivalent, que no paral·lela, a la definició que es troba per a DONA diu: “Individu mascle de l’espècie humana (oposat a *dona*); esp. el qui ha arribat a l’edat adulta o viril (oposat a *noi*)” Són notables dues coses, la primera és la confusió que comporta la utilització de la paraula “home” com a presumpte genèric ja que, contràriament a “dona”, té suposadament dos significats excloents, un d’ells com a presumpte i fals genèric del qual parlaré en el següent apartat; la segona, és que als homes no els cal casar-se per ser adults: ho són d’entrada.

Pel que fa als exemples de les dues entrades, a l’entrada DONA se’n troben 8 en total (“¿Què porteu a la santa mare Església, home o dona?”, “Ésser ja una dona.”, “Fer-se dona.”, “Una dona amb dues noies.”, “Dona de sa casa.”⁸, “La meva dona.”, “Tinc la dona malalta.” i “Vaig anar-hi amb la dona.”); que ja han estat analitzats a l’apartat dels exemples.

Si es continuen mirant altres diccionaris es poden trobar altres desagradables sorpreses; per exemple, en la definició de DONA que dóna un diccionari gallec, MULLER: “Femia do animal que pensa e fala.”⁹, per acabar de tancar l’anella i deixar-ho tot ben travat, defineix així la paraula FEMELLA, FEMIA: “Animal que pode ter fillos e crialos.”

Entre els no menys de 22 dedicats a HOME, hi ha els següents: “Un home de bé.”, “Un home de cor.”, “Un home de talent.”, “Un home de mèrit.”, “Un home de gust.”, “Un home d’honor.”, “Un home de lletres, de negocis.”, “Un home de món.”, “No el torceràs del seu camí: és un home.”, “No ets home si no ho fas.”; o la subdefinició: “*Fer-se home*, fer-se una posició independent, obrir-se camí en la vida.”, ben diferent, doncs, de l’exigu “Fer-se dona.” de més amunt, que vol dir, simplement, esdevenir núbil, en altres paraules: tenir la regla. Diferent, doncs, la imatge que es faran dones i homes –d’unes i altres– quan mirin el *DGLC*; no perquè els models en els quals emmirallar-se siguin diferents, sinó perquè en un mirall s’hi troben molts models i possibilitats, hi ha un ampli ventall de recursos i qualitats, i en l’altre pocs models, escassos recursos i minses possibilitats.

3. Curiosament, hi ha 4 definicions referents a la veu específicament femenina. La presència femenina no s’utilitza per explicar el fenomen de la veu sinó per caracteritzar específicament la femenina, són semblant a les dues que es veuran, CONTRALT: “Veu entre la de soprano i tenor, la de so més baix entre les veus de dona.” L’última de les quatre definicions és un xic pejorativa a causa de la utilització de femella en comptes de dona per

⁸ Aquest exemple es troba pràcticament idèntic a la GEC: “3 **dona de casa seva** (o **de sa casa**)” seguit d’aquesta explicació: “Dona que espontàniament es dedica al govern de la casa i surt poc.”; no s’acaba de veure clar si l’espontaneïtat es refereix a la dedicació de la dona al govern de la casa o al fet de sortir poc; tampoc no s’acaba de veure què entén la persona que ha redactat l’accepció per “espontaneïtat”.

⁹ Instituto da Lingua Galega. *Diccionario básico da lingua galega*. Vigo: Xerais, 1987. Citat a Marco López, Aurora. “Estereotipos sexistas em dicionários escolares”, pp. 433-443 a *Agália. Revista da Associação Galega da Língua*, 28 (1991), p. 437.

descriure una qualitat com la veu, pròpia de les persones i no de les persones i els animals, XEREMELL: “Dit de la veu de femella, d’espinguet.”

4. A part de l’atribut de la veu, poques parts més que siguin atribut general del cos de les persones es troben definides en el *DGLC*. Hi ha 3 definicions inequívocament referides a les dones quan es descriu el pit. N’hi ha dues de neutres, MAMELLA: “[...] en la dona són dos, que formen dues eminències arrodonides, una a cada costat del pit.”, LLET: “Fluid blanc o groguenc que es forma a les mamelles de la dona i de les femelles dels mamífers,” La tercera, encara que l’he posada entre les neutres ja no ho és tant, PITRERADA: “[...] Fam. Pitrera d’una dona mamelluda.”

5. Després es troben definides 6 categories de dones. Una dona simplement del poble, DONA: “[...] *Dona del poble* (per oposició a *senyora*).” Uns termes suposadament de cortesia; dues definicions parlen de dones que pertanyen a la noblesa, DAMA: “Dona noble;” i “[...] per ext., *senyora*”; una altra definició molt respectuosa, MATRONA: “*Senyora de molt de respecte.*”; finalment, dues definicions dedicades a noies, DAMISELLA: “*Senyoreta.*”, SENYORETA: “*Terme de cortesia aplicat a una noia, a una dona empleada en un establiment, administració, etc.*” S’hi troba el terme “*senyoreta*” que és un dels altres termes que s’utilitzen per minimitzar les dones.

6. Dins les característiques neutres incloc les 12 definicions d’adjectius que vénen a continuació perquè tot i ser específiques del gènere i del sexe femení no estan adjectivades, qualificades o connotades; més aviat el problema rau a saber què volen dir, perquè d’una manera closa i tautològica les unes remetent a les altres i en cap entrada hi ha cap definició o explicació que en doni compte; són d’aquest tenor, FEMENÍ -INA: “Propi de la dona.”, DONÍVOL -A: “Pertanyent o relatiu a la dona; propi d’una dona.”

Per contra, si es busca la definició antònima de l’última entrada, és a dir, l’antònim de DONÍVOL -A, s’hi troba tota una altra cosa, s’hi explica en què consisteix i en quins termes; l’entrada diu com segueix, BARONÍVOL -A: “Viril o pertanyent a l’home fet. D’home, homenívol (oposat a *donívol*). *Un posat baronívol*. Coratjós, intrèpid, estrenu.” Si es busca què vol dir la paraula HOMENÍVOL -A, donada com a sinònim, hi diu: “Propi de l’home.”, que tampoc aporta gaire informació. Ara, s’ha d’entendre com a propi de l’home i com a oposat, és a dir, com a no propi de les dones, els tres adjectius que s’han vist que cloïen l’entrada de BARONÍVOL -A: “Coratjós, intrèpid, estrenu.” Coratjós vol dir: “Que té coratge, valent.”, intrèpid es defineix com: “Que no tem els perills.” i a estrenu explica: “Coratjós, intrèpid.” Ergo, les dones no som ni podem ser coratjoses, valentes intrèpides, no tenim cap de les qualitats immediatament esmentades, i, a més (potser sensatament), temem els perills.

També es veu que VIRIL és definit com “Que pertany al sexe masculí, a l’home fet, capaç de procrear.”, i la pregunta pertinent i immediata és si només pot procrear la virilitat; continua així: “Que té energia baronívola, com pertany a un home.” Si es busca VIRILMENT, l’entrada insistirà amb la baronivilitat ja que diu: “D’una manera viril, baronívolament.” VIRIOR remet a les següents qualitats: “Fortitud, vigoria.”

Si es miren altres entrades paral·leles i que, per tant, haurien d'estar definides en els mateixos termes, es comprova que això no sempre és així. Per exemple a HOMENEJAR explica breument que és l'acció de: "Fer un noi l'home, semblar un home.", ja s'ha vist en l'entrada EDAT, que un home, per definició, és adult; a DONEJAR diu en canvi: "Fer, una nena, coses de dona gran, semblar una dona." ¿Per què ara nena i no noia?, ¿de dona o d'adult? ¿Per què l'especificació dona gran? ¿Per què no "fer la dona", simplement? ¿Què deuen ser les coses de dona gran?

Finalment, les dues paraules que vénen a continuació no tenen entrada paral·lela, HOMENIA: "Qualitat d'home, virilitat." i HOMENADA: "Acció pròpia d'un home."

Com es veu, un tractament ben diferent per a qualitats femenines i masculines, per a dones i homes. Una insistència en l'energia baronívola, en la fortitud i en la vigoria masculina, que contrasta fortament amb el bledejar –segons el *DGLC*– propi de les dones que es veurà en el camp següent, quan doni compte de les característiques no físiques de les dones. Una insistència que lliga amb la preocupació amb què el mateix *DGLC* tracta l'energia en les dones, i que ja es va començar a veure en les dones homenenques dels exemples i que s'acabarà de veure també en el camp següent.

Definicions. 02.1.1. SEXUALITAT I MATERNITAT

Contràriament al que s'ha vist en els exemples, entre els quals no agafaven gaire gruix els dedicats a la maternitat, en les definicions sí que agafa gruix i importància la descripció d'aquesta faceta de la vida de les dones; especial èmfasi es fa en la virginitat i la fecunditat i subsegüents embarassos. En total són 62 definicions, un nombre tan considerable que les tracto en un subcamp específic; que per mantenir la numeració igual per als exemples i definicions, les situo en un subcamp obert dins el subcamp anterior.

1. Primer, hi ha una bona sèrie de definicions, no menys de 15, dedicades a la virginitat, castedat i puresa.

N'hi ha 4 de molt semblants, són com les dues que hi ha a continuació, DONZELLA: "Dona que no ha conegut home, verge.", PONCELL -A: "[...] f. Noia verge, donzella."; contrasten amb el fet que per a homes n'hi ha ben poques, només n'he sabut trobar una, DONZELL: "[...] Home que no ha conegut dona."

Aquesta poca freqüència fa que acabi esdevenint absència, i així a l'entrada immediatament següent que, en principi, hauria de ser compartida, l'home ja no hi és, DONZELLÍVOL -A: "Pertanyent o relatiu a la donzella." Es troba algun sinònim més o menys exacte, PUELLA: "Donzella."

La insistència en la puresa en dues entrades pràcticament calcades, HONOR: "[...] Esp. Puresa d'una dona, honra.", HONRA: "[...] Esp. Puresa d'una dona."¹⁰ Dues definicions

¹⁰ No es troba cap exemple amb protagonisme femení a HONRAT -ADA, els dos amb presència humana són: "Un comerciant honrat.", "Un funcionari honrat."; per altra banda, mentre una dona només preserva la seva honra servant la seva virginitat, puresa i castedat, ja que hi ha cap dona que s'honri d'alguna altra manera a ella mateixa o hi honri el seu país, a HONRAR hi ha homes que sí que ho fan, es veu en els dos exemples

més, pràcticament iguals, fan èmfasi en la castedat, PUR -A: “[...] *Una noia pura, casta.*”, VESTAL: “[...] Fig. Dona molt casta.”

Hi ha una definició llarguíssima del que és una hurí, dones en les quals sembla que la virginitat es pugui renovar constantment i periòdicament per a fruïció i gaudi dels benaventurats, HURÍ: “Cadascuna de les dones bellíssimes i sempre verges imaginades d’existir en el paradís de Mahoma com a companyes dels benaventurats.”

Hi ha tres definicions més lligades a la virginitat en les quals es perpetra una violació, són d’aquest tipus, ESTUPRAR: “Violar (una verge).”

Una última definició descriu una part física, i per altra banda mítica, de la virginitat, HIMEN: “Replec membranós que clou en part l’orifici de la vagina en la dona verge.”

2. Després hi ha 4 definicions dedicades a la nubilitat. Només en una hi surt explícitament l’home, PUBERTAT: “Edat en què l’home i la dona esdevenen aptes per a la reproducció.”, ja que en la següent es torna a fer èmfasi en les dones, NÚBIL: “Que està en edat de casar-se, dit esp. de la dona.” En les altres dues definicions es parla d’una de les característiques de la nubilitat femenina, MENSTRU: “Sang que tots els mesos evacuen naturalment durant alguns dies les dones núbils.”, EMMENAGOG: “Remei que provoca l’evacuació menstrual en les dones.”

3. Es troba només 1 definició que parli del desig sexual en les dones, i aquesta única vegada el presenta com un desig insaciable, com una patologia; la mateixa aparició de la paraula “furor” rebla encara més aquest desig com a malaltia, UTERÍ -INA: “[...] *Furor uterí*, desig insaciable, en la dona, de lliurar-se a la còpula.”

4. Hi ha 2 definicions referides a la infertilitat femenina, aquesta és una altra qüestió que es tracta ben altrament segons si la protagonista és una dona o és un home, ESTÈRIL: “[...] *Una dona estèril*, que no pot ésser fecundada.”; la següent, entra al *DGLC* (voluntàriament o involuntària) directament en femení; s’especifica que no ho és per omissió, pel fet de ser casta o verge, NUL.LÍPARA: “Dona, esp. no verge, la qual no ha tingut fills.”

5. Es troben, per contra, 5 definicions de dones fecundes en divers grau. Una en la mateixa definició de mare, MARE: “Dona o femella que ha tingut un o més fills, esp. respecte a aquests.” Quatre en definicions semblant a aquestes dues; la primera és una comparació amb un animal, CONILLA: “[...] Dit d’una dona molt fecunda.”, FECUND -A: “[...] *Una dona fecunda*, que és mare, que ha estat mare diferents vegades.”¹¹

6. La fecunditat comporta la possibilitat de quedar embarassada, i aquest estat es reflecteix en 10 definicions més del *DGLC*.

següents: "Una obra que honra el seu autor" i "Un savi que honra el seu país."

¹¹ Mentre que la fecunditat en les dones es mesura sempre i sense excepció pel nombre de criatures que ha tingut, per a l’home el barem és molt diferent, l’exemple per a l’última entrada amb protagonisme masculí és: "Un escriptor fecund (en obres)." Exemple que es trava perfectament amb un altre exemple que s’ha vist al camp anterior per a PATERNITAT: "La paternitat d’un llibre."

Primer, en 2 definicions que treuen tot protagonisme a la dona, simple receptacle i objecte al qual es “fa” una criatura, VENTRE: “[...] *Fer un prenyat a una dona, prenyar-la.*”, FER: “[...] *Fer un fill a una dona, (engendrar-lo).*” Aquest “fer” tindrà com a resultat l’estat o condició d’embarassada del qual es parla en 2 definicions més, EMBARASSADA: “Prenyada.”, INTERESSANT: “[...] *Una dona en estat interessant, embarassada.*”

Aquest estat comporta característiques algun cop capritxoses, també es troba en 2 definicions, ENVEJA: “[...] Desig, antull, en les dones embarassades.”, DESIG: “[...] Taca a la pell atribuïda a un antull, no satisfet, de la mare durant l’embaràs.”

Hi ha 4 definicions més amb quatre embarassades en avançat estat de gestació. Dues ja han sortit del termini fixat, COMPTE: “[...] *Ja ha sortit de comptes, es diu de la dona embarassada que ha passat del dia calculat per al deslliurament.*”, DESPARTERADA: “Dit de la dona que ha sortit dels temps del parteratge.” Les altres dues fan referència al lloc del part, CASA: “[...] *Casa de maternitat, on troben acolliment i assistència les dones pròximes a infantar.*”, MATERNITAT: “[...] *Casa de maternitat, hospital destinat a l’assistència de parteres.*”

7. Conseqüentment també hi ha 8 definicions dedicades al part. Hi ha 2 definicions que l’esmenten, VENTRE: “[...] *Treure’s una dona el ventre, parir.*”, PRIMÍPARA: “Dona, femella, que pareix per primera vegada.” Hi ha 3 definicions parlen del moment posterior al part d’aquest tipus, PUERPERI: “Estat de la dona després del part.” En una definició s’esmenta qui ajuda a portar-lo a terme, LLEVADOR -A: “[...] la persona que assisteix la dona en l’acte del part.”

Finalment, hi ha dues referències a parts difícils, el contacte amb la medicalització, les intervencions i, per tant, l’aparició d’una branca de la medicina, CESARI -ÀRIA: “[...] extracció de l’infant del ventre de la mare practicant una incisió a les parets de l’abdomen.”, GINECOLOGIA: “Part de la medicina que tracta de les malalties de les dones.”

8. També es troben 8 definicions relacionades amb l’embaràs que parlen dels òrgans que tenen relació amb la gestació, de moments o etapes per portar-lo a terme, són del tipus de les dues següents, ENTRANYA: “[...] Pl. Si de la mare.”, CORDÓ: “[...] Per anal. *Cordó umbilical, que uneix el melic del fetus a la placenta de la mare,*”

9. El fet de parir, finalment, porta com a conseqüència la imprompta, l’herència física. S’hi troben 2 definicions, MATEIX -A: “[...] *La noia té els mateixos ulls que sa mare, té els ulls molt semblants als de la seva mare.*”¹², QUARTERÓ -ONA: “Nat de la unió d’un mestís amb una blanca o d’un blanc amb una mestissa.”

10. Després de definir l’embaràs, el part i el postpart, hi ha les 5 definicions que tenen a veure amb un dels aspecte del postpart, amb l’alletament, són d’aquest tipus, LLET: “Fluid

¹² Aquest és un dels escassos casos (és gairebé insòlit) en què s’estableix algun tipus de relació, ni que sigui física i involuntària, com és el cas, entre mare i filla.

blanc o groguenc que es forma a les mamelles de la dona i de les femelles dels mamífers,”
“[...] *Tenir llet una dona*, poder criar el seu nodrissó.”

11. Finalment, es dediquen 2 definicions a una etapa més tardana de la vida de les persones, concretament d'un cop acabada la faceta reproductora biològica de la dona. Parla de l'arribada de la menopausa, és a dir, l'inici del climateri. En la primera, CLIMATÈRIC -A: “Que marca un moment crític en la vida de l'home; esp. l'edat crítica de la dona.”, el climateri és definit primer a partir del seu recte sentit etimològic que és molt més general: com a crisi, per tant, aplicable a qualsevol moment crític de qualsevol persona. Després passa a precisar que normalment s'utilitza per denominar l'etapa postregla de la vida de les dones, CRÍTIC -A: “[...] *Edat crítica*, època en què la menstruació cessa en les dones.”

Definicions. 02.2. EDAT

Sobre l'aspecte de l'edat, ja m'hi he referit quan analitzava els exemples del mateix subcamp de l'anterior apartat. Pel que fa a les definicions, el primer que he de dir és que la freqüència és menor, sumen 13 definicions dedicades a l'edat: cinc dedicades a dones que encara no són adultes, dues definicions només per a adultes sis definicions més per a velles. De fet, però, no és una llista exhaustiva, sinó definicions que pel seu contingut no podien anar a cap lloc més; la majoria, com es pot comprovar, segueix la tònica dels exemples.

1. Entre nenes i joves es troben 5 definicions, són del tipus de les dues següents, NINÓ -ONA: “Noi petit, noia petita.”, MOSSA: “Noia gran, xicota, minyona.”

2. Es troben, en canvi, només 2 definicions amb dones fetes i dretes, FEMBRA: “Dona.”, MADUR -A: “[...] *Un home madur, una dona madura*, que ja no és jove.”

3. Hi ha, per contra, 6 definicions per a les dones grans. La primera, segurament perquè és neutra, també parla dels vells, ANCIÀ -ANA: “Que té molts anys, dit d'un home o d'una dona.” En 3 definicions es fa referència, a la solteria, VELLARD -A: “[...] f. Hiperb. Fadrina que ha passat el temps de casar-se.” En les dues restants la vellesa va acompanyada de defectes diversos, BRUIXA: “[...] Dona vella i lletja;” i “[...] dona vella i dolenta.”

Definicions. 02.3. BELLESA

Al subcamp corresponent als exemples de les característiques físiques de les dones, he fet notar que aquesta característica, la bellesa, és un dels motius pels quals les dones surten més en el *DGLC*; només de lloança de la bellesa de les dones s'han comptabilitzat, com s'ha vist abans, 44 exemples.

1. Hi ha moltes menys definicions que s'hi refereixen, 10 en total. Continua sobtant, però, que, de la mateixa manera que se solen trobar dones belles o fins i tot bellíssimes, però no dones expressives o que tenen uns ulls preciosos o unes mans magnífiques..., o alguna característica més específica; continua sobtant, doncs, que es parli sempre de bellesa en general, una bellesa gairebé sempre sense concretar.

Primer, en dos exemples realment amples, la identificació tòpica entre dona i bellesa, BELL-A: “[...] *El bell sexe*, el sexe femení.” En el següent hi ha una altra identificació no menys tòpica: la identificació entre dona i debilitat que ja s’havia començat a veure i que més endavant es veurà amb més detall, SEXE: “[...] *El sexe dèbil*, *el bell sexe*, les dones.”

Després 4 subentrades amb dues dones belles i dues de bellíssimes respectivament, són com les dues següents, BELLESA: “[...] Esp. *Una bellesa*, una dona bella, una beutat.”, DIVINITAT: “[...] Fig. hiperb. *Aquella dona és una divinitat*, és meravellosament bella.”

Apareix també una definició amb una dona no adulta però ben plantada, MOSSA: “[...] *Una bona mossa*, una noia ben plantada,” I una noia amb unes gràcies xamoses a mig camí entre el físic i el no físic, en parlaré en el proper camp. Faig notar, de moment, la identificació, un cop més, entre el grup de les noies (o dones) i el de les criatures, XAMÓS-OSA: “Atractívol per les seves gràcies, maneres, esp. pel seu enraonar, dit dels infants, de les noies.” Finalment, la resposta a tanta bellesa, FLORETA: “Paraula afalagadora que hom endreça a una dona lloant els seus atractius.”

Definicions. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

Íntimament lligades a les definicions de la bellesa, hi ha, com també s’ha vist per als exemples, les definicions que expliquen elements de l’agençament físic de les dones. En el comentari dels exemples ja anunciava que les definicions sobre peces de vestir, components i elements que s’utilitzen de cara a l’agençament físic eren innombrables; com es comprova a continuació n’hi ha a gavadals, atenyen les 53 definicions.

1. Primerament es veuran 4 definicions. Dues accions destinades a la caracterització o embelliment, MAQUILLAR: “Compondre i pintar (la cara d’un actor, d’una dona) per caracteritzar-lo,” LLIGAR: “[...] Pentinar, compondre esp. el cap (a una dona).” Un moble destinat a aquestes accions, LLIGADOR: “[...] Tocador, taula amb miralls i altres estris usat esp. per les dones per a pentinar-se, compondre’s;” La quarta es dedica al vestir uniformat, HÀBIT: “Vestit que denota una professió, un grau, esp. el que usen els religiosos i les religioses.”

2. Hi ha 4 definicions més lligades als productes o instruments utilitzats per les dones per guarnir-se i agençar-se, ALCOFOLL: “Pólvores finíssimes de galena o antimoni que usaven les dones per a ennegrir-se les pestanyes.”

3. També hi ha 4 definicions dedicades a peces de vestir d’estar per casa. La primera de les peces descrita, especialment adequada i útil per realitzar les accions anteriors, PENTINADOR -A: “[...] m. Cos de tela lleugera que es posen les dones esp. per pentinar-se.”

4. Es troben 6 definicions que informen d’altres tipus de guarniments ara ja no sobreposats a la pell o als cabells sinó que s’incrusten al cos o es porten sobreposats al cos o a la roba, són d’aquest tipus, ARRACADA: “Cadascun dels cercolets o ornaments d’altra forma que porten les dones a les orelles.” Entre elles, hi ha una peça de vestir també usada pels homes,

potser per això no es diu que és un adorn o ornament, XALINA: “Corbata de panys llargs usada per homes i dones.”

5. Els ornaments ja siguin antics o obsolets, religiosos o actuals, referits específicament al cap sumen 13 definicions, com a mostra en poso dues, CAPOTA: “Capell lleuger de dona fet de palla, de roba atavellada, calada, etc.” En la que hi ha a continuació s’hi troba l’assimilació dels grups de les dones i les criatures, BOINA: “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les senyores, els infants.”

6. Hi ha 3 definicions per a robes específiques de fabricació de vestits de dona, una és la següent, CARCASSA: “[...] Roba de cotó o de jute, engomada i enterca, usada per a folrar esp. vestits de dona.”

7. Es troben també 3 definicions per definir peces ortopèdiques o roba interior. Hi ha dues cotilles tractades ben diferentment, COTILLA: “Ampla faixa de tela reforçada amb barnilles destinada a sostenir el pit i dibuixar el cossatge de les dones.” En la que hi ha a continuació, potser perquè pot ser usada per dones i homes, no hi ha cap referència estètica, VENTRERA: “Faixa per a sostenir el ventre de l’home o de la dona.” Finalment, un viso, ENAGOS: “Peça de vestir interior, generalment de roba blanca, que porten les dones sota les faldilles.”

8. Hi ha tants barrets com peces de vestir, és a dir, 13. A l’igual que de barrets, n’hi ha d’antigues, de caduques i d’actuals. N’hi ha que serveixen d’abric i, com que de peces de roba de dona es tracta, normalment es defineixen també com d’adorn o de guarniment.

De peces d’abric n’hi ha 6, MANTELETA: “Esclavina que usen les dones com a abric o adorn.” A vegades, és la mateixa peça la que té un ornament o guarniment, POLONÈS - ESA: “[...] f. Peça de vestir de dona, que és un petit gavany cenyit a la cintura i guarnit de pells.”

De faldilles, vestits i bates n’hi ha 6 més, en poso dues de mostra, COSSET: “Peça de vestir que cobreix el cos o bust (...) que usen les dones.” A cops, com en la següent, es refereix a la manera concreta com llueixen les diferents peces, per exemple, les faldilles, CURT -A: “[...] On les dones grans porten les faldilles curtes (*abans de posar-se de llarg*, com les dones grans).” La tretzena parla de l’antigor, és la següent, BRIAL: “Vestit de seda o tela rica que portaven a l’Edat Mitjana les dones, el qual, lligat a la cintura baixava fins als peus.”¹³

9. Hi ha també 1 definició d’una peça de calçat, TAPÍ: “Mena de sandàlia de suro folrat de cuir amb una coberta de roba, que usaven esp. les dones.”

En totes les definicions es fa notar el fet que les peces de vestir, adminículs, joies i elements diversos per a l’agençament físic i embelliment, són per a dona. En franca contradicció amb

¹³ En aquesta entrada després defineix la mateixa peça per a home, a més del canvi d’ordre -és un dels escassos casos amb la dona davant de l’home-, en l’accepció esmenta la professió de l’home quan defineix una peça de vestir: “[...] Faldó de seda o altra tela que portaven els homes d’armes des de la cintura fins a prop dels genolls.”

aquest principi (que especifica que quan una peça de vestir és pròpia de les dones diu que ho és), a la definició de CALÇOTETS, peça de vestir específica, sens dubte, dels homes, diu així: “Calces de tela, cotó o llana per a portar dessota els pantalons.”; en la definició de PANTALON, que en el moment que es va fer el *DGLC* era una peça gairebé exclusivament masculina, diu: “Peça de vestir que cobreix el tronc de la cintura per avall i, separadament, cada cama fins als peus o fins a una alçària qualsevol (usat generalment en plural), calces.”

Aquest aspecte l'estudiaré amb més deteniment a l'hora de parlar de les peces de vestir masculines en el subcamp paral·lel de la presència masculina en les definicions. Vagi per davant, que en el fet que en totes les entrades que es veuran, no es marqui que són peces de vestir masculines, queda perfectament reflectit el punt de vista androcèntric del *DGLC*: un cop més, es fa passar la part pel tot, es fa passar com a patró universal tot el que és propi o pertany als homes i només es marca com a específic el que és propi de les dones. Queda reflectida, doncs, un cop més, l'omnipresència masculina i el punt de vista de qui va fer el *DGLC*.

Hi ha un altre tipus d'entrada on es fa palesa la mateixa visió del món, en la qual la universalitat també cau del cantó dels homes, és en les entrades que expliquen malalties o característiques biològiques, com es veurà en els dos últims subcamps d'aquest mateix camp.

10. Finalment, un objecte i un ofici que l'utilitza, és a dir, 2 definicions més, que tenen relació amb la confecció de peces de vestir, FIGURÍ: “Figura d'home o de dona que es dibuixa per fer conèixer un vestit a fer.”, MODISTA: “Persona que té per ofici fer vestits i capells per a senyores.”

Com deia al començament d'aquest subcamp, hi ha 53 definicions dedicades a l'agençament físic de les dones, només en dues de les quals surten també homes. Si es té en compte que l'únic o pràcticament l'únic que es valora en les dones és l'aspecte físic, no és d'estranyar la gran profusió d'entrades destinades a definir diversos aspectes del seu agençament, peces que els donen un aspecte físic determinat.

Es constata que en la redacció de 9 definicions (el 16,98%) es diu que són obsoletes, normalment amb el verb en passat, en alguna ocasió a partir de la marca “ant.” (això deixant de banda les definicions que es dediquen a peces antigues i que fa molt que no s'usen).

Pel que fa a la bellesa o lletjor de les dones, la literatura i l'art en general està ple d'exemples i referències. Encara que no he volgut –per massa obvi– citar cap fragment de literatura o cap exemple tret del món de l'art en general quant al físic de la dona, penso que els dos fragments següents sobre la vestimenta femenina són dignes de menció per la mirada –apartada en el temps i l'espai, però propera per la ironia i la relativització– sagaç i ajustada sobre el vestit femení i la tortura que moltes vegades representa. A la novel·la *Middlemarch* escrita entre els anys 1869 i 1872, George Eliot descriu d'aquesta manera un vestit de vídua:

“La toca de vídua d’aquells temps creava un marc oval per al rostre i incloïa una espècie de corona; el vestit era un experiment sobre com utilitzar la major quantitat possible de crespó;”¹⁴

El 1969, un segle just doncs després, Maya Angelou en la novel·la autobiogràfica *Yo sé por qué canta el pájaro enjaulado*, escriu sobre un altre vestit que tortura una dona, quan descriu el vestit que li va fer la seva àvia perquè lluís en l’acte de graduació de l’escola primària:

“La meua classe havia de portar vestits de piqué groc i la Iaia es va dedicar a fer el meu amb la màxima diligència. Va frunzir el canesú amb petits plecs entrecreuats i després la resta del cosset. Els seus dits foscos entraven i sortien per la tela de color llimona, mentre brodava margarites en relleu tot al voltant de la vora. Abans de decidir que la labor estava acabada, va afegir un puny de ganxet a les mànigues bufades i un coll punxegut, també de ganxet.

Aniria preciosa: un model ambulant de tots els diversos estils de la costura fina.”¹⁵

Definicions. 02.5. APTITUDS FÍSQUES

També hi ha 10 definicions, no moltes, doncs (prou menys que en els exemples), que descriuen aptituds o habilitats, més que característiques físiques, de les dones.

1. Presento primer un grup de 3 definicions. La primera, ja s’ha vist més amunt, és un vell tòpic, SEXE: “[...] *El sexe dèbil, el bell sexe*, les dones.” Es compensa amb la figura ferrenya i lluitadora, mítica, d’un altre tipus de dona, AMAZONA: “[...] Fig. Dona guerrera, viril.”; lligada a aquesta dona guerrera es troba la figura del CAVALLOT, però prefereixo tractar tant aquest prototipus com a les dones homenenques, lligades necessàriament a aquesta figura, en el següent camp, el dedicat a les característiques no físiques (encara que sóc conscient que són característiques a mig camí entre les físiques i les no físiques).

2. Es troba en 2 definicions com a aptitud física de la dona el fet de muntar a cavall, AMAZONA: “Dona que munta a cavall.”, CAVALLERESSA: “[...] La qui va muntada a cavall.”

3. Les que agafen més gruix, són per descomptat la sèrie de 5 definicions lligades al ball i a les transaccions que s’hi realitzen.

En la primera es torna a veure qui té la iniciativa, qui és el subjecte i qui n’és l’objecte, BALL: “[...] *Treure a ball*, treure un home a ballar (una dona).” Una definició lligada a la que s’acaba de veure és la següent, CARNET: “[...] *Carnet de ball*, on les balladores apunten els balls compromesos.” En la tercera entrada es reconeix que el masculí no inclou el femení; quan s’ha pensat en el ballador o la balladora en concret, la paraula “ballador”, o

¹⁴ Eliot, George. *Middlemarch*. Madrid: Mondadori, 1991, volum II, p. 605.

¹⁵ Angelou, Maya. *Yo sé por qué canta el pájaro enjaulado*. Barcelona: Lumen, 1993, p. 173.

en el seu defecte “el qui”, no era satisfactòria com a englobadora de tota la massa de ballants, BALLADOR -A: “Donat a ballar; el o la qui balla.”

Després hi ha definits prolixament dos detalls del ball, MINUET: “Antiga dansa a tres temps en què la dona i l’home fan certes evolucions acompanyades de reverències.”, MOLINET: “[...] Figura dels rigodons i altres balls en què les dones o els homes (...) giren o fan balancé al voltant del centre.”

Definicions. 02.6. LLETJOR

Pel que fa a la lletjor, en contraposició als exemples que n’hi havia 22, es troben tan sols 6 definicions; ara, a l’igual que els exemples, no tenen compassió amb les dones que descriuen.

1. Hi ha 2 gràfiques definicions d’unes dones malforjades i deixades, FARDOT: “[...] Dona grassa i malgirbada.”, XARXÓ: “Es diu d’una persona, esp. d’una dona, que va mal engiponada, deixada.”

En la tercera definició aquesta imatge s’agreuja amb una actitud homenenca i disgraciosa, GALLIMARSOT: “[...] Es diu d’una dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja.” En la quarta un tret físic torna a remetre a la manca de feminitat en les dones, BIGOTUT -UDA: “[...] Dit (...) d’una dona que té pèl sobre el llavi superior.”

En una cinquena definició s’ajunten dos dels pitjors defectes, BRUIXA: “[...] Dona vella i lletja;” L’última definició assabenta amb detall del que és l’esteatopígia, ESTEATOPÍGIA: “Presència de bonys de greix a les natges que s’observa en moltes dones hotentots.”¹⁶

Definicions. 02.7. MALALTIES

Hi ha 6 definicions per a les malalties, no moltes (encara que de consideració) si se les compara amb els exemples: s’hi trobava una rastellera de malaltes i agonitzants. De la mateixa manera que s’ha vist que quan es tractava d’una peça de vestir femenina s’especificava que ho era i en canvi no es procedia de la mateixa forma quan aquesta peça era per un home, amb les malalties es dóna el mateix fenomen.

1. En la primera que apunto s’especifica que és pròpia de les dones, CLOROSI: “Malaltia de les adolescents caracteritzada per la pal·lidesa de la cara, debilitat, palpitations, desordres menstruals, etc.”

¹⁶ Si es mira què vol dir al seu torn la paraula HOTENTOT -entrada així en el *DGLC*, és a dir, sense femení, ergo, no hi haurà dones que ho siguin-, es comprova que vol dir: "Individu d’una raça sud-africana negroide dolicocefala i amb els ossos de les galtes molt prominents." Aquesta manera de procedir tan diversa pel que fa al femení i al masculí, fa que moltes vegades no quedi clar o no se sàpiga ben bé a què corresponen entrades tan curioses com les que s’acaben de veure. Dificulta la imatge que s’hauria de fer el públic lector d’una possible (segons el *DGLC*, impossible) hotentota; no es pot saber si la característica fonamental són les galtes o les cuixes.

En un altre ordre de coses, però seguint el mateix fil, al començament d'aquest apartat es descrivia una característica física pròpia de les dones i s'especificava que ho és. HIMEN era explicat com: "Replec membranós que clou en part l'orifici de la vagina en la dona verge.", cosa que també s'ha vist a EMMENAGOG: "Remei que provoca l'evacuació menstrual en les dones." En canvi a HIDROCELE s'explica que és: "Hidropesia del testicle o escrot." i se suposa que tothom entendreà que és una malaltia impròpia de les dones.

Lliga, per exemple, amb la definició de MASTURBAR-SE: "Provocar la pol·lució tocant-se les parts sexuals.", causa una forta perplexitat perquè és difícil d'escatir si l'androcentrisme que desprèn es deu a la pura ignorància o, cosa més probable, es nega –un cop més– l'activitat sexual de les dones; lliga amb aquesta segona hipòtesi el fet que, com s'ha vist a bastament, en el *DGLC* les dones són sempre objecte i mai subjecte en les relacions que impliquen desig o plaer.

Dins les malalties, no puc evitar posar un cop més una dona que ja s'ha trobat entre les lletges, perquè segurament la característica física que la marca és un desajust hormonal, BIGOTUT -UDA: "[...] Dit (...) d'una dona que té pèl sobre el llavi superior." Després hi ha una dona operada, CESARI -ÀRIA: "[...] extracció de l'infant del ventre de la mare practicant una incisió a les parets de l'abdomen."

Finalment, 3 definicions de pretesos desajustos mítics que han vessat rius de tinta i han desbordat imaginacions misògines.

La por a la dona activa sexualment, negada sempre i per tots els mitjans al seu abast pel patriarcat, ja que és una dona que, cas d'existir, pot prendre la iniciativa, i, per tant, per exemple, rebutjar o, en aquest cas concret, exigir, UTERÍ -INA: "[...] *Furor uterí*, desig insaciable, en la dona, de lliurar-se a la còpula."

La dona sense menstru, la dona gran, la dona que ja ha depassat o està en la maduresa, que ja no és ni jove, ni noia ni nena, la dona que ja no serveix per a la reproducció, un perill públic, per tant; de fet, hi ha metges que han advocat per la seva desaparició, CLIMATÈRIC -A: "Que marca un moment crític en la vida de l'home; esp. l'edat crítica de la dona."

Finalment, i lligada a l'anterior, sembla per la manera de definir-la, el comodí per a totes les desautoritzacions, HISTÈRIA: "Afecció nerviosa que ocorre principalment en les dones, en què l'excitabilitat emocional i reflexa és exagerada, i es caracteritza per convulsions, sufocacions, etc."; que una dona no està contenta: ho és, que una dona es queixa: ho és, que una dona fa la murga: ho és, que una dona reivindica: ho és.

Si a aquestes 6 definicions se li sumen les 10 definicions que hi ha al subcamp dedicat a la bellesa, les 53 definicions que s'han vist al subcamp de l'agençament físic i les també 6 definicions que s'han trobat al subcamp de la lletjor, la suma total és de 75 definicions dedicades a destacar algun aspecte del físic de les dones, deixant de banda tots els aspectes físics que tenen a veure amb la maternitat i els pocs aspectes neutres que s'han trobat. Si es té en compte que al llarg del *DGLC* hi ha 697 definicions o subdefinicions en què apareixen dones, es constata que n'hi ha una bona proporció, gairebé depassen l'11%, les definicions

que tracten de l'aspecte físic de les dones; és remarcable també, que només les definicions dedicades a l'agençament físic de les dones arriben al 7,60% del total i gairebé al 30% d'aquest camp concret, un bon percentatge, doncs.

Resultats i conclusions parcials del Camp 02. Definicions de característiques físiques (25,97%). Respecte a aquest segon camp, els resultats més importants són els següents:

1. Les característiques personals de les dones són bàsicament físiques.
2. Gairebé no hi ha definicions que descriuïn característiques físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica.
3. Hi ha poques definicions neutres, 29 agafades en un sentit molt ampli, d'aquestes definicions la majoria tracten aspectes femenins.
4. Hi ha força definicions (62) que descriuen aspectes físics relatius a la sexualitat i a la reproducció; hi ha un nombre considerable de definicions dedicades a la virginitat (15) i a la maternitat (45), aquestes últimes es dediquen a descriure el cos a partir de la seva capacitat reproductiva.
5. La tendència de les definicions pel que fa a l'edat és de continuar no presentant gaire adultes o d'edat madura (2) i mostrar, en canvi, joves, nenes (5) i velles (6).
6. Les poques definicions (10) que presenten la bellesa femenina, presenten una bellesa estàtica i general (no es concreta mai en l'expressió o en un tret determinat).
7. Hi ha un gran nombre de definicions que descriuen peces de vestir femenines (53 definicions, un 7,60% del total), definicions que, com és lògic, incideix en l'aspecte físic.
8. Un tant per cent considerable d'aquestes últimes definicions són obsoletes i passades de moda.
9. Hi ha poques definicions dedicades a la lletjor, a aptituds físiques o a malalties.
10. Quan es presenten peces de vestir o malalties pròpies de les dones es fa constar que són femenines, no s'utilitza el mateix criteri per les masculines.

Camp 03) Definicions de característiques no físiques (97 definicions)

En aquest tercer camp hi ha agrupades les definicions que descriuen o fan esment d'alguna característica no física; a l'igual que en els exemples, està estretament lligat al camp de les característiques físiques. Ja vaig advertir quan analitzava i comentava els exemples que la tria no és fàcil, molts cops és difícil saber si una característica és física o és no física, sobretot si es té en compte que n'hi ha força a mig camí. Per exemple, ja en el camp anterior he dit comentant la presència d'entrades com AMAZONA o CAVALLOT, que, tot i ser conscient que es tracta de característiques a mig aire de les físiques i les no físiques, les analitzaria i comentaria en aquest camp.

Mentre que en els exemples hi havia una quantitat bastant similar de característiques físiques i de no físiques, en les definicions es constata que la desproporció és molt més gran a favor de les físiques, de definicions de característiques no físiques n'hi ha moltes menys

Encara que per als exemples, tot i la desproporció entre les característiques positives i negatives, desproporció a favor de les negatives, vaig poder fer dos subcamps, un per a les positives i un per a les negatives, pel que fa a les definicions m'he vist impossibilitada de procedir de la mateixa forma ja que de característiques pròpiament positives, com es podrà comprovar, no n'hi ha. Per tant, en aquest camp, deixant de banda les que tracten aspectes sexuals (més de la meitat de les definicions d'aquest camp) que es tracten en tercer lloc, amb les altres s'imposa fer una distribució entre característiques negatives, per una banda, i característiques no negatives, per l'altra; primer es veuran aquestes últimes.

Definicions. 03.1. CARACTERÍSTIQUES NO NEGATIVES

De definicions positives o almenys no negatives, n'hi ha en total 13.

1. Primer hi ha una definició que no defineix les dones com a bones ni com a dolentes; esmenta la diversitat, no cau en el tòpic de mostrar que totes les dones són iguals, I: “[...] *Hi ha dones i dones, dones diferents d'altres dones, d'una altra mena.*”
2. Després hi ha definida, encara que no n'explica la causa, una senyora molt respectable, MATRONA: “Senyora de molt de respecte.”
3. A continuació hi ha 8 definicions que no són, d'entrada, ni especialment negatives ni positives; com ja s'ha vist en el camp anterior, aporten molt poca informació perquè són tautològiques, les unes remetent a les altres i mai hi ha una autèntica definició, són del tipus de la següent, FEMENÍVOLAMENT: “A la manera d'una dona.”
4. Hi ha una definició que remet a un aspecte recurrent en el *DGLC*: l'homosociabilitat. Aspecte que es caracteritza per mostrar com a mons separats l'àmbit de les dones i el dels homes. Aquest aspecte ja s'ha vist anteriorment quan comentava un seguit d'exemples en què les dones eren mostrades en competició entre elles o es comparaven només entre elles. Hi ha una definició que mostra aquesta mateixa homosociabilitat, REINA: “[...] La qui per la seva excel·lència sobresurt sobre totes les altres del seu rang, classe, etc.”

5. Potser per compensar tantes bruixes, dimònies i males pècores com es veuran després en les característiques negatives, hi ha una santa, BRAMA: “[...] *Tinguda en brama de santa, tinguda en fama de santa.*”

6. Finalment, una característica molt femenina. No gosaria dir d’entrada si és positiva o negativa, en tot cas se suposa que és requerida i valorada pels homes en les dones, lloada especialment pel patriarcat. Es tracta de l’aparentment positiu adjectiu, XAMÓS -OSA: “Atractívol per les seves gràcies, maneres, esp. pel seu enraonar, dit dels infants, de les noies.”

La definició requereix alguns comentaris. En primer lloc, hi ha un cop més la identificació entre el grup de les dones i el de les criatures, és a dir, es torna a fer esment de la minoria d’edat de les dones. En segon lloc, es descriu una qualitat pròpia de grup subordinat i sense poder. En tercer lloc, i continuant en la mateixa línia, es constata que, a més de ser un comportament valorat i requerit pel grup amb poder, és un comportament que s’espera no només de les dones i de les criatures sinó també de qualsevol grup oprimat.

En aquest sentit és interessant la visió de *Las cartas de Alou*, una pel·lícula realitzada el 1990 pel director Montxo Armendariz; el film explica els problemes amb què es troba la gent magrebina i nord-africana en general que es veu obligada a emigrar cap a l’Estat espanyol per guanyar-se la vida. En una escena de la pel·lícula, un immigrant que ja fa temps que és aquí allibera un company que acaba d’arribar sobre com s’ha de comportar perquè li donin feina de recollidor de clavells i d’altres vegetals en una explotació del Maresme; per alliberar-lo, l’expert li fa repetir el que ha de dir a l’amo o a l’encarregat i l’altre ho va fent; tot d’una, l’expert para en sec la lliçó i li explica que no ho pot fer com ho està fent, que no ho pot dir tan seriós, que així no aconseguirà res, que ho ha de dir somrient, com si estigués alegre, que tan seriós no els agradarà i no li donaran mai la feina; en definitiva, li explica l’essència de la xamositat, la submissió i el tipus d’astúcia que caracteritza el comportament de qualsevol grup oprimat i que ja s’ha vist en el comentari i anàlisi dels exemples, perfectament exemplificada en una actuació concreta.

En quart lloc i íntimament lligat a l’escena de la pel·lícula, la qualitat de xamós o xamosa consisteix a no mostrar-se d’una manera severa, seriosa, enèrgica –viril o baronívola, en diria el *DGLC*–, sinó que consisteix a fer veure que s’és una mica enze, que no s’acaba d’adonar de la realitat, que tot li està bé: és la base de l’acceptació dòcil i submissa de qualsevol tipus de cadenes. Resum molt bé aquesta característica, d’altres que ja s’han vist i encara d’altres que es veuran, característiques que s’esperen o no s’esperen (depèn de quines) del comportament de les noies, l’escriptora i pintora Leonora Carrington en la novel·la *La puerta de piedra*:

“La mare m’ha dit que tinc mal caràcter i que seré una vella bruixa abans dels vint anys. Tenir arrugues abans dels vint anys no em preocupa en absolut si puc enfilar-me als arbres i venir al Gran Llac sempre que vulgui.

[...] Sóc l'única que aprèn piano durant hores, l'única que es renta diverses vegades al dia i l'única que ha de donar les gràcies per qualsevol motiu. I si veiessis les robes que m'obliguen a posar..."¹⁷

És per això, segurament, que el *DGLC* fa tant d'èmfasi, mostra un rebuig per les dones que no s'ajusten –com les criatures– al paper, dòcil i complaent, xamós, que el patriarcat els té assignat¹⁸; per això, potser el *DGLC* exemplifica i defineix les dones no xamoses, com es va veure al subcamp corresponent dels exemples i com es continuarà veient; preocupació que s'acreix quan arriba a les dones més oposades a aquest model, quan tracta de les viragos, de les dones homenenques.

Definicions. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

Les 30 definicions que s'apleguen a continuació són més escasses que els exemples del mateix subcamp (s'ha de tenir en compte, de tota manera que les relacionades amb la sexualitat s'estructuren ara en un subcamp a part a causa del seu elevat nombre). Són definicions prou diverses.

1. Començaré aquest subcamp tractant de defectes diversos que el *DGLC* defineix utilitzant la figura de les dones; entre totes aquestes definicions només se'n troba una en què apareix també l'home, BURLETA: "Home o dona que es burla per costum de tot."¹⁹

2. Una altra característica especialment "poc femenina" i blasmada, per tant, en les dones és, a l'igual que en els exemples, la ira, la còlera, la no conformitat, tot el contrari de la condició de xamosa; es troba en 2 definicions. La primera definició no pot evitar especificar "esp. dona", FÚRIA: "[...] Fig. Persona, esp. dona, dominada per una ira violenta." I parlant de la fúria, de l'excitabilitat, hi ha una definició, al meu entendre paral.lela, que la complementa; una definició que ve a dir que, mentre que la ira, mentre que la fúria és en els homes, virior, energia viril, baronivilitat, aquesta mateixa ràbia, aquesta mateixa fúria, aquesta mateix ira, és en les dones afecció, malaltia, dèbil natura: un aspecte a medicalitzar, HISTÈRIA: "Afecció nerviosa que ocorre principalment en les dones, en què l'excitabilitat emocional i reflexa és exagerada, i es caracteritza per convulsions, sufocacions, etc."

3. Una altra de les característiques especialment i ferotgement criticada en les dones a tot arreu, en tots els temps i per tots els mitjans –és tan tòpica que no em referiré a l'extensa i ampla literatura o a qualsevol altra forma d'art misògina que hagi generat–, és la de la intel.ligència, la saviesa, la d'alguna forma de coneixement o capacitat intel.lectual en les

¹⁷ Carrington, Leonora. *La puerta de piedra*. Caracas: Monte Avila, 1985, p. 81.

¹⁸ Entre les moltes obres que hi ha, en cito una de paradigmàtica i clàssica dedicada a la por del patriarcat cap a aquest tipus de dona, em refereixo a l'obra de teatre *L'amansiment de l'harpia* de W. Shakespeare.

¹⁹ Es tracta de la tan temuda ironia, doblement temuda si ve d'una dona, per això segurament el *DGLC* decideix posar paral.lelament dona i home, cosa com s'ha vist i es veurà, no gaire freqüent: només passa quan realment es pensa en la presència de les dones i això no es dóna gaires cops en el *DGLC*; per això segurament també en el diccionari de la GEC hi ha per exemplificar CREMAR en el sentit figurat d'irritar: "Aquesta dona em crema, amb les seves ironies.", especialment irritant, doncs, la ironia si procedeix d'una dona -qualitat eminentment poc xamosa, poc afalagadora, poc submisa.

dones. Aquesta crítica, aquesta negació, que és un dels pilars fonamentals sobre els quals reposa i en el qual s'arrapa la desraó patriarcal, està sobretot representada en el *DGLC* per omissió: sé que és devastadora la visió que en dono, però molt més devastador i esfereïdor és el *DGLC*. No hi ha ni una sola definició que apel·li, remarqui o tan sols esmenti –si no és per blasmar-lo– l'enginy, la intel·ligència, l'enteniment, el saber, la capacitat o el coneixement intel·lectual d'algun tipus..., i que tingui com a protagonista una dona. En els exemples hi havia, per una sola i única vegada, una qualitat intel·lectual que podria ser positiva, es tractava de l'astúcia; dubto, però, que ho sigui: l'absència de més exemples i la concisió de l'exemple feia que s'entengués com a negativa, feia que induís a pensar més aviat només en la capacitat d'engany i maniobra.

Pel que fa a les definicions, en totes i cada una de les definicions amb presència de dones, la intel·ligència no hi surt ni una vegada. Més ben dit, surt en 3 definicions; en totes tres mai hi és com a qualitat sinó per blasmar-la fortament pel simple fet que la posseeix una dona.

N'hi ha dues de molt semblants pel que fa al contingut, fan referència a l'inici dels temps, remetent al fet que, des de sempre, el saber en la dona, és dolent, és nociu, és perillós, és el començament de la caiguda de la humanitat. Per voler saber, les dones –i de retruc els homes– van ser castigades, es troba a la Bíblia una altra de les columnes de la desraó patriarcal, CIÈNCIA: “[...] l'arbre del Paradís els fruits del qual Déu havia prohibit de menjar a Adam i Eva.”, SERPENT: “[...] *Eva fou seduïda pel serpent*, pel dimoni en forma de serp.”

Anant una mica lluny, encara que sense deixar de parlar de serps, una LLISONA és definida com a: “Noia, serp de vidre.”, “noia” és, doncs, sinònim de serp. En l'última subdefinició de SERP, hi ha la següent definició: “*Serp de vidre*, noia (sauri).” A l'*Alcover-Moll* es defineix com a: “Serpeta blanquinosa, curta i de cua esmotxada, anomenada també *noia de serp* i *vidriol*.”, i a NOIA diu: “*Noia de serp* o simplement *noia*: serp de l'espècie *Anguis fragilis*, molt curta, de color terrós i per sota blanquinós, a la qual vulgarment s'atribueixen mossegades verinoses, però que és inofensiva.”; sigui com sigui hi ha una recurrent assimilació entre la serp i la dona.

Si torno a la saviesa, es veurà que en una tercera definició de molt diferent caire, s'insisteix dolorosament en la inutilitat del saber, de la intel·ligència, en les dones. De fet, es nega que la saviesa sigui possible en les dones, DOCTORA: “[...] Dona saberuda, que fa la sàvia.”²⁰

4. La intel·ligència en les dones s'associa al mal, a poders malèfics, a la influència del dimoni o de poderoses forces negatives; es pot veure en 8 definicions.

Es troba encarnada en el poder de les bruixes i, és clar, assimilada als poders infernals en les dues definicions següents, BRUIXERIA: “Poder sobrenatural o màgic que se suposa que tenen les bruixes i els bruixots provinent de tenir pacte amb el diable.”, BRUIXA: “Dona que passa per tenir un poder sobrenatural o màgic que li prové de tenir pacte amb el

²⁰ En aquesta definició hi ha un amarg regust a *Les précieuses ridicules* de Molière, una de les puntes de l'iceberg literari d'aquest aspecte importantíssim del pensament misogin.

diable.” O en alguns actes subversius que les bruixes fan, SÀBAT: “[...] Reunió nocturna de bruixes i bruixots.”

També s’associa, ja ho deia més amunt, mal i vellesa, el pas dels anys, hi és un defecte afegit, BRUIXA: “[...] dona vella i dolenta.” La dolenteria a vegades es lliga a la corrupció, BRUIXA: “[...] *Fer córrer la bruixa*, emprar el suborn o altres mitjans inconfessables per obtenir alguna cosa.” La mateixa dolenteria, a vegades, també ateny nivells insospitats i per un altre cantó, torna a lligar amb el dimoni, DIABLESSA: “[...] Fig. Dona dolenta com un diable.” Hi ha una mala bèstia, PÈCORA: “[...] Fig. *Ésser una mala pècora* (iròn. *una bona pècora*), dit esp. d’una dona dolenta.” Després de totes aquestes definicions causa una certa estranyesa veure una harpia només descrita com a ésser fantàstic, HARPJA: “Animal mitològic amb cap i bust de dona ales, cua, cames i urpes d’ocell.”

5. Hi ha 2 definicions de característiques negatives específiques de les dones. Seguint la tessitura de l’homosociabilitat que abans esmentava i dels exemples en què les dones eren rivals, hi ha dues maneres pròpies de les dones de barallar-se, ESCATIFENYAR-SE: “Barallar-se a tall de dones.”, GATINYAR-SE: “Disputar-se, esp. les dones.”

6. Si es ressegueix el fil d’una altra característica negativa vista a bastament en els exemples com és la capritxositat, es veuen dos capricis que en les dones, a més, lliguen psicologia i natura; és a dir, les redueixen un cop més a pura natura, la qual cosa fa que aquesta característica, per intrínseca, per connatural, sigui inevitable, DESIG: “[...] Taca a la pell atribuïda a un antull, no satisfet, de la mare durant l’embaràs.”, ENVEJA: “[...] Desig, antull, en les dones embarassades.”

7. Lligades també a la maternitat es troben d’altres característiques no físiques negatives calcades en els exemples corresponents; em refereixo a les mares toves, consentidores, no enèrgiques, que no saben criar i pujar com cal les criatures. Mentre que una subentrada de PEDAÇ és la bondadosament patriarcal: “[...] *Pare pedaç*, dit del qui serveix per a arranjar qüestions, discòrdies, etc.”, que fa referència a l’actuació dels homes en general (no necessàriament dins la llar sinó també en l’àmbit públic), l’entrada femenina equivalent i que hauria de ser, per tant, més o menys paral·lela és una definició on la bondat pot arribar a ser considerada un defecte, MARASSA: “Mare excessivament bona, condescendent, amb els fills.” Les altres dues són, MARER -A: “Dit de les criatures molt afectades a la mare, emmarat.”, EMMARAT -ADA: “Que no sap estar sense la mare, marer.” Hi ha també el defecte contrari, MADRASTRA: “[...] Per ext. Mare que es porta malament amb els fills.”

8. Hi ha 7 definicions en què es critiquen les relacions socials en un sentit ampli.

Si en els exemples es recomanava a les dones i sobretot a les noies quedar-se a casa, no sortir gaire al carrer, ni tan sols mirar per la finestra o pel balcó. Hi ha 2 definicions que insisteixen d’una manera calcada en el mateix, REIXAIRE: “Dit d’una noia, d’una monja, afectada a sortir a la reixa, al locutori.”; la següent és realment precisa, BANDEREJAR: “Rodar, vagar, passejar sense fer res, dit esp. de les dones.”; després del “rodar” i el “vagar” no es dubta a reforçar-la amb aquest expressiu “passejar sense fer res”, subratlló el “sense fer res”, que remarca que el passejar (almenys en les dones) és no fer res.

Aquest voltar i vagarejar sense objectiu, pot portar les dones a parlar també sense solta ni volta, a tafanejar i a xerrotejar, es troba explicat o enunciat en 5 definicions molt semblants a aquestes dues, COMAREIG: “Acció de comarejar, murmuració, xerradissa de dones.”, COMARATGE: “Relació de comares entre elles; comareig.”²¹

9. Finalment, 2 definicions fan esment dels transports a què es lliuren algunes dones, BACANT: “Dona que celebrava les festes de Bacus lliurant-se als transports que caracteritzaven aquestes festes.”, “[...] Fig. Dona que, moguda per l’embriaguesa, la passió, es lliura a transports desordenats.”

El quadre que hi ha a continuació resum les proporcions de característiques no negatives i negatives; s’ha de tenir en compte que es deixen de banda la gran quantitat de definicions referents a la sexualitat, entre les que es veuran moltíssimes més definicions negatives que no pas positives.

CARAC. NO NEGATIVES	13	30,23%
CARAC. NEGATIVES	30	69,77%
TOTAL	43	100,00%

Definicions. 03.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

Entre les característiques no físiques de les dones, a l’igual que en el camp anterior, també hi ha moltes definicions lligades a la sexualitat; seguint la tònica d’aquest camp, de positives pròpiament dites no n’hi ha. Hi ha algunes característiques, les primeres que es veuran, que no són especialment negatives, n’hi ha moltes, en canvi, de negatives.

1. Les definicions de característiques no especialment negatives, són 4, totes fan referència a la puresa, a la castedat, cosa que indica l’extrema importància que el *DGLC* dona a la castedat i a la puresa en les dones. Són pràcticament calcades les unes de les altres, HONOR: “[...] Esp. Puresa d’una dona, honra.”

2. El mateix nombre de definicions, 4, es dediquen només a blasmar les dones per algun comportament sexual. Alguna en remarca alguna debilitat per passiva, SEDUIR: “[...] *Seduir una noia, una dona, fer-li perdre la innocència, la virtut.*” En les dues següents, que defineixen un comportament actiu, s’explicita que ella vol agradar però, seguint la tònica d’exemples i definicions paral.leles a aquesta, no es diu si a ella li plauen els homes o no, COQUETEJAR: “Cercar una dona plaure als homes,” HOMENERA: “Dit d’una dona que

²¹ En l’entrada paral.lela masculina es veu, en canvi, que quan hi intervenen els homes, el comareig és una relació molt seriosa, una relació simbòlica (COMPARATGE: "Parentiu espiritual contret pels padrins amb els pares de l’infant, i per ext., pels padrins entre ells."). En d’altres entrades equivalents també s’ha vist que les definicions no són paral.leles; mentre COMARETA és: "Noia de les que acompanyen la padrina quan van a batejar un infant.", és a dir, una simple acompanyant, COMPARET, la seva homòloga masculina, és: "Fadrister, treballador de la terra o menestral que té alguna renda per a ajudar el seu treball.", és a dir, un treballador acomodat. Hi ha d’altres entrades en què l’homòloga femenina ni existeix (COMPATERNITAT: "Parentiu espiritual que els padrins de batejar o confirmar contrauen entre ells o amb els pares de la criatura.", no hi ha, en canvi COMATERNITAT; CAPPARE vol dir: "Cap, brot o tany principal d’una planta. Fig. El promotor, el principal, d’un bàndol, partit, etc.", CAPMARE no existeix).

va darrera dels homes cercant de plaure'ls, de festejar-hi." Aquesta coqueteria i ganes de plaure es concreta en un tipus de dona, FÀCIL: "[...] *Una dona fàcil*, de la qual hom obté fàcilment els favors."

3. La majoria de definicions referents a la sexualitat en què surten dones, 8, es troben lligades directament a l'engany conjugal. Sota l'òptica androcèntrica ja comentada en diverses ocasions, vuit marits, com a mínim, enganyats.

Hi ha les 3 definicions de la paraula BANYA, que van en aquest sentit, BANYA: "[...] *Posar banyes a algú*, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal;" Després hi ha 3 definicions amb marits enganyats, són d'aquest tipus, CORNUT -UDA: "[...] Marit enganyat per la muller." Hi ha una dona adúltera, CUGUCIA: "[...] Dret que percebia el senyor feudal si una dona de remença era declarada adúltera." Per acabar un adulteri consentit, CABRÓ: "[...] El marit que consent l'adulteri de sa muller."

4. El consentiment vist en l'última definició, notable en els homes –no es troba cap definició o exemple que parli que l'excessiva condescendència de les dones en relació als homes sigui un defecte o un problema–, és definit en termes més generals i amplis a partir d'assimilar l'home a una peça de roba femenina, es veu en 3 definicions d'aquest tipus, CALÇASSES: "El marit que es deixa governar per la dona, home excessivament condescendent."; tres definicions pràcticament iguals, que lliguen amb les de les dones enèrgiques i homenenques que s'han vist en els exemples i que es veuran en les definicions que tanquen aquest camp.

5. Després hi ha 3 definicions d'homes i de dones que es dediquen a propiciar relacions il·lícites entre dones i homes; és curiós veure com, un cop més, el masculí es considera insuficient en aquesta ocasió per contenir el femení: en tres definicions realment breus, es contravé el principi d'economia, principi que, com deia al començament d'aquest apartat, habitualment s'esgrimeix per amagar o excloure les dones sota un fals genèric masculí, s'insisteix d'una manera contumaç a posar el substantiu en femení i masculí, repetidament fins i tot en el transcurs d'una mateixa entrada es veu en la primera; ALCAVOTERIA: "Qualitat d'alcavot o alcavota.", "[...] Acte, mitjà, propi d'un alcavot o d'una alcavota."

En el verb corresponent es torna a procedir de la mateixa manera, ALCAVOTEJAR: "Fer actes d'alcavot o d'alcavota." Aquesta recurrència es troba en més diccionaris; així, almenys dos diccionaris més es mouen en els mateixos paràmetres i seguint el mateix patró. L'entrada completa d'ALCAVOTERIA és:

ALCAVOTERIA: "f 1 Qualitat d'alcavot o alcavota. 2 Acte, mitjà, propi d'un alcavot o d'una alcavota. 3 p ext Encobriment." (*Diccionari de la Llengua Catalana*²²).

ALCAVOTERIA: "f. Qualitat d'alcavot o d'alcavota // Acte propi d'un alcavot o alcavota. [*alcahuetería*]." (*Diccionari Francesc Ferrer Pastor*²³).

²² *Diccionari de la Llengua Catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1983 (3a edició, corregida i revisada).

²³ València, 1985.

L'entrada ALCAVOTEJAR es defineix així en tots dos diccionaris:

ALCAVOTEJAR: “v intr Fer actes d'alcavot o d'alcavota.” (*Diccionari de la Llengua Catalana*).

ALCAVOTEJAR: “v. int. Fer actes d'alcavot, induir una dona tenir comerç carnal amb un home. [*alcahuetear*].” (*Diccionari Francesc Ferrer Pastor*).

Unànimes tots tres diccionaris a l'hora de definir i de decidir quan s'ha de fer constar la presència de la dona i quan no, és a dir, a decidir quan el masculí inclou dones i homes i quan no ho fa, quan ha de regir el principi d'economia i quan no.

6. En 12 definicions es parla de relacions amb els homes relacionades en major o menor grau amb la prostitució i que, a més, emeten un judici de valor negatiu sobre les dones que surten a la definició en qüestió ja que en moltes definicions s'hi troben mots que les blasmen: “mala”, “dissoluta” o partícules despectives: “donota”).

Sota diferents eufemismes se'n troben 5, van des de la bíblica pecadora, MAGDALENA: “Nom de la pecadora penedida de l'Evangelí.”; a quatre dones alegres i galants d'aquest tenor:

GALANT: “[...] *Una dona galant*, que té intrigues amoroses.”

Les altres 7 definicions es troben ja en definicions que esmenten amb un sinònim o directament la pràctica de la prostitució, són aproximadament com les dues següents, MARCOLFA: “Mot despectiu per *dona*, donota;” (seguit de l'expressió: “una mundana”); l'última és molt connotada negativament, PROSTITUTA: “Dona prostituïda, que es dóna, per diner, al primer vingut.”

Excloc d'aquest subcamp les 13 definicions que descriuen, donen un sinònim o defineixen una prostituta però són neutres, és a dir, no en fan cap judici de valor.

7. Després de les definicions negatives, presento les referents a les dones homenenques, és a dir, les que fan referència a dones no gaire “femenines” segons el cànon i segons el *DGLC*; hi ha moltes més definicions de les que en principi esperava per explicar l'existència i la presència al món d'aquests tipus de dones. Són 14 definicions a mig aire entre el físic i tot allò que no és físic.

Hi ha 2 definicions lligades a la figura mítica de l'amazona; la primera en el sentit recte i la segona en sentit figurat, AMAZONA: “Dona pertanyent a una raça o nació de guerreres, hàbils cavalcadores, que no admetien cap home entre elles.”, “[...] Fig. Dona guerrera, viril.” Hi ha també una referència a un futur gallinarsot, CAVALLOT: “[...] Fig. d'una persona, esp. una noia, jove i esvalotada.”

Hi ha 3 definicions pràcticament iguals per definir les característiques de les dones homenenques, s'hi constata la suma de característiques físiques i no físiques, són com aquesta, DONA: “[...] *Dona homenenca*, de temperament, posat, etc., d'home.”

Finalment, una definició més despectiva i insultant; és la més crítica, GALLIMARSOT: “[...] Es diu d’una dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja.”

Totes aquestes definicions no fan més que lligar amb part de la ideologia i de les opinions imperants a Europa sobre les dones en el moment que es va fer el *DGLC*. No ha d’estranyar veure que entre la moltíssima descripció científica del moment, hi ha definicions com la que segueix d’una dona homenenca, d’una gallimarsot, d’una virago, que evoca un prototipus, encertat o no, de lesbiana:

“Els moviments bruscos i enèrgics, la postura dels braços, la manera directa de parlar, la inflexió de la veu, la sequedat masculina i el sentit de l’honor i, especialment l’apropament cap als homes, audaç i exempt de tímidesa, suggereixen freqüentment a l’observador atent la anormalitat psíquica. En els costums no només és freqüent el gust per fumar cigarretes, cosa que amb freqüència trobem també en dones bastant femenines, sinó també una decidida inclinació pels cigars. S’hi troba també un disgust i tal vegada una incapacitat per les labors de punt i altres ocupacions domèstiques i, en contrapartida, una capacitat pels esports atlètics.”²⁴

Dóna com a característics de la no feminitat –fins al punt de considerar anormal psíquicament la dona que presenti aquests trets–, ara vista des dels trets de la dona homenenca, o sigui, des de la dona no femenina, els següents trets: l’energia en els gestos, en la veu, la qualitat de ser seca i de relacionar-se amb els homes directament, és a dir, el contrari de ser xamosa; també dóna el tenir sentit de l’honor com a impropï de les dones. Entre els molts que hi ha, un altre contundent fragment de l’època per definir l’homenenca, concretament, la lesbiana:

“La “urniga” [nom amb el qual es refereix a les lesbianes] no és sensible a la presència dels homes; una actitud ferma i rude la distingeix de les seves germanes; el seu caminar és decidit, camina a grans passes; el seu comportament enfront dels homes és segur; la seva manera d’expressar-se és amb freqüència franca; el rubor de vergonya, en presència dels homes, li és estrany, més aviat se li nota l’enrogiment colèric; usa el seu talent per emetre judicis precisos i eloqüents; dóna proves d’una finor de pensament i d’una lògica infal.lible en les seves opinions i en els seus raonaments com rarament es troba en el bell sexe.”²⁵

En aquest fragment l’energia es trasmuda en ferma, decisió i seguretat; la descripció presenta una dona segura, directa i franca, és a dir, el contrari d’una dona xamosa. Esmenta la capacitat d’expressar la còlera, aquella fúria i aquella ràbia tan temuda i criticada, com s’ha vist, en les dones. Finalment, en un atac de misogínia rabiosa, nega la intel.ligència en les dones “normals”, ho fa amb tot tipus de detall: la dona, qualsevol dona, no té talent, no té finor de pensament, no té una lògica infal.lible i no té, és clar, opinions i raonaments; gairebé és una exaltació del lesbianisme ja que sembla que assegura finor de pensament,

²⁴ Fragment de *Sexual Inversion*, primer volum de la monumental obra *Studies in the Psychology of Sex* - començada el 1897 i acabada el 1938- del sexòleg Havelock Ellis. Citat a Fiocchetto, Rosanna. *La Amante Celeste*. Madrid: horas y HORAS, 1993, p. 40. Els subratllats són meus.

²⁵ Fragment d’un article de W. Hammer publicat entre els anys 1900 i 1914. Citat a Fiocchetto, Rosanna. *La Amante Celeste*. Madrid: horas y HORAS, 1993, p. 44. Els subratllats tornen a ser meus.

lògica i opinions i raonaments. S'observa, també, en els dos fragments anteriors com se solapen i encavalquen els trets físics i els no físics.

La presència de l'energia en les dones era percebuda com a negativa en tota la sèrie de definicions d'homes calces i calçasses que s'han vist abans; l'energia es veia com a promotora de moltes desgràcies, era fortament negativa si la posseïen les dones. Aquesta consideració queda reblada en les 8 definicions que hi ha a continuació. Totes elles propugnen que les dones són especialment dèbils, desvalgudes, sense cap energia ni vigoria.

La primera és una definició típica, és l'expressió feta per parlar del sexe de les dones (per oposició al sexe "fort", als homes), SEXE: "[...] *El sexe dèbil, el bell sexe*, les dones." Hi ha una definició que metaforitza la debilitat en una subentrada que vol definir una cornamusa i que remet, a més de la poca edat, a una dona que es queixa, NOI -A: "[...] *Noia verda*, sac de gemecs." També n'hi ha una en què es defineix una dona sense iniciativa, passiva, acovardida, TREBALLAR: "[...] *Pobra dona: el seu marit fa dos mesos que no treballa*, no té feina, està en vaga."

Després vénen 4 definicions que postulen que hi ha persones, especialment dones, que són unes bledes assolellades, són d'aquest tipus, BLEDA: "Dit d'una persona, esp. d'una dona, no gens espavilada, mancada de vigor, de tremp." Finalment, una última definició que va en el mateix exacte sentit que les quatre anteriors, PAULA: "Dit d'una dona taujana."

Com es veu, hi ha no menys de 8 definicions, les últimes 5 molt expressives, per definir la falta d'energia, de vigor, com a característica habitual en les dones.

En aquest punt he de recordar que en el camp anterior s'ha vist que BARONÍVOL -A remetia a "Coratjós, intrèpid, estrenu." Coratjós volia dir "Que té coratge, valent."; intrèpid volia dir "Que no tem els perills." i, finalment, estrenu cloïa la volta i, al seu torn, volia dir "Coratjós, intrèpid." Una de les definicions de VIRIL era "Que té energia baronívola, com pertany a un home." La VIRIOR remetia a les qualitats de "Fortitud, vigoria."

Totes aquestes característiques es presenten, per tant, alienes a les dones. Les dones, per definició, no som ni podem ser coratjoses, valentes, intrèpides, el que sí fem és témer els perills; tampoc no posseïm les qualitats de l'energia, de la fortitud i de la vigoria. No s'acaba d'entendre molt bé quin món es percebia, en quines dones es va pensar, quan es redactaven les definicions i exemples del *DGLC*; ara, el que queda molt clar és la preocupació, el temor, per les dones que no omplen els requisits de la debilitat i de fluixedat més absoluta.

No ha d'estranyar, per tant, mirat ara des de l'altre cantó, la recurrència a definir un home no molt mascle i per aquesta raó assimilat a una dona, com un home mancat de vigor; és a dir, definit a l'inrevés d'una homenenca, que, al seu torn, es defineix amb trets pretèsament només pertanyents als homes, és a dir, com un home.

Tres definicions expliquen, doncs, que quan un home no és molt home, és com una dona. A EFEMINAR diu: "Fer perdre (a algú) l'energia baronívola, fer que esdevingui, per les

seves maneres i accions, semblant a una dona.”, és a dir, perdre l’energia, no tenir-ne, és ser com una dona. AFEMELLAT -ADA diu així: “Dit d’un home, d’un mascle, que sembla per la seva feblesa, delicadesa, maneres, una dona, una femella.”, encarnar la feblesa i la delicadesa és també ser com una dona. L’última, EMASCULAR es defineix com: “[...] Privar del vigor masculí, efeminar.”, és a dir, la manca de vigor, una altra manera de dir energia, és vist com a propi de les dones. Per tant, un home que no ho és, serà com una dona, tindrà les mateixes característiques que s’espera que tingui una dona: mancat d’energia, feble, delicat, sense vigoria..., les dones que no compleixin aquestes condicions seran titllades de no dones, d’homenenques, de masclejar, de viragos.

El *DGLC* pinta i prescriu, doncs, un terrorífic panorama femení i per a les dones, a més de blasmar la intel·ligència i la saviesa en les dones, a més de no presentar cap característica no física positiva per a les dones, a més de tot això, entén les característiques pròpies i, per tant, insisteixo, prescriptives per a les dones com un reguitzell de fluixedat, feblesa, manca de vigor i d’energia. Descriu també l’efeminament, és a dir, semblar una dona, tenir característiques de dona autèntica (i això arrenca de la Grècia clàssica), presenta l’efeminament, doncs, lligat i assimilat a la mol·lície i a la debilitat més pregona.

Resultats i conclusions parcials del Camp 03. Definicions de característiques no físiques (13,92%). Quant a aquest tercer camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha una desproporció més gran que en els exemples entre les definicions que es refereixen a característiques físiques i les que esmenten característiques no físiques.
2. Hi ha prou menys definicions que exemples agrupats en aquest camp.
3. Les qualitats que tenen a veure amb la “feminitat”, molt freqüents, no es valoren ni s’expliquen en cap entrada; és a dir, no se sap en què consisteixen.
4. En les definicions que no tracten algun aspecte sexual no hi ha característiques positives, poques de neutres (13), l’abassegadora majoria són característiques negatives (30).
5. Hi ha la mateixa proporció de característiques negatives respecte a positives o no negatives tant en exemples com en definicions, al voltant del 70%.
6. Hi ha més definicions dedicades a aspectes sexuals de les dones, que a la resta d’aspectes, la majoria són negatives.
7. Insisteix en la xamositat i la docilitat.
8. Presenta dones homenenques, algunes de les quals són fortament criticades.
9. Mai no es defineixen les dones per la seva capacitat intel·lectual; la intel·ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones, no hi surt cap dona intel·ligent o sàvia.
10. Mai no es descriuen dones que es dediquin a la creació artística.
11. No es descriu cap habilitat, valor, actitud o aptitud no físiques.
12. Critica la parla i el vagareig en les dones.
13. No presenta mai cap relació d’amistat entre dones; presenta en canvi, relacions de rivalitat entre dones en un món homosocial femení.

Camp 04) Definicions d'actituds (52 definicions)

En aquest camp consten les definicions en què les dones es caracteritzen per tenir una actitud passiva o són objecte d'una acció o d'una agressió; al contrari que en els exemples, no se n'hi troben gaires. La majoria de definicions que pertanyen a aquest camp tenen a veure amb les relacions matrimonials o amb diverses transaccions sexuals.

Definicions. 04.1. ACTITUD PASSIVA EN LES RELACIONS AMB ELS HOMES

Primer de tot hi ha 29 definicions (la majoria ja s'han comentat en el primer camp) que expliquen una relació afectiva, amorosa i/o sexual. En algunes definicions, encara que la presència o el protagonisme masculí no és explícit, crec que és inequívoc i innegable. Penso que, de moment, gairebé cap lectora o lector pot llegir la definició de GALANTEJAR: "Ésser galant (envers una dona).", o la de FESTEJAR: "Fer festes (a algú), esp. fer l'amor a una dona.", i pensar que el subjecte no és necessàriament un home, és difícil tenir l'amplitud de mires de pensar que el protagonisme pot ser femení o masculí; són, a més, definicions perfectament coherents i paral·leles a les definicions que expliciten el protagonisme masculí. En la majoria de les definicions d'aquest primer subcamp, a l'igual que ocorria amb els exemples, les dones no hi tenen cap protagonisme: encara que se les esmenti en la definició, no en són les protagonistes.

1. La primera definició és un clar exponent del que estic descrivint; hi ha un protagonista masculí (implícit en aquest cas) que té un sentiment; la dona hi surt però no se'n sap res, no s'explica res d'ella en la definició, ROBAR: "[...] *És una dona que em té el cor robat, captivat.*" La segona, en canvi, ja té protagonisme explícit masculí, AIMIA: "Dona amada, respectivament a l'home de qui és amada, amb qui té relacions amoroses."

2. Aquest sentiment masculí, a bastament il·lustrat en els exemples, fa que els homes estableixin estratègies per apropar-se i relacionar-se amb les dones, per establir-hi una relació, i el festeig sempre té un protagonista actiu: un home, i una receptora passiva: una dona. Es pot veure en 8 definicions.

Es troben com a mínim 7 galantejadors d'aquest tipus, FESTEJAR: "Fer festes (a algú), esp. fer l'amor a una dona." Hi ha una forma ja més concreta de galanteig en què la dona roman passiva fins que no la trien, BALL: "[...] *Treure a ball*, treure un home a ballar (una dona)."

3. La definició següent, un cop l'estratègia ha triomfat, també és exemplar sobre la qüestió del protagonisme; explica una situació que en principi requereix reciprocitat com és tenir relacions amoroses, ho fa a través de la metàfora "parlar" (acció que en principi també exigeix reciprocitat), però tenint com a únic protagonista l'home i com a persona que rep l'acció de parlar, com a element passiu, la dona, PARLAR: "[...] *Parlar un noi amb una noia*, tenir relacions amoroses amb ella."

4. En 3 definicions més es veu ja no l'estratègia sinó l'estratègia concreta que es porta a terme. En la primera llançar flors, FLORETA: "Paraula afalagadora que hom endreça a una dona lloant els seus atractius." Les dues següents passen de l'estratègia individual a la

col.lectiva, ALBADA: “[...] Cantada, música, feta al carrer per festejar una persona, esp. el jovent les noies a la matinada i àdhuc a la nit.”, PASSADA: “[...] cantada nocturna que el jovent va a fer davant les cases on hi ha noies.”

5. En 2 definicions l’estratègia triomfa en detriment de la dona que en surt mal parada i que potser es podria considerar també agredida, ja que les dues definicions que hi ha continuació deixen entendre que hi pot haver hagut abús, SEDUIR: “[...] *Seduir una noia, una dona*, fer-li perdre la innocència, la virtut.”, PROSTITUIR: “Corrompre (una dona), lliurar-la a la pública deshonra.”

6. En 6 definicions es parla d’algun aspecte del matrimoni. Hi ha 3 definicions semblants a la que hi ha a continuació que l’esmenten, COL.LOCAR: “[...] Dit d’una noia, casar-la.” La següent explica un ritus del matrimoni religiós, PARANIMF: “En l’antiguitat, l’amic que anava a cercar la núvia, que conduïa la núvia al nuvi.” Hi ha 2 definicions dedicades al repudi del marit, REPUDI: “Acció de repudiar algú la seva muller;” i REPUDIAR: “Rebutjar legalment (la muller).”

7. En 7 altres definicions s’explica simplement alguns tipus de relacions sexuals. L’acte sexual amb protagonisme masculí s’explica a partir de 4 definicions d’aquest tipus POSSEIR: “[...] *Posseir una dona*, conèixer-la carnalment.” N’hi ha una que en fa protagonista la virginitat, DESMINYONAR: “Treure la virginitat (a una donzella).” També es troben dues definicions de coits amb conseqüències reproductores, FER: “[...] *Fer un fill a una dona*, (engendrar-lo).”, VENTRE: “[...] *Fer un prenyat a una dona*, prenyar-la.”

Totes les definicions que s’acaben de veure denoten una absoluta passivitat per part de la dona, en les dues últimes fins i tot es dona a entendre que les dones no tenen res a veure amb la concepció de les criatures.

Encara que no consten en aquest camp, és interessant remarcar que, al llarg de tot el *DGLC*, només hi ha 7 definicions que mostrin passivitat masculina en les relacions amb les dones; són les 3 definicions de BANYA, un únic home consentidor que es troba a CABRÓ, 2 accepcions de la definició CALCES i una accepció a CALÇASSES.

Definicions. 04.2. ACTITUD PASSIVA I ESTÀTICA

1. Hi ha una sèrie de 5 definicions que remetent a l’antigor, són definicions de fets arcaics i literaris però que lliguen perfectament amb els actuals.

Les dues primeres denoten una absoluta passivitat per part de la dona, CAVALLER: “[...] *Cavaller errant*, que recorria el món per redreçar torts, (...) en honor de la seva dama.”, DAMA: “[...] Dama noble a la qual es consagrava un cavaller.” La tercera remet a un detall o aspecte en què una dona, estàtica, és inspiradora d’una acció, MADRIGAL: “Composició poètica curta (...) adreçat sovint a una dama.”

En la definició de musa es veu la inspiració estàtica, d’allà on es beu però que, en canvi, no produeix res per si sola, musa encarnada en una dona, reflex d’aquest paper inspirador,

MUSA: “En la mitologia clàssica, cadascuna de les nou deesses que presidien el cant i la poesia i també les arts i les ciències.”

L'última explica una acció positiva molt general portada a terme per un home (el terme d'entrada no permet que aquesta acció sigui realitzada per ningú més que un home) sobre una o més dones, FILOGIN: “Amant o admirador de les dones (oposat a *misogin*).”

Definicions. 04.3. AGRESSIONS

Finalment es veuran les 18 definicions que expliquen una agressió.

1. Primer, una sèrie de 6 definicions que toquen diversos aspectes.

Si en l'última definició es veia una acció positiva general d'un home o més homes sobre les dones, hi ha la contrapartida, també molt general i per partida doble, MISOGIN: “Que odia la dona.”, MISOGÍNIA: “Aversió a les dones.”²⁶

Una de simbòlica i prototípica, VENTAFOCS: “[...] Esp. Persona que en una casa és injustament postergada obligant-la a fer les feines més humils.”²⁷ Agressions relacionades amb les transaccions sexuals, com algun tipus d'empresonament, EUNUC: “Home castrat encarregat de la custòdia de les dones en els harems.” O la violència habitual dels macarrons en l'explotació de les prostitutes, RUFIA: “Mitjancer d'amors il·lícits, que fa el tràfec de dones públiques.”

Així com al subcamp anterior s'han vist estratègies de seducció per part dels homes de cara a relacionar-se amb èxit amb les dones, es veu també que quan les noies no s'acorden al desig masculí i es neguen a tenir les relacions requerides, aquesta estratègia de seducció pot virar ràpidament a una acció de venjança i càstig, ENRAMADA: “[...] En algunes contrades, empastifament a la porta de la casa d'una noia que refusa un pretendent.”

2. Hi ha 7 agressions sexuals molt greus ja que es concreten en violacions.

Tres semblants a la que segueix amb l'agreujant de la pèrdua de la virginitat comporten deshonor afegit, ESTUPRAR: “Violar (una verge).” Tres més que parlen de violació però sense esmentar la virginitat, DESHONESTAR: “Violar l'honestedat (d'una dona).”; la que s'ha deixat de mostra té una redacció especialment desafortunada, ja que la víctima és doblement castigada: a més de violada és ella qui perd l'honestedat; a més de víctima, culpable. No fa més que recollir una estesa manera de jutjar les dones: que l'honra de la dona, com es veia abans, rau en la seva puresa, en la seva castedat, no en el seu caràcter, personalitat o fets. Aquestes violacions s'acompanyen d'un rapte violent, RAPTE: “Acció d'emportar-se amb si per la violència, per la seducció (algú, esp. una dona).”

²⁶ L'existència de la misogínia és perfectament documentada (fins i tot surt al *DGLC*); no existeix l'entrada equivalent paral·lela que seria "misoàndria". La misogínia fa que sigui d'esperar tot tipus d'agressions a part de les que ja s'han vist.

²⁷ Crec que malgrat que la definició usi la paraula "persona" sota la paraula "ventafocs" només es pot pensar en la presència d'una dona; el fet que faci d'escarràs també hi fa pensar.

3. El panorama de les agressions contra les dones s'acaba de fer més negre i terrible si se li sumen els cinc assassinats definits en el *DGLC*. Dos assassinats a mans dels marits, UXORICIDA: "El qui assassina la seva muller.", UXORICIDI: "Mort donada a una dona pel seu marit." Tres assassinats a mans de la descendència, MATRICIDA: "El qui mata la mare."

Si en els exemples es veia que poquíssimes vegades les dones eren objecte d'una acció agradable, d'una carícia, d'un contacte físic plaent, pel que fa a les definicions, aquestes poquíssimes vegades es converteixen en un desert, en un extens erm: no n'hi ha ni una.

Resultats i conclusions parcials del Camp 04. Definicions d'actituds (7,46%). Respecte a aquest quart camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha poques definicions que descriguin actituds de les dones
2. En les definicions es concreta l'actitud passiva amb les relacions amb els homes en 29 definicions.
3. Hi apareix un nombre elevat d'agressions (18). La majoria d'aquestes agressions són sexuades; hi ha un nombre elevat de violacions (7).
4. Tot i que hi ha una gradació en les agressions, algunes són realment fortes i arriben a provocar la mort (5).

Camp 05) Definicions d'activitats professionals (177 definicions)

El primer que he de fer constar en aquest camp és que, escarmentada per la poca precisió de les meves previsions pel que fa als exemples, quan vaig començar a organitzar les definicions de feines per poder-les sistematitzar ja no m'esperava un gavadal de modistes, d'ensenyants i de dones dedicades a la sanitat. En efecte, en les definicions s'ha confirmat el que passava en els exemples: encara hi ha menys mestres (han disminuït de 6 a 3), hi ha unes quantes treballadores més del tèxtil (en els exemples n'hi havia 8, ara 14); de treballadores de la sanitat, en canvi, n'hi ha unes quantes més, cosa que no té gaire mèrit ja que en els exemples només n'hi havia 1, ara n'hi ha 7, que tampoc no és cap xifra exorbitant.

El segon que s'ha de fer constar és que l'ofici que més abunda en les definicions ja no és el de criada o servei domèstic en un sentit ampli (23 dones en les definicions per les 24 que havia trobat en els exemples, les criades pròpiament dites han baixat una miqueta més: han passat de 14 a 9); l'ofici més representat, doncs, no és el referent a qualsevol aspecte del servei domèstic sinó el de monja, dedicació que ha passat de ser la segona (14 casos) amb més representació en el rànquing dels exemples, a assolir ara la sorprenent quantitat de 56 representants; en les definicions és, doncs, el primer ofici en un lloc destacadíssim.

Fidel reflex de la realitat i de la situació de les dones en el món, també en les definicions pràcticament no hi ha dones que posseeixin res, hi ha molt poques propietàries. Com en els exemples, només hi ha tres úniques i vagues –no s'explicita què és el que posseeixen en cap cas– possessores; una es troba sota el següent epítet: MAJORA i es defineix així: “[...] *Senyora i majora*, mestressa de disposar com vulgui dels seus béns.”, l'expressiu exemple que l'acompanyava era: “En morir la deixa majora i senyora de tot.”, és a dir, algú li atorga la possibilitat de ser-ho, no ho és per ella mateixa; per descomptat no es troba cap “*Senyor i major*, amo de disposar com vulgui dels seus béns.”, dels homes se suposa que ho són, és condició *sine qua non* i, per tant, es dona per descomptat, ni es defineix; és per a les dones que és una situació excepcional i cal definir-la agafant-les com a protagonistes per esmentar la possibilitat que aquesta situació es doni per a una dona. Les altres dues posseïdores es troben sota la paraula MESTRESSA en les dues següents accepcions: “La qui té el domini d'alguna cosa;” i “[...] la qui té algú sota el seu domini (f. d'*amo*).”

Com a professió valorada, prestigiada i qualificada hi ha una AMBAIXADRIU que és definida en segona accepció (la primera evidentment és “Muller de l'ambaixador.”) com a “[...] Dona encarregada d'una missió prop d'un govern estranger.”; a l'hora de definir AMBAIXADOR no el van definir pas en els mateixos termes sinó, evidentment en primera accepció, com a: “Cap de la missió...”

Hi ha al llarg de totes les definicions poquíssimes llicenciades, en total n'hi ha tres, ja que hi ha una sola i única metge entre les treballadores de la sanitat. Les altres dues són: DOCTORA definida com a: “Dona que ha rebut el grau de doctor;” i DOCTORESSA, definida amb el sinònim: “Doctora”, no aporta més informació sobre en què són doctores o la matèria a la qual es dediquen.

De cara a fer més fàcil la comparació de la incidència i presència dels oficis i professions en exemples i definicions, he mantingut el mateix ordre en la classificació i comentari de les definicions que vaig seguir en els exemples. L'única variació que hi ha consisteix en la inclusió d'un subcamp per a les venedores (a causa de la relativa freqüència amb què han aparegut al llarg de les definicions); s'ha inclòs abans de l'últim subcamp, abans del dedicat a feines I OFICIS DIVERSOS.

DEFINICIONS. 05.1. CRIADES, MINYONES I SERVEIS

Les criades, minyones i dones que fan diversos serveis domèstics ocupen 23 definicions.

1. La primera té una funció descrita d'una manera molt vaga, MADONA: “[...] Dona que té al seu càrrec alguna funció.”

2. De criades, n'hi ha en total 9. Primer hi ha dues definicions concises, MINYÓ -ONA: “[...] f. Noia de servei, criada.”, VENTAFOCS: “Criada.” Hi ha dues definicions que en la denominació inclouen un judici de valor, VENTAFOCS: “[...] Esp. Persona que en una casa és injustament postergada obligant-la a fer les feines més humils.”, RASPA: “[...] Dit despectivament d'una minyona de servei.”

Tres de més especialitzades del tipus de la següent, MAJORDOMA: “[...] Dona que exerceix funcions de majordom.” Dues més, també d'especialitzades, però ara dedicades a servir membres de l'Església, MAJORDONA: “Criada d'un capellà.”, SAGRISTANA: “[...] La qui en un convent té cura de la sagristia i de l'endrecament de l'església.”

3. Després hi ha dues dones (les mateixes que en els exemples) que fan una feina ja més específica, es dediquen a rentar roba, BANCA: “Seient de fusta amb quatre petges, sense braços, ni respall, semblant a una taula baixa; estri de forma anàloga que serveix de suport a un cossi, gerra, etc., damunt el qual es posa l'home que erera, la dona que renta per preservar els peus de la humitat, etc., banqueta.”, BARQUET: “Caixó on les dones s'agenollen per rentar roba al riu.”

4. Hi ha 7 definicions en què surten dides. Quatre en definicions de la paraula pròpiament dita com la següent, DIDA: “Dona que alleta l'infant d'una altra, nodrissa.” Si es tenen en compte les definicions en què per una raó o altra en surten, encara n'hi ha tres més, són d'aquest tipus, DIDOT: “El marit de la dida.”

5. Hi ha, a més, 4 oficis relacionats amb la cura de les criatures o de les persones grans. Una dida seca que fa funcions de mainadera, SEC -A: “[...] *Una dida seca*, dona que té cura d'un infant però sense alletar-lo.” Dues cangures més, BRESSOLERA: “Mainadera d'una criatura petita.”, MAINADERA: “Minyona destinada a tenir cura d'un o més infants.”

També hi ha una dona que té cura d'una persona adulta, COMPANYIA: “[...] *Dama, senyoreta de companyia*, que té el càrrec d'acompanyar habitualment una persona.”; en la definició es veu la utilització d'un eufemisme, “dama” i en menys grau “senyoreta”, per referir-se a una feina poc prestigiada i mal pagada. És el mateix tipus de mecanisme que es fa servir per designar altres feines també desprestigiades i mal pagades com la de netejar

cases o altres locals; molt sovint a les dones que s'hi dediquen se les denomina com a "senyores de fer feines" o simplement "senyores".

DEFINICIONS. 05.2. MONGES

Ja he dit al començament d'aquest camp que la xifra de religioses és enorme, ateny 56 dones dedicades a la religió, la majoria com a monges normals i corrents.

1. De tota manera, n'hi ha 2 que encarnen funcions aparentment caduques, PROFETESSA: "Dona profeta.", APOSTOLESSA: "Dona apòstol."

2. Després vindran ja les monges pròpiament dites, n'hi ha 49.

Les tres primeres definicions es dediquen a explicar la iniciació o algun detall d'aquesta iniciació, VEL: "[...] *Prendre el vel*, fer-se monja."

Sis monges sense més especificacions són d'aquest tenor, MONJA: "Religiosa d'alguna de les ordes aprovades per l'Església que es lliga per vots solemnes."

Hi ha tres monges que tenen característiques específiques, DIACONESSA: "Dona dedicada al servei de l'Església."

Dotze monges que han arribat a tenir una posició de jerarquia dins l'Església. Dues d'elles, col·locades en la més alta jerarquia possible, PAPESSA: "Dona Papa.", "[...] *La papessa Joana*, personatge llegendari." Les altres deu regeixen una comunitat més o menys gran, ABADESSA: "Superiora d'un monestir de dones."

Vuit monges més pertanyen a comunitats especialitzades pel servei que presten o per l'orde que professen, ADORATRIU: "Professa d'una orde religiosa fundada per reformar els costums de les dones extraviades." Entre les quals hi ha una comunitat de laïques encara que viuen en comunitat religiosa, BEGUINATGE: "Comunitat de beguins, esp. de beguines."

Sis definicions en què es fa explícita referència a alguna religiosa o religioses; en totes sis i encara en dues definicions més posteriors hi ha la presència de masculí i femení en el redactat, MONACAL: "Pertanyent o relatiu als monjos o a les monges."

Dues definicions més fan referència al lloc on viuen, MONESTIR: "Casa on viuen en comunitat frares o monges.", CONVENT: "Casa on viuen una comunitat de religiosos o de religioses sota les regles de llur institut." Tres definicions més es dediquen a algun detall de la vida conventual o del convent, CRATÍCULA: "Finestreta per on es dóna la comunió a les monges."

Tres més recullen alguna particularitat de la seva manera de vestir, la primera és molt general i torna a esmentar els dos sexes, HÀBIT: "Vestit que denota una professió, un grau, esp. el que usen els religiosos i les religioses." Les altres dues són més de detall, VEL: "[...]

Part del vestit de les religioses que cobreix el cap.”, TOCA: “Lligadura de tela, esp. com la que usen les monges, que els cenyeix la cara.”

Hi ha tres definicions més que expliquen les funcions d’unes dones que tenen un lligam amb certs serveis religiosos sense que això necessàriament impliqui que hagin de tenir o de fer vida conventual o ser monges, CONFRARESSA: “La dona que forma part d’una confraria.”

En 16 d’aquestes 49 definicions s’especifica tant la presència masculina com la femenina.

3. Finalment, hi ha cinc definicions de religioses paganes, d’altres confessions. Com a clar exponent de les arrels de la cultura occidental, d’aquestes cinc dones dedicades a diversos ritus, dues pertanyen al món grec i una al llatí, són d’aquest tipus, PITONISSA: “Sacerdotessa d’Apol.lo que donava els oracles en el temple de Delfos;” De les dues restants, la primera és una denominació molt general, SACERDOTESSA: “Dona dedicada a oferir sacrificis als déus, a tenir cura de les coses sagrades.”; l’altra fa referència a un culte celta, DRUÏDESSA: “Sacerdotessa entre els antics celtes.”

DEFINICIONS. 05.3. REINES, PRINCESES I NOBLES

1. En aquest subcamp hi apareixen les nobles que no se citen “com a esposes de...” (s’han vist al primer camp), sinó pel fet d’exercir el càrrec. El subcamp compta en total amb 9 accepcions.

Dalt de tot de la jerarquia hi ha una emperadriu, TSARINA: “Títol de l’emperadriu de Rússia.” i una reina, REINA: “Dona que exerceix el poder reial.” Hi ha també 3 princeses semblants a aquesta, PRINCESA: “Dona príncep.”

L’aparició de només 4 definicions amb dones que exerceixen un títol nobiliari i encara dues d’elles –les dues últimes en segona accepció, primer figuren en les respectives entrades com a “muller de...”–, contrasta fortament amb les no menys de tretze dones amb marits més o menys il.lustres, que es troben només citades com a “esposes de...” en el primer camp. La fórmula específica amb què se’n defineixen dues: “Dona que gaudeix del títol de...”, és absolutament inusual pel que fa als homes i ve a indicar que el títol no li pertoca sinó que se li concedeix graciosament aquest gaudi, DUQUESSA: “Dona revestida de la dignitat de duc.”, MARQUESA: “[...] la dona que gaudeix del títol de marquès.”

En aquest subcamp es veu una de les característiques sobre les quals cridava l’atenció en l’apartat dels exemples, em refereixo a la manera de denominar les dones a l’hora de fer un ofici o d’exercir un càrrec: no hi ha “princeses” sinó “dones príncep”, no hi ha dones que exerceixin càrrecs nobiliaris, sinó que hi ha “dones marquès”, “dones duc”. Un exercici interessant és capgirar aquesta denominació i provar d’entendre què voldria dir, o què suposaria parlar d’un “home marquesa”, d’un “home duquessa”; es podria ampliar aquest exercici i veure què passaria si es parlava d’un home modista o d’un home perruquera.

Aquest és un dels mecanismes sistemàtics que hi ha d’ocultació de tot el que fan les dones, és a dir, presentar-les normalment i sobretot com a dones, dones que, a més a més, fan

alguna cosa, però en la denominació el que es destaca és que són dones. És un mecanisme que, pel que fa a la llengua, consisteix molts cops en no dir una cosa tan simple com “una pintora” o “una artista” sinó dir “una dona pintora” o “una dona artista” –manera de dir, com es veu per altra banda, redundant–, denominació que mai s'utilitza per als homes, es parla d'un pintor o d'un artista i gairebé mai d'un home pintor o d'un home artista.

DEFINICIONS. 05.4. INDÚSTRIA DEL TÈXTIL

1. Hi ha 14 definicions que fan referència al tèxtil, generalment defineixen feines diverses, habitualment mal pagades. És interessant veure un cop més, que quan es tracta de definir què és l'ofici TEIXIDOR el *DGLC* diu: “[...] El qui té per ofici teixir.” i d'aquesta manera, les dones, les teixidores, queden un cop més amagades o excloses sota aquest masculí; semblarà, perquè així es transmet, que tot el que s'ha teixit al món fins ara hagi estat teixit per mans masculines. El fet que quan es presenten oficis que fan sobretot les dones es faci en femení, dóna una de les pistes que permeten desemmascarar el masculí com a no englobador del femení, ja que quan es pensa i es vol transmetre que una cosa la fan les dones així s'expressa.

Primer de tot, una feina de les més bàsiques, ESCARMENADORA: “La dona que s'ocupa a escarmenar la llana.” N'hi ha dues més també molt generals, COSIDOR -A: “[...] La qui té per ofici cosir en taller, per a un sastre, per les cases, etc.”, LABOR: “[...] Esp. Obra de cosir, brodar, etc. en què s'ocupen les dones.”

Després hi ha 5 definicions de feines molt concretes, ja sigui pel tipus de labor, ja sigui pel tipus de peça a la qual es dediquen, PUNTAIRE: “Dona que fa puntes al coixí.”, RANDAIRE: “Trelladora que fa randes.”

Es troben 3 definicions amb obreres especialitzades en diferents feines que es fan en les fàbriques del sector, BITLLAIRE: “Trelladora que prepara les bitlles de trama.”

Hi ha 3 definicions que parlen de modistes o d'algun aspecte de la seva feina. En la primera les sastresses han estat elevades a la categoria de sastres, SASTRESSA: “[...] La dona que fa treballs de sastre.”; després una modista i una maniquí, MODISTA: “Persona que té per ofici fer vestits i capells per a senyores.”, MANIQUÍ “[...] o la noia (*maniquí vivent*) que els sastres o modistes vesteixen per servir de model en la confecció de vestits.”

DEFINICIONS. 05.5. SECTOR DE L'ENSENYAMENT

1. Les 3 definicions amb dones relacionades amb l'ensenyament tenen com a característica general el fet que assisteixen, es dediquen o es dedicaran a l'ensenyament primari. Hi ha una caduca i obsoleta “costura” com a sinònim d'escola, COSTURA: “[...] Escola de nenes.” Una mestra i unes futures mestres, explicades en una envitricollada definició, MESTRESSA: “[...] Mestra.”, “[...] *Escola de mestresses*, escola de dones mestres (per a distingir-la d'escola d'homes mestres).”

DEFINICIONS. 05.6. MEDICINA

1. Pel que fa a la sanitat, hi ha 7 definicions que s'hi relacionen d'una manera o altra.

Primer una infermera que al mateix temps és monja, DARDERA: “Monja d'una congregació d'infermeres.” Després una concisa llicenciada, METGESSA: “[...] Dona metge.”

Finalment, les altres 5 definicions, la immensa majoria, doncs, presenten llevadores. En la definició de mostra s'ha bandejat l'habitual fórmula “El qui...” i s'utilitza el genèric “persona” que realment inclou dones i homes, LLEVADOR -A: “[...] la persona que assisteix la dona en l'acte del part.”

DEFINICIONS. 05.7. PAGESIA

1. Hi ha vuit 8 definicions de tasques referides a feines agrícoles.

Malgrat que, per un cop, la primera definició inclou pageses i pagesos, PAGÈS -ESA: “Home dona [*sic*], del camp.”, el *DGLC* de seguida abandona tan ecumènica opció i continua definint així: “El qui es dedica al conreu del camp.”, a l'hora de definir qui fa la feina ja s'utilitza exclusivament el masculí i s'oculta o es bandeja la feina que fan les pageses (que, dit sigui de passada, es calcula que fan els dos terços de la feina agrícola total al món). La curiosa definició de serva és la següent, SERVA: “[...] Fem. de **serf**.”

També hi ha una definició molt genèrica sobre un seguit de feines de les que es fan al camp, la definició ve precedida de: “Trellador, jornal, del camp.”, amb la qual cosa es torna a emmascarar la feina que fan les jornaleres, BRACER -A: “[...] Feiner, dit esp. de les dones.” Hi ha la definició d'una feina assalariada molt concreta, TRENCADOR -A: “[...] *Trencadores d'ametlles*, dones dedicades a trencar ametlles.”

Hi ha altres entrades que defineixen algun altre detall molt concret, COLLADER -A: “Pal una mica corbat que les dones de muntanya porten al muscle, de cada extrem del qual penja una galleda,”

Per acabar, hi ha tres definicions amb pastores, com a exemple la següent, CABRERA: “Pastora de cabres.”

DEFINICIONS. 05.8. MESTRESSES DE CASA I MARES

1. Només 3 definicions parlen de mestresses de casa o hi fan referència. La primera en defineix el quefer, MESTRESSEJAR: “Fer una dona les tasques, exercir les funcions pròpies d'una mestressa de casa.” La segona defineix una obligació d'un moment i d'una classe social determinada, SALÓ: “[...] S'usa també aquest mot per a traduir el mot francès *salon* significant la sala o apartament on l'amo o mestressa d'una casa rep habitualment un grup de persones distingides en les arts, ciències, etc.” La tercera, molt literària, encarna l'etern fer i tornar a fer, el fer i el refer, com a constant de la ingrata feina domèstica, TELA: “[...] *La tela de Penèlope*, obra que incessantment es fa i es desfà.”

DEFINICIONS. 05.9. ARTISTES

Hi ha en total 11 definicions amb artistes.

1. D'aquestes 11 artistes, tres es dediquen a la creació literària, cap d'aquestes tres escriptores es dedica a la novel·la o a la prosa en general sinó a la poesia, són d'aquest tipus, POETESSA: "Dona poeta."; les definicions donen una idea molt esbiaixada, minsa i pobra de la creació literària per part de les dones en el moment que es redactava el *DGLC*; a part d'haver-hi moltes creadores conegudes i reconegudes dins la tradició literària, hi havia personalitats conegudíssimes i cèlebres, i no per la seva dedicació exclusiva a la poesia.

2. Les 9 restants actuen, ja sigui damunt d'un escenari o en algun altre tipus d'actuació. Hi ha 6 actrius més o menys definides. La primera entrada defineix lacònicament i breument l'ofici, ACTRIU: "Dona que representa en el teatre."²⁸ Després hi ha 3 definicions amb papers més concrets, CARACTERÍSTIC -ICA: "L'actriu que fa els papers de dona d'una certa edat." Hi ha 2 definicions amb papers específics de representacions no teatrals, COMPARSA: "Home o dona que figura en una cavalcada, etc.," JOGLARESSA: "Dona que feia de joglar."

Finalment, dues cantants, CONTRALT: "[...] La cantatriu que té veu de contralt.", TIPLE: "Soprano."

DEFINICIONS. 05.10. PROSTITUCIÓ

En aquest subcamp hi ha 21 prostitutes definides d'una forma o altra, la majoria són definicions neutres i hi apareixen per primer cop, d'altres estan en major o menor grau connotades negativament i ja s'havien vist en el tercer camp.

1. Hi ha 2 definicions amb referències històriques, HETERA: "Entre els grecs antics, cortesana d'alta categoria.", MAGDALENA: "Nom de la pecadora penedida de l'Evangelí."

2. Hi ha 3 formes eufemístiques semblants a aquesta, CORTÈS -ESA: "[...] Dona galant de professió."

3. Es troben 5 definicions pures i dures d'aquest tipus, BAGASSA: "Dona pública, prostituta."

4. Es troben 7 definicions més que, malgrat ser curtes, moltes vegades inclouen sinònims, paraules o partícules despectives, BANDARRA: "Dona perduda, prostituta."

5. Hi ha 4 definicions en què no es defineixen pròpiament, però on surten perquè parlen d'algun aspecte o persona lligada a elles, MERETRICI -ÍCIA: "Relatiu o pertanyent a les meretrus."

²⁸ ACTOR es defineix no per la que seria la seva equivalent paral·lela: "Home que representa en el teatre.", sinó per: "El qui representa un dels personatges d'una obra escènica." i després, contràriament al que passa amb l'entrada ACTRIU, s'acompanya d'un exemple. "El qui..." ara va adreçat exclusivament a home, perquè per a dona ja hi ha entrada a part.

DEFINICIONS. 05.11. VENEDORES

El fet que en les definicions sortissin 7 venedores, ha fet incloure un subcamp per a aquest ofici.

Hi ha alguna definició molt vaga i imprecisa, com la següent, dedicada en part, a una dependenta, SENYORETA: “Terme de cortesia aplicat a una noia, a una dona empleada en un establiment, administració, etc.”

Després vénen ja venedores concretes i especialitzades, les que venen productes agrícoles, PLACERA: “Hortolana que va a vendre a la plaça.”, BARRISCAR: “Concertar i comprar (el que resta de fruita, etc.) a una marmanyera i que ho dóna a més baix preu per acabar la venda.”

Les que venen productes agrícoles manufacturats o altres productes del bosc, CARBONERA: “La qui ven carbó.”, CASTANYERA: “La dona que torra i ven castanyes pels carrers.” Lligada també a l’alimentació, una venedora de pastes fines, CASQUETERA: “La dona que ven casquetes, casques.”

Finalment, una exposada i heroica venedora d’alcohols etílics, CANTINER -A: “[...] La dona que té per ofici servir begudes a la tropa durant les accions de guerra.”²⁹

DEFINICIONS. 05.12. FEINES I OFICIS DIVERSOS

Hi ha 11 definicions de dones que exerceixen oficis diversos i de mal classificar.

Una militar de graduació mitjana, CAPITANA: “Dona que guia exèrcits.”

Quatre inesperades endevinaires del futur. Tres definicions d’aquest tipus provinents de l’antigor, mítiques, PITONISSA: “[...] dona que prediu l’esdevenidor.”; la quarta no menys mítica encara que contemporània, BONAVENTURA: “Endevinació que fan les gitanes de la sort d’una persona per les ratlles de les mans, trets fisonòmics, etc.”

Contràriament al que era normal esperar, en canvi, una sola perruquera, PENTINADOR -A: “[...] f. Dona que té per ofici pentinar.” Una sola model, MODEL: “[...] esp. home o dona que es posa davant el pintor,” Una esclava, ODALISCA: “Esclava o concubina de l’harem.”

Hi ha també una obrera que treballa en una fàbrica indeterminada, de la qual només se sap que és una treballadora poc qualificada però no la feina concreta que fa, XINXA: “[...] Fam. *Xinxà (de fàbrica)*, dona que treballa a la fàbrica.”

²⁹ La definició comença així: "El qui té una cantina."; queda clar que la forma en masculí defineix un propietari, un home que té un establiment, en canvi en femení, la cantinera, en una paraula, no és propietària de res, és una dependenta.

Dues secretàries. La primera, elevada a la categoria de secretari, segur que fa feina de secretària, SECRETÀRIA: “[...] La qui fa ofici de secretari.”; la segona, possiblement és una de les feines que amaga l’eufemisme següent, SENYORETA: “Terme de cortesia aplicat a una noia, a una dona empleada en un establiment, administració, etc.”

És curiós constatar les coincidències que es troben entre l’aparició de les dones en funció de les seves activitats, característiques i sobretot professions en el *DGLC* i l’aparició d’aquestes mateixes dones en altres àmbits públics. Així, en un estudi sobre la distribució per sexes dels carrers de Barcelona³⁰, es comprova que dels 4.043 carrers de Barcelona que tenen nom de persona només 135, és a dir, un 3,34% porten nom de dona. La distribució d’aquests 135 carrers és la següent: 64 (47,41%) estan dedicats a marededéus, verges i santes; 17 carrers (12,59%) estan dedicats a reines, princeses i nobles; 14 carrers (10,37%) tenen el nom de propietàries de terrenys; 8 carrers (5,93%) porten noms de monges i religioses; 19 carrers (14,07%) estan dedicats a artistes o a activitats liberals, concretament estan repartides així: set escriptores, cinc actrius, quatre cantants o músiques i tres pedagogues. Després hi ha 13 carrers dedicats a personatges diversos, des de muses i dees (Diana, Euterpe...), a heroïnes (Agustina d’Aragó, Mariana Pineda...), fins a ficcions artístiques (Mireia, Madame Butterfly...), passant per les Penedides d’un dels carrers del Raval.

Si es compara aquesta minsa distribució de dones pels carrers de Barcelona amb els resultats d’aquest camp i del següent, s’hi veuran algunes lògiques divergències (per exemple, l’aparició de propietàries de terrenys o de pedagogues) i unes notables coincidències (la poca incidència de les creadores, entre elles les escriptores), la notable incidència en canvi de monges i religioses, i a la vista del que es veurà en el següent camp, l’abassegadora proporcional presència, tant en els carrers de Barcelona com en el *DGLC*, de marededéus, verges, santes i màrtirs de qualsevol nacionalitat i època.

Per acabar, un quadre il·lustra la distribució d’oficis de les definicions; la suma total no dóna 177 sinó 173 ja que les definicions comentades al començament del camp no consten a cap subcamp, hi ha una definició, per contra, que consta a dos subcamps.

OFICI		% de 177
05.1. servei domèstic	23	12,99
05.2. monges	56	31,64
05.3. nobles	9	5,08
05.4. indústria del tèxtil	14	7,91
05.5. ensenyament	3	1,69
05.6. sanitat	7	3,95
05.7. pagesia	8	4,52
05.8. mestresses de casa	3	1,69
05.9. artistes	11	6,21
05.10. prostitució	21	11,86
05.11. venedores	7	3,95

³⁰ Boix Angelats, J. "Las calles son cosa de hombres", *El País*, 10.12.1994, p. 23.

05.12. oficis diversos	11	6,21
------------------------	----	------

Resultats i conclusions parcials del Camp 05. Definicions d'activitats professionals (25,39%). Pel que fa al cinquè camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha moltes més definicions que exemples que descriguin les activitats professionals de les dones.
2. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones són en general poc remunerats, poc prestigiats i ocupen posicions subalternes.
3. S'observa molt poca freqüència de llicenciades.
4. No es presenten dones amb poder econòmic moble o immoble.
5. Els tres oficis més practicats, la resta estan ja a força distància, són els relacionats amb la religió (56 definicions), el servei domèstic (23 definicions) i la prostitució (21 definicions).
6. L'ofici de religiosa és de llarg el més estès, duplica el segon ofici que hi apareix, el servei domèstic.
7. En les definicions s'acreix respecte als exemples el biaix religiós, ja que hi surt una gran quantitat de religioses. En aquest mateix subcamp s'observa un altre biaix, el classisme o elitisme: hi ha moltes religioses ocupant càrrecs jeràrquics.
8. En les definicions, contràriament als exemples, s'observa un gran nombre de prostitutes (el tercer ofici més practicat, gairebé tantes com servei domèstic, el segon ofici més habitual).
9. No s'observen moltes definicions d'oficis considerats específicament femenins com el tèxtil (passa de 8 incidències en els exemples a 14), l'ensenyament (disminueix de 6 a 3) o la sanitat (passa d'1 a 7).

Camp 06) Definicions de dones sublimades (54 definicions)

En aquest camp s'inventarien totes les definicions que presenten figures femenines que conformaven el simbòlic i l'imaginari de la cultura catalana del moment que es va fer el *DGLC*, es tracta, doncs, d'una parcel·la de la cultura occidental contemporània.

DEFINICIONS. 06.1. MAREDEDÉUS, VERGES I SANTES

En el primer grup inclou totes les definicions en què surten marededéus, les diferents verges i les màrtirs i santes. El *DGLC* està ple d'exemples i definicions que en parlen; només d'exemples n'hi havia pel cap baix 33; de definicions dedicades a dones santificades gairebé n'hi ha la mateixa quantitat ja que arriben a les 28 les que d'una manera o altra, encara que sempre de manera directa, hi fan referència.

1. Hi ha 12 definicions que constaten simplement l'existència o la presència de Maria, de la Mare de Déu o de la Verge, en construccions a vegades calcades, MARE: “[...] *La Mare de Déu*, la Verge Maria.”

2. Hi ha 3 definicions que tracten de fets que van protagonitzar dones santificades, VISITACIÓ: “Visita, esp. la de la Mare de Déu a Santa Isabel.”

3. Hi ha 5 definicions que expliquen, també, alguna de les accions que reben. Una primera adoració molt genèrica, HIPERDÚLIA: “Adoració de la mare de Déu.” Es troben 4 tipus específics d'adoració, de diferents maneres d'encadenar les oracions, LLETANIA: “Preguera que consisteix en una sèrie d'invocacions a la Mare de Déu, a Jesucrist,”

4. Dues pregueres amb música, MAGNÍFICAT: “Cant de la Verge Maria.”, HIMNE: “[...] composició poètica, càntic en llaor de Déu, la Verge, un Sant;”

5. Tres accions de gràcies per agrair favors rebuts d'aquest tipus, VOT: “Prometença que hom fa a Déu, a la Verge, a un sant,”

6. També en 3 definicions, la receptora de totes aquestes accions és una imatge que pot agafar diverses formes, ICONA: “Imatge pintada, en baix-relleu o en mosaic, de Crist, de la Mare de Déu, d'un sant,”

DEFINICIONS. 06.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

En clara divergència amb els exemples, hi ha força definicions, un total de 26, dedicades a ser mitològics de diversos ordres.

1. Per seguir el mateix ordre que en els exemples, primer vénen les 10 definicions de fades, definicions, doncs, extraordinàriament abundants. N'hi ha 3 de definides sense especificar, és a dir, d'una manera molt general, FADA: “Ésser fantàstic que es representa sota la figura d'una dona dotada d'un poder sobrenatural.” Es dediquen 7 definicions a les diferents castes de nimfes, DRÍADE: “Nimfa dels boscs.”

2. Per 2 vegades, com en els exemples, hi surten les muses, MUSA: “En la mitologia clàssica, cadascuna de les nou deesses que presidien el cant i la poesia i també les arts i les ciències.”, CAST -A: “[...] *Les castes germanes*, les Muses.”

3. Hi ha 6 dees paganes. En els aspectes que toquen mostra que la realitat descrita pel *DGLC*, per una banda, i el mite i la ficció, per l'altra, s'acorden perfectament. N'hi ha una de genèrica, DEÏTAT: “[...] Déu o deessa.” Dedicades a una dea relacionada amb la bellesa n'hi ha dues, VENUS: “Nom de la deessa de la bellesa;”, CUPIDO: “[...] fill de Venus.” N'hi ha dues més dedicades a la castedat, VESTAL: “[...] En l'antiguitat romana, verge consagrada a la deessa Vesta” i “[...] Ad. relatiu a la deessa Vesta, a una vestal.” Finalment, n'hi ha una de dedicada a les parques, PARCA: “Cadascuna de les tres deesses que, segons els antics, filaven, debanaven i tallaven el fil de la vida de cada home.”

4. Hi ha 2 definicions amb dones sublimades negativament. La primera és la següent, DIABLESSA: “Diable del sexe femení.” La segona recull un tòpic misogin molt estès, la dona encarnada en el dimoni, en la temptació sexual, SÚCUBE: “Dimoni que, segons la superstició vulgar, té comerç carnal amb un home sota l'aparença d'una dona.”

5. Hi ha 3 figures mitològiques a mig camí entre la realitat, la fantasia i les pors ancestrals, AMAZONA: “Dona pertanyent a una raça o nació de guerreres, hàbils cavalcadores, que no admetien cap home entre elles.”

6. Finalment, 3 animals fabulosos amb algunes característiques femenines, són d'aquest tenor, ESFINX: “Animal fabulós amb cap i bust de dona, ales i cos de lleó.”

DEFINICIONS. 06.3. MARES METAFÒRIQUES

He trobat moltes definicions amb mare simbòlica, amb mare metafòrica, amb una mare que és mare de moltes coses (una altra coincidència notable amb els molts exemples del mateix tipus que hi ha al *DGLC*). A l'igual que he fet amb els exemples, les faig constar aquí per donar compte del tipus de definició de la qual es tracta.

N'hi ha més d'un en l'entrada MARE, per exemple: “[...] *Abella mare*, la reina.”, “[...] *La nostra mare comuna*, la terra.”, “[...] *Aigües mares*, en cristal.litzar una substància dissolta la solució que resta en contacte dels cristalls formats.” o “[...] *Les mares del vinagre*, solatge que conté el ferment de la fermentació acètica. Per anal. *Mares del vi, del cafè*.”

No sempre, però, responen a l'entrada MARE, n'hi ha a FILIAL: “[...] *Les filials d'una casa de comerç*, cases fundades per una empresa mare.” o a AFILIAR: “[...] Lligar a una associació mare (associacions anàlogues)”, entrades semànticament lligades a la primera.

En entrades ja molt més allunyades des del punt de vista del significat també hi ha la paraula “mare”, per exemple a OU: “[...] *No ser aquesta la mare dels ous*, no ésser aquesta la causa, la raó, d'una cosa.”, a DESBORDAR: “[...] Sortir de mare un riu.” o a DREPANI: “[...] les rames laterals situades en un mateix pla cauen per davant dels seus eixos mares,”

Resultats i conclusions parcials del Camp 06. Definicions de dones sublimades (7,75%).
Respecte a aquest camp és destacable el següent:

1. Hi ha un gran quantitat de santes, màrtirs i marededéus lligades a l'Església catòlica, 28. Es torna a detectar el biaix catòlic que ja s'havia vist en el camp anterior.
2. Hi ha major presència en les definicions que en els exemples de figures femenines d'altres religions o paganes.
3. En les definicions apareixen força éssers mitològics i mítics, n'hi ha 26.
4. La utilització de la paraula "mare" és habitual en fraseologia i locucions.

Camp 07) Altres definicions (17 definicions)

En aquest camp hi ha incloses les poques definicions que no lligaven amb cap camps dels que s'han vist fins ara.

DEFINICIONS. 07.1. RELACIONS SOCIALS

1. Hi ha un nombre molt petit de definicions, en això també hi ha concordança amb els exemples, en què es parla de les relacions socials de les dones en qualsevol aspecte, fins i tot tenint en compte les definicions que parlen de les diverses feines que fan les dones i de les relacions laborals. Al marge de les relacions de comareig, comaratge o entre comares, valorades sempre negativament en les definicions del *DGLC* i que ja han estat comentades, només hi ha 4 definicions.

Les tres primeres, ja comentades en el camp anterior perquè estan íntimament lligades a la religió, *CONFRARESSA*: “La dona que forma part d’una confraria.” La quarta lligada a esdeveniments de tipus més laics, *REINA*: “[...] Per anal. *La reina de la festa*, la dama que presideix uns jocs florals etc.”

DEFINICIONS. 07.2. COL·LECTIUS DE DONES

1. Pel que fa a les definicions, també n’hi ha 5 (menys que exemples, on n’hi havia 13) en què les dones surten com un col·lectiu. Hi ha dues definicions dedicades a les adultes, *DONAM*: “Multitud de dones.”, *FEMELLAM*: “Donam.” N’hi ha dues més dedicades a les joves, *FI*: “[...] *Un sens fi de noies*, un gran nombre de noies.”, *MOSSAM*: “Conjunt de mosses.” La cinquena a un col·lectiu reunit involuntàriament, *GALERA*: “[...] Presó de dones.”

DEFINICIONS. 07.3. INCLASSIFICABLES

1. Hi ha una sèrie de 8 definicions que han resultat ser inclassificables.

Primer de tot, una definició asèptica i metalingüística, *SEU SEVA*: “D’ell, d’ella, d’ells o d’elles.”

Una referent a un producte d’una de les feines típiques de les monges, *PESSIC*: “[...] *Pessic de monja*, pastisset.”

Dues imatges o representacions simbòliques de dones, *CARIÀTIDE*: “Estàtua de dona o home que fa l’ofici d’una columna o pilastra.”, *NINOT*: “[...] Escultura, dibuix, caricaturescs d’un home, dona, animal, etc.”

Després hi ha 2 definicions referents a l’origen etimològic d’una paraula que té a veure amb les dones, *GINECO-*: “Forma prefixada del mot gr. *gyne aicos* dona.”; en la següent, *GINECOCRÀCIA*: “Govern de les dones.”, és curiós comprovar que es fa constar una forma d’organització social inexistent en qualsevol espai, lloc o temps i en canvi en el mateix *DGLC* no es fa cap referència a la que seria l’entrada paral·lela, és a dir, a

ANDROCRÀCIA, present d'una forma abassegadora i constant en tot lloc, espai i a través del temps; deu ser la manera de donar carta de naturalesa a aquest últim tipus d'organització social, presentar-lo com a "normal", tan "normal" que no necessita definició, evitar que es qüestioni, i mostrar com a raresa la hipotètica organització paral·lela equivalent.

N'hi ha una altra, que com l'anterior parla d'una forma d'organització en què les dones tenen una certa preponderància, MATRIARCAT: "Forma d'organització social que dóna la màxima importància social i política a la mare."³¹

En l'última, contràriament a la gran profusió de definicions d'aquest tipus que amb la paraula "home" són tònica general al llarg de bona part de la presència masculina en el *DGLC*, una única i escadussera entrada es refereix a una doctrina social i conté en el seu redactat presència femenina, FEMINISME: "Doctrina social que concedeix a la dona capacitat i drets fins ara reservats als homes."³²

2. Apunto, finalment, una sèrie de 5 definicions que no he comptabilitzat però que tenen algun tret curiós pel que fa a la presència femenina. En una definició hi ha la paraula "mare" no referida a una dona, a ANYELL: "[...] *Llevar els anyells*, separar-los de les mares, desmamar-los."

Es troba també la paraula femella en definicions com les dues següents no necessàriament referides a dones, DESAPARIAR: "Separar (dues coses aparellades, esp. mascle i femella).", on sobta el contrast entre "cosa" i "mascle" i "femella", ENNIERAT -ADA: "Que roman en el niu, es diu esp. de la femella que cova en el niu."

Hi ha una definició que pertany a un joc, ESCACS: "[...] de setze peces (un rei, una reina o dama, dues torres, dos alfils, dos cavalls i vuit peons)" Una última entrada eloqüent per l'absència de definició, silenci que nega lacònicament d'una manera fina i subtil l'heroïcitat en les dones, HEROÏNA: "V. heroi."

Resultats i conclusions parcials del Camp 07. Altres definicions (2,44%). Quant a aquest setè camp i donada la seva naturalesa és difícil extreure'n resultats, els dos més importants són els següents:

1. Escasses relacions socials de les dones, 4 definicions.
2. Presentació de 5 col·lectius homosocials de dones.

³¹ És notable que la definició es redacti en present.

³² El redactat és imprecís, incorrecte i tendencios, la "concessió" de drets de la qual parla la definició és paternalista; gràciosa concessió que oculta la moltes vegades dura i aspra lluita de les dones per arrencar algun d'aquests drets. Curiosament és el mateix verb que se sol utilitzar quan es parla del dret a vot, ocasió en què se sol parlar de la "concessió" del dret al vot, cosa que amaga el fet que no va ser fins després d'una lluita aferrissada que va implicar fins i tot morters i empresonades que aquest dret, més que concedit, va ser arrabassat. Es veuran altres característiques d'aquesta definició en l'apartat següent.

2.2.3. Resultats i conclusions del segon apartat

Els resultats de la comptabilització i de la classificació de les definicions del *DGLC* amb presència femenina es poden anar veient a mesura que es llegeixen els comentaris i l'anàlisi de cadascun dels set camps d'aquest apartat, en els quadres-resum que hi ha al llarg d'alguns camps i especialment en les breus recapitulacions que els tanquen. No obstant això, a continuació, adjunto un resum dels resultats que considero més importants.

1. En primer lloc, s'observa que la presència de les dones en les definicions és molt exigua.
2. Hi ha poques definicions neutres.
3. La gran majoria de dones que surten en les definicions del *DGLC* hi apareixen per les relacions familiars. La majoria són de parentiu o de relació amb un home, les dones són percebudes i descrites com a apèndix d'un home; aquestes relacions de parentiu es concreten en les definicions per l'aparició sobretot per una gran quantitat de casades ("mullers de", "esposes" o "dones de"); 53 definicions presenten esposes o mullers, 109 accepcions presenten algun aspecte del matrimoni. La majoria d'aquestes definicions mostren activitat i iniciativa masculina.
4. Apareixen en menor grau (31 definicions) dones que tenen relacions il·lícites.
5. Hi ha 25 definicions que presenten una convivència matrimonial que va de conflictiva a pèssima. No hi ha cap mostra d'afecte i d'estimació entre els matrimonis.
6. Hi ha 22 definicions dedicades a les parelles.
7. La presentació d'una gran quantitat de les relacions interpersonals que s'acaben de citar des d'una òptica androcèntrica: 1) caracteritza les dones passives i els homes actius en el casament; 2) presenta redaccions concretes que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes: adulteri, poligàmia, etc.
8. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot sense deixar de banda les no encaminades al matrimoni, són heterosexuales. No es fa cap esment d'una relació que s'escapi d'aquesta norma.
9. Presenta 33 definicions dedicades a la maternitat. Defineix de manera diferent maternitat i paternitat.
10. El subcamp d'altres relacions de parentiu dins de les relacions de parentiu agafa aproximadament el mateix gruix que en els exemples; les relacions més habituals són la de filla (9) i germana (6). Són definicions bàsicament descriptives.
11. La característica fonamental del redactat de la majoria d'aquestes definicions és que no és androcèntrica: fa esment de dones i homes.
12. En les definicions tampoc no presenta mai relacions entre mare i filla.
13. Les característiques personals de les dones són bàsicament físiques; es descriuen força característiques físiques més que no pas no físiques de les dones.
14. Gairebé no hi ha definicions que descriuïn característiques físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica.
15. Hi ha poques definicions neutres, 29 si s'agafen en un sentit molt ampli; d'aquestes definicions la majoria tracten aspectes femenins.
16. Hi ha força definicions (62) que descriuen aspectes físics relatius a la sexualitat i a la reproducció; hi ha un nombre considerable de definicions dedicades a la virginitat (15) i

- a la maternitat (45), aquestes últimes es dediquen a descriure el cos a partir de la seva capacitat reproductiva.
17. La tendència de les definicions pel que fa a l'edat és de continuar no presentant gaire adults o d'edat madura (2) i mostrar, en canvi, joves, nenes (5) i velles (6).
 18. Les poques definicions (10) que presenten la bellesa femenina, presenten una bellesa estàtica i general (no es concreta mai en l'expressió o en un tret determinat).
 19. Hi ha un gran nombre de definicions que descriuen peces de vestir femenines (53 definicions, un 7,60% del total), definicions que, com és lògic, incideix en l'aspecte físic; un tant per cent considerable d'aquestes últimes definicions són obsoletes i passades de moda.
 20. Quan es presenten peces de vestir o malalties pròpies de les dones es fa constar que són femenines.
 21. Hi ha poques definicions dedicades a la lletjor, a aptituds físiques o a malalties.
 22. Hi ha prou menys definicions que exemples que es dediquin a les característiques no físiques de les dones.
 23. Entre les definicions dedicades a les característiques no físiques de les dones no n'hi ha de positives, n'hi ha poques de neutres (13), l'abassegadora majoria són característiques negatives (30). Hi ha més definicions dedicades a aspectes sexuals de les dones, que a la resta d'aspectes; la majoria són negatives.
 24. Hi ha la mateixa proporció de característiques negatives respecte a positives o no negatives tant en exemples com en definicions: al voltant del 70%.
 25. Hi ha el mateix nombre de definicions dedicades a aspectes sexuals de les dones, que a la generalitat d'aspectes; moltes més si es tenen en compte les definicions dedicades a les homonenques.
 26. Mai no es defineixen les dones per la seva capacitat intel·lectual; la intel·ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones, no hi surt cap dona intel·ligent o sàvia.
 27. No es descriu cap habilitat, valor, actitud o aptitud no físiques; mai no es descriuen dones que es dediquin a la creació artística.
 28. No presenta mai cap relació d'amistat de col·laboració o d'afecte entre dones; presenta en canvi, relacions de rivalitat entre dones en un món homosocial femení.
 29. En les definicions que parlen d'actituds es concreta l'actitud passiva amb les relacions amb els homes en 29 definicions; per contra, només n'hi ha 7 en què els homes mostrin passivitat.
 30. Hi apareix un nombre elevat d'agressions (18). La majoria d'aquestes agressions són sexuades; hi ha un nombre elevat de violacions (7). Tot i que hi ha una gradació en les agressions, algunes són realment fortes i arriben a provocar la mort (5).
 31. Hi ha moltes més definicions que exemples que descriuïn les activitats professionals de les dones.
 32. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones són en general poc remunerats, poc prestigiats i en posicions subalternes; s'observa molt poca freqüència de llicenciades en les definicions. No es presenten dones amb poder econòmic.
 33. Els tres oficis més practicats, la resta estan ja a força distància, són els relacionats amb la religió (56 definicions), el servei domèstic (23 definicions) i la prostitució (21 definicions).

34. No s'observen moltes definicions d'oficis considerats específicament femenins com el tèxtil (passa de 8 incidències en els exemples a 14), l'ensenyament (disminueix de 6 a 3) o la sanitat (passa d'1 a 7).
35. Hi ha un gran quantitat de santes, màrtirs i marededéus lligades a l'Església catòlica (28); tot i que n'hi més que en els exemples, hi ha poca presència de figures femenines d'altres religions o paganes. Es detecta un biaix catòlic.
36. Apareixen molts més éssers mitològics i mítics en les definicions que en els exemples, 26 definicions.
37. Escasses relacions socials de les dones, només es troben en 4 definicions.
38. Entre exemples i definicions (5 en les definicions), presenta 18 col·lectius de dones que es caracteritzen per l'absència d'homes.

2.3. Apartat III. Definicions amb presència masculina

MICROCOSMOS: “Petit món, esp. l’home considerat com un resum de l’univers exterior o gran món.”

2.3.1. Presentació

Quan vaig començar a inventariar i classificar els exemples en què sortien dones, vaig començar també a veure que no tenia molt sentit recopilar tots els exemples en què sortien homes: n’hi ha 6.084; una quantitat tan ingent que aquesta mateixa abundància i desmesura fa impossible i segurament poc rellevant la feina d’inventariar-los i classificar-los.

De tota manera, em va semblar que un aspecte interessantíssim i complementari del que estava fent tant a l’hora d’analitzar els exemples com les definicions amb presència femenina, era investigar qualitativament la presència masculina en algun context; em va semblar que el més adient era investigar en les definicions, analitzar quan i en quines ocasions apareixien les paraules “home” i “homes”, intentar escatir què vol dir exactament aquesta paraula, a qui es refereix quan s’usa i quins significats té, si és que en té més d’un.

A primer cop d’ull es veu que el *DGLC* vol utilitzar sempre les paraules “home” i “homes” quan es refereix al cos humà, és a dir, quan es refereix al conjunt d’òrgans i funcions del cos de la dona i l’home. Al llarg d’aquest apartat es veuran les vicissituds per les quals passa el *DGLC* a l’hora de ser coherent amb aquesta decisió i com n’esbiaixa la utilització.

Gran part d’aquest apartat es dedicarà a escatir el significat i la utilització de la paraula “home” i “homes”, tant pel que fa a les definicions que es refereixen al cos humà, al qual n’hi ha dedicades un gran nombre, com a la resta de definicions; la resta de masculins, els he deixat de banda. De tota manera, potser és el moment de recordar, ho he explicat en un dels punts de la Introducció, que no he considerat com a masculí sinó com a genèric, el mot “algú”, perquè potser inclou masculí i femení; a vegades m’he penedit de la meva decisió, com quan he vist en alguna entrada –CORDA podria servir d’exemple– la següent definició: “[...] Tocar la corda a algú, el punt que pot obrar més vivament sobre **ell**.”

Una de les coses que s’hauran també de tenir en compte és que en les seves formulacions i definicions el *DGLC* molts cops es mostra erràtic: per exemple, durant un bon seguit de pàgines es troba la formulació “El qui...”, tot d’una desapareix aquesta forma d’introduir l’entrada i es canvia per “Persona versada...”. Aquests canvis moltes vegades els atribueixo al cansament d’utilitzar sempre la mateixa fórmula, a una qüestió d’estil o potser a més d’una mà redactora, sense que jo hagi estat capaç de veure-hi alguna raó lingüística, conceptual o ideològica.

A vegades, la utilització d’“home” o “persona” sembla no respondre a cap criteri, per exemple a COL.LEGI diu: “Societat o corporació d’homes de la mateixa professió.”, i, en canvi, a CONGRÉS: “Reunió o assemblea de persones cridades a deliberar sobre algun afer;” També es constata que de sobte deixa d’aparèixer d’una manera constant i

abassegadora la paraula “home” en les definicions, però, en canvi, sorgeix amb força en els exemples (és el que passa, per exemple, des de l’entrada COMPASSIU -IVA a CONCENTRAR o a CONFORMACIÓ). S’ha de fer constar també que, contràriament als exemples en què surten dones, molts cops els exemples amb les paraules “home” i “homes” són pràcticament definicions, més aviat funcionen com a definicions, sovint lapidàries, que com a exemples.

Així, per una banda, es troben exemples paral·lels als que mostren presència femenina, per exemple a ALT -A: “Un home alt.”, semblant en la seva estructura, que no en el seu contingut, amb el que s’ha vist a ADÚLTER -A: “Una dona adúltera.”; a ACCIÓ: “Home d’acció.”, idèntic formalment, encara que no paral·lel des del punt de vista del contingut a un dels de DONA: “Dona de sa casa.”; en tot cas, però, tots quatre es refereixen a una individualitat o, potser millor, a un prototipus de persona i no es pretenen paradigmàtics de tots els homes o de totes les dones. Hi ha algun tipus d’exemple amb la paraula “homes” que no té paral·lel ni correspondència amb cap exemple amb presència femenina del tipus que es troba a l’entrada ASSENYALAR: “Homes assenyalats, famosos i de gran virtut.”

També hi ha d’altres redactats en exemples que es refereixen a homes concrets i particulars, per exemple el de CONÈIXER: “És un home que coneix bé el seu ofici.”, o fins i tot el consell que es dóna en aquest altre exemple pertanyent a l’entrada ADMIRAR: “Cal admirar els grans homes.”, en què l’exemple ja no es refereix a un home concret sinó a un grup més o menys nombrós d’homes. Per altra banda, però, es troba un tipus d’exemples que funcionen o semblen definicions, (ACOMPANYAR: “L’esperança acompanya l’home fins a la mort.”, VICI: “El vici degrada l’home.”, CONFORMACIÓ: “La conformació de l’home.”, COMPANYY -A: “El gos és el company de l’home.”). Hi ha exemples que es refereixen a característiques físiques de la humanitat, com el de BÍPEDE: “L’home és un animal bípede.”, a una característica com la raó, RAÓ: “L’home està dotat de raó.”, és un tipus d’exemple, com es veurà més endavant, productivíssim: només en l’article raó se’n troben almenys sis.

Al llarg del *DGLC*, i al marge dels exemples, és a dir, en les diferents accepcions de les entrades, la presència dels homes sota les paraules “home” i “homes” ateny un total de 536 vegades. Definicions repartides en més d’un camp de la tipologia classificatòria n’hi ha 72 (de fet, no arriben a les 72 ja que més d’una ocurrència o definició, a l’igual que ha passat en els altres dos apartats que s’han vist, està repetida més d’un cop), el nombre total puja, doncs, a 608. Aquestes xifres mostren que menys d’un 13,42% d’accepcions es repeteixen un o més cops; menys, doncs, encara que per a la presència femenina en els exemples o en les definicions ja que he procurat, com sempre, que passés en el mínim de casos possibles i les vegades que aquestes repeticions es donen han estat inevitables.

Vaig fer servir els mateixos camps utilitzats per als exemples i les definicions amb presència de dones, classificació que, per altra banda, és la que es fa servir sempre al llarg de la tesi per analitzar qualsevol de les presències que s’hi analitzen. He hagut d’introduir algunes petites modificacions en algun camp; les causes d’aquestes modificacions s’aniran explicant al llarg de l’apartat.

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació dels homes

- Camp 02) Definicions de característiques físiques. Els homes com la humanitat
- Camp 03) Definicions de característiques no físiques dels homes
- Camp 04) Definicions d'actituds dels homes
- Camp 05) Definicions d'activitats professionals dels homes
- Camp 06) Definicions d'homes sublimats
- Camp 07) Altres definicions amb homes

Un cop repartides les 536 ocurrències i les seves 72 repeticions en els set camps de la classificació, la distribució ha estat la següent:

CAMP	NOMBRE D'APARICIONS	% de 536
01	35	6,53
02	317	59,14
03	121	22,57
04	32	5,97
05	66	12,31
06	19	3,54
07	18	3,36

A continuació presento l'anàlisi i comentari de totes les definicions un cop distribuïdes en cadascun dels camps corresponents. Com he fet en els dos apartats anteriors, per fer-ne més fàcil el maneig i de cara a no entorpir la lectura d'aquests fulls amb llargues llistes, quan es tracti de definicions molt semblants entre si, que quedin enquadrades en una explicació més general, o que no comento per cap raó, poso una definició o dos de cada mena i la resta consten en l'apèndix corresponent al final de la tesi.

2.3.2. ANÀLISI PER CAMPS DE CLASSIFICACIÓ

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació dels homes (35 definicions)

En el moment de començar a analitzar i comentar la presència masculina que sota la paraula “home” o “homes” hi ha en el *DGLC*, és oportú i necessari fer constar que és una presència que rarament –només en moments molt concrets– es pot comparar amb la presència femenina. La presència femenina comentada i analitzada en la tesi és tota –llevat d’error o omisió– la que hi ha al llarg del *DGLC*; naturalment això no passa amb la presència masculina, fer-ho amb tota com amb la femenina equival a córrer el risc de tornar a escriure gairebé tot el *DGLC*, tan abassegadora, constant i omniscient és aquesta presència. M’he hagut de limitar, doncs, a analitzar i comentar només alguns aspectes de la presència masculina, i aquests aspectes pel que fa a les definicions han estat les representatives paraules “home” i “homes”.

A l’hora de comentar els exemples i les definicions amb presència femenina, es va veure que el camp que resultava més productiu era el dedicat a les relacions de parentiu; aquesta tònica no es dona en el moment d’analitzar i de comentar les definicions del *DGLC* en què surt la paraula “home” o “homes”. Així doncs, els diversos subcamps d’aquesta tipologia, és a dir, les relacions d’espòs, entre amants i les relacions de festeig, agafen un petitíssim gruix. Pel que fa a la presència de pares, hi ha una minsíssima, encara que contundent i específica representació masculina, a l’hora de dilucidar una qüestió com la creació d’una branca masculina o la procreació i engendrament de filles i fills. He eliminat el subcamp que correspondria a d’ALTRES RELACIONS DE PARENTIU. Eliminació no tan sols explicable per l’androcentrisme i el punt de vista del *DGLC*, sinó també pel fet de no jugar amb tota la presència masculina ja que només es tenen en compte i s’analitzen les dues paraules ja expressades.

Mentre que les dones són portades moltes vegades al *DGLC* a causa de les seves relacions de parentiu (sobretot amb els homes), amb els homes de la mostra passa ben altrament i la seva presència per aquest motiu és minsa; ateny només 35 definicions.

Definicions. 01.1. ESPOSOS

En aquest subcamp, contràriament a la gran quantitat de definicions amb dones que s’hi han trobat, només hi ha 11 definicions amb homes.

1. Primer de tot es troben 4 definicions que parlen del matrimoni o de contraure’l, gairebé totes vistes anteriorment ja que normalment també hi ha presència femenina: no podia deixar de passar en tractar-se del matrimoni.

Com a mostra de les 3 definicions molt semblants que hi ha pot servir la següent, AMULLERAR-SE: “Casar-se l’home.”; el verb de la definició s’usa com a reflexiu, també es pot comprovar que no existeix cap accepció que existia per a les dones en l’entrada MARIDAR que es definia com: “Casar (una dona);”; l’home, doncs, es casa, contràriament a la dona, a la qual casen. La quarta és un matrimoni múltiple, POLÍGAM -A: “Dit de l’home que té diferents dones en qualitat d’esposes a un mateix temps.”

2. Es troba 1 definició que explica la consumació de l'acte sexual, ja sigui sacramentalitzat pel matrimoni o no, COIT: "Ajuntament carnal de l'home amb la dona."

3. En 2 definicions es troba un defecte propi d'alguns marits massa bons, CALÇASSES: "El marit que es deixa governar per la dona, home excessivament condescendent.", CALÇA: "[...] *Ésser un calces*, es diu d'un home dominat per sa muller."

4. No hi ha gairebé homes definits per ser esposos, només es troben 3 definicions. Mentre que es trobaven 8 esposes definides a partir de la paraula "dona", es constata que a l'inrevés no es dona, no hi cap definició que defineixi un marit com a "L'home de..." o "Home de...", hi ha un sol home definit com a marit a partir de la paraula "home", MARIT: "Home casat respecte a sa muller." Amb la paraula "muller" es trobaven 23 dones; malgrat això, només hi ha dos marits i esposos, HOME: "[...] Marit.", SENYOR: "[...] Espòs, dit per cortesia enlloc d'home o de dona."

5. Hi ha una inefable definició per a home no casat, LLIURE: "[...] *Un home lliure*, no casat."

No hi ha la definició paral·lela per a dona; encara més, es considera, com s'ha vist anteriorment, que no ja per ser lliure sinó per ser dona, simplement per ser, contràriament a l'home, la dona ha de ser casada. Tampoc no cal ni dir que no he trobat ni en aquest sentit ni en qualsevol altre les dones i la llibertat juntes en cap entrada, definició, subdefinició o exemple; com si de conceptes incompatibles es tractés.

Definicions. 01.2. AMANTS

Les relacions extramatrimonials tenen una mica més d'espai que les anteriors en el *DGLC*, s'hi dediquen 15 definicions.

1. Primer, i amb el punt de mira habitual hi ha un home que fa una acció, que ama una dona, el que no s'especifica és si ella l'ama a ell, AIMIA: "Dona amada, respectivament a l'home de qui és amada, amb qui té relacions amoroses."

2. Hi ha amb la paraula "home" només 3 definicions que caracteritzen tres homes per buscar relacions sexuals amb dones. N'hi ha dues pràcticament iguals, DONER: "Dit de l'home donat a les dones.", FEMBRER: "Dit de l'home donat a les dones." En l'última és destacable la passivitat de la dona, que no fa res, simplement s'abandona a l'home, CEDIR: "[...] *Ella ha cedit a aquest home*, s'hi ha abandonat."

3. Dels homes anteriors no es deia que busquessin plaure les dones, en canvi hi ha 3 definicions més amb homes afalagats per unes dones que actuen en funció del plaer d'ells, són definicions d'aquest tipus, COQUETA: "Que cerca de plaure als homes."

4. Després vénen 8 definicions que expliquen la consumació de l'acte sexual.

La primera és la d'ENCAMBRAR: "[...] Pron. Tancar-se en una cambra, dit esp. d'un home i una dona." N'hi ha 2 que esmenten la clandestinitat, ENTENDRE: "[...] Tenir un

home i una dona relacions amoroses amagadament.”, AMISTANÇA: “Tracte il·lícit i habitual d’home i dona,” En la quarta l’home abandona, per un cop, tot protagonisme: ser amistançada es presenta com a rellevant per a la dona, no té, en canvi, cap importància per a l’home, AMISTANÇADA: “Dona que té tracte il·lícit i habitual amb un home.”

En 4 definicions més aquest ajuntament il·lícit es compara amb el lícit; en la definició de mostra el protagonisme de la relació il·lícita torna a recaure en la dona, CONCUBINA: “Dona que cohabita amb un home com si aquest fos el seu marit.”

Definicions. 01.3. PARELLES

Un cop vistes les entrades que descriuen relacions matrimonials o extramatrimonials, parlaré de les poques definicions de les relacions de parella; mentre que en les dones han estat molt significatives i exemplars, amb les paraules “home” i “homes” no donen gaire de si, arriben tot just a les 6 definicions.

1. Primer hi ha 3 definicions que parlen d’una manera bastant equilibrada de la virginitat en donzells i donzelles, DONZELL: “[...] Home que no ha conegut dona.”, DONZELLA: “Dona que no ha conegut home, verge.” En la tercera encara que hi surt la paraula “home”, més aviat es refereix a una dona, VERGE: “Dona que no ha tingut comerç carnal amb cap home.”

2. Després, 3 definicions parlen d’una de les formes preferides de relació de festeig que presenta el *DGLC*: el ball; definició de clar protagonisme masculí, BALL: “[...] *Treure a ball*, treure un home a ballar (una dona).” Aquest festeig a voltes agafa formes una mica anacròniques, MINUET: “Antiga dansa a tres temps en què la dona i l’home fan certes evolucions acompanyades de reverències.”, MOLINET: “[...] Figura dels rigodons i altres balls en què les dones o els homes (...) giren o fan balancé al voltant del centre.”

Definicions. 01.4. PARES

1. Pel que fa a les altres relacions de parentiu, amb les paraules “home” i “homes” ja he dit més amunt que eren inexistents. N’hi ha 3, però, referides a la paternitat. Una que fa referència a la línia genealògica, LÍNIA: “[...] *Línia masculina, femenina*, per descendència d’homes, de dones.” Dues referides a la progenitura, a la reproducció, a aquesta mateixa línia masculina, línia que sembla excloure les dones per partida doble o triple, PROGENITURA: “Els fills (d’un home).”, LLINATGE: “[...] *Llinatge humà, humanal llinatge*, els fills d’Adam, els homes.”¹

¹ Ja s’ha vist en l’apartat anterior la curiosa i contradictòria definició d’ENGENDRAR que n’exclou la dona: “Produir per la unió dels sexes, dit del mascle.”, seguit d’un exemple que l’acaba de reblar: “Abraham engendrà Isaac.” S’ha de parar atenció a totes aquestes definicions i exemples amb protagonisme masculí i exclusió de les dones perquè vénen a donar èmfasi, a posar tota la importància en la línia masculina, en la reproducció de les estructures patriarcals familiars a partir de l’herència i la transmissió únicament masculina. Els homes són vistos com a descendents d’Adam, temptat per la serp i la dona i, per defecte, les dones com a filles d’Eva, marcades per l’estigma de la culpa del pecat original.

Resultats i conclusions parcials del Camp 01. Definicions de relacions de parentiu i afiliació dels homes (6,53%). Pel que fa a aquest camp, els resultats més importants són els següents:

1. La gran majoria d'homes de la mostra no surten en aquest camp, és a dir, no hi apareixen per les relacions familiars.
2. No hi ha gairebé homes definits per ser esposos.
3. En les poques relacions interpersonals que s'acaben de citar i de relacions afectivosexuals es presenten els homes en un paper actiu.
4. No hi ha definicions que parlin del paper i de les funcions de pare, no es defineix la paternitat des del punt de vista fisiològic ni de tenir cura de la possible descendència; només es presenten línies d'herència.

Camp 02) Definicions de car. físiques. Els homes com la humanitat (317 definicions)

El més destacable d'aquest camp és que, a diferència de les definicions amb presència femenina, en les definicions en què apareix la paraula “home” o “homes” hi ha un nombre molt elevat de definicions neutres, molt poc connotades. Com deia respecte als exemples i definicions amb presència femenina, considero definicions neutres les que són purament enunciatives, descriptives, les que no afegeixen cap informació afectiva o valorativa.

Definicions. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

El primer que es constata quan es llegeixen les definicions que descriuen alguna part de l'ésser humà, és que el *DGLC* té la intenció i la pretensió d'utilitzar sempre la paraula “home”, i en menor grau “homes”, quan es refereix al cos humà, és a dir, quan s'adreça al conjunt d'òrgans i funcions del cos de la dona i de l'home. Al mateix temps, ja s'ha vist que només utilitza el cos de la dona per descriure'n aspectes i característiques concretes i determinades, normalment estereotips, que fan tot el contrari d'objectivar i universalitzar el cos humà: descriuen, la bellesa o, més sovint del que podria semblar a primera vista, la lletjor d'un cos sempre particular i concret, sempre –si se'm permet l'expressió– cosificat; també utilitza el cos de la dona quan defineix funcions fisiològiques (vegeu els subcamps corresponents).

Encara més, molts cops el *DGLC* quan es refereix a una part específica i exclusiva del cos de les dones ho fa sense fer cap distinció o esment d'aquestes dones, la qual cosa té el poder d'animalitzar encara més aquest cos o cossos (contràriament a quan es refereix pretesament a parts o funcions comunes a tots dos sexes, com es veurà més avall). Per exemple, la definició de VAGINA és: “Canal que va de l'úter a la vulva en les femelles dels mamífers.”²

La utilització de la paraula “femella” incloent dones i animals –es recordarà la percepció de les dones com a formant part d'un ramat– té molt a veure amb això. Aquesta utilització, doncs, es troba en moltes més entrades, és a dir, per descriure també parts del cos o funcions pròpies de la dona, així a PARIR: “Expel.lir la femella el fetus que portava al ventre.”, encara que l'exemple que immediatament segueix és: “Parir un noi.”; també es troba “femella” en tota la família de PRENYAR, o a OVARI, o, com ja s'ha vist, a MATRIU. No se sap què s'hagués fet servir per descriure parts o funcions pròpies de l'home, ja que s'evita escrupolosament posar-hi protagonisme: a part de la balena, l'esperma no sé sap de qui més pot ser, a qui més atribuir-lo. No es dona tampoc cap pista sobre possibles ejaculacions i els seus orígens. A VERGA hi ha amb el mateix tarannà i estil la definició següent: “[...] Membre genital dels mamífers.”, però és rara aquesta

² N'hi ha més com aquesta, la de VULVA és: “Part externa dels òrgans genitals de la femella.” i la d'ÚTER: “En les femelles dels mamífers, òrgan destinat a contenir el fetus fins al moment del part, matriu.”, al seu torn la de MATRIU és: “Òrgan de la femella dels mamífers en què el fetus es desenvolupa durant el temps de la gestació.” La de MAMELLA és: “Cadascun dels òrgans glandulosos que, en els animals mamífers, segreguen la llet que serveix d'aliment a llurs petits;” i només en el moment que cita una particularitat de les mamelles humanes surt la paraula “dona” i es distingeix entre dones i animals: “[...] en la dona són dos, que formen dues eminències arrodonides, una a cada costat de pit.”

manera de referir-se al cos de l'home, més aviat, com es veurà més avall, hi ha definicions com la de MEMBRE: “Abs. Òrgan de la generació en l'**home** i alguns animals.”

En aquest primer subcamp hi ha una enorme quantitat de definicions, al voltant de les 110.

1. Les definicions neutres i no connotades del cos o d'alguna part del cos són molt freqüents, n'hi ha unes 68.

D'aquestes 68 definicions, n'hi ha 6 que es refereixen a tot el cos, ja sigui perquè defineixen una paraula com COS, ja sigui perquè defineixen alguna característica que afecta tot el cos humà, COS: “Agregat de totes les parts materials que componen l'organisme de l'home o d'un animal (oposat, en l'home, a l'ànima).”, MÚSCUL: “Cadascun dels òrgans o masses de teixit compost de fibres contràctils que serveixen per a produir el moviment de les diferents parts del cos en l'home i en els animals.”

Hi ha 11 definicions que es refereixen a una àmplia zona, sector, costat o tros del cos de la persona, DRET -A: “Dit, algun cop, del costat d'un objecte que està situat amb relació a la seva part anterior (davantera, frontal, etc.) com, en l'home, el costat dret amb relació a la cara.”, TÒRAX: “Part del cos de l'home (i dels vertebrats superiors) situada entre el coll i l'abdomen,”

Les més freqüents, unes 43, expliquen tal o tal altra part, ja siguin apèndixs pilosos, extremitats, vísceres, òrgans diversos, ossos específics, etc., ACRÒMION: “Part externa de l'espina de l'omòplat, articulada en l'home, amb l'extremitat externa de la clavícula.”, BARRAM: “Les barres o mandíbules en l'home i els animals”.

D'aquestes 43 definicions, n'hi ha 4 que només es poden referir a homes. Per una banda, les dues que es refereixen als òrgans sexuals, MEMBRE: “[...] Òrgan de la generació en l'home i alguns animals.”, TESTICLE: “Cadascuna de les dues glàndules genitals de l'home i gran nombre d'animals.” Per d'altra, les dues que corresponen a l'article BARBA: “Pèl que, en l'home adult, creix a la regió de la cara corresponent al maxil·lar inferior.”, “[...] Pèl i altres apèndixs (en diferents animals) comparables a la barba de l'home per llur posició.”

Tenint en compte aquests usos de les paraules “home” i “homes” que tant poden ser invisibilitzadors (la majoria de definicions que s'ha vist fins aquí) com excloents (les quatre últimes definicions) per a les dones, hi ha una definició que mou a la perplexitat i al desconcert, TIMUS: “Glàndula situada darrera l'estèrnum a la part inferior del coll, la qual desapareix o esdevé rudimentària en l'home adult.”, perquè no se sap a qui es refereix ja que pot portar a pensar en tres possibilitats diferents: que l'expressada glàndula no desapareix en la dona, que no esdevé rudimentària en la dona o bé que simplement no la posseeix mai.

A la vista d'aquesta seixantena de definicions que descriuen alguna part del cos o el cos pròpiament dit, es pot concloure que aquest diccionari utilitza la paraula “home” de dues maneres diferents: primerament en el seu recte sentit, s'ha vist a les entrades MEMBRE o TESTICLE, i segonament d'una forma androcèntrica, que és causa de la consegüent

confusió que comporta una utilització d'aquest tipus, és a dir, utilitzar el terme "home" com a fals –o com a mínim ambigu– sinònim d'ésser humà. De tot el que s'ha vist fins ara, es podria suposar que en totes les entrades referides al cos humà el *DGLC* utilitza d'una manera sistemàtica com a fals genèric aquesta paraula.

No sempre, però, quan es refereix al cos humà utilitza la paraula "home", en fa alguna excepció, i aquestes excepcions solen ser alliçonadores i representatives d'una determinada manera de veure el món i del lloc inestable i precari de les dones tant en el món en general, com en el món de les paraules que és un diccionari; per exemple, per descriure una part tan connotada femeninament –i tan diversa en dones i homes– com és el pit, excepcionalment fa servir "cos humà", PIT: "Part del **cos humà** que s'estén des del coll al ventre;" i, en una entrada similar, a BUST: "Part superior del pit d'una **persona**.", es torna a deixar de banda la paraula "home" i s'utilitza la sens dubte genèrica "persona"³.

Malgrat que CABELL és: "Pèl que surt a la pell del crani de l'**home**.", CABELLERA, en canvi, és: "El conjunt dels cabells d'una **persona**, esp. quan són molts i llargs.", això dona alguna pista de la insuficiència de la paraula "home" per englobar el ser humà, és a dir, les dones i els homes. Quan apareix l'ombra d'una dona, un petit indicatiu d'ella o del seu cos, la paraula "home" resulta insatisfactòria per denominar el cos humà, l'ésser humà o la persona i s'escull una redacció alternativa que realment inclogui dona i home; és fàcil imaginar, resseguir, el pensament dels redactors del *DGLC*: davant d'una paraula com COR, CAMA..., o encara més, davant d'una paraula com MEMBRE o TESTICLE, la idea, la figura, la imatge, que es forma dins el cap d'una persona és la d'un home, res, doncs, no s'oposa a denominar-lo així mateix, amb aquesta mateixa paraula; una paraula com PIT o CABELLERA impedeix aquesta visió androcèntrica, evoca una imatge que no pot ser coberta únicament per un home, cosa que fa que automàticament es busqui una solució que doni entrada també a la figura, a la idea, a la imatge, d'una dona.

A l'*Alcover-Moll* es troben fenòmens calcats als del *DGLC*. Mentre la paraula COS es defineix com a: "Conjunt de les parts materials que componen el cos de l'home o dels animals.", una de les definicions de CINTURA diu així: "[...] 4 especialment, La cintura o part del cos humà [exactament la mateixa expressió que hi ha al *DGLC* en l'entrada PIT, en lloc d'"home"] situada més avall de les costelles per damunt el davall ventre.", segurament per la proximitat, hi va immediatament després d'un exemple amb presència femenina també molt significatiu: "Quin cos més prim té aquella dona!"

Si es continua descabdellant aquesta troca i sense apartar-me ni una mica d'això que estic referint, malgrat que la definició de COS del *DGLC* era: "Agregat de totes les parts materials que componen l'organisme de l'home o d'un animal (oposat, en l'home, a l'ànima).", a COSSAT -ADA s'han vist els següents exemples: "Ésser una dona ben cossada.", "Ella sempre va ben cossada, mal cossada.", en tots dos s'ha usat el femení i no n'hi cap en masculí, això és especialment rellevant tenint en compte la minsa proporció d'exemples amb dones respecte als exemples amb homes. Si es continua seguint el mateix fil, es veu que a COSSATGE la definició deia: "El tronc de la dona o de l'home quant a la

³ Aquest procediment es troba calcats en el *DRAE* ja que a les mateixes entrades es troben els següents redactats, BUSTO: "2. Parte superior del **cuerpo humano**.", PECHO: "m. Parte del **cuerpo humano**, que se extiende desde el cuello hasta el vientre, y en cuya cavidad se contienen el corazón y los pulmones."

seva configuració o proporcions.”, i és de les úniques i escasses però representatives vegades en tot el *DGLC* que no tan sols hi surt la dona sinó que hi surt primer la dona que l'home. Cossatge, de fet, és una paraula que també hi ha a *COTILLA*: “Ampla faixa de tela reforçada amb barnilles destinada a sostenir el pit i dibuixar el cossatge de les dones.”, i ara potser s'entén millor la presència de les dones en les dues entrades anteriors.

Escollir en aquests últims redactats el femení en detriment del masculí s'ha d'atribuir al fet que ja no s'està descrivint d'una manera neutra i anatòmica el cos o una part del cos sinó que hi entra el joc l'estètica o l'aparença física. En les extenses i properes entrades *CARA*, part important i expressiva del ser humà, i *CARÀCTER* no hi ha ni un sol exemple amb la presència d'una dona.

Si es mira l'entrada *COLL*, la definició és: “Part, generalment estreta, del cos de l'home o de l'animal,” però, ratlles enllà, continua: “Posar el dogal al coll a una persona, a un poble, fer-lo esclau.”, on es veu en el canvi d'home per persona, que el primer no deu incloure tota la humanitat. El mateix es troba a *COMERÇ*, on a mitja entrada diu: “[...] Comunicació, tractes, entre persones o grups de persones; bescanvi d'idees, sentiments, etc., entre home i home.”

D'aquesta distribució de protagonisme es pot veure que la dona a més de tenir cos, és cosificable, és objecte (d'aquí els exemples que acompanyen l'entrada *COSSAT -ADA*). L'home, en canvi, té físic, té una fisiologia, uns òrgans, unes funcions que són explicades d'una manera neutra. La parla corrent reflecteix aquesta distribució i, així, és freqüent sentir parlar del cos de la dona, de com és, de la seva bellesa o lletjor, però per referir-se al cos de l'home més aviat es fa servir l'expressió “el físic” (“té un bon físic.”, vaig sentir dir un dia a classe referint-se a un noi molt guapo), potser per això a l'entrada *FÍSIC -A*, referint-se a aquesta accepció: “[...] Exterior d'una persona.”, l'exemple que hi ha és: “Tenir un bon físic.” Les dones, doncs, sortim al *DGLC* per mostrar alguna característica específica només atribuïble a nosaltres, si no el model, el patró, el cànon, és l'home, la paraula “home”: estem amagades normalment, quan som “normals”, sota el cos de l'home.

Una exacta correspondència amb aquesta curiosa distribució de papers, es pot trobar en contextos molt diferents. Així, el dia 23 d'octubre del 92, per posar un exemple amb data real, vaig trobar a la bústia de casa meua un fullet de propaganda d'un centre d'acupuntura. A la primera plana, dibuixat de perfil, hi ha un home oriental que tot lluint una graciosa barbeta està tot crucificat en els punts nerviosos fonamentals i crucials del cos humà; a la pàgina següent hi ha un home nu, d'esquena, amb totes les possibles malalties assenyalades en algun punt del seu cos humà, del seu físic; imatge que va seguida de l'esfereïdora llista d'hipotètiques però gairebé segures malalties que contrauràs si no et poses tot seguit en mans de l'acupuntura; a la pàgina tres hi ha la foto d'una dona grassa i al costat el fascinant cos que va obtenir després de sotmetre's, explica tranquil.litzador el fullet, a un tractament totalment indolor.

Finalment, a l'últim full, hi ha el plànol per acudir diligentment a l'expressat centre per aconseguir un cos de somni si ets dona o un cos sa si ets home; vuit gràfiques vinyetes ho tornen a recordar, a la primera hi ha una esgarrifosa dona obesa i una altra prima i esvelta que irradia benestar, a la segona un bigotut home es queixa d'artrosi al coll, a la tercera un

altre, aquest segon no porta bigoti, es lamenta del seu lumbago, a la quarta un esquelet mostra les desviacions de columna i els efectes de l'asma i la bronquitis, a la cinquena un afavorit senyor que fuma en pipa és un clar candidat a l'atac de cor, a la sisena, hi ha un pobre home martiritzat pel mal de cap, a la setena, en canvi un altre home o tal vegada el mateix, pateix una úlcera d'estómac, finalment, a la vuitena, potser el mateix senyor de la segona, ja que exhibeix un idèntic esponerós bigoti, està afectat per un fort dolor reumàtic al genoll. En resum: sis homes, una dona i un esquelet.

Això també té un paral·lelisme amb el fet que, normalment, les làmines que es manegen a Ciències naturals, als centres escolars i en general, per mostrar el cos humà, el músculs o els ossos –molts cops el títol que porten és l'expressiu *El cos de l'home* (i no s'equivoquen pas)–, és d'un home, i només surt el cos d'una dona quan s'ha d'explicar la reproducció.

Després d'aquest incís, mostro 4 definicions del mateix ordre per denominar alguna part del cos marcada per una característica física específica o per denominar alguna paraula lligada o derivada d'una part del cos, TROMPA: “[...] Dit del nas de l'home quan és molt llarg.” En la mateixa línia que s'ha definit el cos humà o els seus components, hi ha també 3 definicions en les quals es defineix algun producte de la fisiologia humana, FEMTA: “Excrement de bèstia, d'home.”

2. A continuació hi ha 3 definicions del mateix tipus que les primeres que s'han vist en les definicions amb presència de dones (com les que s'acaben de veure amb presència masculina, amb protagonisme de dones no n'hi ha cap). Es tracta de definicions no tan neutres ja, i si bé quan analitzava la presència femenina, aquestes definicions em semblaven més aviat neutres, a la vista de la setantena llarga de definicions que s'acaben de veure amb presència d'homes, ja no m'ho semblen tant. Les dues primeres ja s'havien vist, ROS ROSSA: “[...] *Un home ros, una dona rossa, o simpl. un ros, una rossa, que té els cabells rossos.*”, TROS: “[...] *Un tros d'home, de dona, etc., dit d'un home, una dona, etc., corpulents.*” La tercera només compta amb presència masculina, SAC: “[...] *Ésser un sac de mal profit, dit de l'home flac malgrat de menjar molt.*”

3. Es troben 4 definicions que expliquen la talla, la mesura o la figura de l'home. En tres és inexistent el protagonisme femení, ALÇADA: “[...] *Alçària, esp. d'un home o d'una bèstia.*” En la quarta, la paraula “home” es torna a mostrar insuficient, per la mateixa raó que abans s'ha vist, perquè ha aparegut l'ombra d'una dona; en aquest cas a l'hora de fer un vestit, FIGURÍ: “*Figura d'home o de dona que es dibuixa per fer conèixer un vestit a fer.*”

4. Malgrat que es trobaven quatre definicions referents a la veu femenina, no se'n trobava cap per explicar el fenomen de la veu sinó per caracteritzar algun to o tessitura específic de la veu femenina. En canvi, amb “home”, a més de dues veus específicament masculines que es veuran més endavant, es descriu la veu humana, és a dir, la qualitat, un atribut general, universal, propi de tota la humanitat en 3 definicions, VEU: “[...] *el so proferit per l'home quan parla o bé canta, crida, etc., considerat com posseint tal i tal qualitat.*”

Amb aquestes definicions s'acaben les dedicades a descriure físicament algun tret de la persona, n'hi ha un gavadal i s'hi detecta la confusió entre “home” i “persona” o entre “home” i “home i dona”. La resta de definicions en què surt l'home està ja dedicada a

atributs pretesament masculins, propis només de l'home. Com es veurà, contràriament al que passava amb la dona, cas en què era impossible fer-ho amb un altre ésser humà que no fos la dona, amb home no passarà així, sinó que es mantindrà, en part, l'ambivalència i la confusió que s'ha vist fins ara.

Primer de tot faré esment de la definició d'home, i de seguida es constatarà que, a l'igual que la de DONA, no és gens neutra. Tampoc cal insistir en el fet que no són definicions igualitàries ni per l'extensió ni pel tractament que se'n. Diu així, HOME: "Animal mamífer amb mans a les extremitats toràciques i peus a les extremitats abdominals perfectament diferenciats, que es distingeix pel seu extraordinari desenvolupament mental, l'únic animal que té la facultat de parlar, ésser humà, individu de l'espècie humana."

Encara que en un principi s'hagués pogut pensar que aquesta accepció aparentment acull homes i dones, s'ha anat demostrant al llarg de l'anàlisi de l'aparició de la paraula "home" en les entrades del *DGLC* que no ho fa pas, més aviat s'ha anat demostrant que el que fa és o amagar les dones o excloure-les, per acabar-ho de demostrar hi ha aquests exemples, que més que exemples semblen definicions.

"L'home té el cervell molt més desenvolupat que els altres animals.", i ja s'ha vist que l'única relació que establia el *DGLC* entre dona i cervell era per afirmar que les dones no en tenien. També s'ha vist que en la dona es feia èmfasi en la part animal, mai se la cita com a ser racional, mai es parla de la part no física, de la part no "natural".

"L'home té els braços més curts que els antropoides.", tampoc no s'ha vist en cap exemple o definició que els braços o qualsevol part del cos neutra tingués res a veure amb les dones. De fet, i deixant de banda per un moment l'entrada HOME, en una altra entrada, a BÍPEDE, un altre exemple dels que més aviat funcionen com a definicions, incideix en el mateix sentit, diu així: "L'home és un animal bimà i bípede."; una altra característica neutra i patrimoni de tota la humanitat que, explicada a partir d'"home", reflecteix l'habitual exclusió de la dona.

"Les diferents races dels homes.", es parla d'un concepte obsolet, de raça, el qual no ha tingut cap repercussió entre les definicions i exemples amb dones.

"L'any de la societat dels homes.", de la mateixa manera que la societat, les societats, les componen homes, quan hi ha alguna relació, alguna societat, entre dones i homes s'ha vist que era privada no pública; també que les relacions entre les dones que presenta el *DGLC*, eren mera rivalitat, pura competitivitat, normalment homosocial: només entre elles, descrivien determinades relacions privades, de cap manera relacions importants o significatives personalment o socialment com, per contra, es veurà que passa entre els homes.

Després es troba la definició específica per a home, la real, la que efectivament funciona com a paral·lela de dona, la que la gent fa servir normalment i té al cap quan parla, explica, transmet qualsevol informació, HOME: "[...] Individu mascle de l'espècie humana (oposat a *dona*); esp. el qui ha arribat a l'edat adulta o viril (oposat a *noi*)."

Un altre aspecte d'aquesta utilització de la paraula "home" és per descriure òrgans i funcions ja no només propis de les persones sinó propis de sers humans i animals. La

paraula “home” serveix també, lògicament amb tot el que s’ha anat veient, per definir i exemplificar el contrari, és a dir, separar les persones dels animals, amb la qual cosa totes les característiques no físiques: la part espiritual de les persones, les facultats i capacitats intel·lectuals, racionals, provinents dels sentiments, etc., són atribuïdes també a l’home a partir de la utilització de les paraules “home” i “homes”, i amb aquest procediment, un cop més, es despulla el protagonisme femení de característiques humanes, ara ja no les físiques sinó el que és més important i greu: les intel·lectuals, racionals, sentimentals, etc. Com a colofó de tot això consigno un dels exemples dels que semblen més aviat una definició que es troba a COMPONDRE: “Déu ha compost l’home de cos i ànima.”

5. Després d’aquest altre incís, torno a la caracterització física que al llarg del *DGLC* es troba amb les paraules “home” o “homes”; hi ha 9 definicions dedicades a caracteritzar detalls del físic, encara que a vegades no s’acaba de veure ben bé si són característiques dels homes o de les persones.

N’hi ha 5 dedicades a la cara (cap dels múltiples exemples que hi ha en aquesta entrada té presència femenina); els que es troben amb “home”, potser per això mateix revelen una absència absoluta de xamositat, aquella qualitat tan lloada en les dones, CARA: “[...] *Cara estirada, llarga*, la de l’home apesarat, decebut, greument contrariat.” Sense sortir de la cara es troben definicions lligades, en principi⁴, a característiques considerades normalment com a masculines, BARBAMEC: “Dit de l’home adult que no té pèl a la cara.”, BIGOTUT -UDA: “Dit d’un home que té el bigoti gros,”

En les 2 definicions de les dues veus específiques dels homes es torna a usar la paraula “home” en el seu recte sentit i no en el sentit pretesament omnicomprensiu de les tres definicions que s’han vist abans, BAIX: “[...] *Baix profund*, la veu d’home més greu i el cantant que té aquesta veu.”, TENOR: “[...] La més alta de les dues veus usuals en l’home adult.”

Hi ha també 2 definicions que parlen del físic en general, de la figura humana, BÒTIL: “Botiró, home, noi, petit i gros.”, BOTIRÓ: “[...] Home, noi, petit i gros.”

6. Després es troben 5 definicions dedicades a diverses categories d’homes. Cap dels homes definits, contràriament al que es veia per a les dones, ho és amb un terme suposadament de cortesia, són gent corrent i normal, VULGAR: “Que pertany al comú dels homes, que és admès pel comú dels homes.”

7. Dins les característiques neutres incloc també les 10 entrades que vénen a continuació perquè tot i ser específiques del gènere i del sexe masculí no estan adjectivades, qualificades o connotades; més aviat el problema rau en saber què volen dir, perquè d’una manera closa i tautològica –tal i com passava en les entrades del mateix tipus per a les dones– les unes van remetent a les altres i en cap entrada hi ha cap definició o explicació que en doni compte. Tant les definicions dedicades a les dones com les dedicades als homes

⁴ I dic en principi perquè en els apartats anteriors s’ha vist que un dels exemples de la definició BARBUT -UDA era: “Una dona barbuda.” i una de les accepcions de BIGOTUT -UDA era: “[...] [Dit] d’una dona que té pèl sobre el llavi superior.”

les he comentades en aquest mateix camp de l'apartat anterior, per tant, aquí només s'inventarien.

Són 10 definicions d'aquest tipus, MASCULÍ -INA: “[...] *Gènere masculí*, dels dos o tres gèneres (...) el que comprèn tots o la majoria dels noms d'homes i animals mascles.” Hi he afegit també les que tenien alguna característica positiva, com per exemple, BARBAT -ADA: “[...] Dit de l'home fet, madur.”, on es troba l'adjectiu “fet” o el sinònim “madur”.

La següent entrada, VIRIL: “Que pertany al sexe masculí, a l'home fet, capaç de procrear.”, està fortament connotada, ja que atribueix als homes la facultat de procrear cosa que nega a les dones. L'última que esmento, acompanyada dels sinònims “Coratjós, intrèpid, estrenu”, és també positiva, BARONÍVOL -A: “[...] D'home, homenívol (oposat a *donívol*).”

8. Contràriament al que s'ha vist per a les definicions amb presència femenina, en les quals agafaven un gruix considerable les definicions dedicades a la descripció física de termes relacionats amb la sexualitat i la maternitat (fins al punt que les vaig tractar en subcamp a part), en les definicions amb la presència de la paraula “home” o “homes” no apareix ni una definició que tracti la paternitat i tampoc n'hi ha gaires de relacionades amb la sexualitat. Són 7 definicions que tracto, per tant, dins aquest mateix subcamp.

Primer de tot, es presenta uns homes, amb preferències sexuals que no passen per les relacions amb les dones, PEDERÀSTIA: “Sodomia entre homes.” Es fa esment d'un home no apte per a la reproducció, EUNUC: “Home castrat encarregat de la custòdia de les dones en els harems.” Es troba un únic verge, DONZELL: “[...] Home que no ha conegut dona.” Després hi ha una definició d'un home que acostuma a anar als bordells, BORDELLER -A: “[...] *Home bordeller*, que freqüenta els bordells.”

Hi ha dues definicions dedicades a una sexualitat insaciable, SÀTIR: “[...] Home lúbric.”, SATIRIASI: “Apetit veneri irresistible i gairebé insaciable, en l'home.” Finalment, hi ha una còpula endimoniada, de la qual l'home és pura víctima, SÚCUBE: “Dimoni que, segons la superstició vulgar, té comerç carnal amb un home sota l'aparença d'una dona.”

Definicions. 02.2. EDAT

1. Sobre els conceptes de l'edat i l'adultesa en especial en relació a les dones, però també en general, ja n'he parlat quan analitzava i comentava els exemples amb presència de dones. No hi ha coincidència en l'edat que presenten els homes, en això tampoc no segueixen la tònica dels exemples o definicions amb presència femenina: mentre que les edats que presentaven les dones era, per una banda, la joventut, sobretot la infantesa o, per altra banda, la vellesa, en les 13 definicions dedicades als homes, l'edat que abunda més és l'edat adulta.

Per descomptat, és per dues vegades també amb la paraula “home” que, de la mateixa manera que s'ha vist en l'entrada VEU, es defineix l'edat, EDAT: “Temps transcorregut

des que un home ha començat a viure.”, “[...] Cadascun dels períodes en què es considera dividida la vida de l’home.”⁵

Hi ha definida la infantesa com una etapa només de la vida de l’home, INFÀNCIA: “Primer període de la vida d’un home.” Hi ha 3 definicions referides a la joventut, MINYÓ -ONA: “Noi, xicot, home jove.”

Hi ha 4 definicions que tracten de l’edat madura, adulta, PUBERTAT: “Edat en què l’home i la dona esdevenen aptes per a la reproducció.”; en la quarta la virilitat no tan sols s’assimila a l’adulesa, sinó que s’assimila també al respecte i a l’autoritat, BARÓ: “[...] Home arribat a l’edat viril, esp. home de respecte, d’autoritat.” A aquestes 4 definicions se’ls haurien de sumar les 110 del subcamp anterior, ja que totes presentaven homes fets.

Finalment, hi ha 3 definicions amb homes d’edat, EDAT: “[...] *Ja és un home d’edat, d’anys.*”

Definicions. 02.3. BELLESA

1. Als subcamps corresponents als exemples i definicions de les característiques físiques de les dones, feia notar que aquesta característica, la bellesa, és un dels motius pels quals les dones surten més en el *DGLC*. Només els exemples dedicats a la lloança de la bellesa de les dones assolien el nombre de 45; pel que fa a les definicions, n’hi havia 10 en total referides a la bellesa. Sé que no són comparables amb el nombre de definicions amb presència masculina, ja que les dedicades a les dones en recullen la presència total en les definicions del *DGLC*, i la presència masculina és recollida tan sols a partir de les paraules “home” i “homes”; no deixa, però de sobtar que les dues úniques manifestacions de la bellesa en els homes s’emmirallin en un referent clàssic, Adonis, referent que li dóna categoria i universalitat, que li dóna una consistència marmòria i clàssica, ADONIS: “Home notable per la seva bellesa.”, ADONITZAR: “Aplicar-se a embellir (esp. un home),”

Definicions. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

Mentre que en les definicions amb presència femenina en aquest mateix subcamp n’hi havia en total 52, per als homes n’hi ha 19, i aquest cop, la presència de dones i homes sí que és comparable ja que la pràctica totalitat de les peces de vestir femenines tenien la paraula “dona” o “dones” en la redacció de les respectives entrades. Si s’exceptuen les teles i d’altres elements, per a les dones entre sabates, barrets, vestits, peces diverses i robes d’abric, n’hi ha no menys de 40 i en canvi per a home n’hi ha només 11, i encara dues són més aviat peces ortopèdiques que de vestir.

Una característica de gairebé totes les definicions amb presència femenina era que s’esmentava que tant peces de vestir, com adminículs i elements diversos per a

⁵ En els exemples que acompanyen les dues accepcions no s’hi troba ni ombra ni rastre de cap dona. Els exemples que acompanyen la segona són: “Les quatre edats de l’home: la infantesa, la joventut, la maduresa, la vellesa.” i “L’edat adulta, viril.”, amb una gran economia de mitjans, assimila l’atribut de l’adulesa amb ser home, la dóna com a qualitat pròpia solament de l’home. En el mateix ordre de coses, ja s’ha vist que el *DRAE* en la definició de l’entrada NIÑADA, s’assimila “varonil” a edat adulta.

l'agençament físic, eren específicament per a dona, s'hi fa constar explícitament. En franca contradicció amb aquesta fórmula de redactar que especifica que quan una peça és pròpia de les dones diu que ho és, en moltes de les definicions que tracten l'agençament físic i en unes peces tan inequívocament i exclusivament masculines com les següents, no s'especifica aquesta característica, per exemple, a CALÇOTETS diu: "Calces de tela, cotó o llana per a portar dessota els pantalons.", o a FRAC: "Peça de vestir amb mànigues, que per davant arriba només a la cintura i per darrera porta dos faldons llargs de forma trapezial.", no s'esmenta que pertanyin als homes; no he buscat exhaustivament aquesta fórmula de redactat però fins i tot així en puc esmentar sis casos més⁶.

En aquestes entrades, en el fet que no es marqui que són peces masculines, pròpies dels homes, queda reflectit el punt de vista androcèntric del *DGLC*: un cop més, ara concretament amb les peces de vestir masculines, es fa passar com a patró universal tot el que és propi o pertany als homes, mentre que es marca com a específic i particular el que és propi de les dones. Hi queda reflectida l'omnipresència masculina i el punt de vista de qui va fer el *DGLC*. Una altra divergència notable respecte a les peces de vestir que utilitzen les dones és que ni una sola vegada s'esmenta que siguin peces d'embelliment o adorn, cosa que es recorda amb freqüència quan es descriuen les peces de vestir femenines fins i tot en les de més abric, com si les dones més que abrigar-se o vestir-se, volguessin per sobre de tot lluir.

1. En 8 definicions es marca que existeixen peces pròpies dels homes.

Normalment són vestits que ja no es porten i en accepcions que en la seva redacció en passat mostren que són caduques, es troba en 5 definicions, HOPALANDA: "Túnica llarga que portaven els homes sobre el vestit." El mateix passa quan s'esmenta una peça que tant es podria atribuir a dones com a homes, TURBANT: "Lligadura d'home dels orientals que consisteix en un casquet que porta enrotllada tot al voltant donant diferents voltes una llarga faixa de tela o seda."

A l'entrada següent, com que la corbata és una peça sobretot masculina, es fa constar que també pot ser usada per dones i homes, XALINA: "Corbata de panys llargs usada per homes i dones." En una altra definició la masculinitat de la peça s'articula a través d'una altra fórmula, JUPA: "Peça de vestir que cobreix el tronc, amb quatre faldons, amb mànigues o sense, que usen els pagesos en algunes contrades."

2. Després hi ha 2 definicions amb peces atribuïdes, potser per la seva senzillesa i funcionalitat, només als homes, GORRA: "Lligadura de tela, pell o punt, sense ales ni copa, generalment amb visera, per a homes i nois.", TAPABOQUES: "Peça de roba de llana o cotó, generalment amb grans mostres de color, que usen els homes com a abrigall del coll, amb la qual solen tapar-se àdhuc la boca."

3. Dues peces ortopèdiques, VENTRERA: "Faixa per a sostenir el ventre de l'home o de la dona.", CORMA: "Cep format per dos trossos de fusta que s'adapta al peu de l'home o d'un animal per impedir que camini lliurement."

⁶ Es pot comprovar a les entrades JAQUÉ, LEVITA, ELÀSTIC, CORBATA, CORBATÍ i PANTALON.

4. Hi ha, en canvi, el doble de definicions per a robes específiques de fabricació de vestits d'home (n'hi ha 6), que robes destinades a la fabricació de peces per a dona (només n'hi havia 3). En la primera s'oblida de la peça de vestir, dels bombatxos per fer gimnàstica, potser per ser una peça de vestir femenina usada en activitats poc femenines, BOMBATXO: “Teixit de cotó amb lligat de plana, amb vions blancs sobre fons blau tina, utilitzat en la confecció de pantalons d'home.”

5. Finalment, hi ha presència masculina i femenina en una definició que té relació amb la confecció de peces de vestir, FIGURÍ: “Figura d'home o de dona que es dibuixa per fer conèixer un vestit a fer.”

Definicions. 02.5. APTITUDS FÍSQUES

Encara que manejo molta menys presència masculina que femenina, es pot constatar que hi ha moltes més definicions que descriuen aptituds o habilitats i característiques físiques en els homes que no pas respecte a les dones; es fa al llarg de 25 definicions.

1. Per descomptat, també s'hi troba la sèrie de 3 definicions lligades al ball i a les transaccions que en aquesta activitat es realitzen, BALL: “[...] *Treure a ball*, treure un home a ballar (una dona).”

2. Però no només s'hi troba aquest tipus d'habilitat o aptitud física, sinó que també hi ha 3 definicions amb homes hàbils en altres aspectes. Hi ha un esgrimista, ESPADATXÍ: “Home hàbil a manejar l'espasa, amic de desafiar-se.” Dues definicions que mostren habilitat en diferents formes de locomoció, GRAPA: “[...] *Anar o caminar un home de grapes, de quatre grapes*, posant peus i mans a terra.”, PENYALER: “Dit de l'home ensinistrat a enfilar-se per les penyes.”

3. Malgrat que ni una sola dona era citada per alguna capacitat atlètica, hi ha una bona rastellera d'atletes sota una forma o altra; en les 8 accepcions següents hi ha un devesall d'energia i força.

Hi ha 5 definicions dedicades a la fortalesa i el vigor, ATLETA: “[...] el qui té gran habilitat i força, home vigorós.”

En la següent accepció la força, la potència, no només és física sinó també mental, TITÀ: “[...] Home d'una gran potència física o intel·lectual.” En la definició següent, encara que no es parli explícitament de la força, la mateixa paraula que conforma l'entrada hi remet, COLÓS: “[...] home o animal de grandària enorme.” Lògicament si la força i el vigor és una característica masculina apareixerà un instrument per mesurar-la en l'home, DINAMÒMETRE: “Aparell per a mesurar la potència d'un motor, la força muscular de l'home,”

4. També hi ha definicions en què es troba a faltar la grandària i episòdicament la força, característiques aparentment només masculines segons el *DGLC*. I així hi ha 5 definicions

que mostren alguns homes que no són colossos ni titans sinó petits i desnerits, PIGMEU: “Dit d’un home de molt petita estatura; extraordinàriament petit.”

5. Però més aviat, juntament amb la força, hi ha 6 definicions amb homes que destaquen pel seu aspecte ferreny i aspre.

N’hi ha 3 que descriuen homes toscos, ALARB: “[...] *És un alarb*, un home inculte, salvatjot, ferest.”

Una definició destaca la manca de cura i netedat en la seva persona, ADAM: “[...] *És un Adam*, un home que no té cura de la polidesa de la seva persona,” Encara un altre per la seva deixadesa en l’abillament, JAQUES: “Home al qual va baldera la roba que porta.” Només un home compensa aquesta falta de condícia personal, però més aviat es descriu, la definició compta amb un “exageradament”, d’una manera crítica i pejorativa, GOMÓS - OSA: “[...] Dit de l’home exageradament curós en el vestir i que segueix rigorosament la moda.”

6. A l’igual que passava amb les dones, hi ha una sèrie de definicions que fan esment dels homes que no acaben de complir amb el seu paper d’home. Tractaré aquest prototipus en el camp següent dedicat a les característiques no físiques dels homes, encara que sóc conscient que el *DGLC* les tracta també des del punt de vista de l’aparença física, com a característiques a mig camí entre les físiques i les no físiques. Simplement faig constar que les 4 accepcions que hi he trobat són d’aquest tenor, AFEMELLAT -ADA: “Dit d’un home, d’un mascle, que sembla per la seva feblesa, delicadesa, maneres, una dona, una femella.”

Definicions. 02.6. LLETJOR

1. Pel que fa a la lletjor, s’ha vist en els dos apartats anteriors, que les definicions amb presència femenina, a l’igual que els exemples, no tenien compassió ni pietat amb les dones, eren la cosa menys galant i cavallerosa que una es pogués esperar. Per contra, hi ha tan sols una lletjor que agafi la paraula “home” com a protagonista, MASSA: “[...] *Una massa de carn*, dit d’un home de cos gros i informe.”

Definicions. 02.7. MALALTIES

Pel que fa a les malalties que pateix la humanitat, el *DGLC* procura ser coherent i seguir el mateix procediment que ha fet per al cos humà o les seves parts, i així torna a agafar la part pel tot i presenta la paraula “home” o “homes” en un intent d’englobar el gènere humà en les aproximadament 22 definicions que hi dedica. També, pel que fa a aquest aspecte, s’hi troba algun exemple que més aviat sembla una definició, per exemple, el que hi ha a AFLIGIR, i que diu així: “Les malalties que afligeixen els homes.”

1. Es troben 12 definicions que descriuen malalties contagioses encomanades per diversos animals, sobretot insectes però també cucs i d’altres bèsties, que afecten dones i homes, ANÒFELS: “[...] malària, la qual inoculen a l’home amb la picada.”

2. Hi ha 2 definicions amb plagues més generals, ENZEOÒTIC -A: “Que afecta els animals a la manera que un mal endèmic els homes.”, PESTA: “Malaltia contagiosa que causa gran mortaldat en els homes o en els animals.”

3. Hi ha 1 definició que parla de possibles solucions i cures a tanta malaltia, HOMEOPATIA: “Sistema curatiu que consisteix a tractar les malalties per mitjà de medicaments a dosis mínimes, els quals administrats a dosis més grans produïrien en l’home sa símptomes iguals als de la malaltia que es tracta de combatre.”

4. Una etapa crítica, CLIMATÈRIC -A: “Que marca un moment crític en la vida de l’home;”

5. Les malalties que s’han vist fins ara explicades i inventariades tenen un to molt abstracte, molt general, no sembla que pintin la feblesa de l’home o el flagell d’una malaltia en un cos concret, sinó que més aviat semblen un corpus de possibilitats. No evoquen, com ho feien les dedicades a les dones –especialment en els exemples–, un cos malalt, sinó que descriuen objectivament, científicament; no és presenten com una calamitat particular.

Es continua donant en 2 definicions que parlen de la malaltia en general, PEDREJAR: “Malmetre, esp. la salut (d’un animal, d’un home).”, “[...] Desmillorar-se un animal, l’home.” Només hi ha 1 definició que pinti o personifiqui realment la malaltia en un home concret, RUÏNA: “[...] *Aquest home és una ruïna*, està del tot decaïgut, no és ombra del que era.”

6. De la mateixa manera que s’ha comprovat que quan es tractava d’una peça de vestir femenina s’especificava que ho era per una dona i en canvi no es procedia de la mateixa forma quan aquesta peça era per un home, es constata que amb les malalties passa igual. Una definició que explicava una malaltia femenina deia així, CLOROSI: “Malaltia de les adolescents caracteritzada per la pal·lidesa de la cara, debilitat, palpitations, desordres menstruals, etc.”; en canvi, HEMOFÍLIA es defineix així: “Estat morbós ordinàriament hereditari caracteritzat per una tendència a l’hemorràgia.”

7. Finalment, hi ha definides, amb la mateixa paraula que ha servit per les malalties universals, dos comportaments patològics, de fet un de sol, sexuals masculins, SÀTIR: “[...] Home lúbric.”, SATIRIASI: “Apetit veneri irresistible i gairebé insaciable, en l’home.”

Definicions. 02.8. ELS HOMES COM A PRESUMPTE HUMANITAT

L’aparició freqüentíssima, com s’anirà veient a continuació, d’un tipus d’entrada inexistent tant per als exemples com per a les definicions amb presència femenina, m’ha obligat a crear un altre subcamp; es tracta del subcamp que engloba més definicions d’aquest camp, 120, és a dir, el 22,39% de definicions de l’apartat sencer. Són entrades que vénen a reblar un cop més, que donen una altra volta al cargol de la presència dels homes com a tot, com a éssers universals i prototípics, patró de tota la humanitat. De fet, ressegueixen el mateix fil, estan en la mateixa línia que les definicions que s’han vist amb la paraula “home” i “homes” per al cos humà o amb les últimes definicions que referides a les malalties humanes, però que ara encarnen tant la corporalitat com l’espiritualitat humana.

Dins aquestes definicions, i de la mateixa manera que es feia per al cos humà, es troba la paraula “home” referint-se ara ja no a òrgans però sí a algunes característiques i funcions compartides amb els animals o sers animats. La tendència serà, en aquests casos, com a l’hora de descriure el cos humà, la utilització del singular per a la paraula “home” i el plural per a la paraula “animal” o “bèstia”. La distribució de singular i plural també és desigual segons si es tractava de les paraules “dona” i “dones” o de paraules “home” i “homes”: la tendència general és parlar de l’home en singular, donant-li això mateix: singularitat, excepcionalitat, no denominar-lo com a formant part d’un conjunt, d’una massa, d’un ramat.

També es constatarà que s’utilitzarà la paraula “home” per oposició a animal o a irracional, la qual cosa, en combinació amb el cúmul de definicions que hi ha a continuació, dona la imatge que l’home és un ser espiritual, sensible, racional, carregat de gràcia –entre elles la divina–, molt allunyat, per tant, de la bèstia i també de la dona tal com s’ha vist al llarg del mateix *DGLC* en exemples i definicions.

1. Hi ha 3 definicions d’ordre molt general.

Primer 2 definicions que comparen i assimilen l’home al cosmos, a l’univers, al món; l’home és el centre gravitatori de qualsevol cosa, tot gira al voltant seu, en l’home s’inscriu el món sencer, MACROCOSMOS: “L’univers, per oposició a l’home considerat com un món en petit.”, MICROCOSMOS: “Petit món, esp. l’home considerat com un resum de l’univers exterior o gran món.”

Una tercera fa que aquest “home”, de la mateixa manera que Déu o la potent naturalesa agafada en conjunt, sigui digne d’invocació, OBTESTACIÓ: “Acció d’invocar com a testimoni Déu, els homes, la naturalesa, etc.” No cal ni recordar que no hi ha al llarg de tota la presència femenina en el *DGLC*, una definició que s’acostés mínimament a cap d’aquestes tres definicions.

2. Hi ha 14 definicions que defineixen l’home i el confonen amb humà o amb un únic gènere humà estranyament homogeni i homosocial.

N’hi ha 7 que parlen del gènere humà de manera bastant semblant, GÈNERE: “[...] *El gènere humà*, els homes considerats col·lectivament.”

En 2 altres definicions encara queda més manifesta l’assimilació d’home a humà, tot excloent-ne les dones, pel fet de l’aparició d’Adam, el primer home, no la primera dona i el primer home, LLINATGE: “[...] *Llinatge humà, humanal llinatge*, els fills d’Adam, els homes.”, ADAM: “[...] *Fills d’Adam*, els homes.” Una definició parla de l’estimació humana, SEMBLANT: “[...] *Estimar, l’home, els seus semblants*, els altres homes, el proïsme.”

En 2 altres s’assimila “humanitzar” a la paraula “home”, HUMANITZAR: “[...] Portar a l’abast de l’home.”, “[...] Esdevenir-se humà, fer-se home.” S’anirà una mica més enllà i en una altra se l’assimilarà a persona, a ésser humà, ÉSSER: “[...] Allò que és, que existeix;

home, persona.” Finalment, en una altra definició aquest home, queda superat per un espècimen superior, SUPERHOME: “Ésser superior a l’home actual devers el qual ha de tendir l’home, segons alguns filòsofs.”

3. Hi ha 3 definicions de tipus pretesament científic que descriuen ordres animals, presenten característiques neutres, patrimoni de tota la humanitat, explicades a partir d’“home”, són semblants a la següent, BIMÀ -ANA: “[...] *Ordre dels bimans*, l’home.” Una entrada no molt allunyada, l’entrada BÍPEDE forneix un exemple dels que funcionen com a definició: “L’home és un animal bimà i bípede.”

4. Hi ha 3 definicions que concreten més, que es dediquen específicament a diferents suposades races o a algunes característiques humanes, ESQUIMAL: “Individu d’una raça d’homes que habita les costes àrtiques d’Amèrica;”

5. Hi ha 10 definicions per descriure els components i les facetes de la personalitat humana.

En 2 definicions per oposició, per exemple per descriure la irracionalitat, ANIMAL: “[...] *Animal irracional, animal brut*, qualsevol animal llevat de l’home.”, “[...] *Animal irracional* (en oposició a *home*).”

Es dediquen 6 definicions, en canvi, a descriure la part animal, física, de les persones; quatre n’esmenten la part material, BÈSTIA: “[...] *Part animal en l’home*.” La cinquena en lloc de fer-se per oposició a les bèsties, es fa per oposició a la natura divina; l’home, que no les dones i els homes, a mig camí entre les bèsties i Déu, CARN: “[...] *Per ext. La natura humana, humanitat* (per oposició a natura divina o la de l’home purificada per la gràcia).” La sisena esmenta la teorització tant de la matèria com de l’esperit, DUALISME: “[...] *doctrina que considera l’home constituït per dos elements independents, com la matèria i l’esperit;*”

Hi ha també la paraula “home” en dues fraseologies que defineixen alguna característica humana, com la capacitat de morir, MORTAL: “[...] *Els mortals*, els homes considerats com a subjectes a la mort.”, SOSPIR: “[...] *El darrer sospir*, el de l’home en morir.”

(També es troba com a patrimoni de l’home la necessitat de menjar i la capacitat de riure, a partir d’exemples que funcionen com a definicions, DEURE: “L’home deu menjar per viure.” i RISIBLE: “L’home és l’únic animal risible.”)

6. En 2 definicions es parla globalment del conglomerat de característiques de les persones, NATURA: “[...] *El metge sovint ha de deixar obrar la natura*, la força vital de l’home.”, “[...] *El conjunt de condicions físiques i morals de l’home, naturalesa*.”

7. En canvi, 5 definicions parlen ja només de la part considerada no animal en les persones.

N'hi ha 2 que parlen de la racionalitat⁷ humana, ANIMAL: “[...] *Animal racional*, l’home.”, RACIONAL: “[...] *Animal racional*, home.”

Hi ha 3 definicions que es refereixen a l'ànima; en la que ve a continuació, ÀNIMA: “Principi vital dels éssers vivents, esp. de l’home, seient de la intel·ligència, voluntat i sensibilitat;”, s’insisteix en els tres mateixos mots (sensibilitat, intel·ligència i voluntat) que es veien en els exemples citats a la nota a peu de pàgina anterior. Hi ha una curiosa especificació en la definició en el sentit d’atribuir especialment als “homes” el que ja es deia que pertanyia als “éssers vivents”. En la mateixa entrada ÀNIMA, hi ha una altra definició molt afinada que continua definint minuciosament aspectes de l'ànima de l’home, en parla fent unes precisions entre raó i sentiment realment ajustades, sempre tenint com a protagonista la paraula “home”, ÀNIMA: “[...] La part moral i emocional de l’home (en comparació a la intel·lectiva).” Finalment, la tercera, PSÍQUIC -A: “Relatiu o pertanyent a l'ànima o principi vital de l’home.”

8. El superhome que s’ha vist abans potser és en part la causa de veure’l estès cap a altres àmbits i imatges, imatges especialment masculines, que exclouen ineluctablement les dones en 3 definicions més d’aquest tipus, ANTROPOMORFISTA: “El qui atribueix la forma i atributs de l’home a Déu o a qualsevol ésser no humà.”

9. Aquestes 3 últimes definicions s’acompanyen de 14 definicions de temàtica religiosa que parlen de les relacions amb formes diverses d’espiritualitat.

N'hi ha 4 que fan referència al Gènesi, PARADÍS: “Jardí en què Déu posà el primer home.”

Es tornen a trobar, en 3 definicions més, homes que tendeixen cap a la divinitat o, el que és el mateix, déus que tendeixin a fer-se com homes, TEANTROP: “L’home que encarna un déu.” Es troba 1 definició que parla d’un lloc mític, d’un indret de repòs etern, ELISI: “[...] lloc de pau i felicitat on, segons els antics, anaven els homes virtuoses després de morts.”

Hi ha 1 definició dedicada a un ritual, TÒTEM: “Classe de fenòmens naturals o d’objectes materials, esp. una espècie d’animals, entre els quals i un grup d’homes (tribu, etc.) aquests creuen que existeix una relació íntima que priva, per exemple, de matar-los o menjar-los.”; com gairebé sempre que es parla de tabús, es fa referint-se a religions llunyanes.

⁷ Malgrat que “només” (ho poso entre cometes ja que són moltíssimes més que per a tota la presència femenina, al llarg del *DGLC* no n’hi ha ni una) hi ha dues definicions que demostrin la racionalitat en l’home, hi ha una gran quantitat d’exemples sentenciosos, exemples que funcionen com a definicions, els quals insisteixen sobre la raó, la racionalitat i també la intel·ligència en l’home (ANIMAL: “L’home és un animal dotat de raó.”, ATRIBUT: “La raó és l’atribut de l’home.”, DISTINGIR: “La raó distingeix l’home de les bèsties.”, PROPI PRÒPIA: “La raó és pròpia de l’home.”, RAÓ: “L’home està dotat de raó.”; per acabar-ho de deixar clar a RAONAR diu: “Sols l’home raona.”, RACIONAL: “L’home és un animal racional.”, INTEL·LIGENT: “L’home és un ésser intel·ligent.” i a HOME un dels exemples diu: “L’home té el cervell més desenvolupat que els altres animals.”; lligat a aquests últims exemples hi ha també el de VOLUNTAT: “L’home té sensibilitat, intel·ligència i voluntat.” També hi ha els que incideixen en ànima i cos, CONSTAR, “L’home consta d’ànima i cos.”, COMPONDRE: “Déu ha compost l’home de cos i ànima.”).

En 1 definició hi ha una persona que fa de mèdiu entre esperits i homes, MÈDIUM: “Persona a la qual s’atribueix la virtut de comunicar amb els esperits i servir així d’intermediari entre aquests i els homes.”

Hi ha 4 definicions que parlen del destí dels homes. Aquest destí es veu en mans de les parques o del dimoni, és a dir, la inspiració en dues definicions, PARCA: “Cadascuna de les tres deesses que, segons els antics, filaven, debanaven i tallaven el fil de la vida de cada home.”, DIMONI: “Entre els antics, geni que se suposava que presidia el destí d’un home donant-li bones o males inspiracions.” En dues altres es troba en el camí dels astres i en l’atzar, ASTROLOGIA: “[...] les influències dels astres en els destins dels homes i de la predicció”, SORT: “Encadenament de successos considerat com a fortuït en tant que decideix la condició bona o dolenta escaiguda a cada home”

10. També hi ha 12 definicions referides específicament a religions.

Primerament, la presentació de Déu, DÉU: “Ésser sobrehumà concebut com a exercint el seu poder (...) i al qual és degut el culte dels homes.” Segonament una doctrina altament optimista, UNIVERSALISME: “Doctrina o creença que tots els homes poden, eventualment, salvar-se.” En tercer lloc, l’home ascendint cap a la vida eterna, VIADOR: “L’home vivent en tant que es considera fent el seu camí devers la vida eterna.”

Hi ha 3 definicions dedicades als ajuts que l’home rep en aquesta llarga ascensió fins a la glòria divina, GRÀCIA: “[...] Ajut sobrenatural acordat per Déu a l’home per a l’exercici del bé i l’abast de la benaventurança.”

La teologia classifica els homes segons coneguin Déu o no el coneguin, NATURA: “[...] En teol., estat natural de l’home (per oposició a l’estat de gràcia).” També es constata que el llarg camí fins a la glòria divina també es pot donar en vida de l’home, MISTICISME: “Doctrina que posa la perfecció en una mena de contemplació i d’èxtasi que eleva l’home a una unió misteriosa amb Déu, que li permet de copsar en aquesta vida l’essència divina.”

En 2 definicions es veuen dues maneres d’entendre la revelació o la inspiració, REVELAR: “[...] Fer conèixer Déu (quelcom) als homes per una inspiració sobrenatural.”, TEOSOFIA: “Doctrina segons la qual l’home podria atènyer la coneixença de Déu directament sense necessitat de la revelació.”

Finalment, i en lògica concordança amb tot el que ja s’ha vist, en 2 definicions es veu que és l’home qui tributa culte a Déu, específicament o en un sentit ampli, CULTE: “Honor que l’home tributa a Déu, a la Verge Maria i als sants;”, “[...] conjunt d’actes i cerimònies amb què l’home tributa aquest homenatge.”

11. També hi ha 11 definicions amb l’“home” com a centre i objectiu, per definir infinitat de matèries, aspectes, ciències, etc., que en parlen o li pertanyen.

Primer de tot, l’arrel etimològica, ANDRO-, ANDR: “[...] del mot gr. *aner andros* home. Ex. *androcèfal*, amb cap d’home;” Hi ha 2 definicions que consideren l’home com a centre

absolut de tot, ANTROPOCÈNTRIC -A: “Que considera l’home com el centre i fi últim de totes les coses;”, ANTROPINISME: “Consideració de les coses relativament a l’home.”

Hi ha 3 definicions que fan referència a les ciències que s’hi dediquen, ANTROPOGÈNESI: “Ciència o estudi de l’origen i desenvolupament de l’home.”

Hi ha 1 definició referida a una doctrina que s’hi refereix dedicada a escatir la seva voluntat, INDETERMINISME: “Doctrina segons la qual l’home voldria això o allò sense ésser-hi compel·lit per causes externes.”

Hi ha 2 definicions on és centre d’atenció positiva, HUMÀ -ANA: “[...] Que mostra simpatia pels homes.”, HUMANITAT: “[...] Compassió per les desgràcies dels homes.”

Per contra, 2 definicions en què és centre d’atenció negativa. La primera diu així, ANDRO-, ANDR: “[...] *androfòbia*, repugnància pel sexe masculí;” (si s’haguessin seguit el criteris que s’han usat per descriure CLAUSTROFÒBIA o AGORAFÒBIA no s’hauria definit pas com a “repugnància pel sexe masculí”, sinó com a “por extrema al sexe masculí”). La segona és la següent, MISANTROP: “Individu que odia el gènere humà, que té aversió al tracte dels homes.”⁸

12. Hi ha també 5 definicions que descriuen objectes o bèsties semblants a l’home, ANDRO-, ANDR: “[...] *andromorf*, que té la forma d’home, aparença masculina.”

13. Després hi ha, en 14 definicions, tot d’elements que giren al servei i a l’entorn de l’home, que no de tota la humanitat.

S’hi troben 6 definicions que parlen d’atuell, fruits o animals, DOMÈSTIC -A: “[...] Es diu dels animals que viuen al costat de l’home;” una definició de la família té el següent exemple, DOMESTICAR: “L’home ha domesticat molts animals que abans eren salvatges.”

Entre aquests elements que giren a l’entorn de l’home, hi ha 6 definicions que parlen de diverses ciències o etapes de la vida de la humanitat, EUGENÈSIA: “Ciència de millorar la prole, sia en l’home, sia en els animals.”

A part de les que ja s’han vist, les 2 últimes definicions parlen dels invents, de les indústries, i també de la destrucció, NATURA: “[...] Les obres de la creació (per oposició a les de l’home, de l’art), naturalesa.”, EXTIRPAR: “[...] fig. destruir radicalment (alguna cosa establerta pels homes).”

⁸ La redacció és força insòlita; d’entrada es refereix al gènere humà i l’odi queda un mica més diluït, després, ja en segona instància, es refereix només als homes. Aquesta no és una qüestió baladí com podria semblar a primera vista, ja que hi ha d’altres definicions en què s’expressen qualitats negatives que eviten curosament utilitzar la paraula “home”, la següent justament n’és una mostra, ANTROPOFÒBIA: “Aversió morbosa envers la societat humana.”, sembla que quan es pensa i es tracta d’incloure realment tot el gènere humà en una expressió, una paraula com “home” o “homes” no s’acaba de mostrar com del tot adequada ni satisfactòria.

14. Entre les moltes coses que pot establir i crear l'home segons el *DGLC*, hi ha xarxes de relacions, normes, regles, lleis, nacions, estats i, també, és clar, la llengua. Fa mal veure-ho tot atribuït i al servei només dels homes, veure la llengua patrimoni de tota la humanitat en boca només dels homes. En les següents 10 definicions queda reflectida d'una manera exhaustiva l'homosociabilitat del *DGLC* ja que, de la mateixa manera que ha presentat moltes vegades exemples i definicions referides només a dones entre elles o a homes entre ells, ho continua fent a l'hora de definir els components i els elements de les sofisticades i estructurades relacions socials i humanes.

Hi ha 7 definicions dedicades a normes, regles i lleis, *REGLA*: "Allò que ha de dirigir la conducta dels homes, en l'estudi d'una ciència, en la pràctica d'un art, en l'execució d'alguna cosa."

Hi ha 2 definicions dedicades als homes i a la llengua, *LLENGUATGE*: "[...] el conjunt de mots i maneres de combinar-los usat i comprès per una comunitat d'homes, esp. quan és fixat i elaborat per un llarg ús.", *PROSA*: "Forma ordinària del llenguatge dels homes, parlant o escrivint, no subjecta a la mesura i al ritme del vers."

És especialment dura l'exclusió de les dones, dones que no han servit mai al llarg de tot el *DGLC* per definir algun aspecte d'aquestes importants relacions humanes o per definir la llengua, dones que més aviat eren blasmades i criticades, tant en exemples o en definicions, quan gosaven agafar la paraula. De fet, les dones només tenen l'honor de sortir reflectides en una doctrina social, en una única, sola i escadussera entrada, *FEMINISME*: "Doctrina social que concedeix a la dona capacitat i drets fins ara reservats als homes."⁹

15. Les estructures socials fan que es parli de qui les segueix i qui no en 6 definicions.

En 2 definicions es parla de qui no viu d'acord amb elles, *SALVATGE*: "[...] *Un salvatge*, un home salvatge.", *ÓS*: "[...] *Viure com un ós*, fora de la societat dels homes."

En 2 més es parla de qui sí que hi viu, *CIVIL*: "[...] Que té les maneres d'un ciutadà, acostumades entre els homes que viuen en societat.", *CIVILITAT*: "[...] del qui té les maneres acostumades entre homes que viuen en societat;"

Encara en 2 més es constaten els avenços socials que han alliberat l'home d'esclavituds, *REMENÇA*: "[...] *Esclau, home, de remença*, serf susceptible de redimir-se en metàl·lic.",

⁹ La definició és interessant per diverses raons, primer de tot, pel que s'acaba de constatar: pel sol fet de ser l'única entrada d'aquest tipus amb protagonisme femení, la qual cosa dóna compte de la importància d'aquesta doctrina o moviment per combatre justament el sexisme i l'androcentrisme patriarcal als quals es deu aquesta única inclusió o el que és el mateix: l'exclusió global i sistemàtica de les dones com a ésser humà complet i per si sol d'aquest *DGLC*. Segonament, per la curiosament patriarcal manera (el "concedir" és realment inefable) en què ha estat redactada la definició. Tercerament, per una qüestió aparentment formal: és l'única vegada en tot el *DGLC* que hi ha una dona enunciativa en singular, tractament que al llarg del *DGLC* es troba reservat als homes. Es veu la dona, doncs, excepcionalment tractada com a individualitat en una expressió que al mateix temps, i en aquest únic cas, encarna tot el gènere femení, oposada insòlitàment a un grup o a una massa d'homes enunciat en plural. És una definició que, sigui dit de passada, també parla a favor de la dignitat que el feminisme, pel sol fet de ser citat i de ser citat com és citat, confereix a les dones.

LIBERAL: “[...] Digne d’un home de condició lliure, d’on *arts liberals* per oposició a *arts mecàniques*.”

16. Finalment, hi ha 5 definicions altament enaltidores dels homes, que no d’homes i dones, dels esdeveniments que els passen, definicions que presenten homes puixants, com a sers dotats de memòria, com a sers que conformen les baules i els sabers, la tradició humana, IMMORTALITZAR: “[...] Fer perpètua una cosa en la memòria dels homes.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 02. Definicions de característiques físiques. Els homes com la humanitat (59,14%). Respecte a aquest segon camp, els resultats més importants són els següents:

1. La immensa majoria de definicions que descriuen característiques físiques dels homes tenen la intenció de referir-se, en principi, al cos humà en general, és a dir, serveixen per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica; n'hi ha 110.
2. Són pràcticament inexistent les definicions no neutres.
3. Hi ha molt poques accepcions de definicions que descriguin aspectes físics relatius a la sexualitat; quan n'hi ha, els homes hi tenen un paper actiu.
4. No hi ha accepcions que defineixin la paternitat des del punt de vista fisiològic ni de tenir cura de les criatures en cap sentit.
5. La tendència de les definicions pel que fa a l'edat és de presentar homes adults o d'edat madura.
6. Malgrat l'enorme quantitat de definicions que descriuen característiques físiques dels homes, no n'hi ha gairebé que en descriguin la bellesa i encara menys la lletjor.
7. Coherentment amb això, presenta poques definicions que descriguin peces de vestir, és a dir, dedicades a l'agençament físic.
8. Presenta prou definicions, 25 accepcions, que descriuen habilitats o aptituds físiques ben variades.
9. Aparició d'un gran nombre de definicions (totalment inèdites en els dos apartats dedicats a la presència femenina) que descriuen a partir de la paraula "home" qualsevol aspecte, especialment els espirituals, metafísics mífics, cosmològics, etc., de la humanitat. S'hi dediquen 120 definicions; és el subcamp que n'agrupa més. Encara se'ls podrien sumar la majoria de les 22 definicions dedicades a les malalties ja que són del mateix tipus.

Camp 03) Definicions de característiques no físiques dels homes (121 definicions)

En aquest tercer camp hi ha agrupades les definicions que descriuen o fan esment d'alguna característica no física dels homes. Per als exemples amb dones, tot i la desproporció entre les característiques positives i negatives (a favor de les últimes) vaig poder fer dos subcamps: un per a les negatives i un per a les positives; aquest últim el vaig haver de suprimir per a les definicions amb presència femenina, ja que de característiques pròpiament positives no n'hi havia ni una i va passar a ser un petit subcamp que recollia les simplement no negatives.

Pel que fa a l'aspecte que ara m'ocupa: les definicions amb la paraula "home" i "homes", malgrat només jugar amb una exigua presència masculina si es compara amb la total i global presència femenina, ha tornat a aparèixer el subcamp per a les característiques positives que hi havia al camp corresponent de l'apartat dels exemples amb dones; de fet, ha agafat més gruix que no pas havia agafat per als exemples amb presència femenina. Ara aquest subcamp recull la idea dels dos apartats anteriors i és el subcamp que primer es veurà.

Definicions. 03.1. CARACTERÍSTIQUES NO NEGATIVES I CARACTERÍSTIQUES POSITIVES

En aquest subcamp es troben aplegades 52 definicions.

1. Primer de tot hi ha 5 definicions sobre unes característiques que en principi no poden ser considerades positives tot i que tampoc es poden considerar negatives.

Les 2 primeres definicions no caracteritzen de cap manera, HOME: "[...] L'home considerat com a tenint tal o tal qualitat, professió, condició, etc.", HOME: "[...] *Ésser un altre home*, haver canviat molt en les seves qualitats." Hi ha 1 definició que segurament no és positiva però que tampoc no es refereix a una qualitat no física negativa. És un factor extern, extrínsec a l'home que defineix; tota una altra cosa seria si d'"un pobre home" parlés, és la següent, PELACANYES: "Home pobre."

De la mateixa manera que els actuals valors dominants poden fer veure d'entrada l'última definició que s'ha vist com a negativa, en la següent és possible que passi el mateix, tot i que no amoïnar-se per les coses o disfrutar d'un cert grau de satisfacció no té per què en principi ser dolent, jo les deixo a mig camí entre la positivitat i la negativitat, PANXA: "[...] *Ésser un panxa contenta*, un home satisfet, que no s'amoïna per res, etc." L'última definició pot ser entesa com una qualitat positiva o negativa, per tant, també la deixo fora de joc, QUIXOT: "Home emportat a empreses temeràries, desproporcionades a les seves forces, a què ningú no el demana, per punt, per un ideal, etc."

2. A continuació vénen 4 definicions que, en principi, no són ni especialment negatives ni positives. Definicions que recorden una sèrie pràcticament igual que hi havia per a les dones, i que, igual que allà, aporten molt poca informació, les unes remetent a les altres i costa trobar-hi una autèntica definició. L'única diferència podria consistir en la diferent

escala de valors que fa veure habitualment com a menys positiu, o com a no gaire positiu, un adjectiu com DONÍVOL -A: “Pertanyent o relatiu a la dona; propi d’una dona.” i, en canvi, fa veure un adjectiu estrictament paral·lel com és HOMENÍVOL -A: “Propi de l’home.”, com a positiu.

Aquesta diferent valoració no és estranya, sense apartar-me del *DGLC*, vull recordar de nou que alguns dels exemples que es troben a HOME són: “Un home de bé.”, “Un home de cor.”, “Un home de talent.”, “Un home de mèrit.”, “Un home de gust.”, “Un home d’honor.”, “Un home de lletres, de negocis.”, “Un home de món.”, “Abs. No el torceràs dels seu camí: és un home.”, “No ets home si no ho fas.”...; no és estrany, doncs, aquesta supervaloració de tot el que es refereixi a home, o la diferent valoració de les coses segons pertanyin o les facin les dones o segons pertanyin o les facin els homes. És exactament la mateixa raó que fa que la paraula de l’entrada següent tingui connotacions positives, que es consideri positiva d’entrada alguna cosa definida com a “Acció pròpia d’un home.”, encara que no se sàpiga en què ha consistit aquesta acció.

Hi ha 3 definicions relacionades amb aquestes consideracions, són semblants a la de mostra, HOMENADA: “Acció pròpia d’un home.”

Finalment, una entrada marcada positivament per un substantiu atribuït sempre als homes i escamotejat sempre a les dones: si tenien energia no eren gaire dones o a l’inrevés: si els homes perdien l’energia es convertien en dones, VIRIL: “Que té energia baronívola, com pertany a un home.”¹⁰

3. Si es mira el subcamp paral·lel a aquest referit a les dones, es veurà que una de les entrades no negatives per a les definicions amb dones era la definició de MATRONA que es definia com a: “Senyora de molt de respecte.” Doncs bé, l’equivalent masculina no és ben bé igual, ja que el respecte no va en aquest cas sol, i l’entrada és ja clarament positiva, es presenta un home adult, a qui es deu respecte i que, a més, està carregat d’autoritat; no es troba al llarg de tota la presència femenina en tot el *DGLC* una dona amb autoritat, BARÓ: “[...] Home arribat a l’edat viril, esp. home de respecte, d’autoritat.”

4. Després comencen ja les definicions clarament i decididament positives, primerament hi ha les 4 dedicades a diferents qualitats no físiques.

La primera estructurada a l’inrevés, és a dir, parla de l’habitual i harmònica presència de les qualitats espirituals en tots els homes, ja que presenta la seva absència com a excepció, DESEQUILIBRAT -ADA: “Mancat d’aquella distribució ben ponderada de les qualitats espirituals que sol ésser normal en la generalitat d’homes.” En 2 definicions més es presenten també qualitats com la intel·ligència, la voluntat i la sensibilitat en general, ÀNIMA: “Principi vital dels éssers vivents, esp. de l’home, seient de la intel·ligència, voluntat i sensibilitat;”, “[...] La part moral i emocional de l’home (en comparació a la intel·lectiva).” En la quarta l’important principi vital, PSÍQUIC -A: “Relatiu o pertanyent a l’ànima o principi vital de l’home.”

¹⁰ Recordo que BARONÍVOL -A remetia a “Coratjós, intrèpid, estrenu.”, qualitats que al seu torn remetien encara a d’altres qualitats positives.

5. A partir d'aquí es veuran qualitats més concretes i variades en 10 definicions.

En 3 definicions la galanteria, CAVALLER: “[...] Home cavallerós, galant.” L’habilitat, ESPADATXÍ: “Home hàbil a manejar l’espasa, amic de desafiar-se.” El valor, VALENTIA: “[...] Acte propi d’un home valent.”

El sentit pràctic en les coses de la vida, PRÀCTIC -A: “[...] *Un home pràctic*, que es regula amb l’experiència de la vida, que sap executar les coses.” Saber executar bé les coses, portarà l’home a una bona posició, tan bona, que se la titlla de “fer-se home”, HOME: “[...] *Fer-se home*, fer-se una posició independent, obrir-se camí en la vida.” També se’n presenta un d’emprenedor, EMPRESA: “[...] *Home d’empresa*, emprenedor.”

Finalment, dos homes excepcionals, PART: “[...] *Ell és un home a part*, que fa excepció.”, CONCEPTUAR: “[...] *És un home molt ben conceptuat en el seu poble*, tingut en molt bon concepte.”

6. Aquest punt es dedica a 4 definicions amb homes íntegres i honestos, DIGNE -A: “[...] *És un home digne*, honorable.” En la definició que deixo de mostra hi ha molts exemples, entre ells una gran profusió de masculins, almenys vuit, gairebé tots positius; no hi ha cap exemple amb protagonisme femení.

7. Mentre que no s’ha trobat cap dona bona en totes les definicions amb presència de dones, només una mare bona, però de fet era “massa” bona, és a dir, criticada, hi ha molts homes bons, des d’homes de cor a trossos de pa; en total 9 definicions, CORDIAL: “[...] *Un home cordial*, afectuós, de cor.”

8. Després de tanta bondat no és estrany trobar en 3 definicions homes feliços. El primer és pròpiament un home feliç, MORTAL: “[...] *Feliç mortal!*, home feliç.” El segon un home pacífic, PAU: “[...] *Home de pau*, que ama la pau.” El tercer parla d’un lloc on els homes virtuoses gaudiran de la pau, ELISI: “[...] lloc de pau i felicitat on, segons els antics, anaven els homes virtuoses després de morts.”

9. Tampoc no s’ha trobat ni una dona intel·ligent al llarg de totes les definicions amb dones, només una definició en què es ridiculitzava o es negava la possible intel·ligència en les dones; per contra, hi ha 9 definicions que presenten diferents graus d’astúcia, de sagacitat o directament la potència intel·lectual, l’erudició i la genialitat.

Hi ha 4 definicions amb l’astuta sagacitat, PEIX: “[...] *Ésser un bon peix*, un home astut, sagaç, que la sap llarga.” Si hi ha 4 homes llestos, n’hi ha 5 més que van de savis a intel·ligents i genials, CAPARRÀS: “[...] *Fig. Home molt savi*, erudit.”

10. Per acabar 3 definicions amb tres qualitats més. Un home inspirat, o amb possibilitats d’estar ben inspirat, DIMONI: “Entre els antics, geni que se suposava que presidia el destí d’un home donant-li bones o males inspiracions.” Un home poderós, GRANDESA: “[...] cosa pròpia d’un home, d’un poble, puixants.” Finalment, cloent les qualitats positives, un home lliure; no deixa de ser remarcable que l’única possibilitat de ser una persona adulta

que deixa el *DGLC* a les dones tingui com a conseqüència ineludible l'esclavitud de l'home; el *DGLC* presenta com a interessos totalment irreconciliables els de les dones i els dels homes, LLIURE: “[...] *Un home lliure, no casat.*”

Definicions. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

Com ja s'ha apuntat, els exemples i definicions amb presència masculina presenten una amplíssima gamma de possibilitats de tot tipus, des de feines, càrrecs, oficis, treballs, fins a actituds, qualitats, atributs. Es constata que en la presència dels homes defectes i virtuts es compensen mútuament, s'hi troben homes amb moltes qualitats i homes amb defectes; ara, es donarà un cop d'ull a les 58 definicions que tracten aquests últims.

1. Primer de tot, en 6 definicions, uns homes que més que tenir alguna característica negativa, tenen unes característiques poc valorades socialment en aquest món i moment.

És el cas de la primera, la consigno perquè entre les característiques valorades ha sortit més d'un cop la instrucció, ESTUDI: “[...] *Un home sense estudis, que no ha estudiat res.*” En un altre ordre de coses, encara que lligades per un fil subtil a la definició que s'acaba de veure, hi ha aquestes 2 definicions, en què ja d'entrada, i en la primera, la mateixa paraula definida s'usa negativament. ESCLAFATERROSSOS: “Pagès, home rústic.”, PAGÈS - ESA: “[...] Es diu d'un home rústic.”

La rusticitat, molts cops s'associa a característiques ja decididament negatives com les de les 2 definicions següents, ALARB: “[...] *És un alarb, un home inculte, salvatjot, ferest.*”, ÓS: “[...] *Viure com un ós, fora de la societat dels homes.*”

Encara que en l'última definició es veu que allunyar-se massa d'aquest model pot fer caure en un altre model també blasmat, GOMÓS -OSA: “[...] Dit de l'home exageradament curós en el vestir i que segueix rigorosament la moda.”

2. Hi ha 11 definicions que presenten homes una mica estafolaris.

Hi ha 3 definicions amb homes excèntrics i variables, ESTONA: “[...] *És un home que va a estones, d'humor, tracte, etc., variables.*” Aquesta variabilitat es tradueix en una quarta definició en un comportament capritxós, CAPRITXOSITAT: “Qualitat de capritxós; feta d'home capritxós.”

Hi ha 5 definicions que presenten tota una gradació d'homes antipàtics, que van des de la simple antipatia a la ira, ENTRAR: “[...] *Aquest home no m'entra, no li puc agafar afecte, m'és antipàtic.*”, VIOLENT: “[...] *Home d'un caràcter violent, que es deixa emportar fàcilment per la ira.*”

Finalment, dos homes fanfarrons, PERDONAVIDES: “Dit de l'home fanfarró que es glorieja de valent.”, POLLASTREJAR: “Capténir-se un adolescent com un home fet, fer coses d'home gran.”

3. Hi ha 1 definició que presenta un home criticat per d'altres aspectes concrets, per la recurrència irònica o sarcàstica, BURLETA: "Home o dona que es burla per costum de tot."

4. Hi ha 6 definicions que parlen d'homes que canvien d'opinió i d'homes allunyats de l'home íntegre que es veia abans.

De mutables n'hi ha dos, CAMALEÓ: "[...] Fig. Home que canvia d'opinió segons les ocasions.", PROTEU: "Home que canvia sovint d'opinions i d'afeccions, que fa tots els papers." Relacionats amb aquests homes mudables i variables, també hi ha 4 definicions dedicades als homes falsos, FALS -A: "[...] *Un home fals*, que afecta sentiments que no té."

5. Hi ha 4 definicions que presenten homes no emprenedors ni pràctics i algun de mandrós, ENZE: "[...] Fig. Dit d'un home aturat, no gens deseixit."

6. Després hi ha 5 definicions que descriuen homes que no allarguen gaire, són els que compensen els nou homes doctes i intel·ligents de les característiques positives, ALLARGAR: "[...] Fig. *És un home que no allarga gaire*, d'intel·ligència limitada."

7. Hi ha 8 definicions que presenten homes sense fonament, abúlics i algun sense cap calor. En primer lloc, n'hi ha 6 de superficials i frívols, LLEUGERESA: "[...] Acte propi de l'home lleuger." Després dos que no valen res, CRAC: "Dit d'un home d'escassa vàlua en un concepte o altre.", NINGÚ: "[...] Home de cap valor."

8. Ara, dins les característiques negatives, el que abundarà més seran els homes dolents, hi ha unes 16 definicions que s'hi dediquen.

Hi ha tres homes capaços d'accions dolentes, GALIFARDEU: "[...] Dit d'un home capaç de fer-ne de totes."

Després hi ha una sèrie d'11 mals homes, d'aquest tipus, ÀNIMA: "[...] *Un home sense ànima*, inhumà."

Finalment, 2 definicions presenten dos noms propis que encarnen la crueltat i la traïdoria, NERÓ: "Nom d'un emperador romà esdevingut sinònim d'un home cruel i desprietat.", JUDAS: "Home traïdor."

9. Per acabar, hi ha un home que té poder i saber però a causa de tenir pacte amb el diable, BRUIXOT: "Home que passa per tenir un poder sobrenatural o màgic que li prové de tenir pacte amb el diable."

El quadre que hi ha a continuació resum les proporcions, per una banda, de característiques no negatives i positives i, per altra banda, de negatives.

CARAC. NEUTRES i POSITIVES	52	47,27%
CARAC. NEGATIVES	58	52,73%
TOTAL	110	100,00%

Definicions. 03.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

Contràriament al que s'ha vist en els exemples i especialment en les definicions dedicades a dones, on eren molt freqüents les característiques físiques o no físiques lligades a la sexualitat, n'hi ha molt poques, només 10, del mateix tipus per als homes.

1. Hi ha 3 definicions de difícil classificació però que indefectiblement es perceben amb un clar matís pejoratiu, DONER: “Dit de l'home donat a les dones.”, FEMBRER: “Dit de l'home donat a les dones.” Matís que s'agreuja en la següent definició pel tipus de local o pel tipus de relació que emprèn, BORDELLER -A: “[...] *Home bordeller*, que freqüenta els bordells.”

2. Hi ha una definició clarament pejorativa en general, ja que de disbauxes n'hi ha de molts tipus; la paraula de l'entrada encamina a pensar que són disbauxes de tipus sexual, CALAVERA: “[...] Fig. Home disbauxat.”

3. En tot un altre ordre de coses, hi ha 2 definicions dedicades a dos homes amb la mateixa característica negativa, característica que s'ha vist més amunt en general, quan es tractava dels homes molls o abúlics, ara concretada en les relacions matrimonials. Definicions ja tractades en l'apartat corresponent a les definicions amb presència femenina, CALÇA: “[...] *Ésser un calces*, es diu d'un home dominat per sa muller.”, CALÇASSES: “El marit que es deixa governar per la dona, home excessivament condescendent.”

4. Finalment, i a mig camí entre les característiques físiques i les no físiques, hi ha unes definicions per a home, paral·leles a les que hi havia per a les dones que no complien el paper prescrit de la feminitat, les dones homenenques. També el *DGLC* mostra la presència d'homes donencs encara que amb menys freqüència que per a les dones. Aplico el mateix sentit a “donenc”, és a dir, no com a homes que van amb dones sinó com a homes que tiren a dones, que aplica el *DGLC* per a “homenenca”.

Hi dedica 3 definicions, AFEMELLAT -ADA: “Dit d'un home, d'un mascle, que sembla per la seva feblesa, delicadesa, maneres, una dona, una femella.” Definicions que dono per comentades en el subcamp paral·lel de l'apartat anterior, i de les quals dona ja la clau la definició que hi ha a continuació des del moment que parla de “feblesa”.

L'altre factor destacable és que, mentre que a pesar que el *DGLC* presenta dones homenenques, no es parla mai de la possibilitat de relacions sexuals entre elles, segons el document simplement no existeixen, en canvi per als homes s'esmenta aquesta possibilitat en una definició, PEDERÀSTIA: “Sodomia entre homes.”

El *DGLC* recull i propaga un dels tòpics misògins més importants sobre la sexualitat femenina, ve a dir que de fet no existeix, que les dones no tenen sexualitat pròpia; postula sempre aquesta idea, i d'aquesta idea es desprèn, per tant, que la sexualitat no es pot donar entre dues dones; es pot donar entre una dona i un home encara que la posa exclusivament l'home, lògicament també es pot donar també entre dos homes, però mai entre dues dones.

Resultats i conclusions parcials del Camp 03. Definicions de característiques no físiques dels homes (22,57%). Quant a aquest tercer camp, els resultats més importants són els següents:

1. Hi ha menys definicions que es refereixin a les característiques no físiques que a característiques físiques.
2. Malgrat això, es troba un nombre considerable de definicions que parlen de qualitats presentades com a masculines tant en general com especificant-les, explicitant en què consisteixen.
3. Hi ha aproximadament la mateixa quantitat de definicions positives que de negatives; n'hi ha un pèl més de les últimes, la relació és de 52 a 58.
4. Mentre que en les dones les característiques negatives més freqüents tenen a veure amb la passivitat; en els homes, amb l'activitat.
5. Tant les virtuts com els defectes que presenta dels homes són molt variats.
6. Una de les característiques negatives més esteses entre els homes (tot i que també es constata la presència de força homes bondadosos) és la maldat.
7. Hi ha força definicions, com a mínim 9, que presenten homes intel·ligents; només 5, un xic menys de la meitat es dediquen a homes poc intel·ligents (mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel·lectual).
8. Gairebé no presenta homes caracteritzats per les seves relacions sexuals i/o afectives amb les dones.
9. Presenta algun home donenc.
10. Es troba una sola definició que contempla l'homosexualitat masculina.

Camp 04) Definicions d'actituds dels homes (32 definicions)

En aquest camp hi ha les definicions en què els homes es caracteritzen per tenir una actitud passiva o són objecte d'una acció o d'una agressió; poques definicions van en aquest sentit. En el mateix camp per als exemples i les definicions amb presència femenina dels dos apartats anteriors, la majoria de definicions que hi pertanyien tenien a veure amb les relacions matrimonials o amb diverses transaccions i contractes sexuals, per contra, aquí pràcticament no n'hi ha cap. He hagut d'afegir, en canvi, un subcamp per a les definicions EN QUÈ ELS HOMES REALITZEN UNA ACCIÓ, conté una sèrie de definicions, les més abundants del camp, que no podien anar a cap altre lloc. Mantinc la resta dels subcamps d'una forma semblant a com ho he fet per als exemples i les definicions amb presència femenina perquè es puguin comparar millor.

Definicions. ACTITUD PASSIVA EN LES RELACIONS AMB LES DONES

1. Només hi ha 3 definicions on es detecti una actitud passiva per part dels homes en les relacions amb les dones. Dues de les definicions (s'han vist ja al camp anterior) són aquestes, CALÇA: “[...] *Ésser un calces*, es diu d'un home dominat per sa muller.”, CALÇASSES: “El marit que es deixa governar per la dona, home excessivament condescendent.” Hi ha també 1 definició d'una raça de dones mítiques i, per tant, d'una relació o manca de relació també mítica, AMAZONA: Dona pertanyent a una raça o nació de guerreres (...), que no admetien cap home entre elles.”

Definicions. 04.2. ACTITUD PASSIVA I ESTÀTICA

1. Hi ha molt poques definicions, també, només 7 en què els homes estiguin en una posició o actitud passiva.

Hi ha 1 definició en què l'actitud passiva és dubtosa o com a mínim no és explícita, AIGUA: “[...] *Ésser home a l'aigua*, estar perdut, sense esperança de salvació.”

Hi ha 4 definicions que mostren homes passius en actitud de rebre diverses accions benefactores, de gran abast, mai aguantant o patint alguna acció específica o concreta, ÀNGEL: “[...] assenyalat a cada home per a la seva custòdia;”

En l'acció que reben en 1 definició es veu la grandesa dels homes, ja que poden ser subjecte de testimoni, OBTESTACIÓ: “Acció d'invocar com a testimoni Déu, els homes, la naturalesa, etc.” En 1 última definició, les accions rebudes tant poden ser positives com negatives, PARCA: “Cadascuna de les tres deesses que, segons els antics, filaven, debanaven i tallaven el fil de la vida de cada home.”

Definicions. 04.3. AGRESSIONS

1. Hi ha també poquíssimes agressions, només 2 definicions, cap d'elles físiques. D'entrada, les dues, es refereixen a tot el gènere humà, la qual cosa fa perdre força a l'agressió, són definicions que es dilueixen, no van específicament encaminades contra un home concret, imaginable, SATÍRIC -A: “[...] Que ridiculitza severament els defectes,

vicis, etc., dels homes.”, MISANTROP: “Individu que odia el gènere humà, que té aversió al tracte dels homes.”

Definicions. 04.3. EN QUÈ ELS HOMES REALITZEN UNA ACCIÓ

Moltes més definicions, una vintena, hi ha, en canvi, en el subcamp que he hagut d'afegir, on s'inventarien els homes realitzen una acció.

1. Hi ha 5 definicions referides a una acció concreta, CORREGUDA: “Acció de córrer l'home o un animal.”

2. Després en 2 definicions, que recorden el to, la pretesa objectivitat i universalitat de moltes de les del segon camp, hi ha tant la voluntat com la resolució generals i abstractes donades i definides com a patrimoni de l'home, ACTE: “Fet realitzat per l'home, efecte d'una determinació de la voluntat.”, ARBITRI: “Facultat de la voluntat de l'home de prendre una resolució amb preferència a una altra.”

3. Hi ha 3 definicions dedicades a tres activitats, APETÈNCIA: “Tendència de l'home, d'un ésser organitzat, a cercar allò que satisfà les seves inclinacions naturals.”

4. Hi ha 8 definicions que expliquen la producció humana en general o diversos productes atribuint-la sempre a l'home.

Primer hi ha 3 definicions que, en explicar el que és natural, per defecte, també defineixen el que és manufacturat, NATURAL: “[...] Produït per la natura, no degut a la mà de l'home.” En la quarta definició es capgira justament la manera d'explicar-ho i ara ja s'explica el que l'home fa, ARTIFICIAL: “Fet de la mà de l'home, que no és natural.”

Hi ha 3 definicions sobre diverses obres humanes, ARTEFACTE: “Objecte produït pel treball de l'home.” En l'última d'aquesta sèrie, també per defecte, es descriu les accions no automàtiques, les que sí que farà l'home, AUTOMÀTIC -A: “[...] Que funciona mecànicament sense ésser dirigit per la mà de l'home.”

5. Finalment, 2 definicions que descriuen dues accions en què els homes s'ajunten explícitament amb d'altres per crear alguna relació social o cooperar en alguna activitat, CONVENCIÓ: “[...] Allò (...), que és establert per acord exprés o tàcit entre els homes.”, HOMENATGE: “Cerimònia solemne amb què un home reconeix que és el vassall d'un senyor i li promet fidelitat.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 04. Definicions d'actituds dels homes (5,97%).
Respecte a aquest quart camp, els resultats més importants són els següents:

1. No hi ha gairebé definicions que descriguin homes en actituds passives en les seves relacions amb les dones.
2. No hi ha gairebé cap definició on els homes rebin una acció.
3. No hi ha cap agressió sexual o no cap a un home.
4. Es veu un ventall prou ampli d'activitats realitzades pels homes en el subcamp afegit només en aquest tercer apartat que consta de 20 definicions.

Camp 05) Definicions d'activitats professionals dels homes (66 definicions)

Aquest camp és un dels que queda més desigual comparat amb el subcamp paral·lel referent a la presència femenina en les definicions. Primer de tot, gairebé no cal ni dir-ho, una ullada per ràpida que sigui al *DGLC* mostra que hi surten oficis, feines, càrrecs, treballs diversos amb gran profusió, la mateixa mirada mostra que són majoritàriament entrats i definits en masculí; poques vegades, però, s'utilitza en la redacció d'aquestes entrades les paraules "home" i "homes". La majoria de vegades que s'utilitza en aquest camp aquestes dues paraules dona més arguments per concloure que les paraules "home" i "homes" inclouen els homes i exclouen les dones; normalment apareixen en oficis, feines, oficis, que les dones no acostumen o no acostumaven a fer; encara més: quan aquestes condicions no es donen la paraula "dona" sol aparèixer al costat de la paraula "home".

S'ha de fer notar que hi ha una sèrie de subcamps que han desaparegut, ja sigui perquè no es donen casos que s'hi acordin, com per exemple el subcamp dedicat a les MESTRESSES DE CASA I MARES, ja sigui perquè han desaparegut a causa del que anunciava abans: que les paraules "home" i "homes", s'usen poc; ningú dubtarà que en les pàgines del *DGLC* hi ha descrits uns quants criats, que hi surten homes relacionats amb el negoci de la prostitució o que hi surten venedors, però en canvi per explicar aquestes professions o dedicacions no s'ha utilitzat mai cap de les dues paraules. Això fa que hagin desaparegut també els tres subcamps dedicats respectivament al servei domèstic, a la prostitució i a les persones que es dediquen a la venda i que s'hagin salvat pels pèls els subcamps dedicats al clergat o a la noblesa.

En els exemples amb dones d'aquest mateix camp, hi havia molt poques professions valorades i qualificades, una d'elles era la de presidenta, encara que es constata que no presidia gaire ni de fet exercia una feina; es trobava a *PRESIDENT -A*: "La presidenta d'una Junta de Dames.", entrada en què, per contra, hi havia cinc presidents: "El president d'una assemblea.", "El president d'un tribunal.", "El president d'una societat.", "El president del Consell de ministres." i "El president d'una República." Aquesta entrada explica el perquè de la poca presència de feines, oficis i professions en les definicions amb presència de les paraules "home" i "homes" que deia abans: gairebé mai, a l'igual que no s'usa "dona" per descriure una presidenta (tot i que aquesta denominació ja s'ha vist que s'utilitza en d'altres professions quan les fa una dona), s'usa cap de les dues paraules per definir "president" o altres càrrecs o professions.

En les definicions amb presència femenina, hi havia com a una de les úniques professions prestigiades i qualificades, una *AMBAIXADRIU* que, en segona accepció, es definia com a "[...] Dona encarregada d'una missió prop d'un govern estranger." També hi havia al llarg de totes les definicions amb presència femenina poquíssimes llicenciades, en total n'hi havia tres. En canvi, només amb la minsa presència masculina amb què es juga en aquest camp, hi ha un estadista i dos llicenciats explícits, deixant al marge els altres llicenciats implícits que també hi ha en d'altres definicions. També es constata que malgrat la limitada presència masculina que hi ha en aquest camp, s'han hagut d'establir tres subcamps més que eren inexistents per a la presència femenina, un es dedica a les *PROFESSIONS LIBERALS*, un altre als *HOMES DE NEGOCIS* i el tercer a l'*EXÈRCIT*.

De tota manera, el primer que s'ha de fer constar és la presència de dues entrades absolutament inexistentes per a les dones al llarg de tot el *DGLC*, són dues entrades que defineixen, a partir de la mateixa paraula “home”, la possibilitat, la característica humana de dedicar-se a una feina, es veu en una accepció d'HOME que diu: “[...] L'home considerat com a tenint tal o tal qualitat, professió, condició, etc.”; molt al principi d'aquesta tesi es veia que en el *DGLC*, la condició a la dona li venia donada pel pare o per l'home amb qui es casava, no per la feina que feia o per qualsevol altre factor que depengués d'ella. En una altra accepció de la mateixa paraula que diu així: “[...] *Fer-se home*, fer-se una posició independent, obrir-se camí en la vida.”, parla de fer-se una posició autònoma i independent almenys econòmicament, cosa que en cap moment es veu o es dona com a possibilitat per a les dones.

Aquestes dues entrades expliquen i possibiliten el fet que es trobin les quatre següents definicions també només referides als homes, ja que tracten de les relacions socials i les condicions de treball pactades entre homes. En la primera, que torna a ser una accepció de la paraula HOME, diu: “[...] Individu considerat com a dependent d'un altre: vassall, soldat, obrer.”, en la segona definició hi ha un serf susceptible de ser redimit, REMENÇA: “[...] *Esclau, home, de remença*, serf susceptible de redimir-se en metàl.lic.”, la tercera es consigna aquí perquè encara que no parla explícitament d'una relació laboral, o no només parla d'una relació laboral, està íntimament lligada pel seu contingut a la primera, és la d'HOMENATGE i diu com segueix: “Cerimònia solemne amb què un home reconeix que és el vassall d'un senyor i li promet fidelitat.” Finalment, la quarta parla de les diverses característiques de les feines i de les diverses possibilitats que poden donar als homes, és una de les accepcions de LIBERAL que diu: “[...] Digne d'un home de condició lliure, d'on *arts liberals* per oposició a *arts mecàniques*.”

Un cop vist això i reprenent el fil de les feines prestigiades i valorades, prestigi i valor que els ve sobretot, més que per la feina en si, pel fet que les fan els homes, s'ha de fer constar la presència de l'entrada ESTADISTA que diu: “Home versat en negocis d'Estat.”, i després la presència de dues entrades, CAPARRÀS que té l'accepció: “[...] Fig. Home molt savi, erudit.”, REPÚBLICA que té una accepció que diu: “[...] *La república de les lletres*, conjunt de literats i homes doctes.”, entrades, aquestes dues últimes, que encara que no es refereixen a cap feina concreta la pressuposen o la donen per descomptada.

En una entrada plena de moralina, hi ha un altre home de lletres, a BOHEMI -ÈMIA diu: “[...] L'artista, home de lletres, etc., que es dona als plaers intel.lectuals sense que els seus mitjans li'n donin el lleure i porta, així, una vida desarreglada, vagabunda.”, també s'ha de fer constar que si no hi ha cap dona erudita, docta o sàvia, encara menys n'hi ha cap dedicada als plaers intel.lectuals.

Definicions. 05.1. MONJOS I CAPELLANS

1. Amb la presència de la paraula “home” hi ha 3 definicions amb representants del clergat, ABAT: “Superior d'un monestir d'homes amb facultat de conferir ordres menors als seus subordinats.”

Definicions. 05.2. REIS, PRÍNCEPS I NOBLES

1. Malgrat que només s'ha trobat 1 definició amb la paraula "home" que conté un gentilhome, un noble i un rei, GENTILHOME: "Home de naixença noble, esp. afectat al servei particular del rei."; si es consulta el subcamp corresponent de les definicions amb presència de dones, es pot comprovar la gran quantitat d'homes nobles que hi surten.

Definicions. 05.3. Indústria DEL TÈXTIL

1. Respecte al tèxtil, per un atzar, ja que la paraula "home" no fa referència a qui exerceix la feina sinó a qui va dedicada, hi ha també 1 definició, SASTRE: "El qui té per ofici de fer vestits, esp. per a home."

Definicions. 05.4. SECTOR DE L'ENSENYAMENT

1. Un cop més, i per diferenciar els homes de les dones, s'utilitza la paraula "home" en sentit excloent, MESTRESSA: "[...] *Escola de mestresses*, escola de dones mestres (per a distingir-la d'escola d'homes mestres)."

Definicions. 05.5. MEDICINA

1. També 1 definició té la presència de la paraula "home" pel que fa a la sanitat, PARTEROT: "Home que fa l'ofici de llevadora." En aquesta definició hi ha un dels pocs casos en què l'home gairebé rep tracte de dona, és a dir, en què es remet a un ofici amb femení, hi ha una diferència gran en la redacció ja que si bé a cops s'utilitza una fórmula similar (JOGLESSA: "Dona que feia de joglar."), a cops aquesta fórmula es canvia per la següent, PRINCESA: "Dona príncep." Una altra diferència en l'ús d'aquesta expressió rau en el fet que mentre només es troba un cop per a homes i descrivint un ofici bastant inusual per a ells, és d'ús freqüent aplicada a les dones per descriure oficis que exerceixen habitualment.

Definicions. 05.6. PAGESIA

1. Hi ha 4 definicions amb pagesos dedicats o no a alguna feina del camp concreta, BALEJADOR: "L'home que baleja."

Definicions. 05.7. ARTISTES

1. També hi ha 5 definicions dedicades als artistes.

Pel que fa a algunes activitat artístiques, al llarg de prou definicions i exemples que hi fan referència, s'hi traspuja un cert prejudici en contra; es veia, per exemple, en l'entrada CANCAN. Aquest prejudici es veu també en la següent entrada, BOHEMI -ÈMIA: "[...] L'artista, home de lletres, etc., que es dóna als plaers intel·lectuals sense que els seus mitjans li'n donin el lleure i porta, així, una vida desarreglada, vagabunda."

Després hi ha un bufó, TRUÀ: “Home pagat per a fer riure amb les seves gràcies, bufonades, etc. (ant.);” També hi ha un cantant, BAIX: “[...] *Baix profund*, la veu d’home més greu i el cantant que té aquesta veu.” Per acabar la sèrie consigno els actors que hi ha, COMPARSA: “[...] esp. en els teatres, home o dona que en una obra representa un paper mut, figurant.”, “Home o dona que figura en una cavalcada, etc.;

Definicions. 05.8. PROFESSIONS LIBERALS

1. Aquest és el primer dels tres subcamps establerts especialment per als homes. El primer, no gaire nombrós, recull la possibilitat de les professions liberals a través de 2 definicions no referides directament a persones sinó a una institució i a una norma, COL.LEGI: “[...] Societat o corporació d’homes de la mateixa professió.”; el segon presenta un advocat, LLEI: “[...] *Home de llei*, jurisconsult.”

Definicions. 05.9. HOMES DE NEGOCIS

1. El segon d’aquests subcamps és ja més nombrós, té 8 definicions, i es dedica als negocis.

Primer de tot hi ha dos conspicus homes, AFER: “[...] *Home de gran afer*, home de suposició, importància.”, EMPRESA: “[...] *Home d’empresa*, emprenedor.”

Hi ha també una acció mercantil descrita dues vegades, en la qual participen homes de negocis, AIXEC: “[...] Acció d’aixecar-se o alçar-se un mercader, un home de negocis.”, AIXECAR: “[...] un mercader, home de negocis, etc., fer bancarrota ocultant o alienant els seus béns per no pagar els creditors.” Hi ha un home d’altes qualitats fent un paper entre dues parts en litigi, BO [BON] BONA: “[...] *Home bo*, mitjancer en els judicis de conciliació.”

En 2 definicions es descriu una figura que participa en negocis, PALLA: “[...] *Home de palla*, que no fa sinó prestar el seu nom en un afer.”, TESTAFERRO: “Home de palla.” Finalment, un espai propi de les persones que, com diu el *DGLC*, fan negocis, és a dir, dels homes, ESCRIPTORI: “Sala d’escriure; sala on tenen el seu despatx els homes de negocis;”

Definicions. 05.10. EXÈRCIT

1. El tercer subcamp, malgrat comptar només amb la presència masculina a partir de les paraules “home” i “homes”, és prou nombrós, consta de 10 definicions; és el que es dedica a les qüestions militars. En aquest subcamp torna a ser evident la utilització de la paraula “home” o “homes” com a excloent de la presència de les dones.

Hi ha 3 definicions que fan referència a la milícia romana, CENTURIÓ: “Oficial de l’exèrcit romà que comandava cent homes.”

També hi ha 2 definicions que fan referència a l’Edat mitjana, BRIAL: “[...] Faldó de seda o altra tela que portaven els homes d’armes des de la cintura fins a prop dels genolls.”, JUSTA: “Combat a cavall, d’home a home, amb la llança, en un torneig.”

Hi ha 1 definició a mig camí entre l'exèrcit i les bandes de malfactors, BANDA: "Companyia d'homes, esp. armats, reunits a un fi." Una jerarquia de l'exèrcit o també d'una banda, CAPITÀ: "Cap, principal, el qui mena un cert nombre d'homes; esp. capitost dels exèrcits." Un soldat ras, RECLUTA: "El qui ha estat reclutat, esp. home allistat per al servei militar."

Finalment, 2 definicions referents a l'exèrcit que mobilitzen les processons, ARMAT: "Cadascun dels homes vestits com els antics soldats romans que precedeixen les processons de Setmana Santa.", DEGOLLA: "[...] Comparsa d'homes grotescament disfressats que, en certes cavalcades, figuren els soldats del rei Herodes en la degollació dels innocents."

Definicions. 05.11. FEINES I OFICIS DIVERSOS

1. En el subcamp de feines i oficis diversos, hi ha 21 oficis esparsos que s'entenen habitualment en el moment de fer el *DGLC* només exercits per homes; la utilització, doncs, de les paraules "home" i "homes" continua sent coherent al llarg del *DGLC* i al llarg d'aquest camp; quan apareixen es refereixen al que anomenen, és a dir, als homes.

Hi ha una referència al cos de bombers, BOMBER: "Home que forma part d'un cos organitzat per a extingir incendis." Un home que fa de bus, BUS: "Home que treballa submergit enterament dins l'aigua proveït o no d'un escafandre." Un home que vigila, EUNUC: "Home castrat encarregat de la custòdia de les dones en els harems."

Hi ha 7 definicions que mostren homes que treballen amb feines relacionades amb la mar: amb els vaixells o amb les barques, ja sigui en mar ja sigui en terra, EQUIPATGE: "Conjunt d'homes embarcats per al servei de la nau."; l'última de la sèrie no necessàriament es dedica a una empresa, EXPEDICIÓ: "[...] Anada o tramesa d'homes, de naus, etc., a una regió determinada, amb un fi militar, científic, comercial, etc."

En les 2 següents definicions es fa referència a les relacions entre els homes que les fan, BRIGADA: "Colla d'homes que fan un mateix treball.", CORDÓ: "[...] Conjunt d'homes col.locats a intervals al llarg d'una línia per impedir el pas d'un costat a l'altre d'aquesta línia."

Hi ha 5 definicions que caracteritzen el transport de coses d'un lloc a un altre, CAMÀLIC: "Home que es lloga per a portar coses de pes d'un lloc a l'altre."; l'última de la sèrie amb l'ajuda d'un mitjà de locomoció, CARRETÓ: "Carro petit per a ésser fet córrer per un home;"

Hi ha 2 definicions que no especifiquen la feina, MOSSO: "[...] home que fa les feines més humils d'un establiment.", MACIP: "[...] Home, esp. jove, al servei d'altri, encarregat de fer alguna cosa."

Un home ensinistrat per alguna raó que no s'especifica a enfilar-se penyes amunt, PENYALER: "Dit de l'home ensinistrat a enfilar-se per les penyes."

Finalment, en l'última definició, la possibilitat que la feina la faci una dona o un home es recull en la redacció de l'entrada, MODEL: “[...] Home o dona que es posa davant el pintor, l'estatuari, etc. en l'actitud que aquest vol reproduir.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 05. Definicions d'activitats professionals dels homes (12,31%). Pel que fa al cinquè camp, els resultats més importants són els següents:

1. A causa dels criteris amb què s'ha fet el buidat, hi ha poques definicions dedicades a les activitats professionals dels homes.
2. Hi apareixen oficis prestigiats i ben remunerats.
3. Hi ha 8 definicions amb homes de negocis, per tant, homes que mouen negoci i capital.
4. Un altre sector molt nodrit és dels homes que pertanyen d'una manera o altra a exèrcits; hi ha 10 definicions dedicades a l'ofici de militar.
5. S'observa presència també d'homes que es dediquen a les tasques marines.
6. També hi apareixen llicenciats, homes doctes i alguns artistes que es dediquen a la creació.

Camp 06) Definicions d'homes sublimats (19 definicions)

Aquest camp aplega 19 definicions i ha perdut, lògicament, el subcamp dedicat a les mares metafòriques que s'ha trobat en els dos apartats anteriors.

Definicions. 06.1. DÉU

1. En el primer grup he inclòs les 14 definicions en què sortia combinada la paraula “home” i la paraula “Déu”. No cal ni dir que hi ha moltes entrades més amb la presència de Déu, de sants o de màrtirs (el que ja no es trobaria és tants homes verges com verges hi ha als apartats amb presència femenina). Tot i tenir present que la figura de Déu s'encarna en un home, fet de grans conseqüències en la conformació de la mentalitat i autoestima d'homes i dones, com que l'objectiu d'aquest treball no consisteix especialment a analitzar aquest tipus de presència, deixo tota la resta d'entrades que hi fan referència.

Hi ha 1 definició referent a Déu mateix, AMOR: “[...] *Amor de Déu*, amor de l'home per Déu.” Es troben 2 definicions dedicades a espais relacionats amb Déu, CEL: “Regió superior que l'home considera com a sojorn de Déu.”, PARADÍS: “Jardí en què Déu posà el primer home.”

N'hi ha 5 dedicades a diferents tipus de doctrines, REVELAR: “[...] Fer conèixer Déu (quelcom) als homes per una inspiració sobrenatural.”

Hi ha 2 definicions més dedicades a diverses doctrines o teories sobre gràcies i ajuts, GRÀCIA: “[...] Ajut sobrenatural acordat per Déu a l'home per a l'exercici del bé i l'abast de la benaventurança.”, CONGRUÏTAT: “[...] En teol., proporcionalitat de la recompensa atorgada per Déu i el mèrit de les bones obres realitzades per l'home en estat natural.”

N'hi ha 1 dedicada al culte, CULTE: “Honor que l'home tributa a Déu, a la Verge Maria i als sants;” Una altra es dedica a una invocació molt concreta, OBTESTACIÓ: “Acció d'invocar com a testimoni Déu, els homes, la naturalesa, etc.”

Finalment, 2 definicions dedicades als homes del culte de Déu, SACERDOT: “Home dedicat o consagrat a oferir sacrificis als déus, a Déu;”, “[...] en l'Església catòlica, l'home consagrat a Déu, ungit i ordenat per a celebrar i oferir el sacrifici de la missa.”

Definicions. 06.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

1. Hi ha 5 definicions amb éssers mitològics.

Primer, hi ha 2 definicions que en descriuen dos en general, OGRE: “Gegant dels contes de fades que figura que menja carn d'home.”, MONSTRE: “Ésser fabulós o real que presenta una conformació contrària a l'ordre natural, com és ara una combinació d'home i bèstia,”

Després, 3 definicions més concretes d'aquest tipus d'ésser, dos dels quals són a mig camí entre l'home i el toro, BUCENTAURE: “Monstre fabulós mig home i mig bou.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 06. Definicions d'homes sublimats (3,54%).
Respecte a aquest camp és destacable el següent:

1. Hi ha una forta incidència de la paraula “home” relacionada amb la presència de Déu, 14 definicions.

Camp 07) Altres definicions amb homes (18 definicions)

En aquest camp figuren incloses les 18 definicions que no lliguen amb cap dels camps que s'han vist fins ara.

Definicions. 07.1. RELACIONS SOCIALS

1. Al llarg de tot el treball s'han vist ben poques definicions i exemples en què es parlés de les relacions socials de les dones en qualsevol aspecte. Pel que fa als homes, tot i comptar amb una minsa representació en aquest treball, a més a més de les definicions que ja s'han vist en altres camps, especialment en el segon i el tercer d'aquest mateix apartat, definicions que parlen de les relacions que mantenen entre ells, hi ha 4 entrades esparses i difícils de qualificar que també expliquen relacions entre ells.

Coherentment amb el que s'ha vist fins ara, no es troben homes tractats com a col·lectiu, sinó, com s'ha vist especialment en el segon camp d'aquest apartat, tractats com a individualitats, com a éssers concrets, o, en tot cas, com a concepte, mai com a massa. Lògicament, doncs, he hagut de suprimir el subcamp dedicat als COL·LECTIUS.

Els homes s'ajunten i coordinen esforços en activitats dedicades al lleure, es veu en aquestes dues definicions, CASTELL: “[...] Torre formada per homes enfilats uns damunt les espatlles d'altres,” CASTELLER: “Cadascun dels homes o nois que fan els castells”

Hi ha, al marge d'altres, alguna relació que té importància social, TÒTEM: “Classe de fenòmens naturals o d'objectes materials, esp. una espècie d'animals, entre els quals i un grup d'homes (tribu, etc.) aquests creuen que existeix una relació íntima que priva, per exemple, de matar-los o menjar-los.” Finalment, una reunió no connotada, neutra, reunió de la qual no se sap la finalitat, MASSA: “[...] Reunió considerable d'homes o de coses.”

Definicions. 07.2. INCLASSIFICABLES

De definicions inclassificables n'hi ha 14.

Hi ha 2 definicions metalingüístiques, EN: “[...] que reemplaça habitualment l'article *el* davant dels noms propis d'home començats en consonant.”, LLIGAR: “[...] *Lligar en la pronunciació dos mots*, com ocorre en *set homes* pronunciat *se-to-mes*.” Una entrada realment insòlita remarca un nom d'home, MARTÍ: “Nom d'home.” La tercera presenta un home del qual no se sap gairebé res, només que té criada, CASERA: “[...] criada que governa la casa d'un home sol,”

Es troben 3 definicions amb columnes que tenen forma d'home, ATLANT: “Estàtua d'home usada com a columna”

Hi ha 2 definicions més dedicades a d'altres elements escultòrics o d'ornat, ZÒOFOR: “Fris amb escultures d'animals o homes.”, HISTORIAT -ADA: “Adornat amb figures de flors, plantes, animals, homes.”

Encara hi ha 3 representacions diferents més d'homes, NINOT: “[...] Escultura, dibuix caricaturescs d’un home, dona, animal, etc.”

Després una definició que sens dubte exclou les dones, ORINADOR: “Lloc per orinar els homes, generalment una petita pica adossada a la paret.”

Finalment, una definició que no lliga amb res més, GRILLÓ: “Peça de ferro en forma d’arc aproximadament semicircular que es clou passant un pern pels forats que hi ha un a cada extrem de l’arc, i serveix per a subjectar una cadena al coll, a la cama, d’un home, etc.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 07. Altres definicions amb homes (3,36%). Quant a aquest setè camp i donada les seves característiques és difícil extreure’n resultats, el més destacable és el següent:

1. No hi ha especial incidència de col·lectius d’homes sense la presència de dones; quan els homes s’ajunten és per fer alguna cosa concreta.

2.3.3. Resultats i conclusions parcials del tercer apartat

Els resultats de la comptabilització i de la classificació de les definicions del *DGLC* amb presència masculina es poden anar veient a mesura que es llegeixen els comentaris i l'anàlisi de cadascun dels set camps d'aquest tercer apartat, en algun quadre-resum i, especialment, en les breus recapitulacions que tanquen els camps. A continuació, de tota manera, faig un resum dels resultats al meu entendre més importants.

1. La majoria de definicions amb presència humana estan articulades a partir del masculí. En les definicions i concretament pel que fa al buidatge, per una banda, de les paraules “home” i “homes” i, per altra banda, al buidatge de les paraules “dona” i “dones”, la proporció és de gairebé el 62% a favor de les dues primeres.
2. Hi ha molt poques definicions amb la presència d'homes per explicar relacions de parentiu.
3. En les poques relacions afectivosexuals que s'han vist en aquest apartat es presenten els homes en un paper actiu.
4. No hi ha definicions que parlin del paper i de les funcions de pare, no es defineix la paternitat des del punt de vista fisiològic ni de tenir cura de les criatures en cap sentit; només es presenten línies d'herència.
5. La immensa majoria de definicions que descriuen característiques físiques dels homes tenen la intenció de referir-se al cos humà en general, és a dir, serveixen per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica; n'hi ha 110.
6. Aparició d'un gran nombre de definicions (totalment inèdites en els dos apartats dedicats a la presència femenina) que descriuen a partir de la paraula “home” qualsevol aspecte, especialment els espirituals, metafísics mítics, cosmològics, etc., de la humanitat. S'hi dediquen 120 definicions; és el subcamp que n'agrupa més. Encara se'ls podrien sumar la majoria de les 22 definicions dedicades a les malalties ja que són del mateix tipus.
7. Malgrat l'enorme quantitat de definicions que descriuen característiques físiques dels homes, no n'hi ha gairebé que en descriguin aspectes estètics.
8. Presenta prou definicions, 25 accepcions, que descriuen habilitats o aptituds físiques ben variades.
9. A pesar de l'acumulació de definicions amb descripcions del cos o de parts del cos, gairebé mai es descriu la bellesa i encara menys la lletjor.
10. Coherentment amb això, presenta poques definicions que descriguin peces de vestir, és a dir, definicions dedicades a l'agençament físic.
11. Quan es presenten peces de vestir o malalties pròpies dels homes no s'especifica que són masculines, se'ls dona caràcter universal.
12. Hi ha molt poques accepcions de definicions que descriguin aspectes físics relatius a la sexualitat; quan n'hi ha, els homes hi tenen un paper actiu.
13. La tendència de les definicions pel que fa a l'edat és de presentar homes adults o d'edat madura.
14. Hi ha menys definicions que es refereixin a les característiques no físiques que a característiques físiques.
15. Hi ha un nombre considerable de definicions que parlen de qualitats masculines tant en general com especificant-les, explicitant en què consisteixen.

16. Hi ha gairebé tantes definicions que descriguin característiques no físiques positives com negatives, n'hi ha un pèl més de les últimes, la relació és de 52 a 58.
17. Tant les virtuts com els defectes masculines són molt variats.
18. Una de les característiques negatives més esteses entre els homes (tot i que també es constata la presència de força homes bondadosos) és la maldat.
19. Les característiques negatives més freqüents tenen a veure amb l'activitat.
20. Hi ha força definicions, com a mínim 9, que presenten homes intel·ligents; només 5, un xic menys de la meitat es dediquen a homes poc intel·ligents (mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel·lectual).
21. Es troba una única definició que contempla l'homosexualitat masculina.
22. Pel que fa a les actituds, no hi ha gairebé cap definició on els homes rebin una acció.
23. No hi ha gairebé cap agressió cap a un home.
24. Es veu un ventall prou ampli d'activitats realitzades pels homes que consta d'unes 20 definicions.
25. Pel que fa als oficis, hi apareixen oficis prestigiats i ben remunerats.
26. Hi ha 8 definicions amb homes de negocis, per tant, homes que mouen negoci i capital.
27. Un altre sector molt nodrit és dels homes que pertanyen d'una manera o altra a exèrcits; hi ha 10 definicions dedicades a l'ofici de militar.
28. S'observa presència també d'homes que es dediquen a les tasques marines.
29. També hi apareixen llicenciats, homes doctes i alguns artistes que es dediquen a la creació.
30. Hi ha una forta incidència de la paraula "home" relacionada amb la presència de Déu, 14 definicions.
31. No hi ha especial incidència de col·lectius d'homes sense la presència de dones; quan els homes s'ajunten és per fer alguna cosa concreta.
32. Encara que en menys grau que la femenina, també presenta a cops els homes com un conjunt a part; presenta l'homosociabilitat masculina.

2.4. Apartat IV. Definicions amb presència humana no sexuada

AMISTAT: “Lligam afectuós entre dues o més persones nat d’una estimació i benvolença mutuels, i també una afecció d’una persona envers una altra enfora dels lligams de la sang i de l’amor sexual.”

2.4.1. Presentació

Quan després de buidar i analitzar tota la presència femenina, vaig començar a buidar en el *DGLC* algun context en què sortia part de la presència masculina, concretament els contextos (deixant de banda els exemples) on sortien les paraules “home” i “homes”, em vaig adonar que tampoc no n’hi havia prou, que, de cara a la coherència, si buidava els contextos en què sortien les dones sota qualsevol forma que sortissin, ja que tan escasses i emblemàtiques, minses i representatives són les redaccions amb presència femenina, si buidava també les aparicions de les paraules “home” i “homes”, de cara a completar la tesi també havia de buidar algun context en què sortissin les paraules “persona” i “persones”.

Fer el buidat i l’anàlisi d’aquestes tres presències hauria de permetre obtenir una idea força global de la distribució dels usos de les paraules que, a grans trets, cobreixen força part de l’espectre humà en el *DGLC*. De cap manera tot l’espectre humà del *DGLC*, ja que s’ha deixat de banda com ja s’ha dit en més d’una ocasió, la presència humana que, per exemple, rau sota els “algú”, “hom” o “ningú”.

He fet servir la mateixa classificació per camps que he utilitzat per als apartats anteriors, camps que encara que havien donat resultats no exactament iguals en tots tres apartats, sí que s’hi havien ajustat prou bé; ara, en aquest quart apartat la freqüència d’ocurrències en els set camps, com es comprovarà més avall, és molt diferent que en els altres tres.

També ho són els redactats concrets de les definicions, per exemple, en l’apartat anterior se sol trobar la paraula “home” acompanyada de la paraula “animal”, o en menor grau la paraula “bèstia”, normalment perquè contrastin; en aquest apartat, en canvi, és freqüent el contrast de les paraules “persona” o “persones”, per una banda, i “cosa” o “coses”, per altra, fins al punt que inclús aquesta fórmula surt en algun exemple (COSA: “Les persones i les coses.”).

De fet, a les paraules “persona” i “persones” els passen coses curioses, per exemple, si una es refereix a una persona, home o dona, en una frase perfectament normal i entenedora com: “El primer premi va recaure en la persona de la concursant (o del concursant) tal”, qualsevol parlant entendreà que s’està parlant d’una sola i única persona, en definitiva, de la mateixa persona. Ara, si es fa la prova de canviar “persona” per “dona” o “home” en la frase anterior: “El primer premi va recaure en la dona (o l’home) de la concursant (o del concursant) tal”, tothom entendreà que ha recaigut en la o el cònjuge de tal, és a dir, s’entendrà que hi ha dues persones per frase.

Passa el mateix amb la frase que hi ha a continuació, així, puc dir amb tota normalitat, referint-me a mi mateixa, una frase com: “Primer de tot, vaig posar fora de perill la meva persona” i tothom entendre que en aquesta frase només hi sóc jo, és a dir, “persona” funciona com a embolcall, com a màscara de mi mateixa, i funcionaria com a màscara d’una dona o d’un home, que és, en definitiva, el que etimològicament vol dir justament la paraula “persona”; és a dir, funciona com a abstracció de dona en la frase que comentava de mi mateixa. En canvi, si dic una frase com “Primer de tot, vaig posar fora de perill la meva dona (el meu home)”, s’entendrà que en la frase hi ha dues persones, cosa que mostra que de cap manera les paraules “dona” o “home” tenen aquest valor de màscara, d’embolcall, d’abstracció que té “persona”, sinó que encarnen justament persones concretes.

Això és coherent amb un dels usos que té la paraula “persona” en el *DGLC*. Així com per una banda s’ha vist que el *DGLC* aparella, per contrastar-les, “home” i “animals” (especialment en el segon camp de l’apartat tercer), per una altra banda, aparella, també normalment per contrastar, “persona” i “cosa”, són dues paraules que tenen un valor abstracte, que amaguen qualsevol persona o qualsevol cosa sota cadascuna de les dues denominacions.

Ja s’ha vist que és, com a mínim, dubtós que “home” vulgui dir alguna cosa més que “home”, és a dir, que inclogui homes i dones. Més aviat és una espècie de truc, un parany, que serveix per a diferents usos: des d’amagar fins a excloure les dones de qualsevol activitat que no sigui pròpia del seu sexe i condició, segons prescriuen l’androcentrisme i el sexisme. Hi ha més encara, quan s’analitza l’aparició de la paraula “persona” en diferents contextos, és evident i es torna a demostrar que moltes vegades l’ús d’“home” es refereix innegablement només a aquest concepte, és a dir, als homes. A continuació hi ha una sèrie de frases que he anat traient de diferents contextos que ho palesen i que concorden amb redactats del *DGLC*.

“A Sant Adrià va haver-hi forts aldarulls quan l’Administració van començar a fer-hi habitatges per allotjar persones provinents d’altres barris”; frase en què és evident que si se substitueix “persones” per “homes”, té un altre significat.

El mateix passa en la següent: “¿Quantes persones hi havia a la manifestació?”; frase en la qual, qualsevolga parlant entendre que és una manifestació mixta. De la mateixa manera que entendre que una pregunta com, “¿Quants homes hi havia a la manifestació?”, es refereix a una manifestació d’homes, o més aviat és una pregunta destinada a inquirir quants homes hi havia en una manifestació protagonitzada bàsicament per dones. A l’igual que la següent frase, “¿Quantes dones hi havia a la manifestació?”, explica que la manifestació era només de dones, o, si no, indaga quantes dones hi havia en una manifestació mixta.

També en les dues frases següents “home” vol dir “home” i “dona” vol dir “dona”, “Davant del bar hi havia dos homes.”, “A la cantonada he vist dues dones.”

Al llarg del *DGLC* hi ha moltes frases, tant en exemples com en definicions, en les quals el canvi de “persona” per “home”, implicaria el mateix canvi de significat. Així, un dels exemples de DIFERENT és: “M’ho han dit ja diferents persones.”, el significat del qual

canviaria si en comptes de “persones” es digués “homes” o “dones”. El mateix passaria a la definició de DEVOLUCIÓ, definició que diu així: “Acció de tornar una cosa a la persona que la posseïa primer.” És fàcil veure que si es canviés no funcionaria igual, no voldria dir el mateix.

Al mateix temps, destaca amb una claredat meridiana l'autèntic valor de genèric, d'englobadora i abraçadora de dones i d'homes, de la paraula “persona” i, per contrast, encara es mostra d'una manera més clara i palesa la insuficiència del mot “home” i la utilització del masculí com a pretesos genèrics. Aquest valor d'autèntic genèric de les paraules “persona” i “persones” fa que aquestes dues paraules siguin de llarg les més utilitzades (especialment en les definicions) en el *DGLC* a l'hora de definir i d'explicar la presència humana, sobretot la presència humana realment no sexuada que és la que lògicament ha d'agafar més gruix i embalum.

Com ja anunciava a la Introducció, pel que fa a aquest últim aspecte i a causa de la massiva i ingent presència d'aquestes dues paraules en el *DGLC*, en aquest quart i últim apartat dedicat al *DGLC*, s'ha reduït la mostra a l'estudi de les lletres A, B i C, contràriament a la resta d'aspectes els quals s'estudien a l'ample de tot el *DGLC*.

Al llarg de les tres primeres lletres del *DGLC*, i al marge dels exemples, en les diferents accepcions de les entrades, la freqüència d'aparició de les paraules “persona” i “persones” ateny un total de 472 vegades. De fet, definicions repartides en més d'un camp n'hi ha 42, xifra que fa que, un cop sumades a les 472 definicions que es troben en les tres lletres, hi hagi una xifra total de 514 ocurrences, és a dir, de definicions recollides en un o més camps de la tipologia; nombre que indica que només un 8,90% de definicions i subdefinicions estiguin repetides un o més cops; menys, doncs, encara que per a la presència femenina en exemples o en definicions i també menys que per a la presència masculina.

Per una raó de coherència i per poder establir comparacions entre els quatre apartats dedicats al *DGLC*, he intentat utilitzar la mateixa classificació de sempre, la mateixa que s'ha fet servir en els tres primers apartats per analitzar qualsevol de les tres presències. Hi he tingut en compte les mateixes modificacions del segon i del quart camp que vaig introduir per analitzar i comentar la presència masculina de l'apartat tercer. La classificació és la següent:

- Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació de les persones
- Camp 02) Definicions de característiques físiques. Les persones com la humanitat
- Camp 03) Definicions de característiques no físiques de les persones
- Camp 04) Definicions d'actituds de les persones
- Camp 05) Definicions d'activitats professionals de les persones
- Camp 06) Definicions de persones sublimades
- Camp 07) Altres definicions amb persones

Ja a l'hora de classificar les diverses aparicions de les paraules “persona” i “persones” la distribució d'aquestes aparicions en els diversos camps donava un resultat molt divers i

divergent respecte als tres primers apartats. Per posar un exemple: en el primer camp només hi encaixen 4 definicions; en canvi, ha resultat especialment productiu el quart camp.

Al mateix temps, i a mida que comptabilitzava, classificava i començava a comentar les diverses aparicions, em vaig adonar que l'anàlisi d'aquesta presència humana concreta del *DGLC*, no aportava gaires dades més sobre la quantitat i qualitat de la presència femenina al *DGLC* que és el principal objectiu d'aquesta tesi. Per tant, respectaré l'estructura seguida fins aquí en la presentació del material però no en el comentari i anàlisi de les aparicions. En comptes d'anitzar cada una i totes les aparicions que hi ha de la humanitat sota les paraules "persona" i "persones" de les tres primeres lletres de l'abecedari, faré una anàlisi i un comentari general d'aquestes aparicions respectant la distribució en els set camps habituals; això ha fet que no calgués tampoc utilitzar els subcamps establerts per als tres apartats anteriors. La distribució del buidatge de les tres lletres ha estat la següent:

CAMP	NOMBRE D'APARICIONS	% de 472
01	4	0,85
02	61	12,92
03	105	22,25
04	221	46,82
05	52	11,02
06	8	1,69
07	63	13,35

A continuació presento l'anàlisi i comentari de les definicions més representatives i emblemàtiques un cop distribuïdes en cadascun dels camps corresponents. Com s'ha fet en els tres apartats anteriors, per fer-ne més fàcil el maneig i de cara a no entorpir la lectura d'aquesta tesi, poso una definició o dos de cada mena i la resta consten en l'apèndix corresponent al final de la tesi.

De tota manera, com que en el redactat dels set camps d'aquest apartat no he fet servir ni de bon tros totes les definicions amb les paraules "persona" i "persones" que he comptabilitzat i classificat en el quadre anterior, només faig constar en l'apèndix corresponent les que he fet servir en l'anàlisi dels set camps de l'apartat.

2.4.2. ANÀLISI PER CAMPS DE CLASSIFICACIÓ

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació de les persones (4 definicions)

1. Com deia en la Presentació d'aquest apartat, contràriament a la ingent quantitat d'exemples i definicions amb presència femenina per a aquest camp de la tipologia, només hi ha 4 definicions protagonitzades per persones que s'hi acordin.

Aquesta distribució no deixa de ser coherent si es té en compte que la jerarquització social de dones i homes fa que les primeres siguin vistes i tingudes en compte habitualment pel fet que es relacionen amb algun home, ja sigui com a parentes o en algun altre tipus de relació o servei. Per tant, al llarg del *DGLC*, la majoria de vegades es troba directament una dona anomenada amb el grau de parentiu corresponent, els més habituals “dona” o “esposa”. A més, és gairebé sempre incompatible trobar “persona” o “persones” i al mateix temps una denominació del grau de parentiu: o hi surt una possibilitat o l'altra. Al mateix temps, les 4 definicions que s'han trobat fan possible que l'ésser humà que s'amaga sota la paraula “persona” pugui ser realment una dona o un home.

La primera que hi ha, és la definició d'AFILLAT -ADA: “Persona adoptada com a fill per un estrany.”, i la força expressiva de la paraula “persona” fa que malgrat la presència del masculí “fill” una es pugui imaginar o pensar també en una “filla”.

A AMANT diu: “[...] Referint-se a l'amor sexual, el qui té els favors d'una persona amb la qual no està casat.”, entrada una mica confusionària per la deficient utilització d'“el qui” i de “casat”, que tornen a posar de manifest l'òptica del *DGLC*, l'androcentrisme a l'hora de pensar i descriure el protagonisme, en aquest cas concret, en les relacions humanes.

A BIGÀMIA hi ha una impecable accepció que l'únic que posa de manifest és l'androcentrisme de la paraula de l'entrada: “[...] En dret canònic, estat de la persona que s'ha casat dues vegades;”

A CELIBAT: “Estat d'una persona que no és casada a l'edat d'ésser-ho.”, ara sí, una definició no discriminatòria per a cap sexe: tant una dona com un home poden practicar el celibat.

Resultats i conclusions parcials del Camp 01. Definicions de relacions de parentiu i afiliació de les persones (0,85%).

1. No hi ha pràcticament incidència de les paraules “persona” o “persones” per referir-se a tots aquests tipus de relacions al llarg del *DGLC*.

Camp 02) Definicions de car. físiques. Les persones com la humanitat (61 definicions)

Pel que fa a les definicions que descriuen el físic de la humanitat, es constata que també n'hi ha ben poques, ni de lluny s'acosten a la gran quantitat que hi havia per als exemples i definicions amb dones o s'apropen a l'encara més enorme quantitat que hi havia en les definicions amb les paraules "home" i "homes". Cosa que no deixa de ser lògica: ja es veia en la Presentació d'aquest apartat que "persona" sol funcionar com a màscara, com a embolcall d'homes i dones; res més coherent, doncs, que s'utilitzin les paraules corresponents i no "persona" o "persones" per descriure el físic humà.

1. De tota manera, encara que poques, es troben algunes definicions amb característiques físiques de les persones.

Hi ha, per exemple, 4 definicions sobre l'alçària, en dues de les quals es fa referència també a una aptitud física, BALDUFA: "[...] Fam. persona molt baixa.", BALLARUGA: "[...] Fig. Persona petita i bellugadissa."

Hi ha 4 definicions que expliquen aptituds físiques, que incideixen en la veu, els ulls, la manera de moure's, etc., ACLAMACIÓ: "Crit d'entusiasme d'una munió de persones."

2. En 5 definicions es pot veure que s'oposa "persona" a "cosa", o "persona" a "animal". En 3 definicions es veu el primer cas, en definicions d'aquest tipus, CAMÍ: "[...] Espai que una persona o cosa recorre en moure's." En les 2 següents es veu el segon, AGOSTEJAR: "[...] Pron. Perdre la ufana els camps, el bestiar o les persones.", CÒRPORA: "El cos d'una persona o animal."

3. Es troben definicions que són un clar exponent de la paraula "persona" com a paraula genèrica que engloba dona i home, també com a recipient, com a embolcall, de qualsevol ser humà, en poso 3 definicions, CADÀVER: "Cos mort, esp. d'una persona.", ANTECEDENT: "[...] *Els antecedents d'una persona*, el conjunt de les seves accions passades.", CARN: "[...] *En carn i ossos*, en persona."

4. També hi ha definicions que incideixen sobre l'edat de les persones; presento 2 definicions perfectament coherents amb algunes de les que s'han pogut veure en les definicions amb presència femenina, i que en el seu redactat incidien en la possibilitat femenina o masculina de tenir una edat avançada (ANCIÀ -ANA: "Que té molts anys, dit d'un home o d'una dona."), fins i tot, coherents en la seva redacció amb un tipus d'exemple semblant (VELL -A: "Un vell, una vella."), redactats que contempla també la possibilitat que ho fos tant una dona com un home; totes aquestes formes de redacció recullen la possibilitat que el protagonisme sigui femení o masculí, ja sigui a partir de la utilització de "persona" o "persones", a través de la inclusió de les paraules "home" i "dona" en el seu redactat, o en contemplar les formes per a masculí i femení, ADULT -A: "[...] Persones grans o adultes.", AVI, ÀVIA: "[...] Persona d'edat molt avançada."

5. Aquesta utilització no excloent de la llengua també es veia en alguns exemples del primer apartat quan parlava de les malalties, a ANÈMIC -A, l'exemple tornava a recollir masculí i femení: "Un anèmic, una anèmica." En aquest apartat concret, aquesta

visibilització passa per la utilització de “persona” per definir malalties, a continuació hi ha 3 definicions de mostra, APOPLÈCTIC -A: “Persona apoplèctica.”, ALBÍ -INA: “Persona que té una deficiència congènita de pigment a la pell,” AUTOINOCULACIÓ: “Inoculació d’una persona amb virus provinents del seu propi cos.”

6. Hi ha la utilització inhabitual de la paraula persona per descriure el cos humà, insòlita però molt aclaridora de l’abast efectiu de la paraula “home” a bastament utilitzada per descriure el cos o una part del cos; així, s’utilitza l’expressió “persona” quan “home” no acaba d’omplir l’espai i les característiques pròpies tant de les dones com dels homes, CABELLERA: “El conjunt dels cabells d’una persona, esp. quan són molts i llargs.”, BUST: “Part superior del pit d’una persona.”

7. Finalment, hi ha una definició en què la mateixa paraula de l’entrada traeix l’òptica androcèntrica, ADAMITA: “Persona que imita Adam anant nua,”

Hi ha una altra entrada que descriu també una característica física de les persones, la veu; es veurà, però, que aquí s’agafa el tot per la part, ja que sembla que la veu de baríton només pot ser pròpia d’un home; en aquest cas s’imposava la utilització d’“home” en comptes de “persona”, s’imposava la mateixa utilització del capítol anterior per definir BAIX: “[...] *Baix profund*, la veu d’home més greu i el cantant que té aquesta veu.” (a aquest tipus d’utilització erràtica em referia al començament de l’apartat anterior quan parlava de les raons o les causes de l’oscil·lació en l’ús de la paraula “home” i “persona” al llarg del *DGLC*), en canvi, s’ha optat per utilitzar “persona” a l’accepció següent, BARÍTON: “[...] Persona que té aquesta veu.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 02. Definicions de característiques físiques. Les persones com la humanitat (12,92%).

1. S’utilitzen poc les paraules “persona” o “persones” per descriure les característiques físiques de la humanitat.
2. Quan s’usen, ho fan per expressar característiques possibles tant en una dona com en un home, no s’usa mai per definir parts dels cos específicament masculines o femenines com, per exemple, les característiques sexuals.
3. Algun cop, les paraules “persona” i “persones” s’usen, des del punt de vista del contingut, per marcar l’oposició amb els conceptes “cosa” i “cosa” o bé “animal” i “animals”.

Camp 03) Definicions de característiques no físiques de les persones (105 definicions)

Quant a les característiques no físiques de les persones, tot i que on menys n'hi ha és en el camp corresponent als exemples amb presència femenina, aquests trets estan bastant equitativament repartits en els quatre apartats d'aquest capítol.

Una de les utilitzacions més freqüents que hi ha és justament la d'englobadora del gènere humà: la utilització de la paraula "persona" com a mitjà per descriure qualsevol característica no física atribuïble tant a una dona com a un home¹. Aquesta constatació posa encara més en relleu la utilització de la paraula "home" com a fals genèric.

1. Hi ha moltes entrades en què la imatge que una es fa o es pot fer a partir de la definició, és tant la d'un home com la d'una dona, ACCESSIBLE: "[...] *Persona accessible*, de fàcil accés o tracte."

També s'hi troben, entre d'altres qualitats, persones brillants, AGUT -UDA: "[...] *Persona aguda*, que té dites o acudits aguts, graciosos, oportuns."

El *DGLC* és sovint també molt explícit de fins on pot arribar la bondat, de la justesa del terme mig, segons els valors dominants en la societat respecte a la innocència o a la tendresa, es constata en l'"excessivament" de la següent definició, COLOMÍ: "[...] Fig. Es diu d'una persona innocent, cànvida o excessivament tendra." Hi ha accepcions en què es posen de manifest atributs o trets no físics positius, com són la bondat, AGNUS: "[...] *Ésser, una persona, de pasta d'agnus*, d'una gran bondat.", BENEFACTOR -A: "La persona que fa bé a altri." En la tercera aparició d'una bona persona, apareix una no tan bona concordança, BELL -A: "[...] *És una bellíssima persona, ple* de bones qualitats morals." (sembla que la paraula que concorda amb "bellíssima" i "persona" és "plena" i no "ple").

També a AGERMANAR: "Fer que (dues o més persones) esdevinguin o s'estimin com **germans**", cal notar la curiosa concordança entre "persones" i "germans".

El *DGLC* mostra més falses concordançes al llarg de les seves pàgines; aquest és un aspecte lligat al punt de vista androcèntric persistent al llarg de tot el *DGLC*: és tan habitual la utilització del masculí, que quan la paraula que ha de concordar amb "persona" s'allunya una mica, o hi ha una coma entremig, és fàcil que es transmuti al masculí i deixi de concordar. En una definició com AGOMBOLAR, per exemple, fa concordar dos femenins plurals amb un masculí plural: "[...] Ajuntar, posar o fer anar **plegats** (diferents persones o coses)."; també passa amb el singular, a POSTLIMINI: "Dret d'una persona feta presonera per l'enemic, d'ésser, en tornar al seu país, **reintegrat** en els drets ciutadans com si mai no n'hagués estat absent." es veu que en un primer moment la proximitat entre "persona", el

¹ De tota manera, al llarg del *DGLC*, al costat de definicions elogioses referides a "persones", per tant, en principi genèriques, englobadores tant de dones com homes, els exemples que les acompanyen tenen protagonisme i presència únicament masculina. Per exemple, per il·lustrar concretament una de les accepcions de l'entrada CONSIDERAR: "[...] fer cas (d'una persona) pel seu mèrit, bones qualitats, virtuts.", hi ha dos exemples, tots dos elogiosos i tots dos amb protagonisme masculí.

participi “feta” i “presonera” ha fet que la concordança sigui correcta, però a la que la redacció s’ha allunyat una línia de la “persona”, la concordança s’ha perdut ².

Un altre aspecte relacionat amb el que s’acaba de veure és el de les redaccions d’alguns verbs, i si bé en una entrada com ENTREBATRE’S es troba la següent definició: “Batre’s els uns contra els altres.”, en l’entrada següent, a ENTREBESAR-SE, aquesta formulació es substitueix per “Besar-se mútuament.”, prova inequívoca que deu ser fàcil pensar que, com a mínim, una de les persones besades i besadores és una dona, i deu ser difícil imaginar darrera “els uns o els altres” una dona, especialment en una acció com la que descriu el verb. Aquesta última formulació fa fortuna perquè després es troba amb gran profusió en entrades com ENTREMATAR-SE, ENTREMIRAR-SE, ENTRESALUDAR-SE i ENTRETOCAR-SE.

2. També hi ha definicions que descriuen qualitats negatives. Per posar-ne uns quants casos, persones excessivament minucioses, AGAFA-SOPES: “Persona que s’entreté amb excés, que s’eternitza en l’execució de les coses.” Persones espesses, ASE: “[...] Fig. Persona d’enteniment obtús, no gens intel·ligent.” Encara que aquesta falta de temps a vegades s’atribueix específicament a les dones, BLEDA: “Dit d’una persona, esp. d’una dona, no gens espavilada, mancada de vigor, de temps.” També hi ha persones dolentes, BORDISSALLA: “Conjunt de persones de mala llei.”, BOTXÍ: “[...] Persona que castiga sense pietat, que tortura, turmenta, fa sofrir algú.”

3. En aquestes definicions també hi ha formes de vida a mig camí entre les característiques físiques i les no físiques, ASCETA: “[...] persona que s’imposa una vida austera.”

4. En aquest apartat, no hi ha lògicament cap assimilació entre els conceptes de “persona” i “animal”, ja que se suposa, de fet, el *DGLC* prescriu al respecte, que les característiques no físiques són les que distancien i caracteritzen les persones respecte als animals. En canvi, hi ha un grapat d’oposicions entre les paraules “persona” i “cosa”, normalment tractades com a recipients o contenidores d’un objecte.

Es poden veure objectes sobre els quals recau un sentiment en definicions com les 3 següents, ADMIRACIÓ: “Emoció produïda per la vista, la contemplació, la consideració, d’una persona o cosa extraordinària,” ADJUNTAR: “[...] sentiment de plaer i aprovació provocat per una persona o cosa que posseeix alguna qualitat extraordinària,” AMOR: “Inclinació o afecció viva envers una persona o cosa.”

Objectes sobre els quals recau una decepció, CARBASSA: “[...] S’usa també aquesta expressió referint-se a una persona o cosa, que no respon a les esperances que havia fet concebre.”

Objectes sobre els quals recau una ànsia possessiva, COBEJAR: “Desitjar la possessió (d’una cosa o d’una persona);”

² De manques de concordança se’n troben força al llarg del *DGLC*; n’apunto algunes més. CAPELLA: “[...] En una reunió de persones, **dos** que festegen a part, **dos** o més que formen un grup a part.”; COMPETÈNCIA: “[...] Rivalitat d’interessos entre persones que persegueixen el mateix objecte; esp. entre **els** qui exerceixen el mateix comerç o indústria;” ENERGUMEN: “Persona posseïda del dimoni; persona agitada, emportada per un entusiasme excessiu, per una viva passió, **fanàtic**.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 03. Definicions de característiques no físiques de les persones (22,25%).

1. Les paraules “persona” o “persones” tenen una incidència més gran per descriure les característiques no físiques de la humanitat que les característiques físiques.
2. Són sempre característiques molt universals, genèriques i gens concretades.
3. La paraula “persona” s’usa també en aquest camp, des del punt de vista del contingut, per marcar l’oposició amb el concepte “cosa”.

Camp 04) Definicions d'actituds de les persones (221 definicions)

Aquest camp és de llarg el més nodrit de tots els camps d'aquest apartat, el més nombrós pel que fa a la presència de les paraules “persona” i “persones” en les definicions del *DGLC*. La raó o, més ben dit, les raons són molt simples, per una banda, hi ha una gran incidència de definicions que oposen la paraula “cosa” i “persona”, normalment a l'hora de descriure l'objecte d'alguna acció, per altra banda, hi ha moltes definicions en què, a l'igual que es veia en l'apartat tercer pel que fa a l'activitat dels homes, la “persona” o les “persones” realitzen una acció i dins la realització de moltes d'aquestes accions, col·laboren amb d'altres persones, s'hi associen o s'ajuden per portar-les a terme; conceptes pràcticament inexistent per descriure l'activitat o les activitats femenines.

1. Hi ha definicions en les quals les persones són objecte d'una acció. En són un clar exponent les dues següents, *ABRIGALLAR*: “Embolcallar (una persona o bèstia) amb abrigalls.”, *AMAR*: “Tenir amor (a una persona o cosa).”

2. També hi ha moltes definicions, en què la persona, més que romandre passiva, és pràcticament només la indicació d'una mesura per a mobles, mitjans de transport, etc., segueixen la tònica de les 5 següents, *CALESSA*: “Carruatge (...) per a dues persones.”, *BRAÇ*: “[...] *Els braços d'una cadira*, pals sobre els quals descansen els braços de la persona asseguda.”

3. Hi ha poques definicions, en canvi, en què serveixi de contrast les paraules “animal” i “persona”, només en 3 definicions les persones són objecte d'una acció externa, són d'aquest tipus, *ATABUIXAR*: “Animar, incitar, estimular, amb la veu o d'altra manera (animals o persones) perquè caminin de pressa,”

4. Es troben, per contra, un gran nombre de definicions en les quals surt alhora la paraula “cosa” a “persona”. Són definicions que descriuen la “cosa” o “persona” com a objecte d'una acció. Són definicions de l'estil i la tessitura de les 10 que es poden veure a continuació, mostren alguns petits canvis en les respectives redaccions.

A vegades es troba sense cap marca especial la “persona” i la “cosa”, com en les dues següents, *ACCEPCIÓ*: “[...] Favoritisme, parcialitat envers una persona o cosa.”, *AFECCIONAR-SE*: “Agafar afecció a una persona o cosa.”

A voltes, i amb lleugeres variants, van entre parèntesis, a la manera de les tres següents, *ADJUNTAR*: “Fer que (una persona o cosa) vagi o estigui adjunta a una altra.”

A cops, i sempre dins de parèntesis, en lloc d'una” es fa servir la forma “alguna”, *ACOMODAR*: “Disposar (alguna cosa o persona)”, *ARROSSEGAR*: “Fer moure (alguna persona o cosa) estirant-la sense aixecar-la de terra,”

A vegades, precedida d'una preposició, *ADORAR*: “[...] Tenir com un culte (per alguna persona o cosa),”

També hi ha definicions que fan servir el plural i formes molt específiques de redacció, ACOBLAR: “[...] Reunir, aplegar, coordinar (persones o coses disperses, discordes).”, ACORDAR: “[...] Posar d’acord, fer que hi hagi acord (entre dues o més persones o coses).”

5. Encara que molt poques, també es troba alguna definició (no arriben a la mitja dotzena) amb les paraules “persona” o “persones” en les quals hi ha definida una agressió contra elles.

Poden ser individuals, BLEVA: “Cop donat a una persona.”, ANATEMA: “[...] Persona anatematitzada, colpida d’anatema.” O agressions col·lectives, CALAMITAT: “Fet advers, desgràcia, que ateny a la vegada un cert nombre de persones.”, COLL: “[...] *Posar el dogal al coll a una persona, a un poble, fer-lo esclau.*”

6. Contràriament al que passava en els dos apartats dedicats en exclusiva a la presència de les dones, en aquest camp, paral·lelament al que ja s’ha vist en l’apartat dedicat als homes, són moltes les persones que realitzen una acció, que no es limiten a estar en una actitud passiva o a ser objecte d’una acció.

Hi ha persones que manifesten sentiments com en les 3 definicions següents, CONGENIAR: “Avenir-se algú amb un altre o dues persones entre elles perquè tenen el mateix geni, les mateixes característiques.”

Hi ha persones que realitzen alguna activitat concreta, ARRENGLADOR -A: “En les processons, persona encarregada de fer anar la gent amb ordre.”, COSTAT: “[...] Persona que ens presta el seu ajut, el seu suport, que ens acompanya, ens empara.”

Evidentment, moltes d’aquestes accions i activitats es reflecteixen en definicions i accepcions concretes en què les persones per realitzar-les, s’ajunten amb d’altres persones per cooperar en alguna activitat o portar alguna cosa a terme. Aquest era un tipus de definició inexistent pel que fa al gènere femení, però que ja va obligar a fer un subcamp concret i exprés en el quart camp de l’apartat tercer pel que feia a les activitats portades a terme pels homes. A continuació, hi ha 6 definicions que en són un bell exemple, van des d’activitats clarament privades a les més públiques, passant per tot de situacions intermèdies, CARTEJAR: “[...] Pron. Comunicar-se dues persones per bescanvi de cartes,”

Hi ha, doncs, moltes definicions en què la col·laboració és descrita com a comunicació, fins i tot hi ha definicions en què aquesta comunicació és descrita com a parla com a conversació, es defineix a partir d’enraonar o on la conversa és elevada a la categoria de polèmica, CONVERSAR: “Entretenir-se enraonant dues o més persones.”, CONTROVÈRSIA: “Discussió seguida entre dues o més persones sobre un punt de doctrina.”

Com es pot veure definicions positives i molt enraonades de la parla, de la conversació, de l’intercanvi d’idees, definicions que contrasten en gran manera amb les vegades en què s’ha trobat definida la conversació a partir del protagonisme únicament femení. La lectora o lector recordarà que en el primer apartat hi havia comentats tres exemples de dones parlant,

ENRAONAR: “Sempre la veig enraonant amb les veïnes.”, que definia: “Passar l’estona parlant amb algú.” El segon exemple era el de XERRAR: “Sempre la trobaràs xerrant amb les veïnes.”, per exemplificar la següent definició: “Parlar molt i sense substància, pel sol gust de parlar, fora de propòsit.” L’últim era el de XIU-XIU: “Aquest parell de velles tot el sant dia estan xiu-xiu.”

Això lliga perfectament amb l’aspecte que posava de manifest en el subcamp anterior quan comentava el que passava en una de les accepcions de l’entrada CONSIDERAR, és a dir, l’exemplificació de qualitats, valors, conceptes, etc., positius en entrades redactades d’una manera genèrica, abraçadora, per tant, d’homes i de dones, es fa a base d’exemples amb presència i protagonisme d’homes i, paral·lelament a això, molts cops els exemples que il·lustren entrades també genèriques però, per contra, negatives són protagonitzats per dones.

Resultats i conclusions parcials del Camp 04. Definicions d’actituds de les persones (46,82%).

1. Hi ha una gran incidència de definicions que mostren persones en diferents actituds.
2. La paraula “persona” (sempre en singular) s’oposa a la paraula “cosa”, les dues paraules gairebé sempre són agafades com a objecte.
3. La paraula “persones” (sempre en plural) s’oposa alguna vegada a la paraula “animals”.

Camp 05) Definicions d'activitats professionals de les persones (52 definicions)

Hi ha molt poques definicions en què es defineix un ofici, càrrec o professió a partir de les paraules “persona” o “persones”. Ja s’ha dit diverses vegades que el *DGLC* normalment prefereix la utilització bàsicament d’expressions com “El qui” o fórmules semblants que exclouen les dones per parlar d’aquestes qüestions. Només hi ha 52 definicions al llarg de les lletres A, B i C del *DGLC*, en què es defineixi un ofici i professió amb l’aparició de les paraules “persona” o “persones”.

1. Hi ha una sèrie de definicions de les quals es podria concloure que la utilització del genèric “persona”, es deu al fet que són feines fetes tant per dones com per homes.

Com a exemple poden servir dues de les quatre d’aquest primer tipus, ACOMODADOR -A: “[...] En els teatres, etc., la persona encarregada de designar als concurrents els seients que han d’ocupar.” Fins i tot, alguna d’elles, és una feina realitzada més per dones que per homes, BIBLIOTECARI -ÀRIA: “Persona que té al seu càrrec la cura d’una biblioteca.”

2. També hi ha definicions que no corresponen ben bé a una feina, ALCISTA: “Persona que juga a l’alça sobre els béns públics.”, BANCARROTER -A: “La persona que fa bancarrota.”

3. Hi ha fórmules molt poc productives, escassetat que posa de manifest la utilització massiva del masculí al llarg de tot el *DGLC* a partir de redactats com “El qui...” per denominar els oficis; són fórmules que recalquen l’adscripció masculina de les feines, càrrecs i professions, els adjudiquen abassegadorament la feina que pertany a l’esfera pública, en definitiva, els atribueixen pràcticament en exclusiva la feina valorada i remunerada. Només s’utilitza 7 vegades al llarg de tot el *DGLC* la fórmules” persona” en aquestes dues variants.

Hi ha, per una banda, 2 definicions en què s’ha escollit la fórmula “Persona que professa...”, per definir la feina, AEROMÀNTIC -A: “[...] Persona que professa l’aeromància.”, i la d’AGRÒNOM -A: “Persona que professa l’agronomia.”

Hi ha, per l’altra, 5 definicions en les quals s’ha usat la fórmula “Persona versada en...”, són d’aquest tipus, ALGEBRISTA: “Persona versada en àlgebra.”, ANATOMISTA: “Persona versada en anatomia.”

Resultats i conclusions parcials del Camp 05. Definicions d’activitats professionals de les persones (11,02%).

1. La paraula “persona” (sempre en singular) té molt poca incidència per descriure professions, càrrecs o oficis.

Camp 06) Definicions de persones sublimades (8 definicions)

1. Hi ha molt poques definicions, només 8, i encara agafades en un sentit ampli, que facin referència a algun aspecte relacionat amb l'Església, les següents podrien servir de pauta, BEGUÍ -INA: "Persona que pertany a certes associacions o comunitats religioses, els membres de les quals no renunciïn a la propietat privada i no es lliguen amb vots perpetuats.", ANTONIÀ -ANA: "Persona que pertany a una confraria posada sota l'advocació de Sant Antoni."

Resultats i conclusions parcials del Camp 06. Definicions de persones sublimades (1,69%).

1. Les paraules "persona" o "persones" no tenen cap incidència per esmentar sers humans sublimats.

Camp 07) Altres definicions amb persones (63 definicions)

1. De les 63 definicions incloses en aquest apartat, la majoria tenen la característica de tractar les persones com un col·lectiu, com una munió, com una reunió, una mica a la manera de les definicions i exemples que es veien en aquest mateix camp en els dos apartats que tractaven de les dones.

En algunes, hi surten persones o coses, **AGLOMERACIÓ**: “[...] la massa o conjunt de les coses o persones aglomerades.”, **CORDADA**: “Conjunt de persones o animals lligats a una corda,” En d’altres persones i animals o bèsties, **CORRIOLADA**: “Conjunt de persones o bèsties que caminen afilerades l’una darrera l’altra.”

2. Hi ha algunes definicions de difícil classificació. En les dues següents es troba la utilització de la paraula “persona” com a màscara o embolcall d’un ser humà, **ADAM**: “[...] *Ésser un Adam*, un home que no té cura de la polidesa de la seva persona,”, **ALGÚ**: “Alguna persona, una persona qualsevol indeterminada.”

Hi ha definicions en què la paraula “persona” s’usa en un sentit metalingüístic, **CONCORDANÇA**: “[...] En gram., relació (...) pel que fa al gènere, nombre, persona i cas;”, **CONJUGAR**: “[...] serveixen per a expressar els canvis de veu (...) i persona;”

Resultats i conclusions parcials del Camp 07. Altres definicions amb persones (13,35%).

1. La paraula “persones”, oposada tant a “coses” com a “animals”, s’usa en força ocasions per tractar les persones com un col·lectiu o una massa.

2.4.3. Resultats i conclusions del quart apartat

Els resultats de la comptabilització i de la classificació de les definicions del *DGLC* amb presència humana no sexuada es poden anar veient a mesura que es llegeixen els comentaris i l'anàlisi de cadascun dels set camps de la classificació d'aquest quart apartat. No obstant això, faig un resum dels resultats que considero més importants.

1. No hi ha pràcticament incidència de les paraules “persona” o “persones” per referir-se a cap dels tipus de relacions de parentiu que apareixen al llarg del *DGLC*.
2. S'utilitzen poc les paraules “persona” o “persones” per descriure les característiques físiques de la humanitat.
3. Quan s'usen, ho fan per expressar característiques possibles tant en una dona com en un home, no s'usa mai per definir parts dels cos específicament masculines o femenines com, per exemple, les característiques sexuals.
4. Algun cop, les paraules “persona” i “persones” s'usen, des del punt de vista del contingut, per marcar l'oposició amb els conceptes “cosa” i “cosa” o bé “animal” i “animals”.
5. Aquest és l'únic dels quatre apartats en què les definicions de característiques no físiques superen (i de bon tros) les dedicades a característiques físiques; les paraules “persona” o “persones”, doncs, tenen una incidència més gran per descriure les característiques no físiques de la humanitat que les característiques físiques.
6. Són sempre característiques molt universals, genèriques i gens concretades.
7. La paraula “persona” s'usa també a l'hora de definir les característiques no físiques per marcar l'oposició amb el concepte “cosa”.
8. La majoria de definicions amb les paraules “persona” i “persones” es dediquen a definir actituds de les persones; hi ha gairebé agrupades la meitat del total de definicions.
9. La paraula “persona” (sempre en singular) s'oposa a la paraula “cosa” en redaccions que gairebé sempre agafen els dos termes com a objecte.
10. La paraula “persones” (sempre en plural) s'oposa alguna vegada a la paraula “animals”.
11. La paraula “persona” (sempre en singular) té molt poca incidència per descriure professions, càrrecs o oficis.
12. Les paraules “persona” o “persones” no tenen gairebé incidència per esmentar sers humans sublimats o éssers mitològics.
13. La paraula “persones”, oposada tant a “coses” com a “animals”, s'usa en força ocasions per tractar les persones com un col·lectiu o una massa.

2.5. Apartat V. Conclusions del Capítol II

2.5.1. Síntesi dels resultats

A continuació faig una síntesi dels resultats de tots els exemples i de totes les definicions que s'acaben de veure en els quatre apartats dedicats a l'anàlisi del *DGLC*. La síntesi s'ha fet agrupant els resultats de cada apartat per camps, és a dir, ara es poden veure els resultats de tots quatre apartats agrupats al voltant de cadascun dels set camps de la tipologia de classificació; després d'aquests set resums, hi ha una síntesi global que recull tots set camps.

En el contingut, en el que diuen aquests exemples i aquestes definicions, es pot comprovar que la ideologia sexista i patriarcal conforma gran part de la presència de les dones i dels homes en les redaccions dels exemples i de les definicions del *DGLC*.

Resultats i conclusions del Camp 01. Relacions de parentiu i afiliació

1. La gran majoria de dones que surten en els exemples i en les definicions del *DGLC* hi apareixen per les relacions familiars.
2. Els homes, per contra, no solen aparèixer per les relacions familiars (a causa sobretot dels criteris amb què s'ha fet el buidat, molt pocs homes dels que estudia la mostra es troben en aquest camp); en les poques que presenta, els homes hi tenen un paper actiu.
3. La majoria d'exemples i definicions amb presència femenina són de parentiu o de relació amb un home. En les relacions matrimonials, de festeig i en les relacions afectivosexuals il·lícites, les dones són percebudes i descrites com a apèndix d'un home.
4. No hi ha pràcticament cap incidència de les paraules "persona" o "persones" per referir-se a les relacions entre dones i homes ni en cap de les altres relacions de parentiu que contempla aquest camp.
5. En els exemples, de les tres relacions que s'acaben d'esmentar en el punt 3, la relació de parentiu més productiva és la de casada: hi ha 112 exemples que presenten casades.
6. En les definicions, les relacions de parentiu es concreten sobretot també a partir de l'aparició d'una gran quantitat de casades; en sentit estricte, hi ha 53 definicions que tracten del matrimoni o de l'estat de casada (48 d'aquestes definicions es dediquen a descriure "mullers de", "esposes" o "dones de"), si s'agafa qualsevol al·lusió a algun aspecte del matrimoni o de l'estat matrimonial es comptabilitzen fins a 109 definicions (és coherent i paral·lel amb el que passa en els exemples). La majoria d'aquests exemples i definicions mostren activitat i iniciativa masculina.
7. Hi ha 70 exemples i 22 definicions que tracten relacions de festeig. D'aquestes relacions més del 70% mostren activitat o iniciativa dels homes; acostumen, doncs, a presentar protagonisme masculí i passivitat femenina.
8. Els exemples mostren poques relacions afectivosexuals il·legítimes, només hi ha 15 relacions d'aquest tipus; les definicions en mostren més, 31, és a dir, més del doble. La majoria d'aquestes relacions mostren protagonisme masculí; mentre les dones, en canvi, "cauen" en aquestes relacions il·lícites.

9. Gairebé no hi apareixen exemples i definicions que mostrin la solteria ni tampoc l'estat de viduïtat.
10. És habitual la presentació d'una gran quantitat de les relacions interpersonals de les que s'han vist més amunt des d'una òptica androcèntrica: 1) caracteritza les dones passives i els homes actius en la gran majoria d'exemples de festeig o galanteig, ruptura sentimental, decisió a l'hora de casar-se o de no fer-ho; 2) especialment en les definicions, presenta redaccions concretes que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes: adulteri, poligàmia, etc.
11. La majoria d'exemples parlen de la convivència matrimonial negativament (18 exemples sobre 24 la presenten de conflictiva a dolenta). En parlen negativament també 25 de les definicions que s'hi refereixen. No hi ha gairebé mostres d'afecte i d'estimació entre els matrimonis, tan sols en un únic exemple hi ha una mostra d'afecte físic; no n'hi ha cap en les definicions.
12. Totes les relacions que apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual en què participen dones, fins i tot sense deixar de banda les no encaminades al matrimoni, són exclusivament heterosexuales; no es fa cap esment d'una relació que s'escapi d'aquesta norma. Només apareix una relació homosexual en una de les definicions que parla òbviament només d'homes.
13. La segona relació familiar més citada és la de mare, especialment en els exemples (82 exemples), comparativament presenta, en canvi, poques definicions dedicades a la maternitat (33). En els exemples prescriu amb èmfasi aquest paper. Utilitza la figura de la marededéu per exemplificar el concebiment, el fetus i l'embaràs (12 exemples sobre 18). Hi ha molts pocs exemples sobre el part en concret. Defineix d'una manera diferent maternitat i paternitat.
14. El subcamp d'altres relacions de parentiu agafa aproximadament el mateix gruix en els exemples que en les definicions amb presència femenina. En les definicions, la característica fonamental de la manera de redactar és que no és una redacció androcèntrica: fa esment de dones i homes.
15. D'aquestes altres relacions de parentiu, tant en els exemples com les definicions, la més freqüent és la de filla (17 i 9 respectivament) i després la de germana (13 i 6 respectivament).
16. No presenta mai una relació entre mare i filla; és notable l'aparició freqüent de les mares i la també relativament habitual de les filles a l'hora de descriure l'orfenesa. Presenta filles en relació amb els pares.
17. No hi ha definicions que parlin del paper o de les funcions dels pares; només es presenta la paternitat des del punt de vista de les línies d'herència i de la descendència.
18. Mai no presenta relacions de col.laboració entre les dones, mai no n'ensenyà relacions d'afecte o de valoració, fins i tot critica les relacions estretes entre les dones. Com a exponent clar i altament simbòlic d'aquesta característica, es constata que en cap context del *DGLC* es defineix una amistat entre dues o més dones.

Resultats i conclusions del Camp 02. Característiques físiques

1. Les característiques personals de les dones descrites al llarg d'exemples i definicions són majoritàriament físiques. Hi ha més exemples i definicions que descriu característiques físiques que no pas característiques no físiques per donar compte de com són les dones.

2. Hi ha molts pocs exemples i definicions que a partir de les dones descriu característiques físiques que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos, una part, un òrgan, etc. del cos d'una manera neutra o merament anatòmica. Hi ha molt poques definicions neutres amb presència femenina.
3. La immensa majoria de definicions que descriuen característiques físiques a partir dels homes tenen la pretensió de referir-se al cos humà en general, és a dir, tendeixen a descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica; n'hi ha 110.
4. És també a partir de la paraula "home" que es descriu qualsevol aspecte, especialment els espirituals i metafísics, cosmològics, de la humanitat; s'hi dedica un gran nombre de definicions, 120 definicions (amb maneres de redactar totalment inèdites en els dos apartats dedicats a la presència femenina). És el subcamp que n'agrupa més (encara se'ls podrien sumar la majoria de les 22 definicions dedicades a les malalties ja que són del mateix tipus).
5. Pel que fa a les dones, s'exemplifiquen 19 característiques tirant cap a neutres, 12 d'aquestes característiques són específicament femenines (lligades a la sexualitat i a la reproducció). Hi ha poques definicions neutres, 29 si s'agafen en un sentit ampli; d'aquestes definicions la majoria tracten aspectes femenins.
6. S'utilitzen poc les paraules "persona" o "persones" per descriure les característiques físiques de la humanitat.
7. En 62 definicions amb presència femenina es descriuen aspectes físics relatius a l'especificitat sexual; 15 es refereixen a la virginitat, d'altres a d'altres aspectes de la sexualitat, a la maternitat (especialment a la capacitat reproductiva del cos) se'n dediquen 45. Però, en canvi, hi ha poques accepcions de definicions que descriu aspectes físics relatius a la sexualitat dels homes; en les que hi ha, els homes hi tenen un paper actiu.
8. No hi ha gairebé accepcions que defineixin la paternitat i els seus goigs i deures.
9. Presenta més definicions que descriuen habilitats o aptituds físiques dels homes (25), que no pas de les dones (tant en exemples com en definicions).
10. Quan s'usen les paraules "persona" i "persones" per descriure alguns aspectes físics, es fa per definir característiques possibles tant en una dona com en un home; no s'usa mai per definir parts dels cos específicament masculines o femenines com són, per exemple, les característiques sexuals.
11. Dels exemples que es dediquen a la caracterització estètica de les dones, n'hi ha que presenten un nombre de dones amb problemes i defectes físics (49 dones); nombre que supera amb 5 dones la xifra de 44 belles o guapes; la gran majoria de les que surten per la seva bellesa són joves. Les poques definicions (10) que presenten la bellesa femenina (a l'igual que els exemples) presenten una bellesa estàtica i general, tampoc no es concreta mai en l'expressió o en un tret determinat. Tampoc no hi ha gaire definicions dedicades a la lletjor (6 definicions per 22 exemples) o a malalties (6 definicions per 27 exemples).
12. Hi ha 53 definicions que descriuen peces de vestir femenines (el 7,60% del total de definicions amb dones), recurs que incideix en l'aspecte físic. Un tant per cent considerable d'aquestes últimes definicions descriuen peces de roba obsoletes i passades de moda.
13. Quan es presenten peces de vestir o malalties pròpies de les dones es fa constar que són femenines; en canvi, quan es presenten peces de vestir o malalties pròpies del homes no

es fa constar que són masculines, es presenten sense marcar, com a genèriques i universals.

14. Malgrat l'enorme quantitat de definicions que descriuen característiques físiques dels homes, pràcticament no n'hi ha cap que en descrigui aspectes estètics; especialment la bellesa o la lletjor.
15. La tendència pel que fa a l'edat tant en exemples com en definicions és de no presentar gaire adultes o d'edat madura i mostrar, en canvi, moltes joves i nenes, i velles. En els exemples hi ha 2 adultes, 19 joves i nenes, 9 velles; en les definicions, 2, 5 i 6 respectivament. En canvi, la tendència de les definicions pel que fa a l'edat dels homes és de presentar adults o homes d'edat madura.
16. En els exemples presenta relacions de rivalitat entre les dones, especialment a partir de la seva bellesa. Quan presenta relacions de rivalitat, les mostra en un món a part.
17. Algun cop, les paraules "persona" i "persones" s'usen, des del punt de vista del contingut, per marcar l'oposició amb els conceptes "cosa" i "cosa" o bé "animal" i "animals".

Resultats i conclusions del Camp 03. Característiques no físiques

1. Hi ha menys exemples i especialment menys definicions que es refereixin a les característiques no físiques que a les característiques físiques de les dones (hi ha una desproporció més gran entre el nombre de definicions que entre els exemples; en aquest camp hi ha, doncs, un nombre petit de definicions).
2. Hi ha també menys definicions que es refereixin a les característiques no físiques que a característiques físiques dels homes.
3. Les paraules "persona" o "persones" tenen una incidència més gran per descriure les característiques no físiques de la humanitat que les característiques físiques. La paraula "persona" s'usa, des del punt de vista del contingut, per marcar l'oposició amb el concepte "cosa".
4. No s'especifica el que és la "feminitat" malgrat que s'esmenten qualitats de les dones que hi tenen a veure; força de les qualitats positives que presenten els exemples són específicament femenines.
5. Hi ha un nombre considerable de definicions amb presència d'homes que parlen de qualitats presentades com a masculines; es parla de qualitats masculines tant en general com especificant-les, és a dir, explicitant en què consisteixen.
6. Amb les paraules "persona" o "persones" es presenten sempre característiques molt universals, genèriques i gens concretades.
7. Pel que fa a les dones, en els exemples les característiques negatives descriptives d'aspectes de la personalitat no física arriben als 106, dupliquen llargament les característiques positives i/o neutres (48).
8. Més de la meitat de les definicions es dediquen a aspectes de la sexualitat (la majoria són negatives); en l'altra meitat no hi ha cap descripció de cap característica positiva i poques de neutres (0 de positives, 30 de negatives, 13 de neutres).
9. Tant en exemples com en definicions, hi ha la mateixa proporció de característiques negatives respecte a positives o no negatives, al voltant del 70%.
10. Quant als homes, hi ha gairebé tantes definicions que descriguin característiques no físiques positives com negatives, la relació és de 52 a 58, la proporció per als homes és aproximadament del 50%.

11. En les dones les característiques negatives més freqüents tenen a veure amb la passivitat; en els homes, amb l'activitat. Segueixen, doncs, els estereotips culturals.
12. En les definicions dedicades a les dones no es descriu cap habilitat, valor, actitud o aptitud no físiques. No es descriuen mai dones que es dediquin a la creació artística.
13. El gruix més gran d'exemples negatius, 21, presenta dones desvalgudes, neguitoses i desgraciades: febles. En segon lloc, hi ha els 20 exemples que presenten dones criticades per la seva debilitat en les seves relacions sexuals i/o afectives amb els homes. També les presenta per la seva lubricitat.
14. En la mostra de la presència masculina, gairebé no presenta homes que es qualifiquin a partir de les seves relacions sexuals i/o afectives amb les dones.
15. En les definicions presenta dones homonenques, algunes de les quals són fortament criticades. Presenta també algun home donenc; en una definició es contempla l'homosexualitat masculina.
16. Critica especialment les dones que van d'esquerpes a irades; lloa especialment la xamositat i la docilitat.
17. Concretament en força exemples elogia (en 12 exemples) o critica (en 9 exemples) les dones pel seu paper de mestresses de casa.
18. Coherentment amb tot l'anterior, mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel·lectual; la intel·ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones: no hi surt cap dona intel·ligent o sàvia. En canvi, hi ha 9 definicions que presenten homes intel·ligents; només 5, menys de la meitat es dediquen a homes poc intel·ligents (això és especialment rellevant si es té en compte que mai no es descriuen les dones per cap d'aquests tipus de capacitats).
19. Critica la parla femenina en el sentit mateix de prendre la paraula; a més, en les definicions, critica el vagareig.
20. Tant les virtuts com els defectes que presenten els homes són molt variats. Una de les característiques negatives més esteses entre els homes (tot i que també es constata la presència d'homes bondadosos) és la maldat.
21. Absència de relacions d'amistat entre dones; presenta relacions de rivalitat entre dones en un món homosocial femení.

Resultats i conclusions del Camp 04. Actituds

1. Hi ha una gran incidència de definicions que mostren persones, és a dir, humanitat no sexuada, en diferents i variades actituds.
2. Pel que fa a la presència femenina, es troben molts més exemples que definicions; de fet hi ha poques definicions que descriuin actituds de les dones.
3. En 85 exemples i 29 definicions les dones mostren una actitud passiva amb relació als homes, especialment en les amoroses però també en d'altres relacions. Hi ha només 7 definicions que descriuin homes en actituds passives en les seves relacions amb les dones.
4. En 37 exemples es descriuen dones que reben una acció; en molts exemples són objecte de la mirada (especialment de la masculina), en canvi, i al llarg dels 7 camps, no hi ha mai una dona que sigui subjecte d'una mirada.
5. No hi ha gairebé cap definició on els homes rebin una acció. En canvi, hi ha un ventall prou ampli d'activitats realitzades pels homes en el subcamp afegit al respecte que consta d'unes 20 definicions.

6. Hi apareix un nombre relativament freqüent d'agressions sobretot en les definicions (12 exemples i 18 definicions); hi ha una gradació en les agressions, algunes són realment fortes; en les definicions la majoria són sexuades: hi ha un nombre elevat de violacions (7) i es defineixen alguns assassinats (5).
7. Hi ha alguns exemples on les dones romanen en una actitud passiva fortament extravagant; es tracta d'exemples que parlen d'una situació forçada.
8. La paraula "persona" (sempre en singular) s'oposa a la paraula "cosa", les dues paraules gairebé sempre són agafades com a objecte.
9. La paraula "persones" (sempre en plural) s'oposa alguna vegada a la paraula "animals".

Resultats i conclusions del Camp 05. Activitats professionals

1. Hi ha moltes més definicions que exemples que descriguin les activitats professionals de les dones.
2. En els exemples, el servei domèstic és l'ofici estrella (24 dones), seguit a força distància pel de religiosa (14). En aquest últim ofici es comprova el biaix religiós (en les definicions aquest biaix s'acreix respecte als exemples). En les definicions els tres oficis més practicats són els relacionats amb la religió (56 definicions), el servei domèstic (23 definicions) i la prostitució (21 definicions); la resta està ja a força distància.
3. A causa dels criteris amb què s'ha fet el buidat, hi ha poques definicions dedicades a les activitats professionals dels homes.
4. La paraula "persona" (sempre en singular) té molt poca incidència per descriure professions, càrrecs o oficis.
5. No s'observa una especial presència en els exemples d'oficis considerats específicament femenins com són el tèxtil (8 incidències), l'ensenyament (6) o la sanitat (1). No s'observen moltes definicions d'oficis considerats específicament femenins com el tèxtil (14), l'ensenyament (3) o la sanitat (7).
6. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones són poc remunerats, poc prestigis i en general les dones hi ocupen posicions subalternes. En canvi, en els oficis amb presència d'homes, hi apareixen oficis prestigis i ben remunerats.
7. Coherentment amb tot això, no presenten mestresses de possessions, siguin quines siguin aquestes possessions, ni es presenten dones amb poder econòmic moble o immoble.
8. Absència total de llicenciades en els exemples i molt poca freqüència en les definicions.
9. En les definicions, s'observa un altre biaix: el classisme o elitisme; hi ha moltes religioses ocupant càrrecs jeràrquics. Aquest biaix es pot veure en alguns subcamps més d'aquest camp i en d'altres, per exemple, el gran nombre de princeses, reines i nobles.
10. Hi ha 8 definicions amb homes de negocis, per tant, homes que mouen negoci i capital. Un altre sector molt nodrit és dels homes que pertanyen d'una manera o altra a l'exèrcit; hi ha 10 definicions dedicades a l'ofici de militar. S'observa presència també d'homes que es dediquen a les tasques marineres.
11. També hi apareixen llicenciats, homes doctes i alguns artistes que es dediquen a la creació.

Resultats i conclusions del Camp 06. Humanitat sublimada

1. Tant en els exemples (33) com en les definicions (28) amb presència femenina, hi ha un gran quantitat de santes, màrtirs i marededéus lligades a l'Església catòlica; poca presència de figures femenines d'altres religions o paganes, encara que s'acreix lleument en les definicions. Es torna a detectar el biaix catòlic que ja s'havia vist en el camp anterior.
2. Forta incidència de la paraula “home” relacionada amb la presència de Déu, 14 definicions.
3. Les paraules “persona” o “persones” no tenen cap incidència per esmentar sers humans sublimats.
4. En els exemples de dones hi ha molt escassa presència d'éssers mitològics o fantàstics (7); en canvi, en les definicions apareixen força éssers mitològics i mítics (26); alguns dels quals sublimen negativament les dones.
5. La utilització de la paraula “mare” és habitual en exemples i en fraseologia i locucions.

Resultats i conclusions del Camp 07. D'altres

1. Escasses relacions socials de les dones (4 exemples i 4 definicions).
2. Més presència en els exemples que en les definicions (13 i 5 respectivament) d'alguns col.lectius de dones (la majoria són joves) sense la presència d'homes, són col.lectius netament homosocials. També en els exemples presenta conjunts de joves amb paraules, algunes d'elles molt clarament, destinades a grups animals.
3. No hi ha especial incidència de col.lectius d'homes sense la presència de dones; quan els homes s'ajunten entre ells és per fer alguna cosa concreta.
4. La paraula “persones”, oposada tant a “coses” com a “animals”, s'usa en força ocasions per tractar les persones com un col.lectiu o una massa.

Resultats i conclusions generals dels 7 camps

1. En primer lloc, des del punt de vista numèric, pel que fa simplement a la comptabilització d'aparicions, la presència de les dones en els exemples i en les definicions del *DGLC* és realment exigua; és descompensada respecte a la presència masculina.
2. La gran majoria de dones que surten en els exemples i en les definicions del *DGLC* hi apareixen a causa de les relacions familiars, és a dir, no *per se*, sinó en “relació a”; aquesta relació gairebé mai és social, sol ser personal.
3. Tendeix a presentar les dones com a dependents i no autònomes i els homes com a independents i autònoms.
4. Les dones mostren característiques físiques o no físiques pròpies i exclusives de les dones, percebudes i presentades com a “femenines”; gairebé mai mostren característiques físiques o no físiques neutres. Els homes mostren característiques globals i universals, la immensa majoria neutres. El *DGLC* no utilitza, doncs, les dones per exemplificar característiques comunes a dones i a homes; mai no il·lustren les activitats, el quefer, les aptituds, els atributs i les característiques de la humanitat; no són representatives del gènere humà.
5. Les característiques que mostren les dones tant físicament com d'altres aspectes de la seva personalitat són estereotips molt limitats i acotats. Les dels homes també són en certa mesura estereotipades o arquetípiques però en ser globalitzadores i universals en presenten un ventall molt més ampli tant en positiu com en negatiu.
6. Pel que fa a les físiques de les dones, es fa molt èmfasi en els aspectes sexuals (en crítica el paper actiu) i maternals, i posa l'accent a descriure una àmplia gamma d'aspectes estètics.
7. Tendeix a presentar les dones com a natura i els homes com a cultura; les dones com a irracionals, els homes com a racionals; un dels detalls paradigmàtics d'això és el repartiment de la intel·ligència entre unes i altres.
8. Lligat a això últim, tendeix a presentar les dones com a persones no adultes, com a menors d'edat, i els homes com a adults.
9. Tendeix també a presentar les dones com a passives i els homes com a actius en qualsevol aspecte. Al llarg dels 7 camps es perceben les dones i, per tant, es presenten com una mera presència estàtica, la gran majoria de vegades sense cap mena de protagonisme.
10. Quant als altres aspectes de la personalitat femenina, s'incideix també en estereotips. El *DGLC* prescriu una personalitat i unes actituds determinades per a les dones; és per això, per exemple, que les dones són criticades o aplaudides a partir de presentar-les com a mestresses de casa, com a parella o com a mares. Lloa o blasma, amb la intenció de prescriure una sèrie d'actituds i comportaments, dues característiques prototípicament valorades o temudes en les dones i que estan en la base de la conformació del seu caràcter i del seu tarannà; per una banda, la docilitat i la xamositat, per altra banda, la ira, la fúria i el mal geni (alguns cops això afecta les dones físicament, d'altres cops no físicament, i encara d'altres de totes dues maneres alhora).
11. Tots aquests aspectes es reflecteixen en les feines que fan les dones i els homes.
12. Finalment, un mateix concepte es defineix diferentment per a dones o per homes (relacions afectivosexuals, activitats professionals, o tot el que es refereix a peces de vestir i, en menor grau, a les malalties).

2.5.2. Verificació de les hipòtesis

Pel que fa a les hipòtesis els resultats són els següents.

Hipòtesi I. Es confirma la hipòtesi que preveia que quan les dones apareixerien en el *DGLC* ho farien ocupant una parcel·la molt petita del document, del món i de la realitat: la presència femenina és molt restringida respecte a la masculina; aquest resultat era d'esperar a la vista de l'experiència prèvia amb d'altres materials i documents similars, i coherentment i conseqüentment amb el que succeeix amb la resta aspectes que conformen el món i la realitat.

Hi ha presència humana sexuada en 6.859 exemples; en 6.084 exemples aquesta humanitat és mascle (88,70% dels exemples), i en 775 exemples hi ha presència de les dones (11,30% dels exemples); s'ha de remarcar que un 3% d'aquest 11,30% d'exemples amb presència de les dones és mixt, és a dir, també compta amb presència d'homes. Encara hi ha menys presència femenina en les definicions del *DGLC*.

Hipòtesi II. No es confirma la hipòtesi que preveia que les dones apareixerien en el *DGLC* per mostrar fonamentalment característiques físiques i no físiques.

Les dones apareixen sobretot per il·lustrar les relacions familiars, especialment les afectivosexuals (legalitzades o no) amb homes i per mostrar les relacions personals i/o familiars, especialment les maternals.

Pel que fa a les hipòtesis de més detall.

a) Pel que fa a les característiques personals. Es confirma la hipòtesi que deia que hi hauria més característiques físiques que no pas característiques no físiques.

b) Respecte a aquestes mateixes característiques. Es confirma la hipòtesi que deia que n'hi hauria més de negatives que no pas de positives.

c) Quant a les característiques només físiques. Es confirma la hipòtesi que deia que moltes definirien característiques i aspectes sexuals de les dones.

Pel que fa a les tres hipòtesis que s'acaben de veure, les dones, com ja s'ha vist, mantenen actituds, mostren característiques físiques o no físiques pròpies i exclusives, percebudes com a "femenines"; el *DGLC* mai no utilitza les dones per exemplificar característiques globals de dones i homes, mai no il·lustren les activitats i les característiques de tota la humanitat (cosa presumible en les tres hipòtesis que s'acaben de veure si es té en compte la presència de les dones en d'altres documents i àmbits).

d) Quant als oficis que hi exerceixin. Es confirma la hipòtesi que moltes dones exerceixen oficis poc remunerats i que realitzen feines considerades específicament femenines.

En canvi, no es confirma la hipòtesi que preveia que les dones tindrien una presència molt gran en els oficis relacionats amb l'ensenyament, la indústria tèxtil i la sanitat (la presència

en aquests oficis és força exigua), sinó que els tres ofici més practicats són uns altres: treballen en una àmplia gamma de feines relacionades amb el servei domèstic i les tasques reproductives, es caracteritzen com a religioses o es dediquen a la prostitució.

Hipòtesi III. La tercera hipòtesi era d'abast més general i es basava en la consideració que el sexisme i l'androcentrisme, dos dels paràmetres bàsics del pensament patriarcal, serien causa i origen d'uns determinats usos de la llengua en el *DGLC* i de la mateixa organització i estructuració del *DGLC*. Es confirma aquesta tercera hipòtesi i se'n dóna compte a continuació amb la presentació detallada dels trets i dels procediments lingüístics que esbiaixen la redacció d'exemples i de definicions d'una manera androcèntrica.

REPERTORI DELS PROCEDIMENTS LINGÜÍSTICS QUE ESBIAXEN EL REDACTAT DELS EXEMPLES I DE LES DEFINICIONS D'UNA MANERA ANDROCÈNTRICA

En els resultats de cadascun dels set camps i en la síntesi global de tots els camps s'han pogut veure dos resums diferentment enfocats del contingut dels exemples i de les definicions analitzades; en el contingut d'aquests resums s'ha pogut comprovar que la ideologia patriarcal conforma gran part de la presència de les dones i dels homes en les redaccions d'exemples i definicions del *DGLC*.

Tot seguit, hi ha un repertori de procediments d'ús de la llengua que s'utilitzen en la redacció del *DGLC* i que esbiaixen el sentit d'exemples i de definicions a partir d'una sèrie de fenòmens androcèntrics; a continuació es veu, doncs, amb detall no tant el que diuen les redaccions sinó com ho diuen.

1) Utilització majoritària del gènere masculí en paraules de doble forma, tant en singular com en plural, en la redacció dels exemples i de les definicions.

Exemples. COMPENSAR: “**Ell** compensa els seus defectes amb grans qualitats.”, CONTENT -A: “A casa, quan **l'avi** està content, està content tothom.”, CIVILITZADOR -A: “La influència civilitzadora **dels anglesos.**”, ADORAR: “**Els cristians** adorem un sol Déu.”, “**Els pagans** adoraven el sol.”

Definicions. BARRACA: “Casa petita i rústica com les que habiten els qui exerceixen en llocs solitaris i allunyats (**carboners, roders, serradors**, etc.), (...) Caseta de fusta, pedra, tàpia, etc., com les que serveixen de soplug **als pagesos, pastors**, etc.”, BUIRAC: “Coixí en què **els sastres** claven les agulles.”, BALAFIADOR -A: “**Malgastador, dilapidador.**”, ATARANTAMENT: “Estat **del qui** està atarantat.”, ATLETA: “**El qui** està entrenat per a prendre part en exercicis que requereixen una gran agilitat o força; **el qui** té gran habilitat i força, **home vigorós.**”

Aquesta utilització del masculí no és total i absoluta, hi ha una sèrie de redaccions en què s'usen d'altres procediments i en les quals apareix també el femení. Aquests diversos procediments posen en qüestió la inclusivitat del femení en el masculí; són més freqüents en les definicions que en els exemples i són, sobretot, més representatius, ja que els exemples, a diferència de les definicions, admeten maneres de redactar més lliures.

1.1) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en alguns exemples de tipus merament enunciatiu (fins al punt que recorden definicions) de diferents característiques:

1.1.1) característiques físiques (ANÈMIC -A: “Un anèmic, una anèmica.”, AMBIDEXTRE -A: “Un ambidextre. Una ambidextra.”);

1.1.2) característiques no físiques (INTRIGANT: “Un intrigant, una intrigant.”);

1.1.3) d’altres característiques de les persones (CAMPEROL -A: “Un camperol, una camperola.”).

1.2) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en les redaccions (més sovint en definicions que en exemples) de relacions de parentiu no matrimonials.

Exemples. AVI, ÀVIA: “L’avi patern. L’àvia materna.”, PADRÍ -INA: “El padrí li va posar Joan, i la padrina Jaume.”

Definicions. GERMANASTRE -A: “Persona que és filla del mateix pare o de la mateixa mare.”, AVI, ÀVIA: “Pare o mare del pare o de la mare.”, BESNÉT -A: “Fill o filla d’un nét o néta.”; a vegades parcialment, FILLASTRE -A: “El fill o filla que **el cònjuge** d’algú ha tingut d’un altre matrimoni.” Alguns cops aquesta fórmula s’abandona i s’utilitza el masculí singular com a pretès genèric (CUNYAT -ADA: “El qui és casat amb el germà d’algú o és germà del cònjuge d’algú.”).

En les definicions es demostra que la utilització tant del plural com del singular no són genèriques, és a dir, a la vista d’uns dels exemples de més amunt (AVI, ÀVIA: “L’avi patern. L’àvia materna.”), es podria pensar que per una banda surt l’avi i per l’altra surt l’àvia perquè són paraules en singular i per tant no genèriques, que la denominació genèrica per a parentiu seria el plural (pares, avis, etc.); ara, a la vista d’una altra de les definicions que s’acaba de veure (CUNYAT -ADA: “El qui és casat amb el germà d’algú o és germà del cònjuge d’algú”), la qual presenta tots els termes en singular masculí, es constata que la possible i pretesa utilització sexuada de les persones en el singular no és sistemàtica en el *DGLC*, sinó que és arbitrària i demostrativa del fet que no es poden fer pel que fa a aquest tipus de relacions de parentiu les equacions singular=específic o sexuat, i plural=genèric.

1.3) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en algunes definicions que incideixen en elements relacionats amb alguns comportaments de les persones i que reforcen algun estereotip negatiu, ALCAVOTERIA: “Qualitat d’alcavot o alcavota. Acte, mitjà, propi d’un alcavot o d’una alcavota.” (és coherent amb els casos presentats a 4.1) que es veuran més avall, de fet, són casos paral·lels).

1.4) En la utilització del masculí és recurrent la fórmula “el qui” (en algun escàs cop “el que”), (ABAIXADOR: “**El qui** abaixa els draps.”, BAGATGE: “Allò que porta amb ell **el que** va de viatge”, ABASTADOR -A: “**El qui** abasta.”, ABELLAIRE: “**El qui** es dedica a la cria d’abelles, apicultor.”, ABEURADOR -A: “**El qui** abeura.”, ACRÒBATA: “**El qui** dansa i fa habilitats sobre una corda o filferro.”). Malgrat que és un fórmula molt utilitzada, no s’usa però en definicions com MAMELLUT -UDA: “**Que** té grosses mamelles.”, MECANÒGRAF -A: “**Persona que** practica la mecanografia.”, LLEVADOR -A: “[...] **la persona que** assisteix la dona en l’acte del part.” La raó bàsica i general per a les tres definicions és que es tracta de paraules que fan pensar en dones; en el primer cas

(MAMELLUT -UDA), a més, s'hi ajunta una qüestió estètica (com les que es veuran a 2.2.3) en les definicions de ROS ROSSA, etc.); en el segon i tercer cas, s'hi ajunta el fet que tracten d'oficis practicats majoritàriament per dones. Finalment, en un altre cas, la fórmula "el qui" ha estat substituïda per l'expressió "el qui o la qui", BALLADOR -A: "Donat a ballar; **el qui o la qui** balla.", es tracta òbviament d'una definició en què és fàcil pensar en les dones, o en dones i homes.

1.5) El procediment de visibilitzar dones i homes conjuntament s'utilitza amb gran profusió en les definicions dels oficis relacionats amb l'Església (CONVENTUALITAT: "Estat dels religiosos o religioses que viuen en una comunitat o en un convent.", MONJÍVOL -A: "Propi dels monjos o de les monges.").

1.6) En definicions recurrents no referides necessàriament a éssers humans del tipus "Fer tornar...", és freqüent la utilització del masculí (FLAQUIR: "Fer tornar flac.", EMBLANQUIR: "Fer tornar blanc.", EMBLAVIR (i de fet en molts altres colors): "Fer tornar blau.", però en entrades més connotades (no tan neutres com les dels colors) i que remetent a aspectes estètics (un dels aspectes pels quals apareixen més freqüentment les dones), la redacció es fa d'una manera que obliga, per una raó de concordança, a utilitzar el femení a partir d'una manera de redactar genèrica en conceptes com EMBELLIR: "Fer tornar bella, més bella (una persona o cosa)." o EMBONIQUR: "Fer tornar bonica, més bonica (una persona o cosa)."

1.7) S'utilitza el masculí com a omnicomprensiu del gènere humà en diferents entrades del tipus de les que hi ha a continuació, tant en singular, AGRADAR: "Són dos que no s'agraden l'un a l'altre.", DE BRACET: "L'avantbraç de l'un repenjat en l'avantbraç de l'altre.", ENCARAMELAT -ADA: "[...] Fig. Es diu dels enamorats que estan entredits l'un amb l'altre.", com en plural, ENTREBATRE'S: "Batre's els uns contra els altres." Es detecta alguna fórmula que s'escapa d'aquesta utilització del masculí, ENTREBESAR-SE: "Besar-se mútuament." (s'utilitza també en les definicions d'ENTREMATAR-SE, ENTREMIRAR-SE, ENTRESALUDAR-SE, ENTRETOCAR-SE).

1.8) En algun cas particular com pot ser l'exemple següent, SEXE: "S'admeten socis d'ambdós sexes.", es torna a mostrar la insuficiència del masculí per incloure el femení, perquè si realment el masculí inclogués el femení no caldria precisar que s'admeten persones de tots dos sexes; posa de manifest que un avís com "S'admeten socis.", pot excloure les dones, pot voler dir "S'admeten homes."; de fet, l'especificació afegida, "ambdós sexes", així ho indica.

2) Hi ha un gran nombre d'exemples neutres i de definicions que mostren presència masculina o que són protagonitzats per homes, en la redacció dels quals s'utilitza la paraula "home" o "homes"; la manera que s'utilitza la paraula "home" o "homes" tendeix a presentar-les com a omnicomprensives del gènere humà.

Exemples. BÍPEDE: "L'home és un animal bimà i bípede.", RAÓ: "L'home està dotat de raó."

Definicions. ANTROPOGÈNESI: "Ciència o estudi de l'origen i desenvolupament de l'home.", ASTROLOGIA: "[...] les influències dels astres en els destins dels homes"

Aquesta utilització del masculí a partir de les paraules “home” o “homes” no és total i absoluta, hi ha una sèrie de redaccions en què s’usen d’altres procediments i hi apareix també el femení. Aquests diversos procediments (més freqüents en les definicions que en els exemples) posen en qüestió la inclusivitat del femení en el masculí.

2.1.) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en alguns exemples de tipus merament enunciatiu, sense valorar-les, de diferents característiques:

2.1.1) característiques físiques (MAGRE -A: “Un home magre, una dona magra.”);

2.1.2) característiques no físiques, sovint negatives (EGOISTA: “Un home egoista, una dona egoista.”).

2.2) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en algunes definicions que incideixen en elements relacionats amb el físic de les persones:

2.2.1) per definir alguna peça de vestir i alhora remarcar-ne que no té un ús estètic sinó terapèutic (VENTRERA: “Faixa per a sostenir el ventre de l’home o de la dona.”);

2.2.2) per definir algunes característiques comunes a dones i a homes, especialment quan es tracta de l’edat (ANCIÀ -ANA: “Que té molts anys, dit d’un home o d’una dona.”, MADUR -A: “[...] *Un home madur, una dona madura*, que ja no és jove.”);

2.2.3) quan es descriu alguna característica física lligada a l’estètica (ROSSA ROSSA: “[...] *Un home ros, una dona rossa*, o simpl. *un ros, una rossa*, que té els cabells rossos.”, TROS: “[...] *Un tros d’home, de dona, etc.*, dit d’un home, una dona, etc., corpulents.”, MODEL: “[...] esp. home o dona que es posa davant el pintor.”, FIGURÍ: “Figura d’home o de dona que es dibuixa per fer conèixer un vestit a fer.”); aquest últim ús es reforça i és coherent amb les definicions del punt 3), especialment 3.3) i 3.4).

2.2.4) per definir característiques comunes a dones i a homes en entrades que parlen de la sexualitat, PUBERTAT: “Edat en què l’home i la dona esdevenen aptes per a la reproducció.”

2.2.5) per definir d’altres característiques de les persones (COMPARSA: “Home o dona que figura en una cavalcada, etc.”) o algun ofici (PAGÈS -ESA: “Home dona, del camp.”), reforça 1.5).

El procediment de considerar les dues paraules com a omnicomprensives queda, doncs, desmentit força vegades per l’aparició de la paraula “dona” al costat d’“home” (normalment darrera d’home) en definicions referides a diferents aspectes de les persones.

2.3) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en alguna definició que incideix en un comportament que reforça algun estereotip negatiu, BURLETA: “Home o dona que es burla per costum de tot.” (lliga amb el punt 1.3) d’una mica més amunt i és coherent també amb els casos de 4.1) que es veuran més avall, són casos que corren paral·lels).

2.4) Malgrat la utilització massiva de les paraules “home” i “homes” per referir-se al cos humà (MANDÍBULA: “Cadascuna de les dues parts òssies de la boca en què van inserides les dents en **Phome** i tots els altres animals dentats.”), a vegades s’opta per d’altres maneres de redactar. Així, al marge dels procediments que s’han vist fins ara, es

constata que en diverses definicions es trien també paraules realment omnicomprendiva del gènere humà per descriure parts tan connotades femeninament –i tan diverses en dones i homes– com poden ser el pit, en aquests casos es fa servir excepcionalment “cos humà”, PIT: “Part del **cos humà** que s’estén des del coll al ventre;”, i, en una entrada similar, a BUST: “Part superior del pit d’una **persona**.”, s’utilitza “persona”, una altra denominació genèrica. També es fa per a CABELLERA: “El conjunt dels cabells d’una **persona**, esp. quan són molts i llargs.”

2.5) En la utilització pretesament genèrica de la paraula “home” i “homes” a vegades la redacció es mostra ambigua, equívoca i no unívoca, en una paraula, incoherent, ja que en algunes definicions s’utilitza com a genèrica i en d’altres com a específica, MEMBRE: “Qualsevol de les extremitats de l’home i dels animals, articulades al tronc. Òrgan de la generació en l’home i alguns animals.”

3) Aparició sistemàtica primer de l’home i després de la dona, especialment en exemples i en definicions neutres, aquest ordre indica una jerarquia de valors.

Exemples. MARIT: “Marit i muller.”, MULLER: “Marit i muller.”, MAGRE -A: “Un home magre, una dona magra.”

Definicions. BALLADOR -A: “Donat a ballar; el qui o la qui balla.”, SUPERIORITAT: “Càrrec o dignitat de superior o superiora d’una comunitat religiosa.”, BESNÉT -A: “Fill o filla d’un nét o néta.”, PRIORAL: “Pertanyent o relatiu al prior o a la priora.”

Hi ha poquíssims, però en canvi molt significatius, canvis d’ordre en l’aparició dels dos gèneres en un mateix redactat; quan això passa és coherent amb l’ordre habitual ja que torna a ser una qüestió de valoració i de punt de vista.

3.1) En contextos que tracten de qüestions sexuals o matrimonials.

3.1.1) En l’únic exemple que la dona va davant de l’home és el següent, VERGE: “Una dona verge. Un home verge.”, en aquest cas es valora més que les dones i no pas els homes siguin verges, quan es tracta de la virginitat es pensa, o es pensa primer, en una dona i així es reflecteix en l’ordre d’aparició.

3.1.2) En les definicions, encara que pocs, hi ha més casos que en els exemples de canvi d’ordre en l’aparició dels dos gèneres; solen ser molt significatius. En les definicions de BÍGAM -A: “[...] per ext. casat amb una vídua o un vidu.” i BIGÀMIA: “[...] estat del qui es casa amb una vídua o un vidu.”, primerament es constata que el subjecte és un home ja que s’utilitza el masculí (“casat” a BÍGAM -A, “del qui” a BIGÀMIA), després, totes dues vegades, hi ha l’expressió (“una vídua o un vidu”) que recull el femení i el masculí en aquest ordre, cosa insòlita al llarg de les definicions del *DGLC*. Respon, òbviament, al mateix punt de vista androcèntric que l’exemple anterior; el primer cop utilitza el masculí com a presumptament genèric, i es concreta en la segona aparició en un ordre invers perquè la definició s’ha continuat redactant des de l’òptica de l’home: es pensa primer amb l’home, amb qui es casa l’home, i per això primer s’esmenta la dona, concretament la vídua. En la definició de BÍGAM -A hi ha encara una altra qüestió, la concordança entre “casat” i sense solució de continuïtat l’aparició de la paraula “vidu” faria un efecte de no concordança estrany; en part, doncs, també es deu deure a aquest mal efecte l’aparició de la paraula “vídua”, a partir d’aquí es constata, encara que

emascarada per la llunyania, la unió d'un "casat" i d'un "vidu". En BIGÀMIA això passa entre "el qui" i "vidu".

3.2) En una definició d'una paraula que fa pensar en les dones, quan s'esmenten les bruixes (BRUIXERIA: "Poder sobrenatural o màgic que se suposa que tenen les bruixes i els bruixots provinent de tenir pacte amb el diable.").

3.3) En una definició que en referir-se al cos humà esmenta qualitats estètiques (COSSATGE: "El tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o proporcions.").

3.4) En l'ordre de dues accepcions d'una mateixa entrada que parlen de vestits, és a dir, també quan hi entren en joc consideracions estètiques (BRIAL: "Vestit de seda o tela rica que portaven a l'Edat Mitjana les dones, el qual, lligat a la cintura baixava fins als peus.", "[...] Faldó de seda o altra tela que portaven els homes d'armes des de la cintura fins a prop dels genolls.").

3.5) Quan l'entrada es refereix només a una dona (CARIÀTIDE: "Estàtua de dona o home que fa l'ofici d'una columna o pilastra."); de fet, sobta l'aparició de la paraula "home" ja que una "cariàtide" és sempre una dona; quan és un home, de la columna, se'n diu "atlant" o "telamó"; potser per això hi ha consignat primer, *rara avis*, el femení.

4) Aparició molt freqüent d'un subjecte gramatical masculí i un objecte gramatical femení per articular l'activitat masculina i la passivitat femenina, especialment en els exemples i definicions que parlen de les relacions entre dones i homes.

Exemples. PER: "Ell volia per dona la filla del comte.", AMB: "S'ha casat amb sa cosina.", CAÇAR: "Ha caçat una bona pubilla.", AMOR: "L'amor que ell sentia per aquella dona.", MARITALMENT: "En Pere vivia maritalment amb la Maria.", ROBAR: "Robar a algú la dona."

Definicions. COL.LOCAR: "[...] Dit d'una noia, casar-la.", PARLAR: "[...] *Parlar un noi amb una noia*, tenir relacions amoroses amb ella."

4.1) El protagonisme femení es concreta en diferents ocasions. Passa en una gran quantitat de definicions (i també d'exemples) on les dones cometen una transgressió, habitualment de caràcter sexual, o tenen un comportament i mostren uns atributs considerats inadequats, reforcen normalment estereotips negatius (en algunes ocasions no estrictament sexuals o matrimonials, però sovint familiars);

4.1.1) en els exemples en què les dones no compleixen el seu paper en les relacions matrimonials es poden trobar dones o fent de subjecte d'una frase (REVÉS - ESSA: "Una dona revessa al seu marit.") o en un sintagma nominal (ADÚLTER -A: "Una dona adúltera.");

4.1.2) en definicions referides a la sexualitat que presenten les dones com a subjecte, BANYA: "*Posar banyes a algú*, enganyar-lo la seva muller mancant a la fidelitat conjugal; tenir un altre tractes il·lícits amb la seva muller. *Portar banyes*, es diu del marit enganyat.", el subjecte podria també ser masculí però no ho és mai;

4.1.3) en exemples que expliquen l'excitació sexual o algun altre aspecte de la sexualitat es fa a través de la femella i no del mascle (ALT -A: "Anar alta una femella."), o d'una dona (EIXIT -IDA: "És una noia poc eixida, molt eixida.");

4.1.4) quan es vol exemplificar algun altre tòpic negatiu específicament femení (RENYINÓS -OSA: "Una sogra renyinosa."). A vegades és un tòpic sexual encara que no necessàriament negatiu (NÚBIL: "Una dona núbil.).

4.2) Es constaten divergències en la utilització verbal segons si el protagonisme és masculí o femení. Mentre el masculí a cops s'exemplifica així, COL.LOCAR: "S'ha col.locat d'escrivent a la Banca X." (no necessita que ningú el col.loqui); l'exemple amb protagonisme femení per al mateix verb és COL.LOCAR: "Col.locar una noia de criada." ("noia" fa de complement directe, no és el subjecte, l'acció la fa una altra persona que la col.loca). Es veu en més casos (COMBREGAR: "Està a punt de morir: ahir la van combregar.").

5) Descripció diferent dels oficis depenent de si els exerceix una dona o un home.

5.1) Utilització freqüent de la paraula "dona" o de la fórmula "dona que..." quan es descriu un ofici que exerceix una dona.

5.1.1) En alguns exemples, BORDELLER -A: "Dona bordellera.", CONTRALT: "La senyora X és una bona contralt."

5.1.2) Utilització més freqüent de la fórmula "dona que..." (DIDA: "Dona que alleta l'infant d'una altra, nodrissa.") en definicions d'oficis a partir de la presència femenina (33 ocasions), que la utilització de la mateixa fórmula "home que..." (BALEJADOR: "L'home que baleja.") per definir un ofici a partir de la presència masculina (8 vegades); per fer aquest recompte s'han tingut en compte totes les aparicions de les paraules "dona" i "home" al llarg del *DGLC*; es recordarà que la presència masculina és molt més gran que la femenina amb l'expressió "home".

5.2) Aparició de la fórmula dona+ofici masculí per definir oficis exercits per una dona, PRINCESA: "Dona príncep.", PROFETESSA: "Dona profeta." ("profeta" en el *DGLC* porta marca de masculí).

5.3) Aparició d'una fórmula bastant similar a l'anterior per definir oficis a partir de les dones, MAJORDOMA: "[...] Dona que exerceix funcions de majordom.", JOGLARESSA: "Dona que feia de joglar." (Aquesta fórmula només apareix un cop per definir un ofici a partir d'un home, PARTEROT: "Home que fa l'ofici de llevadora.")

5.4) Aparició d'una fórmula específica per a les nobles, MARQUESA: "[...] la dona que gaudeix del títol de marquès."

5.5) La fórmula bàsica de definir els oficis en masculí és l'expressió "El qui..." (ABASTADOR -A: "El qui abasta.", ABELLAIRE: "El qui es dedica a la cria d'abelles, apicultor.", ABEURADOR -A: "El qui abeura."); fórmula que no utilitza la paraula "home" per especificar-ne la masculinitat.

6) Assimilació de dones i de femelles; diferenciació d'homes i d'animals.

Exemples. INFECUND -A: “Una dona, una femella, infecunda.”

Definicions. PRIMÍPARA: “Dona, femella, que pareix per primera vegada.”, aquesta característica s’acreix en les definicions; fins i tot s’utilitza la paraula “femella” en comptes de “dona” per descriure una qualitat com la veu, pròpia de les persones i no de les persones i dels animals (XEREMELL: “Dit de la veu de femella, d’espiguet.”).

6.1) L’assimilació de dones i de femelles molts cops s’aconsegueix en les definicions amb el procediment de referir-se a una part específica i exclusiva del cos de les dones sense fer-ne cap distinció o esment (contràriament a quan pretesament es refereix a parts o funcions comunes a tots dos sexes o específicament masculines); VAGINA: “Canal que va de l’úter a la vulva en les femelles dels mamífers.”, VULVA: “Part externa dels òrgans genitals de la femella.”, ÚTER: “En les femelles dels mamífers, òrgan destinat a contenir el fetus fins al moment del part, matriu.”, MATRIU: “Òrgan de la femella dels mamífers en què el fetus es desenvolupa durant el temps de la gestació.”, MAMELLA: “Cadascun dels òrgans glandulosos que, en els animals mamífers, segreguen la llet que serveix d’aliment a llurs petits;”

6.2) En les definicions masculines, en canvi, és freqüent la utilització d’”i” o d’”o” per diferenciar homes d’animals; en entrades específiques, TESTICLE: “Cadascuna de les dues glàndules genitals de l’home i gran nombre d’animals; glàndula que produeix els espermatozous.”, o en accepcions pretesament genèriques, CARN: “Els músculs del cos de l’home i dels animals.”, ANCA: “Cadascuna de les dues meitats en què està dividida la part posterior de l’home o dels animals al costat de cada cuixa.”; són les fórmules més habituals.

7) Utilització de paraules que denoten dones no adultes i també de diminutius i marques afectives a l’hora de definir i sobretot d’exemplificar la presència de les dones.

7.1) A continuació hi ha uns quadres que recullen unes quantes d’aquestes denominacions.

7.1.1) En els exemples, presenta moltes nenes i joves, poques adultes; algunes de les joves es presenten sota aquests substantius.

noia	noies	noieta	xicota	mossa	mosseta	xiqueta
99	15	5	13	1	1	1

7.1.2) Les definicions presenten molt menys casos, però es continua observant la freqüent presència dels mateixos substantius que en els exemples per referir-se a joves.

noia	noies	xicota	mossa
34	5	1	1

7.1.3) També és habitual en els exemples l'aparició d'adjectius que van en el mateix sentit, per exemple, la paraula “pobra” i, en molt menys grau, la paraula “pobreta”; paraules que tendeixen a minoritzar els substantius que acompanyen.

pobra	pobreta
17	2

“Pobra” surt 17 vegades acompanyant dones; 8 cops acompanya una dona, 5 cops acompanya una noia, i 4 cops acompanya respectivament una nena, una òrfena, una noieta i una velleta.

8) **Minorització de les dones, assimilació de dones i criatures.**

Exemples. CURIOSITAT: “La curiositat **dels infants, de les dones.**”

Definicions. BOINA: “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten **les senyores, els infants.**”

Per presentar junts el col·lectiu de les dones i el de les criatures es fa servir habitualment els mateixos signes de puntuació que s’han vist en el punt 6).

9) **Presentació de les dones en grup o col·lectivament; aquest procediment homogeneïtza i homosocialitza el col·lectiu femení.**

Exemples. FLORET: “Hi havia un floret de noies que enamorava.”, COL·LECCIÓ: “En aquella casa hi havia una col·lecció de noies.” A vegades la paraula per referir-se al col·lectiu de dones, normalment joves (en aquest aspecte reforça el punt 8)), és una paraula que s'utilitza habitualment per referir-se a un conjunt d'animals, “EIXAM: “Hi havia un eixam de dones.”, BANDADA: “Una bandada de noies.”; en aquest altre aspecte reforça el punt 6).

Definicions. DONAM: “Multitud de dones.”, FEMELLAM: “Donam.”, MOSSAM: “Conjunt de mosses.”; aquest procediment homogeneïtza i homosocialitza el col·lectiu femení a partir de paraules que no existeixen per al masculí.

10) **Utilització freqüent en les definicions de l'expressió plural “les dones”; aquest procediment reforça el punt anterior i el consolida.**

Definicions. BARQUET: “Caixó on les **dones** s’agenollen per rentar roba al riu.”

10.1) S’usa freqüentment en entrades dedicades a l'aspecte extern de les dones, siguin referents al maquillatge (BLANQUET: “Afait que usen les **dones** per a emblanquinar-se la cara.”), siguin referents a les peces de vestir (BOÀ: “Abrigall de pell, plomes, etc., en forma de serp que les **dones** porten enroscat al coll.”, MANTELETA: “Esclavina que usen les **dones** com a abric adorn.”, MANTELLINA: “Peça de seda o de randa que les **dones** usen per a cobrir-se el cap.”, ENAGOS: “Peça de vestir interior, generalment de roba blanca, que porten les **dones** sota les faldilles.”, BONICS: “Joiells, ornaments, esp. parlant de les **dones.**”); a cops s'utilitza alguna paraula més o menys

sinònima de “dones” (BOINA: “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les **senyores**, els infants.”). En totes s’especifica també la feminitat de la peça (reforça el punt 12.1).

10.2) S’usa en algunes entrades relacionades amb les malalties i els remeis (EMMENAGOG: “Remei que provoca l’evacuació menstrual en les **dones**.”); algun cop utilitza també algun sinònim de “dones” (CLOROSI: “Malaltia de les **adolescents** caracteritzada per la pal·lidesa de la cara, debilitat, palpitations, desordres menstruals, etc.”).

10.3) Contràriament al que s’ha vist per al femení, la tendència per al sexe masculí és presentar-lo en singular (en plural, només el presenta en dues accepcions, BESCOLL: “Part posterior del coll **dels homes** o dels animals.” i OSSAMENTS: “Ossos **d’homes**, d’animals, morts.”, aquesta utilització és, per tant, excepcional; s’utilitza, doncs, sistemàticament la paraula en singular, “home”, per definir una part del cos o el cos, en principi, humà; es pot veure en moltes definicions, MANDÍBULA: “Cadascuna de les dues parts òssies de la boca en què van inserides les dents en **l’home** i tots **els altres animals** dentats,” o a MEMBRE: “Qualsevol de les extremitats **de l’home** i **dels animals**,”; per un cantó, el singular, “l’home”, per l’altre, el plural “els animals” i, anteriorment, “les dones”. Aquesta utilització diferent del singular i del plural rau, per una banda, en el fet que s’utilitza (al meu entendre erròniament) “home” com a sinònim d’humà, d’espècie humana, la qual cosa legitimaria, en principi, l’ús en singular de la paraula, i, d’altra banda, en el fet que és adequat l’ús del plural en el cas dels animals ja que n’hi ha més d’una espècie; això fa que en última instància s’utilitzi el singular només per a “home” amb el resultat que dones i animals comparteixen la denominació en plural. El quadre següent mostra les freqüències en singular i plural de dones i homes.

	TOTAL	%		TOTAL	%
DONA	245	73,57	HOME	440	82,09
DONES	88	26,43	HOMES	96	17,91
TOTAL	333	100,00	TOTAL	536	100,00

11) **Aparició molt menys freqüent al llarg de les definicions de les paraules “dona”, “dones” que “home”, “homes”.**

	TOTAL	%
DONA I DONES	333	38,32
HOME I HOMES	536	61,68
TOTAL	869	100,00

12) **Les definicions que expliquen característiques només femenines ho indiquen, en canvi no ho indiquen les que expliquen característiques només masculines.**

12.1) En les definicions de les peces de vestir, adminículs, joies i elements diversos per a l’agençament físic i embelliment, com ja s’ha vist al punt 10), s’especifica que són per

a dona (CAPOTA: “Capell lleuger de **dona** fet de palla, de roba atavellada, calada, etc.”, XAMBRA: “Mena de brusa curta que es posaven **les dones** damunt la camisa per estar per casa.”); en contradicció amb aquest principi (que especifica que quan una peça de vestir és pròpia de les dones diu que ho és), no es fa el mateix amb bona part de les peces de vestir masculines (CALÇOTETS: “Calces de tela, cotó o llana per a portar dessota els pantalons.”, a PANTALON (que en el moment que es va fer el *DGLC* era una peça gairebé exclusivament masculina) diu: “Peça de vestir que cobreix el tronc de la cintura per avall i, separatament, cada cama fins als peus o fins a una alçària qualsevol (usat generalment en plural), calces.”, ELÀSTIC: “Tira, cinta, etc. de goma o teixit elàstic esp. cadascuna de les dues tires ordinàriament de teixit elàstic que, proveïdes de traus en llurs extrems i cordades a botons fixats a la cintura dels pantalons es passen per damunt de les espatlles i serveixen per a sostenir els pantalons.”, JAQUÉ: “Peça de vestir que cobreix el tronc, amb dos faldons closos que van disminuint gradualment d’amplària i cauen per darrera fins més o menys a prop de genoll.”).

12.2) Aquesta mateixa especificació es fa també en les escasses definicions que expliquen malalties sexuades, CLOROSI: “Malaltia de les adolescents caracteritzada per la pal·lidesa de la cara, debilitat, palpitations, desordres menstruals, etc.”, s’especifica que només la poden patir les dones, a HEMOFÍLIA, en canvi, diu: “Estat morbós ordinàriament hereditari caracteritzat per una tendència a l’hemorràgia.”, no s’especifica en cap moment que és una malaltia que només poden patir els homes, sembla que la pugui patir tothom, es presenta com a universal.

13) Quan en les definicions s'utilitza la paraula “persona” o una fórmula genèrica però es pensa principalment en les dones s'especifica en la redacció.

Definicions. BLEDEJAR: “Ésser, una persona, esp. d’una dona, més o menys bledeja;”, NÚBIL: “Que està en edat de casar-se, dit esp. de la dona.”, FLASC -A: “Dit d’una persona, esp. d’una dona, fluixa de caràcter, mancada de fermesa, fàcilment entabanable.”, una accepció de FÚRIA es defineix així: “[...] Fig. Persona, esp. dona, dominada per una ira violenta.”, GATINYAR-SE: “Disputar-se, esp. les dones.”, XARXÓ: “Es diu d’una persona, esp. d’una dona, que va mal engiponada, deixada.”

Aquest tipus d’especificació no es fa respecte als homes en cap definició.

13.1) A vegades aquest procediment es fa entre la definició i l’exemple, a RELIGIÓS -OSA la definició diu: “Una persona religiosa.”, l’exemple que s’hi ha afegit és pràcticament igual a la definició però n’especifica la feminitat, “Una dona molt religiosa.”

13.2) En entrades referides al casament es dóna el mateix fenomen, a MARIDAR s’indica (per dues vegades) que qui es marida és la dona: “Casar (una dona), pron. prendre marit la dona.”, DESMARIDAR: “Descasar, esp. la muller.”; en entrades més genèriques el protagonisme és masculí i no s’esmenta, PRENDRE: “[...] *Prendre muller, casar-se.*” (no ho especifica i diu, per exemple, “casar-se l’home”); VIURE: “[...] *Viure amb una dona,* en estat de concubinatge amb ella.”; JEURE: “[...] *Jeure amb una dona,* cohabitar amb ella.”

13.3) En alguna part del cos que és característica especialment dels homes, no s'hi especifica (BIGOTI: "Pèl que neix sobre el llavi superior, usat freqüentment en plural."); aquesta manera de redactar reforça el punt anterior, 12), perquè és una altra manera d'universalitzar el que és masculí.

14) Es defineix de diferent manera una mateixa cosa segons si la fa un home o una dona.

14.1) ABAT es defineix en primera accepció així: "m. Superior d'un monestir d'homes amb facultat de conferir ordes menors als seus subordinats.", i darrera hi ha una encara una altra accepció; a l'entrada ABADESSA, hi ha una única accepció que és la següent: "f. Superiora d'un monestir de dones.", no hi ha cap altra accepció; després d'ABADESSA, hi ha ABADIA, l'article diu així: "f. Monestir amb territori propi, regit per un abat. Dignitat d'abat o abadessa." SACERDOTESSA es defineix així: "f. Dona dedicada a oferir sacrificis als déus, a tenir cura de les coses sagrades.", SACERDOT es defineix així: "m. Home dedicat o consagrat a oferir sacrificis als déus, a Déu;"; mentre en els homes es parla de consagració, en les dones no se'n diu res; els homes estan exempts de tenir cura de les coses sagrades, en canvi, les dones no.

14.2) Aquest procediment s'aplica amb freqüència a la sexualitat, a part dels que ja s'han vist anteriorment, es pot veure que a SATIRIASI diu: "Apetit veneri irresistible i gairebé insaciable, en l'home.", a UTERÍ -INA diu: "[...] *Furor uterí*, desig insaciable, en la dona, de lliurar-se a la còpula."; a més d'altres canvis, es constata que mentre que tant en la dona com en l'home el desig o apetit pot ser insaciable, només en l'home aquest apetit o desig és irresistible, és a dir, justificable.

15) Definicions amb falses concordances.

Definicions. BELLUGUET: "[...] Persona que es mou contínuament, que sempre va d'una banda a l'altra, que no sap estar **quiet** enlloc.", BUF -A: "Persona que fa el paper de **graciós** en l'òpera italiana.", BELL -A: "[...] *És una bellíssima persona*, **ple** de bones qualitats morals."

El *DGLC* mostra falses concordances en algunes definicions; aquest és un altre dels fenòmens lligats al punt de vista androcèntric: és tan habitual la utilització del masculí, que quan la paraula que ha de concordar amb "persona" s'allunya una mica, o hi ha una coma entremig, és possible que es transmuti al masculí i deixi de concordar-hi. Passa de diverses maneres.

15.1) Entre el femení "persona" i un adjectiu o participi masculí, AGOMBOLAR "[...] Ajuntar, posar o fer anar **plegats** (diferents persones o coses).", ENERGUMEN: "Persona posseïda del dimoni; persona agitada, emportada per un entusiasme excessiu, per una viva passió, **fanàtic**." A vegades la concordança entre "persona" i el participi d'entrada és correcta, però a la que la redacció s'allunya una línia de la "persona", la concordança es perd, POSTLIMINI: "Dret d'una persona **feta presonera** per l'enemic, d'ésser, en tornar al seu país, **reintegrat** en els drets ciutadans com si mai no n'hagués estat absent."

15.2) Entre el femení “persona” i un article o un demostratiu, CAPELLA: “[...] En una reunió de persones, **dos** que festegen a part, **dos** o més que formen un grup a part.”, COMPETÈNCIA: “[...] Rivalitat d’interessos entre persones que persegueixen el mateix objecte; esp. entre **els** qui exerceixen el mateix comerç o indústria;”, COPROPIETARI - ÀRIA: “Cadascuna de les persones que tenen conjuntament una propietat considerable amb relació **als** altres.”, EMISSARI [sic]: “[...] Fig. Persona a qui s’imputen els torts **dels altres**.”; es detecta el mateix en plural, AMÉN: “[...] *Escolà d’amén*, persona que sempre és del parer d’**un altre**.”

15.3) Entre el femení “persona” i substantiu, BOCA: “[...] Persona com a **consumidor** d’aliments.” o amb un adjectiu substantivat REFINAT: “[...] *Un refinat*, persona d’un gust, d’un esperit, **refinat**.”

15.4) Es detecten d’altres manques de concordança; per exemple, s’utilitza “l’un” i “l’altre” per referir-se a una dona i a un home (CÒNJUGE: “El marit o la muller **P’un** respecte a **P’altre**.”, “[...] *Joan Pagès i Maria Mas, cònjuges, casats P’un amb P’altre*.”). En una única entrada en tot el *DGLC* es tracta correctament el gènere dels demostratius en un cas d’aquest tipus i es fan concordar correctament amb el gènere dels noms corresponents, és en l’entrada SEXE: “Conjunt de les peculiaritats d’estructura i funció que distingeixen **l’un** de **l’altra** el **mascle** i la **femella**.”

15.5) Es detecten manques de concordança en el nombre i en el gènere alhora, (LLAMINER: “La canalla són llaminers tots.”, MARER -A: “Dit de les criatures molt afectades a la mare, emmarat.”); de tota manera, no sempre es fa concordar el nombre ja que és relativament freqüent trobar un col·lectiu singular concordant amb un verb en plural (MORIR: “Pobra gent: es moren de gana.”).

15.6) La manca de concordança es detecta també quan no hi surten éssers humans (MENESTRAL -A: “La Barcelona **menestral**.”).

16) Ús del possessiu per referir-se a una esposa.

Incideix en la possessió de les dones per part dels marits (CAR -A: “La meva cara muller.”, CONSORT: “La seva senyora consort.”).

17) Assimilació dels conceptes “dona” i “esposa”.

Aquest procediment reafirma que les dones no tenen entitat pròpia, són dones d’algú (DEIXAR: “Vaig deixar la dona a casa.”); l’exemple fa servir una de les accepcions de dona; també existeix per al masculí, tot i que s’usa menys: és més habitual l’ús de la paraula “marit”.

18) En els exemples que presenten les accions que fan i que reben les mares el protagonisme filial és sempre una paraula epicena o masculina, mai femenina.

ACARONAR: “La mare acaronava amorosament el seu infant.”, RENYAR: “La seva mare el va renyar perquè no havia anat a estudi.”

19) Algunes definicions que poden referir-se als dos sexes, tenen només forma femenina o masculina.

19.1) Algunes definicions femenines reforcen algun estereotip sexual, procediment que ja s'ha anat veient al llarg d'aquestes línies, especialment a 4.1), AMISTANÇADA: "Dona que té tracte il·lícit i habitual amb un home."

19.2) Les masculines que exclouen les dones solen incidir en oficis, PROFETA, ENGINYER.

19.3) Entre les definicions masculines, n'hi ha algunes de contradictòries en el sentit que són només masculines, GENITOR: "**m.** El pare.", (ho marca clarament) i després, posant només marca de plural en l'article, però sense fer cap indicació pel que fa al gènere, hi ha una altra accepció que inclou les dones, GENITOR: "[...] Pl. El pare i la mare."

20) En els vocables que donen peu a entrades substantives o adjectives de doble terminació, consta sempre sencer el masculí i a continuació el morfema de femení independentment de l'ordre alfabètic i de l'ordre de formació de femení i de masculí.

BEGUÍ -INA, BEGUT -UDA, AMPLE -A, GERMANASTRE -A.

Capítol 3. Ampliació de la mostra a d'altres diccionaris

3.1. Apartat I. El *Diccionario de la Lengua Española*

PAJE: “4. fig. Pinzas pendientes de un cordón o de una cinta, con que las señoras sujetaban y suspendían la cola del vestido para no arrastrarla.”

3.1.1. Presentació

Aquest és el primer dels dos apartats dedicats a la comparació del *Diccionari General de la Llengua Catalana* amb diccionaris actuals. Aquest apartat es proposa de fer una anàlisi comparativa de la presència humana sexuada, fonamentalment la femenina, entre el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, per una banda, i, per l'altra, el *Diccionario de la Lengua Española*¹. Aquesta anàlisi contrastiva és una de les bases de la generalització sobre aquesta qüestió en la lexicografia en general. Aquest apartat, amb les modificacions oportunes, va ser presentat prèviament per obtenir el reconeixement de la suficiència investigadora tal i com prescrivia el programa de doctorat que vaig realitzar i dins del qual presento aquesta tesi doctoral.

Aquesta primera comparació, per raons que més endavant s'expliquen, es basa sobretot en la comparació de les definicions. S'hi analitzen les definicions de tots dos diccionaris que es refereixen a éssers humans del sexe femení, és a dir, definicions on hi hagi explícitament només presència humana femenina sota una forma o altra, definicions on hi hagi presència humana femenina i masculina alhora, sota la forma que sigui i, també les poques definicions en què implícitament es pugui saber que es fa referència a presència femenina, tal i com s'ha explicat anteriorment.

Per realitzar aquest estudi he utilitzat, pel que fa al diccionari català, l'edició ja citada del *Diccionari General de la Llengua Catalana*² (quan el citi, com he fet a la primera part de la tesi, m'hi continuaré referint com al *DGLC*). Respecte al diccionari castellà, he utilitzat l'última edició del diccionari, és a dir, la vint-i-unena edició del *Diccionario de la Lengua Española*³ (a partir d'ara, *DRAE*), edició publicada l'any 1992 per “contribuir a la celebración del V Centenario del descubrimiento de América”, tal i com s'explica en les primeres línies del preàmbul⁴.

Una anàlisi superficial dels dos diccionaris podria fer pensar que es tracta de dos diccionaris molt diferents, i en realitat hi ha aspectes que els diferencien força: el nombre i

¹ Amb la mateixa mostra utilitzada en aquest apartat per fer la comparació que m'ocupa, he realitzat una anàlisi més extensa referida només al *Diccionario de la Lengua Española*: “Análisis de la presencia femenina en una muestra del *DRAE*” a Autores diversos. *Lo femenino y lo masculino en el Diccionario de la Lengua de la Real Academia Española*. Madrid: Instituto de la Mujer [Serie Estudios 53], 1998, pp. 37-99.

² Fabra, Pompeu. *Diccionari General de la Llengua Catalana* (2^a ed.). Barcelona: A. López Llausàs, 1954.

³ Real Academia Española. *Diccionario de la Lengua Española* (21^a ed.). Madrid: Espasa-Calpe, 1992. He utilitzat, concretament, la reimpressió de març de 1994.

⁴ Vegeu nota 4, p. VII.

l'organització de les entrades; la diferent presència d'exemples en un i altre (en el *DRAE* n'hi ha molt pocs⁵ si es compara amb el *DGLC*); o el fet que, per exemple, sovint, al *DRAE* hi hagi moltes entrades que facin referència a americanismes.

Pel que fa a la diferència del nombre d'exemples entre un i altre diccionari, el primer que crida l'atenció és l'escàs nombre d'exemples que conté el *DRAE* en contrast amb el *DGLC*; en efecte, al llarg del 5% analitzat del *DRAE*, només hi ha 90 exemples dedicats a la presència humana sexuada. Això, a grans trets, vol dir que si hagués recollit tots els exemples que mostraven presència sexual humana, només n'hi hauria trobat uns 1.800. Això dóna compte d'un primer punt d'interès: la diferent manera de donar informació sobre la llengua i d'explicar el món que tenen un i altre diccionari.

D'aquests 90 exemples de la mostra, 80 es refereixen a presència humana de sexe masculí i només 10 posen de manifest presència humana de sexe femení. Els comptes en aquest cas són fàcils de fer: només un 11,10% dels exemples amb presència sexual humana es dediquen a les dones. Si hagués fet extensiva la recerca a tot el *DRAE*, hagués trobat aproximadament uns 1.600 exemples dedicats inequívocament als homes i uns 200 exemples referits a les dones.

Aquesta minsa presència contrasta amb la del *DGLC* on es comptabilitzen un total de 6.859 exemples referits a la presència sexual humana; d'aquests 6.859, 775 exemples, és a dir, un 11,30%, es dediquen al sexe femení i 6.084 dels exemples, o sigui un 88,70%, es dediquen al sexe masculí. Es constata, però, que, malgrat la diferència en el nombre dels exemples en un i altre diccionari, la proporció entre dones i homes als exemples és pràcticament calcada al llarg de tots dos documents.

De tota manera, de semblances se'n troben moltes més; només tres il·lustracions a tall d'exemple. El *DGLC* diu en les dues primeres accepcions de l'entrada MEMBRE: "Qualsevol de les extremitats de l'home i dels animals, articulades al tronc. Òrgan de la generació en l'home i alguns animals.", el *DRAE* en aquestes dues mateixes accepcions de la paraula diu el següent, MIEMBRO: "Cualquiera de las extremidades del hombre o de los animales, articuladas con el tronco. 2. Órgano de la generación en el hombre y en algunos animales." Es pot comprovar, doncs, que són conceptualment idèntiques, només lleus detalls de redacció les separen; tant en un diccionari com en l'altre el primer "home" invisibilitza la presència femenina, també en tots dos diccionaris l'"home" de la segona accepció n'exclou les dones.

Una altra mostra de les coincidències conceptuals de tots dos diccionaris es pot trobar en un altre detall, per exemple, en la consideració que masculinitat equival a maduresa, així, en l'entrada EDAT del *DGLC* hi ha el següent exemple: "L'edat adulta, viril.", la definició que proposa el *DRAE* per a NIÑADA és la següent: "f. Hecho o dicho impropio de la edad varonil, y semejante a lo que suelen ejecutar los niños, que no tienen advertencia ni reflexión."⁶

⁵ Malgrat l'escassa presència d'exemples, la ideologia hi és ben present; a la paraula LIBERTAD, n'hi ha un que diu, "A los jóvenes los pierde la LIBERTAD." i, pel que fa a d'altres aspectes que tracta aquesta tesi, es troba l'expressiu exemple, "Para ser tan niña, se presenta con mucha LIBERTAD."

I seguint el fil del gust que el *DGLC* i el *DRAE* atribueixen a les dones, en el primer diccionari es troba el següent exemple de *COLORAINA*: “A aquesta dona li agraden les coloraines.” (exemplifica una definició que postula contra l’estridentia: “Reunió de colors vius i que no lliguen entre ells.”); a l’entrada paral·lela del *DRAE*, a *COLORÍN*¹, un dels exemples de la definició diu: “Esta mujer gusta de *COLORINES*.” (per a la definició “2. Color vivo y sobresaliente, principalmente cuando está contrapuesto a otros. Ú. m. en pl.”); són exemples conceptualment calcats. Es troben, doncs, força detalls on es veu que tots dos diccionaris mostren una notable unanimitat ideològica.

En la Introducció d’aquesta tesi s’anunciava que un dels supòsits dels quals es partia és la convicció que un diccionari no és només un reflex de la realitat, no és tan sols una mera visió del món, sinó que, al seu torn, ensenya, explica i fins i tot prescriu com és o com ha de ser el món. Un diccionari és, doncs, un document que contribueix a conformar en les persones que el consulten una determinada visió del món, és un element prescriptiu sobre el món i la realitat; el preàmbul del *DRAE* dóna suport explícit a aquest supòsit de partida ja que afirma que es considera l’idioma “como instrumento expresivo y conformador de una misma visión del mundo y de la vida”⁷.

Els supòsits de partida, hipòtesis de treball i objectius són els mateixos que els del segon capítol, és a dir, els que han estat a la base i han possibilitat l’anàlisi del *DGLC*.

3.1.2. Materials

Per fer aquesta comparació em baso en el buidatge exhaustiu de la totalitat del *DGLC* i en una mostra aleatòria d’articles del *Diccionario de la Lengua Española*. La mostra que he escollit d’aquest últim diccionari consisteix en un 5% del seu contingut; he agafat el 5% de cada lletra del *DRAE* des del seu començament; s’han analitzat concretament les entrades que consten a continuació.

Inici lletra	Fins a	Inici lletra	Fins a
A	ABROJÍN	N	NACIÓN
B	BAIVEL	Ñ	ÑANDUTÍ
C	CADENA	O	OBJETO
CH	CHACHACHÁ	P	PALESTRA
D	DE2	Q	QUÁTER
E	EFLORECERSE	R	RADIOSO, SA
F	FABRICACIÓN	S	SACRA
G	GALAMPERNA	T	TACHADURA
H	HABLADURÍA	U	UCENCIA
I	IDEO, A	V	VAHEAR
J	JABEGA	W	WAGNERIANO, NA
K	KELVIN	X	XEROCOPIA
L	LACRA	Y	YA
LL	LLAMADO, DA	Z	ZABULLIMIENTO
M	MAESTRAZGO		

⁶ Vaig començar a fer notar aquestes coincidències entre diccionaris a *El sexisme i l'androcentrisme en la llengua: anàlisi i propostes de canvi*. Barcelona: ICE de la UAB [Quaderns de Coeducació 3], 1992.

⁷ Vegeu nota 4, p. VII.

Malgrat que en el *DGLC* he tractat en dos apartats diferents, tot i que comparables, els exemples i les definicions, en aquesta tasca de comparació de la presència femenina en tots dos diccionaris em basaré només en les definicions. L'explicació d'aquest procedir és molt simple: en el *DGLC*, malgrat que he trobat un pèl més de presència de dones en els exemples que en les definicions, hi ha un nombre gairebé similar de definicions i d'exemples amb presència sexuada femenina; el *DRAE*, per contra, és un diccionari, com s'ha vist més amunt, amb molt pocs exemples; per tant, n'analitzo només les definicions amb presència del sexe femení i deixo de banda els exemples els quals cito com un mer complement a l'anàlisi de les definicions.

3.1.3. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball

El procés per comptabilitzar, analitzar i donar compte de la presència femenina en les definicions, ha passat per realitzar les següents operacions.

1. Per a la comptabilització, he tingut en compte les definicions que mostraven presència humana sexuada, tota la resta l'he deixada de banda; he comptat el nombre de definicions amb presència del sexe femení i el nombre de definicions amb presència del sexe masculí.

2. S'ha recollit el contingut de les definicions amb presència del sexe femení i s'han distribuït segons una tipologia classificatòria que consta de 5 camps; malgrat que aquesta tipologia és deutora de la classificació del contingut que mostraven les definicions i exemples del *DGLC*, classificació que ha aportat moltes dades globals sobre com es concreta en general en els diccionaris la presència femenina, per a aquesta segona part de la tesi s'ha simplificat i consta de dos camps menys a causa de la menor complexitat que es deriva d'haver de manejar un nombre més baix de definicions i d'exemples. La tipologia és la següent:

- Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació
- Camp 2. Definicions de característiques físiques
- Camp 3. Definicions de característiques no físiques
- Camp 4. Definicions d'activitats professionals
- Camp 5. D'altres definicions

3. Un cop distribuïdes les definicions en un o altre camp de la tipologia –a vegades en més d'un, ja que presentaven característiques que les feien aptes per a més d'un camp–, n'he fet una anàlisi i un comentari que relacionés totes les definicions que inclou cada camp. Per fer aquesta anàlisi i comentari he establert diversos subcamps.

4. Les pautes d'anàlisi són les mateixes que he fet servir per a la primera part de la tesi, és a dir, per a l'anàlisi del *DGLC*, i que ja s'han explicat en el capítol corresponent. Així, a l'hora de decidir en quines definicions hi ha presència femenina o no, i tenint en compte les dues accepcions esmentades més amunt de l'entrada MEMBRE, en què es veu que la primera invisibilitza les dones i en la segona se les exclou, he tingut només en consideració aquells masculins en què inequívocament un plural masculí es refereix a una dona; casos

que evidentment, encara que no excloguin les dones del discurs, sí que mantenen el biaix androcèntric invisibilitzador en l'ús de la llengua i, per tant, un ús de la llengua subordinador respecte a les dones.

Em refereixo a accepcions d'algunes de les paraules del *DRAE*, com, per exemple, una de l'entrada PADRE que diu així: "DORMIR uno CON sus padres. fr. Haber muerto.", o una de les accepcions de PADRINO, en què referint-se al plural de la paraula, concretament al masculí "padrinos", fa així: "4. pl. El PADRINO y la madrina.", o, i ja per acabar d'il·lustrar l'aspecte que ara tracto, un masculí plural com el que hi ha a la definició de RADIO2: "m. Quím. Metal descubierto en Francia por los químicos consortes Curie."

3.1.4. Anàlisi de les definicions per camps de classificació

En la comparació de les definicions en què hi ha presència de les dones que he trobat al llarg dels dos diccionaris, he procurat cenyir-me als camps de classificació establerts per fer l'anàlisi dels exemples i de les definicions del *DGLC*, per dues raons, al meu entendre, bàsiques, la primera és que el *DGLC* és el primer diccionari que vaig buidar i va ser lògicament el que em va donar les pautes i els criteris i em va fer notar els punts principals d'interès, en segon lloc, perquè el buidatge està fet sobre tot el diccionari i no només sobre una mostra. Per tant, sempre que és possible faig servir els mateixos camps i subcamps; quan algun no el faig servir, ho faig notar i explico per què.

Tant pel que fa al *DGLC* com al *DRAE*, algunes de les definicions –he procurat que fossin el mínim possible– es repeteixen en més d'un camp de la classificació ja que el contingut així ho ha imposat; es tracta de definicions com la de MADRAZA del *DRAE*: “f. fam. Madre muy condescendiente que mima mucho a sus hijos.”, que òbviament ha anat tant al camp del parentiu com al de les característiques no físiques.

Així, no és d'estranyar que, malgrat que el nombre total de DEFINICIONS trobades al llarg del *DGLC* sigui de 697, un cop sumades totes les definicions incloses a cada un dels camps, aquestes definicions arribin al nombre de 820, l'última suma mostra que 123 definicions s'han repetit, és a dir, han anat a més d'un camp.

El mateix ha passat amb les definicions del *DRAE*, en total hi ha 177 definicions amb presència de dones, ara, una vegada sumades totes les definicions incloses en cada un dels camps, aquestes definicions atenyen el nombre de 195, aquesta xifra suma indica que 18 definicions s'han situat a més d'un camp.

A continuació hi ha una graella en què es pot veure el nombre de definicions que, un cop feta la tasca del buidatge, han correspost a cadascun dels cinc camps de la classificació en cada un dels diccionaris. (A causa de la simplificació que s'ha explicat més amunt, tant per al *DRAE* com per al *DIEC*, en l'últim camp (el que correspon a d'altres definicions) ara hi ha sumades les dels camps 06 i 07 del *DGLC*; no es comptabilitzen tampoc en aquest quadre les definicions del Camp 04 (dedicat a les actituds) del *DGLC*, perquè aquest camp no s'utilitza per a l'anàlisi del *DRAE*.)

Diccionari	Parentiu	Car. fís.	Car. no fís.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	242	181	97	177	71
<i>DRAE</i>	59	41	15	67	13

A continuació, les dades anteriors en tants per cent sobre les 697 definicions del *DGLC* i sobre les 177 definicions del *DRAE* respectivament, permeten fer-ne realment la comparació.

Diccionari	Parentiu	Car. fís.	Car. no fís.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	34,72%	25,97%	13,92%	25,39%	10,19%
<i>DRAE</i>	33,33%	23,16%	8,47%	37,85%	7,34%

Una primera mirada a aquests tants per cent, indica que hi ha una forta coincidència en els dos primers camps, que són els dos on hi ha més presència femenina en el *DGLC*; pel que fa al tercer camp, el de les característiques no físiques, en la mostra del *DRAE* n'hi ha força menys que en el *DGLC*; això es capgira en el camp quart que és el camp dedicat a les professions: n'hi ha moltes més en el *DRAE* que en el *DGLC*, fins al punt que és el camp on hi ha més presència femenina pel que fa al diccionari castellà.

Com he fet al llarg de tot el segon capítol, per fer-ne més fàcil el maneig i de cara a no entorpir excessivament la lectura d'aquests fulls amb llargues llistes, quan es tracti de definicions molt semblants entre si, que quedin enquadrades en una explicació més general, o que no comentem per cap raó en especial, poso una definició o dues de cada mena i la resta consta en l'apèndix corresponent. A continuació presento l'anàlisi i comentari de cadascun dels camps.

Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació (59 definicions)

Mentre que en aquest primer camp del *DGLC* és on es troben més definicions referides a les dones, en el *DRAE* el camp on n'hi ha més és el referit als oficis; hi he trobat sis o set definicions més que les dedicades en aquest primer camp. En el *DGLC* les definicions referides al parentiu o a les relacions interpersonals assoleixen el 34,72%, en el *DRAE* atenyen el 33,33%, això indica, de tota manera, que el tant per cent dedicat en tots dos diccionaris a aquests tipus de relacions és força similar.

La gran quantitat de relacions interpersonals que surten en el *DGLC* va generar una sèrie de subcamps dins aquest camp necessària per poder manejar la informació que donava el buidatge, subcamps que s'han mostrat útils i eficients també per treballar i analitzar la informació que s'extreia del buidatge del *DRAE*. Al llarg d'aquest camp es podrà comprovar que hi ha divergències però també moltes coincidències en la forma de tractar tots dos diccionaris les relacions de parentiu i les relacions interpersonals.

1.1. ESPOSES (I SOLTERES)

1. La primera qüestió que crida l'atenció és la quantitat de solteres que surten definides en la mostra del *DRAE*. Mentre en totes les definicions del *DGLC* només en sortia una, en el *DRAE* n'hi ha en 5 definicions, són les que hi ha a continuació.

Se'n troba una en primera accepció, DALAGA: “f. Filip. Mujer soltera, doncella y joven.” N'hi ha també en accepcions que no són la primera. Una bastant semblant a la que s'acaba de veure, CABELLO: “2. ant. Decíase de la mujer soltera. Usáb. con los sustantivos MOZA, MANCEBA, etc.” Aquesta definició té la particularitat que és una definició desusada, tret molt freqüent en les definicions del *DRAE* en què surten dones. Hi ha una altra soltera en una definició relacionada amb el teatre, DAMA1: “JOVEN. Actriz que hace los papeles de soltera o de casada muy joven.”

Després, hi ha dues definicions més que, de fet, com l'anterior són fraseologia, CABELLO: “2. ant. EN CABELLOS, dicho de la mujer soltera.”, SACA1: “ESTAR DE SACA. fr. ESTAR DE VENTA UNA COSA. // 2. Fig. y fam. Estar una mujer en aptitud de casarse.” En aquesta última, és remarcable el fet que s'estableix un paral·lelisme entre la solteria femenina i estar en venda; es donen com a sinònimes.

2. Tant en el *DGLC* com en el *DRAE* apareix la disposició al matrimoni; en el *DGLC* es troba en una entrada com NÚBIL: “Que està en edat de casar-se, dit esp. de la dona.”, on es deixa ben clar que el matrimoni és un objectiu fonamentalment femení. En el *DRAE* l'he trobada en forma de fraseologia a la següent entrada, EDAD: “DE MERECEER. Época en que los jóvenes buscan mujer o marido.” Fraseologia en què es veu que el punt de vista és el de l'home, l'ordre d'aparició de la possible parella així ho indica, a part del possible mal efecte que els hagués pogut fer un redactat com: “época en que los jóvenes buscan marido”.

Aquest punt de vista androcèntric es troba calcat en el *DRAE* i en el *DGLC*; és interessant fixar-se en dues accepcions de dues definicions d'aquest últim diccionari per veure-ho

clarament, BÍGAM -A: “per ext. casat amb una vídua o un vidu.”, BIGÀMIA: “estat del qui es casa amb una vídua o un vidu.”

La característica comuna entre la definició del *DRAE* i les dues del *DGLC* és que primer surt el femení i després el masculí, cosa insòlita al llarg de les definicions dels diccionaris. Un altre cas exemplar i paradigmàtic de punt de vista androcèntric en el *DRAE* es troba en una accepció de l'entrada PRENDA: “6. fig. Lo que se ama intensamente; como hijos, **mujer**, amigos, etc.”

3. En el *DGLC* es troben 8 definicions que parlen del matrimoni, són definicions del següent tipus o molt similars, CASAR: “Unir (home i dona) en matrimoni.” Les 2 del *DRAE* són molt semblants entre elles; corresponen a dues fraseologies d'una mateixa entrada, PALABRA: “DE MATRIMONIO. La que se da recíprocamente de contraerlo y se acepta, por la cual quedan moralmente obligados a su cumplimiento los que la dan.”, PALABRA: “DE PRESENTE. Las que recíprocamente se dan los esposos en el acto de casarse.”

Hi ha també dones que s'han casat més d'un cop; en el *DGLC* es troba aquesta expressiva entrada, ESCANYAMARITS: “Vídua que ha contret terceres núpcies.”, que en té una de prou paral.lela en la següent del *DRAE*, MADRIGADO, DA: “adj. Aplícase a la mujer casada en segundas nupcias.” En el cas de la definició del *DRAE* (en el *DGLC* n'existia la paral.lela: ESCANYAMULLERS) es torna a veure que el protagonisme d'una relació matrimonial és, una altra vegada, femení.

4. En el *DGLC* hi ha unes 9 definicions que parlen de marits enganyats per les respectives mullers, aquest tipus de definició també es troba en el *DRAE*, n'hi ha 3.

De fet, n'hi ha de gairebé calcades; en el *DRAE* es troba una definició com la que segueix, CABRITO: “2. fig. CABRÓN, el que consiente el adulterio de su mujer.”; al *DGLC*, la mateixa paraula es defineix així, CABRÓ: “El marit que consent l'adulteri de sa muller.”

Mentre que en el *DRAE* es troba una definició com la que hi ha a continuació, CABRÓN: “2. fig. y vulg. El que consiente el adulterio de su mujer. Ú. t. c. adj.”, hi ha, encara que en un altre article, la mateixa definició en el *DGLC*, CONSENTIT -IDA: “Que consent, esp. dit del marit que consent l'adulteri de la seva muller.” En tots dos diccionaris es comprova un punt de vista androcèntric, és significatiu que pel que fa a aquestes dues últimes entrades només es valori (concretament es blasmi) l'adulteri en les dones: en fa protagonistes actives les dones i víctimes els homes.

Finalment al *DRAE* es troba una altra accepció de CABRÓN: “3. El casado con mujer adúltera.”

5. Tots dos diccionaris coincideixen també a mostrar moltes dones a partir de la seva relació matrimonial, tot qualificant-les a partir de la professió del marit; així, en el *DGLC* entre “mullers” i “dones de”, es comptabilitzen 31 esposes; són entrades del tipus següent, CABRERA: “La dona del cabrer.” o TAVERNER -A: “f. Muller del taverner.”

En el *DRAE* se'n troben 7, són d'aquest tipus, ABOGADO, DA: "3. f. fam. Mujer del abogado.", CABALLERIZA: "4. Mujer del caballero."⁸

Es troba alguna entrada que divergeix d'aquest tractament, per exemple, en la que hi ha a continuació era difícil presentar la protagonista subordinadament com la cònjuge o l'ajudant d'un químic, RADIO2: "m. Quím. Metal descubierto en Francia por los químicos consortes Curie."

6. Finalment, en el *DRAE* hi ha aquestes dues vídues, MADRE: "DE FAMILIA o DE FAMILIAS. Mujer casada o viuda, cabeza de su casa.", PAGA: "DE TOCAS. Socorro que se pagaba a la viuda de algunos funcionarios."

1.2. RELACIONES EXTRAMATRIMONIALES

1. Al marge de les relacions matrimonials, tots dos diccionaris en mostren d'altres.

Presenten homes afeccionats a les dones, ho fan gairebé de la mateixa manera; mentre una de les 3 que hi ha al *DGLC* per fer-ho és la següent, DONER: "Dit de l'home donat a les dones.", al *DRAE* es troba aquesta definició, BABAIDOR: "2 adj. Filip. Mujeriego, hombre dado a las mujeres. Ú. t. c. s."

També mostren la presència de l'alcaueteria per portar a terme relacions sexuals no matrimonials. En el *DGLC*, n'hi ha 2 i curiosament en la mostra del *DRAE* també; són les següents, ECHACUERVOS: "m. fam. Alcahuete, persona que solicita a una mujer para usos lascivos con otra persona o que los encubre.", MADRINA: "8. ant. fam. Alcahueta, celestina, tercera."

Per acabar les relacions extramatrimonials, cal esmentar un home definit en relació amb la dona i no a l'inrevés com s'ha vist que era l'habitual forma de procedir de tots dos diccionaris; això es deu possiblement als diferents paràmetres a l'hora de jutjar la sexualitat de les dones i dels homes que mostren en el mateix sentit tots dos diccionaris. Aquí es pot veure, GACHÓ: "m. En ambientes populares hombre en general, y en especial el amante de una mujer."

1.3. RELACIONES DE FESTEIG

1. Tots dos diccionaris mostren força quantitat de relacions de festeig entre els dos sexes.

Si al *DGLC* en les entrades dedicades a la galanteria n'hi ha unes quantes, al *DRAE* les he anat espigolant al llarg de la mostra agafada. Se'n troben de bastant semblants, així, en el *DGLC* hi ha la de GALANTEJADOR -A: "Que galanteja esp. m. l'home que galanteja una dona."; en el *DRAE*, se n'hi dediquen 4, la que presento és gairebé igual a la del *DGLC*, DAMA1: "2. Mujer galanteada o pretendida de un hombre."

⁸ Com ja he advertit, les altres cinc definicions del mateix tipus consten a la llista de l'apèndix corresponent.

El *DRAE* mostra algunes tàctiques per relacionar-se com també les mostra el *DGLC*. El *DGLC* en mostra 3 a través del ball, una de les quals té una forma semblant en el *DRAE*; al *DGLC* diu així, BALL: “TREURE A BALL, treure un home a ballar (una dona).”, al *DRAE*, SACAR: “SACAR A BAILAR. fr. Decir el bastonero a uno que salga a bailar, o pedir el hombre a la mujer que baile con él.”

Se'n troben 2 més en forma de fraseologia, DAMA1: “ECHAR DAMAS Y GALANES. fr. desus. Divertirse en las casas en día señalado, como la víspera de reyes o la última noche del año, sorteando, para formar parejas, las damas y galanes con quienes se tiene amistad y correspondencia.”, DAMA1: “SOPLAR LA DAMA a otro. (...) 2. Fig. y fam. Casarse u obtener la correspondencia amorosa de la mujer pretendida de otro u ofrecida a él.”

1.4. MARES

En tots dos diccionaris es troben força dones que hi surten pel fet de ser mares. Si en el *DGLC* era en una trentena de definicions, en el *DRAE* hi ha 17 definicions que s'hi dediquen.

1. En el *DGLC* n'hi ha alguna, com la definició de VIVÍPAR -A: “Dit dels animals en què els ous es desenvolupen dins el cos de la mare en lloc d'ésser posts.”, que ho fa des de la biologia, en el *DRAE*, en aquest mateix sentit, es troba la definició, NACIDO, DA: “6. der. Dícese del feto con figura humana desprendido del seno materno y que vive al menos veinticuatro horas.”

Continuant en la mateixa tònica, en el *DGLC* una de les definicions de “mare” diu així, MARE: “Dona o femella que ha tingut un o més fills, esp. respecte a aquests.”, en el *DRAE* agafa aquesta forma concreta, MADRE: “2. Hembra respecto de su hijo o hijos.” En el *DRAE*, encara que diferent, es troba també aquesta, PADRASTRO: “m. Marido de la madre, respecto de los hijos habidos antes por ella.”

2. També n'hi ha que fan referència a la maternitat de la marededéu; així, mentre al *DGLC* hi ha aquesta, MARE: “LA MARE DE DÉU, la Verge Maria.”, al *DRAE* es troba la següent, MADONA: “2. Cuadro o imagen que la representa, sola o con el Niño.”

3. Alguns cops, la mare i el pare s'agafen en masculí plural com a parella. En el *DGLC*, en aquestes dues entrades, PARE: “Pl. El pare i la mare.”, PARE: “ELS NOSTRES PRIMERS PARES, Adam i Eva.”, en el *DRAE* hi ha la primera definició calcada. La segona definició inclou una referència bíblica i també és gairebé igual, PADRE: “10. pl. El padre y la madre.”, PADRE: “NUESTROS PRIMEROS PADRES. Adán y Eva, progenitores del linaje humano.”

4. També s'hi troba alguna mare no biològica; en el *DGLC* és la següent, MADRASTRA: “La muller d'algú respecte dels fills que aquest té d'un matrimoni anterior.”, la del *DRAE* és molt semblant, MADRASTRA: “(despect. de madre) f. Mujer del padre respecto de los hijos llevados por este al matrimonio.”

5. Hi ha mares vistes des de les relacions afectives amb la seva descendència. Sobta la unanimitat amb què tracten aquest aspecte tots dos diccionaris. Al *DGLC* s'han trobat 3 definicions en les quals s'insinuava una crítica a les mares, eren d'aquest tipus, *MARASSA*: "Mare excessivament bona, condescendent, amb els fills."; les que hi corresponen del *DRAE* són aquestes 3 accepcions, *MADRAZA*: "f. fam. Madre muy condescendiente que mimaba mucho a sus hijos.", *MADRONA*: "3. p. us. fam. Madre muy condescendiente, madraza.", *MADRERO, RA*: "1 adj. fam. Dícese del que está muy encariñado con su madre."

6. Hi ha encara d'altres definicions on es troben mares. Alguna remissió a una altra entrada, com la següent, *MADRE*: "15. V. HERMANO, HIJO, MAL DE MADRE." Les que parlen del desemparament que comporta l'orfenesa, *PADRE*: "SIN PADRE NI MADRE, NI PERRO QUE ME LADRE. loc. fig. y fam. de que se usa para manifestar la total independencia o desamparo en que se halla uno.", *PADRE*: "HALLAR uno PADRE Y MADRE. fr. fig. Hallar quien lo cuide y favorezca."

Una frase feta per al·ludir a la mort d'algú, *PADRE*: "DORMIR uno CON sus padres. fr. Haber muerto." Dues frases fetes més que utilitzen la mare per insultar algú, *MADRE*: "¡LA MADRE QUE TE, LO, OS o LOS PARIÓ! expr. vulg. que indica gran enfado súbito con alguien.", *MADRE*: "MENTAR LA MADRE a uno. fr. fig. y fam. Decir, para injuriar a alguien gravemente, insultos con su madre."

1.5. ALTRES RELACIONS FAMILIARS

Finalment, hi ha 10 definicions referides a d'altres relacions familiars.

1. Una és la que es refereix a la sogra, *MADRE*: "POLÍTICA. SUEGRA. MADRE del casado para la mujer. MADRE de la casada para el marido. 2. p. us. MADRASTRA."

2. N'hi ha 6 que es refereixen a relacions "familiars" encara que no de sang, normalment producte de ritus religiosos, *MADRINA*: "f. Mujer que tiene, presenta o asiste a otra persona al recibir ésta el sacramento del bautismo, de la confirmación, del matrimonio, o del orden, o al profesar, si se trata de una religiosa.", *PADRINO*: "m. El que tiene, presenta o asiste a otra persona que recibe el sacramento del bautismo, de la confirmación, del matrimonio o del orden si es varón, o que profesa, si se trata de una religiosa."

No cal ni dir que d'aquestes relacions en el *DGLC*, ja que s'ha buidat totalment, n'han sortit moltes més; no difereixen particularment de les que s'acaben de veure, potser només esmentar la peculiar forma que agafa una de les entrades del *DGLC*; resol així l'entrada *PADRÍ -INA*: "El qui i la qui presenten un infant a les fonts baptismals i li posen els noms dits de font.", diferentment de com s'ha resol al *DRAE*, ja que el *DGLC* utilitza un sol article per al femení i el masculí de la paraula, mentre el *DRAE* la desdobla en dues entrades.

3. N'hi ha dues altres que tampoc no es refereixen a una relació familiar i que queden, a més, allunyades del parentiu que s'adquireix a través de l'Església, són aquestes dues, *MADRINA*: "3. fig. La que favorece o protege a otra persona en sus pretensiones o

designios.”, MADRINA: “DE GUERRA. Mujer que, sin parentesco ni relaciones amorosas con un soldado en campaña, sostiene correspondencia con él y lo atiende de algún modo.” En aquesta última es pot veure el paper maternal que hi compleix aquesta dona i que lligaria amb les altres moltes mares que es troben en aquest camp de la classificació.

4. Finalment, l'única definició referida a una relació no personal ni familiar, sinó social que he trobat en el 5% analitzat del *DRAE*, és justament la que parla d'un dels paràmetres de la relació entre dones i homes, MACHISMO: “m. Actitud de prepotencia de los varones respecto de las mujeres.”

Aquesta definició no consta en el *DGLC*; es va definir anys després en el *DIEC*, MASCLISME: “m. Actitud basada en l'atribució de superioritat de l'home sobre la dona.”, i és un dels detalls de modernitat i de canvi que mostren el *DRAE* (no s'hi va afegir fins l'any 1984 a la vintena edició) i el *DIEC* (1995) respecte al *DGLC*.

Camp 2. Definicions de característiques físiques (41 definicions)

Més amunt deia que en la comparació dels dos diccionaris m'he cenyit al màxim als camps i subcamps que vaig establir quan feia el buidatge del *DGLC*. En aquest camp concret, he hagut de suprimir dos subcamps, el dedicat a la lletjor (ja que al llarg de tota la mostra analitzada del *DRAE* no he trobat cap dona caracteritzada per la lletjor física al marge del “marimacho” d'una de les definicions que es comenta més avall) i el subcamp dedicat a les APTITUDS FÍSiques perquè s'ha mostrat improductiu; m'ha semblat que era millor suprimir el subcamp perquè a tot estirar i molt agafades pels pèls, hi hagués pogut posar les dues definicions que parlen del ball i que ja s'han vist quan parlava de les relacions de festeig.

En el *DGLC* les definicions referides a les característiques físiques assoleixen el 25,97%, mentre que en el *DRAE* arriben al 23,16%, les xifres, doncs, no divergeixen gaire.

2.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

En el *DGLC* hi ha poques definicions que es refereixin d'una manera neutra a les característiques físiques de les dones, en la mostra del *DRAE* considerada també se'n troben poques, n'hi ha 6.

1. N'hi ha 3 que corresponen a algun aspecte o característica física molt acotada. La primera es refereix a la panxa, ABDOMEN: “3. Adiposidad, gordura. Vientre del hombre o de la mujer, en especial cuando es prominente.”; en aquesta definició es pot observar la presència de la dona al costat de l'home; potser com que es tracta de la panxa, la presència de la paraula “hombre” no abastava per incloure els dos sexes.

Una segona referida a ulls i pèls, CABO1: “CABOS NEGROS. En las mujeres, pelos, cejas y ojos negros.” La tercera es refereix al to de la veu d'alguns homes i, per extensió, de les dones, PALABRIMUJER: “adj. Dícese del hombre que tiene el tono de la voz como de mujer. Ú. t. c. s.” Aquesta última té una correspondència bastant semblant en el *DGLC* ja que s'hi troba la següent, XEREMELL: “Dit de la veu de femella, d'espiguet.”

2. Es troben també 2 definicions de dones en què es fa esment de la seva noblesa, DAMA1: “f. Mujer noble o de calidad distinguida.”, DAMIL: “adj. ant. Perteneciente a las damas o propio de ellas.” En tot el *DGLC* també n'hi havien 2, eren d'aquest tipus, DAMA: “Dona noble;”

3. Finalment, hi ha una definició menys neutra, és la de la dona homenenca següent, MACHOTA2: “f. fam. Mujer hombruna, marimacho.” Encara que desprèn una imatge relacionada amb la lletjor (el subcamp que he suprimit), és menys pejorativa que la que hi ha al subcamp corresponent del *DGLC*, és la de la definició de GALLIMARSOT: “Es diu d'una dona malgirbada, sense gràcia, que mascleja.”, ja que aquesta definició s'explicita que es tracta d'una dona malgirbada i sense gràcia.

2.1.1. EMBARÀS, PART, POSTPART, LACTÀNCIA

1. El *DRAE*, com el *DGLC*, presenta les dones físicament en 7 definicions diferents pel que fa a la reproducció; mantinc, doncs, el mateix subcamp propi com ja havia fet per a les definicions del *DGLC*.

Té unes quantes definicions lligades a l'embaràs, al part i a la lactància. Se n'hi troba una dedicada a l'avortament, *ABORTAR*: “Interrumpir la hembra, de forma natural o provocada, el desarrollo del feto durante el embarazo. Ú. menos c. tr.”

Al *DRAE* es troba 1 definició (al llarg de tot el *DGLC* se'n troben 2) on es fa referència a una dona o animal estèril, *MACHORRA*: “f. Hembra estéril.”; la més semblant que hi ha al *DGLC* és aquesta, *ESTÈRIL*: “UNA DONA ESTÈRIL, que no pot ésser fecundada.”

En té 3 dedicades o relacionades amb el part, *MADRE*: “f. Hembra que ha parido.”, *NACIDO, DA*: “6. der. Dícese del feto con figura humana desprendido del seno materno y que vive al menos veinticuatro horas.” En la tercera s'observa la presència d'una malaltia i també d'una qüestió que en el *DGLC* es repeteix sovint: parlar conjuntament de les dones i de les criatures com si fossin grups similars, *ECLAMPSIA*: “f. Pat. Enfermedad de carácter convulsivo que suelen padecer los niños y las mujeres embarazadas o recién paridas.”

Hi ha també 1 definició dedicada a la lactància, *SACALECHES*: “m. Aparato que sirve para extraer la leche del pecho de una mujer.”

Un cop passada l'edat d'engendrar i de parir, hi ha 1 definició lligada al climateri, *EDAD*: “CRÍTICA. Se llama en la mujer al período de la menopausia.”, definició que es troba també al *DGLC*, *CRÍTIC -A*: “EDAT CRÍTICA, època en què la menstruació cessa en les dones.”

2.2. EDAT

1. A l'igual que en el *DGLC*, en el *DRAE*, més que adultes, es troben nenes, joves o dones grans; així, i al marge de les que ja s'han vist per raó de la seva solteria i al mateix temps eren joves, hi ha tres 3 dones definides per la seva joventut, les dues primeres definides amb la mateixa paraula, *DAIFA*: “f. Manceba.”, *DAMA1*: “6. Manceba.”, la tercera amb una altra paraula, *GACHÍ*: “f. En ambientes populares, mujer, muchacha.” Definicions que tenen una correspondència més o menys semblant en el *DGLC*, ja que s'hi troba la següent, *DAMISEL.LA*: “Senyoreta.”

També hi ha dues referències a persones d'edat, *MADRE*: “5. fam. Mujer anciana del pueblo.”, *EDAD*: “7. V. HOMBRE, MUJER DE EDAD.” En aquesta última es constata que el *DRAE*, a l'igual que el *DGLC*, fa esment de les dones i dels homes; en el *DGLC* hi ha la següent definició, *ANCIÀ -ANA*: “Que té molts anys, dit d'un home o d'una dona.”, que, com es veu, és molt similar.

2.3. BELLESA

1. Es troben algunes definicions lligades a la bellesa de les dones, en total n'he trobades 3. En dues parla només de la bellesa, MADRIGALIZAR: “2. Alabar o ensalzar la belleza de una mujer.”, MACHOTA2: “2 P. Rico. Mujer garrida y lozana.” En la tercera es desprèn una lleu crítica (que després es repetirà) cap a la noia: fer-se passar pel que no és, DAMISELA: “f. Moza bonita, alegre y que presume de dama.”

2.4. AGENÇAMENT FÍSIC

1. En el *DGLC* hi ha una gran quantitat de definicions referides a l'agençament físic de les dones, aquesta presència es repeteix gairebé fil per randa en el *DRAE* ja que en la mostra estudiada han sortit nombroses definicions referides a aquest aspecte, n'hi ha 20.

Primer de tot, s'hi troba 1 definició referida a l'espai on empolainar-se i retocar-se, GABINETE: “2. Aposento que servía de tocador a las mujeres.”

Després se'n poden veure 2 més referides d'una manera molt general al vestit o al fet de vestir-se, són les dues següents, CABEZA: “VESTIRSE POR LA CABEZA una persona. fr. fig. y fam. ser del sexo femenino o bien clérigo o religioso.”, HÁBITO: “m. Vestido o traje que cada uno usa según su estado, ministerio o nación, y especialmente el que usan los religiosos y religiosas.”, aquesta segona, inclosa la referència tant a religioses com a religiosos, es troba gairebé idèntica en el *DGLC*.

N'hi ha 2 més encara molt generals però que es refereixen ja només específicament a vestits de dones, RABANERO2, RA: “adj. desus. Se dijo de un vestido corto, usado especialmente por mujeres.”, SABOYANA: “f. Ropa exterior que usaban las mujeres, a modo de basquiña abierta por delante.”

També es troben 3 definicions que es refereixen a les peces de roba més exteriors, als xals o als abrics, són d'aquest tipus, CABRIOLÉ: “2. Especie de capote con mangas o aberturas en los lados para sacar por ellas los brazos, y que con diferentes hechuras usaban hombres y mujeres.”

Hi ha 4 definicions que es refereixen a diversos adminículs per guarnir-se, embellir-se i resguardar-se parts tan delicades com el pit i el coll, ABANINO: “m. desus. Adorno de gasa u otra tela blanca con que ciertas damas de la corte guarnecían el escote del jubón.”

Sense apartar-se dels guarniments, encara es troben 3 definicions més que parlen de com guarnir-se el cap o el capell, SABANILLA: “4. Ar. y Vizc. Pañuelo blanco que las mujeres llevan en la cabeza.”

La suma total d'adorns diversos pujarà finalment a 8 si s'hi afegeixen uns arets relacionats amb el fet de portar arracades, ABRIDOR, RA: “5. Cada uno de los dos aretes de oro que se ponen a las niñas en los lóbulos de las orejas para horadarlos e impedir que se cierren los agujeros.”

També es poden trobar 3 definicions que descriuen diferents teles o robes per fabricar vestits i camises, n'hi ha, CHACONADA: “f. Tela de algodón muy fina y de vivos colores con que solían vestirse las mujeres desde mediados del siglo XIX.”

Per acabar el subcamp de teixits diversos, encara es troba al *DRAE* 1 definició que parla d'una tela especial per fabricar un calçat, TABINETE: “m. Tela parecida al raso, con trama de algodón y urdimbre de seda, que se usaba para el calzado de las señoras.”

Sobta la unanimitat del *DGLC* i del *DRAE* a inscriure en les seves pàgines les dones a través de les característiques físiques i, sobretot, sobta la quantitat d'entrades i d'accepcions dedicades a la roba, els vestits, els barrets i els guarniment. Al llarg del *DGLC* s'han trobat 53 definicions de robes, vestits i adorns; en dues de les ocasions les dones van acompanyades d'homes. En la mostra analitzada del *DRAE* es troben, com s'acaba de veure fil per randa, 20 definicions o accepcions dedicades a aquests mateixos recursos de l'aspecte físic; en aquesta ocasió s'han trobat tres homes, religiosos o no, acompanyant algunes de les dones que hi surten.

També sobta la tendència de tots dos diccionaris a especificar explícitament que les peces de vestir pròpies de les dones ho són i a no especificar que són masculines les pròpies dels homes, donant-los així carta de categoria universal.

Quan feia l'anàlisi del *DGLC* observava que a la definició, per exemple, de CALÇOTETS peça de vestir específica dels homes, diu així: “Calces de tela, cotó o llana per a portar dessota els pantalons.”; el *DRAE* quan defineix DALMÁTICA, peça també inequívocament masculina, diu: “2. Vestidura sagrada que se pone encima del alba, cubre el cuerpo por delante y detrás, y lleva para tapar los brazos una especie de mangas anchas y abiertas.”

Hi ha un aspecte que encara crida més l'atenció, em refereixo al fet que de les vint definicions o accepcions que dedica el *DRAE* al vestir, a les robes i al guarniment femení, 12 són obsoletes; 4 de les 20 definicions que s'acaben de veure porten la marca “desus” i en les 8 restants el verb està en passat, justa i clara prova que el *DRAE* es refereix a una definició o accepció que ja no s'usa. Això encara és més notable si es té en consideració el fet que el *DRAE* en el curt preàmbul que l'obre diu així: “Muchas de las enmiendas [el preàmbul parla de més de 12.000 esmenes] obedecen a la necesidad de poner al día lo anticuado, ya en el concepto, ya en la concepción verbal”⁹; es pot comprovar, doncs, que aquesta posada al dia ha afectat poc, almenys en el subcamp que ara m'ocupa, la presència de les dones en el diccionari.

2.7. MALALTIES

1. Per acabar aquest camp dedicat a les característiques físiques que les dones mostren al llarg del *DRAE*, adjunto l'única malaltia que he trobat referida específicament a les dones i que ja s'ha vist més amunt, donat que és una malaltia lligada en les dones a l'embaràs; és la següent, ECLAMPSIA: “f. Pat. Enfermedad de carácter convulsivo que suelen padecer los niños y las mujeres embarazadas o recién paridas.”

⁹ Vegeu nota 4, p. VII.

Camp 3. Definicions de característiques no físiques (15 definicions)

En el *DGLC* les definicions referides a les característiques no físiques assoleixen el 13,92%, mentre que en la mostra del *DRAE* arriben tan sols al 8,47%.

En el moment de posar títols als subcamps dels camps quan feia l'anàlisi del *DGLC*, vaig trobar que en tot el *DGLC* no hi havia cap característica positiva a destacar en el tercer camp de la tipologia, més aviat eren característiques neutres o no negatives, i així constava en el títol del subcamp; en el *DRAE*, alguna característica positiva hi he trobat i per això consta també en el títol corresponent.

3.1. CARACTERÍSTIQUES POSITIVES I NO NEGATIVES

1. En aquest primer subcamp, per tant, hi ha també les característiques no físiques positives atribuïdes a les dones en el *DRAE*; de tota manera, es pot comprovar que no n'hi ha moltes, en total se n'han trobat 3. Una primera que parla d'una dona "garrida", *MACHOTA2*: "P. Rico. Mujer garrida y lozana." Consultat el *DRAE*, diu que "garrida" significa: "adj. Dícese de la persona gallarda o robusta, y en especial de la mujer lozana y bien parecida. 2. Galano, elegante.", insisteix en el "lozana", per aquest adjectiu, justament, també es trobava al camp anterior. Si es busca "gallarda" al *DRAE*, la definició diu així: "adj. Desembarazado, airoso y galán. 2 Bizarro, valiente.", no he pogut resistir, doncs, la temptació d'establir la hipòtesi que potser a aquesta dona la valentia se li suposa.

La segona és una definició que fa esment de l'alegria, encara que aquesta alegria queda una mica deslluïda pel fet d'afegir un defecte: fer-se passar, un altre cop, pel que no s'és, *DAMISELA*: "f. Moza bonita, alegre y que presume de dama."

Finalment, la tercera definició de la sèrie, malgrat que la paraula de l'entrada no sona especialment positiva sinó tot el contrari, inclou en el redactat tres evidents virtuts, *PÁJARA*: "4. Mujer astuta, sagaz y cautelosa. Ú. t. c. adj."

3.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

1. Corresponents a característiques negatives hi ha moltes més definicions que no pas es trobaven en el subcamp anterior; si abans se'n trobaven 3, ara n'hi ha 10, més de tres vegades més. La primera correspon, com tantes i tantes accepcions del *DRAE*, a fraseologia; és una definició molt general ja que blasma algun defecte en algú però no especifica a quin o a què es refereix, *BAILAR*: "OTRA, o [sic] OTRO QUE TAL o QUE TAL BAILA. Expr. fig. y fam. con que se da a entender que una persona se parece a otra u otras en un vicio o en una cualidad no digna de encomio." És interessant destacar l'aparició de l'"OTRA, o OTRO" de cantó, que ve a demostrar un cop més que quan es pensa en alguna dona o dones el redactat ho acaba reflectint.

La segona també correspon a fraseologia, en una frase que utilitza la paraula "tonta" per definir algú que es mou molt sense cap finalitat, *ABANICO*: "PARECER uno ABANICO DE TONTA. fr. fig. y fam. p. us. Moverse mucho y sin concierto."

Se'n troben dues de gairebé iguals (encara que la segona és més despectiva que la primera) en una mateixa entrada, DAMERÍA: “fig. p. us. Reparo, escrupulosidad.”, DAMERÍA: “f. p. us. Melindre, delicadeza, aire desdeñoso.”

Després, i al marge d'altres virtuts, hi ha un parell d'impostores o farsants, DAMISELA: “f. Moza bonita, alegre y que presume de dama.”, MADAMISELA: “f. p. us. Mujer joven que presume de dama, o parece serlo.”

Hi ha també (es veu que en aquest subcamp van per parelles) dues dones descarades i ordinàries, excessivament vives, de fet, les dues paraules de totes dues entrades ja ho diuen tot, RABANERO1, RA: “3. f. Verdulera, mujer descarada y ordinaria.”, RABISALSERA: “adj. fam. Aplícase a la mujer que tiene mucho despejo, viveza y desenvoltura excesiva.”

Per finalitzar aquest subcamp dedicat a les característiques negatives, un altre parell d'entrades, aquestes dues es dediquen a defectes materns, MADRAZA: “f. fam. Madre muy condescendiente que mima mucho a sus hijos.”, MADRONA: “3. p. us. fam. Madre muy condescendiente, madraza.” Curiosament, hi ha una entrada al *DGLC* que es correspon gairebé mil·limètricament a les dues que s'acaben de veure, MARASSA: “Mare excessivament bona, condescendent, amb els fills.” S'hi troba la utilització d'una mateixa paraula: “condescendent”; i, en el cas de la definició del *DGLC*, la sorpresa de trobar la bondat considerada com un defecte.

3.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

1. Entre les característiques no físiques de les dones, hi ha 2 definicions lligades a la sexualitat; malgrat que en el *DGLC* se'n trobaven algunes que sense ser positives no eren especialment negatives, en la mostra analitzada del *DRAE* no n'he trobat cap: totes són negatives.

Es troba una bacant borratxa i lasciva, BACANTE: “2. fig. Mujer descocada, ebria y lúbrica.”, que el *DGLC*, més el·lípticament i pudorosament, defineix així, BACANT: “Fig. Dona que, moguda per l'embriaguesa, la passió, es lliura a transports desordenats.”

Com era d'esperar, hi ha una gran quantitat de prostitutes, en total n'hi ha 8 (es comptabilitzen i es podran veure amb detall al Camp 4, el dedicat als oficis), encara que la majoria de definicions són bastant neutres, n'hi ha una que és molt despectiva, RABIZA: “2. Germ. Ramera muy despreciable.” Mentre que en el *DRAE* es troben 8 prostitutes, en el *DGLC* se'n comptabilitzen 21.

Finalment, he trobat una dona homenenca de la qual ja he parlat en el segon camp, és la següent, MACHOTA2: “f. fam. Mujer hombruna, marimacho.” En el *DGLC* n'hi ha unes quantes més, se'n hi troben almenys 4, les dues que més se li assemblen són les següents, DONA: “DONA HOMENENCA, de temperament, posat, etc., d'home.”, MASCLEJAR: “Tenir una dona aires d'home, fer coses d'home.”

Camp 4. Definicions d'activitats professionals (67 definicions)

Mentre que el camp dedicat a les relacions interpersonals és el que agafa més gruix en el *DGLC*, és a dir, és on hi ha més presència femenina, en la mostra del *DRAE* analitzada on es troben de llarg més accepcions referides a les dones és en el camp dels oficis, càrrecs i professions. S'hi refereixen unes 67 definicions o accepcions de diferents entrades.

Malgrat que en el *DRAE* es troben moltes més accepcions dedicades a la feina productiva de les dones que en el *DGLC*, els subcamps establerts per classificar les definicions del *DGLC* han estat útils i profitables per classificar també les del *DRAE*. En el *DGLC* les definicions referides als oficis, càrrecs i professions assoleixen el 25,39%, mentre que en el *DRAE* arriben al 37,85%.

4.1. CRIADES, MINYONES I SERVEI

1. Així, de dones que es dediquin a alguna faceta del servei domèstic en el *DGLC* se'n troben 23, en el 5% del *DRAE* n'hi ha 5. N'hi ha tres que es dediquen a fer de criada que són d'aquest tipus, CHACHA1: "2. Por ext., sirvienta." Hi ha també una dida i una mainadera, CHACHA1: "f. fam. niñera.", MADRE: "2 DE LECHE. Nodriz."

Potser no cal ni afegir que entre les 23 accepcions que es troben en el *DGLC* dedicades a aquest subcamp, totes aquestes feines domèstiques s'hi troben ben representades.

4.2. MONGES

En el que sí coincideixen més plenament el *DGLC* i el *DRAE* és en la quantitat de religioses que omplen les seves planes; el *DGLC* de 177 oficis femenins explicats a través de les dones, dedica 56 accepcions a les religioses; en el *DRAE* hi ha 13 accepcions que descriuen dones ocupant un lloc o altre en la religió, sobretot, lògicament, i a l'igual que en el *DGLC*, religioses adscrites a la religió catòlica.

1. Primer de tot, presento les accepcions que fan esment d'una manera o altra a la jerarquia, així, hi ha 7 abadesses, són d'aquests tipus, ABADESA: "f. Superiora en ciertas comunidades de religiosas.", ABADÍA: "f. Dignidad de abad o de abadesa."

Algunes de les definicions són iguals o pràcticament iguals en tots dos diccionaris; adjunto les dues mateixes accepcions del *DGLC* perquè es puguin comparar amb les que s'acaben de veure, ABADESSA: "m. Superiora d'un monestir de dones.", ABADIA: "f. Dignitat d'abat o d'abadessa."

També és exacta en el *DRAE* i el *DGLC* la diferent manera de considerar, de valorar i, per tant, de definir una mateixa cosa segons si la fa un home o una dona. L'article ABAD del *DRAE* diu en primera accepció: "m. Superior de un monasterio de hombres, considerado abadía.", accepció que va seguida d'unes quantes accepcions més dedicades al personatge; doncs bé, ABADESA és definida, com ja s'ha vist, d'aquesta altra manera: "f. Superiora en ciertas comunidades de religiosas." i no va seguida de cap altra accepció.

En el *DGLC* es troba, diferentment expressada, exactament la mateixa valoració d'un i altra. *ABAT* es defineix en primera accepció així: “m. Superior d'un monestir d'homes amb facultat de conferir ordres menors als seus subordinats.”, i darrera hi ha una encara una altra accepció; a l'entrada *ABADESSA*, hi ha una única accepció que és la següent: “f. Superiora d'un monestir de dones.” i no va seguida de cap altra accepció.

Aquesta diferent valoració es podria anar veient en cada entrada. Per posar només un altre exemple es pot veure el següent cas: immediatament després de l'entrada *ABADESSA*, hi ha la d'*ABADIA*, article que diu així: “f. Monestir amb territori propi, regit per un abat. Dignitat d'abat o abadessa.”; la raó per la qual a la primera accepció no es consigna que el monestir també pot ser regit per una abadessa, es deu un cop més a un descuit o una omissió que té les seves arrels en l'androcentrisme i en una jerarquització de dones i d'homes que fa que se les exclogui del discurs quan es parli de regir un territori propi.

2. Presenta també 4 accepcions que parlen de monges sense càrrec, són semblants a aquesta, *MADRE*: “3. Título que se da a ciertas religiosas.” És interessant constatar també el possible classisme del *DRAE*, reflectit en el fet de dedicar més accepcions a la jerarquia religiosa que no pas a les monges sense càrrec.

3. Hi ha també dues religioses no catòliques. La primera és la següent, *SACERDOTISA*: “f. Mujer dedicada a ofrecer sacrificios a ciertas deidades gentílicas y cuidar de sus templos.”, aquesta definició en presenta una de bastant semblant en el *DGLC*, *SACERDOTESSA*: “Dona dedicada a oferir sacrificis als déus, a tenir cura de les coses sagrades.” Totes dues definicions insisteixen en el fet de tenir cura de les coses sagrades, cosa que no deixa de ser una coincidència notable. Aquesta coincidència entre el *DRAE* i el *DGLC* encara s'acreix més i és més rellevant a la vista de les dues definicions paral·leles que hi ha en cadascun dels dos diccionaris a l'hora de definir la mateixa professió per als homes ja que es pot comprovar que no són en absolut equivalents a les de les dones però, en canvi, sí que són paral·leles entre si les que fan referència als homes. La del *DRAE* diu així, *SACERDOTE*: “m. Hombre dedicado y consagrado a hacer, celebrar y a ofrecer sacrificios.”; i la del *DGLC*, com ja s'ha vist en el capítol anterior, així: *SACERDOT*: “m. Home dedicat o consagrat a oferir sacrificis als déus, a Déu;” Mentre en els homes es parla de consagració, en les dones no se'n diu res; els homes estan exempts de tenir cura de les coses sagrades, les dones, en canvi, no. Un cas semblant al que s'ha vist abans amb l'abadessa i l'abat.

La segona és una bacant, és la següent, *BACANTE*: “f. Mujer que celebraba las fiestas bacanales.”, definició que també té una correspondència bastant exacta amb una de les definicions que en dóna el *DGLC*, és aquesta, *BACANT*: “Dona que celebrava les festes de Bacus lliurant-se als transports que caracteritzaven aquestes festes.”

4.3. REINES, PRINCESES I NOBLES

1. En l'ampla totalitat del *DGLC* es troben un nombre de reines i títols nobiliaris que ateny les 9 dones, al *DRAE* cap de les entrades consultades m'ha portat directament a una reina, princesa o títol, però parlant de les dames, a més de dames d'alt llinatge, hi he trobat una reina, una princesa i algunes infantes, són d'aquest tipus, *DAMA1*: “3. En palacio, cada una de las señoras que acompañaban y servían a la reina, a la princesa o a las infantas.” També

s'hi troba una fraseologia que s'hi refereix, DAMA1: "12. V. PORTERÍA, PORTERO DE DAMAS."

El que sí que es troba al *DRAE*, sense cap paral·lelisme en el *DGLC*, són tres caciques, CACICA: "2. Señora de vasallos en alguna provincia o pueblo de indios." És interessant veure com procedeix el *DRAE* a l'hora de definir "cacic" o "cacica". L'entrada CACIQUE DIU en primera accepció: "M. S EÑOR DE VASALLOS O SUPERIOR EN ALGUNA PROVINCIA O PUEBLO de indios.", es pot comprovar, per contra, que l'entrada CACICA perd el "O SUPERIOR" i, a més, la dóna com a segona accepció ja que la primera accepció (s'ha vist ja en el primer camp, el referit al parentiu) la descriu i presenta com a "esposa de"; és la següent accepció: "f. Mujer del cacique." Un altre cop el que passava a la parella abadessa/abat, o a la parella sacerdot/a sacerdot.

4.4. INDÚSTRIA TÈXTIL

1. En el *DGLC* es poden trobar 14 dones treballant en el sector del tèxtil, en la mostra del *DRAE* analitzada se'n troben 3, és, doncs, uns dels sectors més desiguals. Dues que fan esment de la feina i al mateix temps de l'habilitat amb l'agulla, LABORERA: "adj. p. us. Aplícase a la mujer diestra en las labores de costura.", LABRANDERA: "f. Mujer que sabe labrar o hacer labores de costura."; en el *DGLC* també es trobava alguna dona elogiada per la seva perícia cosint.

La tercera es refereix a la fabricació d'un teixit, ÑANDUTÍ: "m. Amér. merid. Tejido muy fino que hacían principalmente las mujeres del Paraguay, hoy muy generalizado en América del Sur para toda clase de ropa blanca."

4.5. SECTOR DE L'ENSENYAMENT

Aquest és un subcamp també un bon xic descompensat entre el *DRAE* i el *DGLC*. En tot el *DGLC* només es troben 3 dones relacionades amb l'ensenyament, en canvi en el *DRAE* n'hi ha unes 10 entre mestres, estudiants i fraseologia. Hi ha, però, una coincidència flagrant entre tots dos diccionaris i és que tant les unes com les altres tenen com a característica general el fet que es dediquen a l'ensenyament maternal o primari i cap a l'ensenyament superior.

1. Aquesta coincidència es reflecteix a vegades molt directament, si es té en compte que en el *DGLC* hi ha una accepció de les que es consignen a COSTURA, en aquest moment obsoleta, ja que la defineix com a sinònim d'escola: "Escuela de nenas." En el *DRAE*, es troba primer en la paraula equivalent i després en un modisme, LABOR: "4. desus. Con el artículo LA, escuela de niñas donde aprendían a hacer labor.", MAESTRA: "5. p. us. Usado con el artículo LA, escuela de niñas."

2. Hi ha 7 mestres adscrites a l'ensenyament primari, MAESA: "f. ant. maestra." El que més sobta de les accepcions anteriors, és que comptant les nou que s'han vist fins ara, cinc són considerades antigues o desusades, purs fòssils que expliquen un món on l'ensenyament era segregat i no mixt com ara. Es pot comprovar una altra vegada que la

posada al dia pel que fa a les dones i a l'ensenyament, un aspecte que ha variat substancialment durant aquest segle, encara no ha acabat d'arribar al *DRAE*.

3. Finalment, es troba, descrit en present, un estri també passat de moda per a les petites estudiants, CABÁS: “2. Especie de cartera en forma de caja o pequeño baúl, con asa, que usan las niñas para llevar al colegio sus libros y útiles de trabajo.”

4.6. MEDICINA

1. Es troben 2 dones en la mostra del *DRAE* que es dediquen a la sanitat, en el *DGLC* se'n troben 7, és, per tant, un altre sector descompensat, coincideixen però tots dos diccionaris en el fet que de presentar llevadores, una el *DRAE* i quatre en el *DGLC*. La del *DRAE* és la següent, MADRONA: “2. ant. Matrona.”

L'altra treballadora es lliga a la institució hospitalària i no queda clar si és seglar o no, MADRE: “4. En los hospitales y casas de recogimiento, mujer a cuyo cargo está el gobierno en todo o en parte.”

4.7. PAGESIA

1. En la mostra del *DRAE* gairebé no s'hi ha trobat cap dona relacionada amb la pagesia o la ramaderia, és potser el sector més descompensat; mentre que en el *DGLC* n'hi ha 8, tres de les quals són pastores, en la mostra del *DRAE* tan sols es troba 1 pastora, CABRERA: “f. Pastora de cabras.”

4.8. MESTRESSES DE CASA

1. Al *DGLC*, es troben 3 dones relacionades amb la feina de la casa, una de les quals és, MESTRESSEJAR: “Fer una dona les tasques, exercir les funcions pròpies d'una mestressa de casa.” Feina que defineix d'una manera bastant semblant el *DRAE*, LABOR: “SUS LABORES. expr. fig. Para designar la dedicación, no remunerada, de la mujer a las tareas de su propio hogar. Ú. m. c. fórmula administrativa.”

4.9. ARTISTES

1. En el *DGLC*, es troben 11 artistes, sis de les quals són actrius, en el *DRAE* n'hi ha 5 en total, dues són ballarines i tres són actrius.

Les ballarines són les següents, BAILADOR, RA: “2. m. y f. Bailarín o bailarina profesional que ejecuta bailes populares de España, especialmente andaluces.”, BAILISTA: “com. p. us. Bailarín o bailarina.”

Les 3 definicions d'actrius són semblants a aquesta, DAMA1: “JOVEN. Actriz que hace los papeles de soltera o de casada muy joven.” En l'actriu que s'ha deixat de mostra es defineix, a més, l'estat civil de qui interpreta en justa correspondència amb la importància que es dona a les relacions de parentiu en el *DGLC* i el *DRAE*; en el *DGLC*, en efecte, també es destacava la relació en una de les entrades dedicades a les actrius; és la següent,

DAMA: “PRIMERA DAMA, SEGONA DAMA, DAMA JOVE, ETC., nom amb què es designen les actrius segons que facin els papers principals, d’altres de menys importants, els de noia o dona jove, etc.”

4.10. PROSTITUCIÓ

1. Aquest subcamp és ja molt més nodrit, correspon a les definicions que es refereixen a les dones que es dediquen a la prostitució, en el *DGLC* atenyen el nombre de 21, en el *DRAE* arriben a les 8 definicions; després dels subcamps de les religioses i de les ensenyants és el tercer subcamp més important quantitativament parlant, cal destacar que de les vuit definicions que presenta el *DRAE*, cinc són desusades.

Les 8 definicions dedicades a la prostitució que hi ha al *DRAE*, són d’aquest tipus, DAMA1: “CORTESANA. RAMERA.” (encara que n’hi ha una de molt despectiva, RABIZA: “2. Germ. Ramera muy despreciable.”).

4.11. VENEDORES

1. Mentre que en el *DGLC* es poden trobar 7 venedores, en el *DRAE* se’n troben 3. Ara, hi ha coincidència en el tipus de producte que venen; dues de les set del *DGLC* es dediquen a vendre productes agrícoles, són aquest parell, PLACERA: “Hortolana que va a vendre a la plaça.”, BARRISCAR: “Concertar i comprar (el que resta de fruita, etc.) a una marmanera i que ho dóna a més baix preu per acabar la venda.” Dues de les tres venedores que hi ha al *DRAE* també s’hi dediquen, RABANERO1, RA: “3. f. Verdulera, mujer descarada y ordinaria.”, ZABARCERA: “f. Mujer que revende por menudo frutos y otros comestibles.”

La tercera presenta una altra coincidència amb les dues anteriors i les del *DGLC* i és que totes són venedores a la menuda, que mouen poc negoci i capital, NACATAMALERA: “f. Hond. La que hace y vende nacatamales.”

4.12. FEINES I OFICIS DIVERSOS

1. Hi ha també uns quants oficis, càrrecs o funcions inclassificables i poc sistematitzables.

S’hi troben, per exemple, 5 padrines, són d’aquest tipus, MADRINA: “La que presenta y acompaña a otra persona que recibe algún honor, grado, etc.”

També hi he trobat 1 fetillera, PALABRA: “14. Dicciones o voces supersticiosas, regularmente extrañas y muchas veces de ninguna significación, que usan los sortilegos y las hechiceras.” (al llarg del *DGLC* se’n troben 4)

Hi ha 1 química descrita d’una manera un xic curiosa, així, la dues vegades premi Nobel és presentada en parella, RADIO2: “m. Quím. Metal descubierto en Francia por los químicos consortes Curie (...).”

També s’hi troba 1 regidora d’ajuntament (en el *DGLC* no n’hi havia cap, potser la legalitat vigent ho impedia, és la següent), EDILA: “f. Concejala, mujer miembro de un ayuntamiento.”

Finalment, 1 dona que sobrevisu mendicant en una definició obsoleta segons el mateix *DRAE*,

TABLERA: “f. desus. La que pedía limosna repicando las tablillas de San Lázaro.”

En aquest subcamp es troben en el *DGLC* 11 definicions esparses dedicades a feines diverses, en el *DRAE* arriben a 9. En aquest últim subcamp cal destacar la presència en el *DRAE* d’una dona amb estudis superiors i d’una regidora, de les quals no es troba vestigi en el *DGLC*.

Per comparar millor aquestes dades, a continuació hi ha un quadre-resum entre el *DGLC* i el *DRAE*; els tants per cent es donen sobre el nombre total de definicions dedicades als oficis que han aparegut al *DGLC* i al *DRAE*.

	<i>DGLC</i>	% sobre 177	<i>DRAE</i>	% sobre 67
4.1. servei domèstic	23	12,99	5	7,46
4.2. monges	56	31,64	13	19,40
4.3. nobles	9	5,08	7	10,45
4.4. indústria tèxtil	14	7,91	3	4,48
4.5. ensenyament	3	1,69	10	14,92
4.6. medicina	7	3,95	2	2,98
4.7. pagesia	8	4,52	1	1,49
4.8. mestresses de casa	3	1,69	1	1,49
4.9. artistes	11	6,21	5	7,46
4.10. prostitució	21	11,86	8	11,96
4.11. venedores	7	3,95	3	4,48
4.12. oficis diversos	11	6,21	9	13,43

Camp 5. D'altres definicions (13 definicions)

Aquest camp, un cop vist el rendiment que donava en el *DRAE*, s'ha reduït considerablement de com estava plantejat en el *DGLC*; així mateix s'hi presenten les dues definicions que en el *DGLC* haguessin anat al camp dedicat a les dones sublimades.

En el *DGLC* les definicions referides a d'altres definicions, és a dir, definicions que no han pogut classificar-se en cap dels altres quatre camps vistos fins ara, assoleixen, un cop sumats els dos últims camps de l'anàlisi del *DGLC* ja que aquí es treballen junts, el 10,19%, mentre que en el *DRAE* arriben al 7,34%.

5.1. MAREDEDÉUs, VERGES I SANTES

1. Al *DRAE* hi ha 4 definicions entre verges i deues. Així, s'hi troben 2 marededéus, MADONA: “f. Nombre dado a la Virgen María.”, MADONA: “2. Cuadro o imagen que la representa, sola o con el Niño.”; també en el *DRAE* es troba la referència a la virginitat, a una característica física especialment esmentada en les dones, a través de la marededéu.

Es troben també 2 deues no cristianes, IDALIO, LIA: “adj. Pertenciente a Idalio, antigua ciudad y monte de Chipre, consagrados a Venus.”, IDALIO, LIA: “2. Pertenciente a esta diosa.”

5.2. INCLASSIFICABLES

1. Després ja s'ha de passar a les inclassificables, són aquestes 2 dones, les dues en entrades obsoletes o desusades, DAIFA: “2. ant. Huésped a quien se trata con regalo y cariño.”, MADAMA: “p. us. Ú. irónica o familiarmente como fórmula de cortesía o título de honor, equivalente a señora.”

5.3. MARES METAFÒRIQUES

Finalment, he trobat, com en el *DGLC*, força accepcions, 7, que responen totes elles a fraseologia i que no sabia ben bé com classificar, són d'aquest tipus, MADRE: “SACAR DE MADRE a uno. fr. fig. y fam. Molestarlo mucho; hacerle perder la paciencia.” S'hauria de destacar, potser, que també hi ha unes quantes mares metafòriques en el *DGLC*.

3.1.5. Anàlisi dels exemples

En la Presentació d'aquest apartat parlava dels pocs exemples que hi ha al *DRAE*, hi deia que en la mostra analitzada del *DRAE* hi havia 90 exemples on es detectava presència sexuada humana. D'aquells 90 exemples, 80 es refereixen a presència humana de sexe masculí i només 10 posen de manifest presència humana de sexe femení. Aquests 10 exemples dedicats a les dones es poden repartir també en les cinc tipologies utilitzades per classificar les definicions del *DRAE*.

A la primera tipologia, la dedicada a les relacions de parentiu, hi correspondria el que hi ha a la paraula *ECHAR*: “*ECHARSE* novia.”; un típic exemple dedicat a les relacions matrimonials o prematrimonials. Com tants i tants exemples del *DGLC* el punt de vista, el protagonisme i la iniciativa a l'hora d'emprendre aquest tipus de relacions és masculí.

Corresponents a la segona tipologia, és a dir, a la dedicada a les característiques físiques, se'n troben dos. A la paraula *GALA*, l'exemple “Isabel es la *GALA* del pueblo.”, que també pot tenir connotacions no físiques, però que de físiques segur que en té. A la paraula *RABIOSAMENTE*, l'exemple “Es *RABIOSAMENTE* guapa.” Es podria objectar, davant d'aquest exemple, que no necessàriament es refereix a una dona, ara, també és possible que la majoria de parlants o de la gent que es trobi l'exemple al diccionari, l'hi atribueixi. Dos exemples, com es pot veure, que incideixen en les característiques físiques, concretament en la bellesa, de les dones; com tants també n'hi ha en el *DGLC*.

Referents a la tercera tipologia, a les característiques no físiques, n'hi ha un. És el que correspon a la paraula *DE2*: “La taimada *DE* la patrona.”, en el qual s'incideix en una qualitat no molt positiva ja que el *DRAE* defineix “*TAIMADO, DA*” en primera accepció com “Bellaco, astuto, disimulado y pronto en advertirlo todo.”, és a dir, bàsicament, i en el millor dels casos, com un tret lligat a la tiferia. També, hi correspondria, és clar, el de l'entrada *GALA* que ja s'ha vist més amunt, és l'exemple que deia: “Isabel es la *GALA* del pueblo.”

Pel que fa a la quarta tipologia, la referent als oficis i professions, se'n troben quatre. El primer és també un dels anteriors, és a dir, el que es troba a *DE2*: “La taimada *DE* la patrona.”, ja que s'explicita la dona a partir del seu ofici de patrona, encara que no s'especifica de què ho és.

A *LABOR* es troba l'exemple: “Sacar a la niña de *LA LABOR*.”, és a dir, una nena que estudia (o estudiava) i amagada darrera la paraula *LABOR*, una mestra d'una escola de nenes. En l'entrada el *DRAE* fa notar que és un ús desusat, és a dir, obsolet, de la paraula. A l'entrada *MAESTRA* se'n troben dos de molt semblants, “Ir a *LA MAESTRA*.” i “Venir de *LA MAESTRA*.”, exemples que parlen de la mestra d'una escola de nenes. El mateix *DRAE* fa notar que són expressions d'ús escàs. Aquesta relativa gran quantitat d'exemples dedicats a l'ensenyament lliga amb el fet que és en els oficis, càrrecs i professions on es troben de llarg més dones en les definicions.

Hi ha, finalment, tres exemples que es poden incloure a la cinquena tipologia, és a dir, a d'altres. Són el d'*A2*: “Va mucho de Antonia A Manuela, de recomendar una cosa A

mandarla.”, exemple que també podria anar a la tipologia segona i/o tercera ja que, encara que no diu en què consisteix, parla de la diversitat de les dones. També s’hi poden trobar els dos següents, Y1: “(...) representa a la vocal I si está entre consonantes (hombres Y mujeres)” i “Hombres Y mujeres, niños, mozos Y ancianos, ricos Y pobres, todos viven sujetos a las miserias humanas.” Es constata que tots tres exemples són metalingüístics.

No deixa de ser curiós que dels 10 exemples que s’ha trobat en la mostra del *DRAE*, 3 exemples es refereixin a expressions poc usades o desusades, com ho fan els tres que es dediquen a l’escola exclusivament de nenes, exemples una mica fora de lloc l’any 1992, moment en què l’escola mixta, que no la coeducativa, és la més estesa i la preceptiva per a l’ensenyament públic.

També és digne d’assenyalar-se el fet que explícitament en un exemple i implícitament en dos més, en total, doncs, en tres exemples, apareguin menors d’edat.

(Com que en aquest repàs han sortit tots deu exemples, no hi ha cap apèndix dedicat als exemples del *DRAE*.)

3.1.6. Resultats i conclusions de la comparació entre el *DGLC* i el *DRAE*

Els resultats de la comparació entre tots dos diccionaris es poden anar veient a mesura que es llegeixen els comentaris a les definicions en els cinc camps de la classificació. No obstant això, faré a continuació un resum dels resultats que considero més rellevants de cada camp.

Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp és gairebé igual en el *DGLC* i en el *DRAE*.
2. Tots dos diccionaris presenten una gran quantitat de dones subordinades per la seva relació de parentiu amb un home, percebudes, doncs, com a apèndix d'un home.
3. Tant el *DGLC* com el *DRAE* mostren moltes dones com a “dones de” o “esposes”.
4. Tots dos diccionaris inclouen un gran nombre de mares, ressalten el fet de ser mares i prescriuen amb èmfasi aquest paper. En aquest punt, tots dos diccionaris coincideixen en qüestions de molt de detall; per exemple la crítica al paper de marassa o la condescendència maternal.
5. També en un i altre diccionari les relacions de parentiu es concreten en l'aparició de: a) un gran nombre de casades; b) dones que apareixen per descriure relacions de festeig i d'altres relacions no matrimonials; i c) algunes dones definides per la solteria i vídues.
6. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot deixant de banda les no encaminades al matrimoni, són exclusivament heterosexuales.
7. La presentació de gran quantitat de relacions interpersonals des d'una òptica androcèntrica en tots dos diccionaris: 1) caracteritzen les dones passives i els homes actius en moltes definicions de festeig o galanteig, coincideixen en qüestions de detall (per exemple, el mateix androcentrisme que en el *DGLC* a l'hora de descriure una relació matrimonial o prematrimonial en definicions com la d'EDAD: “DE MERECER. Época en que los jóvenes buscan mujer o marido.”); 2) mostren redaccions concretes d'accepcions que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes, un exemple d'això és com enfoca l'adulteri, qüestió en què tornen a haver-hi coincidències de detall ben fi entre les dues obres analitzades: la consideració dels homes enganyats o cabrons (una qüestió encara de més detall i precisió seria veure la fal.lera de tots dos diccionaris a utilitzar el concepte “consentir” quan se'n parla) i en la consideració de tots dos diccionaris sobre l'adulteri femení.
8. El fet que tots dos diccionaris gairebé mai no presenten relacions de col.laboració entre les dones, fins i tot mai no n'ensenyen relacions d'afecte o valoració. Com a exponent clar d'aquesta característica, d'un gran simbolisme, es constata que en cap context del *DGLC* i tampoc al llarg de la mostra analitzada del *DRAE*, es defineix una amistat entre dues o més dones.
9. El *DRAE* defineix més solteres que no pas el *DGLC*.

Camp 2. Definicions de característiques físiques

1. El tant per cent de definicions que correspon a aquest camp és similar, com en el camp anterior, en el *DGLC* i en el *DRAE*.
2. Segons tots dos diccionaris, les característiques personals de les dones són bàsicament físiques.
3. Hi ha molt poques descripcions físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica.
4. Hi ha força accepcions que es dediquen a descriure el cos a partir de la seva capacitat reproductiva, és a dir, moltes incideixen en la maternitat.
5. La tendència de tots dos diccionaris és de no presentar adultes i, en canvi, mostrar joves i nenes, per una banda, i dones grans, per l'altra.
6. Es troben un gran nombre definicions en un i altre diccionari que descriuen l'aspecte físic de les dones a partir d'explicar-ne peces de vestir, recurs que, com és lògic, incideix en l'aspecte físic.
7. Un altre dels usos androcèntrics, ús lligat a les definicions que es dediquen a les peces de vestir, consisteix en la tendència de tots dos documents a especificar que les peces de vestir pròpies de les dones ho són, però en canvi no fer-ho quan són només masculines.

Camp 3. Definicions de característiques no físiques

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp no és similar en el *DGLC* i en el *DRAE*, és 5 punts més elevat en el *DGLC*.
2. Tant en un diccionari com en l'altre, hi ha poques accepcions que es refereixin a les característiques no físiques; especialment, en el *DRAE*.
3. Les característiques negatives descriptives d'altres aspectes de la personalitat de les dones que no siguin el físic, depassen llargament les característiques positives i/o neutres.
4. Respecte a la maternitat, el *DGLC* i el *DRAE*, com ja s'ha vist més amunt, critiquen les dones que mostren un caràcter massa bo, que se sobrepassen en l'exercici matern; és difícil trobar l'equilibri en la maternitat segons tots dos diccionaris.
5. Quant a la sexualitat, es critica l'activitat sexual de les dones, que sovint és vista com un transport desordenat i lúbric; també ho abona el gran nombre de prostitutes que apareixen en els dos diccionaris.
6. En tots dos diccionaris apareixen dones homenenques.
7. Coherentment amb tot el que s'ha vist tant en els resultats d'aquest camp com en els de l'anterior respecte a les característiques personals de les dones, mai no es descriuen les dones per la seva capacitat intel.lectual; la intel.ligència i el saber es presenten com dues qualitats alienes a les dones.

Camp 4. Definicions d'activitats professionals

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp, a l'igual que en el camp anterior, tampoc no és similar en el *DGLC* i en el *DRAE*; pel que fa a les activitats professionals és gairebé 12 punts més elevat en el *DRAE*.
2. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones inclosos en tots dos diccionaris són poc remunerats, poc prestigiats i en posicions subalternes.
3. Coherentment amb això, tampoc no presenten mestresses de possessions, siguin quines siguin aquestes possessions (pel que fa al *DRAE*, només n'hi ha un vestigi en les tres accepcions dedicades a les caciques).
4. Tant el *DGLC* com en el *DRAE* es defineixen diferentment els mateixos oficis depenent de si els exerceix una dona o un home.
5. En aquest camp es comprova un altre biaix dels dos diccionaris: el biaix religiós ja que hi surten gran quantitat de religioses.
6. En aquest camp s'observa encara un altre biaix del *DGLC* i del *DRAE*, em refereixo al classisme o elitisme, hi ha moltes religioses ocupant càrrecs jeràrquics. Aquest biaix es pot veure en alguns subcamps més d'aquest camp i d'altres, per exemple, en el fet que apareguin moltes més senyores i nobles que dones del poble i criades.
7. Tots dos diccionaris situen les ensenyants als nivells més primaris de l'escala educativa, el maternal o primari; s'hi observa també absència de llicenciades. És important remarcar que es tracta d'una professió caracteritzada per tenir cura d'altres persones, en aquest cas de les criatures, aconsegueixen, per tant, un paper estereotipadament femení.
8. Una professió nodridament representada en tots dos diccionaris és també la de prostituta, ateny gairebé el mateix tant per cent. No cal ni dir que és una professió considerada específicament femenina ni tampoc que es caracteritza per formar part de les relacions interpersonals.

Camp 5. D'altres definicions

1. Es torna a detectar el biaix religiós dels dos diccionaris ja que gairebé les úniques aparicions simbòliques de sers femenins es concreten en les marededéus.
2. La utilització de la paraula "mare" és molt habitual metafòricament en fraseologia i locucions tant en l'un com en l'altre diccionari.

Finalment, i per completar els resultats que ha donat cada camp, penso que a la vista de la comparació d'aquest dos documents és pertinent preguntar-se si els diccionaris en general, i els dos que m'ocupen en concret, es limiten a descriure una realitat contemporània o són portadors d'una càrrega ideològica anacrònica que ja no es correspon amb la realitat.

La resposta és senzilla, un diccionari normatiu, com són els dos analitzats, així com la resta de diccionaris, no pot anar mai per davant de la realitat sinó que necessàriament n'ha d'anar darrere i recollir-la. Ho il·lustraré amb dos exemples. Els dos diccionaris analitzats es porten 38 anys ja que l'edició utilitzada del *DGLC* és la de l'any 1954 i l'edició del *DRAE*

del 1992 (60 anys si es pren com a referència la primera del *DGLC*; de fet, entre la primera i la segona no s'observen grans canvis); això potser explica que en l'edició del *DRAE* utilitzada hi hagi una entrada com *MACHISMO*¹⁰, mentre que en l'edició del *DGLC* no es troba l'entrada equivalent, *MASCLISME*, article que, en canvi, sí que és a la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana*, basat en el *DGLC* però molt posterior ja que és del 1995. L'altre és un exemple encara més fàcil, tant el *DRAE* com l'últim diccionari català citat inclouen un terme provinent de la informàtica com és, respectivament, *CHIP* o *XIP*, difícilment ho haguessin pogut fer en edicions anteriors ja que primer la paraula era inexistent i, posteriorment, d'escàs ús. És lògic que els diccionaris incloguin, entre les seves entrades, les paraules quan circulen usualment entre les i els parlants d'una societat i no abans que això passi.

Ara, tota una altra qüestió és el temps que triga un diccionari a recollir en la tria dels articles que inclou, qualsevol aspecte de la realitat sempre canviant; el que recull i el que deixa de recollir de la realitat. I encara tota una altra qüestió és que un diccionari pot definir una paraula i donar-ne una visió que no sigui pejorativa, pot descriure-la d'una manera més o menys neutra, o fins i tot pot fer-ho d'una manera progressista i avançar-se així a una gran part de la societat. Es pot valorar d'un diccionari com es mira i valora la realitat i el grau d'anacronisme que pot arribar a arrossegar.

Respecte al grau d'anacronisme que arrosseguen un i altre diccionari, s'ha de destacar que tots dos diuen en sengles presentacions que tenen la pretensió de no incloure gaire entrades obsoletes i caduques ja que això correspon a d'altres tipus de diccionari; el *DGLC* rares vegades utilitza les abreviatures “ant.”, “arc.” o “obs.” (les tres marques que utilitza per referir-se a conceptes desusats), només en una ocasió, enmig de la definició d'*ALFARDA*: “Adorn que usaven ant. les dones.”¹¹, hi he sabut trobar la marca “ant.”, juntament amb el verb en passat, proves de desús, mentre que el *DRAE* ja s'ha anat veient que n'utilitza forces i força vegades i, pel que fa a les dones, mostra un gran nombre d'entrades desusades; es veu, per un cantó, en les nombroses definicions referides a les dones en què s'especifica que són desusades, poc usades, antigues o que presenten els verbs en passat, i en d'altres definicions, per un altre cantó, en les quals no s'especifica res, però que també són desusades.

De fet, si s'indaga en algunes de les accepcions que porten la paraula “antiguamente”, es constata que, malgrat que la presència masculina és molt més gran que la femenina al llarg del *DRAE*, la paraula “antiguamente” acompanya, per una banda, 9 accepcions amb la paraula “mujer” i 13 amb la paraula “mujeres” i, per altra banda, només 2 accepcions amb la paraula “hombre” i 2 més amb la paraula “hombres”.

No puc acabar aquest treball, encara que sé que m'allunyo una mica de la comparació entre tots dos diccionaris, sense dir, pel que fa a la qüestió de la inèrcia ideològica que arrossega aquest diccionari, que en la mostra analitzada del *DRAE* hi ha 45 definicions desusades o obsoletes en accepcions en què hi ha presència femenina o presència femenina i masculina

¹⁰ Fins a la vintena edició, la de 1984, no s'hi va afegir aquesta paraula.

¹¹ Em sembla rellevant i significatiu que passi en una accepció del *DGLC* que defineix un adorn: és coherent amb la gran quantitat d'accepcions desusades pel que fa al vestit i a l'engonament que s'ha vist que omplen les pàgines del *DRAE* (Camp 2).

a la vegada (en el buidatge del *DRAE* vaig distingir entre definicions que mostraven presència femenina i les que mostraven presència femenina i masculina alhora).

Ara, el que és rellevant, pel que fa a l'anacronisme del diccionari, és que en les accepcions on només hi ha presència femenina és el lloc on he trobat la majoria d'aquestes definicions desusades ja que n'hi ha un total de 39; dit d'una altra manera: hi correspon el 86,66% de les accepcions desusades. En les accepcions en què hi ha presència femenina i masculina alhora és on hi ha la resta d'accepcions desusades, és a dir, les 6 sobrants, que representen només el 13,33% d'aquestes accepcions.

Una última dada acaba de perfilar aquest quadre: només el 8,21% de les accepcions amb presència d'homes i dones a la vegada articula un contingut desusat, mentre que el desús ateny el 37,50% en les accepcions dedicades només a les dones. Això em fa deduir que és en les accepcions dedicades només a les dones on s'observa que el *DRAE* mostra una inèrcia més gran, una ideologia menys innovadora i progressista.

És a dir, un cop buidada, comptabilitzada i analitzada la mostra del *DRAE*, crec que es pot afirmar que l'afany de posar al dia les accepcions antiquades no ha estat precisament un dels criteris ni una de les preocupacions que s'han tingut presents en el moment d'actualitzar el *DRAE* pel que fa a les dones i als papers que jugaven en la societat de l'any 1992. Així ho testimonien, per una banda, les nombroses definicions referides a les dones en què s'especifica que són desusades, poc usades, antigues o que presenten els verbs en passat, i encara, per altra banda, moltes d'altres accepcions en les que no es fa notar a partir d'algun d'aquests aspectes, però en les que també passa. Aquestes dades permeten concloure que és en les accepcions dedicades a les dones on s'observa que la posada al dia del *DRAE* no s'ha portat a terme o s'ha fet amb molt menys èmfasi.

3.2. Apartat II. El *Diccionari de la llengua catalana*

PADRÍ PADRINA: “3 Persona que assisteix qui rep el sagrament de la confirmació, del matrimoni, de l’ordenació, una religiosa que professa; qui presenta i acompanya algú que rep un honor, un grau, etc.; qui protegeix algú en les seves pretensions, en els seus propòsits, etc.”

3.2.1. Presentació

Aquest apartat es dedica també a fer una anàlisi comparativa de la presència humana sexuada (fonamentalment la femenina) com el de l’apartat anterior, ara, però, entre el *Diccionari General de la Llengua Catalana*, per una banda, i el *Diccionari de la llengua catalana*, per l’altra. Aquesta anàlisi contrastiva és una altra de les bases de la generalització sobre la qüestió en la lexicografia en general.

Contràriament a l’apartat anterior, aquesta segona comparació es basa tant en la comparació de les definicions com en la dels exemples, ja que en tractar-se dels dos diccionaris consecutius de l’IEC i pel fet d’haver-se basat el segon en el primer, és a dir, en el *DGLC*, mantenen una estructura similar i un nombre semblant d’exemples, cosa que no passa en el *DRAE*, document en què els exemples, com s’ha vist, són molt escassos. Com en l’anterior apartat, s’hi analitzen les definicions de tots dos diccionaris que es refereixen a éssers humans del sexe femení i en aquest cas concret es dedica també una secció als exemples. Per realitzar la comparació, he utilitzat per al primer diccionari l’edició ja citada del *Diccionari General de la Llengua Catalana*¹² (quan el citi, com he fet sempre fins ara, m’hi continuaré referint com al *DGLC*); l’altre diccionari utilitzat és el *Diccionari de la llengua catalana*¹³ (a partir d’ara, *DIEC*), el diccionari normatiu que substitueix el *DGLC* des del 1995.

Aquesta comparació té per a mi una significació i una implicació més gran que l’anterior ja que vaig treballar en la revisió del *DGLC* de cara a comprovar-ne i a revisar-ne els possibles biaixos sexistes i androcèntrics, revisió que va desembocar en la publicació del *DIEC* el 1995. Es tracta, per tant, ara d’un diccionari en què hi ha hagut una certa voluntat d’intervenció amb l’objectiu de llevar-ne i modificar-ne, al marge de molts altres aspectes, alguns dels trets més visibles del sexisme i de l’androcentrisme.

Si agafés com a referència els tres detalls de semblança entre el *DGLC* i el *DRAE* que he esmentat en la Presentació de l’apartat anterior, es podria comprovar que en el *DIEC* hi ha hagut alguns canvis en relació al *DGLC*. L’exemple del *DGLC* per a la definició de *COLORAINA* (“Reunió de colors vius i que no lliguen entre ells.”), que en el *DGLC* era: “A aquesta dona li agraden les coloraines.”, s’ha convertit en el *DIEC* en la presentació d’una dona que ha deixat de ser amant de l’estridentia amb l’exemple: “A aquesta dona **no**

¹² Fabra, Pompeu. *Diccionari General de la Llengua Catalana* (2ª ed.). Barcelona: A. López Llausàs, 1954.

¹³ Institut d’Estudis Catalans. *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 62, Abadia de Montserrat, Moll, 3 i 4, 1995 (es tracta de l’última edició del diccionari de l’IEC).

li agraden les coloraines.” Un dels exemples que havia citat de la definició EDAT del *DGLC* i que incidia en la consideració que masculinitat equivalia a maduresa (“L’edat adulta, **viril**.”), en el *DIEC* s’ha canviat per “L’edat adulta, **madura**.” Les dues primeres accepcions de l’entrada MEMBRE que en el *DGLC* eren: “Qualsevol de les extremitats de **P’home** i dels animals, articulades al tronc. Òrgan de la generació en **P’home** i alguns animals.”, en el *DIEC* diuen ara: “1 m. Qualsevol de les extremitats de **P’èsser humà** i dels animals (...). 2 membre viril Penis.”

En oposició a les entrades que s’acaben de veure, el tractament d’altres entrades del cos humà (MÀ, BRAÇ, CAMA...) on la utilització de la paraula “home” és recurrent, porta a pensar que el canvi d’“home” per una expressió realment genèrica en aquest tipus d’entrada no s’ha portat a terme sistemàticament; una entrada també referida al cos humà com és la de VAGINA: “1 f. Part de l’aparell reproductor femení dels mamífers, en forma de canal, que va de l’úter a la vulva.”, que barreja dones i animals abonaria, en principi, també aquesta hipòtesi.

El que és segur és que es detecten alguns canvis en el *DIEC*. En la mesura que la mostra ho permeti, l’anàlisi s’adreçarà a esbrinar l’abast d’algunes d’aquestes innovacions. Els supòsits de partida, hipòtesis de treball i objectius són els mateixos òbviament que els de l’anterior apartat i els del segon capítol, és a dir, són sempre els mateixos al llarg de totes les anàlisis de la tesi.

3.2.2. Materials

Per fer aquesta comparació em baso en el buidatge exhaustiu de la totalitat del *DGLC* i en una mostra aleatòria d’articles del *DIEC*. La mostra que he escollit d’aquest últim diccionari consisteix (com per al *DRAE*) en un 5% del seu contingut; he agafat el 5% de cada lletra del *DIEC* des del seu començament; concretament s’han analitzat les entrades que consten a continuació.

Inici lletra	Fins a	Inici lletra	Fins a
A	ABUNDANTMENT	N	NAFTALÈ
B	BAIXÀ	O	OBJECTIVITAT
C	CALC	P	PALÓ
D	DE2	Q	QUADRANT
E	EIXORQUIA	R	RADIÒLEG RADIÒLOGA
F	FALACROCORÀCIDS	S	SAFRÀ
G	GALEJAR	T	TALLAMENT
H	HALTEROFÍLIA	U	UFANA
I	IDIOPÀTIC -A	V	VALDÈS -ESA
J	JACINT	W	WAGNERIÀ -ANA
K	KAMIKAZE	X	XAFIGAR
L	LÀDANUM	Z	ZEÏFORMES
M	MÀGIA		

3.2.3. Mètodes d'anàlisi i pautes de treball

El procés per comptabilitzar, analitzar i donar compte de la presència femenina en les definicions i en els exemples, ha seguit les següents operacions.

1. S'han comptabilitzat exclusivament els redactats que mostraven presència humana sexuada. Per una banda, s'han comptat el nombre de definicions amb presència del sexe femení i el nombre de definicions amb presència del sexe masculí; per altra banda, els exemples amb presència de dones i els que mostraven presència d'homes.
2. S'han recollit, per un cantó, les definicions amb presència del sexe femení i, per altre cantó, els exemples amb aquesta mateixa presència. S'han separat en dues seccions diferents segons que fossin definicions o exemples i s'han distribuït en la mateixa tipologia classificatòria de 5 camps que s'ha utilitzat en l'apartat anterior per a les definicions del *DRAE*; s'ha procedit d'aquesta manera per les raons que en l'apartat anterior he exposat; els camps de classificació són, doncs, els mateixos per analitzar el *DIEC* i el *DRAE*, es mantenen al llarg de tot aquest capítol.
3. Un cop distribuïdes les definicions i els exemples en un o altre camp de la tipologia –a vegades en més d'un, ja que presentaven característiques que les feien aptes per a més d'un camp–, n'he fet una anàlisi i un comentari que relacionés totes les definicions i tots els exemples que inclou cada camp. Per fer aquesta anàlisi i comentari he establert diversos subcamps.
4. Les pautes d'anàlisi són les mateixes que he fet servir per a la primera part de la tesi, és a dir, per a l'anàlisi del *DGLC* i també per a la del *DRAE*.

L'anàlisi que presento a continuació es distribueix en dues seccions. La primera secció es dedica a les definicions del *DIEC*; la segona, tracta els exemples¹⁴.

¹⁴ Una de les causes d'aquest ordre és que la mostra de definicions del *DIEC* té més casos que la dels exemples, és a dir, els exemples s'analitzen després a causa del seu menor nombre.

3.2.4. Anàlisi de les definicions per camps de classificació

En la comparació de les definicions i dels exemples en què hi ha presència de les dones que he trobat al llarg de tots dos diccionaris, he procurat cenyir-me als camps de classificació establerts per fer l'anàlisi dels exemples i de les definicions del *DGLC*, per les dues mateixes raons que he explicat en el capítol anterior: perquè el *DGLC* en ser el primer diccionari que vaig buidar em va donar i em va fer notar els punts principals d'interès, perquè el buidatge està fet sobre tot el diccionari i no només sobre una mostra.

També pel que fa al *DIEC* algunes de les definicions i exemples es repeteixen en més d'un camp de la classificació ja que el contingut hi obliga; es tracta de redactats com la del exemple d'ABILLAR: "Una cambrera molt ben abillada.", que va tant al camp dels oficis com, dins el subcamp de l'agençament físic, al de les característiques físiques.

En el *DGLC*, el nombre total de DEFINICIONS que esmentaven les dones era de 697, un cop sumades totes les definicions incloses a cada un dels camps, les definicions arriben al nombre de 820, l'última xifra mostra que 123 definicions s'han repetit, han anat a més d'un camp. El mateix passa amb les definicions del *DRAE*, en total hi ha 177 definicions amb presència de dones, un cop sumades totes les definicions incloses en cada un dels camps, atenyen el nombre de 195, l'última suma indica que 18 definicions s'han situat a més d'un camp.

En el *DIEC* hi ha 87 definicions amb presència de dones, una vegada sumades totes les definicions incloses en cada un dels camps, aquestes definicions atenyen el nombre de 94, aquesta última suma indica que 7 definicions s'han situat a més d'un camp.

En la graella següent es pot veure el nombre de definicions que han correspost a cadascun dels 5 camps de la classificació en cada un dels tres diccionaris. (Com que en aquest capítol els camps han passat de 7 a 5, en l'últim camp (el que correspon a d'altres definicions), per a tots tres diccionaris, ara hi ha sumades les dels camps 06 i 07 del *DGLC*; no es comptabilitzen tampoc en aquest quadre les definicions del Camp 04 (dedicat a les actituds) del *DGLC*, perquè aquest camp no s'ha utilitzat per a les anàlisis del *DRAE* i del *DIEC*.)

Diccionari	Parentiu	Car. fís.	Car. no fís.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	242	181	97	177	71
<i>DRAE</i>	59	41	15	67	13
<i>DIEC</i>	23	17	14	35	5

A continuació, les dades anteriors en tants per cent permeten fer-ne una primera aproximació. Com sempre, els tants per cent es donen respectivament sobre el total de definicions del *DGLC* (697), el total del *DRAE* (177) i el total de definicions del *DIEC* (87).

Diccionari	Parentiu	Car. fís.	Car. no fís.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	34,72%	25,97%	13,92%	25,39%	10,19%
<i>DRAE</i>	33,33%	23,16%	8,47%	37,85%	7,34%
<i>DIEC</i>	26,44%	19,54%	16,09%	40,23%	5,75%

El nombre total de definicions de la mostra del *DIEC* és petit (força més reduït que el de la mostra del *DRAE*); això fa que s'hagi de ser molt prudent a l'hora d'intentar extreure'n conclusions, per tant, la primera mirada a aquests tants per cent s'haurà d'anar contrastant posteriorment amb les dades que en vagi fornint l'anàlisi i d'altres dades que s'aniran donant sobre les definicions del *DIEC* (dades que es veuran especialment en l'apartat d'aquest capítol dedicat a les conclusions).

D'entrada, els tants per cent diuen que en la mostra del *DIEC* s'ha detectat menys presència femenina en el camp dedicat al parentiu que la que es detecta gairebé unànimement en el *DGLC* i en el *DRAE*; també en el camp de les característiques físiques n'hi ha menys en el *DIEC* que en els dos altres diccionaris (el *DRAE* ja apuntava aquesta tendència); pel que fa al tercer camp, el de les característiques no físiques, aquesta tendència s'inverteix (en la mostra del *DRAE* n'hi havia molta menys quantitat que en el *DGLC* i, és clar, menys encara que en el *DIEC*). En el camp quart, el dedicat a les professions, és en l'únic camp en què es pot afirmar que les dades són significatives, és el camp on el *DIEC* mostra d'una manera clara més presència femenina; s'observa que hi ha una semblant proporció de definicions en el *DIEC* i en el *DRAE* (en aquest últim diccionari també és el camp amb més definicions) i que tots dos diccionaris superen àmpliament el *DGLC*.

En les anàlisis que hi ha a continuació, he recollit si les definicions de la mostra del *DIEC* eren noves, modificades o idèntiques a les del *DGLC*, perquè són dades que ajuden a veure els canvis que s'han realitzat al llarg del *DIEC*.

Contràriament al que he fet fins ara, quan es tracti de definicions o d'exemples molt semblants entre si, que quedin enquadrats en una explicació general, o que no comentu per cap raó en especial, constaran en una nota a peu de pàgina, procedeixo d'aquesta manera a causa de l'escàs nombre de casos que haurien d'anar a l'apèndix corresponent. A continuació presento l'anàlisi i comentari de cadascun dels 5 camps temàtics establerts; primer es veuran les definicions i després els exemples.

Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació (23 definicions)

El primer camp no presenta el mateix gruix en el *DGLC* que en el *DIEC*; mentre que en el *DGLC* és de llarg el camp en el qual es troben més definicions referides a les dones, en el *DIEC* (com en el *DRAE*) el camp on n'hi ha més és el referit als oficis. Mentre que en el *DGLC* les definicions referides al parentiu o a les relacions interpersonals assoleixen el 34,72%, en el *DIEC* atenyen el 26,44%, la desproporció, doncs, és gran.

La gran quantitat de relacions interpersonals que surt en el *DGLC* va generar una sèrie de subcamps, aquests subcamps s'han mostrat útils també per treballar i analitzar la informació que s'extreia del buidatge del *DIEC*. Al llarg d'aquest camp es podrà comprovar que hi ha divergències però també moltes coincidències en la forma de tractar tots dos diccionaris les relacions de parentiu i les relacions interpersonals.

1.1. ESPOSES

1. El *DIEC*, com el *DGLC* i contràriament al *DRAE*, mostra poques solteres; de fet, en la mostra no ha aparegut cap soltera explícita.

Per contra, n'hi ha alguna d'implícita; hi ha una subentrada del *DIEC* que diu així: MÀ [pl. mans]: “6 DEMANAR LA MÀ D'UNA NOIA Demanar el consentiment del seu pare o tutor per casar-s'hi.”, que l'única modificació que ha sofert respecte al *DGLC* (MÀ: “[...] Demanar la mà d'una noia, demanar el consentiment del seu pare, etc., per casar-s'hi.”) és que en el *DIEC* la noia també es pot demanar a un tutor. L'entrada s'ha redactat en present i sembla, segons el *DIEC*, que un home, ja sigui pare o tutor, ha de donar el consentiment perquè la noia es pugui casar; el qui demana i qui consent en són els protagonistes actius. També hi ha una definició introduïda en el *DIEC*, en el *DGLC* no hi era, que parla d'una transacció econòmica que actualment pot comportar el matrimoni¹⁵.

2. Si en el *DGLC* es trobaven dones definides per la seva condició d'esposes o mullers, també en la mostra del *DIEC* se n'han trobat; n'hi ha 4.

Hi ha una definició molt genèrica, que es troba tal qual en el *DGLC*, MADONA: “1 f. Tractament de cortesia que es donava a les mullers dels menestrals, a les senyores, a la Verge.” I una de més específica que es troba també gairebé idèntica en el *DGLC*, CABRER CABRERA: “2 f. Dona del cabrer.” (aquest tipus de definició també es trobava en el *DRAE*).

Hi ha dues definicions en què s'esmenta el matrimoni, CABALER: “1 m. Fill no constituït hereu que rep la seva part de l'herència en diners o en cabal en contreure matrimoni o en morir els pares.”, CAGANIU: “2 El fill més petit d'un matrimoni.”

¹⁵ CABALATGE: “1 m. Institució consuetudinària, pròpia de l'Urgell, la Conca de Barberà i una part de la Segarra, per la qual, en les capitulacions matrimonials del cabaler que es casa amb una pubilla, s'assigna a aquest una soldada, assignació regulada actualment en la Compilació del dret civil de Catalunya.”

3. Finalment, faig esment del sempre present (en els mateixos termes en tots tres diccionaris) adulteri femení consentit per un còmode marit, CABRÓ: “2 Marit que consent l’adulteri de la muller.”

1.2. RELACIONS EXTRAMATRIMONIALS

1. Dins de les relacions extramatrimonials, hi ha dues dones que tenen facilitat per les intrigues amoroses, GALANT: “3 DONA GALANT Dona que té intrigues amoroses.” i FÀCIL: “3 DONA FÀCIL Dona de la qual hom obté fàcilment els favors.”, en aquesta última, el protagonisme s’atribueix a aquest amb “hom” que n’obté el favor, la definició no es redacta pas des del punt de vista de la facilitat femenina per establir relacions. Amb molt lleus diferències aquestes dues definicions també es trobaven al *DGLC*.

Una altra definició parla de relacions sexuals no matrimonials, és la següent, MACARRÓ2: “1 m. El qui viu dels guanys d’una dona prostituïda.”, aquesta definició s’ha afegit al *DIEC*, en el *DGLC* en aquest sentit només constava la d’ARLOT: “Mot despectiu, pròpiament el qui viu a expenses d’una dona prostituïda.”, en la primera no es fa constar que sigui un mot despectiu.

1.3. RELACIONS DE FESTEIG

1. El *DIEC* també dedica definicions, en la mostra se n’han trobat 4, a les relacions de festeig.

Totes les definicions es troben pràcticament igual en el *DGLC*.

Hi ha les 2 accepcions de GALANT on es pot veure que no és el mateix un galant que una galant, “1 adj. Dit esp. de l’home obsequiós amb les dones, que s’esforça a plaure a les dones.”, “6 m. Home que festeja una dona.” En la segona accepció de la següent definició, GALANTEJADOR -A: “2 m. ESP. Home que galanteja una dona.”, el protagonisme, el punt de vista i l’androcentrisme continua sent el mateix.

L’última rebla el clau de la passivitat femenina, MADRIGAL: “1 m. Composició poètica curta que enclou un pensament delicat o galant, adreçat sovint a una dama.”

1.4. MARES

Aquest subcamp s’ha mostrat poc productiu, només consta de 3 definicions; entre d’altres raons segurament perquè en la mostra no hi entrava cap entrada referida específicament a la maternitat (en acabar-se a l’entrada MÀGIA no hi entraven ni la paraula “mare” ni d’altres de relacionades).

Hi ha una definició d’una mare no biològica que també hagués pogut posar-se amb les casades perquè la descriu com a cònjuge, MADRASTRA: “1 f. Muller d’algú respecte dels fills que aquest té d’un matrimoni anterior.”, aquesta definició és gairebé paral·lela a la del padastre, PADRASTRE: “1 m. Marit d’una dona respecte dels fills que aquesta té d’un matrimoni anterior.” És interessant veure que s’utilitza l’expressió “algú” per denominar un home en la primera definició però que per a la dona s’especifica la pertinença al seu

gènere amb la paraula “dona”; això m’ha fet tornar a rumiar si el criteri d’entendre i considerar com a genèrica la denominació “algú” de tantes i tantes definicions era realment encertat i afinat.

Un altre aspecte interessant és la constatació que MADRASTRA va seguida d’una segona accepció, MADRASTRA: “2 PER EXT. Mare que es porta malament amb els fills.”, no existeix en canvi, per al masculí aquesta accepció; de fet, aquesta consideració negativa s’ha afegit en el *DIEC*, en el *DGLC* no hi constava.

En l’últim camp es podran veure, com és habitual en tots tres diccionaris, definicions, en aquest cas dues, que parlen de la marededú; com que simplement en fan esment i no aprofundeixen en la maternitat no les faig constar aquí.

1.5. ALTRES RELACIONS FAMILIARS

Pel que fa a les altres relacions, n’hi ha 6.

1. Hi ha una germana de l’hereua, CABALERA: “1 f. Germana de la pubilla.”
2. Hi ha 3 definicions dedicades a les àvies, són d’aquest tipus, PADRÍ PADRINA: “5 POP. En algunes contrades, avi, àvia.”¹⁶
3. La meitat, però, es dediquen a les relacions de padrinatge, n’hi ha 3. Les dues primeres es troben seguides a la mateixa entrada i es refereixen a relacions “familiars” encara que no de sang, normalment producte de ritus religiosos, PADRÍ PADRINA: “2 PADRÍ DE FONTS, PADRINA DE FONTS En algunes contrades, padrí, padrina. PADRÍ JOVE, PADRINA JOVE Padrí de fonts, padrina de fonts.” La tercera és la següent, PADRINATGE: “1 m. Qualitat, obligació, del padrí o de la padrina; el fet d’èsser padrí o padrina.”

Es constata que s’ha canviat el redactat d’aquestes definicions (especialment de la primera, que deia així: “El qui i la qui presenten un infant a les fonts baptismals i li posen els noms dits de font.”) respecte al *DGLC*; de tota manera, i al marge de l’ordre de masculí i de femení, es torna a constatar una fórmula de redacció escrupolosament no androcèntrica. El *DRAE* manté mostra aquesta mateixa cura i, per altra banda, presenta padrí i padrina en entrades independents.

¹⁶ BABA: “1 f. INFANT. Àvia.”, IAIA: “1 f. Familiarment, àvia.”

Camp 2. Definicions de característiques físiques (17 definicions)

A l'igual que en l'apartat dedicat al *DRAE*, en aquest camp s'han suprimit dos dels subcamps inicials (els dedicats a la lletjor i a les aptituds físiques), ara, a més, s'ha suprimit el subcamp de les malalties i, dins de les característiques neutres, l'epígraf que recollia les definicions que tenien a veure amb l'embaràs i el part. En el *DGLC* les definicions referides a les característiques físiques assoleixen el 25,97%, mentre que en el *DIEC* arriben al 19,54%.

2.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

1. Dins les característiques neutres, n'hi ha una que mostra un tipus de definició inèdita fins aquesta edició del diccionari. Em refereixo a la definició IACETÀ IACETANA: “1 m. i f. Jacetà, jacetana.”, que descriu globalment un grup d'éssers humans amb una denominació d'ordre general. És la primera vegada que he trobat incloses les dones en una definició d'aquest tipus; el que més se li acostava en el *DGLC* són dues denominacions que es presentaven com a exemples (CASTELLÀ -ANA: “Un castellà. Una castellana.”, MERIDIONAL: “Un meridional, una meridional.”).

2. Hi ha una definició neutra d'una part del cos, DARTOS: “1 m. Plexe de fibres musculars llises situat immediatament sota la pell de l'escrot en l'home i dels llavis majors de la vulva en la dona.”; aquest és un tipus de definició ja molt més habitual en els diccionaris. Es veu en la definició un ús específic per a les dues paraules referides als éssers humans.

3. Hi ha definicions que esmenten el fet de pertànyer a una classe social o altra i l'edat. Hi ha una definició d'una dona “normal” que no pareixia en el *DGLC*, MADÒ: “1 f. En algunes contrades, tractament tradicional que s'anteposa al nom de les dones, esp. si són d'edat i de posició econòmica modesta o mitjana.”

Es troben 4 definicions en les quals es fa esment de la noblesa de les dones, n'hi ha tres d'aquest tipus, DAMA1: “1 f. Dona noble.”¹⁷ L'última de la sèrie, DAMA1: “5 DAMA D'HONOR Senyora que acompanya una princesa per servir-la i fer-ne més visible la dignitat; qualsevol de les noies escollides per a acompanyar la reina d'uns jocs florals o d'un concurs de bellesa.”, fa esment de la joventut de les dames i lliga, per tant, amb les del subcamp següent.

2.2. EDAT

1. A l'igual que en el *DGLC* i en el *DRAE*, en el *DIEC* més que adults (alguna n'hi ha, la MADÒ de més amunt en podria ser un exemple), es troben nenes, joves o dones grans; així, es fa esment de dues nenes, VAILET VAILETA: “1 m. i f. Nen, nena.”, DAINA: “2 En escoltisme, noia de set a onze anys.”; també hi ha una jove, DAMISEL·LA: “1 f. Senyoreta.”

¹⁷ DAMA1: “2 PER EXT. Senyora (realçant la idea de distinció i mai en vocatiu).”, “3 ANT. Dona noble a la qual es consagrava un cavaller.”

Finalment, es presenten dues dones grans, PADRÍ PADRINA: “6 POP. Vell, vella.”, IAIA: “2 Vella.”

2.3. BELLESA

1. Una única definició d’una dona guapa ha fet mantenir aquest subcamp; es tracta de la següent, FADA 2: “ÉSSER BELLA COM UNA FADA Posseir una bellesa meravellosa.”, aquesta definició és una innovació respecte al *DGLC*.

2.4. AGENÇAMENT FÍSIC

1. En el *DGLC* es constata una gran quantitat de definicions referides a l’agençament físic de les dones a partir de les peces de vestir, aquesta presència es repetia fil per randa en el *DRAE*, en el *DIEC*, encara que l’escàs nombre de definicions que han aparegut en la mostra no permet afirmar-ho categòricament, el fet que malgrat el petit nombre de definicions de la mostra, 4 d’aquestes definicions es refereixin a aquest aspecte, apunta que probablement aquesta tendència també es dona en el *DIEC*.

Dues accepcions d’una mateixa entrada on s’insisteix en la preferència femenina per usar-la, FAIXA: “3 Peça sencera elàstica, més d’ús femení, que també ceneix el cos per la cintura i el ventre.”, “6 Ventrera, esp. de dona.”

Després es fa esment de dues peces per abrigar-se, ABRIGALL: “3 Mantell que usen les dones per a cobrir-se o abrigar-se.”, PALATINA: “1 f. Pell amb què les dones es cobreixen el pit i les espatlles, posada a manera de corbata.”

Totes les entrades, incloses les dues últimes, es presenten com actuals. L’entrada més innovadora (i per altra banda, l’única de la mostra, encara que fent recerques selectives se’n troben més) d’aquest camp és la primera que s’ha vist, la que donava dades antropològiques d’un grup humà.

Camp 3. Definicions de característiques no físiques (14 definicions)

En el *DGLC* les definicions referides a les característiques no físiques assoleixen el 13,92%, en la mostra del *DIEC* la proporció s'ha acrescut una mica però continua sent prou similar, 16,09%.

En el moment de posar títols als subcamps de cada camp quan feia l'anàlisi del *DGLC*, vaig trobar que en tot el *DGLC* no hi havia cap característica positiva a destacar en el tercer camp de la tipologia, més aviat eren característiques neutres o no negatives, en el *DIEC*, com en el *DRAE*, hi ha alguna característica positiva.

3.1. CARACTERÍSTIQUES POSITIVES I NO NEGATIVES

Aquest primer tipus de característiques s'explica només a partir de 4 definicions.

1. Hi ha, en la mateixa tònica de la primera definició del camp anterior, és a dir, la de IACETÀ IACETANA, 2 definicions referides a una característica global d'algunes persones que en el *DIEC* inclouen les dones. Són dues definicions que no són ni positives ni negatives, són referencials ja que fan esment d'aspectes ideològics, MAÇÓ2 MAÇONA: "1 m. i f. Francmaçó, francmaçona.", UBIQUÏSTA: "1 m. i f. Ubiquïtari, ubiquïtària."

2. La tercera definició ja es trobava en el *DGLC* i no defineix les dones com a bones ni com a dolentes; n'esmenta la diversitat, no cau en el tòpic de mostrar que totes les dones són iguals, I2: "HAVER-HI DONES I DONES Haver-hi dones diferents d'altres dones, d'una altra mena."

3. La quarta definició també té el seu origen en el *DGLC*, és una definició clarament elogiosa d'una aptitud genèrica, FADA: "3 FIG. TENIR MANS DE FADA treballar com una fada Treballar amb una habilitat meravellosa."

3.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

1. Hi ha 5 definicions, una més que en el subcamp anterior, dedicades a característiques negatives.

Dues esmenten, sense qualificar-les, d'una manera neutra, doncs, les bruixes, CAÇA: "3 CAÇA DE BRUIXES Conjunt de mesures inquisitorials i repressives contra persones sospitoses de bruixeria i, per extensió, contra minories polítiques, ètniques, religioses, etc., dissidents.", SÀBAT: "2 Reunió nocturna de bruixes i de bruixots."

La tercera critica una mare no biològica, MADRASTRA: "2 PER EXT. Mare que es porta malament amb els fills."

La quarta esmenta la rudesia de maneres i mostra, de passada, un cert elitisme, PAGEROL PAGEROLA: "1 m. i f. POP. Pagès, pagesa, esp. persona que té les maneres pageses, poc distingides." Aquesta definició en el *DGLC* tenia un redactat androcèntric, no hi apareixia la dona, és, doncs, una de les que s'ha corregit.

Finalment, una de les debilitat humanes, compartida en el *DIEC*, per dones i homes, VAGARRO VAGARRA: “1 m. i f. Drogo, droga.”

3.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

1. Hi ha també 5 definicions lligades a aspectes sexuals.

N’hi ha una que diu així, BACANT: “3 FIG. Dona que, moguda per l’embriaguesa, la passió, es lliura a plaers sensuals.” i que en el *DGLC* deia així: BACANT: “[...] Fig. Dona que, moguda per l’embriaguesa, la passió, es lliura a transports desordenats.”; en la revisió del diccionari els “transports desordenats” han passat a ser, doncs, “plaers sensuals”.

Lligades a aquesta definició, n’hi ha dues que parlen de la llibertat sexual de dues dones, FÀCIL: “3 DONA FÀCIL Dona de la qual hom obté fàcilment els favors.”, GALANT: “3 DONA GALANT Dona que té intrigues amoroses.”, el punt de vista de la primera definició, no ha variat respecte al *DGLC*, és androcèntric.

Finalment, hi ha dues definicions que parlen d’un comportament suposadament femení en els homes, EFEMINAT -ADA: “1 adj. Dit de l’home que mostra un caràcter, un aspecte o un comportament generalment atribuït a les dones.”, EFEMINAR: “1 v. tr. Fer perdre (a algú) els trets masculins, fer que esdevingui, per les seves maneres i accions, semblant a una dona.”

La primera no existia en el *DGLC*, la segona ha canviat ja que el redactat del *DGLC* deia així, EFEMINAR: “Fer perdre (a algú) l’energia baronívola, fer que esdevingui, per les seves maneres i accions, semblant a una dona.”

Camp 4. Definicions d'activitats professionals (35 definicions)

Mentre que el camp dedicat a les relacions interpersonals és on hi ha més presència femenina en el *DGLC*, és en el camp dels oficis, càrrecs i professions on es troben, de llarg, més accepcions referides a les dones de la mostra del *DIEC* (de fet, el mateix que passava en la mostra del *DRAE* analitzada). S'hi dediquen 35 accepcions. En el *DGLC* les definicions referides als oficis, càrrecs i professions assoleixen el 25,39%, mentre que en el *DIEC* arriben al 40,23%; és el camp que mostra més diferència quantitativa, aquesta diferència es deu al fet que s'hi ha intervingut sistemàticament.

Malgrat aquestes diferències, els subcamps establerts per classificar les definicions del *DGLC* han estat útils i aprofitables per classificar també les del *DIEC* i el *DRAE*, tot i que ara hi ha tres subcamps que desapareixen: el de l'ensenyament, el de les mestresses de casa i el de les venedores; en la desaparició del sector de l'ensenyament de ben segur hi ha tingut a veure el fet que la mostra acabés a la paraula MÀGIA i no hi entressin, per tant, les paraules relacionades amb les mestres.

4.1. CRIADES, MINYONES I SERVEI

1. En aquest primer subcamp s'hi poden posar 3 definicions, tot i que alguna, per genèrica és dubtosa; totes són en la mateixa entrada, la primera que cito ja sortia en el *DGLC*, les altres s'han incorporat en el *DIEC*, són les següents, MADONA: “3 Dona que té al seu càrrec alguna funció.”, “4 Masovera.” i “2 Mestressa.”

4.2. MONGES

Tant el *DGLC* com el *DRAE* coincidien en la quantitat de religioses que incloïen; aquesta tònica es manté en *DIEC* ja que, gairebé a l'igual que el *DRAE*, dedica 14 accepcions que descriuen dones ocupant un lloc o altre en la religió, la majoria, 11 definicions, lògicament, i semblantment als altres dos diccionaris, adscrites a la religió catòlica; 3 definicions més es dediquen a d'altres cultes.

1. D'aquestes 11 definicions, n'hi ha 7 que giren al voltant de les abadesses.

Alguna definició amb abadessa ha aparegut al *DIEC* exactament igual que al *DGLC*, per exemple, ABACIAL: “1 adj. Relatiu o pertanyent a l'abat, a l'abadessa o a l'abadia.”, alguna altra gairebé exactament igual, ABADAL: “1 adj. Relatiu o pertanyent a la jurisdicció de l'abat o de l'abadessa.”, respecte al *DGLC* se li ha afegit el “relatiu”.

Alguna entrada és nova respecte al *DGLC*, ABACIOLOGI: “1 m. Llista d'abats o abadesses d'un monestir, una col·legiata o una canonja.”

Alguna altra entrada s'ha modificat totalment respecte al *DGLC*, la primera d'ABADIAT donava com a primera entrada “Abadia.”, i al *DIEC* diu, en canvi, “1 m. Càrrec d'abat o d'abadessa.”

D'altres s'han modificat poc o molt i han recollit la presència de les abadesses. La primera accepció d'ABADIA que al *DGLC* deia "Monestir amb territori propi, regit per un abat." ha passat a dir, "1 f. Institució o comunitat religiosa governada per un abat o per una abadessa." A la segona accepció d'ABADIAT: "2 Temps que dura el govern d'un abat o d'una abadessa.", en aquesta accepció tampoc en el *DGLC* no hi havia presència femenina.

Alguna ha recollit aquesta presència amb modificacions, la primera definició d'ABADESSA al *DGLC* deia així "Superiora d'un monestir de dones." i al *DIEC* s'ha canviat per: "1 f. Superiora d'un monestir.", és a dir, s'ha unificat parcialment amb la d'ABAT1 que diu així: "1 m. Superior d'un monestir amb facultat de conferir ordes menors als seus subordinats.", les definicions no són iguals, però ni en l'una ni en l'altra s'assenyala l'especificitat de gènere.

2. Hi ha 4 definicions, tres de les quals ja sortien al *DGLC*, que parlen de diferents aspectes.

La primera parla d'un orde específic, DARDERA: "1 f. Monja d'una congregació dedicada a tenir cura dels malalts." La segona d'una funció concreta, PABORDESSA: "1 f. Cap d'una confraria que té cura d'un altar, etc." La tercera, que es troba gairebé calcada al *DRAE*, parla d'un aspecte extern, HÀBIT: "1 m. Vestit que denota una professió, un grau, esp. el que usen els religiosos i les religioses."

L'última de les definicions s'ha reformat respecte al *DGLC*, i ara, a l'igual que en el *DRAE*, presenta un redactat respectuós amb la diferència sexual, PADRÍ PADRINA: "3 Persona que assisteix qui rep el sagrament de la confirmació, del matrimoni, de l'ordenació, una religiosa que professa; qui presenta i acompanya algú que rep un honor, un grau, etc.; qui protegeix algú en les seves pretensions, en els seus propòsits, etc." En el *DGLC* s'iniciava amb el següent masculí: PADRÍ PADRINA: "[...] El qui assisteix..."; com es pot comprovar aquest és un subcamp on s'han reformat prou accepcions per alleugerir-ne l'androcentrisme.

3. Les 3 definicions que queden són ben conegudes després d'haver-les vist amb lleus diferències al *DRAE* i al *DGLC*.

La primera és la següent, BACANT: "1 f. En l'antiga Roma, dona que celebrava les festes de Bacus.", que al *DGLC* deia "Dona que celebrava les festes de Bacus lliurant-se als transports que caracteritzaven aquestes festes." La següent s'ha afegit al *DIEC*, BACANT: "2 PER EXT. Sacerdotessa de Bacus."

L'última és la de SACERDOTESSA: "1 f. Dona dedicada o consagrada a oferir sacrificis als déus, a tenir cura de les coses sagrades."; continua sent desigual amb la masculina, SACERDOT: "1 m. Home dedicat o consagrat a oferir sacrificis als déus."

4.3. REINES, PRINCESES I NOBLES

1. Al llarg de la mostra, només ha aparegut una accepció que fes esment d'alguna noble, és una accepció que també parla de l'aspecte i de la bellesa física femenina, DAMA1: "5 DAMA D'HONOR Senyora que acompanya una princesa per servir-la i fer-ne més visible

la dignitat; qualsevol de les noies escollides per a acompanyar la reina d'uns jocs florals o d'un concurs de bellesa.”

4.4. INDÚSTRIA DEL TÈXTIL

1. També només una definició, inèdita en aquest sentit en el *DGLC*, tot i que en d'altres sentits l'entrada esmentava els sastres però no les modistes, presenta una professional del tèxtil, TALLADOR1: “2 ESP. Cambra on els sastres i les modistes tallen els vestits.”

4.6. MEDICINA

1. Aquest sector continua sent poc productiu, ateny 2 definicions, una és la de la infermera-monja que ja s'ha vist més amunt, DARDERA: “1 f. Monja d'una congregació dedicada a tenir cura dels malalts.”, l'altra és la següent, MADRONA2: “1 f. Llevadora.”

4.7. PAGESIA

1. També hi ha 2 definicions que fan referència al treball del camp, una s'hi dedica directament, PAGÈS PAGESA: “1 m. i f. Home, dona, del camp; persona que es dedica al conreu de la terra.”, la segona en fa esment de passada, PAGEROL PAGEROLA: “1 m. i f. POP. Pagès, pagesa, esp. persona que té les maneres pageses, poc distingides.”

4.9. ARTISTES

1. D'artistes, el *DRAE* i el *DIEC* en presenten gairebé el mateix nombre, 5 i 4; el *DGLC*, com és lògic, en presentava més.

A l'igual que el *DRAE*, el *DIEC* presenta ballarines entre les artistes; una de les definicions és molt genèrica, DANSARÍ DANSARINA: “1 m. i f. Ballarí, ballarina.”, l'altra és més localitzada, BAIADERA: “1 f. Ballarina i cantant de l'Índia.”

L'altra es dedica a la més clàssica de les poetes, SÀFIC -A: “1 adj. Relatiu o pertanyent a la poetessa grega Safo.”; s'hi refereix amb la denominació “poetessa” tot i que el *DIEC* presenta com a definició principal la de “poeta”.

La quarta és una artista que surt als tres diccionaris, DAMA1: “4 En el teatre, nom amb què es designa cada actriu segons el paper que representa.”

4.10. PROSTITUCIÓ

En el *DIEC* han aparegut cinc prostitutes, quatre de les quals es relacionen amb el terme BAGASSA, són d'aquest tipus, BAGASSA: “1 f. Prostituta.”¹⁸

¹⁸ BAGASSEJAR: “1 v. intr. Freqüentar bagasses.”, BAGASSER: “1 adj. Que freqüenta bagasses.”, BAGASSERIA: “1 f. Acte propi d'una bagassa.”

La cinquena està relacionada amb el proxenet, MACARRÓ2: “1 m. El qui viu dels guanys d’una dona prostituïda.”

4.12. FEINES I OFICIS DIVERSOS

1. Les 4 definicions d’oficis que consten a continuació donen compte dels canvis del *DIEC* pel que fa a les definicions que tracten oficis. Tot i que després s’analitzarà amb més detall fins on han arribat aquests canvis, es fa evident en les 4 definicions d’aquest subcamp que les definicions apareixen en el *DIEC* no perquè quan es va fer el *DGLC* no hi haguessin dones que es dediquessin a aquestes professions sinó perquè el *DGLC* n’invisibilitza la seva presència.

Són definicions prou diverses; hi ha alguna professió molt feminitzada, DACTILÒGRAF DACTILÒGRAFA: “1 m. i f. Mecanògraf, mecanògrafa.”; les altres 3 no ho són especialment, CAÇAIRE: “1 m. i f. Caçador, caçadora.”, TAFUR TAFURA: “1 m. i f. Jugador d’ofici, tafurer, tafurera.”, TALLADOR2 -A: “2 m. i f. Carnisser, carnissera.”

Per comparar millor totes aquestes dades, a continuació hi ha el mateix quadre-resum que s’ha pogut veure en l’apartat anterior, resum que comparava el *DGLC* i el *DRAE*, ara amb l’afegit de les dades corresponents al *DIEC*. Els tants per cent es donen sobre el nombre total de definicions dedicades als oficis que han aparegut al *DGLC*, al *DRAE* i al *DIEC* (malgrat que en el *DIEC* hi ha 35 accepcions dedicades als oficis, la suma dels subcamps en dona 36 perquè una de les definicions es repeteix en dos subcamps).

	<i>DGLC</i>	% sobre 177	<i>DRAE</i>	% sobre 67	<i>DIEC</i>	% sobre 35
4.1. servei domèstic	23	12,99	5	7,46	3	8,57
4.2. monges	56	31,64	13	19,40	14	40,00
4.3. nobles	9	5,08	7	10,45	1	2,86
4.4. indústria tèxtil	14	7,91	3	4,48	1	2,86
4.5. ensenyament	3	1,69	10	14,92	0	0
4.6. medicina	7	3,95	2	2,98	2	5,71
4.7. pagesia	8	4,52	1	1,49	2	5,71
4.8. mestresses de casa	3	1,69	1	1,49	0	0
4.9. artistes	11	6,21	5	7,46	4	11,43
4.10. prostitució	21	11,86	8	11,96	5	14,28
4.11. venedores	7	3,95	3	4,48	0	0
4.12. oficis diversos	11	6,21	9	13,43	4	11,43

Si es comparen les dades del *DGLC* i el *DIEC* es veu que hi ha unes xifres que es mantenen similars, unes que baixen en el *DIEC* respecte al *DGLC*, unes xifres, en canvi, que van en sentit contrari i unes finalment que són de difícil interpretació perquè les ocurrències són o bé mínimes o bé zero.

Deixant de banda aquestes últimes dades, les que es mantenen similars són les dels subcamps referits a la pagesia i a la medicina. Les que baixen són les que afecten al servei domèstic. Ara, les més significatives són les dades que han pujat; al marge de les dades que afecten els oficis diversos, els oficis que s’han acrescut en el *DIEC* respecte al *DGLC* són el de religiosa, prostituta i artista; xifres que reforcen estereotips oposats.

Camp 5. D'altres definicions (5 definicions)

En el *DGLC* les definicions referides a aquest camp, és a dir, definicions que no han pogut classificar-se en cap dels altres quatre camps vistos fins ara, assoleixen, un cop sumats els dos camps que en aquesta anàlisi s'han unificat, un 10,19%, mentre que en el *DIEC* arriben al 5,75%. No es fa esment en aquest camp de les mares metafòriques ja que, com que no ha entrat en la mostra l'entrada MARE, no han aparegut les metàfores corresponents.

5.1. MAREDEDÉUs, VERGES I SANTES

1. Al *DIEC* hi ha 3 definicions en què surtin verges o marededéus.

Les dues marededéus són aquestes, ICONA: “1 f. Imatge pintada, en baix relleu o en mosaic, de Jesucrist, de la Mare de Déu, d'un sant, esp. entre els orientals.”, SABATINA: “1 f. Conjunt d'actes específics de devoció que hom fa els dissabtes en honor de la Mare de Déu.”

La verge és la següent, MADONA: “1 f. Tractament de cortesia que es donava a les mullers dels menestrals, a les senyores, a la Verge.”; a l'igual que en els altres dos diccionaris, també en el *DIEC* es troba la referència a la virginitat, a una característica física especialment esmentada per a les dones, a través de la marededéu.

5.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

1. Les altres 2 definicions es dediquen a éssers mitològics, totes dues a les fades, FADA: “1 f. Ésser fantàstic que es representa sota la figura d'una dona dotada d'un poder sobrenatural.”, FADAR: “1 v. tr. Una fada, exercir el seu poder (sobre algú); encisar, encantar.”

3.2.5. Anàlisi dels exemples per camps de classificació

Un cop comptabilitzades i analitzades les definicions passo als exemples amb presència femenina de la mostra del *DIEC*. Pel que fa al *DGLC* i al *DRAE*, al marge de comptabilitzar i analitzar la presència femenina o mixta, també havia comptabilitzat els exemples amb presència masculina i n'havia fet notar (tot i la petita xifra d'exemples que mostra el *DRAE*) la coincidència percentual en l'apartat anterior. En el quadre següent adjunto aquelles xifres i hi afegeixo les dades que ha donat el *DIEC*.

Diccionari	Ex. femenins	%	Ex. masculins	%	Total exemples
<i>DGLC</i>	775	11,30	6.084	88,70	6.859
<i>DRAE</i>	10	11,10	80	88,90	90
<i>DIEC</i>	63	16,28	324	83,72	387

Com es pot comprovar, el nombre d'exemples amb presència femenina s'ha crescut en el *DIEC* en un 5% respecte als altres dos diccionaris.

En la comparació dels exemples en què hi ha presència de les dones que he trobat al llarg del *DRAE* i del *DIEC*, he procurat també cenyir-me als camps de classificació establerts per fer l'anàlisi dels exemples i de les definicions del *DGLC* per les raons que ja he exposat al llarg d'aquesta tesi.

Com ja és habitual, també pel que fa al *DIEC*, alguns dels exemples –he procurat que fossin el mínim possible– es repeteixen en més d'un camp de la classificació ja que el contingut així ho ha imposat. No és d'estranyar, doncs, que, malgrat que el nombre total d'exemples trobats al llarg del *DGLC* sigui de 775, un cop sumats tots els exemples inclosos a cada un dels 5 camps de la tipologia utilitzada en aquest apartat i l'anterior, aquests exemples superin aquesta xifra.

El mateix ha passat amb els exemples del *DIEC*, en total hi ha 63 exemples amb presència de dones, ara, una vegada sumats tots els exemples inclosos en cada un dels camps, aquests exemples atenyen el nombre de 67, aquesta última suma indica que 4 exemples s'han situat a més d'un camp.

En la graella següent es pot veure el nombre d'exemples que, un cop feta la tasca del buidatge, han correspost a cadascun dels 5 camps de la classificació en cada un dels diccionaris. Tant pel que fa al *DGLC* com per al *DIEC*, en el camp dedicat a d'altres exemples hi ha sumats els que sortien en els camps sisè i setè del *DGLC* (també es reflecteix aquesta mateixa suma en el quadre dels tants per cent); no es comptabilitzen tampoc en aquest quadre els exemples del Camp 04 (el dedicat a les actituds) del *DGLC*.

Diccionari	Parentiu	Car. ffs.	Car. no ffs.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	324	186	169	95	63
<i>DIEC</i>	12	9	20	9	17

A continuació, hi ha les xifres anteriors en tants per cent sobre els 775 exemples del *DGLC* i sobre els 63 exemples del *DIEC* respectivament.

Diccionari	Parentiu	Car. fís.	Car. no fís.	Oficis	Altres
<i>DGLC</i>	41,81%	24,00%	21,81%	12,26%	8,13%
<i>DIEC</i>	19,05%	14,29%	31,75%	14,29%	26,98%

Si prudent havia de ser la mirada sobre els tants per cents de la mostra classificada per camps de les definicions del *DIEC*, la prudència encara s'ha d'acréixer més a l'hora de mirar els percentatges dels exemples repartits per camps ja que el seu nombre és encara més petit. És per això que en l'anàlisi per camps que hi ha a continuació he comprovat sempre si cada un dels exemples era nou, modificat o igual respecte als que hi havien al *DGLC*; crec que són dades significatives.

Camp 1. Exemples de relacions de parentiu i afiliació (12 exemples)

El primer camp no presenta el mateix gruix en el *DGLC* que en el *DIEC*; mentre que en el *DGLC* és de llarg el camp en el qual es troben més exemples referits a les dones, en el *DIEC* és el dedicat a les característiques no físiques. En el *DGLC* els exemples referits al parentiu o a les relacions interpersonals assoleixen el 41,81%, en el *DIEC* atenyen el 19,05%, la desproporció, doncs, és molt gran. La gran quantitat de relacions interpersonals que surt en el *DGLC* va generar una sèrie de subcamps, malgrat que s'han mostrat útils també per treballar i analitzar la informació que s'extreia del buidatge del *DIEC*; de tota manera, he hagut d'eliminar el subcamp dedicat a les relacions extramatrimonials, ja que en la mostra del *DIEC* no ha aparegut cap exemple que s'hi pogués incloure.

S'ha de fer constar que al llarg d'aquest camp tots els exemples menys un havien aparegut ja en el *DGLC*; un altre dels exemple mostra ara algunes diferències en el redactat que, de tota manera, no n'afecten el contingut. Hi ha, doncs, moltes coincidències en la forma de tractar les relacions de parentiu i les relacions interpersonals en el *DGLC* i en els exemples de la mostra del *DIEC*.

1.1. ESPOSES

1. Dedicats al matrimoni o a qüestions que s'hi relacionen hi ha 4 exemples.

Els tres primers, vistos ja en el *DGLC*, mostren passivitat per part de les dones i iniciativa masculina. El primer tracta d'un acord entre homes per casar la filla, SACRIFICAR: "Casant-la amb aquell, ha sacrificat la filla." (en el *DGLC* concretament deia així: "Ha sacrificat la filla (casant-la malament, a disgust seu, etc.)" El segon, una conquesta matrimonial, CAÇAR: "Ha caçat una bona pubilla." L'altre és l'única mostra d'afecte matrimonial que s'havia trobat en el *DGLC* i també l'única de la mostra del *DIEC*, ABRAÇAR: "Abraçà sa muller."

El quart exemple és nou i esmenta una caixa específica, una part del dot, CAIXA: "Caixa de núvia."

1.3. RELACIONS DE FESTEIG

1. En les relacions de festeig col.loco ara aquests 3 exemples una mica imprecisos que en el primer capítol havia situat en el subcamp dedicat a les accions que reben les dones. El primer és un obsequi que rep una noia, A2: "Donar una flor a una noia."

Els altres dos són d'una mateixa entrada, parlen d'un determinat festeig tenyits d'un aire anacrònic, DAMA1: "Morir per la seva dama.", "La dama dels seus pensaments."

Entre els exemples del *DGLC* d'aquest camp hi havia posat un exemple una mica insòlit que remetia a les ganes o no de tenir relacions sexuals, en el *DIEC* l'he trobat sense canvis, EIXIT -IDA: "És una noia poc eixida, molt eixida."

1.4. MARES

1. Pel que fa a les mares n'hi ha 2. El primer exemple és una acció que rep la mare directament, A2: “Escriure a la mare.” En el segon es parla d'una futura notícia que rebrà, I2: “Quina desgràcia!, i la meva mare que no en sap res.”

(En l'últim camp es trobarà, com és habitual en tots tres diccionaris, alguna definició que parla de la marededéu; com que no aprofundeix en la maternitat no la faig constar aquí.)

1.5. ALTRES RELACIONS FAMILIARS

1. Quant a les altre relacions, hi ha 2 exemples. Un es dedica a una germana, LA3: “La meva germana.” L'altre (amb un redactat poc androcèntric), a la padrina i al padrí, PADRÍ PADRINA: “El padrí li va posar Joan, i la padrina, Jaume.”

Dels pocs exemples del *DRAE*, l'únic que s'inclouïa en les relacions de parentiu, era el següent, ECHAR: “ECHARSE novia.”; un exemple tòpic dedicat a les relacions matrimonials o prematrimonials. Com en molts exemples del *DGLC* i del *DIEC* el punt de vista, el protagonisme i la iniciativa, és masculí.

Camp 2. Exemples de característiques físiques (9 exemples)

D'aquest camp s'ha suprimit el subcamp dedicat a la lletjor que ja havia desaparegut en l'apartat corresponent al *DRAE*; s'ha mantingut ara, en canvi, respecte a l'apartat del *DRAE*, d'on havia desaparegut, el subcamp dedicat a les aptituds físiques. A l'igual que en la secció dedicada a les definicions d'aquest mateix apartat, és a dir, respecte a tot el *DIEC*, s'ha suprimit el subcamp malalties i en aquesta secció dedicada als exemples també s'ha suprimit el primer subcamp el de les característiques neutres ja que no se n'ha trobat cap exemple específic.

Menys un únic exemple, tota la resta dels que surten en aquest camp ja s'havien vist en el *DGLC* (un en forma de definició). En el *DGLC* els exemples referits a les característiques físiques assoleixen el 24,00%, mentre que en el *DIEC* arriben al 14,29%.

2.2. EDAT

1. A aquest subcamp corresponen 3 exemples. N'hi ha dos amb noies, SABER1: “Ho donaré a la noia que tu saps.”, d'una de les quals s'esmenta l'edat, ABRIL: “Una noia de quinze abrils.”; al llarg dels exemples es poden trobar més noies, xicotes i joves però estan col·locades en d'altres camps o subcamps (per exemple el que ve a continuació) per ser més rellevant algun altre tret del seu contingut. Es troba també una dona definida com a adulta, MADUR -A: “Un home madur, una dona madura.”, aquest exemple abans era una definició en el *DGLC* (MADUR -A: “[...] *Un home madur, una dona madura*, que ja no és jove.”).

2.3. BELLESA

1. El subcamp que mostra més exemples és, amb 4 exemples, el dedicat a la bellesa. En un dels exemples l'especifica, PALMA: “Totes eren molt boniques però ella s'emportava la palma.”; en dos més és més que possible que en formi part, GALÀ -ANA: “Les noies més galanes de la vila.”, GALANT: “És una galant xicota.”; en el quart ja no és tan clar, però és una possibilitat, IDEAL: “És una dona ideal.”

2.4. AGENÇAMENT FÍSIC

1. L'exemple que correspon al subcamp de l'agençament físic és nou, s'ha introduït en el *DIEC*, és el següent, ABILLAR: “Una cambrera molt ben abillada.” Es constata que es tracta d'un ofici femení i que es parla de l'aspecte físic de la protagonista.

2.5. APTITUDS FÍSIQUES

1. Finalment, l'exemple que inclòs en les aptituds físiques, BAIX2: “Ella ha saltat més baix que tu.”

En el *DRAE*, corresponents a aquest segon camp, se'n trobaven dos. A la paraula GALA, l'exemple “Isabel es la GALA del pueblo.”, que també pot tenir connotacions no físiques, però que de físiques segur que en té, recorda en gran manera el que s'acaba de veure a la

paraula GALÀ -ANA. Després hi ha el de RABIOSAMENTE: “Es RABIOSAMENTE guapa.”

Camp 3. Exemples de característiques no físiques (20 exemples)

En el *DGLC* els exemples referits a les característiques no físiques assoleixen el 21,81%, en la mostra del *DIEC* la proporció s'ha acrescut considerablement, és de llarg la que més ha augmentat, assoleix el 31,75%.

No només ha augmentat quantitativament sinó que ha canviat qualitativament: mentre que en les definicions del *DGLC* corresponents a aquest camp les característiques negatives doblaven llargament les positives, ara, en el *DIEC*, n'hi ha més de positives (no simplement neutres) que de negatives; realment s'ha capgirat la representació femenina gràcies als exemples introduïts per primer cop en el *DIEC*; és a dir, s'hi percep la voluntat d'incidir-hi sistemàticament. Per altra banda, ha desaparegut, per als exemples que han aparegut a la mostra, el subcamp dedicat específicament a les característiques lligades a la sexualitat.

3.1. CARACTERÍSTIQUES POSITIVES

Dels 11 exemples que corresponen a aquest subcamp, tres són exemples nous, exemples que no apareixien en el *DGLC*; un quart exemple ha canviat una mica: ha baratat una característica física per una de no física, és per aquesta raó que ara es troba en aquest camp i no en l'anterior.

1. Primer de tot situo els 2 exemples que parlen del caràcter positiu de les dones. En aquest sentit, un dels exemples que hi ha és completament nou, OBERT -A: "L'Elisenda té un caràcter molt obert.". El segon ha canviat, com deia més amunt, una característica física per una de no física, és el següent, ECLIPSAR: "Amb la seva simpatia eclipsa totes les altres dones."; en el *DGLC* deia així: "Amb la seva bellesa eclipsa totes les altres dones."

2. En segon lloc, esmento els 2 exemples que corresponen a noies plenes d'encant, GALÀ -ANA: "Les noies més galanes de la vila.", GALANT: "És una galant xicota." Finalment, cito una dona que exemplifica una virtut indefinida, IDEAL: "És una dona ideal."

3. En tercer lloc, recullo, per una banda, 2 exemples (presents ja en el *DGLC*) que parlen de la capacitat i l'aptitud per a la feina, HABILITAT2 -ADA: "És una noia molt habilitada.", LABORIOS -OSA: "És una noia molt laboriosa." i, per altra banda, els 2 exemples nous que parlen d'habilitats i aptituds una mica més concretes, EFICIENT: "La Lluïsa ha estat molt eficient en la resolució d'aquest problema.", FACILITAR: "Ella et facilitarà tota la informació que necessitis." Els exemples dedicats a les capacitats laborals són els més nombrosos; els dos últims (tots dos nous) estan redactats d'una manera inèdita en el *DGLC*.

4. Finalment, 2 exemples més que es trobaven tal qual en el *DGLC*, parlen de les característiques d'una dama, tots dos són de la mateixa entrada, DAMA1: "És una dama respectabilíssima.", "Sembla una gran dama."

3.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

Dels 9 exemples que corresponen a aquest subcamp, tres són nous i un ha canviat lleugerament.

1. En l'anàlisi del *DGLC* deia que la majoria d'exemples negatius presentaven dones desprotegides i desvalgudes; ara, un total de 4 exemples ho continua fent.

Els 2 exemples d'una mateixa entrada, I2: "Ella reia i plorava alhora.", I2: "Jo li vaig dir que no tornaria, i ella, llavors, es va posar a plorar.", presenten els plors (un dels cops d'una manera inestable i un xic incoherent) com a símptoma de debilitat.

Un altre exemple, presenta una desafortunada dona, DE2: "La desgraciada de la Maria.", que en el *DGLC* es caracteritzava d'una altra manera (DE: "La pobreta de la Maria."). A continuació, un dels tres exemples nous mostra una dona que fa l'enze, BADOCA -A: "Aquesta noia és massa badoca."

2. El cinquè, que ja es trobava en el *DGLC*, presenta una jove sense substància, FADEJAR: "És una noia que fadeja."; un altre exemple, present també en el *DGLC*, compensa aquest fadejar presentant la fúria com a característica criticable, RABIÓS -OSA: "Que ets rabiosa: de seguida t'enfureixes."

3. Encara un altre exemple dels que sembla una definició presenta un home i una dona de costat, EGOISTA: "Un home egoista, una dona egoista."

4. Finalment, 2 exemples dels introduïts com a nous en el *DIEC* tanquen aquest camp. En el primer es presenta una conductora suïcida, KAMIKAZE: "Una kamikaze de la conducció."; el segon i últim presenta alhora dues característiques negatives, una ruca i una rondinaire, NA: "Na Capbuit, na Remuga."

Pel que fa a aquest camp, el *DRAE* en presentava només un, DE2: "La taimada DE la patrona.", en el qual s'incideix en una qualitat lligada a la tiferia. També hi correspondria el de l'entrada GALA que s'ha vist en el camp anterior, "Isabel es la GALA del pueblo."

Camp 4. Exemples d'activitats professionals (9 exemples)

El *DGLC* inclou un 12,26% d'exemples referits a aquest camp, la mostra del *DIEC* arriba al 14,29% d'exemples dedicats a les feines de les dones. Aquest camp també ha variat respecte al *DGLC*, mentre 4 dels exemples ja es trobaven al *DGLC*, 5 exemples són nous.

S'han aprofitat alguns dels subcamps establerts al llarg de la tesi per a aquest camp, d'altres, com s'anirà comprovant, s'han mostrat improductius i desapareixen.

4.1. Servei domèstic

1. El servei domèstic continua tenint-hi una representació, de fet, com en els exemples del *DGLC*, és el subcamp que en té més. N'hi ha 3.

Dos dels exemples ja sortien en el *DGLC*, l'un retrata una majordoma, MADONA: "La madona de la casa, de les claus."; l'altre, una minyona, CABASSET1: "Hem anat a plaça, la minyona amb el cistell i jo amb un cabasset." El tercer és nou i es dedica a una cambrera, ABILLAR: "Una cambrera molt ben abillada."

4.2. Monges

1. Hi ha una representació religiosa, no és una monja catòlica (la mostra no va agafar la paraula "monja" o derivades), però sí representant de la cultura occidental, al *DGLC* ja hi era, SACERDOTESSA: "Sacerdotessa de Vesta."

4.6. Medicina

1. Un exemple també parla d'unes dones dedicades a la sanitat, és un exemple nou però no per això és estereotipat ja que parla d'una feina feminitzada, VACUNADOR -A: "Les infermeres vacunadores."

4.7. PAGESIA

1. La pagesia està representada amb dos exemples, el primer ja es trobava en el *DGLC*, DAVANTAL: "Ella era davall l'arbre i tomava les fruites amb el davantal.", el segon s'ha introduït en el *DIEC*, DALL: "En aquest prat, el dall és meu i el redall, de la pagesa d'allà baix."

4.9. Artistes

1. Un exemple nou parla d'una artista, DAMA1: "Havia fet tota mena de papers, a més de primera dama, segona dama i dama jove."

4.12. Oficis diversos

1. Finalment, un exemple s'ha situat per la seva concreció als oficis diversos ja que no és possible ni tan sols intuir a què es dediquen les treballadores, CADA: “Ha donat el jornal a cada treballadora.”

Tots els oficis que han aparegut en la mostra tenen dues característiques generals, en primer lloc, són estereotipadament femenins, fins i tot els introduïts per primer cop en el *DIEC*; en segon lloc, presenten oficis poc remunerats i poc prestigiats socialment.

Curiosament, la majoria d'exemples del *DRAE*, 4, es podien classificar en aquest camp; n'hi havia un dedicat a una patrona, DE2: “La taimada DE la patrona.”; i n'hi havia 3 d'obsolets dedicats a l'ensenyament primari, eren d'aquest tipus, LABOR: “Sacar a la niña de LA LABOR.”

Camp 5. D'altres exemples (17 exemples)

En el *DGLC* els exemples que no han pogut classificar-se en cap dels altres quatre camps vistos fins ara, assoleixen el 8,13%, mentre que en el *DIEC* arriben al 26,98%. En aquest camp es presenta alguna definició que en el *DGLC* hagués anat al camp dedicat a les actituds. No es fa esment de cap mare metafòrica ja que, en no haver entrat en la mostra l'entrada MARE, no han aparegut les metàfores corresponents.

5.1. MAREDEDÉUs, VERGES I SANTES

1. Un exemple amb marededéu fa que hi hagi aquest primer epígraf dedicat a les dones sublimades, EFÍGIE: “Una antiga efígie de la Mare de Déu dels Dolors.”

5.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

1. Els 4 exemples següents es dediquen a éssers mitològics, tots quatre a les fades, són d'aquest tipus, FADA: “Un conte de fades.”¹⁹

5.3. INCLASSIFICABLES

Hi ha 12 exemples que no he sabut classificar a cap altre lloc.

1. N'hi ha un d'escadusser que ja es trobava al *DGLC* que parla d'un determinat associacionisme femení, DAMA1: “Junta de dames.”

2. Hi ha 5 exemples que incideixen en alguns dels articles que acompanyen noms de persona; són d'aquest tipus, LA3: “La Marta.”²⁰; hi ha un altre exemple metalingüístic encara que una mica diferent, ABREVIATURA: “L'abreviatura de senyora és Sra. i la de senyor, Sr.”

3. Finalment, aquests 5 exemples nous en el *DIEC* que són realment diversos, ABSOLDRE: “En el judici la van absoldre.”²¹ El cinquè i últim ja es trobava en el *DGLC* amb un marquès i una marquesa en comptes del parell de regidors, PADRÍ PADRINA: “La campana fou batejada amb el nom d'Eulàlia: en foren padrins dos regidors.”

En el *DRAE*, hi havia tres exemples que es podien incloure en aquest camp, es tractava d'exemples de tipus metalingüístic.

¹⁹ DE2: “Conte de fades.”, FADA: “Per encantaments d'una fada.”, “Un país de fades.”

²⁰ L'1: “L'Antònia.”, N'2: “N'Andreu i n'Aina.”, NA: “He vist na Catalina amb n'Aina.”, “A la senyora Na Teresa Pujols.”

²¹ ECLIPSAR: “Ara mateix eren aquí, però no les veig enlloc: s'han eclipsat.”, NAT NADA: “Nada l'any 67.”, EH: “Eh, Roser, vine!”

3.2.6. Resultats i conclusions de la comparació entre el *DGLC* i el *DIEC*

Malgrat que el nombre respectiu de definicions i d'exemples que recullen les dues mostres del *DIEC* més que afirmar (ja que la quantitat de dades analitzades no arriba a ser prou significativa), suggereixen i apunten tendències, a continuació faig un resum dels resultats de la comparació entre tots dos diccionaris al meu entendre més importants de cada camp.

Camp 1. Definicions i exemples de relacions de parentiu i afiliació

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp és força més baix en el *DIEC* que en el *DGLC*, 8 punts per sota; en aquest camp, de tota manera, el contingut de les definicions no varia gaire entre tots dos diccionaris.
2. Pel que fa als exemples la diferència encara s'acrea més, 22 punts (la proporció del *DGLC* dobla la del *DIEC*); malgrat això, s'ha de fer constar que tots els exemples del *DIEC* menys un ja es trobaven en el *DGLC*. El contingut dels exemples no ha variat, doncs, en aquest camp.
3. Tots dos diccionaris presenten una gran quantitat de dones subordinades per la seva relació de parentiu amb un home, percebudes com a apèndix d'un home.
4. El *DIEC*, a l'igual que el *DGLC*, mostra dones com a “dones de” o “esposes”. Els homes no apareixen en general per aquesta faceta.
5. Tant l'un com l'altre diccionari, contràriament al *DRAE*, mostren poques solteres.
6. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot deixant de banda les no encaminades al matrimoni, són heterosexuales.
7. La presentació de relacions interpersonals des d'una òptica androcèntrica en tots dos diccionaris: 1) caracteritzen les dones passives i els homes actius en definicions de festeig o galanteig; 2) mostren redaccions concretes d'accepcions que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes, un exemple d'això és com enfoca l'adulteri: la consideració dels homes enganyats o cabrons.
8. Malgrat que en la mostra analitzada no hi entrava la paraula MARE ni altres de derivades, també el *DIEC* inclou un nombre significatiu de mares. En aquest punt tots dos diccionaris coincideixen a criticar les dones per no complir bé les seves funcions (en el *DGLC* la crítica s'adreçava a les marasses, en el *DIEC*, al contrari).
9. Tots dos diccionaris gairebé mai no presenten relacions de col.laboració entre les dones, fins i tot mai no n'ensenyen relacions d'afecte o valoració. Com a exponent clar d'aquesta característica, d'un gran simbolisme, es constata que en cap context del *DGLC* i tampoc al llarg de la mostra analitzada del *DIEC*, es defineix una amistat entre dues o més dones.
10. Tant el *DIEC* com el *DGLC* en les altres relacions de parentiu mostren un redactat no androcèntric.

Camp 2. Definicions i exemples de característiques físiques

1. El tant per cent de definicions és més alt en el *DGLC* que en el *DIEC*; en l'últim diccionari és de 6 punts menys. Malgrat això en el *DIEC* continua havent-hi més definicions de característiques físiques que no pas de no físiques.
2. Aquesta tendència s'acrea en els exemples, fins al punt que en aquest camp el tant per cent del *DIEC* és 10 punts més baix que en el *DGLC*; en el *DIEC* hi ha més exemples

que esmenten característiques no físiques de les dones que no pas característiques físiques. Com en el camp anterior, el contingut dels exemples del *DIEC* i del *DGLC* no ha variat: l'únic exemple nou és estereotipadament femení i incideix en l'aparença física a través de la roba.

3. En la mostra del *DIEC* hi ha poques descripcions físiques de les dones que es refereixin a un aspecte general de la humanitat o al cos humà en general.
4. La tendència de tots dos diccionaris és de no presentar adultes i, en canvi, mostrar joves i nenes, per una banda, i dones grans, per l'altra.
5. En el *DIEC* també es troba la descripció de l'aspecte físic de les dones a partir d'explicar-ne peces de vestir, recurs que incideix en l'aspecte físic.
6. Un altre dels usos androcèntrics, ús lligat a les definicions del resultat anterior, a més dels que s'han esmentat en els resultats del segon camp, consisteix en la tendència de tots dos documents a especificar que les peces de vestir són pròpies de les dones, però en canvi no fer-ho quan són només masculines.

Camp 3. Definicions i exemples de característiques no físiques

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp és prou similar en el *DGLC* i en el *DIEC*, és només 3 punts més elevat en el *DIEC*.
2. Pel que fa als exemples, el *DIEC* en presenta molts més que el *DGLC*, 10 punts més; en el *DIEC*, contràriament que en el *DGLC*, aquest camp mostra més exemples que l'anterior. És el camp que més innovacions ha rebut: dels 20 exemples que s'hi troben 6 són completament nous.
3. Pel que fa al contingut de les definicions, les negatives doblen les positives i no negatives. Si a les negatives en general se'ls sumessin les negatives que parlen d'algun aspecte de la sexualitat, el panorama de qualitats negatives triplicaria el de les positives.
4. El *DIEC* presenta alguna definició d'algun aspecte ideològic global de les persones amb protagonisme compartit pels dos sexes.
5. Quant al contingut dels exemples, és el primer dels diccionaris analitzats que mostra més exemples positius que negatius; mostra una gamma més àmplia de qualitats.
6. Quant a la sexualitat, en les definicions es critica l'activitat sexual de les dones, que és vista com un transport desordenat i lubrificat; també ho abona el gran nombre de prostitutes que apareixen en els dos diccionaris.
7. Malgrat que en la mostra analitzada del *DIEC*, no s'hi troba cap dona descrita per la seva capacitat intel·lectual, hi ha exemples inèdits en el *DRAE* i en el *DGLC* que presenten el caràcter obert o l'eficiència d'algunes dones.

Camp 4. Definicions i exemples d'activitats professionals

1. A l'igual que en el *DRAE*, en el *DIEC* el tant per cent de definicions d'aquest camp és el més elevat, aquest cop és gairebé 15 punts més elevat.
2. Hi ha algunes definicions en el *DIEC* que mostren la diferència sexual que en el *DGLC* no hi eren.
3. Pel que fa als exemples, hi ha aproximadament la mateixa proporció d'exemples en el *DIEC* i en el *DGLC* (el *DIEC* en presenta 2 punts més). A pesar d'això, dels 9 exemples que mostra el *DIEC*, 5 són nous; aquesta innovació és només quantitativa perquè qualitativament els cinc exemples nous continuen sent estereotipadament femenins.

4. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones inclosos en tots dos diccionaris són poc remunerats, poc prestigiats i en posicions subalternes.
5. Coherentment amb això, tampoc no presenten mestresses de possessions, siguin quines siguin aquestes possessions (pel que fa al *DRAE*, només n'hi havia vestigis en les tres accepcions dedicades a les caciques).
6. En aquest camp es comprova un altre biaix dels dos diccionaris: el biaix religiós ja que hi surten gran quantitat de religioses.
7. En aquest camp (com en el *DRAE*), s'observa encara un altre biaix del *DGLC* i del *DIEC*, em refereixo al classisme o elitisme, hi ha moltes religioses ocupant càrrecs jeràrquics.
8. Una professió nodridament representada en tots dos diccionaris és també la de prostituta, si en el *DGLC* i el *DRAE* atenyien el mateix tant per cent, el *DIEC* encara el presenta una mica més elevat (no cal ni dir que és una professió considerada específicament femenina ni tampoc que es caracteritza per formar part de les relacions interpersonals).

Camp 5. D'altres definicions i exemples

1. Es torna a detectar el biaix religiós en el *DIEC*, especialment en les definicions, ja que hi ha proporcionalment força aparicions simbòliques de sers femenins concretats en marededéus (més de la meitat).
2. Quant als exemples, hi abunden en gran manera les fades.
3. Hi ha força exemples metalingüístics.

Per acabar aquesta comparació i arrodonir els resultats per camps que s'acaben de veure, m'agradaria fer notar alguns aspectes del *DIEC* que divergeixen respecte al *DGLC*; trets que incideixen en la posada al dia d'un diccionari (el camí del *DGLC* al *DIEC*) des del punt de mira del sexisme i l'androcentrisme dels diccionaris.

En el primer camp, els canvis més notables són d'ordre quantitatiu; consisteixen en la disminució del percentatge al llarg del *DIEC* de les definicions i especialment dels exemples que es dediquen a les relacions de parentiu i afiliació: com que s'ha fet pujar la presència femenina en d'altres àmbits (en el de les característiques no físiques i, sobretot, en el dels oficis) i no s'ha variat especialment aquest aspecte en el nou diccionari, el *DIEC* mostra proporcionalment menys presència femenina que el *DGLC* en aquest primer camp. Pel que fa al contingut de les definicions i dels exemples, en l'anàlisi per camps i en el resum se n'ha pogut veure les principals característiques.

El segon camp mostra quantitativament, encara que en menor proporció, la mateixa tendència: baixen el nombre de definicions i també especialment el nombre d'exemples. En aquest camp, el *DIEC* presenta una innovació qualitativa respecte al *DGLC* (i sigui dit de passada, també respecte al *DRAE*) que variarà la configuració d'entrades d'aquest camp i també dels dos següents, és a dir, en força tipus d'entrada referides a éssers humans. Pel que fa a aquest camp, em refereixo a definicions que donen dades antropològiques d'un grup humà com la de IACETÀ IACETANA: "1 m. i f. Jacetà, jacetana.", o la d'alguna característica física com pot ser l'edat, VAILET VAILETA: "1 m. i f. Nen, nena."; en primer lloc, ja en la mateixa expressió de l'entrada presenta un canvi perquè consigna el

masculí i el femení de la paraula sencers; en segon lloc, la decisió d'entrar aquest tipus d'articles d'aquesta manera (IACETÀ IACETANA), fa que, encara que no d'una manera sistemàtica, l'aparició de femení i masculí s'arrossegui també dins la redacció de l'entrada ("1 m. i f. Jacetà, jacetana.") en articles nous; és a dir, s'utilitzi en la redacció de l'entrada també el femení per descriure globalment un grup d'éssers humans amb una denominació d'ordre general i no específica del gènere femení. Aquestes dues característiques en el redactat de les definicions a l'hora de referir-se a éssers humans és la que s'ha passat a utilitzar d'una manera sistemàtica en el *DIEC* (amb excepció de la majoria d'entrades referides al cos humà; aquests últims articles no s'entren amb una paraula que es refereix a un ésser humà, IACETÀ IACETANA, sinó normalment amb una paraula que es refereix a un tros del cos, MÀ). És un tipus de redacció que visibilitza les dones al llarg de moltes de les entrades referides a la humanitat.

També hi ha hagut alguns canvis, encara que no sistemàtics, en la utilització de la paraula "home" pel que fa a les accepcions que es dediquen al cos humà. Així, hi ha alguna entrada en què s'ha deixat de banda la paraula "home" i s'ha optat per una denominació genèrica com "ésser humà" (MEMBRE: "1 m. Qualsevol de les extremitats de l'**ésser humà** i dels animals, articulades al tronc."), o "espècie humana" (CABELL: "1 m. Pèl que surt a la pell del crani de l'**espècie humana**."), o la inclusió de definicions que esmenten el cos humà d'una manera sexuada i diferenciada quan cal (DARTOS: "1 m. Plexe de fibres musculars llises situat immediatament sota la pell de l'**home** i dels llavis majors de la vulva en la **dona**."; ara, pel que fa al cos humà, aquests canvis són erràtics, hi ha força entrades en què s'ha conservat la denominació "home" (MÀ, BRAÇ, CAMA...). En d'altres tipus d'entrada també hi ha aquesta oscil·lació, es poden trobar accepcions amb una expressió genèrica (VACCÍ -INA: "4 Limfa provinent d'algun animal afectat del vaccí i que, injectada en l'organisme **humà**, l'immunitza contra la verola."), però en l'accepció anterior de la mateixa entrada es troba l'expressió "home" (VACCÍ -INA: "3 m. Malaltia eruptiva d'origen víric, observada sobretot en les vaques, però també en el bestiar equí i en l'**home**.").

El tercer camp mostra quantitativament la tendència contrària dels dos anteriors: tant en les definicions, com en major grau en els exemples, se n'han acrescut els nombres respectius, cosa que fa que hi hagi una representació més gran de les dones en el *DIEC* que en el *DGLC* de les característiques no físiques de les dones i de la humanitat. Tot i que les xifres no són representatives pel que fa a les mostres del *DIEC*, respecte a les definicions del *DIEC* hi ha només un 3% menys de definicions dedicades a les característiques no físiques que a les físiques (en el *DGLC* la proporció a favor de les físiques era del 17%) i pel que fa als exemples, en el *DIEC*, els de característiques no físiques superen en un 16% els de característiques físiques (en el *DGLC* la proporció es donava a l'inrevés en un 2%). Qualitativament, es comprova que la manera de presentar les definicions a què em referia més amunt també es dona en aquest camp en definicions del tot inèdites en el *DGLC* (MAÇÓ2 MAÇONA: "1 m. i f. Francmaçó, francmaçona."). Quant als exemples, al marge dels estereotipats, se'n troben força de nous (tant de característiques positives com de característiques negatives); també es percep que en algun exemple s'ha canviat una qualitat física per una de no física, en algun altre exemple s'ha baratat una qualitat negativa per una de positiva i és l'únic dels diccionaris analitzats on els exemples de característiques no físiques positives superen en nombre el de característiques no físiques negatives. Es

constata en aquest dos últims camps, especialment en aquest darrer, la voluntat d'augmentar-hi la presència femenina.

Es detecten també, encara que no d'una manera sistemàtica, d'altres redaccions en definicions referides a les persones que no invisibilitzen les dones a partir de la utilització de genèrics. Es pot veure sobretot en redaccions genèriques d'entrades noves com les d'IBERISTA: "2 adj. i m. i f. **Que** es dedica a l'estudi de temes ibèrics, a l'iberisme.", IBERISME: "1 m. Afecció a l'estudi de tot allò relatiu als **pobles ibèrics**. 2 Doctrina de **qui** pretén la unió política de les diferents nacionalitats de la península Ibèrica.", RACISTA: "3 m. i f. **Persona** racista.", CAFETERA: "3 **Persona** revellida, inhàbil, maldestra."; o en algunes de les entrades modificades com la de VAGUERIES: "1 f. pl. Pensaments que va tenint **qui** vagueja." (al *DGLC* la definició deia: "Els pensaments que va tenint **el qui** vagueja."), CAGACALCES: "1 m. i f. **Persona** covarda, pusil·làtime." (en el *DGLC*, "Covard, pusil·làtime."), SADISME: "1 m. Comportament sexual en què l'excitació i la satisfacció eròtica i sexual és provocada pel sofriment físic infligit a **altri**."

El quart camp quantitativament mostra més accentuada la mateixa tendència que l'anterior: s'acreix considerablement el nombre de les definicions (un 15%) i també, encara que en menor grau, el nombre d'exemples (en el *DRAE* s'ha vist aquest mateix increment pel que fa a les feines definides a partir de l'exercici femení). El *DIEC* presenta en aquest àmbit del quefer humà les mateixes innovacions respecte a la presentació de les paraules de l'entrada o la redacció de les definicions dels dos camps anteriors: com ja s'ha vist una mica més amunt, consigna el masculí i el femení de la paraula de l'entrada sencers (DACTILÒGRAF DACTILÒGRAFA), en la redacció de la mateixa entrada fa esment també de dones i homes (CAÇAIRE: "1 m. i f. **Caçador, caçadora**.", DACTILÒGRAF DACTILÒGRAFA: "1 m. i f. **Mecanògraf, mecanògrafa**."); en el redactat de les entrades utilitza en força ocasions la paraula "persona" (CABRER CABRERA: "1 m. i f. **Persona** que guarda un ramat de cabres.", ECONOMISTA: "1 m. i f. **Persona** versada en la ciència econòmica.", DAGUER DAGUERA: "1 m. i f. **Persona** que fa o ven tota mena de ganivets."), o alguna altra forma també epicena com "professional" que es pot veure també en l'entrada (ECONOMISTA: "2 **Professional** de l'economia."). Pel que fa al contingut de definicions i d'exemples referits específicament a les dones, en l'anàlisi per camps i en el resum se n'ha pogut veure les principals característiques.

Les conclusions generals d'aquesta comparació entre els resultats del *DIEC* i del *DGLC* són les següents.

1. Es detecta la voluntat d'augmentar la presència femenina en el *DIEC*. Pel que fa als exemples, que és on s'ha pogut quantificar la diferència, es constata que la quantitat ha començat a augmentar ja que s'ha passat de l'11,30% en el *DGLC* al 16,28% en el *DIEC*.
2. Hi ha una voluntat de començar a variar l'estereotip femení encarnada i visible especialment en els redactats que fan esment de les característiques no físiques de les dones, i això tant numèricament com des del punt de vista del contingut. L'exponent més clar d'aquesta voluntat es detecta en els exemples del camp de les característiques no físiques, ja que és un camp en què, excepcionalment respecte als altres diccionaris, hi ha més característiques no físiques positives que no pas negatives (en les definicions del *DIEC*

encara n'hi ha més de negatives, tot i que n'hi ha alguna de positiva; al llarg de tot el *DGLC* no n'hi havia cap de decididament positiva). En el camp dels oficis, encara que més tímidament, també es visibilitza en el *DIEC* (respecte al *DGLC*) més presència femenina a partir d'alguns oficis practicats per dones i homes, és a dir, en definicions on es visibilitza també la presència femenina.

3. Hi ha la voluntat de visibilitzar i de no excloure la presència femenina a partir bàsicament de dos trets en la redacció de les diferents accepcions.

3.1. El primer d'aquests trets generals es concreta en la inclusió sistemàtica de la forma femenina completa darrere de la masculina en el vocable, és a dir, en les paraules de la mateixa entrada de l'article i en algunes de les redaccions de diferents accepcions de les entrades referides als éssers humans.

3.2. El segon d'aquests trets generals és la utilització d'una àmplia gamma de genèrics reals a l'hora d'inventariar i d'explicar les característiques (la llacuna més òbvia en aquest sentit es concreta en el fet que es continua utilitzant en el *DIEC* l'androcèntrica paraula "home" per referir-se al cos humà), les activitats i el quefer de les persones.

3.3. Apartat III. Conclusions del Capítol III

3.3.1. Síntesi dels resultats

Com s'ha anat veient al llarg de les dues comparacions d'aquest capítol, i malgrat alguns aspectes, sistemàtics o no, que afecten sobretot al *DIEC* i d'algunes divergències que ja s'han fet notar i en les quals s'insistirà en la verificació de les hipòtesis, les semblances entre el *DGLC*, el *DRAE* i, encara que en menor grau, el *DIEC* són notables i evidents; a continuació faig un resum dels resultats que considero més rellevants de cada camp.

Resultats i conclusions del Camp 1. Relacions de parentiu i afiliació

1. El tant per cent de definicions que corresponen en aquest camp és gairebé igual en el *DGLC* i en el *DRAE*; en canvi, és força més baix en el *DIEC* (8 punts per sota del *DGLC*). El contingut de les definicions no varia en els tres diccionaris. Pel que fa als exemples del *DIEC* la diferència encara s'acrea més, 22 punts (la proporció del *DGLC* dobla la del *DIEC*). El contingut dels exemples no ha variat gens en aquest camp: tots els exemples del *DIEC* menys un ja es trobaven en el *DGLC*.
2. Tots tres diccionaris presenten una gran quantitat de dones subordinades per la seva relació de parentiu amb un home, percebudes com a apèndix d'un home. Tant el *DIEC* com el *DRAE*, a l'igual que el *DGLC*, mostren moltes dones com a "dones de" o "esposes". El *DRAE* defineix més solteres que no pas el *DGLC* o el *DIEC*.
3. Totes les relacions que hi apareixen dedicades a l'intercanvi afectivosexual, fins i tot deixant de banda les no encaminades al matrimoni, són exclusivament heterosexuales.
4. La presentació de gran quantitat de relacions interpersonals des d'una òptica androcèntrica en tots tres diccionaris: 1) caracteritzen les dones passives i els homes actius en definicions de festeig o galanteig; 2) mostren redaccions concretes d'accepcions que mostren que en qui es pensava en el moment redactar-les era en els homes, un exemple d'això és com enfoca l'adulteri: com considera les dones o la determinada percepció dels homes enganyats o cabrons (tots tres diccionaris utilitzen el concepte "consentir" quan se'n parla).
5. Tots tres diccionaris inclouen un nombre considerable de mares, ressalten el fet de ser mares i prescriuen amb èmfasi aquest paper. En aquest punt, tots tres diccionaris coincideixen en qüestions de molt de detall: critiquen el fet de depassar-se en el paper de mare o, el que és igual, la "condescendència" (tots tres fan servir aquesta mateixa paraula) materna; a cops, critiquen no fer prou i no complir, per tant, bé les funcions de mare (*DIEC*).
6. Tots tres diccionaris no presenten gairebé mai relacions de col.laboració entre les dones, no n'ensenyen mai relacions d'afecte o valoració. Com a exponent d'aquesta característica es comprova que tampoc al llarg de les mostres analitzades del *DRAE* o del *DIEC* es defineix una amistat entre dues o més dones.
7. El *DRAE* i, en major mesura, el *DIEC* a l'igual que el *DGLC*, en les altres relacions de parentiu mostren una redacció no androcèntrica.

Resultats i conclusions del Camp 2. Característiques físiques

1. El tant per cent de definicions que correspon a aquest camp és similar, com en el camp anterior, en el *DGLC* i en el *DRAE*; també, com en l'anterior camp, és menys elevat en el *DIEC* (6 punts menys); malgrat això en el *DIEC* continua havent-hi més definicions de característiques físiques que no pas de no físiques. Pel que fa als exemples del *DIEC* la tendència a disminuir s'acreix (10 punts menys). En tots tres diccionaris hi ha més definicions que esmenten característiques físiques de les dones que no pas característiques no físiques. El *DIEC* és l'únic dels tres diccionaris que té més exemples dedicats a les característiques no físiques de les dones que no pas a les característiques físiques. Com en el camp anterior, el contingut dels exemples del *DIEC* i del *DGLC* no ha variat.
2. Al llarg de tots tres diccionaris hi ha molt poques descripcions físiques de les dones que es refereixin al cos humà en general, és a dir, que serveixin per descriure el cos o un tros del cos d'una manera neutra o merament anatòmica.
3. En el *DGLC* i en el *DRAE* hi ha força accepcions que es dediquen a descriure el cos a partir de la seva capacitat reproductiva. En la mostra del *DIEC* no es constata.
4. La tendència de tots tres diccionaris és de no presentar adultes i, en canvi, mostrar joves i nenes, per una banda, i dones grans, per l'altra.
5. En els tres diccionaris es troben un nombre important de definicions que descriuen l'aspecte físic de les dones a partir d'explicar-ne peces de vestir, recurs que, com és lògic, incideix en l'aspecte físic.
6. Un altre dels usos androcèntrics, ús lligat a les definicions del resultat anterior, consisteix en la tendència de tots tres documents a especificar que les peces de vestir són pròpies de les dones, però en canvi no fer-ho quan són només masculines.

Resultats i conclusions del Camp 3. Característiques no físiques

1. Els tants per cent de definicions que corresponen en aquest camp no són similars en els tres diccionaris; és un camp molt divers. El tant per cent més petit és el del *DRAE*, el del *DGLC* és 5 punts més elevat, i el del *DIEC* és 3 punts més elevat que el del *DGLC* i 8 punts més gran, doncs, respecte al *DRAE*. Pel que fa als exemples, el *DIEC* en presenta molts més que el *DGLC*, 10 punts més. El *DIEC*, contràriament al *DGLC*, té més exemples en aquest camp que en l'anterior. És el camp que més innovacions ha rebut: dels 20 exemples que s'hi troben, 6 són completament nous.
2. En tots tres diccionaris les característiques negatives descriptives d'altres aspectes de la personalitat de les dones que no siguin el físic, depassen llargament les característiques positives i/o neutres. Quant al contingut dels exemples, el *DIEC* és el primer dels diccionaris analitzats que mostra més exemples positius que negatius; mostra una gamma més àmplia de qualitats.
3. El *DIEC* és l'únic diccionari que presenta alguna definició d'algun aspecte ideològic global de les persones amb protagonisme compartit pels dos sexes.
4. Quant a la sexualitat, en tots tres diccionaris es critica l'activitat sexual de les dones, que sovint és vista com un transport desordenat i lúbric; també ho abona el gran nombre de prostitutes que apareixen en els tres diccionaris.
5. Coherentment amb tot el que s'ha vist tant en els resultats d'aquest camp com en els de l'anterior respecte a les característiques personals de les dones, mai no es descriuen les

dones per la seva capacitat intel·lectual; la intel·ligència i el saber es presenten com dues qualitats incompatibles amb les dones. Malgrat que en la mostra analitzada del *DIEC*, no s'hi troba cap dona descrita per la seva capacitat intel·lectual, hi ha exemples (inèdits en el *DRAE* i en el *DGLC*) que presenten el caràcter obert o l'eficiència d'algunes dones.

Resultats i conclusions del Camp 4. Activitats professionals

1. En aquest camp és on hi ha més discrepància entre el *DRAE* i el *DIEC*, per una banda, i el *DGLC*, per l'altra; tant el *DRAE* amb 12 punts com el *DIEC* amb 15 superen el *DGLC*. Pel que fa als exemples, hi ha aproximadament la mateixa proporció d'exemples en el *DIEC* i en el *DGLC* (2 punts per sobre el *DIEC*); a pesar que dels 9 exemples que mostra el *DIEC* 5 són nous, aquests exemples nous continuen sent estereotipadament femenins.
2. Les professions, oficis i càrrecs que exerceixen les dones en tots tres diccionaris són poc remunerats, poc prestigiats i en posicions subalternes. Coherentment amb això, tampoc no presenten mestresses de possessions, siguin quines siguin aquestes possessions.
3. Hi ha algunes definicions en el *DIEC* que mostren la diferència sexual que en el *DGLC* no hi eren i que tampoc es troben en el *DRAE*.
4. Tant el *DGLC* com en el *DRAE* es defineixen diferentment els mateixos oficis depenent de si els exerceix una dona o un home; en el *DIEC* es percep la intenció de no fer-ho.
5. En aquest camp es comprova un altre biaix dels dos diccionaris: el biaix religiós ja que hi surten gran quantitat de religioses.
6. En aquest camp s'observa encara un altre biaix en tots tres diccionaris: em refereixo al classisme o elitisme, hi ha moltes religioses ocupant càrrecs jeràrquics.
7. Els dos diccionaris (*DGLC* i *DRAE*) que presenten ensenyants, les situen als nivells més primaris de l'escala educativa, el maternal o primari; s'hi observa també absència de llicenciades.
8. Una professió nodridament representada en tots tres diccionaris és la de prostituta, si en el *DGLC* i el *DRAE* atenyien el mateix tant per cent, el *DIEC* encara el presenta una mica més elevat.

Resultats i conclusions del Camp 5. D'altres

1. Es detecta el biaix religiós dels tres diccionaris en aquest camp ja que gairebé totes les aparicions simbòliques de sers femenins es concreten en les marededéus.

Resultats i conclusions generals dels 5 camps

2. En primer lloc, des del punt de vista numèric, pel que fa a la comptabilització d'aparicions, la presència de les dones en els exemples i en les definicions dels tres diccionaris és realment exigua; és descompensada respecte a la presència masculina.
3. Tendeix a presentar les dones com a dependents i no autònomes.
4. Tendeix també a presentar les dones com a passives. Les dones es perceben i, per tant, es presenten com una mera presència estàtica, la gran majoria de vegades sense cap mena de protagonisme.
5. Les dones tendeixen a mostrar característiques físiques pròpies i exclusives de les dones, percebudes i presentades com a "femenines"; gairebé mai mostren característiques físiques neutres; gairebé no s'utilitza les dones per exemplificar característiques comunes a dones i a homes.
6. Les dones tendeixen a mostrar característiques no físiques parcials i parcel·lades, exclusives de les dones, presentades com a "femenines"; gairebé mai mostren característiques no físiques generals comunes a dones i a homes (l'única excepció en aquest sentit es troba en el *DIEC*), per il·lustrar les activitats, el quefer, les aptituds, els atributs i les característiques de la humanitat.
7. Les característiques que mostren les dones tant físicament com d'altres aspectes de la seva personalitat són estereotips molt limitats i acotats.
8. Pel que fa a les característiques físiques de les dones, es fa èmfasi en els aspectes sexuals (a cops en crítica el paper actiu) i maternals, i posa l'accent a descriure'n els aspectes estètics.
9. Tendeix a presentar les dones apropiades a la natura i com a éssers irracionals; un dels detalls paradigmàtics d'això és l'absència de la intel·ligència en les dones.
10. Lligat a això últim, tendeix a presentar les dones com a persones no adultes, com a menors d'edat.
11. Quant als altres aspectes de la personalitat femenina, s'incideix també en estereotips, per exemple, en els tipus de feina que fan les dones.
12. Finalment, un mateix concepte es defineix diferentment per a dones o per homes (relacions afectivosexuals, activitats professionals, peces de vestir).

3.3.2. Verificació de les hipòtesis en el *DRAE* i el *DIEC*

En el punt corresponent a les hipòtesis de la Introducció es partia de la base que la presència de les dones en els diccionaris en general és exigua i que aquests documents tenen tendència a presentar-ne una imatge parcial. A continuació es comprova com es corresponen les dades empíriques amb aquestes hipòtesis.

Hipòtesi I. Es confirma la hipòtesi que preveia que en el *DRAE* i el *DIEC*, a l'igual que en el *DGLC*, quan les dones apareixerien ho farien ocupant una parcel·la molt petita del document, del món i de la realitat: la presència femenina és molt restringida respecte a la masculina.

En el *DGLC* es comptabilitza un 11,30% d'exemples dedicats al sexe femení del total d'exemples que mostren presència humana sexuada. Aquest mateix tipus d'exemple en el *DRAE* ateny l'11,10%; es constata que, malgrat la diferència en el nombre total d'exemples d'un i d'altre diccionari, la proporció entre dones i homes als exemples és pràcticament calcada al llarg de tots dos documents. En el *DIEC*, aquesta mateixa classe d'exemple ateny el 16,28%; es constata, doncs, que el tant per cent d'exemples amb presència femenina ha pujat pràcticament 5 punts en el *DIEC* respecte al *DGLC*. En el *DIEC* s'ha augmentat, doncs, la presència femenina en els exemples.

Pel que fa a les definicions del *DRAE*, la proporció és la següent, de les 1.458 accepcions analitzades en la mostra, 1.281 mostren només presència masculina i 177 mostren presència femenina o presència femenina i masculina alhora. En tants per cent, això vol dir que les accepcions només masculines atenyen el 87,86% i les accepcions femenines sumades a les accepcions que mostren presència femenina i masculina a la vegada atenyen el 12,14%; un 1% més, doncs, de presència femenina que en els exemples.

Quant a les definicions del *DIEC*, la proporció és com segueix, de les 718 accepcions analitzades en la mostra, 631 mostren només presència masculina i 87 mostren presència femenina o presència femenina i masculina alhora. En tants per cent, això significa que les accepcions només masculines atenyen el 87,88% i les accepcions femenines sumades a les accepcions que mostren presència femenina i masculina a la vegada arriben al 12,12% (es pot observar que són quasi exactament les mateixes proporcions que mostra el *DRAE*). El *DRAE* mostra un tant per cent bastant igual d'exemples i de definicions (un 1% més de definicions). El *DIEC* mostra un 4% menys de presència femenina en les definicions que en els exemples.

Malgrat l'increment en la xifra dels exemples del *DIEC*, es pot afirmar que tant en els exemples com en les definicions del *DRAE* i el *DIEC* es confirma la primera hipòtesi. La presència de les dones en tots tres diccionaris és molt similar.

Hipòtesi II. No es confirma la hipòtesi que preveia que les dones apareixerien en el *DRAE* i en el *DIEC* per mostrar fonamentalment característiques físiques i no físiques (en el *DGLC* tampoc es va confirmar).

Les dones apareixen sobretot en les definicions del *DRAE* i del *DIEC* per il·lustrar i mostrar activitats professionals. En els exemples del *DIEC* per mostrar característiques no físiques.

Pel que fa a les hipòtesis de més detall dins aquesta hipòtesi.

a) Pel que fa a les característiques personals. Tant en les definicions del *DRAE* com del *DIEC* (a l'igual que en les del *DGLC*) es confirma la hipòtesi que deia que hi hauria més característiques físiques que no pas característiques no físiques. En canvi, no es confirma en els exemples del *DIEC*: hi ha hagut un increment notable dels exemples del *DIEC* en el camp de les característiques no físiques que fa que dobli el nombre d'exemples dedicats a les característiques físiques.

b) Respecte a aquestes mateixes característiques. En les definicions del *DRAE* i del *DIEC* (com per al *DGLC*), es confirma la hipòtesi que deia que hi hauria més característiques negatives que no pas positives, especialment en les característiques no físiques. En els exemples, el *DIEC* mostra un nombre més elevat de característiques positives que no pas negatives pel que fa a les característiques personals en general.

c) Quant a les característiques només físiques. En el *DRAE* (a l'igual que per al *DGLC*), es confirma la hipòtesi que deia que moltes definirien característiques i aspectes sexuals de les dones. No es confirma per al *DIEC*.

Pel que fa a les tres hipòtesis que s'acaben de veure les dones tenen tendència a mantenir actituds, mostrar característiques físiques o no físiques pròpies i exclusives: "femenines"; no solen il·lustrar activitats i característiques de tota la humanitat (cosa presumible en les tres hipòtesis que s'acaben de veure si es té en compte la presència de les dones en d'altres documents i àmbits). El *DRAE* (el *DGLC* tampoc) no utilitza les dones en les definicions per mostrar característiques globals de dones i homes. El *DIEC*, per contra, utilitza les dones en definicions per ensenyar característiques globals no físiques de dones i homes.

d) Quant als oficis que hi exerceixin. Tant en el *DRAE* com en el *DIEC* (també en el *DGLC*) es confirma la hipòtesi que moltes dones exerceixen oficis poc remunerats i prestigiats; realitzen feines considerades específicament femenines.

Ni en el *DRAE* ni en el *DIEC* es confirma la hipòtesi que preveia que les dones tindrien una presència molt gran en els oficis relacionats amb el sector del tèxtil i la sanitat (tampoc es confirmava al *DGLC*). Respecte al *DRAE*, però no per al *DIEC*, es confirma, en canvi, que sí que tenen una presència gran en l'ensenyament (és el tercer ofici més practicat en el *DRAE*). En els exemples del *DIEC*, tot i que són més irrellevants donat el seu escàs nombre, no s'apunta tampoc cap tendència que vagi en el sentit de confirmar aquesta hipòtesi.

Les dues activitats més practicades són la de religiosa i la de prostituta (el segon i el tercer ofici més practicats en el *DGLC*). En el *DRAE* i en el *DGLC* es troben la mateixa proporció de prostitutes, en el *DIEC*, se'n troba encara un nombre proporcionalment més gran.

És interessant constatar que els dos diccionaris més moderns augmenten sobretot la presència de les dones quan es mouen en l'àmbit del públic, n'amplifiquen aquesta imatge pública. En canvi, gairebé no varien qualitativament les relacions que es donen en l'àmbit del privat, especialment les relacions interpersonals amb els homes.

Hipòtesi III. La tercera hipòtesi era d'abast més general i es basava en la consideració que el sexisme i l'androcentrisme, dos dels paràmetres bàsics del pensament patriarcal, serien causa i origen d'uns determinats usos de la llengua en el *DGLC* i en l'organització i estructuració d'altres diccionaris. Es va confirmar aquesta hipòtesi en el *DGLC* i ara es confirma en el *DRAE* i en el *DIEC*; se'n dóna compte a continuació amb la presentació detallada dels trets i dels procediments lingüístics que esbiaixen la redacció de les definicions d'una manera androcèntrica.

REPERTORI DELS PROCEDIMENTS LINGÜÍSTICS QUE ESBIAXEN EL REDACTAT DELS DICCIONARIS D'UNA MANERA ANDROCÈNTRICA

En els resultats dels 5 camps i en la verificació de les hipòtesis s'ha pogut veure un resum del contingut dels dos diccionaris analitzats; en el contingut d'aquest resum es pot comprovar que la ideologia patriarcal conforma gran part de la presència de les dones i dels homes en les redaccions del *DRAE* i del *DIEC*.

Per redactar aquest repertori de procediments, m'he basat en la llista de 20 procediments lingüístics que esbiaixaven la redacció d'una manera androcèntrica que vaig establir per al *DGLC*. Alguns hi encaixen com un guant a una mà; d'altres han variat en menor o major grau; d'altres (en tractar ara dues mostres de diccionaris i no dels diccionaris complets) no els he pogut constatar; d'altres, encara, els he pogut comprovar només en un dels dos diccionaris; hi ha, per tant, alguns subpunts, que han desaparegut.

Per comprovar aquests procediments, m'he procurat cenyir als articles inclosos dins les respectives mostres analitzades del *DRAE* i del *DIEC*; de tota manera, en algunes ocasions he utilitzat d'altres entrades dels dos diccionaris esmentats. Les comprovacions han estat més fàcils de fer en el *DIEC* que en el *DRAE*, ja que per al *DIEC* tenia com a referència el buidatge de tot el *DGLC* i, moltes vegades, només m'ha calgut comprovar alguns dels trets en accepcions o exemples prèviament detectats, en canvi, per al *DRAE*, no tenia cap referència prèvia. Hi ha alguns aspectes (nombre d'aparició d'algunes paraules (“dona”, “dones”, “home”, “homes” en les definicions, manera de presentar els oficis, etc.) que he pogut comprovar íntegrament al llarg de tots tres diccionaris; en la versió en CD-Rom pel que fa al *DRAE* i en les versions informàtiques de l'IEC pel que fa al *DGLC* i al *DIEC*.

A continuació es comprovarà si el repertori de procediments d'ús de la llengua extret de l'anàlisi de les redaccions del *DGLC* s'utilitza en el *DRAE* i en el *DIEC*; si se n'esbiaixa el sentit a partir d'una sèrie de fenòmens androcèntrics. Tot seguit, es veurà, doncs, amb detall no tant el que diuen les redaccions sinó com ho diuen. (No indico si són del *DRAE* o del *DIEC*, perquè amb la llengua es veu.)

1) Utilització majoritària del gènere masculí en paraules de doble forma, tant en singular com en plural, en la redacció dels exemples i de les definicions.

Exemples. A2: “Estos libros van dirigidos A tu padre”, RAÓ: “N’estic **convençut** per moltes raons.”; A2: “Respeto A **los ancianos.**”, INTRIGANT: “**Els** d’aquella casa són una gent intrigant.”

Definicions. CABEZA: “17. m. **Superior, jefe** que gobierna, preside o acaudilla una comunidad, corporación o muchedumbre.”, ABANDÓ: “3 Delicte comès per un **funcionari**, per un **militar**, etc., en abandonar voluntàriament i sense permís dels superiors el lloc o les funcions que li han confiat.”; CABILA: “f. Tribu de **beduinos** o de beréberes.”, ROMÀ -ANA: “2 adj. Relatiu o pertanyent a la ciutat de Roma o als territoris de l’Imperi romà o **als seus habitants.**”

Aquesta utilització del masculí no és absoluta, hi ha una sèrie de redaccions en què s’usen d’altres procediments i en les quals apareix també el femení. Aquests diversos procediments posen en qüestió la inclusivitat del femení en el masculí; són més freqüents en les definicions que en els exemples i són, sobretot, més representatius, ja que els exemples, a diferència de les definicions, admeten maneres de redactar més lliures.

1.1) En el *DIEC* continua havent-hi presència del masculí i del femení alhora en exemples de tipus merament enunciatiu de diferents característiques:

1.1.1) característiques físiques (ANÈMIC -A: “Un anèmic, una anèmica.”);

1.1.2) característiques no físiques, sovint no positives (INTRIGANT: “Un intrigant, una intrigant.”, FLEUMA3: “Un fleuma. Una fleuma.”), o tòpiques (RELIGIÓS -OSA: “Un religiós. Una religiosa.”);

1.1.3) algun ofici (CAMPEROL -A: “Un camperol, una camperola.”).

1.2) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en les redaccions (més sovint en definicions que en exemples) de relacions de parentiu no matrimonials.

Exemples. PADRÍ PADRINA: “El padrí li va posar Joan, i la padrina, Jaume.”

Definicions. TÍA: “f. Respecto de una persona, hermana o prima de su padre o madre.”, TIA: “1 f. Germana del pare o de la mare.”; ABUELA: “f. Respecto de una persona, madre de su padre o de su madre.”, ÀVIA: “1 f. Mare del pare o de la mare. L’àvia paterna.”, PADRÍ PADRINA: “5 POP. En algunes contrades, avi, àvia.” A vegades es fa parcialment, HIJASTRO, TRA: “m. y f. Hijo o hija de uno solo de **los cónyuges**, respecto **del otro.**”, FILLASTRA: “1 f. Filla que **el** cònjuge d’algú ha tingut d’un altre matrimoni.”

1.3) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en algunes definicions que incideixen en elements relacionats amb comportaments de les persones que reforcen algun estereotip negatiu, (BAILAR: “OTRA, o OTRO QUE TAL o QUE TAL BAILA. Expr. fig. y fam. con que se da a entender que una persona se parece a otra u otras en un vicio o en una cualidad no digna de encomio.”, PALABRA: “14. Dicciones o voces supersticiosas, regularmente extrañas y muchas veces de ninguna significación, que usan los sortílegos y las hechiceras.”; ENCUBRIDOR, RA: “2. m. y f. Tapadera, alcahuete o alcahueta.”, ALCAVOTERIA: “1 f. Qualitat d’alcavot o alcavota. Acte, mitjà, propi d’un alcavot o d’una alcavota.”; BRUJERÍA: “f. Conjunto de prácticas mágicas o supersticiosas que ejercen los brujos y las brujas.”, SÀBAT: “2 Reunió nocturna de bruixes i de bruixots.”);

REVÉS2 -ESSA: “És revessa a qualsevol que li mani res.”; són coherents amb els casos que es veuran a 4.1): són casos paral·lels.

1.4) En el *DIEC* ja no és recurrent la fórmula “el qui” per referir-se pretesament a dones i homes (ABAIXADOR, BAGATGE, ABASTADOR -A, ABELLAIRE, ABEURADOR -A, ACRÒBATA, etc., han canviat del *DGLC* al *DIEC*). Per a la majoria d’aquest tipus de definició en el *DIEC* s’utilitzen fórmules genèriques.

1.5) Tant en el *DRAE* com en el *DIEC*, el procediment de visibilitzar dones i homes conjuntament s’utilitza amb gran profusió en les definicions dels oficis relacionats amb l’Església en accepcions que, a cops, semblen calcades (HÁBITO: “m. Vestido o traje que cada uno usa según su estado, ministerio o nación, y especialmente el que usan los religiosos y religiosas.”, HÀBIT: “1 m. Vestit que denota una professió, un grau, esp. el que usen els religiosos i les religioses.”; ABACIAL: “adj. Perteneciente o relativo al abad, a la abadesa o a la abadía.”, ABACIAL: “adj. Relatiu o pertanyent a l’abat, a l’abadessa o a l’abadia.”; ABADÍA: “3. Territorio, jurisdicción y bienes o rentas pertenecientes al abad o la abadesa.”, ABADIA: “f. Institución o comunidad religiosa gobernada por un abad o per una abadesa.”). També passa en d’altres oficis (NABURÍ: “com. naboría, indio o india de servicio.”, CACICAZGO: “m. Dignidad de cacique o cacica. 2. Territorio que posee el cacique o la cacica.”, BAILADOR, RA: “2. m. y f. Bailarín o bailarina profesional que ejecuta bailes populares de España, especialmente andaluces.”, BAILISTA: “com. p. us. Bailarín o bailarina.”; CAMPEROL -A: “2 m. i f. Pagès, pagesa.”).

1.6) En alguns casos, la redacció torna a mostrar la insuficiència del masculí per incloure el femení (HORUELO: “m. Ast. Sitio de algunos pueblos, donde se reúnen por la tarde en días festivos los **jóvenes de ambos sexos**.”, COEDUCACIÓN: “f. Educación que se da juntamente a **jóvenes de ambos sexos**.”; SEXE: “S’admeten **socis d’ambdós sexes**.”).

2) **Hi ha un gran nombre d’exemples neutres i de definicions que mostren presència masculina o que són protagonitzats per homes, en la redacció dels quals s’utilitza la paraula “home” o “homes”; la manera que s’utilitza la paraula “home” o “homes” tendeix a presentar-les com a omnicomprendives del gènere humà.**

Exemples. DE2: “**Hombre** DE valor.”, RACIONAL: “L’**home** és un animal racional.”, BÍPEDE: “L’**home** és un animal bimà i bípede.”; HABER2: “HAY **hombres** sin caridad.”, HOME: “Les diferents races dels **homes**.”

Definicions. ECOLOGISMO: “m. Movimiento sociopolítico que, con matices muy diversos, propugna la defensa de la naturaleza y, en muchos casos, la del **hombre** en ella.”, ECUMENE: “1 m. Conjunto de las terres habitades permanentment per l’**home**.”, ASTROLOGÍA: “f. Estudio de la posición y del movimiento de los astros, a través de cuya interpretación y observación se pretende conocer y predecir el destino de los **hombres** y pronosticar los sucesos terrestres.”, ASTROLOGIA: “1 f. Pseudociència que tracta de les influències dels astres en els destins dels **homes** i de la predicció d’esdeveniments terrestres per llur posició i aspecte.”

Aquesta utilització del masculí a partir de les paraules “home” o “homes” no és total i absoluta, hi ha una sèrie de redaccions en què s’usen d’altres procediments i hi apareix també el femení. Aquests diversos procediments (més freqüents en les definicions que en els exemples) posen en qüestió la inclusivitat del femení en el masculí.

2.1.) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en alguns exemples de tipus merament enunciatiu de diferents característiques:

2.1.1) característiques físiques (MAGRE -A: “Un home magre. Una dona magra.”), edat (MADUR -A: “Un home madur, una dona madura.”);

2.1.2) característiques no físiques (EGOISTA: “Un home egoista, una dona egoista.”, VIDA: “Un home, una dona, de mala vida.”).

2.2) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en algunes definicions que incideixen en elements relacionats amb el físic de les persones:

2.2.1) per definir alguna peça de vestir (CABRIOLÉ: “2. Especie de capote con mangas o aberturas en los lados para sacar por ellas los brazos, y que con diferentes hechuras usaban hombres y mujeres.”; XALINA: “Corbata de panys llargs usada per homes i dones.”);

2.2.2) per definir algunes característiques comunes a dones i a homes, especialment quan es tracta de l’edat madura o la vellesa (CHICO, CA: “7. m. y f. Hombre o mujer, sin especificar la edad, cuando esta no es muy avanzada.”, EDAD: “7. V. HOMBRE, MUJER DE EDAD.”; PADRÍ PADRINA: “6 POP. Vell, vella.”, ANCIÀ - ANA: “1. adj. Que té molts anys, dit d’un home o d’una dona.”);

2.2.3) quan es descriu alguna característica física lligada a l’estètica (ABDOMEN: “3. Adiposidad, gordura. Vientre del hombre o de la mujer, en especial cuando es prominente.”; ROS3 ROSSA: “2 un home ros (o una dona rossa) o simpl. un ros (o una rossa) Home (o dona) que té els cabells rossos.”; ALTARICÓN, NA: “adj. fam. Cantabria, León y Nav. Dícese del hombre o mujer de gran estatura o corpulencia. Ú. t. c. s.”, TROS [pl. -ossos]: “UN TROS D’HOME [O UN TROS DE DONA, ETC.] Dit d’un home, una dona, etc., corpulents.”); aquest últim ús es reforça i és coherent amb les definicions del punt 3), especialment 3.3) i 3.4);

2.2.4) per definir característiques comunes a dones i a homes en entrades que parlen de la sexualitat o les relacions afectivosexuals (PUBERTAT: “1 f. Període de la vida en què l’home i la dona esdevenen aptes per a la reproducció.”);

2.2.5) per definir algun ofici (PAYÉS, SA: “m. y f. Campesino o campesina de Cataluña o de las islas Baleares.”, PAGÈS PAGESA: “1 m. i f. Home, dona, del camp.”), reforça el punt 1.5).

El procediment de considerar les dues paraules com a omnicomprendives queda, doncs, desmentit força vegades per l’aparició de la paraula “dona” al costat d’“home” (normalment darrera d’home) en definicions referides a diferents aspectes de les persones.

2.3) Hi ha presència del masculí i del femení alhora en alguna definició que incideix en un comportament que reforça algun estereotip negatiu, BURLETA: “1 m. i f. Home o dona que es burla per costum de tot.”; lliga amb el punt 1.3) d’una mica més amunt i és coherent també amb els que es veuran a 4.1), són casos que corren paral·lels.

2.4) En el *DRAE* la paraula “hombre” es troba amb relativa freqüència en definicions que parlen del cos (CABEZA: “f. Parte superior del cuerpo del **hombre** y superior o anterior de muchos animales, en la que están situados algunos órganos de los sentidos. (...) 2. En el **hombre** y en algunos mamíferos parte superior y posterior de ella, que comprende desde la frente hasta el cuello, excluida la cara.”), DEDO: “m. Cada una de las cinco partes prolongadas en que terminan la mano y el pie del **hombre** y, en el mismo o menor número, en muchos animales.”), BABA: “f. Saliva espesa y abundante que a veces fluye de la boca del **hombre** y de algunos mamíferos.”). Malgrat que el *DIEC* ha canviat algunes de les definicions que en el *DGLC* utilitzaven massivament les paraules “home” i “homes” per referir-se al cos humà, encara se n’hi troben amb molta freqüència (MÀ [pl. mans]: “1 f. Part terminal del braç, que comprèn el carp, el metacarp i els dits, quan, com en l’**home** i en els simis, el dit gros es pot oposar perfectament als altres quatre dits;”); d’altres definicions han canviat, però mantenen la denominació “home”, al *DGLC* hi ha la següent denominació de MANDÍBULA: “Cada una de les dues parts òssies de la boca en què van inserides les dents en l’**home** i tots els altres animals dentats,” i al *DIEC* aquesta, MANDÍBULA: “1 f. Maxil·lar inferior en l’**home**.”; és a dir, que no ha estat un dels objectius del *DIEC* eradicar la utilització d’“home” com a omnicomprendiva. Al marge dels procediments que s’han vist fins ara, es torna a constatar que en diverses definicions, tant el *DRAE* com el *DIEC*, trien paraules realment omnicomprendives del gènere humà per descriure parts diverses en dones i homes (PECHO: “m. Parte del **cuerpo humano**, que se extiende desde el cuello hasta el vientre,”), PIT: “1 m. Part del **cos humà** que s’estén des del coll al ventre;”); BUSTO: “2. Parte superior del **cuerpo humano**.”), BUST: “2 Part superior del tronc d’una **persona**.”); CABELLERA: “1 f. Conjunt dels cabells d’una **persona**, esp. quan són molts i llargs.”

2.5) En la utilització pretesament genèrica de la paraula “home” i “homes” a vegades la redacció es mostra ambigua, equívoca i no unívoca, en una paraula, incoherent, ja que en algunes definicions s’utilitza com a genèrica i en d’altres com a específica, MIEMBRO: “Cualquiera de las extremidades del **hombre** o de los animales, articuladas con el tronco. 2. Órgano de la generación en el **hombre** y en algunos animales.”; en el *DIEC* aquest parell d’accepcions concretes han canviat, però es pot trobar el mateix ús específicament masculí que en fa el *DRAE* en la segona accepció en alguna entrada, TESTICLE: “1 m. Glándula sexual de l’**home** i de gran nombre d’animals que produeix els espermatozoides i, en els vertebrats, les hormones sexuals.”

3) Aparició sistemàtica primer de l’home i després de la dona, especialment en exemples i en definicions neutres, aquest ordre indica una jerarquia de valors.

Exemples. MARIT: “Marit i muller.”), MULLER: “Marit i muller.”), EGOISTA: “Un home egoista, una dona egoista.”

Definicions. CÓNYUGE: “com. consorte, marido y mujer respectivamente.”), CACICAZGO: “m. Dignidad de cacique o cacica.”), ABADÍA: “f. Dignidad de abad o de abadesa.”), ABADIAT: “1 m. Càrrec d’abat o d’abadessa.”), SUPERIORITAT: “1 m. Càrrec o dignitat de superior o superiora d’una comunitat religiosa.”), NIETO, TA: “m. y f. Respecto de una persona, hijo o hija de su hijo o de su hija.”), BESNÉTA: “1 f. Filla d’un nét o néta.”

Les definicions de nou tipus que s'han introduït al *DIEC* mantenen totes el mateix ordre, IACETÀ IACETANA: “1 m. i f. Jacetà, jacetana.”, UBIQÜISTA: “1 m. i f. Ubiqüitari, ubiqüitària.”

Hi ha poquíssims, però molt significatius, canvis d'ordre en l'aparició dels dos gèneres en un mateix fragment de redacció; quan això passa és coherent amb l'ordre habitual ja que torna a ser una qüestió de valoració i de punt de vista.

3.1) En contextos que tracten de qüestions sexuals o matrimonials:

3.1.1) l'únic exemple en què la dona anava davant de l'home en el *DGLC* es repeteix al *DIEC*, VERGE: “Una dona verge. Un home verge.”, ara, acompanyat, com a mínim, d'aquest altre, ADÚLTER -A: “Una dona adúltera. Un home adúlter.”; com ja s'ha vist en el capítol anterior és una qüestió de valoració;

3.1.2) en les definicions, es manté algun cas de canvi d'ordre en l'aparició dels dos gèneres; solen ser molt significatius. En una de les accepcions de BÍGAM -A del *DGLC* es continua trobant: “4 PER EXT. Casat amb una vídua o amb un vidu.”; al *DRAE* es troba la fraseologia EDAD: “DE MERECER. Época en que los jóvenes buscan mujer o marido.” Responen, òbviament, al mateix punt de vista androcèntric que s'ha vist en aquest punt del capítol anterior.

3.2) En definicions de paraules com “bruixa”, és a dir, quan es pensa en les dones, SÀBAT: “2 Reunió nocturna de bruixes i de bruixots.”, BRUIXERIA: “2 Pràctica o acte de bruixa o de bruixot.”

3.3) En una definició que en referir-se al cos humà esmenta qualitats estètiques, COSSATGE: “1 m. Tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o a les proporcions.” (aquesta definició ha variat lleument del *DGLC* al *DIEC*, però l'ordre d'aparició de dona i home és el mateix); el *DRAE* en una accepció molt semblant opta per referir-se especialment a les dones, FORMA: “18. pl. Configuración del cuerpo humano, especialmente los pechos y caderas de la mujer.”; les definicions amb la marca “esp.” o equivalent són freqüents per a les dones, se'n veuran més en el punt 13).

3.4) En l'ordre de dues accepcions d'una mateixa entrada del *DRAE* i del *DIEC* que parlen de vestits, és a dir, en una redacció en què també entren en joc consideracions estètiques, BRIAL: “m. Vestido de seda o tela rica que usaban las mujeres. 2. Faldón de seda u otra tela que traían los hombres de armas desde la cintura hasta encima de las rodillas.”, BRIAL: “1 m. Vestit de seda o de tela rica que portaven a l'edat mitjana les dones, el qual, lligat a la cintura, baixava fins als peus. 2 Faldó de seda o d'una altra tela que portaven els homes d'armes des de la cintura fins a prop dels genolls.” (al *DGLC* es presentaven també en aquest mateix ordre).

4) Aparició molt freqüent d'un subjecte gramatical masculí i un objecte gramatical femení per articular l'activitat masculina i la passivitat femenina, especialment en els exemples i definicions que parlen de les relacions entre dones i homes.

Exemples. ECHAR: “ECHARSE novia.”; CAÇAR: “Ha caçat una bona pubilla.”, SACRIFICAR: “Casant-la amb aquell, ha sacrificat la filla.” AMOR: “L’amor que ell sentia per aquella dona.”, MARITALMENT: “En Pere vivia maritalment amb la Maria.”

Definicions. CONCUBINATO: “m. Relación marital de un hombre con una mujer sin estar casados.”, DAMA1: “SOPLAR LA DAMA a otro. (...) 2. Fig. y fam. Casarse u obtener la correspondencia amorosa de la mujer pretendida de otro u ofrecida a él.”; CONÈIXER: “12 CONÈIXER UNA DONA En llenguatge bíblic, tenir relació sexual amb ella.”

4.1) El protagonisme femení es concreta en diferents ocasions. Passa en definicions (i també en exemples) on les dones cometen una transgressió, en general de caràcter sexual, o tenen un comportament i mostren uns atributs considerats inadequats, reforcen normalment estereotips negatius (en algunes ocasions no estrictament sexuals o matrimonials):

4.1.1) en exemples en què les dones no compleixen el seu paper en les relacions matrimonials es poden trobar fent de sintagma nominal (ADÚLTER -A: “Una dona adúltera.”);

4.1.2) en definicions que tracten l’adulteri, CUERNO: “10. Término con que irónicamente se alude a la infidelidad matrimonial de la mujer.” En el *DIEC*, les definicions referents a les banyes i a les transaccions sexuals en general ja no estan redactades de la manera androcèntrica que mostra el *DGLC*;

4.1.3) en redaccions que expliquen l’excitació sexual o algun altre aspecte de la sexualitat es fa a través de la femella i no del mascle, la dona fa de subjecte (ALT3 -A: “10 ANAR ALTA Una femella, desitjar l’acostament del mascle.”, EIXIT -IDA: “És una noia poc eixida, molt eixida.”);

4.1.4) quan es vol exemplificar algun altre tòpic negatiu específicament femení (RENYINÓS -OSA: “Una sogra renyinosa.”). A vegades és un tòpic sexual encara que no necessàriament negatiu (NÚBIL: “Una noia núbil.”).

5) Descripció diferent dels oficis depenent de si els exerceix una dona o un home.

Malgrat que les denominacions d’activitats professionals han variat molt i es redacten de manera menys androcèntrica (especialment en el *DIEC*), encara es troba alguna redacció remarcable des d’aquest punt de vista.

5.1) Utilització de la paraula “dona” o de la fórmula “dona que...” quan es descriu un ofici que exerceix una dona.

5.1.1) EDILA: “f. Concejala, mujer miembro de un ayuntamiento.”, LABORERA: “adj. p. us. Aplícase a la mujer diestra en las labores de costura.”; en el *DIEC*, malgrat que els canvis introduïts l’han fet pràcticament desaparèixer, es troba la paraula “dona” en algun exemple, BORDELLER -A: “Dona bordellera.”

5.1.2) En el *DIEC*, s’utilitza la fórmula “dona que...” en definicions d’oficis a partir de la presència femenina (DIDA: “1 f. Dona que alleta l’infant d’una altra.”, PENTINADOR -A: “2 f. Dona que té per ofici pentinar.”, PITONISSA: “2 Dona que prediu l’esdevenidor.”), tot i que n’hi ha menys que en el *DGLC*, la fórmula es troba en 13 accepcions; per a homes s’usa molt menys ja que n’hi ha només en 7 accepcions d’oficis. Al *DRAE*, només en les lletres A, B i C, la fórmula “mujer que...” apareix per a oficis 53 vegades (LABRANDERA: “f. Mujer que sabe labrar o hacer labores de costura.”,

ALCALDESA: “2. Mujer que ejerce el cargo de alcalde.”, AYUDANTA: “f. Mujer que realiza trabajos subalternos, por lo general en oficios manuales.”) i, en canvi, només apareix 5 cops per a oficis la fórmula “hombre que...”, principalment en oficis llunyans o antics (CORNACA: “m. Hombre que en la India y otras regiones de Asia doma, guía y cuida un elefante.”, BUCELARIO: “2. Entre los visigodos, hombre libre que voluntariamente se sometía al patrocinio de un magnate, a quien prestaba determinados servicios, y del cual recibía el disfrute de alguna propiedad.”).

5.2) Aparició en el *DRAE* d’una fórmula que és una variant de l’anterior per definir oficis a partir de les dones, NOTARIA: “2. Mujer que **ejerce** el notariado.”, MAYORDOMA: “2. Mujer que **ejerce** funciones de mayordomo.” (en el *DRAE* no es troba en cap ocasió per a home); en el *DIEC* ha desaparegut absolutament la fórmula “que exerceix” que es trobava al *DGLC*. Malgrat això, a vegades es fa referència a l’ofici en masculí tant en el *DRAE* com en el *DIEC* (SASTRA: “2. La que tiene oficio de sastre.”; APOSTOLESSA: “1 f. Dona apòstol.”).

5.3) Aparició en el *DRAE* d’una fórmula específica per a les nobles, BARONESA: “2. M ujer que **goza** una baronía.”, MARQUESA1: “f. Dama noble, mujer o viuda del marqués, o que por sí **goza** este título.”, (en el *DRAE* no es troba en cap ocasió per a home); en el *DIEC* ha desaparegut absolutament la fórmula “que gaudeix” que, per contra, sí que es trobava al *DGLC*.

6) Assimilació de dones i de femelles; diferenciació d’homes i d’animals.

Exemples. INFECUND -A: “Una dona, una femella, infecunda.”

Definicions. ABORTAR: “intr. Interrumpir la hembra, de forma natural o provocada, el desarrollo del feto durante el embarazo. Ú. menos c. tr.”, TETUDA: “adj. Dícese de la hembra que tiene muy grandes las tetas.”, CALOSTRO: “m. Primera leche que da la hembra después de parida. Ú. t. en pl.”, CONCEBIR: “intr. Quedar preñada la hembra. Ú. t. c. tr.”, COÑO: “m. Parte externa del aparato genital de la hembra. Es voz malsonante.”, PRIMÍPARA: “f. Hembra que pare por primera vez.”, PRIMÍPARA: “Dona, femella, que pareix per primera vegada.”, aquesta característica s’acreeix en les definicions; fins i tot s’utilitza la paraula “femella” en comptes de “dona” per descriure una qualitat com la veu, pròpia de les persones i no de les persones i dels animals (XEREMELL: “Dit de la veu de femella, d’espiguet.”).

6.1) L’assimilació de dones i de femelles (tot i que hi ha definicions del *DIEC* en què això ja no passa: s’han modificat en aquest sentit algunes definicions, per exemple, VULVA) es continua articulant amb el procediment de referir-se a una part específica i exclusiva del cos de les dones sense fer-ne cap distinció o esment (contràriament a quan pretesament es refereix a parts o funcions comunes a tots dos sexes o específicament masculines en les quals utilitza menys aquest procediment), sense distingir dones d’animals (VAGINA: “f. Anat. Conducto membranoso y fibroso que en las hembras de los mamíferos se extiende desde la vulva hasta la matriz.”, VAGINA: “1 f. Part de l’aparell reproductor femení dels mamífers, en forma de canal, que va de l’úter a la vulva.”; ÚTER: “1 m. Òrgan de l’aparell reproductor femení dels mamífers encarregat de mantenir l’embrió en condicions adequades durant el seu desenvolupament.”; TETA: “f. Cada uno de los órganos

glandulosos y salientes que los mamíferos tienen en número par y sirven en las hembras para la secreción de la leche.”, MAMELLA: “1 f. Òrgan glandular que en les femelles dels mamífers segrega la llet que serveix d’aliment a llurs cries.”).

6.2) En les definicions masculines, en canvi, és freqüent la utilització d’“i” o d’“o” per diferenciar homes d’animals; en entrades específiques (MIEMBRO: “Cualquiera de las extremidades del hombre **o** de los animales, articuladas con el tronco.”, TESTICLE: “1 m. Glàndula sexual de l’home **i** de gran nombre d’animals que produeix els espermatozoides i, en els vertebrats, les hormones sexuals.”), o en accepcions pretesament genèriques (ALIMENTO: “m. La comida y bebida que el hombre **y** los animales toman para subsistir.”, ESTAMPA: “9. huella del pie del hombre **o** de los animales en la tierra.”; CARN: “1 f. Conjunt dels músculs del cos de l’home **i** dels animals (en oposició a os i a pell)”, ANCA: “1 f. Qualsevol de les dues meitats en què està dividida la part posterior de l’home **o** dels animals al damunt de cada cuixa.”).

6.3) Al llarg de tot el *DIEC* es troba en dues accepcions la fórmula “Dona, femella”, que assimila les dones a les femelles; només apareix en una accepció per a homes. També al llarg de tot el *DIEC*, es troben 12 entrades en què apareixen a prop la paraula “dona” i la paraula “femella”; per contra, només es troben al llarg d’una mateixa entrada en 3 ocasions la paraula “home” i la paraula “mascle”.

7) Utilització de paraules que denoten dones no adultes i també de diminutius i marques afectives a l’hora de definir i sobretot d’exemplificar la presència de les dones.

7.1) A continuació hi ha uns quadres que recullen unes quantes d’aquestes denominacions.

7.1.1) En els exemples, presenta moltes nenes i joves, poques adultes; algunes de les joves es presenten sota aquests substantius.

noia	noies	xicota
85	19	11

Amb l’expressió “noi” hi ha 94 exemples, i amb l’expressió “nois” n’hi ha 19; xifres molt reduïdes si es té en compte que la presència masculina és molt més àmplia que la femenina.

7.1.2) Les definicions presenten molt menys casos, però es continua observant la freqüent presència d’alguns dels substantius que es troben en els exemples per referir-se a joves.

noia	noies	mossa
40	6	3

Amb la paraula “noi” hi ha 42 exemples, i amb la paraula “nois” n’hi ha 12; uns nombres molt reduïts si es té en compte la presència general d’unes i altres.

7.1.3) En les definicions del *DRAE* es troba amb freqüència les paraules “moza” i “muchacha”, paraules equivalents a les que es troben en el *DGLC* i *DIEC*. Malgrat els pocs exemples del *DRAE*, en un, també s’hi troba la paraula “muchacha”.

moza	mozas	muchacha	muchachas
19	3	20	1

8) **Minorització de les dones, assimilació de dones i criatures.**

Definicions. NIÑADA: “f. Hecho o dicho impropio de la edad varonil, y semejante a lo que suelen ejecutar los niños, que no tienen advertencia ni reflexión.”, CHUSMA: “3. Amér. Referido a indios que viven en comunidad, todos los que no eran guerreros, o sea mujeres, niños y viejos considerados en conjunto.”; “BOINA: “2 Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les senyores, els infants.”

Aquest procediment s’acreeix amb un procediment semblant consistent a presentar dones i criatures, encara que coordinades amb les conjuncions “i” o “o”, juntes en nombroses definicions, en moltes més que no pas les dedicades als homes.

9) **Presentació de les dones en grup o col·lectivament; aquest procediment homogeneïtza i homosocialitza el col·lectiu femení.**

Exemples. FLORET1: “Hi havia un floret de noies plenes de vida.”, FI1: “Un sens fi de noies, un gran nombre de noies.” A vegades la paraula per referir-se al col·lectiu de dones, preferentment joves (en aquest aspecte reforça el punt 8)), és una paraula que s’utilitza habitualment per referir-se a un conjunt d’animals, BANDADA2: “Una bandada de noies.”, BANDOLA2: “Una bandola de noies.”; en aquest altre aspecte reforça el punt 6).

Definicions. MUJERÍO: “m. Conjunto de mujeres.”, DONAM: “1 m. Multitud de dones.”; FEMELLAM: “1 m. Donam.”; en algun cas, s’ha inclòs també el gènere masculí, MOCERÍO: “m. Agregado o conjunto de mozos o de mozas, gente joven, o de mozos y mozas solteros.”, MOSSAM: “1 m. Conjunto de mossos i mosses.” Aquest procediment homogeneïtza i homosocialitza el col·lectiu femení a partir de paraules que no solen existir per al masculí.

Es dóna en menys casos que en el *DIEC* que en el *DGLC*.

10) **Utilització freqüent en les definicions de l’expressió plural “les dones”; aquest procediment reforça el punt anterior i el consolida.**

Definicions. PALATINA: “1 f. Pell amb què les **dones** es cobreixen el pit i les espatlles, posada a manera de corbata.”

10.1) S’usa freqüentment en entrades dedicades a l’aspecte extern de les dones, siguin referents al maquillatge (GABINETE: “2. Aposento que servía de tocador a las **mujeres**.”; BLANQUET: “2 Afait que usaven les **dones** per a emblanquir-se la cara.”), siguin referents a les peces de vestir (RABANERO2, RA: “adj. desus. Se dijo de un vestido

corto, usado especialmente por **mujeres**.”, CACHIRULO: “3. Adorno que las **mujeres** usaban en la cabeza a finales del siglo XVIII.”; ABRIGALL: “3 Mantell que usen les **dones** per a cobrir-se o abrigar-se.”, BOÀ: “1 m. Abrigall de pell, de plomes, etc., en forma de serpent, que les **dones** porten enroscat al coll.”); a cops s'utilitza alguna paraula més o menys sinònima de “dones” (ABANINO: “m. desus. Adorno de gasa u otra tela blanca con que ciertas **damas** de la corte guarnecían el escote del jubón.”, GABACHA: “f. Zam. Especie de dengue de paño que usan las **aldeanas**.”, TABINETE: “m. Tela parecida al raso, con trama de algodón y urdimbre de seda, que se usaba para el calzado de las **señoras**.”; BOINA: “Lligadura de llana, vellut, etc., en forma de boina que porten les **senyores**, els infants.”, BONICS: “1 m. pl. Joiells, ornaments, esp. de les **núvies**.”). En totes s'especifica també la feminitat de la peça, en aquest sentit reforça el punt 12.1).

10.2) Contràriament al que s'ha vist per al femení, la tendència per al sexe masculí és presentar-lo en singular, DIENTE: “m. Cada uno de los cuerpos duros que, engastados en las mandíbulas del **hombre** y de **muchos animales**, quedan descubiertos en parte, para servir como órganos de masticación o de defensa.”; en el *DIEC*, fins i tot una de les dues definicions que en el *DGLC* estava en plural, BESCOLL, ara es troba en singular; s'utilitza, doncs, sistemàticament la paraula en singular, “home”, per definir una part del cos o el cos, en principi, humà; es pot veure en moltes definicions, BOCA: “2 En **l'home** i en **molts animals**, cavitat que conté la llengua i les dents i va des dels llavis a la faringe.”; per un cantó, el singular, “l'home”, per l'altre, el plural “els animals” i, anteriorment, “les dones”.

El quadre següent mostra les freqüències en singular i plural de dones i homes en el *DIEC*; a l'hora d'avaluar aquest quadre s'ha de tenir en compte que s'han comptabilitzat el nombre d'entrades i no d'accepcions; algunes entrades, especialment les que fan servir la paraula “home”, mostren més d'una accepció.

	TOTAL	%		TOTAL	%
DONA	171	71,85	HOME	308	83,70
DONES	67	28,15	HOMES	60	16,30
TOTAL	238	100,00	TOTAL	368	100,00

Tot i que els percentatges són similars en el *DIEC* als que donava el *DGLC*, es constata que encara es presenta un tant per cent més petit de dones en singular en el *DIEC* (al voltant d'un 2%), mentre que per als homes ha augmentat una mica la presència en singular (al voltant també d'un 2%).

Pel que fa als exemples del *DIEC*, la presència de dones i homes encara és més desigual que en les definicions, el quadre ho mostra ben clarament, s'ha de tenir en compte, a més, que el *DIEC* continua mostrant la tendència del *DGLC* a redactar com a definicions força dels exemples amb la paraula “home”; les observacions que he fet més amunt respecte al fet que em refereixo a nombre d'entrades i que els exemples més freqüents repetits al llarg d'una mateixa entrada són els que fan servir la paraula “home” també serveixen per a aquest quadre.

	TOTAL	%			TOTAL	%
DONA	101	88,60		HOME	446	89,92
DONES	13	11,40		HOMES	50	10,08
TOTAL	114	100,00		TOTAL	496	100,00

El quadre següent mostra les freqüències en singular i plural de les paraules “dona” i “dones” “home” i “homes” en les definicions del *DRAE*.

	TOTAL	%			TOTAL	%
MUJER	867	66,69		HOMBRE	947	86,01
MUJERES	433	33,31		HOMBRES	154	13,99
TOTAL	1.300	100,00		TOTAL	1.101	100,00

El *DRAE* presenta, com ja s’ha vist a la verificació de les hipòtesis i de la mateixa manera que els altres dos diccionaris, molta més freqüència masculina que femenina; aquesta major presència no està articulada també (contràriament al *DGLC* i al *DIEC*) a partir de les quatre paraules que s’acaben de veure, sinó a partir d’altres procediments. Tot i que, el *DRAE* mostra més presència de les dues paraules referents al sexe femení, a l’igual que els altres dos diccionaris, presenta amb més freqüència la forma en singular per als homes que per a les dones; en aquest aspecte sí que hi coincideix plenament.

11) Aparició molt menys freqüent al llarg de les definicions de les paraules “DONA”, “DONES” que “HOME”, “HOMES”.

En el *DIEC*, malgrat que els tants per cent es mantenen bastant similars al *DGLC*, augmenta lleugerament (gairebé 1 punt) la presència femenina a partir de les dues paraules.

	TOTAL	%
DONA I DONES	238	39,27
HOME I HOMES	368	60,73
TOTAL	606	100,00

De fet, en els exemples del *DIEC*, encara es constata una diferència de freqüència més gran a favor de la presència masculina.

	TOTAL	%
DONA I DONES	114	18,69
HOME I HOMES	496	81,31
TOTAL	610	100,00

En el *DRAE*, la major presència masculina no es concreta a partir de les paraules “home” i “homes”; com es veu en el quadre, hi ha més presència de les dones a partir d’aquestes paraules.

	TOTAL	%
MUJER I MUJERES	1.300	54,15

HOMBRE I HOMBRES	1.101	45,85
TOTAL	2.401	100,00

12) Les definicions que expliquen característiques només femenines ho indiquen, en canvi no ho indiquen les que expliquen característiques només masculines.

12.1) En les definicions de les peces de vestir i elements per a l'agençament físic, com ja s'ha vist al punt 10), s'especifica que són per a dona (CAPOTA: "1 f. Capell lleuger de **dona** fet de palla, de roba atavellada, calada, etc.", XAMBRA: "1 f. Mena de brusa curta que es posen les **dones** damunt la camisa per a estar per casa."); en contradicció amb aquest principi (que especifica que quan una peça de vestir és pròpia de les dones diu que ho és), no sempre es fa el mateix per a les peces de vestir masculines (CASACA: "f. Vestidura ceñida al cuerpo, con mangas que llegan hasta la muñeca, y con faldones hasta las corvas. Suele ser prenda de uniforme.", DALMÁTICA: "2. Vestidura sagrada que se pone encima del alba, cubre el cuerpo por delante y detrás, y lleva para tapan los brazos una especie de mangas anchas y abiertas."). En el *DIEC* se n'ha canviat alguna, per exemple, ara s'especifica que els CALÇOTETS són una peça masculina, però en moltes que ho són no s'especifica (JAQUÉ, ELÀSTIC -A, LEVITA2, CORBATA, CORBATÍ).

12.2) Aquesta mateixa especificació es fa també en les escasses definicions que expliquen malalties sexuades, ECLAMPSIA: "f. Pat. Enfermedad de carácter convulsivo, que suelen padecer los **niños y las mujeres** embarazadas o recién paridas.", CLOROSIS: "f. Pat. Enfermedad de **las jóvenes** caracterizada por anemia con palidez verdosa, trastornos menstruales, opilación y otros síntomas nerviosos y digestivos.", CLOROSI: "1 f. Anèmia que apareix quasi exclusivament en **el sexe femení** durant la pubertat o l'adolescència, caracteritzada per una pal·lidesa verdosa groguenca de la pell.", s'especifica que gairebé només la poden patir les dones; en canvi, en malalties masculines no es fa, HEMOFILIA: "f. Pat. Hemopatía hereditaria, caracterizada por la dificultad de coagulación de la sangre, lo que motiva que las hemorragias provocadas o espontáneas sean copiosas y hasta incoercibles.", al *DIEC*, tot i que la definició d'HEMOFÍLIA ha canviat respecte al *DGLC*, no s'especifica tampoc que és gairebé sempre pròpia del sexe masculí: "1 f. Malaltia hereditària lligada al sexe caracteritzada per una tendència a les hemorràgies abundants i difícils de contenir."

13) Quan en les definicions s'utilitza la paraula "persona" o una fórmula genèrica però es pensa principalment en les dones s'especifica en la redacció.

Definicions. SACA1: "ESTAR DE SACA. fr. ESTAR DE VENTA UNA COSA. // 2. Fig. y fam. Estar una mujer en aptitud de casarse."; BLEDEJAR: "1 v. intr. Una persona, esp. una dona, ésser més o menys bleada; fer actes o dir paraules propis d'una bleada."

En el *DIEC* algunes de les redaccions d'aquest tipus s'han canviat i s'hi ha tret l'especificació femenina, en d'altres no; al *DIEC* es troba sense excepció amb l'expressió "esp.", es troba 11 vegades acompanyant "dona" i 6 acompanyant la paraula "dones". Aquest tipus d'especificació pràcticament no es fa respecte als homes en cap definició; només es troba en 2 ocasions amb la paraula "home" per referir-se a característiques

exclusivament masculines (ADONITZAR, BARBAMEC). En el *DRAE*, com es veurà tot seguit, només en 1 definició per a home i en 11 per a dona.

13.1) En entrades referides al casament es dóna el mateix fenomen, NÚBIL: “adj. Dícese de la persona que está en edad de contraer matrimonio, y más propiamente de la mujer.”, NÚBIL: “1 adj. Que está en edad de casar-se, dit esp. de la dona.”; a MARIDAR s’indica (per dues vegades) que qui es marida és la dona: “1 v. tr. Casar (una dona). 2 pron. La dona, prendre marit.”, DESMARIDAR: “1 v. tr. i pron. Descasar (esp. la muller.”; en entrades més genèriques el protagonisme és masculí i no s’esmenta, PRENDRE: “PRENDRE MULLER Casar-se.” (no ho especifica i diu, per exemple, “casar-se l’home”). Algunes entrades d’aquest tipus han variat al *DIEC*.

13.2) En entrades que tenen a veure amb qüestions estètiques. En definicions amb presència de la paraula “persona” que després fan referència específica a les dones (AJAMONARSE: “prnl. fam. Engordar una **persona** cuando ha pasado de la juventud. Se usa **especialmente** referido a la mujer.”, COQUETO, TA: “adj. Dícese de la **persona** que coquetea, **especialmente** de la mujer. Ú. t. c. s.”, ESCURRIDO, DA: “2. adj. Dícese de la **persona**, y **especialmente** de la mujer, estrecha de caderas.”), al *DRAE* es troben 11 casos per a dones i només 1 per a homes (MARIPOSEAR). A vegades la definició no usa “persona” ni cap altra fórmula genèrica abans de l’especificació (FAIXA: “3 Peça sencera elàstica, **més d’ús femení**, que també cenyeix el cos per la cintura i el ventre.”, “6 Ventrera, **esp.** de dona.”).

13.3) En algunes parts del cos que són pròpies especialment dels homes, no s’hi especifica (BARBA: “2. Pelo que nace en esta parte de la cara y en los carrillos. Ú. t. en pl.”, BIGOTE: “m. Pelo que nace sobre el labio superior. Ú. t. en pl.”, BIGOTI: “1 m. [usat generalment en pl.] Pèl que neix sobre el llavi superior.”); aquesta manera de redactar reforça el punt anterior, 12), ja que és una altra manera d’universalitzar el que és masculí, de presentar la part com a tot.

14) **Es defineix de diferent manera una mateixa cosa segons si la fa un home o una dona.**

La manera de redactar per a homes i dones s’ha canviat en algunes entrades del *DIEC*, per exemple, ara es defineix algun cop de manera igual per a unes i altres, es pot veure parcialment en les dues següents entrades, ABADESSA: “1 f. Superiora d’un monestir.”, ABAT1: “1 m. Superior d’un monestir amb facultat de conferir ordes menors als seus subordinats.”, en la d’ABADESSA s’ha tret el “de dones” que anava darrera de monestir en la definició del *DGLC*; és a dir, les definicions no són iguals (ni el nombre d’accepcions que les acompanyen), però ni en l’una ni en l’altra, al marge del càrrec, s’assenyala l’especificitat de gènere. De tota manera, moltes definicions continuen sent desiguals.

14.1) SACERDOTESSA I SACERDOT tant en el *DRAE* com en el *DIEC* es continuen definint de diferent manera; s’esmenta, per una banda, el fet que les sacerdotesses han de tenir cura de les coses sagrades i, per altra, es fa èmfasi en el fet que els sacerdots estan consagrats; només el *DIEC* parla de la consagració en les sacerdotesses. En el *DRAE* també es troben d’altres definicions desigualment redactades, CACICA: “2.

Señora de vasallos en alguna provincia o pueblo de indios.”, CACIQUE : “M. S EÑOR DE VASALLOS O SUPERIOR EN ALGUNA PROVINCIA O PUEBLO de indios.”

14.2) Aquest procediment s’ha canviat pel que fa a algunes accepcions relatives a la sexualitat en el *DIEC*, defineix igual la SATIRIASI i el FUROR UTERÍ; el *DRAE* les defineix diferentment, SATIRIASIS: “f. Pat. Estado de exaltación morbosa de las funciones genitales, propio del sexo masculino.”, FUROR: “Uterino. 1. Pat. Deseo violento e insaciable en la mujer de entregarse a la cópula.”

15) Definicions amb falses concordances.

Definicions. MACANEADOR, RA: “m. y f. Argent. Persona que dice o suele decir macanas, **embustero**.”; ENERGUMEN ENERGÚMENA: “2 PER EXT. Persona agitada, emportada, per un entusiasme excessiu, per una viva passió, **fanàtic**.”, BUF2 -A: “2 m. i f. Persona que fa el paper de **graciós** en l’òpera italiana.”

En la redacció del *DIEC* hi ha hagut la voluntat de corregir les falles de concordança, es pot veure en algunes definicions (CAPELLA, BELL -A, BELLUGUET, COMPETÈNCIA, AGERMANAR, POSTLIMINI, AMÉN, CÒNJUGE); en algunes, encara es detecta: al marge de les dues que hi ha més amunt, també es pot veure en d’altres (AGOMBOLAR, BOCA, REFINAR, COPROPIETARI COPROPIETÀRIA, EMISSARI EMISSÀRIA, MENESTRAL MENESTRALA).

16) Ús del possessiu per referir-se a una esposa.

Incideix en la possessió de les dones per part dels marits en alguns exemples (CAR -A: “La meva cara muller.”, CONSORT: “La seva consort.”).

17) Assimilació dels conceptes “dona” i “esposa”.

Aquest procediment reafirma que les dones no tenen entitat pròpia, són dones d’algú (DEIXAR: “Vaig deixar la dona a casa.”); l’exemple fa servir una de les accepcions d’ús de dona; aquest ús existeix per al masculí, tot i que és més habitual l’ús de la paraula “marit”.

18) En els exemples que presenten les accions que fan i que reben les mares el protagonisme filial és sempre una paraula epicena o masculina, mai femenina.

ACARONAR: “La mare acarona amorosament el seu infant.”, RENYAR: “La seva mare el va renyar perquè no havia anat a estudi.”

19) Algunes definicions que poden referir-se als dos sexes, tenen només forma femenina o masculina.

19.1) Algunes definicions femenines reforcen algun estereotip sexual, procediment que ja s’ha anat veient al llarg d’aquestes línies, especialment a 4.1), MADRIGADO, DA: “adj. Aplícase a la mujer casada en segundas nupcias.”; en el *DGLC* en aquest sentit ha canviat alguna definició (AMISTANÇAT AMISTANÇADA).

19.2) Les masculines que exclouen les dones solen incidir en oficis que pretesament no han realitzat les dones, RABASSAIRE: “1 m. ANT. El qui conreava un tros de terra a rabassa morta.”, DARDER: “1 m. ANT. Fabricant o venedor de dards.”, o que pretesament no realitzen, CACHUCHERO: “m. El que hace o vende cachuchas o gorras. 2. El que hace o vende cachuchos, alfileteros.”, ABASTERO: “m. Chile. El que compra reses vivas, destinadas al matadero.”, CACAHUERO: “m. Amér. Propietario de huertas de cacao, y por ext., individuo que se ocupa especialmente en esta almendra, ya como cultivador, zarandero, cargador de sacos de ella o negociante exportador.”

19.3) Amb freqüència, l’entrada està en masculí i femení però les accepcions porten marca de masculí i així ho recullen les redaccions, MARINERO, RA: “3. m. Hombre de mar que presta servicio en una embarcación.”, BEATO, TA: “5. m. El que lleva hábito religioso sin vivir en comunidad ni seguir regla determinada. 6. fam. Hombre que frecuenta mucho los templos y se dedica a toda clase de devociones.”; se solen adduir raons d’espai i de simplificació per operar d’aquesta manera.

20) En els vocables que donen peu a entrades substantives o adjectives de doble terminació, consta sempre sencer el masculí i a continuació el morfema de femení independentment de l’ordre alfabètic i de l’ordre de formació de femení i de masculí.

En el *DIEC*, la majoria de substantius de doble terminació que fan referència a persones consten tant amb el masculí com amb el femení (sempre en aquest ordre) complet (PADRÍ PADRINA, ENERGUMEN ENERGÚMENA). Els adjectius els presenta habitualment com ho feia el *DGLC* (BELL -A, MAGRE -A).

El *DRAE*, presenta tant els substantius com els adjectius tal i com ho feia el *DGLC* (CHICO, CA, MACANEADOR, RA, ALTARICÓN, NA, COQUETO, TA).

Capítol 4. Consideracions generals i conclusions finals

Ja que res no és del tot
si no queda gravat com sang
damunt del paper.

Montserrat Abelló. *L'arrel de l'aigua*, 1995

4.1. Reflexions finals

És difícil sintetitzar i redactar en unes conclusions finals tots els resultats i les anàlisis consegüents que han anat oferint, per una banda, tot el *DGLC* i, per altra, les mostres investigades del *DRAE* i del *DIEC*. De fet, al llarg de tota la tesi, en cada comentari, en cada anàlisi, en els camps de classificació dedicats als exemples i a les definicions, en tots els apartats que es dediquen als resultats, s'han anat desprenent i consolidant consideracions generals i conclusions finals. Consideracions i conclusions que, al marge d'altres moments, ja s'han resumit i presentat ordenadament i per complet en els dos últims apartats respectivament del capítol dedicat al *DGLC* i, especialment, en el capítol dedicat a la comparació del *DGLC* amb el *DRAE* i el *DIEC*.

Per tant, en aquest capítol final optaré per fer servir totes les conclusions i les consideracions finals per enfocar un dels tòpics més estesos quan es parla de sexisme i d'androcentrisme en els diccionaris o en la llengua en general; tòpic que també s'utilitza quan es tracta qualsevol altre biaix ideològic en els diccionaris o en qualsevol altre tipus de document, sigui quin sigui aquest biaix, es digui racisme, classisme, etnocentrisme o europeisme.

A. Dels diccionaris com a mirall.

És un tòpic afirmar que els biaixos ideològics i també, per tant, el sexisme i l'androcentrisme, són atribuïbles en exclusiva a la societat en la qual es produeix un diccionari determinat, i que, en conseqüència, els diccionaris o d'altres documents es limiten a reflectir-los. En aquest sentit, són representatives unes declaracions que Víctor García de la Concha, l'aleshores secretari de la Real Academia Española, va fer a la premsa i en les quals deia que el diccionari es limitava a reflectir la realitat i que: "Androcéntrica será o no será la realidad española, pero no el diccionario"¹. És el tòpic que presenta els biaixos ideològics com a ineludibles i com unes servituds intocables: com si no s'hi pogués ni incidir ni actuar. És el tòpic que fa veure la càrrega ideològica dels diccionaris com un reflex provinent només de la ideologia de la societat en què es fa el diccionari.

S'hauria de fer una primera matisació a la qüestió dels biaixos ideològics i és que la ideologia d'una societat no és uniforme, mostra fissures, presenta diferències i fins i tot divergències a l'hora de valorar el món i, en conseqüència, respecte als biaixos que ara m'ocupen, a l'hora de jerarquitzar els homes i les dones, en el moment de valorar també les relacions entre uns i altres, i les característiques, qualitats, atributs i comportaments que

¹ *ABC. Madrid*, 19.09.98, p. 53.

n'espera d'unes i altres. Tot i ser conscient que el sexisme i l'androcentrisme són dos dels trets ideològics dominants en la societat, de fet, en totes les societats, també tinc ben present que hi ha graus i diferències en l'arrelament d'aquests dos particulars aspectes de la ideologia i, que fins i tot, a pesar de ser dominants al món, s'hi lluita en contra. En aquesta gradació de la implantació i la pervivència dels biaixos ideològics, un diccionari s'hi pot escorar més o menys, arrelar-hi més o menys, i fins i tot, en major o menor grau, pot decidir combatre'n els més perniciosos.

Dedicaré les properes pàgines a intentar escatir de quina manera tracten la presència de dones i d'homes, tant des del punt de vista del contingut com des del punt de mira de la forma, els dos diccionaris moderns que he analitzat al llarg de la tesi, és a dir, el *DRAE* i el *DIEC*, i fins a quin punt els biaixos ideològics sexistes i androcèntrics que mostren són producte, reflex i mirall, de les societats dins les quals s'han elaborat i fabricat els diccionaris, que en aquest cas tindrien lexicogràficament una justificació ja que el diccionari es limitaria a recollir-los, o són tries ideològiques de les persones i institucions que els han fet i que, per tant, es podrien evitar. Ho faré a partir de detalls il·lustratius i representatius de les redaccions de tots dos diccionaris².

Per analitzar aquesta presència de dones i homes als diccionaris intentaré distingir entre quatre aspectes, evidentment interrelacionats, però que per intentar aclarir-los millor tractaré i presentaré diferenciats;

1. en primer lloc, presentaré els diccionaris com a reflex de la realitat, és a dir, com a documents que reflecteixen la realitat a partir d'explicar uns usos, uns costums, etc., determinats de la societat;

2. en segon lloc, presentaré alguns aspectes del contingut dels diccionaris que els configuren com a productes ideològics ja que aquest contingut depèn no de la mateixa realitat sinó d'una determinada òptica a l'hora de percebre-la i, per tant, vessar-la als diccionaris;

3. en tercer lloc, presentaré alguns aspectes de la forma dels diccionaris que els configuren com a productes ideològics esbiaixats a causa de l'ús de fórmules lexicogràfiques estàndard, és a dir, a partir de les decisions formals que s'hi han pres a l'hora de redactar-los;

4. finalment, intentaré mostrar la capacitat de maniobra de definicions i exemples; els límits, però al mateix temps la innegable llibertat, que tenen definicions i, en major grau, exemples a l'hora d'explicar la realitat i de donar compte de la societat.

1. Dels diccionaris com a reflex de la realitat.

En primer lloc, parlaré dels diccionaris com a reflex d'una determinada realitat: com reproduïxen una sèrie d'usos, de costums, de relacions entre les persones, etc., de determinades societats; per fer-ho, em centraré en alguns aspectes del que en diuen algunes de les definicions de diccionaris.

És evident que un diccionari reflecteix el complex entramat ideològic i els costums d'una determinada societat. Així, és fins a cert punt comprensible que hi hagi diccionaris que

² Si agafo exemples o definicions d'altres diccionaris, així ho faré constar.

l·liguin (el *DRAE* i el *DIEC* ho fan en definicions que semblen calcades) nubilitat a matrimoni (NÚBIL: “1 adj. Que està en edat de casar-se, dit esp. de la dona.”)³. Fins i tot es pot entendre que els diccionaris donin diferent valor i importància al casament segons si es mira des del punt de vista de les dones o dels homes; una part important de la societat així ho considera⁴.

O que en un altre ordre de coses, encara que prou relacionat amb el que s’acaba de veure, també s’entén que el *DRAE* continuï definint “treure a ballar” de la següent manera, SACAR: “SACAR A BAILAR. fr. Decir el bastonero a uno que salga a bailar, o pedir el hombre a la mujer que baile con él.”; la fraseologia reflecteix una idea i un ús força estès en la societat: la passivitat de les dones en les relacions de festeig, emmirallada en la iniciativa i el protagonisme masculí. És lògic (fins a cert punt) que els diccionaris reflecteixin en les definicions i exemples que tracten de les relacions sexuals una diferent consideració i valoració sobre el que fan les dones o el que fan els homes, sobre el protagonisme i l’activitat i la passivitat d’unes i altres; en efecte, una gran part de la societat valora diferentment algunes actituds afectivosexuals si provenen d’una dona o d’un home.

També és lògic que els diccionaris recullin pràctiques relacionades amb el matrimoni que han estat freqüents, especialment en algunes classes socials, al llarg de la història, per exemple la petició de la mà de la núvia; ara, també és evident, però, que la nova redacció del *DIEC* al respecte és ideològicament androcèntrica i no ho és precisament perquè els usos més habituals de la societat demanin aquest tipus de redacció (MÀ [pl. mans]: “6 DEMANAR LA MÀ D’UNA NOIA Demanar el consentiment del seu pare o tutor per casar-s’hi.”); que la mare hi sigui completament exclosa és una visió particular, que l’única modificació que hagi sofert respecte al *DGLC* és afegir que la mà la pot “concedir” també un tutor no reflecteix la majoria de pràctiques matrimonials en la societat catalana actual.

És evident que un diccionari reflecteix la realitat i tots els aspectes, molts cops interrelacionats, que componen i configuren una determinada societat, per tant, és fins a cert punt lògic, per exemple, que els diccionaris reflecteixin la presència de les dones com a mares (que pocs pares hi surten, en canvi), fins i tot és acceptable que incideixin en l’equilibri estantís que significa ser mare en la societat contemporània i apareguin en els diccionaris algunes marasses, que fins i tot se les blasmi per aquest “depassar-se” en l’exercici de la maternitat; ara, el que és estrany és que una experiència tan important per a la humanitat com el part es despatxi en tan poques línies en els diccionaris. O en un altre ordre de coses, que en els diccionaris s’hagin de buscar amb lupa (i a vegades ni així es troben) dones intel·ligents i sàvies, quan la realitat n’ha estat i n’està plena; que en els diccionaris no es presentin relacions entre les dones, com si l’amistat i la solidaritat no existís entre el gènere femení, contravenint el principi de realitat que fa observar en la societat tantes i tantes xarxes de suport i de quefer femení; com si només complessin i fossin dignes de definir i d’exemplificar per a qui redacta els diccionaris les relacions que

³ Tot i que una coneix moltes persones, no especialment dones o homes, que són núbils i es mantenen solteres (i potser s’hi mantindran sempre), hi ha una òptica que tendeix a relacionar nubilitat i matrimoni (encara que el casori només sigui optatiu).

⁴ Malgrat que he dit que en aquest punt em centraria en qüestions de contingut, el fet que s’especifiqui en la definició de NÚBIL la importància més gran que el casament té per a les dones amb la fórmula “esp.” afecta també la forma de redactar la definició, l’esbiaixa formalment.

les dones tenen amb els homes; cosa que contrasta amb les freqüents relacions que surten entre homes i amb el fet que es concentri l'atenció sobretot en els aspectes reeixits del sexe masculí.

2. Dels diccionaris com a producte ideològic.

En segon lloc, analitzaré el fet que els diccionaris presenten una sèrie de redaccions que recullen un contingut que no depèn directament de com és la realitat, és a dir, no reflecteixen els usos, els costums, els coneixements, les idees, etc., d'una societat, sinó que reflecteixen, potser inconscientment, una determinada òptica sobre les coses i uns estereotips socials; els diccionaris són des d'aquest punt de vista un producte esbiaixat ideològicament.

És evident que el fet que el *DRAE* decideixi definir una accepció de les de “gaudir” de la següent manera, *GOZAR*: “3. Conocer carnalmente a una mujer.”, no té molt a veure amb el que pensa la societat sobre la capacitat de gaudir de les dones sinó més aviat amb el punt de vista androcèntric de qui va redactar l'accepció; punt de mira que coincideix amb el de qui va definir aquesta accepció del *DIEC* de *CONÈIXER*: “12 CONÈIXER UNA DONA En llenguatge bíblic, tenir relació sexual amb ella.”; pel que fa a la primera accepció és evident que les dones poden gaudir, de fet, ho fan; quant a la segona, en sentit bíblic tant es pot conèixer una dona com un home, la mateixa Bíblia en parla. De fet, en d'altres accepcions o fraseologia del *DIEC* es reconeix això, ja que s'hi ha variat substancialment el punt de vista i el protagonisme (*VIURE1*: “7 VIURE AMB ALGÚ Cohabitar-hi.”, *POSSEIR*: “3 Tenir relacions sexuals amb algú.”, *DORMIR*: “7 DORMIR AMB ALGÚ Tenir-hi relacions sexuals.”). Les diferències que mostren al respecte els dos diccionaris no sembla que siguin atribuïbles a divergències substancials en la manera d'entendre la sexualitat humana i el protagonisme de dones i homes en les dues societats sinó a una opció més o menys conscient de qui ha fet els diccionaris, i també a la inèrcia que s'arrossega a l'hora d'innovar i d'actualitzar els diccionaris i a l'hora de transgredir-ne les rutines establertes.

Fins i tot al llarg de la redacció d'un diccionari es poden trobar reflectides definicions que es basen en estereotips falsos. Així, sense apartar-me de les relacions sexuals, és evident que la següent definició del *DRAE* està fins i tot en franca contradicció amb el que en pensa la societat en general, *FUROR*: “Uterino. 1. Pat. Deseo **violento** e insaciable en la mujer de entregarse a la cópula.”, aquesta definició no és de cap manera un reflex del que passa en la societat en què s'ha produït el diccionari; penso que la gran majoria de la societat atribuiria sense dubtar-ne gaire la major part de producció de la violència sexuada a mans masculines que no pas a desitjos insaciabls i a violentes actuacions femenines; en aquesta accepció concreta es comprova que qui l'ha definida més que reflectir la realitat d'una societat i d'un comportament femení, s'ha deixat endur per un tòpic que no només no concorda amb la realitat sinó que, en la meua opinió, hi va en direcció contrària.

Hi ha definicions que sense anar explícitament en contra de la realitat, s'hi allunyen per defecte o omissió perquè menystenen, probablement d'una manera inconscient, les realitats i les experiències femenines. Així, també la coincidència en la concisió més que lacònica de les entrades següents no es deu a requeriments de la ideologia i de la realitat, *MALTRATO*:

“m. Acción y efecto de maltratar o maltratarse.”, MALTRACTAMENT: “1 m. Acció de maltractar; l’efecte.”; MALTRATAR: “tr. Tratar mal a uno de palabra u obra. Ú. t. c. prnl.”, MALTRACTAR: “1 v. tr. Tractar malament.”, seguida aquesta última definició per aquests dos exemples: “Un pare que maltracta els fills.” i “Un mestre que maltracta els nois.”; es pot comprovar que són definicions incompletes dels maltractaments i que fan un ús abusiu del principi d’economia ja que no dediquen cap accepció al maltractament domèstic un dels més habituals –i específic– en la societat actual; a més, els exemples de la segona definició són en certa manera redundants, algun d’ells hauria pogut cedir l’espai a algun exemple que mostrés altres aspectes dels maltractaments. S’ha de dir que el principi d’economia ha cedit el pas a les necessitats comunicatives en d’altres definicions dels diccionaris, per exemple, les que tracten de bruixes o d’alcavotes; el laconisme que s’ha detectat en les definicions dedicades al maltractament té poc a veure amb el principi d’economia especialment després de veure com tots dos diccionaris fan esment en prou ocasions de les paraules “especialment” o “esp.” quan volen remarcar que una cosa passa sobretot a les dones: que és habitualment específica de les dones, més que no pas de tota la humanitat.

En un sentit semblant al que s’acaba de veure, és a dir, en el de no parlar, de menystenir el que aporten les dones o la seva importància social, es constata en entrades paral·leles. Es pot veure en diferents entrades, per exemple, tant en un com en altre diccionari, les distintes accepcions de PATRIARCA s’han mesurat i pensat; en canvi, la descurança i la imprecisió guien, en cada diccionari per la seva banda, l’única accepció que hi ha per definir MATRIARCA (“1 f. Dona que és cap de família.”, “f. Mujer que ejerce el matriarcado.”). Tant el *DIEC* (COEDUCACIÓ: “1 f. Educació conjunta d’alumnes d’ambdós sexes.”) com el *DRAE* (COEDUCACIÓN: “f. Educación que se da juntamente a jóvenes de ambos sexos.”) defineixen coeducació com a “educació” o com a “educació mixta” en comptes de com a “coeducació”.

3. Dels diccionaris com a producte esbiaixat a causa de l’ús de determinades fórmules lexicogràfiques.

En tercer lloc, presentaré una sèrie de recursos d’expressió que afecten sobretot la forma dels diccionaris. Aquests recursos utilitzats a l’hora de redactar un diccionari no depenen directament de la realitat i de la societat que reflecteixen sinó que es deuen bàsicament a la utilització d’una sèrie de fórmules lexicogràfiques estàndard; es tracta, doncs, de tries formals, sempre amb algun grau de consciència, en les quals intervenen inevitablement també els estereotips socials. Els diccionaris són des d’aquest punt de vista també un producte esbiaixat ideològicament.

Després de veure alguns problemes o imprecisions sobretot de contingut en les sèries d’accepcions del *DIEC* i del *DRAE* dels paràgrafs anteriors, a continuació es veuran alguns procediments de redacció de diccionaris que continuen mostrant biaixos des del punt de vista del contingut però, que al mateix temps, afegeixen a aquests continguts uns certs biaixos en la manera de redactar. Aquest és l’aspecte en què es pot incidir més de cara a redactar d’una forma exempta d’androcentrisme; per tant, en mostraré més casos. Vagi per endavant que els fenòmens androcèntrics que es veuran en les accepcions que hi ha a continuació és possible que tinguin més a veure amb el fet que no hi ha hagut una reflexió

sobre aquest biaix i amb les inèrcies que arrossega la tasca de fer un diccionari que amb actes conscientment voluntaris.

Potser on es pot veure més clarament aquesta íntima relació entre contingut i forma és en la utilització de la paraula “home”; també és un dels casos en què es pot veure més clarament que és possible d'intervenir-hi o modificar-ne l'ús. En efecte, en les moltes definicions del cos humà o de característiques físiques, morals o intel·lectuals de la humanitat, en els diccionaris s'utilitza freqüentment l'excloent o invisibilitzadora paraula “home” en comptes d'una paraula realment omnicomprensiva; es pot afirmar que la majoria de la població preferiria el canvi de les paraules que a continuació hi ha amb negreta per una expressió, com per exemple, “ésser humà”, RABIA: “f. Pat. Enfermedad que se produce en algunos animales y se transmite por mordedura a otros o al **hombre**, al inocularse el virus por la saliva o baba del animal rabioso.” CARN: “1 f. Conjunto de los músculos del cuerpo de l' **home** i dels animals (en oposició a os i a pell)”

Sembla també que és exclusiva responsabilitat o elecció (segurament per falta de consciència sobre la qüestió) de qui ha redactat la definició de VALENTIA que sigui la següent: “1 f. Qualitat de valent; acte propi d'un **home** valent.”, decisió que fa de la valentia un atribut només masculí, que nega la possibilitat (o almenys la invisibilitza) a les dones de realitzar actes valents, quan en la realitat tothom n'ha estat testimoni d'algun. En aquesta altra definició, TIRAR: “1 v. tr. Un **home**, un animal, fer força per moure (alguna cosa) en la mateixa direcció que ell es mou.”, fer de la capacitat de moure alguna cosa un atribut exclusivament masculí també va contra tota evidència.

Els diccionaris, com s'ha vist, recullen molts articles que defineixen peces de vestir normalment femenines; això fa que un dels centres d'interès importants pel que fa a les dones siguin les peces de vestir i l'agençament i les característiques físiques cosa que no respon a un reflex de la realitat (tanta aparença física i tan vestits van els homes com les dones) sinó a una determinada visió i valoració de les dones. Es dona la circumstància, a més, que moltes de les definicions dedicades a les peces de vestir, especialment en el *DRAE*, són desusades. Torna a ser pertinent citar les declaracions que al respecte de les accepcions obsoletes va fer l'aleshores secretari de la Real Academia Española en les quals feia esment de l'obligació que té l'Academia de preservar els usos de la llengua, entre ells, els antiquats: “Víctor García de la Concha reconoce que hay usos que son constantes y otros que van desapareciendo. Por ello, la Real Academia los registra y los anota con “ant” (anticuado), “desus” (desusado)... ‘Así va marcando si es una significación anticuada o no se utiliza hoy o es poco usada o es vulgar o es restringida. Pero no se puede quitar’”⁵. Si bé és veritat que un diccionari com el *DRAE* pretén recollir usos obsolets o antiquats que permetin llegir la literatura de, per exemple, el Segle d'Or, sembla que aquest criteri no s'adiu ben bé amb l'anàlisi dels resultats i de la freqüència d'accepcions obsoletes dedicades a les dones que tancava l'anàlisi del *DRAE* del capítol anterior: és sobretot pel que fa a l'experiència femenina que es recullen usos desusats o el que és el mateix, són més infreqüents que per als homes, en comparació a les desusades, les accepcions actuals que descriuen les dones en la societat moderna.

⁵ *ABC. Madrid*, 19.09.98, p. 53.

En aquest mateix sentit, es constata la presència de les dones a causa dels estereotips físics o de l'agençament físic lligat a aquests estereotips des del punt de vista del contingut. Ara, pel que fa a la forma, és arbitrària i desigual la manera d'explicar la presència femenina i la masculina tal i com es fa en general als diccionaris, és a dir, especificant que les peces femenines ho són, i no fent-ho per a les masculines. No sembla tampoc que sigui imprescindible o necessària per a la comprensió del concepte "barret" la segona accepció de la següent definició, SOMBRERO: "m. Prenda de vestir, que sirve para cubrir la cabeza, y consta de copa y ala. 2. Prenda de adorno usada por las mujeres para cubrirse la cabeza.", a menys que qui la redactés, més que de testimoni del voler, del pensament de la societat i de l'ús dels barrets, li semblés important remarcar que la intenció de les dones quan es posen un capell és guarnir-se.

No és una exigència social el fet que les dones apareguin en les definicions dels diccionaris per il·lustrar i guarnir característiques físiques lligades amb l'aspecte físic, amb l'estètica; aquest aspecte que sembla en principi una qüestió de contingut, té evidents repercussions amb qüestions de forma ja que determina les maneres de redactar les definicions. Així, no es justifica que en les dues següents definicions aparegui la dona juntament amb l'home (concretament darrere), ABDOMEN: "3. Adiposidad, gordura. Vientre del hombre o de la mujer, en especial cuando es prominente.", ALTARICÓN, NA: "adj. fam. Cantabria, León y Nav. Dícese del hombre o mujer de gran estatura o corpulencia. Ú. t. c. s.", o en la versió catalana d'aquesta última, TROS [pl. -ossos]: "UN TROS D'HOME [O UN TROS DE DONA, ETC.] Dit d'un home, una dona, etc., corpulents." Ni que la ideologia de la societat quedi reflectida en aquestes dues accepcions de contingut, més que semblant, paral·lel, FORMA: "18. pl. Configuración del cuerpo humano, especialmente los pechos y caderas de la mujer.", COSSATGE: "1 m. Tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o a les proporcions."

En aquesta última accepció es veu un altre tret que afecta, en principi, també la forma de la redacció de la definició i que consisteix en l'ordre de l'aparició de femení i masculí. L'ordenació que s'acaba de veure contravé l'estereotip de col·locar sempre el masculí davant del femení i l'exigència lexicogràfica que hi ha, en principi, en aquest mateix sentit. Aquesta ordenació concreta respon, doncs, al fet que en una definició que tracta de l'aspecte i la configuració física sí que es troba pertinent posar davant les dones que els homes, procediment que es repeteix en poques però expressives definicions com la següent, SÀBAT: "2 Reunió nocturna de bruixes i de bruixots.", ordre de preferència que posa en qüestió i en evidència la inexplicada i contínua precedència del masculí sobre el femení en els diccionaris.

També és una manera esbiaixada de redactar la concreció que s'ha adoptat per a les definicions de "mare" i de "pare" que el *DRAE* presenta en entrades totalment paral·leles de les següents diferents maneres, MADRE: "f. Hembra que ha parido.", PADRE: "m. Varón o macho que ha engendrado." ¿A alguna persona se li faria estrany que en comptes d'"hembra" es posés "Mujer o hembra" com per a pare?, ¿o per què no només (com a MADRE) a PADRE, "Macho que ha engendrado"?

Si es passen a veure d'altres detalls no tant del que diuen els diccionaris sinó de com ho diuen, es poden veure d'altres divergències de tractament formal força interessants. Així, en

la definició de MADRASTRA diu: “1 f. **Muller d’algú** respecte dels fills que aquest té d’un matrimoni anterior.”, definició en què la dona es casa amb “algú”; la de PADRASTRE diu així: “1 m. **Marit d’una dona** respecte dels fills que aquesta té d’un matrimoni anterior.”, definició que és paral·lela en tot menys en el fet que l’home ara no es casa amb “algú” sinó amb “una dona” (s’especifica la pertanyença inequívoca al seu gènere amb la paraula “dona”); la decisió d’usar “algú” o “dona” ha estat presa per la gent que ha fet el diccionari, persones que segurament han percebut aquest “algú” com a menys femení que “dona” a l’hora de casar un home. De la mateixa manera que és decisió i fidel reflex del que pensa qui ha redactat l’accepció la barreja de gèneres següent, PRENDA: “6. fig. Lo que se ama intensamente; como hijos, **mujer**, amigos, etc.”, en la qual les filles s’han d’entaforar dins l’expressió “hijos”, les amigues dins la paraula “amigos” però, en canvi, s’ha considerat més oportú pensar que qui ama intensament és un subjecte masculí (heterosexual) i d’aquí el fet que hi aparegui un únic i específic complement directe femení “mujer” sobre qui recau l’acció.

En les definicions dedicades a les activitats professionals de les dones, es pot veure tant la qüestió dels continguts com la de la forma. Es constata que les activitats professionals més practicades per les dones en els diccionaris són la prostitució i les pràctiques relacionades amb la religió, en dues paraules, que les dones surten amb la freqüència que surten pel que fa als oficis en els diccionaris per prostitutes i monges, per la dedicació a aquestes activitats; aquesta presentació contravé el principi de realitat i té sobretot a veure amb una qüestió de la percepció i de la valoració que es fa de les dones i de les múltiples activitats que realitzen en la societat. Ara, al marge de les qüestions de contingut, i passant ja a qüestions de forma, tampoc sembla que tinguin a veure amb la percepció del que una assistenta és actualment per a la societat el fet que el *DRAE* en primera accepció la defineixi així, ASISTENTA: “f. Mujer del antiguo asistente, funcionario público.”, i no sigui fins a la cinquena accepció, “5. Mujer que sirve como criada en una casa sin residir en ella y que cobra generalmente por horas.”, que es defineixi de la manera que la majoria de les persones entenen d’entrada què és una assistenta (les tres accepcions que hi ha entremig la defineixen respecte a la religió, a les ordes religioses militars i a palau).

Finalment, i sense apartar-me dels oficis, es pot veure també en d’altres definicions que la manera en què s’han definit no depèn tant de la realitat com d’una sèrie d’estereotips que s’hi han reflectit a l’hora de redactar-ne les accepcions. És clar que no depèn de qui fa els diccionaris el fet que a les dones en ocasions se les hagi anomenat per la feina del marit, i que, per tant, aquest és un ús que els diccionaris hagin de reflectir amb la marca corresponent; ara, el que ja sí que és decisió de qui fa els diccionaris és posar com a primera accepció la relació de parentiu i no l’adscripció a un ofici de les dues dones corresponents, SOMBRERERA: “f. Mujer del sombrerero. 2. La que hace sombreros y la que los vende.”; definir-ho en entrades separades per sexes, SOMBRERERO: “m. El que hace sombreros y el que los vende.”; articular l’ofici a través de la paraula “persona”, PEINERO, RA: “m. y f. Persona que fabrica o vende peines.”; excloure sense cap justificació les dones de dos oficis que la realitat mostra que han exercit i exerceixen, PEINETERO: “m. El que fabrica o vende peines o peinetas.”; o decidir que hi ha feines que les dones no han fet en algun període de la història, RABASSAIRE: “1 m. ANT. El qui conreava un tros de terra a rabassa morta.”

Al llarg dels punts anteriors, s'ha vist com una sèrie de biaixos de contingut dels diccionaris, així com una gran quantitat de trets i de procediments de forma que s'utilitzen en la redacció dels diccionaris, no es deuen a l'escrupolositat o al rigor a l'hora de reflectir la imatge social o la realitat, ni es deuen tampoc a les necessitats de les i els parlants que farien que un diccionari que s'allunyés de la glòria i de la misèria de reflectir la societat fos incompreensible, aliè o no s'adequés al món que comparteixen parlants i diccionaris.

Sembla, doncs, que molts continguts androcèntrics i moltes de les formes i maneres de definir dels diccionaris tenen a veure amb el que tenen interioritzat les persones i els organismes que fan els diccionaris, o tenen a veure fins i tot amb l'herència que sempre paguen els diccionaris pel fet de basar-se en diccionaris anteriors. Sembla també, a la llum del que s'ha vist fins ara, que una realitat certament androcèntrica es pot amplificar a l'hora de triar les paraules i les accepcions, en el moment d'ordenar-les i, evidentment, a l'hora de redactar-les al llarg d'un diccionari.

Darrere de totes aquestes formes de redactar hi ha un pensament dominant en la societat que és clarament androcèntric, aquest pensament és compartit, en major o menor grau, per la majoria de parlants i, per tant, també per qui elabora definicions i exemples de diccionaris. Més que la voluntat de reflectir aquest punt de vista, el que es percep al llarg de la forma de les definicions que s'han anat desgranant en aquest punt és la falta de voluntat a prendre decisions sistemàtiques, d'adequar els diccionaris per donar una visió més igualitària i, al mateix temps, més real de la societat.

4. De la condicionada llibertat de les definicions i exemples.

Vull fer esment, com a mostra d'aquesta capacitat de maniobra a l'hora de descriure (i, per tant, també en certa manera de prescriure) la realitat que tenen els diccionaris, com es descriu un mateix concepte al llarg d'un curt període de temps i en diferents diccionaris. El *DGLC* feia de l'amor entre les persones una tendra passió heterosexual descrita no en primera accepció, AMOR: [...] Afecció tendra i apassionada per una persona de sexe diferent; passió sexual.", uns anys més tard, el *DIEC* li lleva el caràcter d'heterosexualitat obligatòria també en una accepció que no és la primera⁶: "6 Afecció tendra i apassionada per una persona; passió sexual.", temporalment situat entre aquests dos diccionaris, en el *Diccionario de uso del español*, María Moliner descriu així el mateix concepte en primera accepció: "Sentimiento experimentado por una persona hacia otra, que se manifiesta en desear su compañía, alegrarse con lo que es bueno para ella y sufrir con lo que es malo." En l'article "Lengua, sociedad y diccionario: la ideología", Esther Forgas parla de la ideologia en general en els diccionaris i en posa mostres comparatives perquè se'n vegi la diferència; cita, per exemple, dues definicions de la mateixa paraula de dos diccionaris diferents, CONSERVADOR -A: "3. Dícese de personas, partidos, gobiernos, etc. especialmente favorables a la continuidad en las formas de vida colectiva y adversas a los cambios bruscos o radicales. Ú. t. c. s. (*DRAE*, 1992); "2. Individuo de mentalidad reaccionaria, partidario de mantener los valores tradicionales y las estructuras antiguas." (*Anaya*, 1972)⁷.

⁶ Tant en el *DGLC* com en el *DIEC*, la primera accepció és molt més genèrica: "1 m. o f. Inclinació o afecció viva envers una persona o cosa."

⁷ Forgas Berdet, Esther. "Lengua, sociedad y diccionario: la ideología", pp. 71-89 a *Léxico y diccionarios*. Tarragona: Departament de Filologies Romàniques, Universitat Rovira i Virgili, 1996, p. 73.

Aquesta capacitat de dir, d'opinar i de maniobrar s'acrea encara en la redacció dels exemples. En les definicions, qui les redacta té una capacitat de maniobra que li permet decidir alguns aspectes del que defineix, posar l'èmfasi en un aspecte concret, o donar importància a un aspecte o altre del mateix concepte situant-lo abans o després en l'ordre de les accepcions; ara el que no pot fer és descriure, per exemple, l'amor com a odi.

Els exemples, en canvi, permeten "definir" conceptes, sentiments, idees, etc., que una definició no es pot permetre el luxe ni de parlar-ne; així, el següent exemple de *DGLC* (que ha quedat intacte en el *DIEC*), *PERN*: "L'ordre és el pern de la societat.", és una radiografia del pensament de la persona que el va redactar i d'una part de la població sobre les prioritats d'una societat que en fa de l'ordre la peça cabdal; el següent d'*IDENTITAT*: "La llengua forma part essencial de la identitat d'un poble.", permet expressar una idea que no es podria manifestar mai en la definició del concepte "llengua". L'exemple que hi ha a continuació, *NA*: "Na Capbuit, na Remuga.", opina sobre les qualitats intel·lectuals i temperamentals de les dones d'una manera molt més solta del que podria fer una definició; de la mateixa manera que ho fa el següent exemple, *I2*: "Ella reia i plorava alhora.", on s'expressa la pretesa inestabilitat d'una dona amb envejable concisió; un exemple com el següent, *MARIT*: "El seu marit és més jove que ella.", que al meu entendre es dedica al fet excepcional que la dona sigui més jove que l'home, prescriu la proporció d'edat recomanable o habitual que s'ha de portar marit i dona. Fins i tot es poden trobar casos en què per exemplificar el mateix ús s'expressen idees oposades; així, l'estereotípic exemple del *DGLC* per a la paraula *PROVOCAR*: "Una dona que provoca els homes.", que incidia en la tòpica culpabilitat incitadora de les dones, s'ha baratat en el *DIEC* per la percepció contrària: "I encara diran que és ella qui l'ha provocat.", fidel reflex de moltes realitats.

B. De les percepcions dels diccionaris.

Al marge dels aspectes que s'acaben de veure, hi ha una sèrie de trets generals a l'hora de percebre (i de descriure) la presència femenina que es mantenen al llarg de tots tres diccionaris en major o menor mesura com s'anirà veient a continuació, i que en són l'esquelet i l'estructura, l'ordit i la trama de tota una percepció del món i de la realitat, percepció que es caracteritza per la subordinació i l'exclusió de les dones, percepció que, de retruc, es traspasa i es vessa al món dels diccionaris, organitza el món dels diccionaris, el món que descriuen els diccionaris, documents que, al seu torn, en un etern cercle viciós, prescriuen en certa mesura com són la realitat i el món.

1. De la freqüència, del protagonisme i de l'activitat de les dones.

La presència de les dones en els diccionaris es podria resumir en els dos aspectes que apunto a continuació, el primer és l'aspecte quantitatiu, el segon, el qualitatiu; aspectes que mai no es troben sols: l'un dóna suport a l'altre, l'altre ajuda l'un, fins al punt que es pot dir que la seva característica bàsica és el constant entreteixir-se, la qualitat d'anar formant aquest, a vegades, fi i sofisticat teixit, aquesta, a voltes, aspra i brutal trama, aquest teixir la fina, per espessa i sense forats, malla sense fissures.

El primer aspecte és, sens dubte, la freqüència amb què apareixen les dones al llarg de tots tres diccionaris. La mera comptabilització de dones i homes en exemples i definicions, encara que fos sense afegir-hi ni una paraula més, ni un comentari, seria prou eloqüent; presència que no reflecteix en absolut la presència de les dones al món, sinó que en minimitza tant l'existència com el protagonisme. Aquest silenci espès és un clam eixordador de la negació d'un espai per a les dones en els diccionaris i el que és més important de la negació rasa i neta: si no t'anomenen no ets, no existeixes.

Aquest dens silenci va acompanyat d'un segon aspecte, del determinat i determinant punt de vista que mostren els diccionaris al llarg de tot el seu recorregut pel món i per la realitat, a l'hora de descriure, reflectir i prescriure aquest món i aquesta realitat. Un punt de vista aclaparadorament androcèntric, és a dir, una determinada i parcial visió del món que, a més, de ser esbiaixada i parcial, cosa força habitual en qualsevol visió del món (aquest no és el problema principal), la cosa greu és que, esbiaixada i parcial com és, pel fet de venir d'un diccionari, passa com una visió objectiva i universal, com una visió total, passa com "la" visió del món.

Aquest segon aspecte es concreta a grans trets, al seu torn, en tres maneres característiques, en tres tics que conformen aquesta visió androcèntrica en una mirada parcial i parcialitzadora sobre les dones. La primera característica consisteix a percebre, a veure les dones i, per tant, a presentar-les i a descriure-les normalment com una mera presència estàtica, sense cap mena de protagonisme la gran majoria de vegades. La segona característica, íntimament lligada a la primera, consisteix a insistir en la passivitat de les dones, fins i tot o especialment en les ocasions en què són protagonistes en exemples o definicions, d'alguna característica, d'algun atribut, d'alguna acció, acció, doncs, que més aviat rebran que no pas faran; a menys que siguin accions estereotipadament femenines. La tercera característica que, juntament amb les altres dues, arrodoneix la particular i esbiaixada visió sobre les dones, consisteix a fer-les servir gairebé sempre que surten en el document per explicar característiques específiques de les dones, no per fer-los explicar mai, per contra, característiques neutres, trets, atributs, qualitats, propis i específics de tota la humanitat. A la presència masculina en exclusiva s'encarrega tota aquesta feixuga però gratificant i variada tasca.

2. De les relacions i assimilacions de les dones.

Deixant de banda els números, gairebé tot en la manera de presentar i representar les dones en els diccionaris, en el *DGLC* en especial, ja que és el que primer vaig analitzar, em va sorprendre. Per exemple, em va sorprendre anar veient a mida que anava analitzant exemples que la majoria de dones sortien en el document subordinades per la seva relació de parentiu amb un home, o al costat d'un home.

A part de l'aparició de les dones en les relacions de parentiu, les dones es presenten moltes vegades com un grup a banda, com un grup que competeix a part, sense la presència d'homes. Em va sobtar que, a més, de veure les dones com un grup a part, els diccionaris gairebé mai no presentin relacions de col.laboració entre les dones, o fins i tot mai no presentin relacions d'estimació o valoració entre les dones. Com a exponents claus d'aquestes característiques, d'un gran simbolisme, es constata que en cap dels contextos

analitzats es defineix o s'exemplifica una amistat femenina, una amistat entre dues o més dones; se'n conclou, doncs, que les dones no poden ser mai amigues; tampoc no es troba en cap ocasió la descripció de la important i significativa relació entre mare i filla.

Lligat també al fet de presentar les dones homosocialment, em va sorprendre la comprovació creixent que els tres diccionaris presentin les dones molts cops col·lectivament, sense individualitzar, cosa que fa difícil al públic lector, a qui consulti els diccionaris, la tasca de poder fer aquesta individualització. Un exponent clar d'aquest recurs consisteix en una utilització molt més gran del plural a l'hora de referir-se a les dones, que la utilització paral·lela del plural per al masculí (en major grau encara en el *DRAE* que en el *DIEC*). Em va sobtar també que en la presentació de les dones com a col·lectiu o col·lectius, s'assimilés a vegades les dones a les femelles animals, sobretot a partir de presentar-les amb paraules denominacions diverses lligades a col·lectius d'animals; aquest tipus d'assimilació no es fa pràcticament mai amb els homes. També que s'assimilés, com s'ha vist al final del capítol anterior, el grup de les dones al de les criatures; aquest és un tret que tendeix a fer veure les dones com a menors d'edat, com a persones no adultes⁸.

Aquesta assimilació entre menors d'edat i dones s'acompanya d'altres mecanismes, els dos més importants dels quals són, al meu entendre, presentar poques dones adultes, per tant, poques dones que han assolit la majoria d'edat (és a dir, com a menors d'edat) i també la utilització més freqüent de diminutius per referir-se a les dones que als homes; per acabar d'arrodonir aquesta assimilació, hi hauria un altre recurs més formal que és el de presentar les dones com a objectes de verbs l'agent dels quals és masculí.

3. De les característiques físiques i no físiques de les dones.

Pel que fa a les característiques de les dones que presenten els diccionaris globalment, es constata que la majoria d'accepcions es refereixen a característiques i a trets físics: a trossos, detalls i fragments d'un cos exclusivament femení, a pèls i senyals d'unes descripcions marcades per l'aparició d'un seguit d'aspectes relacionats amb l'estètica (d'aquí la insistència en la joventut i en la infància que es veia en el punt anterior), amb l'aparença, amb el guarniment (o amb la lletjor i els defectes), o a les múltiples funcions i aspectes de la sexualitat femenines i de la reproducció (d'aquesta deriva només se'n salven els exemples del *DIEC*, document on se'n troben més dedicats a les característiques no físiques que a les característiques físiques, també és un diccionari que en dedica menys a la sexualitat i a la reproducció). D'aquestes característiques físiques, tots tres diccionaris en presenten més de negatives que no pas de positives.

Les característiques no físiques són, doncs, minoritàries i escasses; són, a l'igual que les físiques, més sovint negatives que no pas positives en tots tres diccionaris (un cop més, l'honrosa excepció corre a càrrec dels exemples de la mostra del *DIEC*). Coherentment amb aquest últim aspecte, es veu també que al llarg dels diccionaris no es descriuen ni es contemplen les dones com a posseïdores de capacitats intel·lectuals; la intel·ligència, el

⁸ L'assimilació de dones i minoria d'edat remet al Codi de Napoleó i al codi civil espanyol de no fa gaire anys.

coneixement i el saber, i l'autoritat que això comporta, es presenten com a atributs incompatibles amb les dones.

Les dones que presenten els tres diccionaris tenen tendència a mantenir actituds, mostrar característiques físiques o no físiques pròpies i exclusives: “femenines”; no solen il·lustrar activitats i característiques de tota la humanitat. (El *DIEC* és l'únic document (és un altre dels aspectes en què s'hi ha intervingut sistemàticament) que utilitza les dones en definicions per ensenyar característiques globals no físiques de dones i homes; això és especialment rellevant si es té en compte que la descripció de característiques globals no es fa mai a partir o a través d'algun grup marginal.)

4. Dels prototipus de dones, dels estereotips femenins i dels tòpics.

En un sentit similar al que s'explica en els anteriors paràgrafs, molts cops m'he quedat perplexa davant de frases fetes que per metaforitzar i expressar que una persona està molt bé diuen que “està com una rosa” (o com una rosa de maig), o per metaforitzar i il·lustrar que una persona està molt sana diuen que “està com una poma”, quan, de fet, en la meua experiència, i penso que en la de tothom, hi ha el record de roses gens fresques o de pomes francament arrugades o putrefactes.

Si es té en compte que es pot definir un prototip com una representació esquemàtica del nucli conceptual d'una categoria i que la noció de l'estereotip⁹ més que de l'experimentació ve de la reflexió filosòfica i és, més aviat que el prototip, una construcció elaborada per la societat sobre algun aspecte no necessàriament físic de la realitat¹⁰, m'imagino que les anteriors frases són frases fetes que parlen d'un determinat prototipus físic de frescor i salut, que enfoquen i perceben només roses i pomes en bon estat i pletòriques d'ufana i en bandegen la resta per convertir-se en un estereotip (en aquest cas positiu) de la salut; crec que és el mateix que passa amb les dones al llarg dels diccionaris: més que retratar i il·lustrar l'ampla realitat física de les dones, els diferents prototipus, més que definir els extensos i variats quefers de les dones, els diferents i variats estereotips, en comptes de tot això, en les definicions dels diccionaris referents a les dones, s'hi incrusten uns tòpics carregats d'ideologia, uns determinats i parcials tòpics, que, a més, molts cops esbiaixen negativament el que intenten definir o exemplificar i gairebé sempre ho parcel·len i n'exclouen amplis aspectes que complementarien l'explicació i que donarien una imatge més fidedigna de la realitat de les dones.

Luis Fernando Lara dóna una de les claus a la parcialització dels estereotips que jo exemplificava amb les roses i les pomes del paràgraf anterior quan explica que en la definició de “guineu” se sol afegir una informació no zoològica que acostuma a parlar de l'astúcia que caracteritza les guineus, Lara, a partir d'aquesta inclusió i d'altres definicions del mateix tipus, conclou que un estereotip té les tres característiques bàsiques que

⁹ Dels estereotips n'han parlat entre d'altres Hilary Putnam des de la filosofia (1970 i 1975 citat a Lara, 1990 i 1997), Eleanor Rosch des de la psicologia (1977 citada a Lara, 1997) i Luis Fernando Lara des de la llengua (1990 i 1997).

¹⁰ Luis Fernando Lara en parla extensament a *Teoría del diccionario monolingüe*. México: El Colegio de México, 1997, especialment en el capítol V, “El contenido proposicional del acto: la definición lexicográfica”, pp. 167-231.

resumeixo a continuació: la primera és que els estereotips no són feixos de trets significatius determinats per un sistema sinó que són conjunts de propietats que s'atribueixen a un referent com a tal mitjançant un procediment cognoscitiu; la segona és que són articulacions de propietats associades als objectes per un procés de coneixement que no postula una veracitat obligatòria; la tercera característica és que es concreten en la societat com a manifestacions d'un coneixement de la realitat la intel·ligibilitat de la qual es determina en la memòria social del llenguatge¹¹. A aquestes característiques, finalment, s'hi hauria d'afegir que la capacitat d'estereotipar és una prerrogativa del grup dominant.

En la manera de caracteritzar les dones, d'atribuir-los comportaments i qualitats que s'ha vist fins ara es constata un funcionament d'uns determinats estereotips ideològics. De fet, ho fa en més aspectes d'aquesta realitat humana; concretament en el quefer de les dones, continua funcionant aquests concrets estereotips. Només així es pot entendre que en els tres diccionaris les dones exerceixin bàsicament oficis poc remunerats, poc prestigiats i en posicions subalternes (mostren també un desert, un aspre erm, respecte a les llicenciades), que les dones realitzin feines considerades (d'una manera estretament tòpica) específicament femenines i es presentin, per tant, com a anòmales les dones que exerceixen una gamma més àmplia de labors. Continuen funcionant els estereotips ideològics des del moment que es presenten sobretot les dones, com ja s'ha dit, com a prostitutes i com a monges: o malvades i dolentes (les bruixes també contribueixen a fixar un estereotip negatiu) o santes i màrtirs (les moltes mares dels diccionaris també ajuden en la fixació de l'estereotip contrari que complementa l'anterior); com si només comptessin i es percebéssin les dones que fan aquests oficis o es dediquen a aquestes activitats.

5. Del privat i del públic.

En el *DRAE* i en el *DIEC*, que són els dos diccionaris més moderns, augmenta sobretot la presència de les dones inserides en l'àmbit del públic, concretament en l'àmbit del treball remunerat, s'amplifica la imatge pública de les dones, encara que cenyida a uns estereotips; les dones apareixen sobretot en les definicions del *DRAE* i del *DIEC* per il·lustrar i mostrar activitats professionals. En canvi, gairebé no varia qualitativament (i poc significativament des del punt de vista quantitatiu) la imatge que de les dones es dona en l'àmbit del privat, en les relacions privades i personals, especialment amb les relacions interpersonals amb els homes.

Això podria mostrar i indicar també en els diccionaris el major èmfasi i importància que es dona en general als àmbits públics en detriment dels privats, la poca valoració d'aquest últims àmbits; cosa que lliga perfectament amb la presència quantitativa de les dones als diccionaris de què parlava abans: no es considera "important" ni té cap prestigi l'àmbit privat i les feines de reproducció i, per tant, els diccionaris hi passen de puntetes i ràpidament; aquest tret dels diccionaris sí que té a veure i està estretament lligat amb la consideració social sobre tot el que és privat i sobre les, en general, silencioses i imprescindibles tasques reproductives. En aquest sentit sí que s'imposa un canvi en el punt de vista i la consideració de totes les tasques que pertanyen a l'àmbit privat i reproductiu:

¹¹ Lara, Luis Fernando. "Problemas y métodos del significado estereotípico", pp. 195-212 a *Dimensiones de la lexicografía*. México: El Colegio de México, 1990, pp. 196-197.

que es defineixin i s'exemplifiquin en els diccionaris és una manera de considerar-les i de valorar-les.

6. De la presència masculina.

Si es passa a tractar la presència masculina, aquell prismàtic posat a l'inrevés, aquella ullera allunyadora i, per tant, minimitzadora i desvaloradora que es fa servir a l'hora de percebre i explicar les dones, en canvi, es capgira. O millor dit encara, es canvia per una amplificadora i engrandidora lupa a l'hora de percebre i explicar els homes, l'altra meitat de la humanitat. Així, pel que fa a la presència masculina, a més de la constatació, un cop més, de l'abassegadora i constant freqüència masculina, s'hi troba, per sobre de tot, el punt de vista androcèntric, una mirada, en aquest cas, esbiaixada per amplificadora, sobre els homes, sobre el que fan, el que són. És a dir, que el més representatiu de la presència masculina pel que fa a les dones és que posa de manifest el que no se'n diu, la seva enorme i absoluta absència, després de veure-les per mostrar només els estereotips femenins o, en el millor dels casos, per explicar l'experiència o les característiques específiques (i no compartides, per tant, pels homes) de les dones.

Els recursos i mecanismes fonamentals d'aquesta particular i específica mirada, d'aquest agafar la part pel tot, són, en primer lloc, l'atribució de la majoria de qualitats, atributs, feines i característiques humanes als homes en exclusiva, l'absència d'especificació com a corresponent als homes de totes aquelles característiques, funcions, coses, trets..., que pertanyen només als homes, ja sigui quan es refereix als vestits, ja sigui quan es tracta del cos, de les parts del cos o de les malalties; en segon lloc, la utilització de la paraula "home" o "homes" com a presumptament i falsament abraçadores de dones i homes, és a dir, com a excloents de les dones, en totes les definicions; mecanisme especialment important si es té en compte, a més, que normalment aquestes definicions destaquen aspectes positius com, per exemple, la voluntat, la intel·ligència, la sensibilitat..., o el simple fet de pertànyer a la humanitat; finalment, i en tercer lloc, la freqüent presència d'exemples en els dos diccionaris catalans amb la paraula "home" i, en molt menys grau, el mot "homes", exemples que funcionen com a definicions, normalment lapidàries i taxatives, que tenen sempre la pretensió de definir característiques o trets universals de la humanitat.

Paradoxalment, quan justament una es fixa en les redaccions que aparentment en general només es dediquen a la presència dels homes (és a dir, quan una es "creu" que en les paraules "home" i "homes" hi pot estar inclosa tota la humanitat), es fa present la constatació de l'aparició de les dones en una sèrie de casos i contextos, aparició que es concreta en una presència minsa però expressiva i emblemàtica, en una aparició que posa de manifest la insuficiència del punt de vista androcèntric i els seus recursos i mecanismes: cada aparició d'una presència femenina en un context d'aquests, posa de manifest la parcialitat i la insuficiència del punt de vista i demostra la no inclusió de les dones en el masculí o dins les paraules "home" i "homes", és a dir, l'exclusió o la invisibilització de les dones en aquests dos tipus de redacció.

7. De la presència humana no sexuada.

Tots aquests trets i aspectes, tots aquests recursos i mecanismes s'acaben de travar amb un altre mecanisme de redacció que es veu sobretot quan s'analitza la massiva i ingent presència de les paraules "persona" i "persones" al llarg de les entrades de qualsevol dels tres diccionaris, procediment que continua deixant en les vores i en els marges la presència de les dones, el nostre ser i estar al món; es tracta del procediment de parlar de "persona" o de "persones" però especificar en algunes de les accepcions amb una marca (la marca "esp.") quan qui ha redactat els diccionaris pensava en les dones; és a dir, les persones en realitat són els homes, el patró, el cànon, i quan un comportament, característica, atribut, etc., és, a l'entendre de qui redacta l'accepció, sobretot femení, s'especifica el comportament i els atributs de les dones i se separa (es presenta al marge) del comportament de les persones (és a dir, dels homes) en general.

8. Algunes conclusions.

Una de les conclusions més generals que s'extreuen de la lectura i de l'anàlisi de la presència de les dones al llarg dels diccionaris, és que l'aparició o la inclusió de les dones en el discurs, sigui per mostrar les característiques físiques patrimoni de les dones (com les característiques, comportaments i òrgans sexuals), les característiques no físiques pròpies i gairebé exclusives, a l'entendre de qui redacta els diccionaris, de les dones; l'aparició de les dones en definicions i exemples en solitari, al costat de les paraules "home" i "homes" o trencant la tònica dels masculins pretesament genèrics, en els diccionaris o en qualsevol altre tipus de document que s'estudii, es deu normalment a dues raons: les dones es visibilitzen i no s'exclouen del discurs quan encarnen o freqüen algun estereotip, normalment negatiu (bruixes, monges, putes, alcavotes...), o quan s'aproximen a l'experiència de qui escriu o parla (per aquesta última raó és difícil detectar i percebre la presència femenina, tot i que és possible que n'hi hagi deguda a aquesta causa també en un document com un diccionari).

La conclusió final més important, verificada i demostrada al llarg de la tesi, i que no per ja sabuda deixaré de dir, tancant així el fil encetat al bell començament de la Introducció, és que, en efecte, els tres diccionaris presenten trets sexistes i androcèntrics; penso que no podria ser d'altra manera donats el món i la societat actuals. I no ho són només perquè es vegin obligats a reflectir ineludiblement com és la societat (si es pogués parlar que una societat és uniformement d'una sola manera) sinó perquè la mirada androcèntrica forma part també de l'òptica des de la qual es fan els diccionaris.

Aquest sexisme i androcentrisme no es presenta de la mateixa manera en els tres diccionaris. Encara que es doni no només en el cas d'un diccionari més antic i que ja es pot considerar com a document històric com és el *DGLC*, sinó també en diccionaris moderns i actuals com el *DRAE* i, en menor mesura, el *DIEC*, es concreta i té un abast diferent en tots tres diccionaris. Tot i que el *DRAE* explicita la voluntat de fer una posada al dia tant de continguts com de procediments, no la porta a terme pel que fa a la presència de les dones; en l'àmbit on més ha canviat és en els dels oficis. El *DIEC*, com s'ha vist al final de l'anàlisi corresponent i en força acotacions dels paràgrafs anteriors, ha modificat tant qüestions de contingut com de redacció que l'han convertit en un diccionari amb

definicions més igualitàries i amb procediments de redacció menys androcèntrics si es compara amb els altres dos diccionaris; ha encetat un camí en el difícil abandonament de la inèrcia i en els canvis d'òptica respecte a l'estereotip femení.

Els exemples dels diccionaris, com s'ha apuntat anteriorment, disfruten d'una llibertat molt més gran que les definicions; un exemple, a més, pot tenir només presència femenina o masculina sense que això signifiqui que s'exclouï o s'invisibilitzi algun dels dos sexes al llarg del document; un exemple pot parlar d'una dona o d'un home concret i particular, les definicions rarament ho poden fer. Els diccionaris, com també s'ha vist, poden tenir més o menys exemples; fins i tot poden no tenir-ne cap. És, per tant, en la visibilització i en la no exclusió en les definicions que radica l'envit de la presència femenina en els diccionaris.

En els tres diccionaris analitzats, hi ha definicions que es refereixen a l'experiència humana a partir de fórmules genèriques; respecte a aquest primer grup de definicions com que no invisibilitzen, almenys activament, i inclouen la presència femenina no tinc res a dir-hi. Només fer notar que a vegades es fan servir fórmules genèriques per relatar experiències o explicar característiques només masculines, en aquest casos potser seria millor usar una formulació masculina, és a dir, una forma que especifiqués aquest extrem.

Hi ha, per altra banda, definicions que es refereixen a l'experiència humana que reflecteixen la presència femenina i n'hi ha que no la reflecteixen.

Entre les que no reflecteixen la presència femenina, hi ha una sèrie de definicions que ho han de continuar fent. Em refereixo a aquelles definicions que tracten en exclusiva d'aspectes o de característiques que només afecten els homes. A grans trets es podrien dividir en dos grups:

- a) les que defineixen parts del cos que només són masculines;
- b) les que defineixen els pocs càrrecs o oficis practicats només per homes, aquestes últimes definicions es refereixen sobretot a oficis antiquats.

Entre les que no reflecteixen en general la presència femenina, hi ha una sèrie de definicions que haurien de reflectir aquesta presència ja que afecten tant l'experiència i les característiques femenines com les masculines. A grans trets es podrien dividir en aquests grups:

- a) les que defineixen parts del cos no marcades sexualment dels éssers humans;
- b) les que defineixen característiques físiques pròpies dels éssers humans;
- c) les que defineixen característiques no físiques pròpies dels éssers humans;
- d) les que defineixen característiques antropològiques, ètniques, socials, etc.;
- e) les que defineixen els càrrecs o oficis practicats per dones i homes (que en són la immensa majoria).

Les definicions que en general inclouen la presència de les dones pel que fa al cos humà són estereotipades sexualment perquè en invisibilitzar o excloure les dones a l'hora de definir el cos humà en general, es dediquen bàsicament a les característiques sexuals. Les definicions que es dediquen a les característiques no físiques pròpies dels éssers humans a partir de les dones tenen una tendència a presentar estereotips, majoritàriament estereotips negatius, ja que els diccionaris, en visibilitzar les dones només en característiques

pretesament exclusives femenines, exclouen les dones d'un munt de defectes generals però d'una pila més gran encara de qualitats, característiques i atributs.

En les definicions que tracten les tasques reproductives en general, tasques que els homes realitzen o poden realitzar, hi ha una absència masculina gairebé absoluta. La raó d'aquesta absència es deu al fet que és un tipus de definicions que els diccionaris normalment articulen a partir de la presència i el protagonisme femení. Hi ha poques definicions, per altra banda, que pertanyin a l'àmbit del privat; aquest tipus de definició agafa poc gruix al llarg dels diccionaris.

Arribada a aquest punt, crec que el que faria profitosa la feina feta al llarg d'aquesta tesi, la manera més fèrtil d'utilitzar-ne les anàlisis i les conclusions que s'hi han anat desplegant, la millor forma d'acabar-la i d'arrodonir-la seria ara (un cop detectats alguns dels partits presos i vistos alguns dels criteris utilitzats per redactar els diccionaris) intentar d'establir uns criteris que permetessin evitar alguns dels biaixos ideològics sexistes i androcèntrics a l'hora de redactar un diccionari (n'hi ha d'altres, com els racistes, els classistes, els etnocentristes, etc., que també s'haurien intentar d'evitar).

4.2. Propostes per elaborar diccionaris no androcèntrics ni sexistes

Partint del supòsit que és possible elaborar diccionaris no androcèntrics ni sexistes que respectin els principis lexicogràfics i alhora no forcin la realitat existent, a continuació presento una sèrie de propostes encaminades en aquesta línia. Aquestes propostes espero que podran ser aplicades en un treball pràctic en un futur.

Les propostes es poden dividir en tres apartats, el primer es dedica a l'elaboració dels exemples, el segon a propostes per redactar definicions; encara un altre apartat s'hauria de dedicar a la paraula-entrada (o vocable) de l'article per si mateixa.

Per elaborar aquestes propostes agafo redaccions d'exemples i de definicions de diccionaris; de fet, els fragments de redacció per explicar i exemplificar el que vull dir són sempre del *DIEC*. Aquest diccionari m'és especialment útil perquè, com que s'hi ha emprès la via per llevar alguns aspectes del sexisme i sobretot de l'androcentrisme del diccionari, em permet agafar alguns aspectes en el punt que els ha deixat i em possibilita intentar anar una mica més enllà.

Elaboració i redacció de les paraules d'entrada als diferents articles

Abans d'entrar en els dos primers apartats, és a dir, abans de parlar d'exemples, accepcions, fraseologia, etc., s'hauria de plantejar una qüestió, al meu entendre, prèvia i fonamental: si en les paraules que donen peu a l'article, en els vocables, és a dir, si en la mateixa paraula de l'entrada es manté l'ordre habitual de posar sistemàticament primer el masculí i després el femení o si es varia aquest criteri per a les paraules de doble forma en general o per a les paraules de doble forma que es refereixen a éssers humans.

Aquest ordre (al marge d'altres factors ideològics arrelats en l'androcentrisme) és deutor de la idea que el femení es forma gramaticalment sempre sobre la base del masculí, que el femení necessàriament sempre té una aparició subordinada respecte al masculí (l'ordre dels diccionaris contribueix a fixar-la); idea que, com és fàcil veure, també té arrels ideològiques i no sempre coincideix amb el criteri d'ordre alfabètic. De tan habitual com és, normalment l'ordre d'aparició no es justifica, simplement es posa primer el masculí i després el femení sense explicar-ne el criteri o les raons. La qüestió no és gens senzilla de resoldre. En aquest moment, temps a venir ja es veurà, hi ha com a mínim, al meu entendre, tres possibles propostes o alternatives.

1. La primera consistiria a situar primer el masculí o el femení tenint en compte el criteri que s'acaba de veure en el paràgraf anterior, és a dir, tenint en compte si el femení es forma sobre la base del masculí o a l'inrevés. Això faria, per exemple, que una entrada com BEGUÍ -INA (en aquest ordre en el *DIEC* i en la resta de diccionaris) s'hagués d'entrar com a BEGUINA BEGUÍ ja que la paraula masculina deriva de la femenina. Aquest criteri té el problema que la gran majoria de persones que usen els diccionaris no estan al corrent de com s'ha fet la flexió de gènere de cada paraula (jo mateixa ara estic parlant d'un aspecte que conec molt per sobre i que, de fet, s'escapa als temes centrals d'aquesta tesi); aquest desconeixement podria despistar les usuàries i els usuaris dels diccionaris i entorpir-ne la consulta i maneig (encara que aquesta opció és una possible solució a l'aparició sistemàtica del masculí sempre en primer lloc).

2. Una altra alternativa seria optar sistemàticament per l'ordre alfabètic; entrar així el següent article, MESTRA MESTRE, i d'aquesta altra manera el següent, PROFESSOR PROFESSORA, és a dir, tenint només en compte cada cop l'ordre alfabètic de les dues paraules de les dues entrades concernides. Aquest és un criteri que si bé dóna la mateixa importància al masculí i al femení, i, a primera vista pot semblar sobretot un criteri clar per a qualsevol persona que usi un diccionari, presenta el problema que també pot dificultar-ne l'ús ja que les persones que fan servir els diccionaris no tenen per què saber quina és la grafia que correspon a la forma femenina i quina a la masculina. Fins i tot és possible que hi hagi persones que el consultin per saber justament com s'escriu el femení o el masculí de tal o qual paraula; amb l'ordre habitual tothom sap que la primera paraula correspon al masculí i la segona al femení, si es deixés d'aplicar sempre el mateix ordre aquesta és una informació important que es perdria i és, a més, una informació que pot ser desconeguda per qui usa el diccionari.

3. La tercera alternativa seria posar davant sempre el femení i darrere el masculí. El problema que presenta aquesta alternativa és que és una alternativa mimètica de la masculina i que només té com a criteri i guia evitar que el masculí precedeixi el femení, capgirar-ne l'ordre d'aparició.

En el *DIEC*, com ja s'ha vist en el capítol anterior, s'ha fet un pas endavant considerable en el camí de visibilitzar la presència femenina consistent a entrar els substantius referits a persones amb les formes masculina i femenina completes (PADRÍ PADRINA, MAÇÓ2 MAÇONA, MESTRE MESTRA); aquest plantejament no és freqüent en els diccionaris catalans ni en els castellans.

Tot i que aquest criteri és un criteri global i, per tant, aparentment de fàcil aplicació, en alguna ocasió crea alguns problemes. Al llarg del *DIEC* hi ha paraules que encara que no són substantives o que no sempre són substantives i que presenten la particularitat que totes les seves accepcions o moltes d'elles es refereixen a persones. Per exemple, a l'adjectiu ANCIÀ -ANA s'ha optat per entrar la parella de paraules, com per a la majoria d'adjectius, amb el masculí i a continuació el morfema de flexió del femení, ara, si es miren les dues úniques accepcions de la paraula es comprova que es refereixen sempre només a persones ("1 adj. Que té molts anys, dit d'un home o d'una dona. 2 m. i f. Persona de molts anys.")¹². BEGUÍ -INA s'ha tractat de la mateixa forma que ANCIÀ -ANA ("1 adj. i m. i f. Que, pel seu hàbit, manifesta especial dedicació religiosa. 2 Que té una devoció estreta i minuciosa. 3 Fals devot. 4 ANT. Persona pertanyent al terç orde de sant Francesc."); això es deu al fet que les dues paraules s'han entrat com a adjectius i aquest tipus de paraula se sol presentar amb el masculí complet i el morfema de derivació del femení; és a dir, que ha primat el fet que les dues paraules fossin adjectius per davant del fet que totes les accepcions es refereixin a éssers humans. La forma de l'entrada d'una paraula com la següent, TALLADOR2 -A, es deu al fet que la primera accepció també és un adjectiu ("1 adj. i m. i f. Que talla."), ara, les dues altres accepcions que presenta es refereixen a oficis, per tant, a persones ("2 m. i f. Carnisser, carnissera. 3 m. i f. Persona que fa una talla o distribució.").

Penso que per evitar casos com el primer, una possibilitat seria posar també la forma de femení sencera, encara que això voldria dir que hi hauria adjectius que s'entrarien amb les dues paraules completes i d'altres que no. Una opció per evitar aquest problema, i de pas solucionar també el fet que hi ha paraules que són adjectives i substantives alhora com és el cas de TALLADOR2 -A, seria posar sempre també sempre per als adjectius les dues formes completes. De fet, encara que en el *DIEC* els adjectius se solen presentar, com deia abans, amb el masculí complet i el morfema de derivació del femení, en el *DIEC* (i també en el *DGLC* i d'altres diccionaris) per als adjectius del tipus AMPLI ÀMPLIA, o SA3 SANA i d'altres adjectius que també particularitats d'aquest ordre, s'ha optat per posar les dues formes senceres ja que el femení i el masculí no coincideixen en l'accent gràfic de les paraules o presenten d'altres característiques que en dificulten la possible abreviació. Aquest criteri mostra que també pel que fa a la forma, el principi d'economia és un principi que es deixa d'utilitzar quan topa amb alguna necessitat comunicativa, en el cas que m'ocupa, quan es vol fer esment de les variacions ortogràfiques en escriure la paraula.

Finalment, en el *DIEC*, en algunes entrades de nova creació es detecta alguna imprecisió a l'hora de determinar-ne els gèneres, per exemple, a ABBÀSSIDA, es diu que només és masculina: "1 m. Membre de la dinastia àrab de califes instal·lada a Bagdad.", i en una entrada que a mi em sembla paral·lela es diu que és masculina i femenina, SAFÀVIDA: "1 m. i f. Membre d'una dinastia musulmana xiïta que governà Pèrsia de 1502 a 1736."

La guia general pel que fa a les paraules de les entrades dels diccionaris, seria tenir com a objectiu visibilitzar o no excloure la presència femenina, tant en els masculins i femenins de l'entrada, com en la informació gramatical que s'hi adjunta.

¹² En canvi, el vocable d'un altre adjectiu (al meu entendre equivalent) conté el masculí i el femení sencers, DAMNAT DAMNADA: "1 m. i f. Condemnat a les penes eternes."

Elaboració i redacció dels exemples

Un cop ja dins la redacció dels diversos articles del diccionari, penso que l'apartat més senzill de solucionar és el dels exemples, per fer-ho s'haurien de tenir en compte els següents procediments, recursos i principis.

1. S'hauria d'equilibrar numèricament el nombre d'exemples amb protagonisme i presència de dones i homes. Un bon recurs per començar a equilibrar aquestes xifres quan es treballa sobre un diccionari ja existent és que, al marge de la revisió corresponent dels exemples que sigui ofensius, pejoratius, denigrants etc., les dones protagonitzin els exemples de nova creació que s'hi van incorporant. Si es tracta d'un diccionari nou el procediment és més senzill es tracta d'anar-los alternant i posar-ne tants amb protagonisme femení com amb protagonisme masculí; fer exemplificar a dones i homes democràticament els variats quefers i característiques de la humanitat.

2. Com que el contingut i la redacció dels exemples és relativament lliure, és molt fàcil evitar apreciacions negatives, tòpiques i estereotípiques si hi ha la voluntat de fer-ho; estic pensant en un dels exemples de RES del *DGLC*: “És una noieta temorega: no res l'espanta.”, aquest exemple que esmentava la pretesa covardia d'una no adulta, s'ha canviat en el *DIEC* pel següent: “És una dona molt valenta: res no l'espanta.”, canvi que incideix en sentit de baratar una qualitat negativa per una de positiva com, de fet, en el capítol anterior ja s'ha vist que passava en un exemple de *COLORAINA*.

3. Una altra qüestió a tenir en compte a l'hora de corregir i de redactar exemples en un diccionari ja existent és que quan se'n troba algun de pejoratiu o denigrant és fàcil que s'opti per treure'l o per canviar-lo, si es treu, fa que es perdi presència femenina en el diccionari, si es canvia, és molt possible que també; és, per tant, important que es tingui en compte aquest factor a l'hora d'acabar la qüestió dels exemples. Per exemple, en el *DIEC* a *FADEJAR* s'ha deixat el mateix exemple que hi havia al *DGLC*, un exemple no molt positiu (“És una noia que fadeja.”), i, en canvi, s'ha modificat l'exemple de *FAT FADA*, “Una noia fada.”, per “Una persona fada.”; un dels exemples que hi havia en el *DGLC* a *FRÍVOL -A*: “Una dona frívola.”, s'ha canviat per “No suportava la gent frívola.”; l'exemple de *FURETEJAR* del *DGLC*, “És una dona que sempre va d'una banda a l'altra furetejant.”, s'ha canviat per: “Sempre va d'una banda a l'altra furetejant.”; aquests tres canvis han fet que s'eliminassin exemples amb qualitats negatives per a les dones però al mateix temps aquesta eliminació n'ha reduït la presència femenina.

4. En els diccionaris, i aquest aspecte es veu d'una manera clara en força exemples del *DIEC*, en ocasions es fa servir la paraula “home” com a presumpta genèrica; a *RISIBLE* l'exemple corresponent diu així, “L'home és l'únic animal risible.”, o a *BIMÀ -ANA*: “L'home és bimà i bípede.” S'hauria de tenir especial cura, doncs, en la utilització de les paraules “home” i “homes” en la redacció dels exemples; la manera més universal i englobadora, no excloent ni invisibilitzadora per a cap persona de redactar exemples que es refereixen al gènere humà o a qualitats de tot el gènere humà com els que s'acaben de veure en el punt anterior, seria la d'utilitzar expressions inequívocament genèriques, “La persona és l'únic animal risible.”, “L'ésser humà és bimà i bípede.”, que tant es podrien utilitzar en singular com en plural. Especifico aquest punt perquè el *DIEC*, a l'igual que feia el *DGLC*,

continua presentant molts exemples d'aquest tipus, exemples que més aviat semblen definicions. Per exemple, a l'entrada INTEL·LIGENT un dels exemples del *DIEC* diu: "L'home és un ésser intel·ligent.", exemple que pretesament fa referència a dones i homes tot i que o n'exclou o n'invisibilitza les primeres; un altre dels exemples té presència femenina però es refereix a una dona específica, diu així: "És una dona intel·ligent, molt intel·ligent."; si es fes la regla de la inversió els exemples quedarien així: "La dona és un ésser intel·ligent.", exemple del tot inèdit en el *DIEC* i els diccionaris en general, i l'altre quedaria així: "És un home intel·ligent, molt intel·ligent.", exemple probable (al marge de la qualitat exemplificada) tant per un sexe com per a l'altre al llarg dels diccionaris. Podria ser interessant començar a desespecificar el cos de les dones dels dos exemples del començament del paràgraf fent exemples paral·lels d'aquest tipus: "La dona és bimana i bípeda." (de pas la lectora o el lector veuria que el primer adjectiu i especialment el segon són de doble terminació). Potser, doncs, la proposta podria ser fer exemples com els de RISIBLE i BIMÀ -ANA amb protagonisme alternat de dones i homes, universalitzar les dues possibilitats; l'altra proposta, si no, seria la d'utilitzar només genèrics per a qualitats genèriques; hi hauria una altra proposta que seria alternar les dues possibilitats.

Les dues guies generals que haurien d'orientar aquest apartat serien, per una banda, la visibilització i la no exclusió de la presència femenina i, per altra banda, evitar els estereotips i els tòpics de gènere: presentar el màxim de models per als comportaments femenins i masculins, fer protagonistes de la immensa quantitat de característiques, aspectes físics, intel·lectuals, morals, ètics i etc., virtuts i defectes, grandeses i misèries, qualitats i quefers humans tant a les dones com als homes.

Una tercera guia seria tenir l'objectiu de fer visible tant l'àmbit públic com el privat; donar similar importància a l'experiència de les dones i a la dels homes; així com visibilitzar homes i dones en l'àmbit privat i en el públic.

Elaboració i redacció de les definicions

1. Pel que fa a les diverses accepcions i fraseologia dels articles lexicogràfics, igual que per als exemples, també s'haurien d'equilibrar numèricament des del punt de vista del protagonisme i de la presència de dones i homes. Per aconseguir-ho, en les diverses accepcions i fraseologia s'haurien d'utilitzar el màxim de paraules o d'expressions que no fossin excludents o invisibilitzadores de la presència femenina. Hi ha un primer bloc d'alternatives a partir de totes les expressions epicenes possibles; expressions del tipus "persona", "ésser humà", "Que es dedica a...", "de qui", "altri" o d'altres expressions que s'ha recollit al final de l'anàlisi sobre el *DIEC* del capítol anterior. La proposta passa per només utilitzar el masculí per a les accepcions específicament masculines. En el *DIEC*, encara que falta un llarg camí per recórrer, ja s'ha començat a fer aquesta visibilització i no exclusió a partir de tot un seguit d'expressions genèriques. Parteixo, doncs, de la base que s'ha començat a visibilitzar i a no excloure la presència femenina i recullo a continuació alguna redacció en la qual no s'utilitzen alguna de les formes genèriques que esmentava més amunt sinó masculins.

1.1. S'utilitzen algunes expressions genèriques per a col·lectius (IBERISME: "1 m. Afecció a l'estudi de tot allò relatiu als **pobles ibèrics**."), però més sovint es fa amb un maculí (ROMÀ -ANA: "2 adj. Relatiu o pertanyent a la ciutat de Roma o als territoris de l'Imperi romà o **als seus habitants**. (...) xifra romana Qualsevol dels caràcters emprats pels

romans per a escriure els nombres.”). Una possible alternativa seria dir “a la seva població” en comptes de dir “als seus habitants”. O dir “en la cultura romana” en comptes de “pels romans”.

1.2. A vegades, es detecta que s’ha mirat de modificar la primera accepció de l’article en el sentit de llevar-ne el sexisme i l’androcentrisme, però en canvi a les següents ja no. Per exemple, l’entrada EFEMINAR del *DGLC*, deia així: “1 v. tr. Fer perdre (a algú) l’**energia baronívola**, fer que esdevingui, per les seves maneres i accions, semblant a una dona.”, és a dir, que l’energia es presentava com a incompatible amb les maneres i accions de les dones; en el *DIEC* diu així: “1 v. tr. Fer perdre (a algú) els **trets masculins**, fer que esdevingui, per les seves maneres i accions, semblant a una dona.” Ara, en el *DIEC* la segona accepció que s’hi ha afegit (en el *DGLC* només hi havia la primera) diu: “2 pron. PER EXT. Perdre **energia** moral, esdevenir excessivament bla.”, és a dir, que la pèrdua de l’energia hi torna a ser rellevant i la mateixa energia impròpia de les dones (encara que no correspon a aquest apartat adjunto els dos exemples que ho edificuen i que són aquests dos: “Una vida efeminada. Un poble efeminat.”; crec que s’haurien de repensar).

2. Per als casos en què no s’utilitzen genèrics, és a dir, per a un segon bloc que comprèn les paraules de doble forma, l’alternativa consisteix a utilitzar, en les paraules de doble forma, tant la forma masculina com la femenina (com s’ha començat a fer en l’apartat anterior), tenint en compte d’alternar l’ordre d’aparició d’una i altra per fer constar en igualtat de condicions tant la presència femenina com la masculina; en poso uns quants exemples.

2.1. Al *DIEC* són freqüents les accepcions amb la paraula “partidari”, ABANDONISTA: “2 adj. i m. i f. **Partidari** de l’abandonisme.”, IBERISTA: “3 **Partidari** de l’iberisme.”; proposaria posar el masculí i el femení: “partidari o partidària de...”.

2.2. Faria el mateix amb l’expressió “seguidor”, ECUMENISTA: “2 adj. i m. i f. **Seguidor** de l’ecumenisme.”; “seguidora o seguidor de...”.

2.3. A vegades l’expressió es complica més, DADAISTA: “2 adj. i m. i f. **Partidari** o **adepte** del dadaisme.”; aleshores es podria alternar el femení i el masculí; “Partidària, adepte del...”.

2.4. A JO la primera accepció del *DIEC* diu: “1 pron. Pronom personal de primera persona de nombre singular, mot **amb què l’autor** d’un enunciat es designa a si mateix (en el context d’aquest enunciat).”, jo proposaria aquesta solució per al fragment subratllat “**amb què l’autora o l’autor**”. FABULISTA passa el mateix: “1 m. i f. **Autor** de faules o d’apòlegs.”, optaria també per la solució anterior.

2.5. A una de les accepcions d’INTEL·LIGENT diu el següent: “3 ÉSSER INTEL·LIGENT EN UNA MATÈRIA Ésser-hi **entès**.”; incidentalment es podria canviar per una expressió com “entendre-hi”, però, com que aquesta solució és específica per aquest cas i no és possible estendre-la a tots els casos que s’anirien trobant al llarg d’un diccionari, s’hauria de buscar una solució global. Una solució podria ser fer constar la presència del femení i del masculí (“Ésser-hi **entesa o entès**.”, CAGAT -ADA: “2 **Covard o covarda**, que per no res agafa por, amb qui no es pot comptar per a res que impliqui un risc, un esforç, etc.”, ABSTEMI -ÈMIA: “1 adj. i m. i f. Que s’absté de beure begudes alcohòliques, **aiguadera o aiguader**.”, EIXORIVIMENT: “1 m. Estat de qui està **eixorivit o eixorivida**.”) L’altra podria consistir a alternar el masculí i el femení, tant en atributs referits a les persones com atribuïbles a les persones i en general; es podria fer al llarg de les accepcions d’una mateixa entrada (INTEL·LIGENT: “1 adj. **Dotat** d’intel·ligència.”, “3 ÉSSER INTEL·LIGENT EN UNA MATÈRIA Ésser-hi **entesa**.”; ABRIVAT -ADA: “1

adj. **Impetuosa, intrèpid.** 2 PUJAR ABRIVAT Pujar **ufanós, esponerosa.**”, LABORIÓS - OSA: “1 adj. **Treballadora, amic** del treball.”, CABRA: “6 POP. ESTAR COM UNA CABRA Ésser **eixelebrat, esbojarrada**; estar **esvalotat.**”, CADARNÓS -OSA: “1 adj. **Refredada, encadarnat.**”); o al llarg de diferents entrades (ABSTRÚS -USA: “1 adj. De difícil comprensió, **recòndita.**”, ABSTRUSITAT: “1 f. Qualitat d’**abstrús.**”).

3. Deixaria per a més endavant els problemes que plantegen els masculins no referits a les persones, masculins que són molts i variats.

3.1. Com a exemple d’aquests masculins en posaré un de molt freqüent al llarg dels diccionaris, em refereixo a la paraula masculina “relatiu” ben present en les pàgines dels diccionaris (IBERISTA: “1 adj. **Relatiu** o pertanyent a l’iberisme.”), ¿per què sempre “relatiu” i no “relativa”?, ¿per què sempre la utilització del masculí? Una possible solució epicena podria ser que en aquests casos s’optés per la fórmula “pertanyent” o “pertanyent o referent”.

4. Respecte a les accepcions que parlen del cos humà s’hauria d’evitar sempre l’expressió “home” o “homes” (a menys que s’hi refereixi específicament) i utilitzar, en canvi, expressions epicenes com “persona”, “ésser humà”, “cos humà” o simplement “part del cos”. Aquest és un dels contextos dels diccionaris que ofereixen menys problemes a l’hora de visibilitzar la presència femenina o de no excloure-la. De fet, el *DIEC* s’ha fet així en moltes entrades noves (ECÈTIC -A: “2 f. branca de la geografia que estudia la relació entre els factors geogràfics i l’**ésser humà.**”), o en entrades modificades respecte al *DGLC* (EDAT: “1 f. Temps transcorregut des que una **persona** ha començat a viure. (...) 4 Qualsevol dels períodes en què es considera dividida la vida de les **persones.**”). Crec que cap de les accepcions en què no hi ha hagut canvis, i en les quals actualment el *DIEC* (a l’igual que el *DGLC*) fa servir la paraula “home”, grinyolaria gens amb el canvi (BRAÇ: “2 PER EXT. Qualsevol de les dues extremitats toràciques de la **persona**, esp. la part compresa entre l’espatlla i la mà.”, CAMA: “1 f. Part de cadascun dels dos membres inferiors del **cos humà** des del genoll fins al peu.”, CABRA: “7 Insecte de l’ordre dels anoplurs paràsit de l’**ésser humà** (*Phthirus pubis*), semblant al poll però de cos més curt i ample, anomenat també poll del pubis.”); alternatives que el mateix *DIEC* utilitza en d’altres accepcions referides al cos de dones i d’homes.

5. Pel que fa a les accepcions que tracten d’oficis, càrrecs i professions, una possible alternativa seria utilitzar sistemàticament l’expressió: “Persona que...”; tant el *DRAE* com especialment el *DIEC* han modificat força aquest tipus d’entrada, en general a partir d’utilitzar aquest genèric real (“persona”) o en ocasions amb l’inici d’accepció següent: “Que es dedica a...”. De tota manera encara queda camí per fer; a continuació mostro uns quants casos del *DIEC* que, en no ajustar-se a cap d’aquestes dues formes, tenen una redacció androcèntrica (solucions que en la majoria de casos ja s’ha adoptat en el *DIEC*, DANSARÍ DANSARINA: “1 m. i f. Ballarí, ballarina.”; DACTILÒGRAF DACTILÒGRAFA: “1 m. i f. Mecnògraf, mecnògrafa.”; CAÇAIRE: “1 m. i f. Caçador, caçadora.”; PAGEROL PAGEROLA: “1 m. i f. POP. Pagès, pagesa, esp. persona que té les maneres pageses, poc distingides.”).

5.1. A DANSAIRE: “1 m. i f. **Dansador.**”, es podria fer com s’ha vist en el paràgraf anterior: “D ansadora, dansador...”.

A ECÒLEG ECÒLOGA: “1 m. i f. **Biòleg** especialitzat en ecologia.”, també; “Biòloga, biòleg...” (en aquests dos primer casos he canviat volgutament l’ordre d’aparició de femení i masculí respecte a l’ordre invariable del *DIEC*).

A NOTARI NOTÀRIA diu: “1 m. i f. **Funcionari públic autoritzat** per a donar fe dels contractes i altres actes extrajudicials, conforme amb les lleis.”, que jo redactaria així: “Funcionària o funcionari públic autoritzat”.

A EDIL diu: “1 m. i f. **Magistrat** municipal, **regidor**.”, que jo deixaria així: “1 m. i f. Magistrada o magistrat municipal, regidor o regidora.”

A BRACER2 BRACERA diu: “1 m. i f. **Treballador, jornaler**, del camp.”, que jo redactaria alternant femení i masculí d’aquesta manera, “Treballadora, jornaler”.

A DALINER DALINERA, passa el mateix: “1 m. i f. **Mariner** o **peó** que en dalinar o sirgar va davant de **tots**.”; sembla un contrasentit que en totes aquestes entrades en les paraules de l’entrada es doni a entendre que la professió pot ser exercida per dones i homes i després en la definició no quedi clar aquest extrem.

5.2. A cops, en dues accepcions de la mateixa entrada fa servir diferents criteris, per exemple, primer un epicè i després un masculí, PAGÈS PAGESA: “1 m. i f. **Home, dona**, del camp; persona que es dedica al conreu de la terra.”, “3 adj. Relatiu o pertanyent **als pagesos**.”, etc.; aquest últim “als pagesos” es podria canviar per un genèric: “a la pagesia” o usant femení i masculí: “a les pageses i als pagesos”. FABRICANT: “1 m. i f. **Persona** que fabrica mercaderies i altres productes; **amo** d’una o més fàbriques.”; en aquest cas també es podria usar el femení i el masculí: “amo o mestressa...”.

5.3. A voltes l’oscil·lació és entre diversos articles, en un primer pot usar un genèric (DAGUER DAGUERA: “1 m. i f. **Persona** que fa o ven tota mena de ganivets.”) i en un altre un masculí (DAGUERIA: “1 f. Obrador o botiga de **daguer**.”); aquesta última paraula es podria canviar per “daguer o daguera”. Aquest fenomen es pot veure en més d’una sèrie (CABISCOL CABISCOLA: “1 m. i f. **Responsable** del cant litúrgic en un cor catedralici o monàstic.”, CABISCOLIA: “1 f. Càrrec de **cabiscol**.”), també es podria posar en aquest cas el masculí i el femení: “cabiscol o cabiscola”.

5.4. Com que a cada bugada es perd un llençol, a voltes en la revisió del *DIEC* s’ha perdut presència femenina, així a l’entrada PLACERA del *DGLC* deia: “**Hortolana** que va a vendre a la plaça.” que al *DIEC* ha quedat així, PLACER2 PLACERA: “1 m. i f. **Pagès, hortolà**, que va a vendre regularment a plaça.”; a BARRISCAR el *DGLC* deia: BARRISCAR: “Concertar i comprar (el que resta de fruita, etc.) a **una marmanyera** i que ho dona a més baix preu per acabar la venda.”, que al *DIEC* ha passat a quedar així, BARRISCAR: “2 Concertar i comprar (el que resta de fruita, d’hortalissa, etc.), a **un marmanyer** que ho dona a més baix preu per acabar la venda.”; aquests casos que, com els de més amunt, mostren dificultats per ser solucionats amb un genèric real, haurien d’explicitar la diferència sexual a partir tant del masculí com del femení però mai haurien d’haver perdut la possibilitat femenina com ha passat en la revisió del *DIEC*.

6. Pel que fa a la utilització de la fórmula “algú” (a 1.2. s’ha pogut veure que els “algú” que apareixen en les accepcions d’EFEMINAR tornen a ser clarament masculins), vistos els problemes i les vacil·lacions que crea segons si es refereix a una persona del sexe masculí o del femení i tenint en compte que no és una forma epicena sinó de dues terminacions, proposaria substituir-la per la fórmula “una” o “alguna persona”.

7. Respecte a la paraula “individu”, se n’hauria d’estudiar bé la utilització. Al llarg del *DIEC* aquesta paraula de dues terminacions s’usa bàsicament en dos contextos; es fa servir referida a éssers no humans (PALMÍPEDE -A: “3 sing. **Individu** d’aquest ordre.”), context en què potser es podria substituir per les paraules “exemplar” o “ésser”. Ara, en el context on sí que segur que no s’hauria d’utilitzar únicament en masculí, ja que és una paraula que té femení i masculí, és per a les persones; em refereixo a accepcions d’aquest tipus, CABILENC CABILENCA: “1 m. i f. **Individu** pertanyent a una cabila.”, IBER IBERA: “1 m. i f. **Individu** d’un poble preromà estès des del Llenguadoc meridional fins a Andalusia.”, una altra accepció de la mateixa entrada brinda una possible solució ja que diu així: “2 **Habitant** de l’antiga regió d’Ibèria, al Caucas, o de la Geòrgia en general.”; la redacció de CADA: “1 adj. **Tots els individus** que formen part d’una col·lectivitat, no **aquest o aquell** en particular (mot usat sempre atributivament).” es podria canviar per “1 adj. **Totes les persones** que formen part d’una col·lectivitat, no **aquesta o aquella** en particular (mot usat sempre atributivament).”; a una definició com la següent de RAÇA: “1 f. Descendents d’un avantpassat comú; llinatge, nissaga, ascendència; tribu, poble, nació, que es considera pertanyent a la mateixa soca, al mateix grup ètnic; categoria de persones, **d’individus**, que tenen característiques, interessos, hàbituds, etc., comuns; mena.”, se li podria treure perfectament l’expressió subratllada (també se li hauria de corregir l’expressió “d’un avantpassat comú” del començament de l’article). Diverses accepcions de l’entrada INDIVIDU -ÍDUA en donen solucions, la segona diu així: “2 m. **Ésser** organitzat i independent, sigui vegetal o animal.”, la tercera s’hi refereix amb la paraula genèrica “persona”, “3 **Persona**, dit esp. quan pertany a una classe, a una corporació, a un grup social; **tot** membre d’una societat o comunitat humana.” (el “tot” del final de la definició es podria substituir per la paraula “qualsevol”).

8. Un dels leitmotius o de les facetes centrals i més vistoses del tòpic al qual em referia al començament d’aquest capítol final fa èmfasi a postular que un diccionari no ha d’amagar ni d’emascarar, sinó que ben al contrari ha de reflectir els biaixos ideològics que en la utilització de la llengua hi imprimeixen els i les parlants; és a dir, que si en català per insultar alguna persona es fa servir l’expressió “filla o fill de puta” el diccionari ha de reflectir aquest ús i extrem, ja que no es guanya res ni s’evita l’insult pel fet de no fer-lo constar en el diccionari, més aviat és una actitud hipòcrita. Hi estic completament d’acord: si és un ús s’ha de reflectir en el diccionari, de fet el *DIEC* així ho fa constar amb un curiós joc de concordança, FILL FILLA: “10 VULG. FILL DE PUTA Persona menyspreable.”; en aquest mateix sentit crec que s’ha de fer constar una accepció com la següent de SEÑORITA: “2. Término de cortesía que se aplica a la mujer soltera.”, que lliga el terme a la solteria de la dona que rep la denominació.

En els diccionaris també hi apareixen usos racistes dissortadament ben reals i vius en la societat per molt que es redactin de la manera més neutra i menys acolorida possible en el *DIEC* (CAFRE: “3 m. i f. FIG. Persona bàrbara, brutal.”, CAFRADA: “1 f. Acció pròpia d’un cafre.”, JUEU JUEVA: “4 FIG. Usurer, persona que no mira sinó el guany.”). És evident que la solució no passa per amagar aquests usos sinó al contrari per especificar-los i remarcar-los més clarament. Proposaria que dins les marques pragmàtiques que s’usen en els diccionaris se n’introduïssin com a mínim dues: la marca “racista” o “rac.” per als tres últims casos d’una mica més amunt i la marca “sexista” o “sex.” per al cas de l’anterior paràgraf. D’aquesta manera els diccionaris complirien una de les missions per a les quals es

fan: inventariar i exemplificar els usos de la llengua; al mateix temps, n'indicarien els biaixos ideològics corresponents, una útil informació (en el cas dels diccionaris didàctics o escolars, una informació imprescindible).

La guia general que hauria d'orientar aquest apartat seria, com per als altres dos, la visibilització i la no exclusió de la presència femenina. Evidentment, tot i saber que la mirada neutra no existeix, una de les guies que haurien d'encarrilar aquesta visibilització i la no exclusió de la presència femenina seria redactar les definicions de la manera més neutra possible.

Una altra, seria la d'evitar al màxim els estereotips i els tòpics de gènere, i presentar, com per als exemples, el màxim de models per als comportaments femenins i masculins, fer protagonistes de la immensa quantitat de característiques, tant físiques com no físiques, qualitats i quefers humans tant a les dones com als homes.

La tercera guia, com per als exemples, seria tenir l'objectiu de fer visible tant l'àmbit públic com el privat; és a dir, donar similar importància a l'experiència de les dones i a la dels homes; així com visibilitzar homes i dones en l'àmbit privat i en el públic.

Per concloure aquest apartat de propostes, presento una sèrie de definicions tal com es troben en el *DIEC* i les modificacions i els canvis pertinents que s'hi podrien introduir tenint en compte els criteris i les guies que s'han anat exposant en els tres anteriors apartats dedicats a l'elaboració dels diferents contextos dels diccionaris. Primer es presenta la definició del *DIEC* i a continuació, i amb negreta, les modificacions, els afegits i els canvis d'ordre que s'hi han introduït; normalment es tracten les definicions però també es presenten modificacions en alguns exemples lligats a les definicions presentades i fins i tot, en alguns casos, canvis d'ordre o modificacions referents als vocables.

He procurat que hi haguessin definicions de tots els camps que han servit per classificar les definicions que s'han utilitzat per realitzar l'anàlisi del *DIEC* i del *DRAE* del capítol anterior; també que s'hi definissin tant substantius com adjectius i verbs.

PADRINATGE: “1 m. Qualitat, obligació, del padrí o de la padrina; el fet d'ésser padrí o padrina.”

PADRINATGE: “1 m. Qualitat, obligació, del padrí o de la padrina; el fet d'ésser **padrina o padrí.**”

GERMANASTRA: “1 f. Germana només per part de pare o de mare. 2 Filla d'un cònjuge respecte d'un fill o d'una filla de l'altre.”

GERMANASTRA: “1 f. Germana només per part de **mare o de pare.** 2 Filla d'un **o d'una** cònjuge respecte **d'una filla o d'un fill** de l'altre **o l'altra.**”

TIRAR: “1 v. tr. Un home, un animal, fer força per moure (alguna cosa) en la mateixa direcció que ell es mou. [...] 11 TIRAR PEL DRET Obrar sense miraments, resoludament, ésser expeditiu. [...] 21 pron. Va tirar-se al riu. Tirar-se al coll de la seva mare. Tirar-se als peus d'algú. [...] 23 TIRAR-SE ELS PLATS PEL CAP Barallar-se, renyir. tirar-se pedres a la pròpia teulada [o tirar-se terra als ulls] Un mateix, perjudicar-se. [...] 26 FIG. HAVER-

N'HI PER A TIRAR EL BARRET AL FOC Una cosa, ésser granment empipadora. TIRAR EN CARA A ALGÚ ALGUNA COSA Fer-li'n retret. [...]"

TIRAR: "1 v. tr. **Una persona**, un animal, fer força per moure (alguna cosa) en la mateixa direcció que ell es mou. [...] 11 TIRAR PEL DRET Obrar sense miraments, resoludament, **de forma expeditiva**. [...] 21 pron. Va tirar-se al riu. Tirar-se al coll de la seva mare. Tirar-se als peus **d'una persona**. [...] 23 TIRAR-SE ELS PLATS PEL CAP Barallar-se, renyir. tirar-se pedres a la pròpia teulada [o tirar-se terra als ulls] **Un o una mateixa**, perjudicar-se. [...] 26 FIG. HAVER-N'HI PER A TIRAR EL BARRET AL FOC Una cosa, ésser granment empipadora. TIRAR EN CARA A **UNA PERSONA** ALGUNA COSA Fer-li'n retret. [...]"

IDENTIFICACIÓ: "1 f. Acció d'identificar; l'efecte. 2 Procés psíquic de l'inconscient que fa que un individu, pel fet de sentir-se lligat emotivament a un altre, sigui afectat per situacions que no viu directament."

IDENTIFICACIÓ: "1 f. Acció d'identificar; l'efecte. 2 Procés psíquic de l'inconscient que fa que **una persona**, pel fet de sentir-se lligat emotivament a **una altra**, sigui **afectada** per situacions que no viu directament."

JAÇ: "1 m. Llit o cosa disposada per a jeure-hi al damunt; lloc on hom va a dormir. [...] 3 ATRAPAR AL JAÇ Trobar desprevingut. JEURE AL JAÇ Estar desprevingut. PREPARAR EL JAÇ Disposar les coses per a la consecució d'algun fi. TROBAR EL JAÇ D'ALGÚ Descobrir on rau. 4 JAÇ PROTECTOR Coberta de fulles, de palla, etc., creada per l'home a fi de protegir el sòl, conservar-ne la humitat, etc. [...]"

JAÇ: "1 m. Llit o cosa disposada per a jeure-hi al damunt; lloc on **es** va a dormir. [...] 3 ATRAPAR AL JAÇ Trobar **desprevinguda**. JEURE AL JAÇ Estar desprevingut. PREPARAR EL JAÇ Disposar les coses per a la consecució d'algun fi. TROBAR EL JAÇ D'UNA PERSONA Descobrir on rau. 4 JAÇ PROTECTOR Coberta de fulles, de palla, etc., creada per **una persona** a fi de protegir el sòl, conservar-ne la humitat, etc. [...]"

TAFANER -A: "1 adj. i m. i f. Amic de tafanejar."

TAFANERA TAFANER: "1 adj. i f. i m. **Amiga o amic** de tafanejar."

RACIONAL: "1 adj. Dotat de raó. L'home és un animal racional. 2 m. Animal racional, home. 3 Relatiu o pertanyent a la raó; fundat en la raó; conforme amb la raó. Un mètode racional. Una deducció racional. Un tractament racional. 4 En mat., dit de les expressions algebraïques que es poden expressar com a quocient de dos polinomis. 5 En quí., dit de les fórmules que expressen l'estructura de la molècula."

RACIONAL: "1 adj. **Dotada, dotat** de raó. L'**ésser humà** és un animal racional. 2 m. Animal racional, **persona**. 3 Relatiu o pertanyent a la raó; **fundada** en la raó; conforme amb la raó. Un mètode racional. Una deducció racional. Un tractament racional. 4 En mat., **es diu** de les expressions algebraïques que es poden expressar com a quocient de dos polinomis. 5 En quí., **es diu** de les fórmules que expressen l'estructura de la molècula."

VALENTIA: “1 f. Qualitat de valent; acte propi d’un home valent.”

VALENTIA: “1 f. Qualitat de valent **o de valenta**; acte propi d’**una persona valenta**.”

ATRIBUT: “1 m. Qualitat o manera d’ésser considerada com a pròpia d’algú o d’alguna cosa. La raó és atribut de l’home. [...] 6 Símbol amb què es representa un sant.”

ATRIBUT: “1 m. Qualitat o manera d’ésser considerada com a pròpia d’**una persona** o d’alguna cosa. La raó és atribut de l’**ésser humà**. [...] 6 Símbol amb què es representa **una santa o un sant**.”

ABORIGEN: “1 adj. i m. i f. Originari del país en què viu, indígena, primitiu. Les tribus aborígens d’Amèrica. Animals aborígens. Plantes aborígens. 2 m. pl. Primers habitants d’un país, per contraposició als que s’hi han establert posteriorment.”

ABORIGEN: “1 adj. i m. i f. Originari **o originària** del país en què viu, indígena, **primitiva o primitiu**. Les tribus aborígens d’Amèrica. Animals aborígens. Plantes aborígens. 2 m. pl. Primers **i primeres** habitants d’un país, per contraposició **a qui s’hi ha** establert posteriorment.”

EBIONITA: “1 m. i f. Individu d’un grup judeocristià que negava la divinitat de Crist.”

EBIONITA: “1 **f. i m. Membre** d’un grup judeocristià que negava la divinitat de Crist.”

INSIGNE: “1 adj. Remarcable entre tots, de gran mèrit.”

INSIGNE: “1 adj. Remarcable entre **totes les persones [o tothom]**, de gran mèrit.”

EDETÀ -ANA: “1 adj. Relatiu o pertanyent als edetans. 2 m. i f. Individu d’un poble ibèric preromà del País Valencià.”

EDETÀ EDETANA: “1 adj. **Pertanyent a edetans i edetanes**. 2 **f. i m. Membre** d’un poble ibèric preromà del País Valencià.”

ICONOCLASTA: “1 m. i f. Contrari al culte de les imatges sagrades.”

ICONOCLASTA: “1 **f. i m. Persona contrària** al culte de les imatges sagrades.”

AMPLE -A: “1 adj. Extens en amplària, que té una amplària considerable. Un barret d’ales amples. Ample d’espatlles. Un carrer ample. 2 Dit de la lletra que ocupa més espai que el tipus de lletra rodó d’un alfabet. [...] 4 Folgat, que no estreny. Un vestit ample. Unes botes massa amples. Venir ample un vestit, un barret, un calçat. 5 FIG. venir ampla una cosa a algú Ésser superior en finalitat o en complexitat a les possibilitats d’algú. [...] 8 No restringit, no esquifit. 9 No estret, no apinyat. En aquesta butaca, hi estaràs ample. Sis hi van molt justos, però quatre hi van amples. [...]”

AMPLE AMPLA: “1 adj. Extens en amplària, que té una amplària considerable. Un barret d’ales amples. Ample d’espatlles. **Una avinguda ampla.** 2 **Es diu** de la lletra que ocupa més espai que el tipus de lletra rodó d’un alfabet. [...] 4 **Folgada**, que no estreny. Un vestit ample. Unes botes massa amples. Venir ample un vestit, un barret, un calçat. 5 FIG. VENIR AMPLA UNA COSA A **ALGUNA PERSONA** Ésser superior en finalitat o en complexitat a les possibilitats d’**alguna persona**. [...] 8 No restringit, no **esquifida**. 9 No **estreta**, no apinyat. En aquesta butaca, hi estaràs **ampla**. Sis hi van molt justos, però quatre hi van amples. [...]”

ALCALDE: “1 m. i f. Primer magistrat municipal d’una ciutat, una vila, un poble; persona que presideix l’ajuntament de la ciutat, etc. 2 **TENIR EL PARE ALCALDE** Comptar amb el favor d’alguna persona d’influència decisiva. 3 **ALCALDE DE BARRI** Persona que exerceix en un barri certes funcions que l’alcalde li delega. 4 **ALCALDE PEDANI** Alcalde que presideix una entitat local menor.

ALCALDE: “1f. i m. **Primera magistrada o** magistrat municipal d’una ciutat, una vila, un poble; persona que presideix l’ajuntament de la ciutat, etc. 2 **TENIR EL PARE ALCALDE** Comptar amb el favor d’alguna persona d’influència decisiva. 3 **ALCALDE DE BARRI** Persona que exerceix en un barri certes funcions que l’alcalde li delega. 4 **ALCALDE PEDANI O PEDÀNIA** Alcalde que presideix una entitat local menor.”

D’entrada totes aquestes propostes, algunes potser més que altres, poden sobtar i estranyar; de fet, en el mateix moment d’estructurar-les i d’explicar-ne els criteris a mi m’entra un cert vertigen davant de la innovació i del trencament de la inèrcia i de la rutina que suposen en la manera de comprendre i de veure què és un diccionari, fins al punt que les faig des d’una certa, encara que vull pensar que mesurada, inseguretat. Sóc conscient que plantejo més dubtes i interrogants que solucions, sóc conscient que he arribat (amb sort) simplement a situar-me al començament d’un llarg (i espero que fructífer) camí.

M’agradaria pensar que, temps a venir i pel que fa als biaixos ideològics, els diccionaris es faran amb uns criteris i uns supòsits de partida que ara no em puc ni imaginar, perquè com va dir l’Oficial Major del Parlament de Catalunya en un escrit¹³ en el qual parlava de les mesures per evitar l’ús sexista del llenguatge en els textos del Parlament: “Cal esperar que, impregnada la societat d’un sentit més profund de la igualtat de les persones, esdevingui habitual un ús que ara només sorprèn a [sic] la nostra imperfecció.”

¹³ Carta adreçada per l’Oficial Major, Ismael E. Pitarch, al Cap del Servei de Publicacions del Parlament de Catalunya, Josep Ferrer, el 24 de març de 1994.

Bibliografía

ABC. Madrid, 19.09.98, p. 53.

Adams, Carol. (1984) “La exclusión de la mujer de las aulas” a *Debats*, 7, pp. 72-75.

Aebischer, Verena. (1985) *Les femmes et le langage*. París: Presses Universitaires de France.

Angelou, Maya. (1993) *Yo sé por qué canta el pájaro enjaulado*. Barcelona: Lumen.

Autores diverses. (1999) *En femenino y en masculino*. Madrid: Instituto de la Mujer [Cuaderno de educación no sexista 8].

Autores diverses. (1994) “Grammaire, langage et féminisme” a *Présence Francophone*, 45, pp. 5-101.

Autores diverses. (1997) *La educación lingüística*. Barcelona: Icaria.

Autores diverses. (1998) *Lo femenino y lo masculino en el Diccionario de la Lengua de la Real Academia Española*. Madrid: Instituto de la Mujer [Serie Estudios 53].

Autores diverses. (1995) *Mujeres*, 18. Instituto de la Mujer.

Autores diverses. (1995) *NOMBRA. En femenino y en masculino. La representación del femenino y el masculino en el lenguaje*. Madrid: Instituto de la Mujer.

Autoria diversa. (1991) *Actas de las II Jornadas Internacionales de Coeducación: La enseñanza de la lengua y la literatura. Tomar la palabra* (Valencia 25, 26 y 27 de octubre de 1990). València: Generalitat Valenciana.

Autoria diversa. (1996) *Estudios sobre Mujer, Lengua y Literatura*. (Marco López, Aurora, editora) Universidad de Las Palmas de Gran Canaria; Universidade de Santiago de Compostela.

Autoria diversa. (1996) *Léxico y diccionarios*. (Forgas Berdet, Esther, coordinadora) Tarragona: Departament de Filologies Romàniques, Universitat Rovira i Virgili.

Beaujot, J.P.; Lehmann, M.A. (1978) “Dictionnaire, langue, idéologie: le discours tenu sur FEMME et FILLE dans le *Petit Larousse Illustré* de 1906 à 1978” a *Bulletin du centre d'analyse du discours de l'Université de Lille III*, 3, pp. 5-175.

Benhamou, Simone. (1986-I) “Analyse dictionnaire de ‘FEMME’ et de ‘HOMME’” a *cahiers de lexicologie*, XLVIII, pp. 27-67.

- Bengoechea, Mercedes. (1997) "Lenguaje público y voz femenina" a *Revista de Occidente*, 190, pp. 31-44.
- Boix Angelats, J. "Las calles son cosa de hombres". *El País*, 10.12.1994, p. 23.
- Cabré Castellví, M. Teresa. (1993) *De la innocència i perversió dels diccionaris*. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.
- . (1998) "El Diccionari de la llengua catalana i l'ús no sexista del llenguatge" a *Revista del Col.legi*, 103, pp. 39-40.
- Cabré, M. Teresa; Lorente, Mercè. (1991) *Els Diccionaris Catalans de 1940 a 1988*. Barcelona: Publicacions de la Universitat de Barcelona.
- Carrington, Leonora. (1985) *La puerta de piedra*. Caracas: Monte Avila.
- Catalá González, Aguas Vivas; García Pascual, Enriqueta. (1987) *Una mirada otra*. València: Generalitat de València.
- Cixous, Hélène. (1975) "Le rire de la méduse" a *L'Arc*, 61, pp. 39-54.
- Colectivo feminista "A favor de las niñas". (1987) "Lenguaje: La voz de las ausentes" a *Jornadas sobre el sexismo en la enseñanza*. Madrid: Ministerio de Educación y Ciencia, pp. 27-36.
- Combet, Louis (ed.). (1967) Gonzalo Correas, *Vocabulario de refranes y frases proverbiales* (1627). Bordeus: Féret et fils.
- Direction générale de la condition féminine de l'Ontario. (1994) *À juste titre. Guide de rédaction non sexiste*. Toronto: Direction générale de la condition féminine de l'Ontario.
- Doyle, Margaret. (1995) *the A-Z of Non-Sexist Language*. Londres: The Women's Press.
- Duran de Grau, Núria; Pascual, Ramon. (1989) *Gírgola 5è. Ciències naturals de 5è d'EGB*. Barcelona: Andros.
- Duras, Marguerite. (1991) *El amante de la China del Norte*. Barcelona: Tusquets.
- Eliot, George. (1988) *El molino junto al Floss*. Barcelona: Planeta.
- . (1991) *Middlemarch*. Volum II. Madrid: Mondadori.
- Espinàs, Josep Maria. "La creu dels oficis". *Avui*, 6.10.1992, p. 48.
- Fiocchetto, Rosanna. (1993) *La Amante Celeste*. Madrid: horas y HORAS.

- Forgas Berdet, Esther. (1986) "Sexo y sociedad en el último *DRAE*" a *Universitas Tarraconensis Philologica*, X, pp. 79-100.
- . (1996) "Lengua, sociedad y diccionario: la ideología" a *Léxico y diccionarios*. Tarragona: Departament de Filologies Romàniques, Universitat Rovira i Virgili, pp. 71-89.
- García Meseguer, Alvaro. "El 'salto semántico'". *El País*, 8.3.1984, p. 4.
- . (1988) *Lenguaje y discriminación sexual*. Barcelona: Montesinos, (3a. edició).
- . (1993) "Género y sexo en el nuevo Diccionario de la Real Academia" a *Política científica*, 37, pp. 51-56.
- . (1994) *¿Es sexista la lengua española?* Barcelona: Paidós Ibérica.
- Garulo, Teresa. (1986) *Diwan de las poetisas de al-Andalus*. Madrid: Hiperión.
- Gómez de Avellaneda, Gertrudis. (1989) *Poesías y Epistolario de amor y de amistad*. Madrid: Castalia.
- Groult, Benoîte. (1996) "Cachez ce féminin que je ne saurais voir..." a *Historie d'une évasion*. París: Grasset, pp.181-209.
- Hampares, Katherine J. (1976) "Sexism in Spanish lexicography?" a *Hispania*, 59, pp. 100-109.
- Irigaray, Luce. (1985) *Parler n'est jamais neutre*. París: Les Éditions de Minuit.
- . (1989). *Le Temps de la différence. Pour une révolution pacifique*. París: Librairie Générale Française.
- . (1990) *Sexes et genres à travers les langues*. París: Grasset.
- Khaznadar, Edwige. (1988) "Le dédoublement en genre français" a *Linx*, 21, pp. 137-145.
- Khaznadar, Edwige. (1993-II) "Pour une première. La denomination de la femme dans l'actualité" a *cahiers de lexicologie*, LXIII, pp. 143-169.
- Labrosse, Céline. (1996) *Pour une grammaire non sexiste*. Québec: remue-ménage.
- Lakoff, Robin. (1981) *El lenguaje y el lugar de la mujer*. Barcelona: Hacer.
- Lara, Luis Fernando. (1990) "Problemas y métodos del significado estereotípico" a *Dimensiones de la lexicografía*. México: El Colegio de México, pp. 195-212.
- . (1997) *Teoría del diccionario monolingüe*. México: El Colegio de México.

- Lehmann, M.A. (1984-II) "Graphes et description des renvois dans le dictionnaire : le traitement de l'appareil génital dans le *Petit Larousse Illustré* de 1948 à 1980" a *cahiers de lexicologie*, XLV, pp. 47-60.
- Lledó, Eulàlia. (1988) "Fabra i el sexisme" a *Llibreria*, 22, p. 48.
- . (1992) *El sexisme i l'androcentrisme en la llengua: Anàlisi i propostes de canvi*. Barcelona: ICE de la UAB [Quaderns per a la Coeducació 3].
- . (1995) "Usos lingüístics y género" a *Textos de didáctica de la lengua y de la literatura*, 6, pp. 29-34.
- . (1996) *Profesiones en femenino*. Madrid: Instituto de la Mujer.
- . (1996) "Reflexiones sobre el sexismo y el androcentrismo. Sus repercusiones en la lengua" a *Estudios sobre Mujer, Lengua y Literatura* (Aurora Marco, editora). Universidad de Las Palmas de Gran Canaria; Universidade de Santiago de Compostela, pp. 137-151.
- . (1998) "Análisis de la presencia femenina en una muestra del *DRAE*" a Autores diversos. *Lo femenino y lo masculino en el Diccionario de la Lengua de la Real Academia Española*. Madrid: Instituto de la Mujer [Serie Estudios 53], pp. 37-99.
- . (1999) "Ministras y mujeres" a *En femenino y en masculino*. Madrid: Instituto de la Mujer [Cuaderno de educación no sexista 8], pp. 46-49.
- Lozano Domingo, Irene. (1995) *Lenguaje femenino, lenguaje masculino. ¿Condiciona nuestro sexo la forma de hablar?* Madrid: Minerva.
- Maimónides. (1994) *Guía de perplejos*. Madrid: Trotta.
- Marco López, Aurora. (1991) "Estereotipos sexistas em dicionários escolares" a *Agália. Revista da Associação Galega da Língua*, 28, pp. 433-443.
- . (1996) "Estereotipos de género en el *Diccionario de la Lengua Española*" a *Estudios sobre Mujer, Lengua y Literatura*. Universidad de Las Palmas de Gran Canaria; Universidade de Santiago de Compostela, pp. 187-211.
- Martin-Berthet, F. (1981-II) "A propos de *JEUNE FILLE* : remarques sémantiques et lexicographiques" a *cahiers de lexicologie*, XXXIX, pp. 67-77.
- Michel, Andrée. (1987) *Fuera moldes*. Barcelona: laSal.
- Miller, Casey; Swift, Kate. (1988) *The Handbook of NONSEXIST WRITING*. New York: Harper & Row.

- Office de la langue française. (1991) *Au féminin. Guide de féminisation des titres de fonction et des textes*. Québec: Les publications du Québec.
- Otero-Vidal, Mercè. (1998) "Del femení singular al femení plural" a *Revista del Col·legi*, 103, p. 38.
- Piñol, Rosa Maria. (1991) *Pompeu Fabra, el meu pare* (Records personals de Carola Fabra). Barcelona: La campana.
- Plaza, Carme. (1985) "La llengua i les dones, la llengua de les dones I" a *Escola Catalana*, 212, pp. 6-9.
- Plaza, Carme. (1985) "La llengua i les dones" a *Escola Catalana*, 214, pp. 6-10.
- Porqueres, Bea. (1994) *Reconstruir una tradició. Las artistas en el mundo occidental*. Madrid: horas y HORAS.
- Rey-Debove, Josette. (1998) "L'affaire du féminin" a *La célibataire. Revue de psychanalyse*, pp. 167-168.
- Rhys, Jean. (1989) *Sonríe, por favor. Una autobiografía inconclusa*. México: Fondo de Cultura Económica.
- Rossi, Rosa. (1978) *Le parole delle donne*. Roma: Editori Riuniti.
- Sabatini, Alma. (1987) *Il sessismo nella lingua italiana*. Roma: Commissione nazionale per la realizzazione della parità tra uomo e donna.
- Sánchez-Palencia Carazo, Carolina. (1997) *El discurso femenino de la novela rosa en lengua inglesa*. Cádiz: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Cádiz.
- Sau, Victòria. (1986) *Ser mujer: el fin de una imagen tradicional*. Barcelona: Icaria.
- . (1994) "La maternidad: una impostura" a *Duoda*, 6, pp. 97-113.
- Segarra, Mila. (1991) *Pompeu Fabra*. Barcelona: Empúries.
- Service de la langue française. (1994) *Mettre au féminin. Guide de féminisation des noms de métier, fonction, grade ou titre*. Bruxelles: Service de la langue française.
- Sklar, Elizabeth S. (1983) "Sexist Grammar Revisited" a *College English*, 45, pp. 348-358.
- Stowe, Harriet Beecher. (1976) *La cabaña del tío Tom*. Madrid: Aguilar.
- Tannen, Deborah. (1996) *Género y discurso*. Barcelona: Paidós.
- Violi, Patricia. (1991) *El infinito singular*. Madrid: Cátedra.

Wollstonecraft, Mary. (1994) *Vindicación de los derechos de la mujer*. Madrid: Cátedra.

Woolf, Virginia. (1985) *Una cambrà pròpia*. Barcelona: Grijalbo.

Yaguello, Marina. (1978) *Les mots et les femmes*. París: Payot.

---. (1989) *Le sexe des mots*. París: Belfond.

---. (1991) *En écoutant parler la langue*. París: Seuil.

DICCIONARIS

Alcover, Antoni M.; Moll, Francesc de B. i altres. (1985) *Diccionari Català-Valencià-Balear (Alcover-Moll)*. Palma de Mallorca: Moll (10 volums).

Diccionari de la Llengua Catalana. (1983) Barcelona: Enciclopèdia Catalana (3a edició, corregida i revisada).

Diccionari Francesc Ferrer Pastor. (1985) València.

Fabra, Pompeu. (1954) *Diccionari General de la Llengua Catalana*. Barcelona: López Llausàs (2a edició).

Humm, Maggie. (1989) *The Dictionary of Feminist Theory*. Londres: Harvester Wheatsheaf.

Institut d'Estudis Catalans. (1995) *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 62, Abadia de Montserrat, Moll, 3 i 4.

Kramarae, Cheri; Treichler, Paula A. (1985) *A Feminist Dictionary*. Boston, Londres y Henley: Pandora Press.

Moliner, María. *Diccionario de uso del español*. (1986) Madrid: Gredos (2 volums).

Real Academia Española. (1992) *Diccionario de la Lengua Española*. Madrid: Espasa-Calpe (21ª ed.).

Sau, Victòria. (1990) *Diccionario Ideológico Feminista*. Barcelona: Icaria.

APÈNDIXS

Apèndix 1. Exemples amb presència femenina del *DGLC*

Camp 01) Exemples de relacions de parentiu i afiliació

EXEMPLES. 01.1. ESPOSES

1. Estat civil

SENYOR -A: "Hi eren, me'n recordo, vostè i la seva senyora.", "¿Com segueix el seu senyor?", "¿No hi són ara, a casa, els seus senyors? La senyora hi és però el senyor no hi serà fins al vespre."

CONSORT: "La seva senyora consort."

DONA: "La meva dona.", "Vaig anar-hi amb la dona."

DESGRÀCIA: "Aquesta dona ha estat la seva desgràcia."

TRASTEJAR: "La dona? tot el dia trastejant per casa."

ALTRI: "La muller d'altri."

SEU SEVA: "En Pere, la Maria i els seus fills (llurs fills)."

TENIR: "Tenir dona i fills."

NOI -A: "La seva dona ha parit un noi.", "Vaig sortir amb la dona i els nois."

VIDU VÍDUA: "S'ha casat amb una vídua."

ROMANDRE: "Romandre vídua."

COBRICELAR: "L'arbre que cobricela els ossos del seu marit difunt."

SEGUIR: "Morí, i no tardà a seguir-lo la seva dona."

SOLTER -A: "Una dona soltera."

2. Activitats tendents al matrimoni (activitat masculina, passivitat femenina)

Disposició masculina a casar-se o a no fer-ho

ASPIRAR: "Aspira a la mà de la senyoreta X."

DEMANAR: "Demanar una noia als seus pares, una noia en matrimoni.", "Demanar la mà d'una noia."

PRETENDRE: "Ell pretenia casar-se amb la filla del comte, pretenia la filla del comte.", "Pretendre a la mà d'una dona."

PRETENSÍO: "Ell pretén a la mà de la comtessa: aquesta pretensió és ridícula."

REFUSAR: "Ell va refusar la mà de la princesa."

RENUNCIAR: "Renunciar a la mà de la princesa, al tron."

Acords matrimonials amb iniciativa masculina

COMPROMETRE: "X ha compromès la seva filla."

DONAR: "Va donar-me la seva filla en matrimoni."

D'altres aspectes relacionats amb el matrimoni

HI: "S'havia promès amb X, però no va arribar a casar-s'hi."

CASAR: "Una noia de mal casar."

NOI -A: "Noia finestrera es cansa d'ésser soltera."

3. El matrimoni com a resultat

PROMETRE: "Es van prometre pel setembre i es casaran pel maig."

FUTUR -A: "El meu futur espòs o *simpl.* el meu futur."
FESTA: "Pel casament de la noia van fer una gran festa."
ENJOIAR: "Va comparèixer la núvia tota enjoiada."
DE BRACET: "Els nuvis anaven de bracet."
ANIT: "On dormirà la núvia anit? Sota un roseret florit."
CASAMENT: "El casament de la senyoreta X amb el fill del general."
CASAR: "Els ha casat el rector de Sant Jaume.", "Uns casats de nou."
AGRADAR: "El rei se'n va agradar i la prengué per muller."
ENAMORAR: "Va enamorar una pubilla del poble i s'hi va casar."
ALTAR: "Conduir a l'altar una dona."
AMB: "S'ha casat amb sa cosina."
CASAR: "El meu nebot es casa amb la noia gran del Pere."
NÚPCIES: "Casat en segones núpcies amb la comtessa de X."
VIDU VÍDUA: "S'ha casat amb una vídua."
BOGERIA: "Ha fet la bogeria de casar-se amb aquella dona."
CASAR: "En Joan ha casat la filla amb un home honrat i treballador."
RIC -A: "L'han casada amb un hereu molt ric."
CAS: "És un cas de consciència de casar aquella noia amb aquell brètol."
SACRIFICAR: "Ha sacrificat la filla (casant-la malament, a disgust seu, etc.)"
MALCASAR: "Els seus pares la van malcasar amb un hereu arruïnat."
CASAR: "S'han casat sense fer-ho saber a ningú."
CONSENTIMENT: "Casar-se sense el consentiment dels seus pares."
UNIR: "Unir-se home i dona en matrimoni."
BÉ: "Separació de béns entre marit i muller."
VINCULAR: "El matrimoni vincula els cònjuges."
DEÍFIC -A: "La unió deífica entre l'espòs i l'esposa."

4. Dot i d'altres transaccions econòmiques

CASAR: "L'han casada sense dot."
DOT: "Una noia sense dot."
DOTACIÓ: "Va empobrir-se amb la dotació de les seves filles."
MARIDATGE: "Va dependre molts de diners en el maridatge de les seves tres filles."
PESCAR: "Pescar una pubilla rica."
ENAMORAR: "Va enamorar una pubilla del poble i s'hi va casar."

5. Convivència matrimonial

MARIT: "Tenir un bon marit."
CONGENIAR: "Un marit i muller que congenien."
COMÚ -UNA: "Entre marit i muller, penes i alegries han de ser comunes."
VÍCTIMA: "La pobra dona és la víctima del seu marit."
MALTRACTAR: "Un home que maltracta la dona."
TRACTAR: "Tractar algú malament la muller."
GELOSIA: "La gelosia del seu marit la fa viure anguniosa."
INFIDEL: "Un marit infidel a la seva muller."
MÀRTIR: "És el màrtir de la seva dona."
RENYÓS -OSA: "Tenir, una dona, vida renyosa amb el marit."
DESACORD: "Viure, marit i muller, en desacord."

SEPARAR: "Separar-se, una dona, del marit."
DEIXAR: "El tribunal ha deixat els fills a la mare."
ESCÀNDOL: "Ha abandonat muller i fills: quin escàndol!"

EXEMPLES. 01.2. RELACIONS EXTRAMATRIMONIALS

1. Situació d'amistançament

AMISTANÇAR-SE: "X s'amistançà amb l'hostalera."
VESTIR: "Ell la manté i la vesteix."

2. Camí cap a l'adulteri

DESITJAR: "No desitgeu la muller d'altri."
SEDUCTOR -A: "La pobra noia i el seu seductor."
CAIGUDA: "Una dona que ha tingut una caiguda."

3. Mites

FAVORIT -A: "La favorita del sultà."

EXEMPLES. 01.3. RELACIONS DE FESTEIG 70

1. Parelles simètriques

FESTEJAR: "Els promesos són allà que festegen."
AMELAR-SE: "Ell i ella anaven de bracet tots amelatats."
ENTRE: "Entre ell i ella, tot eren mirades d'intel·ligència."

2. Desig i amor amb protagonisme masculí

INSPIRAR: "Aquella dona li inspirà un gran amor."
AMOR: "L'amor que ell sentia per aquella dona."
DEPARTIR: "Departir-se de l'estimada."
PROPENSIÓ: "Mostrava una certa propensió per aquella noia."
PER: "Jo m'interesso per ella."
INTERESSAR: "S'interessa molt per aquella xicota."
XOCAR: "Em xoca que ell, sabent que ella és aquí, no comparegui."
RONDAIRE: "Aquella noia té molts rondaires."
FESTEJADÍS -ISSA: "Anar festejadissa una noia."
SOBIRÀ -ANA: "Era la sobirana dels cors."
PRETENDENT -A: "És una noia que té molts pretendents."
REQUESTA: "Tenir una noia molta requesta."
ADMIRADOR -A: "Aquella dona té molts d'admiradors."
ENGRESCAMENT: "Té un engrescament per aquella noia."
CORT: "Aquesta dona té una cort d'adoradors."
FESTEJAR: "Per la seva bellesa era festejada de molts."
MIRADOR -A: "És una noia que té molts miradors."
CORT: "Fer la cort a una dama.", "Fer la cort a una noia."
ENAMORAR: "El meu germà es va enamorar de la filla del metge."
FESTEJAR: "El meu fill festeja amb la filla del metge."

ADORADOR -A: "Els adoradors de la senyora X."
AMOREJAR: "Ell amorejava amb aquella fadrina."
ENCEGAR: "Està encegat per aquella dona"
DELER: "Estimar amb deler una noia.", "Ella era tot el meu deler."
BOIG BOJA: "Estar boig per una dona."
DELIRAR: "Delirar per una noia."
DELIRI: "Té un deliri per aquella noia."
DELIRÓS -OSA: "Estar algú delirós per una noia."
ENFOLLIR: "Ell s'enfollí per amor d'aquella dona."
FAL.LERA: "Té una fal.lera per aquella xicota."
MORIR: "Es moria per veure-la."

Encants femenins

ENCANT: "Els encants d'una dona."
ENCÍS: "Els encisos d'aquella noia."

3. Aspectes relacionats amb el festeig

Activitat masculina

COMPROMETRE: "Tenir un ball compromès."
DEVORAR: "La devorava amb la mirada."

Conquestes masculines

CONQUISTA: "L'he vist passejar-se amb la seva nova conquesta."
CONQUISTADOR -A: "Un gran conquistador de dones."
CONQUISTAR: "Dones fàcils de conquerir."
PRENDRE: "Li ha pres la promesa."

Activitat femenina

CARBASSEJAR: "Aquella xicota carbasseja tots els seus pretendents."

Activitat masculina

DESFLORAR: "Desflorar verges."

D'altres

CONFIDENT: "La confident dels seus amors."
RENYINA: "Renyines d'enamorats."

EXEMPLES. 01.4. MATERNITAT

1. Actuacions de les mares

AMANT: "Una mare amant."
COR: "El cor d'una mare."
OMBRA: "Créixer a l'ombra d'una mare amorosa."
SEURE: "Seure un infant a la falda de sa mare."
ADORAR: "Aquella dona adora el seu fill."
ENDREÇAR: "Aquesta dona es passa el matí endreçant la canalla."
APEDAÇAR: "La mare li ha apedaçat les calces."

RENYAR: "La seva mare el va renyar perquè no havia anat a estudi."
SENYAR: "Senyar una mare el seu fill."
PUJAR: "Aquesta pobra dona ha estat sola a pujar els seus fills."
VIURE: "Aquesta pobra dona no viu, darrera dels seus quatre fills."
DESESTRANYAR: "La mare es desestranya pels fills."
DESESPERACIÓ: "Un infant que és la desesperació dels seus pares."
RENYINA: "La pobra dona està molt afligida amb la renyina dels seus dos fills."
CONTESTAR: "Quan la mare el renya, li mana alguna cosa, sempre ha de contestar."
AGOMBOLAR: "Aquesta dona no té temps d'agombolar la família."

2. Actuacions sobre les mares

TIRAR: "Tirar-se al coll de la seva mare."
HI: "Els he dit que anessin a casa de la mare, i ara hi són."
DELIRI: "El malalt, en el seu deliri, no cessa de demanar la seva mare."
INQUIET -A: "Estic inquiet per la salut de la meva mare."
I: "Quina desgràcia! i la meva mare que no en sap res."

3. Altres aspectes

ROMANDRE: "Ha concebut el Messias i ha romàs verge."
CONCEBRE: "La Verge Maria concebé Jesús.", "Maria concebé per obra de l'Esperit Sant."
FRUIT: "El fruit de les seves entranyes.", "El fruit del vostre sant ventre."
ENTRANYA: "Beneït sia el fruit de les vostres entranyes."
BENEIT -A: "Beneït sou Vós i beneït és lo fruit del vostre sant ventre."
SÍ: "L'infant que portava en el seu si."
GRÀVID -A: "Una dona gràvida."
MES: "Una dona embarassada de cinc mesos."
PARIR: "Parir bessonada."
DOLOR: "Els dolors del part."
XUCLAR: "Xuclar un infant la mamella."
JOVE: "La seva mare és jove, encara."
BÉ: "Ets ben bé l'estampa de la teva mare."
INFANTAR: "Els fills que aquesta dona ha infantat."
EMMAINADAR-SE: "Una dona casada i emmainadada."
DONA: "Una dona amb dues noies."
NOI -A: "Què ha tingut? noi o noia?"
DONA: "¿Què porteu a la santa mare Església, home o dona?"
COMPLAURE: "Ens complaem a anunciar-vos que ens ha nascut un segon fill."
COMPLETAR: "Un fill vindria a completar la nostra felicitat."
ENVEJA: "Té uns fills que són l'enveja de les altres mares."
MARE: "Orfe de mare."
SENSE: "Un pobre nen sense pare ni mare."
ORFE ÒRFENA: "Orfe de mare.", "Orfe de pare i mare."
RESPECTUÓS -OSA: "Un fill respectuós envers els seus pares."
HONRRAR: "Honrrar pare i mare."
SUBMÍS -ISA: "Un fill submís als seus pares."
MANCAR: "No manquis mai als teus pares."

NOM: "Fes-ho en nom de la nostra mare."

EXEMPLES. 01.5. ALTRES RELACIONS DE PARENTIU

1. Filles

PETIT -A: "La noia petita."

CASA: "El fill, la filla de la casa."

FILL -A: "Entre nois i noies, té dotze fills.", "Les meves filles."

PARE: "És pare de tres noies."

QUAL: "La filla del meu amic, amb la qual hem parlat aquest matí."

ESTUFAR: "No n'està poc, d'estufat, amb les seves dues filles casades."

SACRIFICAR: "Ha sacrificat la filla (casant-la malament, a disgust seu, etc.)."

ENAMORAR: "El meu germà es va enamorar de la filla del metge."

DESMAIAR: "Ella es desmaià als braços del seu pare."

AVERGONYIR: "Aquesta xicota, amb el seu mal comportament, avergonyeix els seus pares."

BORD -A: "Aquella nena era borda i se l'havien afillada."

2. Germanes

BESSÓ -ONA: "Dues nenes bessones.", "Són dues bessones que no s'assemblen gens."

SEU SEVA: "La Maria i la seva germana."

CÒPIA: "Aquesta noia és la còpia de la seva germana gran."

CRIATURER -A: "La meva germana és molt criaturera."

ENCONGIR-SE: "Anava tota encongada amb aquell vestit de sa germana."

'LS: "A les vostres germanes, vaig escriure'ls ahir."

ELS: "Les he vistes (les teves germanes) i els he dit allò."

VENJAR: "Ell ha venjat la seva germana."

RECORD: "Records de la meva germana!"

COSÍ -INA: "Som cosins: sa mare era germana del meu pare."

3. Avis i àvies

MATERN -A: "Avis materns."

BLANC -A: "L'àvia té tots els cabells blancs."

ACARICIAR: "El vell acariciava la seva néta."

Camp 02) Exemples de característiques físiques

EXEMPLES. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

2. Neutres específicament femenins

VERGE: "Les onze mil verges.", "Una dona verge. Un home verge."

ESBANDIT -IDA: "Després venien les donzelles a peu descalç i els cabells esbandits per les espatlles."

NÚBIL: "Una dona núbil."

GRÀVID -A: "Una dona gràvida."

MES: "Una dona embarassada de cinc mesos."

EXEMPLES. 02.2. Edat

1. Nenes

PETIT -A: "La noia petita."

JOGUINA: "Aquesta pobra nena no té cap joguina per entretenir-se: li heu de comprar una nina."

TROSSAR: "No tenim res a trossar per al camí, sinó aquesta roba de la nena."

VESTIR: "La nena ja es vesteix sola."

NOI -A: "Té una noieta de sis anys."

DEU: "Una nena de deu anys."

2. Noies i joves

DOS DUES: "Dos nois i dues noies."

ABRIL: "Una noia de quinze abrils."

QUINZE: "Una noia de quinze anys."

SETZE: "Una noia de setze anys."

DIVUIT: "Una noia de divuit anys."

TENDRE -A: "Una noia tendra."

MARE: "Tan jove i ja és mare."

4. Velles

VUITANTA "Una vella de vuitanta anys."

REGANYAR: "És una vella insuportable: tot el dia està reganyant."

XIU-XIU: "Aquest parell de velles tot el sant dia estan xiu-xiu."

REGANYÓS -OSA: "Una vella reganyosa."

EXEMPLES. 02.3. BELLESA

2. Sintagmes nominals

BELLESA: "La bellesa d'una dona."

CELESTIAL: "Una beutat, una dona, celestial."

3. Verbs atributius

IDEAL: "És una dona ideal."

VENUS: "És una Venus."

COSSAT -ADA: "Ésser una dona ben cossada.", "Ella sempre va ben cossada, mal cossada."

4. Encisadores

ENCANTADOR -A: "És una noia encantadora."

ENCISADOR -A: "És una noia encisadora."

ENCISAR: "Aquesta noia m'encisa."

ENAMORAR: "És una xicota que enamora."

BONIC -A: "Una noia bonica."

DE DEBÒ: "És una noia bonica de debò."

QUIN -A: "Quina noia més bonica!"

AIRE: "És molt esvelta i camina amb un aire!"

AIRÓS -OSA: "És una noia molt airosa."

ELEGÀNCIA: "L'elegància d'una noia."

ELEGANT: "Una noia elegant."

GALANT: "És una galant xicota."

REGAL: "Una noia regal dels ulls."

GRÀCIA: "Una noia plena de gràcies."

DE: "Donava goig de veure-les."

FEMENÍ -INA: "Gràcies femenines."

FLORET: "Hi havia un floret de noies que enamorava."

6. Rivalitat

GALÀ -ANA: "Les noies més galanes de la vila."

AVANÇAR: "Ella avançava totes les altres en bondat i bellesa."

EXEMPLES. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

2. Complementos i embelliments

DISFRESSAR: "Disfressar-se, una noia, de senyora antiga."

VEL: "Ella es cobria el cap amb un vel."

MUNTAR: "Muntar un capell de senyora."

4. Luxe i riquesa

RICAMENT: "Una dona ricament vestida."

LUXOSAMENT: "Luxosament vestida."

ENJOIAR: "Va comparèixer la núvia tota enjoiada."

EXEMPLES. 02.5. APTITUDS FÍSIQUES

3. Habilitats

FADA: "Treballar com una fada, amb una habilitat meravellosa.", "Tenir mans de fada."

EXEMPLES. 02.6. LLETJOR

1. L'agençament com a causa de lletjor,

DESFAVORIR: "Aquest pentinat la desfavoreix molt."

ENCONGIR-SE: "Anava tota encongida amb aquell vestit de sa germana."

DEFORMAR: "La cotilla li deforma el cos."

6. Ofensius

BARBUT -UDA: "Una dona barbuda."

EXEMPLES. 02.7. MALALTIES

4. Malalties concretes

ANÈMIC -A: "Un anèmic, una anèmica."

ESCROFULÓS -OSA: "Un escrofulós, una escrofulosa."

Camp 03) Exemples de característiques no físiques

EXEMPLES. 03.1. CARACTERÍSTIQUES POSITIVES

3. Virtuts indefinides

IDEAL: "És una dona ideal."

DOTAR: "El cel l'ha dotada de totes les virtuts."

HEROIC -A: "Una dona heroica."

6. Virtuts típicament femenines

DISSIMULAR: "Ella dissimula les teves grolleries.", "L'he ofesa. Dissimuli."

7. Encantadores

ENCANTADOR -A: "És una noia encantadora."

ENCISADOR -A: "És una noia encisadora."

ENCISAR: "Aquesta noia m'encisa."

SEDUCTOR -A: "És una noia seductora."

GALÀ -ANA: "Les noies més galanes de la vila."

GALANT: "És una galant xicota."

GRÀCIA: "Una noia plena de gràcies."

8. Laborioses

TREBALLADOR -A: "És una noia molt treballadora."

ENDREÇAT -ADA: "És una minyona molt endreçada."

HABILITAT -ADA: "És una noia molt habilitada."

MATINER -A: "Avui has estat ben matinera."

EXEMPLES. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

1. Desvalgudes

CONSOLACIÓ: "No hi ha consolació que valgui per a ella."

CONSUMIR: "Pobra noia, el neguit la consumeix."

TOT -A: "La pobra noia estava tota avergonyida."

VERGONYÓS -OSA: "És una noia molt vergonyosa."

RENYINA: "La pobra dona està molt afligida amb la renyina dels seus dos fills."

PUJAR: "Aquesta pobra dona ha estat sola a pujar els seus fills."

RAI: "Són ben de plànyer les dones que han perdut el seu marit. La Maria, rai, que és rica: la Joana, és de plànyer, que ha quedat pobra i amb quatre fills!"

2. Esquerpes

ISARD -A: "Una minyona isarda."

MALAGRADÓS -OSA: "Quina noia més malagradosa!"

I: "Quan ella s'enutja -i s'enutja molt sovint- és qüestió de..."

12. Criticades per les seves relacions amb els homes

INDUIR: "Ell la va induir al mal."

SEDUCTOR -A: "La pobra noia i el seu seductor."

PERDRE: "Aquesta pobra noia es perdrà."
INNOCENT: "Enganyar una pobra noia innocent."
QUALSEVOL: "Un qualsevol. Una qualsevol."
MALVIURE: "Una dona de malviure."
PERDRE: "Una dona perduda."
ENGANYAR: "Un marit enganyat per la seva dona."
CORROMPRE: "Corrompre la dona d'altri."
ESCLAU -AVA: "És un esclau de la dona."
MÀRTIR: "És el màrtir de la seva dona."

13. Mares defectuoses

CONTESTAR: "Quan la mare el renya, li mana alguna cosa, sempre ha de contestar."
RENYAR: "La seva mare el va renyar perquè no havia anat a estudi."

Camp 04) Exemples d'actituds

EXEMPLES. 04.1. ACTITUD PASSIVA EN LES RELACIONS AMB ELS HOMES O ALTRES PERSONES

1. Despertar inclinació i fer la cort

PROPENSIÓ: "Mostrava una certa propensió per aquella noia."

PER: "Jo m'interesso per ella."

INTERESSAR: "S'interessa molt per aquella xicota."

ENGRESCAMENT: "Té un engrescament per aquella noia."

ADMIRADOR -A: "Aquella dona té molts d'admiradors."

ADORADOR -A: "Els adoradors de la senyora X."

REQUESTA: "Tenir una noia molta requesta."

PRETENDENT -A: "És una noia que té molts pretendents."

FESTEJADÍS -ISSA: "Anar festejadissa una noia."

RONDAR: "És un xicot que ens ronda la noia."

AMOR: "L'amor que ell sentia per aquella dona."

AMOREJAR: "Ell amorejava amb aquella fadrina."

DECLARAR: "La vol, però encara no s'ha declarat."

CORT: "Aquesta dona té una cort d'adoradors.", "Fer la cort a una dama.", "Fer la cort a una noia."

2. Despertar grans fal.leres

DELER: "Estimar amb deler una noia.", "Ella era tot el meu deler."

MORIR: "Es moria per veure-la."

BOGERIA: "Té una bogeria per aquella dona."

DELIRAR: "Delirar per una noia."

DELIRI: "Té un deliri per aquella noia."

DELIRÓS -OSA: "Estar algú delirós per una noia."

ENCEGAMENT: "Té un encegament per aquella noia."

ENCEGAR: "Està encegat per aquella dona."

ENFOLLIR: "Ell s'enfollí per amor d'aquella dona."

FAL.LERA: "Té una fal.lera per aquella xicota."

5. Festeig masculí i conquestes

CONQUISTA: "L'he vist passejar-se amb la seva nova conquesta."

CONQUISTADOR -A: "Un gran conquistador de dones."

CONQUISTAR: "Dones fàcils de conquerir."

8. Homes que no es volen casar

REFUSAR: "Ell va refusar la mà de la princesa."

RENUNCIAR: "Renunciar a la mà de la princesa, al tron."

9. Pretensions matrimonials masculines

PRETENDRE: "Ell pretenia casar-se amb la filla del comte, pretenia la filla del comte.", "Pretendre a la mà d'una dona."

PRETENSIÓ: "Ell pretén a la mà de la comtessa: aquesta pretensió és ridícula."

PESCAR: "Pescar una pubilla rica."

AGRADAR: "El rei se'n va agradar i la prengué per muller."

10. Organització masculina del matrimoni

DEMANAR: "Demandar una noia als seus pares, una noia en matrimoni.", "Demanar la mà d'una noia."

DONAR: "Va donar-me la seva filla en matrimoni."

ACORDAR: "Li acordà la mà de la seva filla."

COMPROMETRE: "X ha compromès la seva filla."

RIC -A: "L'han casada amb un hereu molt ric."

CAS: "És un cas de consciència de casar aquella noia amb aquell brètol."

CASAR: "En Joan ha casat la filla amb un home honrat i treballador."

ACCEPTAR: "Acceptar una dona per muller."

VIDU VÍDUA: "S'ha casat amb una vídua."

CAÇAR: "Ha caçat una bona pubilla."

12. Transaccions no matrimonials

INDUIR: "Ell la va induir al mal."

INNOCENT: "Enganyar una pobra noia innocent."

SEDUCTOR -A: "La pobra noia i el seu seductor."

VESTIR: "Ell la manté i la vesteix."

COBEJAR: "No cobejaràs la muller d'altri."

DESITJAR: "No desitgeu la muller d'altri."

13. Arcaïcs

DAMA: "Morir per la seva dama."

GUARDA: "X havia restat en guarda de les donzelles."

CAVALLER: "El cavaller d'una dama.", "Cal ésser cavaller amb les dames."

CAVALLERÓS -OSA: "Un home cavallerós amb les dames, en el seu tracte, en el seu parlar."

EXEMPLES. 04.3. EXEMPLES EN QUÈ REBEN UNA ACCIÓ

1. Mirades

NO: "Has vist la Maria? No."

ECLIPSAR: "Ara mateix eren aquí, però no les veig enlloc: s'han eclipsat."

BASCAR: "Bascava per veure-la."

LI: "L'ha vista i li ha dit allò."

PENSAMENT: "Havia fet el pensament de no veure-la més."

2. Establir relació

EN: "Ell parla sempre d'ella; jo no en parlo mai."

HI: "Veig que penses sempre en ella; jo no hi penso mai."

3. Objecte de salutació

DELICTE: "Ha comès el delicte de no saludar-la!"

SALUDAR: "Va saludar-la amb un "estigui boneta"."

PRESENTAR: "El van presentar a la senyora de la casa."

DESCOBRIR: "Quan passarà alguna senyora, descobriu-vos."

EXEMPLES. 04.4. AGRESSIONS

3. Maltractaments maritals

PATIR: "És un home que l'ha feta patir tota la vida."

VÍCTIMA: "La pobra dona és la víctima del seu marit."

MALTRACTAR: "Un home que maltracta la dona."

Camp 05) Exemples d'activitats professionals

EXEMPLES. 05.1. CRIADES, MINYONES I SERVEIS

4. Dides

DIDA: "Canviar, un infant, de dida."

CRIAR: "És la dida que va criar el nostre fill gran."

5. Serventes

COL.LOCAR: "Col.locar una noia de criada."

DURAR: "Les minyones, en aquella casa, no duren gaire."

SERVIR: "Una criada que no sap servir a la taula."

ALTRE -A: "Aquesta minyona és tota una altra que la que teníeu abans."

MESTRESSA: "Una criada fidel a la seva mestressa."

TRESOR: "Aquella serventa és un tresor."

SOSTREURE: "Ens van sostreure la minyona."

NOU NOVA: "La criada nova."

ACOMPANYAR: "La minyona l'acompanyà fins a la porta del jardí."

CABASSET: "Hem anat a la plaça, la minyona amb un cistell i jo amb un cabasset."

CALÇAR: "La minyona l'ha de calçar: no pot ajupir-se."

OCUPAR: "La vaig ocupar a fregar les rajoles."

MESADA: "Demà tocar pagar la mesada a la minyona."

EXEMPLES. 05.2. MONGES

1. Monges

MONJA: "Fer-se monja."

SEGLE: "Renuncià al segle i es féu monja."

MONJA: "Un convent de monges."

CLAUSURA: "Monges de clausura."

CAPUTXÍ -INA: "Frare caputxí. Monja caputxina."

CARMELITÀ -ANA: "Frare carmelità. Monja carmelitana."

GERMÀ -ANA: "Germanetes dels pobres."

CAPELLÀ: "El capellà de les monges del Carme."

RELIGIÓS -OSA: "Un religiós. Una religiosa."

SOR: "Sor Antònia."

EXEMPLES. 05.3. REINES I PRINCESES

4. Reines

REINA: "La reina regent."

REGENT: "La reina regent."

DESTRONAMENT: "El destronament d'Isabel II."

EXEMPLES. 05.4. Indústria DEL TÈXTIL

1. Bones costureres

BRODADOR -A: "És una bona brodadora."

VESTIR: "Es vesteix a casa d'una bona modista."

EXEMPLES. 05.7. PAGESIA

2. Feines diverses

BROSTA: "Portava una faldada de brosta."

CLAMAR: "De bon matí, amb les faldilles plenes de gra, clamen l'aviram."

EXEMPLES. 05.8. MESTRESSES DE CASA I MARES

1. Mestresses de casa en general

DONA: "Dona de sa casa."

GOVERN: "Ella té el govern de la casa."

Camp 06) Exemples de dones sublimades

Exemples. 06.1. MAREDEDÉUS, VERGES I SANTES

1. Marededéus

ENTRE: "Beneita sou Vós entre totes les dones."

SANTEDAT: "La santedat de la Mare de Déu."

MIRACULÓS -OSA: "¡Oh tu, Verge miraculosa!"

FESTA: "Les festes de la coronació de la Verge."

GLORIÓS -OSA: "La gloriosa Verge Maria."

HIMNE: "Un himne a la Verge, a la pàtria."

COMMEMORAR: "Avui es commemora la Purificació de la Verge."

TRÀNSIT: "El trànsit de la Verge Santíssima."

GOIG: "Els set goigs de la Verge."

DOLOR: "Els set dolors de la Verge."

DEDICAR: "Església dedicada a la Verge del Carme."

MERCÈ: "Mare de Déu de la Mercè."

EFÍGIE: "Una antiga efígie de la Mare de Déu dels Dolors."

COMANADOR: "Comanador de la Mercè."

ESCOLANIA: "L'escolania de la Mercè."

2. Concepció de Maria

CONCEBRE: "La Verge Maria concebé Jesús.", "Maria concebé per obra de l'Esperit Sant."

ROMANDRE: "Ha concebut el Messias i ha romàs verge."

SI: "El fruit del vostre si beneit."

ENTRANYA: "Beneït sia el fruit de les vostres entranyes."

BENEIT -A: "Beneita sou Vós i beneit és lo fruit del vostre sant ventre."

3. Santes i màrtirs

CLAREDAT: "Santa Llúcia ens conservi la vista i la claredat."

INSPIRAR: "Creien que Joana d'Arc estava inspirada per Déu."

SANT -A: "Santa Eulàlia."

VERGE: "Santa Eulàlia, verge i màrtir.", "Les onze mil verges."

ESCOLÀ: "Els escolans de Santa Anna van vermells."

Camp 07) D'altres exemples

Exemples. 07.3. INCLASSIFICABLES

2. Articles determinats

EN: "La Maria i en Pere."

L': "L'Antònia."

Apèndix 2. Definicions amb presència femenina del DGLC

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació

DEFINICIONS. 01.1. ESPOSES

1. Dones de

CABRERA: "[...] La dona del cabrer."

CARBONERA: "[...] La dona del carboner."

MAJORALA: "La dona del majoral."

MAJORDOMA: "La dona del majordom."

MASOVERA: "La dona del masover."

OGRESSA: "Dona, filla, d'un ogre."

2. Mullers

VIRREINA: "Muller del virrei."

DUQUESSA: "[...] Muller d'un duc."

COMTESSA: "[...] Muller d'un comte."

VESCOMTESSA: "Muller del vescomte."

CASTELLÀ -ANA: "La muller del castellà."

REGENTA: "La muller del regent."

PRINCESA: "Muller d'un príncep."

SULTANA: "La muller d'un sultà."

METGESSA: "La muller del metge."

DOCTORA: "[...] també la muller d'un doctor."

SECRETÀRIA: "Muller del secretari."

INTENDENTA: "La muller d'un intendent."

RELOTGER -A: "[...] Muller del rellotger."

SAGRISTANA: "Muller del sagristà."

SASTRESSA: "La muller del sastre."

TAVERNER -A: "[...] f. Muller del taverner."

Harems

SERRALL: "Lloc en què els musulmans tenen llurs dones i concubines, harem."

EUNUC: "Home castrat encarregat de la custòdia de les dones en els harems."

4. Matrimoni

MATRIMONI: "Unió legítima d'un home i una dona.", "[...] Fam. Marit i muller."

5. Dot

DOT: "Cabal que hom dóna a una noia quan es casa, que la dona aporta al matrimoni."

NUVIATGE: "El que es dóna a la núvia a més del dot, esp. la roba que li és donada pels pares, etc."

ESCREIX: "Augment que el marit fa del dot de la dona."

9. Homes còmodes

CALÇA: "[...] *Ésser un calces*, es diu d'un home dominat per sa muller.", [...] *Portar les calces*, dominar la dona el marit."

Adulteri femení

CORNUT -UDA: "[...] Marit enganyat per la muller."

CUGUÇÓS: "Dit del marit enganyat per la muller."

CORNELL: "[...] Marit enganyat."

CORNUT -UDA: "[...] Marit enganyat per la muller."

Banyes

BANYA: "[...] tenir un altre tractes il·lícits amb la seva muller.", [...] *Portar banyes*, es diu del marit enganyat."

DEFINICIONS. 01.2. RELACIONS EXTRAMATRIMONIALS

1. Dones fàcils

GALANT: "[...] *Una dona galant*, que té intrigues amoroses."

LLIURAR: "[...] *Lliurar-se una dona a algú*, acordar-li el seus favors."

CEDIR: "[...] *Ella ha cedit a aquest home*, s'hi ha abandonat."

2. Homes fàcils

SALTAMARGES: "[...] Que cerca les ocasions d'obtenir il·lícitament els favors de les dones."

FEMBRER: "Dit de l'home donat a les dones."

FEMINAL: "[...] Fembrer."

3. Relacions il·lícites

POSSEIR: "[...] *Posseir una dona*, conèixer-la carnalment."

JEURE: "[...] *Jeure amb una dona*, cohabitar amb ella."

4. Ajuntament il·lícit

MARITALMENT: "A la manera d'un marit, com marit i muller."

COHABITAR: "[...] viure un home i una dona com marit i muller."

Concubinatge

CONCUBINA: "Dona que cohabita amb un home com si aquest fos el seu marit."

CONCUBINARI: "El qui viu amb una concubina."

VIURE: "[...] *Viure amb una dona*, en estat de concubinatge amb ella."

ODALISCA: "Esclava o concubina de l'harem."

DEFINICIONS. 01.3. RELACIONS DE FESTEIG

2. Galants

GALANT: "[...] El qui festeja una dona."

GALANTEJADOR -A: "Que galanteja esp. m. l'home que galanteja una dona."

GALANTEJAR: "Ésser galant (envers una dona)."

DEFINICIONS. 01.4. MARES

2. Línies maternals

MATERN -A: "Pertanyent a la mare."

INFANTERA: "Dit de la dona que té molts fills."

FILL -A: "Nom que es dóna a una persona o animal amb relació al seu pare i a la seva mare."

MATERNAL: "De mare, que pertany a la mare (dit de les coses de l'esperit)."

Mestissatge

MULATO: "Nat de pare blanc i mare negra o al contrari."

QUARTERÓ -ONA: "Nat de la unió d'un mestís amb una blanca o d'un blanc amb una mestissa."

3. Accions maternes

MARER -A: "Dit de les criatures molt afectades a la mare, emmarat."

EMMARAT -ADA: "Que no sap estar sense la mare, marer."

4. Accions sobre les mares

MATRICIDI: "Delicte de matar algú la seva mare."

PARRICIDA: "El qui mata el seu pare o la seva mare;"

DEFINICIONS. 01.5. ALTRES RELACIONS DE PARENTIU

3. Nebodes i cosines

NEBOT -ODA: "[...] També fill d'un cosí o d'una cosina (*nebot valencià*);

NEBOT -ODA: "[...] fill d'un nebot o d'una neboda (*neboder*).

COSÍ -INA: "Fill d'un oncle o d'una tia d'algú.", "[...] Fill d'un cosí del pare o de la mare."

5. Besàvies i àvies

BESAVI: "Pare de l'avi o de l'àvia."

REBESAVI -ÀVIA: "El pare, la mare, del besavi."

6. Besnétes

NÉT -A: "Fill d'un fill o d'una filla."

NETASTRE: "Fill d'un fillastre o d'una fillastra."

7. Ties

ONCLE: "Germà del pare o de la mare.", "[...] *Oncle valencià*, cosí del pare o de la mare."

BESONCLE: "Germà de l'avi o àvia."

BES-TIA: "Germana de l'avi o de l'àvia."

9. Padrines

PADRINATGE: "Qualitat, obligació del padrí o padrina;", "[...] el fet d'ésser padrí o padrina."

Camp 02) Definicions de característiques físiques

Definicions. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

3. Veus

SOPRANO: "La veu més aguda de les veus humanes, pròpia esp. de les dones i els nois.",
"[...] Persona, esp. dona, que té veu de soprano."

6. Feminitat

FEMENÍ -INA: "[...] *Gènere femení*, dels dos o tres gèneres (...) el que comprèn tots o la majoria dels noms de dones i animals femelles."

FEMENÍVOL -A: "Relatiu o pertanyent a la dona."

FEMENÍVOLAMENT: "A la manera d'una dona."

FEMINAL: "Femenívol."

FEMINEÏTAT: "Condicció de certs béns d'ésser pertanyents a la dona."

FEMINITAT: "Qualitat, natura, de dona, de femella."

FEMINITZACIÓ: "Acció de feminitzar."

FEMINITZAR: "Donar aparença femenina."

GINÈCIC -A: "Relatiu o pertanyent a la dona o al sexe femení."

FEMELLENC -A: "Pertanyent o relatiu a la femella; fam. donívol."

Definicions. 02.1.1. SEXUALITAT I MATERNITAT

1. Virginitat

VERGE: "Dona que no ha tingut comerç carnal amb cap home."

VIRGINAL: "Pertanyent a una verge, pur, incòlume."

Violacions

ESTUPRE: "Acció de violar una verge."

VIOLAR: "[...] *Violar una dona*, fruit d'una dona per la força, d'una donzella."

5. Fecundes

INFANTERA: "Dit de la dona que té molts fills."

PARIDORA: "Dit d'una dona fecunda."

7. Part

PARTERA: "Dona o femella que fa poc que ha parit."

PARTERATGE: "Temps que la dona fa llit per motiu del part."

8. Òrgans de l'embaràs

SI: "[...] Esp. Part del cos on la dona porta l'infant concebut."

FRUIT: "[...] Per anal., l'infant que una dona porta en el seu si."

EMBRIÓ: "[...] (dins el si de la mare en els vivípars,"

VENTRE: "[...] El ventre de la mare com a lloc on està l'ésser engendrat fins al moment del part.", "[...] *Des del ventre de sa mare*, des que va néixer."

GESTACIÓ: "Estada del fetus en el si de la mare des del moment que ha estat concebut, prenyat."

10. Alletament

LLETER -A: "[...] *Ésser una dona una bona lletera*, tenir molta llet."

ABLACTACIÓ: "Cessació de l'alletament en la mare."

MUGRONERA: "Didal de goma, boix, metall, que les dones es posen als mugrons quan comencen a criar."

Definicions. 02.2. EDAT

1. Nenes

NINOI -A: "Noi, noia."

NINÓ -ONA: "[...] Dit afectuosament d'una noia gran."

NOI -A: "Home o dona joves,"

3. Solteres grans

CONCA: "Tia que resta fadrina a la casa pairal, fadrina vella."

TIA: "[...] Fam. Dona soltera de molta edat."

Definicions. 02.3. BELLESA

1. Bellesa

BEUTAT: "[...] *Una beutat*, una dona bella."

VENUS: "[...] dit d'una dona d'una gran bellesa."

Definicions. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

2. Maquillatges

BLANQUET: "Afait que usen les dones per a emblanquinar-se la cara."

MOSCA: "[...] trosset de tafetà negre que les dones s'enganxaven prop de la boca, al front, etc."

CLENXADOR: "Pua que usaven les dones per partir-se la clenxa."

3. Peces de vestir d'estar per casa

MATINÉ: "Sac blanc que utilitzaven les senyores, esp. al matí, per a estar per casa."

XAMBRA: "Mena de brusa curta que es posaven les dones damunt la camisa per estar per casa."

QUIMONO: "[...] vestit anèleg que usen actualment les dones dels països occidentals."

4. Joies

ALFARDA: "Adorn que usaven ant. les dones."

BONICS: "Joiells, ornaments, esp. parlant de les dones."

COLLARET: "Ornament femenívol: cadena, enfilall de perles, de grans d'atzabeja, etc."

JOIELL: "Peça preciosa d'or, d'argent, etc., esp. amb una o més gemmes, que serveix d'ornament de les persones, esp. de les dones, joia."

5. Ornaments

CANOTIER: "Capell de dona, de copa baixa i llisa i ala petita."

PAMELA: "Capell de dona, de forma aplanada."

CAPUTXA: "[...] Lligadura amb què les dones de muntanya es cobreixen el cap per fer camí a l'hivern, anar a missa, etc.,"

CÒFIA: "Gorra que porten les dones per a abric i adorn del cap,"

CAPELLINA: "Peça de roba que les dones portaven al voltant de la cara"

VEL: "[...] Part del vestit de les religioses que cobreix el cap.", "[...] esp. tros de roba de tela prima, gasa, etc., amb què les dones es tapen la cara o el cap."

TOCA: "Lligadura de tela, esp. com la que usen les monges, que els cenneix la cara."

MANTELLINA: "Peça de seda o de randa que les dones usen per a cobrir-se el cap."

MITRA: "Lligadura (...) portada més tard per les dones romanes."

PÈPLUM: "Vestidura usada per les antigues dones gregues,"

6. Robes

RETINA: "Roba de llana, de punt de mitja, etc., amb lligats de ris, que serveix per fer vestits de dona."

RUIXA: "Tira de roba, tul, etc. (...) per a adornar vestits, capells, etc. esp. de dona."

8. Abrics

XAL: "Peça de llana, seda, etc. (...), que serveix a les dones d'abric o adorn."

BOÀ: "Abrigall de pell, plomes, etc., en forma de serpent que les dones porten enroscat al coll."

JAQUETA: "[...] Peça de vestir exterior del vestit de les dones, amb mànigues, que cobreix el tronc fins més o menys avall de la cintura."

PALATINA: "Pell amb què les dones es cobreixen el pit i les espatlles,"

Faldilles

FALDILLA: "Part del vestit exterior de la dona que va des de la cintura avall cobrint les cames o una part d'elles."

AMAZONA: "Vestit amb faldilles llargues que porten les dones per a muntar a cavall."

ANDRIANA: "Espècie de bata ampla que usaven les dones."

CÍCLADA: "Peça de vestir exterior usada per les dones"

Camp 03) Definicions de característiques no físiques

Definicions. 03.1. CARACTERÍSTIQUES NO NEGATIVES

3. Feminitat

FEMINAL: "Femenívol."

FEMINEÏTAT: "Condió de certs béns d'ésser pertanyents a la dona."

FEMINITAT: "Qualitat, natura, de dona, de femella."

FEMINITZACIÓ: "Acció de feminitzar."

FEMINITZAR: "Donar aparença femenina."

DONÍVOL -A: "Pertanyent o relatiu a la dona; propi d'una dona."

DONEJAR: "Fer, una nena, coses de dona gran, semblar una dona."

Definicions. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

8. Comareig

COMARE: "[...] Designació familiar parlant d'una veïna, d'una amiga alegre, esp. d'una dona xerraire, xafardera."

COMAREJAR: "Fer com les comares, passar el temps d'una banda a l'altra murmurant, xafardejant."

COMPARE: "[...] *Fer compares i comares*, fer embolics, combinacions fraudulentos."

Definicions. 03.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

1. Sexualitat

HONRA: "[...] Esp. Puresa d'una dona."

PUR -A: "[...] *Una noia pura*, casta."

VESTAL: "[...] Fig. Dona molt casta."

3. Banyes

BANYA: "[...] tenir un altre tractes il·lícits amb la seva muller.", "[...] *Portar banyes*, es diu del marit enganyat."

Enganyats

CUGUÇ: "Marit enganyat per la muller."

CUGUÇÓS: "Dit del marit enganyat per la muller."

4. Calçasses

CALÇA: "[...] *Ésser un calces*, es diu d'un home dominat per sa muller.", "[...] *Portar les calces*, dominar la dona el marit."

6. Galants i mundanes

CABARET: "Restaurant alegre on es balla, es canta, que freqüenten dones galants, etc."

CORTÈS -ESA: "[...] Dona galant de professió."

MARCOLFA: "[...] una mundana."

Prostitutes

BANDARRA: "Dona perduda, prostituta."

BARJAULA: "Mala dona;"

FOLL -A: "[...] *Folla fembra*, prostituta."

MARFANTA: "Dona qualsevol."

MESSALINA: "Dona dissoluta."

7. Homenenques

MASCLEJAR: "Tenir una dona aires d'home, fer coses d'home."

VIRAGO: "Dona homenenca."

Bledes

BLEDEJAR: "Ésser, una persona, esp. d'una dona, més o menys bleada;"

FLASC -A: "Dit d'una persona, esp. d'una dona, fluixa de caràcter, mancada de fermesa, fàcilment entabanable."

FAVA: "[...] Dit d'una persona, esp. d'una dona aturada, que sembla com encantada."

Camp 04) Definicions d'actituds

Definicions. 04.1. ACTITUD PASSIVA EN LES RELACIONS AMB ELS HOMES

2. Galantejadors

GALANT: "Dit esp. de l'home obsequiós amb les dones, que s'esforça a plaure les dones.",
"[...] El qui festeja una dona."

GALANTEJADOR -A: "Que galanteja esp. m. l'home que galanteja una dona."

GALANTEJAR: "Ésser galant (envers una dona)."

CORTEJAR: "Fer la cort (a un príncep, una dona, etc.)."

PRETENDENT: "El qui pretén alguna cosa, esp. tenir drets a regnar, a la mà d'una dona."

6. Matrimonis

ALTAR: "[...] *Conduir a l'altar una dona*, casar-se amb ella."

HEREUER: "El qui es casa amb una pubilla."

7. Coits

CONÈIXER: "[...] *Conèixer una dona*, en llenguatge bíblic, tenir relació sexual amb ella."

DORMIR: "[...] *Dormir amb una dona*, passar la nit amb ella."

COBRIR: "[...] *Cobrir el mascle la femella*, acoblar-se amb ella."

Definicions. 04.3. AGRESSIONS

2. Violacions de verges

ESTUPRE: "Acció de violar una verge."

VIOLAR: "[...] *Violar una dona*, fruit d'una dona per la força, d'una donzella."

Violacions

ABUSAR: "[...] *Abusar d'una dona*, violar-la."

VIOLÈNCIA: "[...] *Fer violència a una dona*, violar-la."

3. Assassinats

MATRICIDI: "Delicte de matar algú la seva mare."

PARRICIDA: "El qui mata el seu pare o la seva mare;"

Camp 05) Definicions d'activitats professionals

DEFINICIONS. 05.1. CRIADES, MINYONES I SERVEIS

2. CASERA: "Criada major de la casa;", "[...] Criada que governa la casa d'un home sol, esp. majordoma."

4. Dides

NODRISSA: "Dida."

MARE: "[...] *Mare de llet*, dida."

ENCONADORA: "Dona que dóna la primera llet a un infant d'una altra."

GERMÀ -ANA: "[...] *Germans de llet*, el fill de la dida i l'infant que aquesta ha alletat."

ENDIDAT -ADA: "Molt afectat a la dida."

DEFINICIONS. 05.2. MONGES

2. Monges

DOT: "[...] Allò que aporta al convent una noia que es fa monja."

PADRÍ -INA: "[...] El qui assisteix una persona que rep el sagrament (...) de l'ordenació una religiosa que professa;"

SOR: "Germana, mot usat precedint el nom de les religioses."

FRARESSA: "Germana en religió."

VELNEGRADA: "Dit d'una monja professa."

CAST -A: "[...] *Les castes serventes de Jesucrist*, les religioses."

CANONGESSA: "[...] Religiosa de certes comunitats."

LLEC -LLEGA: "[...] Monja professa que serveix la comunitat en les feines domèstiques."

CANONGESSA: "La dona que viu en comunitat religiosa sense haver fet vots especials."

Abadesses

ABADIA: "[...] Dignitat d'abat o d'abadessa."

COMANADORA: "La prelada en certes ordes religioses."

PRIORAT: "Ofici o dignitat de prior o de priora."

PRIORESSA: "Priora."

PRIORAL: "Pertanyent o relatiu al prior o a la priora."

SUPERIORITAT: "Càrrec o dignitat de superior o superiora d'una comunitat religiosa."

RECTORESSA: "Dona que té el càrrec de rector d'una comunitat, etc."

ABACIAL: "Pertanyent o relatiu a l'abat, a l'abadessa o a l'abadia."

ABADAL: "Pertanyent a la jurisdicció de l'abat o de l'abadessa."

Ordes

DARDERA: "Monja d'una congregació d'infermeres."

CAVALLERESSA: "[...] Religiosa de les ordes militars."

BASILÍ -ÍLIA: "[...] frare o monja de l'orde de Sant Basili."

CONCEPCIONISTA: "Religiosa de l'orde de la Immaculada Concepció."

URSULINA: "Religiosa de la regla de Santa Úrsula."

CLARISSA: "Religiosa de l'orde fundat per Santa Clara a Assís"

Aspectes monacals

MONACALMENT: "Com a monjo o monja."

MONACAT: "Estat o professió de monjo o monja."

CONVENTUALITAT: "Estat dels religiosos o religioses que viuen en una comunitat o en un convent."

MONJÍVOL -A: "Propi dels monjos o de les monges."

MONAQUISME: "[...] allò que constitueix la manera de ser dels frares i les monges."

MONGER: "El qui fa diligències per un convent de monges."

COMBREGADOR: "Lloc on es combrega; esp. als convents de monges, la sala on reben la comunió per la reixeta que dóna a l'església."

PABORDESSA: "Cap d'una confraria que té cura d'un altar, etc."

MAJORALA: "[...] Dona que té el càrrec principal en alguna confraria, en les festes majors dels pobles."

3. D'altres religions

CANÈFORA: "Entre els grecs, noia que portava les paneres sagrades en certes festes."

VESTAL: "[...] En l'antiguitat romana, verge consagrada a la deessa Vesta"

DEFINICIONS. 05.3. REINES, PRINCESES I NOBLES

Princeses

INFANTESSA: "Infanta."

PRINCIPESC -A: "Relatiu o pertanyent a un príncep o a una princesa."

Nobles

COMTESSA: "Dona revestida de la dignitat de comte."

VESCOMTESSA: "[...] Dona que gaudeix del títol de vescomte."

DEFINICIONS. 05.4. Indústria DEL TÈXTIL

Puntaires

RANDERA: "Randaire."

TRAUERA: "L'operària que es dedica a fer traus a les peces de vestir."

ARMILLERA: "La dona que cus armilles."

Operàries

PLOMERA: "Operària encarregada de posar i marcar els segells de plom o marxamos a les peces de roba."

RODETERA: "Operària que té cura d'una màquina d'omplir rodets."

DEFINICIONS. 05.6. MEDICINA

Llevadores

COMARE: "[...] En algunes contrades, llevadora."

DONA: "[...] (En alguns indrets) la llevadora."

EMBENADORA: "La dona que cura d'embenar els infants trencats."

PARTEROT: "Home que fa l'ofici de llevadora."

DEFINICIONS. 05.7. PAGESIA

Pastores

XAIERA: "Pastora de xais."

PASTOREL.LA: "[...] Poèt. Pastora."

DEFINICIONS. 05.9. ARTISTES

1. Poetes

SÀFIC -A: "Relatiu o pertanyent a la poetessa grega Safo."

FELIBRESSA: "Poetessa provençal moderna."

2. Actrius

DAMA: "[...] *Primera dama, segona dama, dama jove, etc.*, nom amb què es designen les actrius segons que facin els papers principals, d'altres de menys importants, els de noia o dona jove, etc."

COMPARSA: "[...] esp. en els teatres, home o dona que en una obra representa un paper mut, figurant."

DEFINICIONS. 05.10. PROSTITUCIÓ

2. Galants i mundanes

CABARET: "Restaurant alegre on es balla, es canta, que freqüenten dones galants, etc."

MARCOLFA: "[...] una mundana."

3. Prostitutes

BARRAM: "Dona pública."

PÚBLIC -A: "[...] *Dona pública*, una prostituta."

MERETRIU: "Dona pública."

PUTA: "Prostituta."

4. Sinònims

BARDAIXA: "Bagassa, dona prostituïda."

BARJAULA: "Mala dona;", "[...] prostituta."

FOLL -A: "[...] *Folla fembra*, prostituta."

PROSTITUIR: "Corrompre (una dona), lliurar-la a la pública deshonra."

PROSTITUTA: "Dona prostituïda, que es dóna, per diner, al primer vingut."

5. Referències

ARLOT: "Mot despectiu, pròpiament el qui viu a expenses d'una dona prostituïda."

MACARRÓ: "El qui viu dels guanys d'una dona prostituïda."

RUFIA: "Mitjancer d'amors il·lícits, que fa el tràfec de dones públiques."

DEFINICIONS. 05.12. FEINES I OFICIS DIVERSOS

Pitonisses

SIBIL.LA: "En l'antiguitat, dona que hom suposava que tenia el do de predir l'esdevenidor."

SIBIL.LÍ -INA: "Relatiu o pertanyent a les sibil.les."

Camp 06) Definicions de dones sublimades

DEFINICIONS. 06.1. MAREDEDÉUS, VERGES I SANTES

1. Marededéus

DÉU: "[...] *La Mare de Déu*, la Verge Maria."

SENYOR -A: "[...] *Nostra Senyora*, la Mare de Déu."

REINA: "[...] *La reina del cel*, la Verge Maria."

VERGE: "[...] *La Verge Maria* o simpl. *La Verge*, Mare de Déu."

ASSUMPTE: "[...] *L'Assumpta*, la Verge assumpta al cel."

MADONA: "Tractament de cortesia que es donava a les mullers dels menestrals, a les senyores, a la Verge."

MARIÀ -ANA: "Pertanyent a la Verge Maria."

MARIAL: "Dedicat a la Verge Maria."

DONA: "[...] Mare de Déu, en *Nostra Dona (del Carme, de Montserrat)*."

MERCÈ: "[...] *Orde de la Mercè*, l'objecte principal de la qual era redimir els captius."

MERCENARI -ÀRIA: "De l'orde de la Mercè."

2. Presentacions

PRESENTACIÓ: "[...] *La presentació de Maria, de la Verge*, festa que celebra l'Església en memòria de la presentació de la Verge al temple."

SALUTACIÓ: "[...] *Salutació angèlica*, les paraules de l'arcàngel Gabriel a la Verge Maria,"

3. Adoracions

SALVE: "[...] f. Oració a la Mare de Déu que comença amb els mots *Salve Regina*."

SALTIRI: "[...] Rosari de la Mare de Déu, que es compon de 150 avemaries."

ESCAPULARI: "[...] Pràctica devota en honor de la Verge del Carme."

5. Vots

VOTAR: "Fer (un vot) a Déu, a la Verge, a un sant,"

EX-VOT: "Do fet a un Crist, a la Verge, a un Sant, en compliment d'un vot,"

6. Imatges

IMATGE: "Aparença visible (...), esp. de Jesucrist, de la Verge Maria, d'un sant."

MEDALLA: "Peça de metall (...) representant Jesucrist, la Verge, un sant,"

DEFINICIONS. 06.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

1. Fades

GOJA: "Fada."

FADAR: "Exercir una fada el seu poder."

Nimfes

NÀIADE: "Qualsevol de les nimfes que, segons els antics, habitaven les fonts, rius, llacs."

NAPEA: "Qualsevol de les nimfes que, segons els antics, habitaven els boscos."

NEREIDA: "Nimfa del mar."

NIMFA: "Qualsevol de les divinitats inferiors de la natura representades per dones que viuen als rius, boscs, prats, muntanyes."

ONDINA: "Ésser femení fabulós que habita l'aigua;"

ORÉADE: "Nimfa de les muntanyes i boscos."

5. Amazones

VALQUÍRIA: "Nom de certes deesses de la mitologia escandinava."

GEGANTESSA: "Geganta."

6. Animals fabulosos

HARPIA: "Animal mitològic amb cap i bust de dona ales, cua, cames i urpes d'ocell."

LÀMIA: "Monstre fabulós amb cap de dona i cos de drac."

Camp 07) Altres definicions

DEFINICIONS. 07.1. RELACIONS SOCIALS

1. Relacions socials

PABORDESSA: "Cap d'una confraria que té cura d'un altar, etc."

MAJORALA: "[...] Dona que té el càrrec principal en alguna confraria, en les festes majors dels pobles."

Apèndix 3. Definicions amb presència masculina del *DGLC*

Camp 01) Definicions de relacions de parentiu i afiliació dels homes

Definicions. 01.1. ESPOSOS

1. Matrimoni

CASAR: "Unir (home i dona) en matrimoni."

MATRIMONI: "Unió legítima d'un home i una dona."

Definicions. 01.2. AMANTS

3. Homes festejats

COQUETEJAR: "Cercar una dona plaure als homes,"

HOMENERA: "Dit d'una dona que va darrera dels homes cercant de plaure'ls, de festejar-hi."

4. Concubinats

MARITAL: "[...] *Fer vida marital*, viure un home i una dona com marit i muller."

COHABITAR: "[...] viure un home i una dona com marit i muller."

CONCUBINAT: "Cohabitació d'un home i una dona que no estan legalment casats,"

Camp 02) Definicions de característiques físiques. Els homes com la humanitat

Definicions. 02.1. CARACTERÍSTIQUES NEUTRES

1. Cos sencer

ESQUELET: "Ossada de l'home o de qualsevol altre animal vertebrat."

PELL: "Membrana exterior que recobreix el cos de l'home i els animals."

CUTIS: "Pell de l'home."

CARN: "Els músculs del cos de l'home i dels animals."

Zona àmplia

ESQUERRE -A: "[...] Dit, algun cop, del costat d'un objecte que està situat amb relació a la seva part anterior (davantera, front, etc.), com en l'home el costat esquerre amb relació a la cara."

CARA: "[...] Part anterior del cos de l'home."

CALAVERA: "El cap de l'home reduït als seus ossos, i per ext., l'esquelet sencer."

COSTAT: "La part dreta o la part esquerra del tronc o del cos de l'home o d'un animal.", "[...] Cadascuna de les dues regions laterals del cos de l'home des de la cintura al començament de la cuixa."

ANCA: "Cadascuna de les dues meitats en què està dividida la part posterior de l'home o dels animals al costat de cada cuixa."

ESQUENA: "Part posterior del cos de l'home des dels múscles a la cintura."

TRONC: "[...] El cos d'un home, d'un animal, prescindint del cap i les extremitats."

COSSATGE: "El tronc de la dona o de l'home quant a la seva configuració o proporcions."

Parts del cos

BARBALLERA: "[...] En l'home, la pell del coll sota la barba quan és flàccida o penjant."

BESCOLL: "Part posterior del coll dels homes o dels animals."

BOCA: "Obertura per la qual un animal rep els aliments; en l'home i molts animals, cavitat que conté la llengua i les dents"

BRAÇ: "Cada una de les dues extremitats toràciques de l'home,"

BRAQUIDONT: "Que té dents de corona curta i arrels ben desenvolupades, com l'home."

BUC: "[...] *Buc d'un home, d'un animal, ventre.*"

CABELL: "Pèl que surt a la pell del crani de l'home."

CALCANI: "Os del tars que, en l'home, forma el taló del peu."

CAMA: "Part de cadascun dels dos membres inferiors de l'home des del genoll fins al peu;"

CAP: "Part superior del cos de l'home separada del tronc pel coll."

CARA: "Part anterior del cap de l'home."

CINTURA: "La part més estreta del cos de l'home sota la caixa toràcica."

CÒCCIX: "Extremitat de la columna vertebral en l'home i certs simis,"

COLL: "Part, generalment estreta, del cos de l'home o de l'animal,"

COR: "Òrgan muscular que (...) és, en l'home, de forma de con invertit,"

COSTELLA: "Cadascun dels ossos corbats (...), en nombre de dotze parells en l'home."

DIT: "[...] en l'home, cadascun dels cinc membres amb què terminen les mans i els peus;"

FETGE: "Òrgan glandular que segrega la bilis (...), el qual en l'home ocupa la regió superior dreta de la cavitat abdominal immediatament sota el diafragma."

INTESTÍ: "[...] m. La porció tubular de l'aparell digestiu que s'estén des de l'estómac a l'anus, situada en l'home, en la cavitat abdominal"

LLENGUA: "Òrgan, generalment protrusible i mòbil, situat a la boca; en l'home tou i carnós,"

LLOM: "Part del tronc de l'home i els quadrúpedes"

MÀ: "Part terminal de braç, que comprèn el carp, el metacarp i els dits, quan, com en l'home i en els simis, el dit gros pot oposar-se perfectament als altres quatre dits;"

MANDÍBULA: "Cadascuna de les dues parts òssies de la boca en què van inserides les dents en l'home i tots els altres animals dentats,"

MEMBRE: "Qualsevol de les extremitats de l'home i dels animals, articulades al tronc."

OSSAMENTS: "Ossos d'homes, d'animals, morts."

PÈL: "Cadascun dels filaments subtils (...) (en l'home els que cobreixen la closca del cap solen dir-se preferentment cabells);"

PEU: "Part terminal de les extremitats de l'home que comprèn el tars, el metatars i els dits.", "[...] Dit alguna vegada de la part terminal de les potes dels animals que correspon anatòmicament al peu o a la mà de l'home."

PULMÓ: "Òrgan de la respiració en els animals vertebrats que respiren l'aire atmosfèric, en nombre de dos en l'home,"

RONYÓ: "Cadascun d'un parell d'òrgans glandulars situats, en l'home, en la regió lumbar,"

SACRE: "[...] Os sacre o simpl. sacre m., porció de la columna vertebral, constituïda en l'home, per cinc vèrtebres soldades entre elles,"

SIMPÀTIC -A: "[...] Gran simpàtic, sistema de petits ganglis i nervis que l'home i molts animals presenten, al llarg de la columna vertebral,"

TARS: "Part posterior del peu entre el metatars i la cama, format en l'home per set ossos:"

TÍBIA: "El més gros dels dos ossos de la cama de l'home"

UNGLA: "Làmina dura, còrnia, que neix i creix a l'extremitat dels dits de l'home."

VÈRTEX: "[...] el punt més alt del cap de l'home."

Peus

PEU: "[...] Mesura de longitud tretada de la llargària del peu de l'home, que varia segons els països."

PETJADA: "Senyal que deixa el peu de l'home o un animal a la terra per on ha passat."

PAS: "Cadascun dels moviments que fa l'home quan camina, alçant i avançant un peu fins a tornar-lo a posar a terra, passa."

Excrements

MERDA: "Excrement de l'home i d'un gran nombre d'animals."

UREA: "[...] el constituent sòlid més important de l'orina de l'home i altres mamífers."

3. Alçària

TALLA: "[...] Estatura o alçària d'un home."

ESTAMPA: "[...] Fig. Figura total d'un home, d'un animal."

4. Veu

CRIT: "So penetrant llançat per l'home o un animal."

XIULAR: "[...] Certs animals, certs instruments i conductes en passar-hi un corrent d'aire, el vent, un objecte que travessa rapidíssimament l'aire, produir un so o sons més o menys semblant al que produeix l'home quan xiula."

5. Cares

CARA: "[...] *Cara de jutge, de pocs amics, de tres déus*, la de l'home adust, de mal tractar.", "[...] *És un home que ja paga amb la cara*, la cara revela el que és."

6. Categories d'homes

VULGAR: "[...] Que res no distingeix del comú dels homes.", "[...] El comú dels homes: el conjunt de la gent vulgar."

HOME: "[...] Home de classe humil (oposat a *senyor*)."

VILÀ -ANA: "Home de vila o poble."

7. Masculinitat

HOMENENC -A: "D'home."

HOMENIA: "Qualitat d'home, virilitat."

HOMENÍVOL -A: "Propi de l'home."

HOMENEJAR: "Fer un noi l'home, semblar un home."

VIRIL: "[...] Com pertany a un home."

BARONÍVOL -A: "Viril o pertanyent a l'home fet."

Definicions. 02.2. EDAT

1. Joventut

JOVENALLA: "Els joves col·lectivament, esp. els homes."

NOI -A: "Home o dona joves, esp. no arribats a la pubertat;"

Adults

MADUR -A: "[...] *Un home madur, una dona madura*, que ja no és jove."

ESTIUET: "[...] Fig. Revifalla de joventut en un home madur."

Vells

ANCIÀ -ANA: "Que té molts anys, dit d'un home o d'una dona."

ANY: "[...] *Home d'anys*, vell."

Definicions. 02.4. AGENÇAMENT FÍSIC

Sense especificar

CALÇOTETS: "Calces de tela, cotó o llana per a portar dessota els pantalons."

PANTALON: "Peça de vestir que cobreix el tronc de la cintura per avall i, separatament, cada cama fins als peus o fins a una alçària qualsevol (usat generalment en plural), calces."

CORBATA: "Tira de seda, mussolina, etc., que es porta al voltant del coll, llaçada o nuada a la part del davant."

CORBATÍ: "Tireta amb un llaç fet al davant i que es posa al voltant del coll cordada amb un gafet a la part del darrera."

ELÀSTIC: "Tira, cinta, etc. de goma o teixit elàstic esp. cadascuna de les dues tires ordinàriament de teixit elàstic que, proveïdes de traus en llurs extrems i cordades a botons fixats a la cintura dels pantalons es passen per damunt de les espatlles i serveixen per a sostenir els pantalons."

JAQUÉ: "Peça de vestir que cobreix el tronc, amb dos faldons closos que van disminuint gradualment d'amplària i cauen per darrera fins més o menys a prop de genoll."

LEVITA: "Peça de vestir cenyida al cos, amb mànigues i amb faldons llargs que envolten completament les cuixes."

1. Peces obsoletes

JACO: "Vestit d'home cenyit que no passava de la cintura"

BRIAL: "Faldó de seda o altra tela que portaven els homes d'armes des de la cintura fins a prop dels genolls."

JAQUETA: "Peça exterior del vestit dels homes, amb mànigues, que no passava dels genolls."

MARQUESOTA: "Coll de tela blanca alt i emmidonat, que usaven els homes com a peça de gala."

4. Robes

LLINET: "[...] Roba de lli cru, lligat a la plana, que s'utilitza per a bruses d'home."

MOLESQUÍ: "Empesa de cotó amb lligat de setí, més nombrat per trama que per ordit, que es destina a fer pantalons d'home."

PITA: "[...] Teixit ordit de pèl de cabra i tramat de cotó, llustrós, usat per a folres de mànigues en els vestits d'home."

RETORTA: "[...] Teixit fort de lli, poc blanquejat, usat en la confecció de jocs de llit, vestits d'home, etc."

ZÈFIR: "[...] Teixit de cotó fet amb lligat de plana i combinacions de colors clars usat esp. per a camises d'home."

Definicions. 02.5. APTITUDS FÍSiques

1. Ball

MINUET: "Antiga dansa a tres temps en què l'home i la dona fan certes evolucions acompanyades de reverències."

MOLINET: "[...] Figura dels rigodons i altres balls en què les dones o els homes, formant cercle i donant-se les mans els diametralment oposats, giren o fan balancé al voltant del centre."

3. Atletes

ARRENCAPINS: "Home corpulent i forcegut;"

BRAÇ: "[...] *Home de braç*, forçut."

FORÇA: "[...] Pl. Vigor natural de l'home, d'un animal."

HÈRCULES: "Home d'una extraordinària força física."

4. Menuts

COLZADA: "[...] Fig. *És un homenet de colzada*, d'estatura extremament petita."

ESQUITX: "[...] *Un esquitx d'home* o simpl. *un esquitx*, es diu d'un home molt menut."

GASTAMENT:[...] Es diu despectivament d'un home extraordinàriament desnerit."

ARRENCAPINS: "[...] iròn., home menut i desnerit."

5. Toscos

ESCLAFATERROSSOS: "Pagès, home rústic."

PAGÈS -ESA: "[...] Es diu d'un home rústic."

6. Efeminats

DONETA: "Home efeminat."

FALDILLETES: "Dit d'un home efeminat."

MARIETA: "Home de poc esperit, efeminat."

Definicions. 02.7. MALALTIES

1. Malalties contagioses

RONYA: "Malaltia cutània contagiosa, comuna a l'home i diferents animals, caracteritzada per la formació de petites vesícules que fan molta picor, i és causada per la presència d'un àcar."

ASCÀRIDE: "[...] les espècies del qual viuen les unes en l'home, les altres en altres vertebrats."

PUÇA: "[...] Comprèn diferents espècies que viuen sobre diferents animals als quals xuclen la sang (la de l'home és la *Pulex irritans*)."

CABRA: "[...] Insecte hemípter semblant al poll, paràsit de l'home."

NIGUA: "Insecte semblant a la puça, comú al sud d'Amèrica, la femella del qual diposita els ous sota la pell de l'home i altres animals."

XINXA: "Insecte hemípter, de color vermell fosc, cos aplanat, gairebé el·líptic, que xucla la sang de l'home produint picades irritants."

CUC: "[...] *Cucs intestinals*, helmints paràsits del tub intestinal de l'home i altres animals."

TRIQUINA: "Cuc que, en estat de larva, viu paràsit en els músculs de l'home, el gos i altres animals, on s'enquista."

VAMPIR: "[...] Quiròpter d'Amèrica que xucla la sang dels animals, àdhuc de l'home."

PSITACOSI: "Malaltia contagiada dels papagais, que s'encomana als homes."

BORM: "Malaltia contagiosa (...); pot ésser transmesa a gossos, cabres, ovelles, i àdhuc a l'home."

Definicions. 02.8. ELS HOMES COM A PRESUMPTE HUMANITAT

2. Humanitat

HUMÀ -ANA: "Relatiu o pertanyent a l'home, propi de l'home.", "[...] *El gènere humà, la raça humana*, els homes.", "[...] *Ésser humà*, home.", "[...] Els homes."

CASTA: "Raça, llinatge, estirp, d'homes o animals."

PELL: "[...] L'home mateix quan a la seva índole."

3. Ordres animals

PRIMAT: "[...] Ordre de mamífers que comprèn l'home i els simis."

CATARRINS: "Primats que tenen els narius junts i dirigits cap avall i trenta-dues dents, com l'home."

4. Races

NEGRE -A: "[...] Home de raça negra o etiòpica."

COLOR: "[...] *Un home de color*, un negre, un mulato."

5. Part animal

BESTIAL: "Propi de la bèstia, que assimila l'home a la bèstia."

MATERIAL: "[...] Que concerneix la naturalesa física de l'home, les seves necessitats corporals, interessos, etc."

FÍSIC -A: "[...] Que concerneix el cos de l'home (oposat a moral)."

8. Entre home i déu

ANTROPOMORFITA: "Antropomorfista, esp. pertanyent a una antiga secta que atribuïa a Déu la figura sentiments, passions, etc., de l'home."

ÀNGEL: "[...] ésser espiritual intermediari entre Déu i l'home. *Àngel de la guàrdia*."

9. Religió

ARBRE: "[...] arbre del Paradís terrestre que devia preservar l'home de la mort si servava la seva innocència.", "[...] arbre del Paradís terrestre el fruit del qual l'home devia guardar de menjar."

MONOGENISME: "Teoria o doctrina segons la qual tots els homes descendeixen d'una sola parella."

Déus-homes

TEANTROPISME: "Creença en l'encarnació d'un déu en un home."

AVATAR: "Descens d'una deïtat a la terra i la seva encarnació en un home o animal."

10. Gràcia

CONCOMITANT: "[...] *Gràcia concomitant*, que l'home rep en ajuda mentre obra."

CONGRUÏTAT: "[...] En teol., proporcionalitat de la recompensa atorgada per Déu i el mèrit de les bones obres realitzades per l'home en estat natural."

11. Ciències de l'"home"

ANTROPOLOGIA: "Part de la història natural que tracta de l'home."

ESCATOLOGIA: "Part de la teologia que tracta de les coses darreres o finals de l'home,"

12. Aparença masculina

ANDROIDE: "Semblant a l'home."

ANTROPOIDE: "Semblant a l'home, dit especialment dels simis que tenen una gran semblança amb l'home:"

ANTROPOMORF -A: "Que té la figura d'home, que té retirança a l'home."

PREGADÉU: "Insecte ortòpter notable per la manera com posa les seves potes anteriors, llargues i robustes, la qual recorda un home en actitud religiosa."

13. Domesticacions

BESTIAR: "Conjunt de bèsties d'una mateixa espècie, esp. de les que es crien per al servei de l'home."

CONSUMIR: "[...] esp. parlant dels productes que l'home empra per al seu nodriment."

CARBASSA: "Fruit de la carbassera (...) que serveix d'aliment a l'home i al bestiar."

CASOLÀ -ANA: "[...] Que viu prop o dins la casa de l'home."

GOS: "Mamífer carnívor tingut en domesticitat per l'home des dels temps prehistòrics, animal molt intel·ligent i fidel a l'home, les varietats del qual difereixen granment entre elles per la grandària, forma, pelatge, color, etc."

Branques i èpoques

ÈTIC -A: "[...] f. Ciència que tracta de la moral i de les obligacions de l'home."

PREHISTÒRIA: "Conjunt de coneixements tocant a la vida dels homes abans dels temps dits històrics."

PEDRA: "[...] *Edat de pedra*, època prehistòrica en què els homes no tenien sinó la pedra per a fabricar llurs eines, atuells i armes."

FERRO: "[...] *Edat de ferro*, en què els homes començaren a fer ús del ferro."

GEOGRAFIA: "Ciència que descriu la superfície de la Terra, la distribució de la vida animal i vegetal, de l'home i les seves indústries."

14. Lleis

LLEI: "[...] *Llei natural*, que emana de la recta raó de l'home."

DRET: "[...] Conjunt de lleis, preceptes, regles, a què estan sotmesos els homes en tota societat civil;"

PAU: "[...] Estat d'una reunió d'homes, esp. d'una família, en la qual no hi ha dissensions, renyines, plets, etc."

ESTAT: "[...] Manera d'ésser dels homes en tant que reunits en societat."

NACIÓ: "Reunió d'homes, generalment de llengua comuna, que tenen institucions i costums anàlegs i un sentit d'homogeneïtat social i interès mutu."

COMERÇ: "Comunicació, tractes, entre persones o grups de persones; bescanvi d'idees, sentiments, entre home i home."

16. Immortalitat

ESDEVENIMENT: "Allò que s'esdevé (...) en la vida d'un poble, d'un home."

PAS: "[...] Esdeveniment notable en la vida d'un home."

GRANDESA: "[...] cosa pròpia d'un home, d'un poble, puixants."

IMMORTAL: "[...] Que no pot caure en l'oblit dels homes, destinat a perdurar en la memòria dels homes."

Camp 03) Definicions de característiques no físiques dels homes

Definicions. 03.1. CARACTERÍSTIQUES NO NEGATIVES I CARACTERÍSTIQUES POSITIVES

2. Masculinitat

HOMENIA: "Qualitat d'home, virilitat."

HOMENÍVOL -A: "Propi de l'home."

5. Galanteria

GALANT: "Dit esp. de l'home obsequiós amb les dones, que s'esforça a plaure a les dones."

GALANTEJADOR: "Que galanteja, esp. m. l'home que galanteja una dona."

6. Íntegres

LLIS -A: "[...] *Home llis*, sense engany ni artifici."

ENTER -A: "[...] *Home enter*, íntegre."

PARAULA: "[...] *Ésser un home de paraula*, que no falta a la prometença feta."

7. Bons

BÉ: "[...] *Un home de bé, gent de bé*, que practiquen el bé."

BO [BON] BONA: "[...] *Home bo*, mitjancer en els judicis de conciliació.", "[...] *Bon home*, home simple, crèdul."

MANSUET: "[...] Dit de l'home plàcid, pacient."

BONHOMIA: "Condicció de qui és un bon home;"

ENTRANYA: "[...] Fig. *Un home de bones entranyes, de males entranyes*, de bons, de mals sentiments."

TROS: "[...] *Un tros de pa*, dit d'un home tot bondat."

JAN: "Home de geni bo, que a tot diu que sí."

9. Astuts

ESCOLÀ: "[...] *Ja ets un bon escolà!, Quin escolà!*, es diu d'un home sagaç, astut."

SÀTRAPA: "[...] El qui la sap llarga en el comerç dels homes."

GAT: "[...] *Gat vell*, home de molta experiència, que sap tots els trucs, que difícilment hom pot enganyar."

Savis

ENCICLOPÈDIA: "[...] *Aquest home és una enciclopèdia*, sap de tot."

TITÀ: "[...] Home d'una gran potència física o intel·lectual."

REPÚBLICA: "[...] *La república de les lletres*, conjunt de literats i homes doctes."

GENI: "[...] l'home dotat d'aquesta aptitud o poder."

Definicions. 03.2. CARACTERÍSTIQUES NEGATIVES

2. Variables

EXCÈNTRIC -A: "[...] Propi d'un home excèntric."

SALTABARRANCS: "Home eixelebrat."

Intractables

INTRACTABLE: "[...] Dit de l'home amb qui no és possible de tractar, de raonar, etc."

FERÉSTEC -EGA: "[...] Dit d'un home esquerp, intractable."

VINAGRÓS -OSA: "[...] Fig. *Un home vinagrós*, de geni aspre."

4. Falsos

FALSIÀ: "Qualitat del qui afecta sentiments que no té, de l'home fals"; "[...] acte o paraula propi de l'home fals."

VENT: "[...] *Ésser home de dos vents*, tenir dues cares."

5. Enzes

ESTAQUIROT: "[...] Fig. Home aturat."

CARAMOT: "[...] Fig. Home aturat, encantat, condescendent per badoqueria."

COLGAFOCS: "[...] Fig. L'home que resta ociós a casa quan els altres surten cap al treball."

6. Taujans

GUILOPO: "Home toix, que no hi lluca."

JANOT: "Home taujà."

LLANUT: "[...] Dit de l'home ignorant, toix."

TROS: "[...] *Un tros d'ase*, dit d'un home molt ase."

7. Febles

MOLL: "[...] *Un home moll*, de caràcter feble, sense voluntat."

FONAMENT: "[...] *Un home sense fonament*, sense serietat, formalitat, etc."

BARLIQUI-BARLOQUI: "Home de poca formalitat."

PALLASSO: "[...] Home que pel seu capteniment poc seriós i inconsistent no mereix ésser tingut sinó com un objecte de divertiment."

GANÀPIA: "Home, noi gran, que fa coses pròpies d'una criatura."

8. Accions dolentes

PORCADA: "[...] Acció pròpia d'un home porc."

CANALLA: "Home capaç de cometre els actes més reprovables."

Mals homes

BÈSTIA: "[...] *És una mala bèstia*, un home dolent, maligne."

BANDARRA: "Home sense cap mena d'escrúpols, brètol."

ENTRANYA: "[...] Fig. *Un home de bones entranyes, de males entranyes*, de bons, de mals sentiments.", "[...] *Un home sense entranyes*, que no coneix la compassió."

ANIMETA: "[...] Home dolent, sense escrúpols per a fer qualsevol malifeta."

BELITRE: "Home roí."

RUFIA: "[...] Home pervers, sense honor."

BRÈTOL: "Home sense escrúpol capaç de qualsevol mala acció."

TRUÀ: "[...] ara, home de males arts."

BRIVALL: "Home de la púrria, de la briva."

Definicions. 03.3. CARACTERÍSTIQUES LLIGADES A LA SEXUALITAT

5. Home donenc

DONETA: "Home efeminat."

FALDILLETES: "Dit d'un home efeminat."

Camp 04) Definicions d'actituds dels homes

Definicions. 04.2. ACTITUD PASSIVA I ESTÀTICA

Receptors d'accions globals

EUGENÈSIA: "Ciència de millorar la prole, sia en l'home, sia en els animals."

HUMÀ -ANA: "[...] Que mostra simpatia pels homes."

HUMANITAT: "[...] Compassió per les desgràcies dels homes."

Definicions. 04.3. EN QUÈ ELS HOMES REALITZEN UNA ACCIÓ

1. Accions concretes

BELLUGADISSA: "Agitació d'una munió d'homes, d'animals, etc., que no estan quiets."

CARRETÓ: "Carro petit per a ésser fet córrer per un home;"

TIRAR: "Un home, un animal, fer força per moure (alguna cosa) en la mateixa direcció que ell es mou."

GRUTA: "Excavació natural o feta de mà d'home en el flanc d'un terreny montuós."

3. Activitats

ADQUISIVITAT: "Instint que porta l'home a adquirir."

CONSUMIR: "[...] esp. parlant dels productes que l'home empra per al seu nodriment."

4. No manufacturat

SALVATGE: "[...] Que creix sense cura de l'home, no cultivat;"

NATURA: "[...] Les obres de la creació (per oposició a les de l'home, de l'art), naturalesa."

Eines

ARTIFICI: "[...] Obra de l'home feta amb art, habilitat, enginy (obs.)."

ARMA: "Instrument, esp. el fabricat a propòsit, de què es serveix l'home per a atacar o defensar-se."

Camp 05) Definicions d'activitats professionals dels homes

Definicions. 05.1. MONJOS I CAPELLANS

1.

SACERDOT: "Home dedicat o consagrat a oferir sacrificis als déus, a Déu;" i "[...] en l'Església catòlica, l'home consagrat a Déu, ungit i ordenat per a celebrar i oferir el sacrifici de la missa."

Definicions. 05.6. PAGESIA

1.

BANCA: [...] damunt el qual es posa l'home que erera, la dona que renta per preservar els peus de la humitat, etc., banqueta."

ESCLAFATERROSSOS: "Pagès, home rústic."

PAGÈS -ESA: "Home dona [sic], del camp."

Definicions. 05.10. EXÈRCIT

1.

MANIPLE: "[...] Subdivisió de la legió romana que constava de 50 a 120 homes."

CENTENER: "En la milícia el que comandava cent homes."

Definicions. 05.11. FEINES I OFICIS DIVERSOS

1. Mariners

MARINER: "[...] m. Home de mar emprat en la maniobra de la nau."

PROER: "Home (mariner, remer, pescador) que va a la proa d'una embarcació o nau."

TRIPULANT: "Home de mar que forma part d'una tripulació."

PALANQUÍ: "Aparell de treure embarcacions que consta de dos bossells, l'un lligat a una estaca clavada a terra i l'altre a l'embarcació, per on es fa passar una corda del cap de la qual tiren homes o bé una o més parelles de bous."

VARADOR: "Cadascun dels homes ocupats en la varada de les barques."

Camàlics

COLLATER: "Home que tragina coses a coll."

SEMALER: "Cadascun dels dos pals amb què dos homes traginen una portadora, l'un agafant-los pels extrems anteriors i l'altre pels posteriors."

PALANQUÍ: "Llitera, esp. per a una sola persona, portada a l'espatlla de dos o quatre homes per mitjà d'uns pals horitzontals."

Camp 06) Definicions d'homes sublimats

Definicions. 06.1. DÉU

1. Déu/home

MISTICISME: "Doctrina que posa la perfecció en una mena de contemplació i d'èxtasi que eleva l'home a una unió misteriosa amb Déu, que li permet de copsar en aquesta vida l'essència divina."

TEOSOFIA: "Doctrina segons la qual l'home podria atènyer la coneixença de Déu directament sense necessitat de la revelació."

ANTROPOMORFITA: "Antropomorfista, esp. pertanyent a una antiga secta que atribuïa a Déu la figura sentiments, passions, etc., de l'home."

ANTROPOMORFISTA: "El qui atribueix la forma i atributs de l'home a Déu o a qualsevol ésser no humà."

Definicions. 06.2. ÉSSERS MITOLÒGICS

1. Monstres

MINOTAURE: "Monstre meitat home, meitat brau."

CENTAURE: "Monstre fabulós amb el cap i pit d'home i la resta del cos de cavall."

Camp 07) Altres definicions amb homes

Definicions. 07.2. INCLASSIFICABLES

1. Columnes

TELAMÓ: "Figura d'home usada com a columna o pilastra."

CARIÀTIDE: "Estàtua de dona o home que fa l'ofici d'una columna o pilastra."

Caricatures

NINOT: "Figura d'home feta de pasta, de fusta, etc.",

PUTXINEL.LI: "Ninot que es fa moure imitant els moviments d'un home."

Apèndix 4. Definicions amb presència humana no sexuada del DGLC

Camp 02) Definicions de característiques físiques. Les persones com la humanitat

1. Petites i altes

BOLET: "[...] Dit d'una persona molt menuda."

ALIGOT: "[...] Fig. Es diu d'una persona alta i desmarxada."

Moviment

CAIENT: "[...] *Caient d'ulls*, manera habitual d'abaixar els ulls una persona."

ANDAMIS: "Manera de caminar una persona."

AIRE: "[...] Manera peculiar de moure's una persona en caminar, ballar o fer un exercici qualsevol."

2. Oposició "persona"/"cosa"

CARACTERÍSTICA: "[...] que constitueix o revela el tret distintiu d'una persona o cosa;"

CASTA: "[...] Mena, qualitat, natura d'una persona o cosa."

Camp 04) Definicions d'actituds de les persones

2. Mesura humana

CARRUATGE: "Nom genèric de tota mena de vehicles per a transport terrestre, esp. de persones."

COTXE: "Vehicle per al transport de persones,"

CADIRA: "Seient amb un respall per a una persona sola."

3. Persones o animals

CORDADA: "Conjunt de persones o animals lligats a una corda,"

AGENT: "[...] fer que s'avinguin perfectament (dues o més persones, animals o coses);"

4. Cosa o persona

ACONSEGUIR: "Arribar caminant, corrent (...) a ajuntar-se (a una persona o cosa que va al davant)."

ACREDITAR: "Fer digna de crèdit (una cosa o persona)."

6. Accions

AMISTAT: "Lligam afectuós entre dues o més persones nat d'una estimació i benvolença mutuels, i també una afecció d'una persona envers una altra enfora dels lligams de la sang i de l'amor sexual."

ACORD: "Unió, entre dues o més persones, que resulta d'una manera comuna de sentir,"

CERCLE: "[...] Reunió de persones congregades en un saló, esp. associació de persones que tenen un local on poden reunir-se per enraonar, jugar, llegir el diari, revistes, etc."

CONSULTA: "[...] reunió de dues o més persones per aconsellar-se entre elles entorn d'una determinació a prendre;"

ASSENTADA: "Deliberació entre dues o més persones."

ASSEMBLEA: "Aplec de persones congregades per deliberar, legislar."

CORPORACIÓ: "Grup organitzat de persones, associació de persones lligades entre elles per una comunitat de regles, d'obligacions, de privilegis."

Camp 05) Definicions d'activitats professionals de les persones

1. Feines unisex

ALBERGUER -A: "Persona que té per ofici de donar alberg als pelegrins."

BANYADOR -A: "Persona que presta servei en un establiment de banys."

CURANDERO -A: "Persona que fa de metge sense ésser-ho."

3. Persones versades

AMERICANISTA: "Persona versada en coses a Amèrica,"

ARITMÈTIC -A: "[...] Persona versada en aritmètica."

BOTÀNIC -A: "[...] Persona versada en botànica."

Apèndix 5. Definicions amb presència femenina del *DRAE*

Camp 1. Definicions de relacions de parentiu i afiliació

1.1. ESPOSES (I SOLTERES)

5. Casades

CABRERIZA: "2. CABRERA, mujer del cabrero."

CABRERA: "2. Mujer del cabrero."

CACICA: "f. Mujer del cacique."

MAESTRA: "4. Mujer del maestro."

TABERNERO, RA: "3. f. Mujer del tabernero."

1.3. RELACIONS DE FESTEIG

1. Galanteig

BABOSEAR: "2. intr. fig. y fam. Obsequiar a una mujer con exceso."

BABOSEO: "m. fig y fam. Acción de babosear, obsequiando rendidamente a una mujer."

BABOSO, SA: "2. fig y fam. Enamoradizo y rendidamente obsequioso con las mujeres. Aplícase sólo a los hombres."

1.5. ALTRES RELACIONS FAMILIARS

2. Padrines

PADRINA: "f. Madrina."

MADRINAZGO: "2. Título o cargo de madrina."

MADRINAZGO: "m. Acto de asistir como madrina."

PADRINO: "4. pl. El padrino y la madrina."

Camp 2. Definicions de característiques físiques

2.4. AGENÇAMENT FÍSIC

1. Peces de vestir

ECHARPE: "m. Chal, prenda femenina de vestir que cubre hombros y espalda."

MACANA1: "f. Bol., Col., Ecuad. y Venez. Especie de chal o manteleta, casi siempre de algodón que usan las mujeres mestizas."

Detalls exteriors

PALATINO2, NA: "3. f. Desus. Adorno de martas, seda, plumas, etc., que usaban las mujeres para cubrir y abrigar la garganta y el pecho a modo de una corbata ancha y tendida."

LACAYO, YA: "5. Lazo colgante de cintas con que se adornaban las mujeres el puño de la camisa o del jubón."

PAJE: "4. fig. Pinzas pendientes de un cordón o de una cinta, con que las señoras sujetaban y suspendían la cola del vestido para no arrastrarla."

Capells

CACHIRULO: "3. Adorno que las mujeres usaban en la cabeza a finales del siglo XVIII."

SABANILLA: "6. Nav. Pedazo de beatilla con que las mujeres adornaban el tocado."

Teles

GABACHA: "f. Zam. Especie de dengue de paño que usan las aldeanas."

MADRÁS: "m. Tejido fino de algodón que se usa para camisas y trajes femeninos."

Camp 4. Definicions d'activitats professionals

4.1. CRIADES, MINYONES I SERVEI

1. Criades

DAMA1: "4. Criada primera que en las casas de las grandes señoras servía inmediatamente a su ama."

NABURÍ: "com. naboría, indio o india de servicio."

4.2. MONGES

1. Abadesses

ABACIAL: "adj. Perteneciente o relativo al abad, a la abadesa o a la abadía."

ABADENGO: "2. m. Abadía, señorío, territorio, tierras y bienes del abad o la abadesa."

ABADÍA: "2. Iglesia o monasterio regido por un abad o una abadesa."

ABADÍA: "3. Territorio, jurisdicción y bienes o rentas pertenecientes al abad o la abadesa."

ABADIADO: "m. Ar. abadía, dignidad del abad o de la abadesa."

2. Monges

HÁBITO: "m. Vestido o traje que cada uno usa según su estado, ministerio o nación, y especialmente el que usan los religiosos y religiosas."

MADRINA: "f. Mujer que tiene, presenta o asiste a otra persona al recibir ésta el sacramento del bautismo, de la confirmación, del matrimonio, o del orden, o al profesar, si se trata de una religiosa."

PADRINO: "m. El que tiene, presenta o asiste a otra persona que recibe el sacramento del bautismo, de la confirmación, del matrimonio o del orden si es varón, o que profesa, si se trata de una religiosa."

4.3. REINES, PRINCESES I NOBLES

1. Dames

DAMA1: "2 DE HONOR. señora de honor."

PALAFRÉN: "m. Caballo manso en que solían montar las damas, y muchas veces los reyes y príncipes para hacer sus entradas."

2. Caciques

CACICAZGO: "2. Territorio que posee el cacique o la cacica."

CACICAZGO: "m. Dignidad de cacique o cacica."

4.5. ENSENYAMENT

2. Mestres

MAESTRA: "DE PRIMERA ENSEÑANZA. la que tiene título para enseñar en escuela de primeras letras las materias señaladas por la ley, aunque no ejerza."

MAESTRA: "DE ESCUELA. desus. maestra de primera enseñanza."

MAESTRA: "3. Mujer que enseña en un centro de enseñanza primaria."

MAESTRA: "f. Mujer que enseña una ciencia, un arte o un oficio, o tiene título para hacerlo."

MAESTRA: "DE PRIMERAS LETRAS. maestra de primera enseñanza."

MAESTRA: "2. desus. Mujer que enseña a las niñas en una escuela o colegio."

4.9. ARTISTES

1. Actrius

DAMA1: "DE CARÁCTER. Teatro. característica, actriz."

DAMA1: "5. Por antonom., actriz que hace los papeles principales; y los demás, excepto la graciosa y la característica, se distinguen por sus números de segunda, tercera, cuarta dama."

4.10. PROSTITUCIÓ

1. Prostitutes

BAGASA: "f. ant. Ramera."

CABRÓN: "6. Amér. Merid. Rufián que trafica con mujeres públicas."

GABASA: "f. Bagasa."

DAMISELA: "2. p. us. Dama cortesana."

RABONA: "2. Amér. Mujer que suele acompañar a los soldados en las marchas y en campaña."

MADRINA: "8. ant. fam. Alcahueta, celestina, tercera."

4.12. FEINES I OFICIS DIVERSOS

1. Padrines

MADRINA: "4. fig. La que, por designación previa, rompe una botella de vino o champaña contra el casco de una embarcación en su botadura."

MADRINAZGO: "m. Acto de asistir como madrina."

MADRINAZGO: "2. Título o cargo de madrina."

PADRINA: "f. Madrina."

Camp 5. D'altres definicions

5.3. MARES METAFÒRIQUES

MADRE: "CIENTO Y LA MADRE. loc. fam. Abundancia de personas."

MADRE: "IRSE CON SU MADRE DE DIOS. fr. fig. y fam. IRSE MUCHO CON DIOS."

MADRE: "¡MI o SU MADRE! expr. fam. que denota admiración, sorpresa, etc."

MADRE: "SABER A LA MADRE. fr. fig. y fam. SABER A LA PEGA."

MADRE: "DE NIÑOS. med. Enfermedad semejante a la alferecía o la gota coral."

MADRE: "BUSCAR uno LA MADRE GALLEGA. fr. fig. y fam. IRSE CON SU MADRE GALLEGA. fr. fig. y fam. Buscar la fortuna o ganarse la vida."